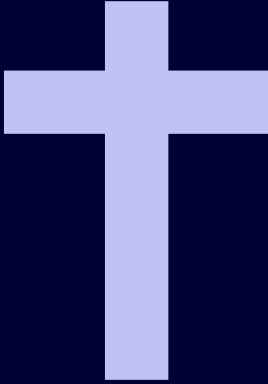

Fulfulde Burkina,
Dewtere Laamɗo
Amaana Keso

Fulfulde Burkina New Testament

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamdo Amaana Keso Fulfulde Burkina New Testament

copyright © 2012 SIM International

Language: Fulfulde Burkina (Fulfulde, Western Niger)

Dialect: Burkina

Translation by: SIM International

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamdo Amaana Keso

This translation, published by SIM International, was published in 2012.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM (Mission Protestante), BP 1552, Ouagadougou 01, BURKINA FASO.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

c32b76d2-ab0d-5ad5-a698-b4140754fcc2

Contents

Matta	1
Marku	62
Lukka	100
Yuhanna	162
Golle Nulaabe . .	208
Romankoo6e . .	267
1 Korintunkoo6e	293
2 Korintunkoo6e	318
Galaatiyankoo6e	334
Efeesunkoo6e . .	343
Filipiyankoo6e .	352
Koloosiyankoo6e	358
1 Tesaloniyan- koo6e	364
2 Tesaloniyan- koo6e	370
1 Timote	373
2 Timote	380
Tiitu	385
Filemon	388
Ibraninkoo6e . .	390
Yaakuuba	410
1 Piyeer	417
2 Piyeer	424
1 Yuhanna	429
2 Yuhanna	435
3 Yuhanna	436
Yahuuda	437
Bangingol	440

Linjiila Iisaa mo Matta winndi

*Haala maamiraaɓe Iisaa
(Lukka 3.23-38)*

¹ Inan binndi kollooji inde maamiraaɓe Iisaa Almasiihu, dimaado ley lenyol Daawda, taan Ibrahiima:

² Ibrahiima rimi Isiyaaka. Isiyaaka rimi Yaakuuba. Yaakuuba rimi Yahuuda e minyiraaɓe muudum.

³ Yahuuda rimi Fares e Sera. Been ngoni ɓe o rimdi e Tamar.

Fares rimi Hesruuna. Hesruuna rimi Aram.

⁴ Aram rimi Aminadaabu. Aminadaabu rimi Naasuuna.

Naasuuna rimi Salmon.

⁵ Salmon rimi Bo'as, mo o rimdi e Rahabu.

Bo'as rimi Obet, mo o rimdi e Ruttu.

Obet rimi Yesa.

⁶ Yesa rimi Daawda kaananke oon.

Daawda rimi Suleymaana. Oon woni mo o rimdi e dee Uriya-no.

⁷ Suleymaana rimi Robo'am.

Robo'am rimi Abiya.

Abiya rimi Asa.

⁸ Asa rimi Yosafat.

Yosafat rimi Yoram.

Yoram rimi Usiya.

⁹ Usiya rimi Yotam.

Yotam rimi Akas.

Akas rimi Hesekiya.

¹⁰ Hesekiya rimi Manasa.

Manasa rimi Amon.

Amon rimi Yosiya.

¹¹ Yosiya rimi Yekoniya e minyiraaɓe muudum.

Dum hawrii e jamaanu mo Alhuudiyankooɓe njaalanoo, njaaraa Baabiila.

¹² Caggal ɓe njaaraama Baabiila,

Yekoniya rimi Seyaltiyel.

Seyaltiyel rimi Sorobabel.

¹³ Sorobabel rimi Abi-ihudu.

Abiihudu rimi Eliyakim.

Eliyakim rimi Asoro.

¹⁴ Asoro rimi Sadok.

Sadok rimi Akim.

Akim rimi Eliyuda.

¹⁵ Eliyuda rimi Eliyasar.

Eliyasar rimi Mattan.

Mattan rimi Yaakuuba.

¹⁶ Yaakuuba rimi Yuusufi, jom suudu Mariyama.

Mariyama woni inna Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon.

¹⁷ Ndelle dum hawrii e jamaanuujii sappo e nay illa Ibrahiima faa yottii Daawda. Illa e Daawda faa yottii nde Alhuudiyankooɓe konanoo njaaraa Baabiila ndeen fu, wo jamaanuujii sappo e nay hawrata. Woodi du, illa nde Alhuudiyankooɓe konanoo njaaraa Baabiila faa garol Almasiihu ndeen, wo jamaanuujii sappo e nay hawrata.

Haala rimeede Iisaa Almasiihu

(Lukka 2.1-7)

¹⁸ Inan no Iisaa Almasiihu rimiraa: Mariyama inniiko oon wo kaɓɓanaado Yuusufi. Ammaa fadde makko e suddeede, tawi o reedirii saabe baawde

Ruuhu Ceniido. ¹⁹ Yuusufi kaɓɓando mo oon wo neddo ponnditiido, yidaa semtinde mo, anniyake fiirtude kaɓɓal ngaal e suuraare. ²⁰ Nde o miilotonoo dum ndeen, maleyka Joomiraado wari to makko ley koydol, wi'i mo:

—Yuusufi, taan Daawda, taa hulu ɓanɗude Mariyama, sabo ɓinngel ngel saawi ngeel e Ruuhu Ceniido yuuri. ²¹ O riman biɗɗo gorko. Inndiraa mo Iisaa, sabo wo kanko hisinta yimɓe makko e hakkeji muɓɓen.*

²² Dum fuu, dum wadii faa haala ka Laamɗo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

²³ «Surbaajo mo anndaa gorko reedan,
rima biɗɗo gorko.

O inndirte Imanuwel.»†

Maanaa innde ndeen wo: «Laamɗo ina wondi e meeden».

²⁴ Nde Yuusufi finunoo ndeen, wadi no maleyka Joomiraado wi'iri dum noon. O ɓanɗi Mariyama, ²⁵ ammaa o wondaay e muudum faa rimi biɗɗo gorko. Yuusufi inndiri biɗɗo oon Iisaa.

2

No jom'en anndal ngardi faa ndaara Iisaa

¹ Iisaa rimaama Baytilaama ley leydi Yahuudiya e jamaanu laamu Hirudus. Jom'en anndal yuuri lettugal, ngari Urusaliima. ² Nde ɓe ngarnoo ndeen, ɓe mbi'i:

—Toy kaananke Alhudiyanooɓe dimaado joonin oon woni? Min nji'ii hoodere makko ɓangii lettugal, min ngarii sujidande mo.

³ Nde Hirudus kaananke oon nannoo dum fu, huli, kam e yimɓe Urusaliima fuu. ⁴ O noddi hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta ɓeen fuu, o yami dum'en toy Almasiihu oon jeyi rimeede. ⁵ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo inan ko annabaajo winndunoo:

⁶ «Aan, Baytilaama, leydi Yahuudiya,
tannyoral a wanaa wuro famaro hakkunde gure Yahuudiya mawde deen.

Sabo ardotoodo yuuran e maada,
garoowo faa dura yimɓe am, Isra-
raa'iilankooɓe.»*

⁷ Ndeen Hirudus noddi jom'en anndal ɓeen e cuncukka, yami ɓe wakkati mo hoodere ndeen ɓangi. Be paamini mo. ⁸ Caggal duum, o neli ɓe Baytilaama. O wi'ii ɓe:

—Njehee, kumpitowodon kabaaru cukalel ngeel faa tannyoron. Si on nji'ii ngel fu, ngaron kumpiton kam faa miin du mi yaha, mi sujidanowa ngel.

⁹ Nde ɓe nannoo ko kaananke oon haali duum ndeen, ɓe ndilli. Hoodere nde ɓe njiinoo lettugal ndeen

* **1:21** Innde Iisaa ndeen, e ley Ibraninkooɓe wo Yoosuwa. Inde fiirta «Joomiraado wo kisinoowo». † **1:23** Esaaya 7.14. * **2:6** Mika 5.1.

ardii 6e yaade. Nde ardi 6e faa nde yottii do cukalel ngeel woni doon, de nde darii. ¹⁰ Ko 6e nji'i hoodere ndeen duum, 6e ceyii seyo manngo sanne. ¹¹ Be naati ley suudu nduun, 6e nji'i cukalel ngeel e inniigel Mariyama. Be kippii e leydi, 6e kujidani ngel. Be njaltini gineeji ma66e, 6e teddiniri ngel kanje e sii uurdi mbelndi e dakke uurde bi'eteede miiri. ¹² Caggal duum, Laamdo gongini 6e ley koydol taa 6e njecoo to Hirudus. Ndelle 6e kootiri leydi ma66e laawol gongol.

No Yuusufi doggiri suudowii leydi Misira

¹³ Nde jom'en anndal been ndillunoo fu, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi ley koydol, wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, ndog-gaa njahaa Misira. Keddodaa toon faa nde mbi'oyamaami ngartaa. Sabo Hirudus filoto cukalel ngel faa wara ngel.

¹⁴ Yuusufi ummii jemma, hooyi cukalel ngeel e inniigel, de 6e ndilliri Misira. ¹⁵ O hed-dii toon faa Hirudus maayi, faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi noddii biyam wurtoo ley Misira.»[†]

No Hirudus wardi sukaabe Baytilaama

¹⁶ Nde Hirudus faamunoo jom'en anndal been njambake dum ndeen, tikki

sanne. O yamiri cukaloy ngoroy Baytilaama e dakkol muudum fuu mbaree, gilla keccoy faa ngadukoy duubi didi. O wadii dum fodde wakkatiiji di jom'en anndal been kokki mo diin. ¹⁷ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabitiri nde wi'unoo:

¹⁸ «Wullaango nanaama ley wuro Rama, bojji e uumaali duudfi:

Rahiina[‡] ina woya cukaloy muudum, jabaay berndem waaltinee, sabo koy keddaaki.»[§]

No Yuusufi wartiri leydi Israa'iila

¹⁹ Caggal maayde Hirudus, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi to leydi Misira toon e ley koydol, ²⁰ wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, njecodon leydi Israa'iila, sabo yidunoo6e warude suka oon been maayii.

²¹ Yuusufi ummii, hooyi cukalel ngeel e inniigel, 6e kooti leydi Israa'iila.

²² Ammaa o nanii Arkalaawu loomtii bammum Hirudus, laamake leydi Yahuudiya, de o huli yahude toon. O sappaa e ley koydol faa o yehi leydi Galili. ²³ O hodowi wuro wi'eteengo Nasaraatu. Noon dum laatorii faa ko annabaabe mbi'unoo duum tabita: «O wi'ete Nasaraatu-ujo.»

[†] 2:15 Hoseya 11.1. [‡] 2:18 Rahiina woni jom suudu Yaakuuba mo yim6e Israa'iila njogorii hono inna mu66en. [§] 2:18 Yeremiya 31.15.

3

No Yaayaa waajorii

(Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

¹ E jamaanu oon, Yaayaa lootoowo lootagal batisima 6angi. Imo gooyna ley ladde Yahuudiya, imo wi'a:

² —Tuubee, sabo laamu Laamdo 6adake.

³ Oon woni mo annabi Esaaya sappinoo, nde wi'unoo:

«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado, ndartinee dati makko!»*

⁴ Yaayaa ina 6ornii kad-dungal canyiraangal lee6i geeloodi, ina ha66ii ka66orgol nguru. Nyaamdu makko wo ba66atti e njuumndi ladde.

⁵ Yim6e yuuri Urusaliima e leydi Yahuudiya e seraaji gooruwol Urdun fuu, ngari to makko. ⁶ I6e kaalta hakkeeji ma66e, de Yaayaa ina loota 6e lootagal batisima† ley gooruwol Urdun.

⁷ Ko o yi'i Farisa'en e Saduki'en heew6e na ngara faa lootee lootagal batisima duum, o wi'i dum'en:

—Onon 6i66e bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore? ⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. ⁹ Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraa6e Ibrahiima. Sabo mido wi'a on: Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo 6i66e Ibrahiima! ¹⁰ Joonin, jammbera yeptaama faa

soppa da6i ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa 6i66e lobbu6e, soppete, faddee ley yiite.

¹¹ Miin, ndiyam looti-rammi on batisima faa hollita on tuubii. Ammaa garoowo caggal am oon, kam 6uri kam baawde. Mi fotaay fay 6ortude dum pade muudum. Oon lootirta on batisima Ruuhu Ceniido e yiite. ¹² O segilake faa o yaroo nyaamri makko faa laa6a. O hawrundura nyaamri makko ley beembal, de nyaande ndeen o wuldan dum yiite nge nyifataa.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima

(Marku 1.9-11, Lukka 3.21-22)

¹³ Wakkati oon, Iisaa yuuri Galili, wari gooruwol Urdun to Yaayaa, faa Yaayaa loota dum lootagal batisima.

¹⁴ Ammaa Yaayaa muuyi salaade dum, wi'i mo:

—Aan haani lootude kam. De noy ngardataa to am, miin, faa mi loote?

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Accu dum laatoroo noon joonin, sabo noon kaanden hi66inirde ko dartii fuu.

Ndeen o ja6i. ¹⁶ Nde Iisaa lootanoo, ina wurtoo ndiyam daam fu, wakkati oon pay kammu omtii. O yi'i Ruuhu Laamdo ina jippoo hono wuugaandu, ina wara dow makko. ¹⁷ Wakkati oon du, daande yuuri dow kammu, wi'i:

* 3:3 Esaaya 40.3. † 3:6 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

—O woni Biyam mo korsiinmi, mo ceyortoomi.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(Marku 1.12-13, Lukka 4.1-13)

¹ Wakkati oon, Ruuhu Laamdo yaari Iisaa ley ladde, faa Ibiliisa jarriboo mo.

² Iisaa wadi balde capande nay ina suumii jemma e nyalooma fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ndeen, Jarribotoodo oon battitii mo, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, yamir kaaye de laatoo nyaamdu.

⁴ De Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata. Ko neddo wuurdata dey, wo e haala fuu ka Laamdo haali.»*

⁵ Caggal duum, Ibiliisa yaari mo Urusaliima ngallu-ure seniinde ndeen, darni mo dow to furi toowde e suudu dewal mawndu, ⁶ wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi. Sabo ina winndaa: «Laamdo yamiran maleyka'en muudum nja66e e juude mu66en taa koyngal maa fiyoo e hayre.»†

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa katin: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»‡

⁸ Katin Ibiliisa yaari mo dow waamnde toownde sanne, holli mo laamuuji adunaaru fuu e darja mu66en, ⁹ wi'i mo:

—Mi hokkete dum do fuu si a hippake, a sujidanii kam.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Woddam Seydaani! Sabo ina winndaa: «Wo Laamdo Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»§

¹¹ Ndeen Ibiliisa seli mo. Wakkati oon, maleyka'en ngari to makko, ina ngollana mo.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili

(Marku 1.14-15, Lukka 4.14-15)

¹² Nde Iisaa nannoo Yaayaa uddaama ley kasu ndeen, o yeccii leydi Galili. ¹³ Ammaa o joodaaki Nasaraatu katin, de o hodowi Kafarnahum wuro dakkiingo maayo ley leydi Jabulon, kam e Naftali.

¹⁴ Dum wadii faa haala ka annabi Esaaya haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

¹⁵ «Leydi Jabulon e leydi Naftali

dow laawol jahoowol maayo manngo,

caggal Urdun,

ley leydi Galili,

joonnde yim6e 6e nganaa Alhuudiyaa'en,

¹⁶ yim6e won6e e nimre

nji'ii annoora mawdo.

Wuur6e e ley leydi ni66undi nimre maayde,

annoora yaynaniidum'en.»*

¹⁷ Gilla ndeen, Iisaa fuddi waajaade ina wi'a:

—Tuubee, sabo laamu Laamdo badake.

* 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3. † 4:6 Jabuura 91.11-12. ‡ 4:7 Fillitagol

Tawreeta 6.16. § 4:10 Fillitagol Tawreeta 6.13. * 4:16 Esaaya 8.23-9.1.

*No Iisaa noddiri taal-
ibaabe arandeebe*
(Marku 1.16-20, Lukka 5.1-11)

¹⁸ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, de yi'i saki-raabe dido, Simon bi'eteedo Piyeer e sakiike mum Andire. Ibe padda filiiji ma66e ley maayo ngoon. Wo 6e nann-goobe liyyi. ¹⁹ Iisaa wi'i 6e:

—Njokkee kam, mi wadan on filotoobe yim6e.

²⁰ Wakkati oon 6e njoppi filiiji ma66e diin, 6e njokki mo. ²¹ O yehi yeeso, o yi'i katin sakiraabe dido wob6e, Yaakuuba e Yuhanna, 6i66e Jebede. Kam'en e baaba mu66en Jebede ina ngoni ley laana, ina moyyintina filiiji mu66en. O noddi dum'en. ²² Wakkati oon pay, 6e njoppi laana kaan, 6e njoppi baabiibe du, 6e njokki mo.

*No Iisaa waajorii e no sell-
iniri yim6e*

(Lukka 6.17-19)

²³ Iisaa yiiltii ley leydi Galili fuu. Imo waajoo e ley cuudi ma66e baajordi, imo gooyna Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo, imo danna sii nyawuui e male fuu. ²⁴ Kabaaru makko sankitii ley leydi Siiriya fuu. Yim6e na ngadda nyaw6e nyawuui feere feere e male fuu to makko. Wob6e wo wondube e ginnaaji, wob6e jom'en dabadabiije, wob6e du wo jom'en balli-mbaatudii. O danni dum'en. ²⁵ Jamaa keewdo sanne jokki mo. Wo 6e yuuru6e Galili e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo

e Urusaliima e Yahuudiya e caggal gooruwol Urdun.

Waaju Dow

Waamnde

(Suuraaji 5 – 6 – 7)

5

(Lukka 6.20-23)

¹ Iisaa yi'i jamaa keewdo oon de yeenji dow waamnde, joodii. Taalibaa6e muudum been battitii dum. ² O fuddi waajaade 6e, o wi'i:

³ —Barke woodanii an-nditin6e yonkiiji mu66en ina lokkidi, sabo kam6e njeyi laamu Laamdo.

⁴ Barke woodanii suniibe, sabo Laamdo waaltinan berde mu66en.

⁵ Barke woodanii leeyinkiniibe, sabo kam6e ndonata adunaaru.

⁶ Barke woodanii filotoobe fonnditaare hono no yolbu6e e domdu6e pilortoo neema, sabo 6e kaaran, 6e domditan.

⁷ Barke woodanii yurmo-toobe, sabo Laamdo yurmoto 6e.

⁸ Barke woodanii laabu6e berde, sabo 6e nji'an Laamdo.

⁹ Barke woodanii waddoo6e jam, sabo 6e noddirte 6i66e Laamdo.

¹⁰ Barke woodanii torraabe saabe fonnditaare, sabo kam6e njeyi laamu Laamdo.

¹¹ Barke woodanii on si yim6e mbonkake on, torrii on, njowii on sii bonanda fuu saabe am. ¹² Ceyee, mbeltee,

sabo mbarjaari mawndi ina doomi on dow kammu. Sabo hono noon annabaa6e artiibe on been torriraa.

Haala lamdam e annoora
(Marku 9.50, Lukka 14.34-35)

¹³ —Onon, wo on lamdam adunaaru ndu. Ammaa si lamdam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? Dam nafataa fay huunde! Dam faddete yaasin, yim6e njaaba dam.

¹⁴ Wo on annoora adunaaru. Ngalluure nyi6aande dow waamnde waawaa suudaade. ¹⁵ Fay gooto hu66ataa lampal, de hippa dum kaakol. Ko wadata dey, bilan ngal, ngal yayanana gondo e suudu nduun fuu. ¹⁶ Hono noon annoora moodon haani yaynirde yeeso yim6e, faa nji'a gollleeji lobbi di ngadoton, de njetta Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa jannginiri haala Tawreeta

¹⁷ —Taa cikkee mi warii faa mi itta jamirooje Tawreeta naa haala annabaa6e. Mi waraay faa mi itta dum. Mi warii faa mi hi66ina dum. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: sini kammu e leydi ina keddi, fay to66el maa masel tosataake ley Tawreeta faa dum fuu dum tabita. ¹⁹ Dum le, boofudo ko buri fuu famdude e jamirooje deen, de janngini wob6e faa ngada noon, joomum laatoto burdo famdude e laamu Laamdo. Ammaa neddo fuu jokkudo Tawreeta oon, de

janngini wob6e ngada noon, joomum laatoto mawdo e laamu Laamdo. ²⁰ Sabo mido haalana on: si on buraay jannginoobe Tawreeta e Farisa'en fonnditaare fu, on naatataa e ley laamu Laamdo.

Haala tikkere

²¹ —On nanii maamiraa6e meeden been mbi'anooma: «Taa wadu war-hoore, gadudo war-hoore fuu ina haani sareede.»* ²² Miin kaa mido wi'a on: tikkando sakiike muudum fuu, ina haani sareede. Bi'udo sakiike muudum wo cuubaado fu, ina jeyi darneede yeeso sariya laamu. Katin du, neddo fuu biido mo wo o jiibiido, ina haani naatude yiite jahannama. ²³ Ndelle, si a warii e hirsirde faa ngada sadaka, de miccitedaa wakkati oon sakiike maa ina joganii maa ko metti, ²⁴ njoppaa sadaka maa oon doon, njahaa njaafundurowaa e sakiike maa oon tafon, ndeen ngartaa ngadaa sadaka maa oon.

²⁵ Si a habii e goddo, de odon njaada sariya fu, karodaa ndewritaa e joomum fadde moodon yottaade, taa o watte e juude carotoodo, de oon watte e junngo doomoowo kasu, de uddedaa e kasu. ²⁶ Goonga kaalanammi on: abada a wurtataako si a yobaay ko ndewetedaa dum faa laabi.

Haala jeenu

²⁷ —On nanii wi'anooma: «Taa wadu jeenu!»† ²⁸ Miin

* 5:21 Wurtagol 20.13. † 5:27 Wurtagol 20.14.

kaa mido wi'a on: yeewrudo debbo janano muuyo fuu, jeenii e ley bernde mum. 29 Ndelle, si yitere maa nyaamre luttinte, ittu nde, paddaa nde to woddi! Ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu faddee e jahannama. 30 Si junngo maa nyaamo luttinte, tayu ngo, paddaa ngo to woddi: ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu naata jahannama.

Haala ceergal

(Matta 19.9, Marku 10.11-12, Lukka 16.18)

31 —Wi'anooma katin: «Ceerudo deekum fuu, hokka dum talkuru ceergal.» † 32 Miin kaa mido wi'a on: neddo fuu ceerudo deekum de tawi o wanaa jeenoowo, si o banjowaama, gorko ceerudo mo oon wadii mo jeenoowo. Neddo fuu banjudo debbo ceeraado, kam du jeenii.

Haala hunayeere

33 —On nanii katin, maami-raabe meeden mbi'anooma: «Taa fiirtu hunayeere maa, tabintinaa nde yeeso Joomiraado.» § 34 Miin kaa mido wi'a on: taa kunodon fey. Taa kunorodon kammu, sabo wo joodorgal Laamdo. 35 Taa kunorodon leydi, sabo wo njaaḅirdi koyde makko, naa Urusaliima, sabo wo ngalluure Kaananke mawdo. 36 Taa kunorodaa hoore maa, sabo a waawaa rawninde

naa ḅawlinde fay leeḅol mayre gootal. 37 Mbi'aa «ayyo» naa «a'aa» tan. Ko faltii duum fuu, wo to Bondo oon yuuri.

Haala yomnitagol (Lukka 6.29-30)

38 —On nanii wi'anooma: «Yitere yomnitorte yitere, nyiinde yomnitorte nyiinde.» * 39 Miin kaa mido wi'a on: taa njomnitee gadudo on ko boni. Si goddo feenyii ma gere nyaamo fu, acca dum feenya gere nano oon du. 40 Si goddo wullake ma faa teeta forgo maa, accu dum yaada e saaya maa jaangol du. 41 Si goddo tilsinanii ma ronndaade donngal yaadu kilomeetere, ronnda ngal yaadu kilooji didi. 42 Si goddo njaarake ma, hokku dum. Si goddo wi'ii mbuyodaa dum fu, taa salana dum.

Haala yidugol waybe (Lukka 6.27-28, 32-36)

43 —On nanii wi'anooma: «Njidaa gondo maa, mbanyaa ganyo ma.» 44 Miin kaa mido wi'a on: njidee waybe on, ndu'anodon torroobe on. 45 Worrude hono noon hollata wo on ḅiḅḅe Baaba moodon gondo dow kammuuli. Sabo no o fudinirta naange makko dow bonḅe, noon du o fudinirta nge dow moyyube. No o tomnirta dow fonnditiibe, noon du o tomnirta dow oonyiibe. 46 Si yidube on tan njidoton, mbarjaari ndiye keḅoton? Fay nanngoobe lampo been

† 5:31 Fillitagol Tawreeta 24.1. § 5:33 Limooje 30.3. * 5:38 Wurtagol 21.24, Lewinkooḅe 24.20.

du ina ngadira noon! ⁴⁷ Si sakiraaɓe moodon tan njowtoton, ɗume senndi on e wobbe? Fay heeferɓe been ina ngadira noon! ⁴⁸ Ndelle, laatodon hibbuɓe, hono no Baaba moodon gondo dow kammuuli oon hibbiri ni.

6

No Iisaa waajorii haala wallude talkaabe

¹ —Tinne taa ngadiron golleeji moodon lobbi faa yimɓe nji'a on. Si on ngadii ɗum fu, on keɓataa mbarjaari to Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

² Ndelle, si ada itta jakka, taa feeka faa yimɓe nji'e. Wo hono noon munaafiki'en been ngadata ley cuudi baajordi e dow laabi faa yimɓe mana ɗum'en. Goonga kaalanammi on, ɓe keɓii mbarjaari maɓɓe faa timmi.

³ Aan kaa, si ada itta jakka fu, taa nano maa faama ko nyaamo maa wadata.

⁴ Ndeen jakka maa oon laatototo ko suudii, de Baabiraado maa ji'oowo ko suudii oon yobe.

*Haala du'aare
(Lukka 11.2-4)*

⁵ —Si odon ndu'oo, taa ngadon no munaafiki'en ni. Kamɓe, iɓe njidi daraade ley cuudi baajordi e hakkunde to laabi kawrata, de ɓe ngada du'aare yalla yimɓe fuu ina nji'a ɓe. Goonga kaalanammi on, ɓe keɓii mbarjaari maɓɓe faa timmi. ⁶ Onon kaa, nde ndu'otodon fuu, naaton ley

cuudi mon, ommbon dammbugal, de njaaronon Baaba mon e suuraare. Ndeen, Baaba mon ji'oowo ko suudii oon, yoban on.

⁷ Si odon ndu'oo, taa kebbinee haalaaji ɓoli ɗi ngalaa nafaa hono no yimɓe ɓe andaa Laamɗo been ngadata ni. Iɓe miilii Laamɗo jaabanto ɓe si ɓe kebbinii haala. ⁸ Taa nyemmbitee ɓe, sabo Baaba moodon ina anndi ko kaajadon gilla on nyaagaaki ɗum. ⁹ Onon le, inan no ndu'ortodon:

Baaba amin gondo dow kammuuli,
innde maa laatoo seniinde.

¹⁰ Laamu maa wara.
Muuyɗe maa ngadee dow leydi ɗo hono no ngadirtee dow kammuuli ni.

¹¹ Kokkaa min hannden nyaamdu heyooru min.

¹² Njaafonodaa min hakkeeki amin,
hono no min njaafortoo wadoobe min hakkeeki ni.

¹³ Taa accu min njarrabee,
ammaa hisin min e Bondo oon.

[Sabo laamu e baawɗe e teddeengal ina ngoodani maa faa abada. Aamina.]*

¹⁴ Ndelle, si on njaafake wadoobe on hakkeeki, Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yaafoto on.

¹⁵ Ammaa si on njaafataako toonyiibe on, Baaba moodon

* **6:13** Cakitte aaya 13 tawaaka e dereeki burɗi fuu ɓooyude diin.

oon du yaafataako hakkeeeji moodon.

Haala suumayeere

16 —Si on cuumake, taa njurminkinee hono mu-naafiki'en been: 6e balinto, yalla yimbe fuu ina anndita 6e suumiibe. Goonga kaalanammi on: 6e kebi mbarjaari mabbe faa timmi. 17 Aan kaa, si a suumake, mbujaa hoore maa, culmaa yeeso maa, 18 taa paamina yimbe a cuumiido. Baaba maada gondo ley suuraare oon tan anndata. Woodi du Baaba maa ji'owo ko ngadudaa e suuraare oon, yobete.

Haala jawdi dow kammu (Lukka 12.33-34)

19 —Taa ndesanon ko'e mon jawdi adunaaru, do mooyu e puundi mbonnata, do wuybe kelata gampuuje de mbujja. 20 Ndesanon ko'e mon jawdi dow kammu, do fay huunde bonnataa, wanaa mooyu wanaa puundi, do wuybe kelataa gampuuje sakko mbujja. 21 Sabo do jawdi maa woni fuu, doon bernde maa du wonata.

Haala annoora e nimre (Lukka 11.34-36)

22 —Gite ngoni lampal banndu. Si gite maa ina mboodi, banndu maa fuu heewan annoora. 23 Ammaa si de mboodaa, banndu maa fuu heewan nimre. Ndelle, si ko hokkata banndu maa annoora duum laatake nimre fuu, nimre ndeen na tekki koy!

Haala filaade laamu Laamdo (Lukka 16.13, 12.22-31)

24 —Fay gooto waawaa gollande joomiraa6e dido, sabo joomum wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

25 Dum le, mido wi'a on: taa ka66u-ko'u wona e moodon e dow nguurndam mon - ko nyaamoton e ko njaroton. Taa balli moodon du ka66u on ko'e e ko bornotodon. Sabo nguurndam ina buri nyaamdu, banndu du ina buri kotal, naa wanaa?

26 Ndaaree pooli piirooji di: di aawataa, di tayataa, di ndesataa faa'e, ammaa Baaba moodon gondo dow kammuuli oon ina nyaamna di. Onon le, wanaa odon buri pooli teddude to woddi?

27 Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ko ha66i dum hoore? 28 Ko wadi de kolte na ka66i on ko'e? Ndaaree pinndiiji ladde no di mawnirta: di ngollataa, di mottataa. 29 Mido haalana on: fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. 30 Si

Laamdo ina holtinira noon hudo taweteeko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, wanaa o holtinan on faa bura noon, onon famdube hoolaare! 31 Ndelle, taa ko'e mon ka66oo faa mbi'on: «Dume nyaameten? Dume njareten? Dume

bornotoden?» ³² Sabo kulle dee fuu wo ko yimbe be anndaa Laamdo pilotoo. Si goonga, Baaba mon gondo dow kammuuli oon ina anndi dum fuu idum tilsani on. ³³ Ndelle, pilodon laamu Laamdo tafon, kam e fonditaare muudum. Ndeen ko heddi duum fuu, on beydante dum.

³⁴ Ndelle, taa jaango ha66a on ko'e, sabo jaango du wardan e ko muudum. Nyannde fuu, donngal muudum ina heya dum.

7

Haala feloore

(Lukka 6.37-38, 41-42)

¹ —Taa kiitee, on kitataake. ² Sabo no kitortodon wobbe, noon onon du kiitortodon. Katin du ko etiranton wobbe, wo duum etirantedon. ³ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴ Noy mbaawrudaa wi'ude sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», de aan le, wo leggal woni ley yitere maa ndeen? ⁵ Munaafiki, ittu leggal gonngal e yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiidde maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol e yitere sakiike maa ngool.

⁶ Taa kokkee dawaadi ko senii, sabo di njeccoto, di nata on. Taa cankitee kaaye moodon dime yeeso girooji, sabo di njaaban de.

*No Laamdo hokkirta
njaariido dum*

(Lukka 11.9-13)

⁷ —Naaaree, on keban. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ⁸ Sabo njaariido fuu heban. Piliido fuu yiitan. Calmindoo fuu omtante. ⁹ Moy e moodon hokkata biyum hayre si njaarake dum buuru? ¹⁰ Naa njaaroo dum liingu de hokka dum mboddi? ¹¹ No mbonirdon ni fuu, odon anndi no kokkirton bi66e mon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli oon. Imo hokka njaariido mo fuu ko moyyi. ¹² Ndelle, ley huunde fuu, ngadane wobbe ko njiddon be ngadana on. Sabo dum pay woni ko Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe deen njamiri.

*Haala dammbugal
paadungal*

(Lukka 13.24)

¹³ —Naatiree dammbugal paadungal! Sabo dammbugal naatirgal halkere ina yaaji, laawol muudum ngool ina hoyi, jokkoobe ngol been du ina keewi. ¹⁴ Ammaa dammbugal naatirgal ngurndam ngaal ina faadi, laawol muudum ngool ina billii, yiitoo6e dum du wo seeda.

*Haala lekki e bi66e
muudum*

(Lukka 6.43-44)

¹⁵ —Tinnee e annabaabe fewree6e. Si 6e ngarii to moodon fu, i6e nga'i hono baali, de si goonga, wo 6e cuuli jolbudu. ¹⁶ Golle ma66e annditirton 6e hono no lekki

annditirtee bi66e muudum ni. Cabiije borataake e ngi'eehi, yibbe du borataake e nyakka6ere. ¹⁷ Lekki lobbi fuu, wo bi66e lobbu6e rimata, de lekki mbonki kaa, wo bi66e bon6e rimata. ¹⁸ Lekki lobbi waawataa rimude bi66e bon6e, woodi du lekki mbonki waawataa rimude bi66e lobbu6e. ¹⁹ Lekki fuu ki rimataa bi66e lobbu6e sop-pete, faddee e yiite. ²⁰ Ndelle, golle ma66e annditirton 6e.

No taalibaabe fewree6e carirtee
(Lukka 13.25-27)

²¹ —Wanaa wi'oo6e kam «Joomam, Joomam» been fuu naatata e laamu Laamdo. Ammaa wo wadoo6e muuyde Baaba am gondo dow kam-muuli oon, been ngoni naato6e. ²² Nyannde darn-gal, heew6e mbi'an kam: «Joomam, Joomam! Wanaa e innde maa min mbaajorii naa? Wanaa e innde maa min ndiiwri ginnaaji naa? Wanaa e innde maa min ngadiri kaayeefiiji keewdi naa?» ²³ Ndeen mbi'ammi 6e: «Abada mi anndaano on. Mboddee kam, onon wadoo6e ko boni!»

Haala suudu joyyinaandu dow hayre
(Lukka 6.47-49)

²⁴ —Ndelle, neddo fuu kettindiido haalaaji am di de jokki di, nanndan e jom hakkillo nyi6udo su-udu muudum dow hayre. ²⁵ Yuwoonde to6i, gooruuji mbubbi, keni mawdi mbifi e mayru. Dum fuu ndu saa-maay, sabo ndu joyyinaama

dow hayre. ²⁶ Ammaa neddo fuu kettindiido haalaaji am di de jokkaay di, ina nanndi e mo walaa hakkillo, nyi6udo suudu muudum dow njaareendi. ²⁷ Yuwoonde to6i, gooruuji mbubbi, keni mawdi mbifi e mayru. Ndu saami faa ndu halki ndu fuu. ²⁸ Nde Iisaa tilinoo e haalaaji diin ndeen, jama'aaje deen kaaynaama sanne e waaju makko oon. ²⁹ Sabo o waajorake 6e no jom baawde ni, wanaa hono jannginoo6e ma66e Tawreeta.

8

No Iisaa selliniri ceppindo
(Marku 1.40-45, Lukka 5.12-16)

¹ Ko Iisaa jippii waamnde ndeen duum, jamaa keewdo jokki dum. ² Wakkati oon, gorko ceppindo battitii dum, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaba.

³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu.

Wakkati oon pay, gorko oon dadi ceppam muudum, laabi. ⁴ Caggal duum, Iisaa wi'i mo:

—Tinna taa kaalanaa dum fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadaa sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina 6e a dadii.

No Iisaa selliniri golloowo hooreejo sordaasiibe
(Lukka 7.1-10)

⁵ Nde Iisaa naatannoo Kafarnahum ndeen, hooreejo sordaasiibe battitii dum, naarii dum mballa, wi'i:

⁶ —Moodibbo, golloowo am ina waalii ley suudu, sellaa faa junngo e koyngal fuu bantataako. Imo torrii sanne!

⁷ Iisaa wi'i mo:

—Mi waran, mi dannowa mo.

⁸ Ammaa hooreejo sordaasiibe oon jaabii, wi'i:

—Moodibbo, miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. Ammaa si a haalii haala ngoota tan, golloowo am oon dadan. ⁹ Miin e hoore am, wo mi dawranaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto ma66e yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

¹⁰ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, dum haaynii dum sanne, wi'i jokkuba dum been:

—Goonga kaalanammi on, mi yi'aay goondinal hono ngal sellude e Israa'iilanke fay gooto. ¹¹ Mido haalana on, heewbe yuuran lettugal e gorgal, njoododoo e Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, 6e nyaamda ley laamu Laamdo. ¹² Ammaa haannoobe naatude laamu been, paddete ley nimre wonnde yaasin ndeen. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni.

¹³ Caggal duum, Iisaa wi'i hooreejo sordaasiibe oon:

—Hootu. Dum laatane hono no ngoondinirdaa ni.

Wakkati oon jaati, golloowo hooreejo sordaasiibe oon dadi.

No Iisaa selliniri nyawbe heewbe

(Marku 1.29-34, Lukka 4.38-41)

¹⁴ Iisaa yehi galle Piyeer, tawi esoo Piyeer debbo ina fukkii wo jontaado. ¹⁵ Iisaa meemi junngo makko, de o dadi e jontere makko. O ummii, o weerni Iisaa.

¹⁶ Nde hiirnoo fu, Iisaa waddanaa yimbe heewbe 6e ginnaaji ngoni e mu66en. Konngol makko tan o riiwri di, o danni nyawbe been fuu.

¹⁷ Dum laatorake noon faa ko annabi Esaaya haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

«O ittii tampiriiji meeden, o ronndake nyawuuji meeden.»*

No yimbe mbiiri njokkan Iisaa

(Lukka 9.57-62)

¹⁸ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina fiilii dum ndeen, yamiri 6e peyyita maayo ngoon. ¹⁹ Jannginoowo Tawreeta gooto battii, wi'i mo:

—Moodibbo, to njahataa fuu mi jokkete.

²⁰ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

²¹ Goddo, jeyaado e taalibaabe been, wi'i mo:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

* 8:17 Esaaya 53.4. † 8:20 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

²² O jaabii oon, o wi'i:
—Jokkam, accu maaybe
uwa maaybe mubben.

*No Iisaa darniri yuwoonde e
henndu*
(Marku 4.35-41, Lukka
8.22-25)

²³ Ndeen Iisaa naati laana,
taalibaaፎ muudum njokki
dum. ²⁴ Wakkati gooto,
yuwoonde ummodii e henndu
mawndu dow maayo ngoon
faa bempeyye ina udda laana
kaan. Tawi Iisaa kaa ina
ፎaanii. ²⁵ Taalibaaፎ been
ፋattii mo, pindini mo, iፋe
mbi'a:

—Joomii amin, dannu min!
Inani miden kalka!

²⁶ O jaabii ፋe, o wi'i:
—Ko wadi de kuldon?
Onon famፎube hoolaare!

Wakkati oon, o ummii, o
sappani henndu e bempeyye
maayo ፎeen e semmbe. Dum
fuu dum deyyinii siw! ²⁷ Dum
haaynii taalibaaፎ been! Iፋe
mbi'a:

—Gorko o wo moy de fay
keni e ndiyam ina downtanoo
dum?

*No Iisaa selliniri worፋe
ፋido wondube e ginnaaji*
(Marku 5.1-20, Lukka 8.26-
39)

²⁸ Nde Iisaa feyyitinoo
maayo fu, heetti e leydi
yimፋe Gadara. Doon worፋe
ፋido wondube e ginnaaji
njalti ley caabeeje, kawri e
makko. Iፋe nyanngunoo faa
fay gooto suusaano rewude
laawol ngool. ²⁹ Be keddi iፋe
nduka iፋe mbi'a:

—Bii Laamፎo, ፎume
njiddaa wadude min? Yalla
a warii ፎo faa torraa min,

gilla wakkati podaado oon
yottaaki naa?

³⁰ Coggal girooji mann-
gal ina dura ፋakkol doon.
³¹ Ginnaaji ፋiin ፋaarii mo,
mbi'i:

—Si riiwude min njiddaa,
accu min naatowa e coggal
girooji ngal.

³² O wi'i ፋi:

—Njehee!

Ginnaaji ፋiin njalti, naa-
towi e girooji ፋiin. Wakkati
oon, coggal ngaal fuu doggi,
tellitii dow waamnde, saami
ley maayo, halki. ³³ Durooፋe
been ndoggi kooti ngalluure
toon, kaalowi ko wadi dum
fuu e kabaaru wondunooፋe e
ginnaaji been du. ³⁴ Wakkati
oon, yimፋe ngalluure ndeen
fuu njalti, kawritowi to Iisaa.
Nde ፋe nji'unoo mo ndeen,
ፋe nyaagii mo o yalta leydi
maፋፋe.

9

*No Iisaa selliniri gorko mo
ፋanndu waatundu*

(Marku 2.1-12, Lukka 5.17-
26)

¹ Iisaa naati laana, feyyiti,
warti wuro muudum.
² Yimፋe ngaddani dum gorko
mo ፋanndu waatundu ina
fukkinaa e daddo. Nde o
yi'unoo goondinal maፋፋe
ngaal fu, o wi'i mo ፋanndu
waatundu oon:

—Binngel am, sellin
ፋernde maa. Hakkeji maa
njaafaama.

³ Wakkati oon, janngi-
nooፋe Tawreeta yogaፋe
miilii e ko'e mubben: «Gorko
o ina mbonkoo Laamፎo!»
⁴ Iisaa faami miilooji maፋፋe,
de wi'i ፋe:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji bondi di e berde moodon? ⁵ Dume buri hoyude? Yalla wi'ude hakkeji makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ⁶ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeji ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa!

⁷ Gorko oon ummii, hooti suudu muudum. ⁸ Nde jama'aaje deen njiinoo dum ndeen, kuli, ina njetta Laamdo saabe ko hokki bii-Aadama baawde gaade nii de.

No Iisaa noddiri Matta jokka dum

(Marku 2.13-17, Lukka 5.27-32)

⁹ Iisaa dilli doon. E ley yaadu muudum, yi'i gorko bi'eteedo Matta ina joodii e suudu to lampo nangetee. O wi'i dum:

—Jokkam.

Matta ummii, jokki mo.

¹⁰ Caggal duum, imo nyaama ley suudu Matta. Nanngooŋe lampo heewŋe e luttuŋe woŋŋe ngari njoodii ina nyaamda e makko, kanko e taalibaaŋe makko. ¹¹ Farisa'en been nji'i dum, de na mbi'a taalibaaŋe makko been:

—Dume wadi de moodibbo moodon ina nyaamda e nanngooŋe lampo e luttuŋe woŋŋe?

¹² Iisaa nani dum, wi'i ŋe:

—Wanaa celludo haajaa cawroowo. Wo nyawdo

haajaa cawroowo. ¹³ Njehee, ekitee ko Dewtere Laamdo wi'i:

«Wo yurmeende njidumi, wanaa sadaka dup-peteedo.»*

Sabo mi waraay faa mi noddadartiiŋe. Wo luttuŋe ngarumi noddude.

Haala suumayeere

(Marku 2.18-22, Lukka 5.33-39)

¹⁴ Wakkati oon, taalibaaŋe Yaayaa ngari to Iisaa, yami dum:

—Ko wadi de minen e Farisa'en miden cuumoo, de taalibaaŋe maa ŋeen kaa cuumataako?

¹⁵ O jaabii ŋe, o wi'i:

—Yalla warŋe ŋangal ina mbaawi sunaade si ŋanjudo ina wondi e muŋŋen naa? Ammaa nyalaade ngaran de ŋanjudo oon ittete hakkunde maŋŋe. E balde deen, ŋe cuumoto. ¹⁶ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Sabo tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool ŋeydoo. ¹⁷ Katin du cabijam kesam loowataake e sumalleeji kiidfi. Si duum wadii, sumalleeji diin pusan, cabijam dam rufa, de sumalleeji diin mbona. Ndelle cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee, faa dum fuu dum reenoo.

No Iisaa selliniri debbo e no iirtiniri suka debbo

(Marku 5.21-43, Lukka 8.40-56)

¹⁸ Nde Iisaa haalannoo dum ndeen, hooreejo suudu

* 9:13 Hoseya 6.6.

waajordu gooto yottii, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Biyam debbo heddaaki joonin pay. Ammaa war, yowu junngo maa dow makko, ndeen o ummitoto.

¹⁹ Iisaa ummii jokki mo, kam e taalibaaɓe muudum. ²⁰ E ley yaadu maɓɓe, debbo gooto mo yiiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, yuuri gada Iisaa, meemi kommbol saaya muudum. ²¹ O wadii noon sabo o miilake e bernde makko: «Si mi hebii fay meemude saaya makko tan, mi dadan.» ²² Iisaa yeeyii, yi'i mo, wi'i:

—Banndam debbo, sellin bernde maa. Goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon pay, debbo oon dadi.

²³ Nde Iisaa yottinoo suudu hooreejo waajordu oon fu, yi'i fuufoobe cereeli wonɓe to maaydo toon e yimɓe heewɓe woyooɓe. ²⁴ O wi'i dum'en:

—Mburtee, sabo suka debbo o maayaay, wo daani tan.

De yimɓe been njalnorii mo. ²⁵ Nde ɓe njaltinanoo yaasin fu, o naati ley suudu nduun, o nanngi junngo suka debbo oon, de ummii. ²⁶ Kabaaru oon sankitii e leydi ndiin fuu.

No Iisaa wumtiniri wumɓe dido

²⁷ Nde Iisaa dillannoo toon ndeen, wumɓe dido njokki dum, ina yeewnoo ina mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

²⁸ Nde o naatunoo suudu fu, wumɓe been ngari to makko. O yami dum'en, o wi'i:

—Odon ngoondini mido waawi wallude on naa?

Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Joomii amin, miden ngoondini.

²⁹ Wakkati oon, o meemi gite maɓɓe, o wi'i:

—Dum laatanoo on hono no ngoondinirdon noon.

³⁰ Wakkati oon fu, ɓe mbumti. O gongini ɓe, o wi'i ɓe:

—Taa kaalanee dum fay gooto.

³¹ Ammaa ɓe njehi ɓe caakowi kabaaru Iisaa e leydi ndiin fuu.

No Iisaa selliniri gorko muumo

³² Wakkati mo wumtinaaɓe been ndillannoo oon, Iisaa waddanaa katin gorko mo ginnaaru muumɗini. ³³ O riwi ginnaaru nduun tan, de muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aaje deen fuu, ina mbi'a:

—Hono dum yi'aaka e Israa'iila abada!

³⁴ Ammaa Farisa'en wonɓe doon mbi'i:

—Wo hooreejo ginnaaji oon hokki mo baawde riwude ginnaaji.

No Iisaa yurmorii yimɓe ɓe nanaay waaju

³⁵ Iisaa ina yiilto e gallu-uje e gure fuu, ina waajoo e ley cuudi baajordi, ina gooyna Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Imo danna nyawuuji e male fuu. ³⁶ Ko o yi'i yimɓe been duum, o yurmii dum'en sanne, sabo wo tampuɓe, billiibe hono

baali di ngalaa duroowo.
³⁷ Wakkati oon, o wi'i taalibaabe makko been:

—Gese benndude ina keewi, ammaa tayoobe keewaa. ³⁸ Ndelle, njaaree Jom tayri nulda tayoobe ley gese muudum deen.

10

No Iisaa suborii nulaabe sappo e dido

(Marku 3.13-19, Lukka 6:12-16)

¹ Iisaa noddi taalibaabe muudum sappo e dido been, hokki dum'en baawde riwude ginnaaji e dannude sii nyawuuji e male fuu. ² Inan inde nulaabe sappo e dido been: arano maabe wo Simon bi'eteedo Piyeer e Andre minyum, Yaakuuba bii Jebede e Yuhanna minyum, ³ Filipu e Bartolome, Tomaa e Matta nanngoowo lampo oon, Yaakuuba bii Alfaa, kam e Tadde, ⁴ Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa nuliri taalibaabe muudum sappo e dido been

(Marku 6.7-13, Lukka 9.1-6)

⁵ Iisaa nuli be sappo e dido, wi'i be:

—Taa njehee to yimbe be nganaa Alhuudiyankooobe. Katin du taa naatee galluje Samariya. ⁶ Ammaa njehee to suudu Israa'iila'en laatiibe hono baali majjudi. ⁷ To njahaton fuu, ngooynon mbi'on «laamu Laamdo badake!»

⁸ Ndannon nyawbe, ummintinon maaybe, ndannon seppinbe, ndiiwon ginnaaji. On kebirii moyyere nde wo dokkal, kokkitiron nde du wo dokkal. ⁹ Taa kooyee kanje naa cardi naa buufi ley jiibaaji moodon. ¹⁰ Taa njaadee e fay mbasu naa saayaaji didi. Taa njaadee e pade naa cabbi. Sabo dey, golloowo fuu ina haandi e nyaamdu muudum.

¹¹ Si tawii on ngarii ley ngalluure naa wuro, pilodon beero lobbo, woodi keddodon to beero mon doon faa nde ndilloton. ¹² Si odon naata ley galle, calminon. ¹³ Si suudu nduun ina haandi e majjum, jam moodon wonda e mayru. Ammaa si ndu haandaa e majjum, jam moodon warta to moodon. ¹⁴ Si ina woodi galle naa wuro do on njaabaaka naa on kettindanaaka fu, njalton to maabe, pidon sollaare maabe wonnde e koyde mon. ¹⁵ Goonga kaalanammi on: nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon buran ngo galluje Sodoma e Gomoora bonde.*

Haala torraaji garooji

(Marku 13.9-13, Lukka 21.12-17)

¹⁶ —Kettindee! Mido nula on hono wo on baali hakkunde pobbi ni. Ndelle, yoyiron hono bolle, woodi newrodon hono buugaali du. ¹⁷ Tinnodon e yimbe been, sabo be njaaran on to

* **10:15** Sodoma e Gomoora wo galluje didi de Laamdo halkii saabe heewgol lutti majje. Ndaaree Fudfoode 19.1-29.

carorde, 6e piyan on dorri ley cuudi ma66e baajordi. ¹⁸ On njaarete yeeso sarotoobe e kaanankoo6e saabe am, faa laatanodon kam seedee6e yeeso mu66en e yeeso lenyi di nganaa Alhuudiya'en diin. ¹⁹ Si on ndarnaama e sarorde, taa mbemmbedon no kaaldoton naa ko kaaloton. Sabo on kokkete haalaaji di kaandon haalude wakkati oon. ²⁰ Ko kaaloton duum yuurataa e moodon, ammaa wo Ruuhu Baaba moodon oon haalata ley moodon. ²¹ Neddo hokkitiran sakiike mum waree, baaba du hokkitiran biyum. Bi66e ummanto saaraabe mu66en, ngada faa 6e mbaree. ²² Yim6e fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ²³ Si on torraama e wuro wooto, ndogganee wonngo. Midoo haalana on goonga: on timmintaa gure Israa'iila deen fuu faa do 'Bii Neddo warti. ²⁴ Taalibbo 6uraa moodibbom, maccudo du 6uraa joomum. ²⁵ Ina heya ko taalibbo laato hono moodibbom, maccudo du laato hono joomum. Si 6e inndirii kam, miin jom wuro «Beeljebul mawdo ginnaaji» fu, tilay 6e inndiran on, onon yim6e wuro du noon.

Haala kulol Laamdo
(Lukka 12.2-7)

²⁶ —Ndelle, taa kulee yim6e. Walaa fuu ko sud-dii ko sudditaaake, walaa ko suudii ko 6angintaake. ²⁷ Ko kaalanammi on e nimre duum, kaalte dum

e annoora. Ko nyo'antedon duum, ngooynee dum faa dow cuudi. ²⁸ Taa kulee waroobe 6anndu, de mbaawanaa yonkiiji. Wo Laamdo kaandon hulude. Kam woni baawdo halkude 6anndu e yonki fuu ley jahannama. ²⁹ Wanaa pooloy didoy ina coottee mbuudu ngootu tan naa? Ammaa e noon fu, fay gootel e makkoy yanataa e leydi tawa wanaa e muuyde Baaba moodon oon. ³⁰ Woodi onon, fay leefi ko'e mon fuu wo limaadi. ³¹ Ndelle, taa kulee, sabo onon le, odon 6uri pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasiihu yeeso yim6e
(Lukka 12.8-9)

³² Neddo fuu jabando kam yeeso yim6e, miin du, mi jaban dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon. ³³ Ammaa caliido kam yeeso yim6e fuu, miin du, mi saloto dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yim6e

(Lukka 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ —Taa miilee jam ngardumi ley adunaaru. Mi wardaay jam. Wo kaafaahi ngardumi. ³⁵ Mi warii faa mi sennda biddo gorko e bammum, biddo debbo e inna mum, debbo 6anjaado e esum debbo. ³⁶ Koreeji neddo laato way6e dum. ³⁷ Korsindo inna mum naa bammum faa 6uri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. Korsindo biyum gorko naa debbo faa 6uri kam fuu, fotaa

laataade taalibbo am. ³⁸ Mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fu, fotaa laataade taalibbo am.† ³⁹ Piliido heftude yonki muudum fuu, mursan ki, ammaa mursudo ki saabe am fu, hewtan ki.

Haala mbarjaari

(Marku 9.41, Lukka 10.16)

⁴⁰—Ja66iido on fuu ja66ake kam, ja66iido kam fuu ja66ake Nuldo kam oon du. ⁴¹ Ja66iido annabaajo saabe o annabaajo fuu, heban mbarjaari ndi annabaajo fodanaa ndiin. Ja66iido neddo ponnditiido saabe o ponnditiido fuu, heban mbarjaari ndi ponnditiido fodanaa ndiin. ⁴² Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo burdo famdude e taalibaa6e am fay horde-loonde ndiyam peewdam saabe wo o taalibaajo am fu, waasataa hebude mbarjaari muudum.

11

¹ Nde Iisaa tilinoo yamirde taalibaa6e muudum sappo e dido ndeen, dilli doon, yehi jannginoyde e waajowaade ley galluje piiliide doon deen.

No Yaayaa nuliri taalibaabe muudum to Iisaa
(Lukka 7.18-35)

² Yaayaa ina woni ley kasu. O nani ko Almasihu gollata, de o nuli taalibaa6e makko

been to muudum. ³ Be njehi be lamndii dum:

—Yalla aan woni kaando warude oon, naa min ndooman goddo?

⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Njehee, kaalanowee Yaayaa ko nandon e ko njiidon: ⁵ wum6e ina mbumta, bonnguube ina njaha e koyde mu6ben, sep-pin6e ina cellinee, faadu6e ina paadita, maay6e ina ummintinee, talkaa6e du ina kaalanee Kabaaru Lobbo. ⁶ Barke woodanii mo yop-paay goondinde kam.

⁷ Nde nulaa6e Yaayaa been ndillannoo ndeen, Iisaa fudfi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa?

⁸ Ndelle, dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, nyaayoobe wo ley galleeji kaanankoo6e tawetee.

⁹ Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo buri annabaajo. ¹⁰ Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru muudum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

¹¹ Goonga kaalanammi on: dimoowo fuu rimaay burdo Yaayaa lootoowo lootagal batisima† oon. Tawi le, burdo famdude ley laamu

† 10:38 Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni. * 11:10 Malakiya 3.1. † 11:11 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

Laamdo oon na buri mo teddude. ¹² Gilla Yaayaa lootoowo lootagal batisima fuddi waajaade, laamu Laamdo ina foodoroo yeeso, de laawol muudum na tiidi. Nyangube du na kabda e maggu.† ¹³ Tawreeta Muusaa e annabaaabe fuu cappake laamu nguun faa yottii jamaanu Yaayaa. ¹⁴ Si odon nja6a haala ma66e, Yaayaa woni annabi Iliyaasa mo garol muudum sappaa oon. ¹⁵ Jom nowru fuu nana.

¹⁶ Dume mbaawumi nanninde yimbe jamaanu o? Ibe nanndi e sukaaabe joodiibe e taliyaaje luumo, na nodda yigiraabe mu66en, na mbi'a:

¹⁷ «Min puufanii on cereeli, de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji, de on mboyaay.»

¹⁸ Sabo Yaayaa warii, wo cumotoodo, yarataa doro, de yimbe na mbi'a wo gondudo e ginnaaru. ¹⁹ Bii Neddo du warii ina nyaama, ina yara, de yimbe na mbi'a: «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngoobe lampo e luttube wo66e!» Ammaa ko hakkillo Laamdo gollata duum ina holla wo ngo goonga.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude

(Lukka 10.13-15)

²⁰ Caggal duum, Iisaa fuddi felude gure de o buri wadude kaayeeffiji e ley mu66en

deen, sabo wonbe ley gure deen tuubaay. O wi'i:

²¹ —Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete wonbe toon been tuubiino law. Tawete be bornakeno tekke bootooji, be njoodakeno ley ndoondi faa be kolla be tuubii. ²² Saabe dum, mido wi'a on: nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde. ²³ Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maaybe. Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley maada diin ngadanooma Sodoma fu, tawete wuro ngoon heddotono faa joonin. ²⁴ Saabe dum, mido wi'a on: nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa noddiri yimbe faa keba powtiri

(Lukka 10.21-22)

²⁵ Wakkati oon, Iisaa adi haala, wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de ganginandaa de cukaloy. ²⁶ Ayyo, noon jaati Baaba, sabo dum weli maa.

²⁷ Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Biddo oon

† 11:12 Timmoode aayaare nde ina waawi faamireede ni: Yimbe na ka6a dow laamu Laamdo e semmbe, jom'en semmbe du ina piloo teetude ngu.

si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du si wanaa Biddo, e mo Biddo oon muuyi banginande.

²⁸ Onon tampuɓe, ronndiɓe donje tedduɓe, on fuu ngaree to am faa mi fowtina on. ²⁹ Leeyinee ko'e mon ley hoorewaaku am faa mi dowa on, accon mi janngina on. Sabo mi keesindiido jom ɓernde leeyunde, yonkiiji moodon keɓan powtiri. ³⁰ Sabo ko njamirammi on duum ina hoyi ronndaade, donngal am du ina huyfi.

12

Haala nyalaande fowteende

(Marku 2.23-28, Lukka 6.1-5)

¹ Wakkati oon, Iisaa e taalibaaɓe muudum ina ceeka gese nyannde fowteteende. Taalibaaɓe makko njolbi, de na itta cammeeji alkama, ina yakka. ² Nde Farisa'en been nji'unoo dum ndeen, ina mbi'a mo:

—Ndaaru, taalibaaɓe maa been ina ngolla ko hadaa golleede nyalaande fowteteende!

³ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadiraabe muudum naa? ⁴ O naati e ley hukum ceniido, kanko e yaadiraabe makko, de ɓe nyaami buuru cakkaado. Woodi, ɓe ngalaano laawol nyaamude dum, almaami'en tan njeji nyaamude dum. ⁵ Maa du, on njanngaay e ley Tawreeta Muusaa no almaami'en

ngollirta ley suudu dewal mawndu nduun fay nyannde fowteteende naa? Iɓe lotta yamiroore nyannde ndeen, de dum felataa ɓe. ⁶ Midoo wi'a on: ko ɓuri suudu dewal mawndu ina do. ⁷ Si on paamiino ko haala Laamdo ka fiirtata: «Yurmeende njidumi, wanaa sadaka duppeteedo», on carataakono laaɓuɓe ɓe. ⁸ Sabo Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo

(Marku 3.1-6, Lukka 6.6-11)

⁹ Iisaa dilli doon, naatowi suudu maɓɓe waajordu.

¹⁰ Gorko mo junngo waanngo ina woni doon. Wonɓe doon been ina piloo ko pelira Iisaa, de ɓe yami dum:

—Yalla dannude goddo nyannde fowteteende hadaaka naa?

¹¹ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Si gooto moodon ina jogii mbaalu ngootu, de ngu saamii ley luggere nyalaande fowteteende fu, wanaa joomum yaltinowan ngu naa?

¹² Odon anndi neddo ina ɓuri mbaalu do woddi! Ndelle, ina daganii wadande neddo ko woodi nyannde fowteteende.

¹³ Caggal duum, o wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

O foorti ngo tan, ngo dadi faa ngo warti hono no heddiingo ngoon noon.

¹⁴ Farisa'en been njalti, kawriti faa ndawrida no mbarda Iisaa.

*No Laamdo suborii gol-
loowo muudum Iisaa*

¹⁵ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, dilli nokku oon, de yimbe heewbe njokki mo. O danni nyawbe ley mubben fuu, ¹⁶ o sappani dum'en taa kumpita fay gooto kabaaru makko. ¹⁷ Dum wadi faa ko annabi Esaaya haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

¹⁸ «Inan golloowo am mo cubiimi.

Mido horsini mo,

Imo wela bernde am.

Mi jippinan Ruuhu am dow makko,

o gooyanan lenyi laa-
wol fonnditaare.

¹⁹ O wadataa kalala, o dukataa.

Daande makko nanataake
dow laabi.

²⁰ O helataa fay yombal
oonyiingal,

o nyifataa fay lampal ngal
fooyre muudum famdi
faa do o hokki fonndi-
taare jaalagol.

²¹ Lenyi diin fuu njowan jikke
mubben dow makko.»*

*No Iisaa riiwrata ginnaaji
e Baawde Laamdo*
(Marku 3.20-30, Lukka
11.14-23, 12.10)

²² Ndeen, gorko mo gin-
naaru wumni muumdini
waddaa to Iisaa, de danni
dum faa na haala, na yi'a.
²³ Dum haaynii jama'aaje
deen fuu, de keddii ina mbi'a:

—Dum le, wo taan Daawda
oon woni do naa?

²⁴ Ammaa nde Farisa'en
been nannoo dum ndeen,
mbi'i:

—Si gorko o na riiwa gin-
naaji fu, wo e baawde Beelje-
bul, hooreejo majji o riiwrata
di.

²⁵ Iisaa na anndi miilooji
mabbe, de wi'i be:

—Laamu fuu pecciingu
ina haaba, halkan. Katin du,
si wuro naa galle feccake
ina haaba fu, heddataako.
²⁶ Si Seydaani riiwii ginnaaji
muudum, feccii hoore mum.
Ndelle, noy laamu muudum
heddortoo? ²⁷ Si tawii
miin mido riiwra ginnaaji e
baawde Beeljebul, jokku be
on been le, wo e baawde
moy ndiiwrata di? Ndelle
golleeji mabbe jaati ina
kolla on ngal daa e goonga!

²⁸ Ammaa si Ruuhu Laamdo
ndiiwrampi ginnaaji, dum
ina holla laamu Laamdo
warii to moodon.

²⁹ Iisaa beydi, wi'i:

—Fay gooto waawaa
naatude galle gorko jom
sembe faa teeta jawdi
muudum, sanaa artoo haaba
joomum tafon. Ndeen ina
waawi hooyude ko woni ley
suudu muudum.

³⁰ Mo waldaa e am fuu
wo ganyo am. Mo wallataa
kam mi hawrundura fuu, wo
cankitoowo. ³¹ Saabe duum,
mido wi'a on: yimbe ina
mbaawi yaafeede hakkeeji
mubben e mbonkaaji mubben
fuu. Ammaa mbonkiido
Ruuhu Ceniido fu yaafataake.

³² Neddo fuu kaaldo ko boni
e dow Bii Neddo, ina waawi
yaafeede. Ammaa neddo
fuu kaaldo ko boni dow
Ruuhu Ceniido, yaafataake

* 12:21 Esaaya 42.1-4.

joonin, yaafataake wakkati garoowo.

No lekki annditirtee bi66e muudum

(Lukka 6.43-45)

³³ —Si lekki na woodi fu, bi66e muudum mboodan. Si lekki woodaa du, bi66e muudum mboodataa. Sabo lekki fuu, wo bi66e mum annditirtee. ³⁴ Onon bi66e bolle! Noy mbaawirton haalude ko woodi tawee on bon6e? Sabo ko heewi e ley 6ernde fu, wo duum hunnduko wurtinta. ³⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley 6ernde muudum, duum wurtinta. Neddo bon6o du, ko boni ko resii ley 6ernde muudum, duum wurtinta. ³⁶ Mido wi'a on: nyannde darngal yim6e kaaltan haalaaji laaliidi di kaalnoo fuu. ³⁷ Sabo e haalaaji maada carirtedaa wo a ponnditiido maa a jukketeedo.

No Farisa'en pilorii maande

(Marku 8.11-12, Lukka 11.29-32)

³⁸ Caggal duum, janniginoobe Tawreeta wob6e, e Farisa'en mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, miden njidi kollaa min maande holloore Laam6o nuli ma.

³⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo jamaanu bon6o, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ⁴⁰ Sabo no Yuunusa wadiri balde tati jemma e nyalooma ley reedu liingu manngu ni, hono noon Bii Neddo du wadirta balde tati jemma e nyalooma faa ley

leydi. ⁴¹ Nyannde darngal, wor6e Niniwe ummodoto e yim6e jamaanu o, kiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo wor6e Niniwe tuubii nde nannoo waaju Yuunusa ndeen. Haya, bur6o Yuunusa ina do! ⁴² Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hor6oore oon ummodoto e yim6e jamaanu o, hiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo o yuwii hoore leydi, o wari faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, bur6o Suleymaana ina do!

Haala yeccagol ginnaaru
(Lukka 11.24-26)

⁴³ —Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu nootta, de ndu he6ataa. ⁴⁴ Ndeen ndu wi'a: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun wo boldu, fiisaama, moyyinaama. ⁴⁵ Ndeen ndu yaha, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde. Nii du yim6e jamaanu bon6o o laartortoo.

Minyiraa6e Iisaa e inna muudum

(Marku 3.31-35, Lukka 8.19-21)

⁴⁶ Nde Iisaa haaldannoo e jamaa oon ndeen, inna muudum e minyiraa6e muudum wor6e njottii. Be ndarii yaasin, i6e njidi yi'ude mo. ⁴⁷ Goddo wi'i mo:

—Inan inna maa e minyiraabe maa ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude ma.

⁴⁸ O jaabii neddo oon, o wi'i dum:

—Moy woni inna am? Beye ngoni minyiraabe am?

⁴⁹ O sappii taalibaaabe makko been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraabe am.

⁵⁰ Sabo wo gadoowo muuyde Baaba am gondo dow kammuuli oon, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

13

Banndol haala aawoowo
(Marku 4.1-9, Lukka 8.4-8)

¹ Ley nyalooma oon, Iisaa na wonnoo ley suudu de yalti, joodowii daande maayo. ² Jama'aaje keewde ngari, piilli mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Yimbe been fuu ndarii to daande ndiyam daam. ³ O banndani be banndi keewdi. Imo wi'a:

—Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi ndiin saami e laawol, de pooli ngari cubi ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa. Ndi fufi law sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Kaa nde naange wulnoo ndeen, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, billi ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri. Ndi fufi, ndi rimi: yoga beydake

kile hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati. ⁹ Jom nowru fuu nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe

(Marku 4.10-12, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Wakkati oon, taalibaaabe been battii Iisaa yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de ada haalirana yimbe banndi?

¹¹ O jaabii be, o wi'i:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De kambe kaa, be kokkaaka dum.

¹² Sabo neddo fuu jogiido paamal* dow laamu Laamdo, beydante faa heewa. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum, teetete.

¹³ Dum wadi de mido haalirana be banndi, sabo ibe ndaara, de be nji'ataa, ibe kettindoo du, de be nanataa, be paamataa.

¹⁴ Noon ko annabi Esaaya haali duum tabitiri dow ma66e nde wi'unoo:

«On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laa6a, de on nji'ataa.

¹⁵ Sabo yimbe lenyol ngol na njoori berde:

Be cukkii noppi ma66e,

be mu66ii gite ma66e,

taa gite ma66e nji'a,

taa noppi ma66e nana,

taa hakkillooji ma66e paama,

taa be tuuba, de mi danna be.»†

* **13:12** Paamaldo ina yaada e goondinal omtowal bernde joomum faa jaba goonga. † **13:15** Esaaya 6.9-10.

16 Ammaa onon, barke woodanii on: gite moodon ina nji'a, noppi moodon du ina nana! 17 Goonga kaalanammi on: annabaabe heewbe e fonnditiiibe heewbe muuyiino yi'ude ko nji'oton duum, de 6e nji'aay. Be muuyiino nanude ko nan-oton duum, de 6e nanaay.

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo
(Marku 4.13-20, Lukka 8.11-15)

18 —Ndelle, kettindee maanaa banndol aawoowo ngol. 19 Neddoo fuu nando haala laamu Laamdo de tawi faamaay dum, bondo oon waran, itta ko aawaa e bernde muudum. Kabaaru neddo oon ina nanndi e aawdi caamundi sera laawol ndiin. 20 Kabaaru aawdi caamundi e korokaaye ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool de jabboroo ngol seyo wakkati oon. 21 Ammaa ngol walaa dadi e neddo oon. O nanngan ngol wakkati seeda tan. Nde billaare naa torra hewti mo saabe konngol ngool fu, o yoppan ngol wakkati gooto. 22 Kabaaru aawdi caamundi e kebbe ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool, de kabbu-ko'u adunaaru e eytugol jawdi filla ngol, ngol laatoo dimarol. 23 Ammaa kabaaru aawdi caamundi e leydi lobbiri ndiin, been ngoni nanooobe konngol ngool de paama ngol. Wakkati oon, 6e ndiman biibe: yoga hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati.

Banndol haala hudo bonko ley ngesa alkama

24 Iisaa haalani 6e banndol gonggol, wi'i:

—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono gorko aawudo aawdi lobbiri ley ngesa muudum. 25 Ammaa nde yimbe fuu daaninoo ndeen, ganyo makko wari, aawi hudo bonko e ley ngesa makko alkama ngaan, de dilli. 26 Nde aawdi ndiin fudunoo faa rimi fu, hudo bonko koon du 6angi. 27 Maccube been njehi mbi'owi jom ngesa oon: «Joomii amin, wanaa aawdi lobbiri aawudaa e ngesa maa nga naa? Ndelle toy hudo koon yuuri?» 28 O jaabii 6e, o wi'i: «Wo ganyo gomma wadi dum.» De maccube been yami mo, mbi'i: «Ada yidi min njaha min doofowa hudo koon naa?» 29 Ammaa o jaabii 6e, o wi'i: «A'aa. Si odon doofa hudo bonko koon fu, hasii on doofidan e alkama oon du. 30 Accidee ko e alkama oon faa tayri. Ndeen, mi wi'an tayoobe been doofa ko tafon, 6e ngada ko kabbe faa ko wulee. Si 6e ngadii dum fuu, 6e taya alkama oon. Ndeen 6e kawrundura dum ley beembal am.»

Banndol haala gabbel pamarrel

(Marku 4.30-32, Lukka 13.18-19)

31 Iisaa haalani 6e banndol gonggol, wi'i:

—Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mu-taari ngel neddo hooyi, de aawi ley ngesa muudum. 32 Gabbel ngeel 6uri gabbe

fuu famdude, ammaa si ngel fudii fu, ngel buran ledde sardiye fuu. Ngel laatoto lekki faa pooli ngara nyiḅa cuudi muḅḅen e licce makki.

Banndol haala rabilla
(Lukka 13.20-21)

³³ O bannndani ḅe bannndol gonngol, o wi'i:

—Laamu Laamdo ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

³⁴ Dum fuu, Iisaa bannndanii jama'aaje deen. Walaa fuu ko o haalani yimḅe si wanaa e bannndol. ³⁵ O wadirii noon faa haala ka annabaajo haalnoo kaan tabita nde wi'unoo: «Mi haaldanan ḅe bannndi,

mi haalanan ḅe kulle cuudaade gilla adunaaru joyyinaaka.»†

No Iisaa fiirtiri bannndol hudo bonko

³⁶ Caggal duum, Iisaa yoppi yimḅe been, naati ley suudu. Taalibaabe muudum been battii dum, mbi'i dum:

—Fiirtan min bannndol hudo ley ngesa ngool.

³⁷ O jaabii ḅe, o wi'i:

—Aawdo aawdi lob-biri ndiin oon woni Bii Neddo. ³⁸ Ngesa ngaan woni adunaaru ndu. Aawdi lobbiri ndiin wo ḅiḅḅe laamu Laamdo. Hudo bonko koon wo ḅiḅḅe bondo oon. ³⁹ Ganyo aawdo hudo bonko oon wo Ibiliisa. Tayri ndiin wo timmoode adunaaru, tayooḅe been wo maleyka'en. ⁴⁰ Hono no hudo bonko ittirtee faddee e yiite ni, noon timmoode adunaaru laatortoo. ⁴¹ Bii

Neddo nulan maleyka'en muudum, itta luttinooḅe wobbe e wadooḅe ko boni fuu e ley laamu muudum. ⁴² Be padḅa dum'en e yiite jahannama. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni. ⁴³ Ammaa wakkati oon, fonnditiibe ḅeen njalbiran hono naange e ley laamu Baaba muḅḅen. Jom nowru fuu, nana!

Banndol haala jawdi cuudiindi

⁴⁴ —Laamu Laamdo ina nanndi e jawdi cuudiindi e ley ngesa. Gorko gomma ukki e mayri, de suudi ndi katin. E ley seyo makko, o yehi, o sonnawi ko o joginoo fuu, de o soodi ngesa ngaan.

⁴⁵ Laamu Laamdo na nanndi katin hono luumotoodo pilotoodo kaaye dime. ⁴⁶ Si joomum yi'ii hayre rimre heewunde coggu, yahan sonna ko jogii fuu de sooda hayre ndeen.

Banndol haala liyyi

⁴⁷ —Laamu Laamdo ina wa'i katin hono fiil padḅaado e maayo, de nanngi sii liyyi fuu. ⁴⁸ Nde fiil oon heewunoo fu, filotooḅe liyyi been poodiri dum to daande ndiyam. Be njoodii iḅe cennda liyyi diin. Liyyi lobbi ina ngattee ley kandeeje, bonḅi diin du ina padḅee. ⁴⁹ Hono noon timmoode adunaaru laatortoo. Maleyka'en ngaran cennda bonḅe e moyyuḅe. ⁵⁰ Be padḅa bonḅe been e ley yiite

† 13:35 Jabuura 78.2.

jahannama. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni.

Banndol haala kulle kese e kiidde

⁵¹ Iisaa yami 6e, wi'i:

—On paamii dum fuu naa?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Ayyo, min paamii.

⁵² Caggal duum, o wi'i 6e:

—Jannginoowo Tawreeta fuu laatiido taalibbo ley laamu Laamdo, ina nanndi e jom galle jaltinoowo kulle kese e kulle kiidde e ley resirde muudum.

No Nasaraatunkooɓe calorii jabande Iisaa

(Marku 6.1-6, Lukka 4.16-30)

⁵³ Nde Iisaa tilinoo e bannandi diin ndeen, dilli doon, ⁵⁴ de hooti wuro ngo mawni ngoon. Imo waajoo e suudu maɓɓe waajordu. Dum haaynii yimɓe hettindotooɓe been sanne, keddii ina mbi'a:

—Faa toy o heɓi hakkillo ngo? Noy o heɓiri baawɗe waɗude kaayeeɓiiji di?

⁵⁵ Yalla wanaa kanko woni ɓii cehoowo leɗɗe oon naa? Wanaa Mariyama woni inniiko naa? Yalla o wanaa mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Simon e Yahuuda naa?

⁵⁶ Wanaa enen e minyiraabe makko rewɓe koddi? Ndelle, toy o heɓi dum fuu?

⁵⁷ Dum saabanii 6e salaade mo. Caggal duum, o wi'i 6e:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu, si wanaa e ley wuro muudum, e ley suudu muudum.

⁵⁸ Iisaa wadaay doon kaayeeɓiiji keewɗi sabo 6e ngoonɗinaay dum.

14

No Yaayaa maayiri

(Marku 6.14-29, Lukka 3.19-20, 9.7-9)

¹ Wakkati oon, Hirudus hooreejo leydi Galili oon nani kabaaru Iisaa ina haalee. ² O wi'i gollooɓe makko:

—Dum wo Yaayaa lootoowo lootagal batisima! Wo kanko iirtii! Dum waɗi de imo jogii baawɗe waɗude kaayeeɓiiji.

³ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngée, haɓɓee, uddee ley kasu. O waɗii dum saabe debbo bi'eteedo Hirudiya, jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu.

⁴ Sabo Yaayaa ina wi'annoo Hirudus:

—Daganaaki ma teetaa Hirudiya, sabo o dee mawna.

⁵ Hirudus na yidunoo warude mo ammaa suusaano yimɓe ɓeen, sabo 6e fuu iɓe njogorii Yaayaa wo annabaajo.

⁶ Dum le, nyannde micc-itagol rimeede Hirudus, ɓii Hirudiya debbo wami yeeso noddaaɓe ɓeen. Hirudus weltii sanne, ⁷ faa hunii hokkan mo huunde fuu ko o ɗaarii dum. ⁸ Surbaajo oon jokki haala inna muudum, wi'i Hirudus:

—Waddanam do hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

⁹ Dum metti ɓernde Hirudus. Ammaa saabe ko hunii dum e saabe noddaaɓe ɓeen, yamiri surbaajo oon hokkee ko ɗaarii dum. ¹⁰ O nuli goddo yaha tayowa hoore Yaayaa ley kasu toon. ¹¹ Hoore ndeen tayaa

tummbaa ley le'al, de hokka suka debbo oon. Kam du hokkowi nde inna muudum. ¹² Taalibaa6e Yaayaa been ngari kooyi 6anndu nduun, uwoyi. Caggal duum, 6e njehi, 6e kaalanowi Iisaa ko wadi duum.

No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje njoyo

(Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

¹³ Nde Iisaa nannoo kabaaru maayde Yaayaa ndeen, dilli doon, naati laana ndiyam. O fonndii nokku perwudo, kanko tan. Nde yim6e nannoo dum fu, njalti e galluje deen, takkii daande maayo ngoon, njokki mo. ¹⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii dum'en sanne, o danni nyaw6e won6e ley mu66en. ¹⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaa6e been battitii Iisaa, mbi'i dum:

—Joonin kaa hiirii. Nokku o du wo ladde. Mbi'aa jamaa oon yaha, naatowa gure faa coodowa ko nyaama toon.

¹⁶ O jaabii 6e, o wi'i:

—Fotaa ko 6e njaha. Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama.

¹⁷ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii.

¹⁸ O wi'i 6e:

—Ngaddanee kam dum ga.

¹⁹ O yamiri yim6e been njoodoo dow hudo. O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, de o tiggirii kammu, o yetti Laamdo. O tayi buuru oon, o hokki taalibaa6e been

kokka jamaa oon. ²⁰ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrunduri kelte keddiide deen, kebini kandeeje sappo e didi. ²¹ Nyaamu6e been ina ngada hono wor6e ujunaaje njoyo ko waldaa e rew6e e sukaa6e.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde

(Marku 6.45-52, Yuhanna 6.15-21)

²² Wakkati oon ni, o yamiri taalibaa6e been naata laana kaan, ardo peyyita maayo ngoon, faa o waynoo jamaa oon. ²³ Caggal o waynake jamaa oon, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare kanko tan. Naange yanii, tawi kanko tan woni toon. ²⁴ Ndeen tawi laana kaan woddowake ley ndiyam toon. Bempeyye ina piya ka, sabo ika hawra e henndu. ²⁵ Nde badinoo weetude ndeen, imo wara to taalibaa6e been, imo yaha e koyde dow ndiyam daam. ²⁶ Ammaa nde 6e nji'unoo mo imo yaha dow ndiyam daam fu, nesiiji ma66e tayi, 6e mbi'i:

—Wo dum mbeelu!

Be mbaaydiri kulol.

²⁷ Wakkati oon fu, Iisaa wi'i 6e:

—Cellinee 6erde mon! Wo miin. Taa kulee!

²⁸ Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Joomam, si wo aan fu, njamiraa kam mi wara to maa dow ndiyam dam.

²⁹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—War!

Piyeer yalti laana kaan, ina yaha dow ndiyam daam, ina fonndii to Iisaa. ³⁰ Ammaa nde o yi'unoo henndu nduun

sattii ndeen, o huli. O fuddi yoolaade. O wulli, o wi'i:

—Joomam, hisinam!

³¹ Wakkati oon fu, Iisaa foorti junngo mum, nanngi mo, wi'i:

—Hey pamdufo goondinal.

Ko wadi cikkitir daa?

³² Caggal duum be dido fuu, be naati laana kaan. Wakkati oon, henndu nduun darii.

³³ Ndeen taalibaa be won be ley laana kaan been kujidani mo, mbi'i:

—Tannyoral, aan woni Bii Laamdo!

No Iisaa selliniri nyawbe ley leydi Genesaret

(Marku 6.53-56)

³⁴ Be peyyiti maayo ngoon, be njottii leydi Genesaret.

³⁵ Wor be nokku oon annditi mo, kaalani leydi ndiin fuu garol makko. Yim be been ngaddani mo nyaw be mu bben fuu. ³⁶ Be nyaagii mo o acca nyaw be been meema fay si wo kommbol saaya makko tan. Meemudo ngol du fuu dadii.

15

Haala al'aada maami-raabe

(Marku 7.1-13)

¹ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta yuuri Urusaliima, ngari to Iisaa yami dum, mbi'i:

² —Dume wadi de taalibaa be maa been ina lotta al'aadaaji maamiraa be meeden diin? Sabo be lootataa juude ma bbe fadde ma bbe e nyaamude.*

³ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Onon le, dume wadi de odon lotta yamiroore Laamdo ndeen faa njokkon al'aada moodon? ⁴ Sabo Laamdo wi'i: «Teddin bamma e inna maa.»†

O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laato jukkungo muudum.»‡

⁵ Ammaa onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'i bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo ngedu Laamdo».

⁶ Ko mbi'oton noon duum, odon kada yim be teddinde saaraa be mu bben katin. Hono noon tosirton kongol Laamdo, faa njokkon al'aada moodon! ⁷ Onon mu naafiki'en! Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on, wi'unoo:

⁸ «Laamdo wi'i:

Lenyol ngol ina teddina kam e kundude mu bben, ammaa berde mu bben ina mboddi kam.

⁹ Ko be ndewata kam duum walaa nafaa fey.

Si goonga, janndeeji di be njannginta diin

wo jamirooje yim be tan.»§

Haala ko tuuninta neddo
(Marku 7.14-23)

¹⁰ Wakkati oon, Iisaa noddi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindee, paamee: ¹¹ wanaa ko naata e hunduko neddo duum tuuninta dum. Wo ko wurtotoo e hunduko duum tuuninta dum.

* **15:2** Lootugol juude ngool wanaa faa itta tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina. † **15:4** Wurtagol 20.12. ‡ **15:4** Wurtagol 21.17. § **15:9** Esaaya 29.13.

¹² Wakkati oon, taalibaa6e been battitii mo, mbi'i mo:

—Yalla ada anndi haalaaji maa diin metti Farisa'en been naa?

¹³ O jaabii, o wi'i:

—Funngo fuu ngo Baaba am gondo dow kammu oon aawaay, doofete. ¹⁴ Accee 6e. Wo 6e wum6e dowoo6e wum6e! Si bumdo dowii bumdo fu, 6e dido fuu 6e caaman ley luggere.

¹⁵ Piyeer jaabii, wi'i mo:

—Fiirtan min haala tuundi kaan.

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Onon du, faa joonin dum laabanaay on naa? ¹⁷ On paa-maay ko naati e hunnduko fuu yahan ley reedu, de dum yalta yaasin? ¹⁸ Ammaa ko wurtoto e hunnduko duum e bernde yuurata. Wo duum jaati tuuninta neddo. ¹⁹ Sabo e bernde neddo miilooji bondi e wafude war-hoore e jeenu e fijirde e nguyka e seedaade fewre e mbonka fuu yuurata. ²⁰ Dum woni ko tuuninta neddo. Ammaa nyaamude tawee lootaay juude muudum no al'aada wi'iri ni tuunintaa neddo.

No debbo leydi Kanaana goondiniri Iisaa

(Marku 7.24-30)

²¹ Caggal duum, Iisaa dilli doon, fonndii seraaji Tirus e Sidon. ²² Debbo jeyaado Kanaana kodudo e leydi ndiin wari to makko, wulli, wi'i:

—Joomam, taan Daawda, yurmam! Biyam debbo gin-naaru ina woni e muudum, ina torra dum sanne!

²³ Ammaa Iisaa jaabaaki mo fay huunde. Taalibaa6e

makko been battitii mo, mbi'i mo:

—Riiwu mo. O jokku en, imo wulla tan.

²⁴ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi nulaaka si wanaa e baali suudu Israa'iila majjudi diin.

²⁵ Ammaa debbo oon wari, sujidi yeeso makko, wi'i:

—Joomam, wallam!

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hooyude nyaamdu sukaa6e, de faddana dawaadi woodaa.

²⁷ Debbo oon wi'i:

—Goonga, Joomam. De dawaadi du na nyaama nyaamdu ndu joom mu66en saamdinta nduun.

²⁸ Ndeen, Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Hey debbo, goondinal maa ngal ina mawni! Wo dum laatane hono no njidirdaa noon.

Wakkati oon jaati, 6iyiiko debbo oon dadi.

No Iisaa selliniri nyaw6e heew6e

²⁹ Iisaa dilli doon, takkii daande maayo Galili. O yeenji waamnde, o joodii toon. ³⁰ Yim6e heew6e ngari to makko, ngaddi bonngu6e e wum6e e woy6e e muum6e, kam e nyaw6e wob6e heew6e. Be battini dum'en yeeso makko, de o danni 6e. ³¹ Dum haaynii yim6e been sanne nde nji'unoo muum6e ina kaala, woy6e ndadi, bonngu6e ina njaha e koyde mu66en, wum6e ina nji'a. Yim6e been ina njetta Laamdo Israa'iila.

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje nayo

(Marku 8.1-10)

³² Iisaa noddi taalibaaɓe muudum ɓeen, wi'i dum'en:

—Yimɓe ɓe ina njurminii kam, sabo hannden woni balde tati iɓe ngondi e am, de ɓe ngalaa ko ɓe nyaama. Mi yidaa yoppude ɓe ndilla tawee ɓe nyaamaay, sabo hasii yolbere liɓowan ɓe dow laawol.

³³ Taalibaaɓe makko ɓeen mbi'i mo:

—E ley ladde do toy keɓeten ko nyaammen jamaa hono o?

³⁴ O yami ɓe, o wi'i:

—Buuruuje foti njogidon?

Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Jeddi, kam e liyyoy seeda min njogii.

³⁵ Caggal duum, o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. ³⁶ O hooyi buuruuje jeddi deen e liyyoy kooy. O yetti Laamdo, o tayi de, o hokki taalibaaɓe ɓeen kokka dum jamaa oon.

³⁷ Be fuu ɓe nyaami faa ɓe kaari. Taalibaaɓe ɓeen kawrunduri kedde deen. De keewi kandeeje jeddi.

³⁸ Nyaamuɓe ɓeen wo worbe ujunaaje nayo, ko waldaa e rewɓe e sukaaɓe. ³⁹ Caggal Iisaa waynake yimɓe ɓeen, naati laana, yehi leydi Magadan.

16

No Farisa'en ɓaarorii kollee maande

(Marku 8.11-13, Lukka 12.54-56)

¹ Farisa'en e Saduki'en ngari to Iisaa faa ndaartindoo dum. Be ɓaarii dum holla

ɓe maande yuuroore dow kammu. ² O jaabii ɓe, o wi'i:

—Si naange yanii kammu ina wojji fu, on mbi'an welan.

³ Fajiri du, si kammu ina wojji ina niɓɓi, on mbi'an yuwoonde toɓan. Odon mbaawi sendude alhaaliji kammu, ammaa on mbaawaa sendude maandeeji wakkatiiji diin!

⁴ Wo jamaanu bonɗo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake, si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen.

Caggal duum, o yoppi ɓe doon, o dilli.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en

(Marku 8.14-21)

⁵ Nde taalibaaɓe ɓeen peyyitannoo maayo ngoon ndeen, tawi njeggittii yoobaade buuru. ⁶ Iisaa wi'i ɓe:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

⁷ Taalibaaɓe ɓeen ina mbi'undura:

—Wo saabe ko en njooɓaaki buuru duum wadi imo wi'a ni.

⁸ Iisaa faami ko ɓe kaalata duum, wi'i ɓe:

—Dume wadi de odon kaalda hakkunde moodon haala njooɓaari buuru? Onon famɗuɓe hoolaare!

⁹ Yalla faa joonin on paa maay? Yalla on miccitaaki buuruuje joy de peccanmi worbe ujunaaje njoyo deen, e kandeeje de kebbindon kedde deen? ¹⁰ Yalla on miccitaaki katin buuruuje jeddi de peccanmi worbe ujunaaje nayo deen, e kandeeje de kebbindon kedde deen? ¹¹ Noy

wadi de on paamaay wanaa haala buuru kaalanammi on? Ndeentoon e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

¹² Ndeen taalibaaŋe been paami o wi'aay ŋe ndeentoo e ko yuufinta buuru duum, ammaa ŋe ndeentoo e ko Farisa'en e Saduki'en njannginta duum.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu
(Marku 8.27-30, Lukka 9.18-21)

¹³ Iisaa yehi leydi Kaysariya Filipu. Toon o yami taalibaaŋe makko been, o wi'i:

—Moy yimŋe mbi'ata Bii Neddo oon woni?

¹⁴ Be njaabii, ŋe mbi'i:

—Woŋŋe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Woŋŋe du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Woŋŋe katin du ina mbi'a wo a annabi Yeremiya naa gooto e annabaaŋe been.

¹⁵ O wi'i ŋe:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

¹⁶ Simon Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu, Bii Laamdo buurdo oon.

¹⁷ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Barke woodanii maa, aan Simon bii Yuunusa. Sabo wanaa bii-Aadama anndini ma dum, wo Baaba am gondo dow kammuuli oon anndini ma dum. ¹⁸ Miin du, mido wi'e Piyeer (dum na fiirta «Hayre»). Dow hayre ndeen nyiŋammi kawrital am goondinŋe ngaal. Fay maayde e semmbe laakara

fuu walaa ko waawi e maggal. ¹⁹ Mi hokkete cokitirde laamu Laamdo: huunde fuu ko kaduŋaa dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko njaŋuŋaa dow leydi, jaŋete dow kammu.

²⁰ Ndeen, Iisaa sappani taalibaaŋe muudum been taa kaalana fay gooto yalla kam woni Almasiihu.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum
(Marku 8.31-33, Lukka 9.22)

²¹ Gilla wakkati oon, Iisaa fuddi anndinde taalibaaŋe muudum been ina tilsani dum yaha Urusaliima. Toon mawŋe yimŋe e hooreeŋe almaami'en e jannginooŋe Tawreeta torran dum sanne, de ngada waree. De nyannde tataberde ndeen o iirtoto. ²² Ndeen Piyeer toowtini mo de fuddi felude mo e haalaaji makko diin, wi'i:

—Wo Laamdo reene Joomam! Dum hewtataako ma!

²³ De Iisaa kaa yeeyii, wi'i Piyeer:

—Woddam aan Seydaani! Ada fergina kam e laawol am, sabo miilooji maa diin yuuraay to Laamdo, wo to yimŋe di yuuri!

No Iisaa jokkirtee
(Marku 8.34-9.1, Lukka 9.23-27)

²⁴ Caggal duum, o wi'i taalibaaŋe makko been:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal, jokka

* 16:24 Ndaaree Matta 10.38.

kam.*²⁵ Sabo muuydo dannude yonki muudum fu, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am fu, heftan ki.²⁶ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo, si mursii yonki muudum? Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa?²⁷ Sabo Bii Neddo oon wardan e maleyka'en muudum e ley teddeengal Baaba muudum. Wakkati oon, o barjoto mono fuu ko fotata e golle muudum.²⁸ Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do maayataa tawee nji'aay Bii Neddo ina warda e laamu muudum.

17

No alhaali Iisaa waylitorii
(Marku 9.2-13, Lukka 9.28-36)

¹ Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e sakiraa6e dido Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e mu66en dow waamnde toownde.² Doon alhaali makko waylitii yeeso ma66e. Yeeso makko ina jalba hono naange, kaddule makko du ndawni far hono annoora.³ Inan, Muusaa e Iliyaasa 6angani 6e, ina kaalda e makko.⁴ Piyeer wi'i Iisaa:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Si ada yidi fu, mi darnan hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁵ O tilaaki e haalude, faa ruulde jalboore suddi 6e. Daande yuuri ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi. Kettindanee mo!

⁶ Nde taalibaa6e been nannoo daande ndeen fu, kippi geese mu66en e leydi. Be kuli sanne.⁷ Iisaa 6attitii, meemi 6e, wi'i:

—Ummee, taa kulee.

⁸ Wakkati oon, 6e 6anti gite ma66e, de 6e nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko 6e njippotoo waamnde ndeen duum, Iisaa sappani 6e, wi'i:

—Taa kaalanee fay gooto ko nji'udon duum faa wakkati nde Bii Neddo ummitii e hakkunde maay6e.

¹⁰ Caggal duum, taalibaa6e been yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de jannginoobe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude, moyyintinoo huunde fuu.¹² Ammaa mido wi'a on: Iliyaasa warii faa faltake, de 6e annditaay dum, 6e ngollii dum ko 6e muuyi fuu. Hono noon 6e torrirta Bii Neddo oon du.

¹³ Ndeen taalibaa6e been paami wo haala Yaayaa lootoowo lootagal batisima o haalanta dum'en.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru
(Marku 9.14-29, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde 6e ngartunoo to jamaa oon ndeen, gorko gomma 6attitii mo, hofii yeeso makko,¹⁵ wi'i:

—Joomam, yurma 6iyam gorko! O dabidabiyaajo,

imo tampi sanne. Wakkatiiji keewdi imo saama e yiite naa e ndiyam. ¹⁶ Mi yaarii mo to taalibaa6e maada de 6e kunnigii dannude mo.

¹⁷ Iisaa battitii, wi'i:

—Hey yim6e jamaanu bondo mo walaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey ked-dotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka o do!

¹⁸ O sappani ginnaaru nduun e semmbe. Ndu yalti suka oon. Wakkati oon ni, suka oon dadi.

¹⁹ Caggal duum, taalibaa6e been toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de min kunnigii riiwude ginnaaru nduun?

²⁰ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Saabe odon pamdi goondinal wadi dum. Goonga kaalanammi on: si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii waamnde nde: «Yuw do, njahaa to», nde yuwan. Fay huunde on kungataako wadude. [²¹ *]

No Iisaa sapporii katin maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 9.30-32, Lukka 9.43-45)

²² Caggal duum, Iisaa e taalibaa6e muudum kawri katin ley leydi Galili. Iisaa wi'i 6e:

—Bii Neddo wattete e juude yim6e. ²³ Be mbaran dum, de nyannde tataberde ndeen iirtoto.

Haala kaan metti taalibaa6e been sanne.

Haala yobugol lampo suudu dewal mawndu

²⁴ Nde Iisaa e taalibaa6e mum njottinoo Kafarnahum ndeen, nanngoo6e lampo suudu dewal mawndu been battii Piyeer, mbi'i dum:

—Yalla moodibbo moodon oon yobataa lampo suudu dewal mawndu naa?

²⁵ Piyeer jaabii, wi'i:

—Imo yoba.

Ko Piyeer naati suudu nduun duum, fadde muudum hebude haala, Iisaa wi'i:

—Simon, dume miilidaa? Kaanankoo6e adunaaru been, moy 6e ndoonyata? Moy 6e njomnotoo lampo? Bi66e laamu naa weer6e?

²⁶ Piyeer jaabii, wi'i:

—Wo weer6e.

Iisaa wi'i mo:

—Ndelle, bi66e laamu been wo rim6e, njobataa.

²⁷ Ammaa, en njidaa mettinde berde yim6e been. Yahu to maayo toon, paddaa jamm-buure maa e ley ndiyam daam. Liingu ngu artidaa nanngude fu, njaltinaa dum. Si a omtii hunnduko mum, a tawan toon mbuudu cardi ki66inoowu lampo meeden. Ittaa dum, njobanowaa en, enen dido.

18

Haala burdo teddude ley laamu Laamdo

(Marku 9. 33-37, Lukka 9.46-48)

* **17:21** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 21: Ammaa iri ginnaaru nduun riiwirtaake si wanaa du'aare e suumayeere.

¹ Wakkati oon, taalibaa6e been battitii Iisaa, yami dum, mbi'i:

—Moy 6uri teddude ley laamu Laamdo?

² Iisaa noddi cukalel, darni ngel yeeso ma66e, ³ wi'i:

— Goonga kaalanammi on: sini on mbaylitaaki faa nanndon e cukaloy, on naatataa ley laamu Laamdo.

⁴ Leeyindo hoorem faa nandi e cukalel ngel, kam woni burdo teddude ley laamu Laamdo. ⁵ Neddo fuu ja66iido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin ja66ii.

Haala ko luttinta yim6e

(Marku 9.42-48, Lukka 17.1-2)

⁶ —Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko 6uri moyyande joomum hayre teddunde ha66ee e daande mum, yoolee ley to 6uri luggude e maayo mango.

⁷ Bone woodanii adunaaru ndu saabe kulle luttinooje yim6e deen! Tilay kulle deen ngada, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majje! ⁸ Si tawii junngo maa naa koyngal maa luttinte, tayaa dum, paddaa. Naatidaa e junngo wooto naa koyngal gootal ley nguurndam nduumiidam 6uri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a ki66udo.

⁹ Si tawii yitere maa luttinte, ittu nde, paddaa. Sabo naataa nguurndam nduumiidam a dokko, 6uri moyyande

ma diina paddadaa e yiite jahannama a ki66udo.

Bannadol haala mbaalu lal-lungu

(Lukka 15.3-7)

¹⁰ —Ndeentee e yawude fay gootel e cukaloy koy. Sabo mido wi'a on: maleyka'en makkoy won6e dow kammuuli 6een, wakkati fuu ina ngonni yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon, ina nji'a dum. [¹¹ *] ¹² Dume miilotodon? Si neddo ina jogii baali hemre de ngootu lalli, wanaa yoppaan capande jeenay e jeenay diin ley ferro, de filowoo majjunga nguun naa? ¹³ Goonga kaalanammi on: si o yiitii ngu, o seyorto ngu faa 6ura capande jeenay e jeenay di lallaay diin. ¹⁴ Hono noon Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yidiraa fay gootel e cukaloy koy majja.

Haala yaafundurgol hakkunde sakiraabe

(Lukka 17.3)

¹⁵ —Si sakiike maa toonyake ma, njahaa to muudum kollitaa dum toonya muudum oon tawee onon dido tan. Si o jabanii ma, a hewtii sakiike maa. ¹⁶ Ammaa si o jabaay, njaadaa e neddo gooto naa yim6e dido, hono no Binndi diin mbiiri: «haala fuu daroo dow seedaaku yim6e dido naa tato.» ¹⁷ Si o jabanay ma, kaalanaa dum kawrital goondin6e ngaal. Si o salake jabande kawrital

* **18:11** E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 11: Sabo hisinde lallu6e waddi Bii Neddo oon.

goondinbe ngaal, njogorodaa mo keefeero naa nann-goowo lampo. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko kadudon dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko njabudon dow leydi, jabete dow kammu. ¹⁹ Mido haalana on katin: si dido moodon ndewrii ley adunaaru ga dow ko njarotoo Laamdo fuu, Baaba am gondo dow kammuuli wadanan on ko njaaridon duum. ²⁰ Sabo nde dido naa tato kawriti e innde am fuu, miin du, mido woni hakkunde mubben doon.

Banndol haala golloowo caliido yaafaade

²¹ Ndeen Piyeer battitii Iisaa, yami dum:

—Joomam, si banndam toonyake kam fu, kile foti kaanumi yaafaade dum? Yalla kile jeddi naa?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi wi'aay ma kile jeddi tan. Njaafodaa dum kile capande jeddi faa nde jeddi.

²³ Iisaa beydi wi'i:

—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke gooto anniyiido yamtude golloobe muudum nyamaande.

²⁴ Nde o fuddunoo yamtude fu, o waddanaa golloowo gooto mo o rewata miliyooji.

²⁵ Gorko oon walaa ceede ko yoba mo. Dum le, kaananke oon yamiri o sonnee, kanko e deekiiko e sukaaabe makko e ko o jogii fuu, faa yoba nyaamaande ndeen. ²⁶ Golloowo oon hippii yeeso kaananke oon, nyaagii dum, wi'i: «Munyanam, mi yobete fuu!»

²⁷ Kaananke oon yurmii mo, yaafanii mo nyamaande ndeen, yoppi mo o dilli.

²⁸ Golloowo oon yalti, hawri e gollidoowo muudum joganiido dum ceede seeda. O nanngi dum daande, imo dedda, o wi'i: «Yobam ceede am!» ²⁹ Gollidoowo makko oon hippii e leydi, nyaagii mo, wi'i: «Munyanam, mi yobete!» ³⁰ Ammaa o jabaay. O uddowi dum e kasu, faa do yobi nyamaande ndeen fuu. ³¹ Nde golloobe heddiibe been nji'unoo dum ndeen, mettaa sanne, njehi kaalanowi dum kaananke oon. ³² Ndeen, kaananke oon noddi golloowo oon, wi'i dum: «A golloowo bondo! Nde nyaaginodaa kam ndeen, mi yaafanake ma ko ndewanmaami duum fuu. ³³ Aan du, a haanaano yurmaade jaado maa oon hono no njurmorimaami ni naa?» ³⁴ Kaananke oon tikki sanne, watti mo e juude jukkotoobe, faa do o yobi nyamaande ndeen faa laafi.

Iisaa beydi, wi'i:

³⁵ —Hono noon Baaba am gondo dow kammu oon wadata neddo fuu e moodon mo yaaforaaki sakiike mum bernde laabunde.

19

Haala ko Iisaa tindini dow ceergal

(Marku 10.1-12)

¹ Nde Iisaa tilinoo e waa-juuji diin ndeen, dilli Galili yehi leydi Yahuudiya, caggal gooruwol Urdun. ² Yimbe

heewe njokki mo. O danni toon nyawbe mubben.

³ Farisa'en wobbe ngari to makko faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum e sabaabu tawaado fuu naa?

⁴ O jaabii, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Binndi diin mbi'i? E fuddoode Laamdo tagii be, wadii be gorko e debbo. ⁵ O wi'i: «Dum saabii de gorko yoppan inna mum e bammum, nanngundura e deekum, be dido fuu be laatoo neddo gooto.»* ⁶ Nii woni be nganaa dido katin, be banndu wooturu. Ndelle, taa neddo sennda ko Laamdo hawrunduri.

⁷ Be yami mo, be mbi'i:

—Ndelle ko wadi de Muusaa yamiri gorko hokka deekum talkuru ceergal si na seera dum?

⁸ O jaabii be, o wi'i:

—Wo saabe on yoorbe berde, duum wadi de Muusaa hokki on laawol ceeron rewbe moodon. Ammaa ley fuddoode, wanaa noon worrunoo. ⁹ Mido wi'a on: si neddo seerii deekum de wanaa saabe jeenu, si banjii debbo goddo fu, jeenii.

¹⁰ Taalibaa be makko been mbi'i mo:

—Si wo nii hakkunde gorko e deekum worri, tawee neddo banjaay duum buri woodude.

¹¹ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Wanaa yimbe fuu mbaawi jabude haala ka, sanaa be Laamdo hokki baawde majjum. ¹² Daliiliiji

kadooji worbe banjude ina ngoodi. Sabo wobbe ndimaama wo waatoraabe. Wobbe wo soortaabe. Wobbe du, kam'en kadi ko'e mubben banjude faa ngollana laamu Laamdo. Neddo fuu jardiido tindinoore ndeen, wada nde!

No Iisaa barkiniri cukaloy (Marku 10.13-16, Lukka 18.15-17)

¹³ Caggal duum, wobbe ngaddi cukaloy to Iisaa faa yowa juude muudum dow makkoy, de du'anoo koy. Ammaa taalibaa be been ndukani yimbe been. ¹⁴ Ndeen Iisaa wi'i:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nanndu be e makkoy been njeyi laamu Laamdo.

¹⁵ O yowi junngo makko dow makkoy, o barkini koy. Ndeen o dilli doon.

Haala jokolle jom jawdi (Marku 10.17-31, Lukka 18.18-30)

¹⁶ Gorko gomma battitii Iisaa, yami dum, wi'i:

—Moodibbo, huunde lobbere ndeye kaanumi wadude faa mi heba nguurndam ndu-umiidam?

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de lamndidaa kam dow huunde lobbere? Laamdo tan woni lobbo! Si ada yidi naatude e nguurndam, jokku jamirooje.

¹⁸ Gorko oon yami Iisaa, wi'i:

—Jamirooje deye njokkammi? Iisaa jaabii, wi'i:

—Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda

* 19:5 Fuddoode 2.24.

fewre, ¹⁹ teddin inna maa e bammaa, njidiraa gondo maa no njidiraa hoore maa ni.

²⁰ Suka jokolle oon wi'i mo:

—Mido haybi dum fuu.

Dume heddi katin?

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Si ada yidi hi66ude, yahu sonnoy ko njogidaa fuu, kokkaa ceede deen talkaa6e. Ndeen a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Nde suka jokolle oon nannoo haalaaji diin ndeen, dillidi e mettorgal, sabo wo jom jawdi sanne.

²³ Ndeen, Iisaa wi'i taalibaa6e muudum been:

—Goonga kaalanammi on: naatugol jom jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi!

²⁴ Mido haalana on du: ngeeloo6a naata wudde battal 6uri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁵ Nde taalibaa6e been nannoo haala kaan ndeen, dum haaynii dum'en sanne. I6e mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁶ O ndaari 6e, o wi'i:

—Yim6e mbaawanaa dum, ammaa walaa fuu ko Laamdo waawanaa.

²⁷ Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Minen, min njoppii fuu, min njokkii ma. Dume min ke6oyta?

²⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: si Bii Neddo oon joodake e joodorgal laamu muudum teddungal ley adunaaru heyru, onon sappo e dido jokku6e kam 6ee du, on

njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin.

²⁹ Neddo fuu joppudo suudu mum, naa sakiraa6e mum wor6e e rew6e, naa inna mum, naa bammum, naa sukaa6e mum, naa gese mum saabe am fu, heban ko 6uri dum kile hemre, katin du heban nguurndam ndu-umiidam. ³⁰ Ammaa ardiibe heew6e laatoto gadaa6e. Gadaa6e heew6e du laatoto ardiibe.

20

Banndol haala golloo6e ley ngesa cabiije

¹—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono jom ngesa cabiije jaltudo gilla fajiri faa hooya golloo6e ngolla ngesa muudum cabiije.

² O he6i golloo6e, o rewri e mu66en njobdi nyalooma, mbuudu cardi hono no woowri noon. O yaari 6e ngesa makko.

³ Wakkati nyawlal naange, o yalti katin. O yi'i wob6e ley luumo 6e ngalaa golle.

⁴ O wi'i 6e: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije toon. Mi yoban on ko haani yobeede.»

⁵ Been du njehi toon. Jom ngesa oon yalti, wadi noon katin hakkunde naange e caggal sallifana. ⁶ Caggal duum, o yalti katin wakkati laasara.

O tawi wob6e ina keddi to luumo toon. O wi'i dum'en: «Dume wadi de nyalludon do on ngollaay fay huunde?»

⁷ Be njaabii mo, 6e mbi'i: «Fay gooto hooyaay min golle.» O

wi'i 6e: «Njehee onon du ngolowon to ngesa am cabiije ngaan.» ⁸ Nde hiirnoo fu, jom ngesa oon wi'i howruujo mum oon: «Noddu golloobe been de njobaa dum'en. Artorodaa sakitiibe waddeede been, de cakitorodaa artiibe been.» ⁹ Waddaabe laasara been ngari, mono e muβben fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹⁰ Artinooobe been du ngari, cikki njobete ko buri dum. Ammaa kam'en du, mono e muβben fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹¹ Nde 6e njobanoo dum ndeen, i6e njurnjurma jom ngesa oon. ¹² I6e mbi'a: «Bee do seeda tan ngolli, de 6e ponndaama e amin njobdi. Minen kaa, wo min nyallu, miden ngolla ley naange wulnge!» ¹³ Jom ngesa oon jaabii gooto maβ6e, wi'i: «Neddo am, mi wadaay ma fuu ko boni. Wanaa en ndewrii mi hooyire mbuudu cardi nyalooma naa? ¹⁴ Ndelle, jaβu njobdi maa, njahaa. Mi muuyii hokkude cakitiido oon ko kokkumaami dum. ¹⁵ Wanaa ko weli kam ngadammi ceede am naa? Naa a hirii saabe moyyere am?»

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Hono nii gadaabe laa-torto ardiibe, ardiibe du laatoto gadaabe.

No Iisaa sapporii tataberde maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 10.32-34, Lukka 18.31-34)

¹⁷ Iisaa e taalibaa6e sappo e dido been ina yeeja, ina njaha

Urusaliima. E laawol ngool, Iisaa toowtini 6e feere, wi'i:

¹⁸ —Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattetee e juude hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta. Be caroo mo sariya maayde. ¹⁹ Be ngatta mo e juude yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en. Kam'en du njalnoro mo, piya mo dorri, tonta mo e leggal palaangal faa o maaya. De nyannde tataberde ndeen o iirtoto.

No Inna Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa

(Marku 10.35-45)

²⁰ Ndeen, inna 6i66e Jebede 6attini sukaa6e muudum Iisaa. O sujidi yeeso Iisaa faa o njaaroo dum huunde. ²¹ Iisaa wi'i mo:

—Dume njiddaa?

Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Mido yidi ngadaa faa 6i66e am wor6e dido 6e njoodoo dakkol maa ley laamu maa, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa.

²² Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa ko njaarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njar-dammi ndeen naa?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Miden mbaawi.

²³ O wi'i 6e:

—Goonga, on njardan nde. Ammaa joodaade gere nyaamo am naa nano am, wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo 6e Baaba am moyyinani been njeyi.

²⁴ Nde taalibaa6e sappo heddiibe been nannoo dum ndeen, bernani sakiraa6e

dido been. ²⁵ Ndeen Iisaa noddi 6e fuu, wi'i 6e:

—Odon anndi laamiibe leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Mawbe been du ina kolla yimbe been baawde. ²⁶ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jidfo laataade teddufo hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ²⁷ Katin du, jidfo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon. ²⁸ Noon du, Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yimbe, de hokka yonki muudum faa laatoo cootti-taari ndimfinoori heewbe.

No Iisaa selliniri wumbe dido
(Marku 10.46-52, Lukka 18.35-43)

²⁹ Nde Iisaa e taalibaa6e muudum njaltannoo Yeriko ndeen, jamaa keewdo jokki dum. ³⁰ Wumbe dido ina njoodii e sera laawol ngool. Be nani Iisaa ina faltoo, de 6e puddi yeewnaade, i6e mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

³¹ Jamaa oon jawani 6e, wi'i 6e ndeyyinoo. Ammaa 6e beydi yeewnaade i6e mbi'a:

—Joomii amin, taan Daawda, yurma min!

³² Iisaa darii, noddi 6e, wi'i:
—Dume njidudon mi wadana on?

³³ Be njaabii mo, 6e mbi'i:
—Joomii amin, min mbumta.

³⁴ Iisaa yurmii 6e, meemi gite ma66e. Wakkati oon pay,

6e mbumti. Ndeen 6e njokki dum.

21

No Iisaa naatiri Urusali-ima

(Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

¹ Ko Iisaa e taalibaa6e muudum 6adii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaa6e dido, ² wi'i 6e:

—Njehee naatowee ngallu-ure wonnde yeeso moodon ndeen. Nde njottidon fu, on tawan toon araawa e mola muudum ina ka6bii. Ka6biton di, ngaddanon kam. ³ Si won ko goddo yami on e majjum, njaabodon dum joomii amin ina haajaa di, de nultiran di law.

⁴ Dum wadi faa ko annabaajo haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

⁵ «Mbi'ee yimbe ngalluure Siyona:

Ndaaree, inan kaananke moodon ina wara to moodon,

ina leeyinkinii, ina waddii mola,

bii mbaddeteenga.»*

⁶ Wakkati oon, taalibaa6e been njehi ngadowi ko Iisaa yamiri dum'en. ⁷ Be ngaddi araawa ngaan e mola muudum. Be njowi e majji saayaaji ma66e, de Iisaa waddii. ⁸ Ko buri heewude e jamaa oon weerti saayaaji mu66en dow laawol. Wo66e kelti licce ledde, mbeerti de dow laawol ngool.

⁹ Jama'aaje gonde yeeso Iisaa

* 21:5 Jakariyaa 9.9.

deen e jokkude caggal makko fuu ina ilina, ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda! Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!† Jettooje ngoodanii Laamdo faa dow kammuuli!

¹⁰ Nde o naatunoo Urusali-ima fu, ngalluure ndeen fuu iirii, na saaya. Ibe mbi'a:

—Gorko o wo moy?

¹¹ Jamaa oon jaabii:

—Wo annabi Iisaa, yuurudo Nasaraatu ley leydi Galili.

No Iisaa riwri luumotoobe ley suudu dewal mawndu

(Marku 11.15-19, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)

¹² Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun. Doon o riiwi soodoobe e soottoobe wonbe ley toon fuu. O li6i taabaaje weccoobe ceede e joodorde soottoobe buugaali. ¹³ Ndeen o wi'i 6e:

—Ley Binndi diin Laamdo wi'i: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare.»

Iisaa 6eydi, wi'i:

—Onon kaa, odon ngadanu «suudirdu yanoobe!»‡

¹⁴ Wum6e e bonnguu6e ngari to makko e ley suudu dewal mawndu nduun, de o dannu dum'en. ¹⁵ Hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta 6een nji'ii kulle kaayniide de o wadata. Be nani du sukaa6e ina ilina e leysuudu dewal mawndu ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda!

Dum fuu dum metti 6e. ¹⁶ Be mbi'i Iisaa:

—A nanii ko cukaloy koy mbi'ata duum naa?

O wi'i 6e:

—Mi nanii. Yalla abada on janggaay dum do:

«A wadii faa kundude sukaa6e famar6e e musinoobe ina njette?»§

¹⁷ Caggal duum, o seedi e ma66e. O yalti ngalluure ndeen, o yehi Baytaniya, o waalowi toon.

No Iisaa hudiri yibbi

(Marku 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Gilla fajiri Iisaa ina yecoo ngalluure toon, tawi ina yolbi. ¹⁹ O haynii yibbi e sera laawol, o fanti ki. Ammaa o tawraay ki faa'e si wanaa haako. Wakkati oon, o wi'i ki:

—Taa a rimu abada katin!

Wakkati oon pay, yibbi kiin yoori kolon. ²⁰ Nde taalibaa6e 6een nji'unoo dum fu, dum haaynii dum'en. Be yami Iisaa, 6e mbi'i:

—Noy wadi de yibbi ki yoordi wakkati gooto ni?

²¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: si odon ngoondini on cikkitiraay fu, on ngadan ko 6uri ko ngadumi yibbi ki duum. On mbaawan wi'ude fay waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», de laatoroo noon. ²² Si odon ngoondini, ko njaaridon e ley du'aare fuu on ke6an dum.

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri

(Marku 11.27-33, Lukka 20.1-8)

† 21:9 Jabuura 118.25-26. ‡ 21:13 Jabuura 8.3.

§ 21:16 Esaaya 56.7, Yereimiya 7.11.

²³ Iisaa naati suudu dewal mawndu nduun. Nde o waajotonoo ndeen, hooreebe almaami'en e mawbe Alhudiyankeebe been battii mo, yami, mbi'i:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁴ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Miin du, huunde wootere tan yamammi on. Si on njaabake kam, mi haalanan on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi dum. ²⁵ Toy lootagal batisima Yaayaa ngaal yuuri? To Laamdo naa to yimbe?

Ndeen heddi i6e ndawrida hakkunde ma66e, i6e mbi'a:

—Si en mbi'ii to Laamdo fu, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa?

²⁶ Ammaa si en mbi'ii to yimbe, kulen ko jamaa o wadata en, sabo yimbe been fuu ina njogorii Yaayaa wo annabaajo.

²⁷ Be njaabii Iisaa, be mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa du jaabii be, wi'i:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngolli-rammi ko ngollammi dum.

Banndol haala sakiraabe dido

²⁸ Iisaa beydi wi'i:

—Dume miilotodon e banndol ngol: gorko gomma ina joginoo bi66e worbe dido. O battitii arandeejo oon, o wi'i dum: «Binngel am, yahu golloy hannden to ngesa cabiije toon.» ²⁹ Biddo oon jaabii, wi'i yahataa.

Ammaa caggal duum, mimsiti yehi. ³⁰ Baabiiwo oon battitii dida6o oon, wi'i dum ko wi'unoo arandeejo oon duum. Oon kaa jaabii, wi'i: «Woodi Baaba», ammaa yahaay. ³¹ Moy e ma66e wadi ko bammum muuyi duum?

Be njaabii, be mbi'i:

—Arandeejo oon.

Ndeen, Iisaa wi'i be:

—Goonga kaalanammi on: nanngoobe lampo e rewbe woykuruube been artoyto on naatude e laamu Laamdo. ³² Sabo Yaayaa warii to moodon, hollii on laawol fonnditaare, de on ngoondinaay dum. Ammaa nanngoobe lampo e rewbe woykuruube been ngoondinii mo. Fay nde njiinodon dum ndeen, on mimsitaay ngoondindon dum.

Banndol haala remoo6e bon6e

(Marku 12.1-12, Lukka 20.9-19)

³³ —Kettindee banndol gonngol: neddo gomma darni ngesa cabiije, fiiltini nga hoggo, wasi luggere 6oosirde cabijam. O nyi6i suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remoo6e, de o wadi jahaangal. ³⁴ Faa boreede cabiije yottii, de o neli golloo6e makko to remoo6e been toon, be ngadanowa mo ngedu makko e bi66e cabiije deen. ³⁵ Ammaa remoo6e been nanngi golloo6e makko been, piyi gooto, mbari gooto, limni gooto kaaye. ³⁶ Jom ngesa oon

neli e maβbe golloobe burbe arandeebe been heewude. Remoobe been ngadi be no ngadunoo arandeebe been noon. ³⁷ De sakitii o neli biyiiko gorko to maβbe, o wi'i: «Be njaagoto biyam oon.» ³⁸ Ammaa nde remoobe been nji'unoo biyiiko oon ndeen, mbi'unduri hakkunde muβben «O woni donoowo hoggo ngo. Ngaree mbaren mo, keddoroden ngesa nga!» ³⁹ Wakkati oon, be nanngi mo, be paddi mo to gada ngesa toon, be mbari mo. ⁴⁰ Joonin le, si jom ngesa cabiije oon warii, noy o wadata remoobe been?

⁴¹ Be njaabii mo, be mbi'i:

—O halkiran bonbe been no boniri. O halfinan ngesa ngaan remoobe wobbe hokkoobe mo ngedu makko e biβbe magga wakkati nga boraa.

⁴² Caggal duum, Iisaa wi'i be:

—Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi diin duum naa?

«Hayre nde nyiβoobe been calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.

Dum wo golle Joomiraado,
wo dum haaynde e jiide meeden!»*

⁴³ Saabe dum, mido wi'a on: laamu Laamdo ittete e moodon, hokkee yimbe wadoobe ko haani e maggu.

⁴⁴ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

⁴⁵ Nde hooreebe al-maami'en e Farisa'en been

nannoo banndi makko diin, paamii wo kabaaru muβben o banndi. ⁴⁶ Ibe piloo no be nanngira mo, ammaa be kulii yimbe, sabo yimbe been ina njogorii mo annabaajo.

22

Banndol haala nyaamdu bangal

(Lukka 14.15-24)

¹ Iisaa banndani be katin, wi'i be:

² —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke bannoowo biyum gorko, wadani dum neema bangal.

³ O neli maccube makko noddowa yimbe bangal

ngaal, ammaa noddaabe been calii warude. ⁴ O neli katin maccube wobbe, o wi'i dum'en: «Mbi'ee noddaabe been nyaamdu nduun moyyinaama faa woodi. Mi hirsii ga'i e nyalbi paydi. Fuu segilaama. Be ngara,

be nootoo weltaare bangal nde.» ⁵ Ammaa noddaabe been kiisaaki mo, naati haajuuji muβben: o yehi

ndaaroyde ngesa muudum, o du luumooji muudum.

⁶ Heddiibe been nanngi maccube been, torri be, mbari be. ⁷ Kaananke

oon tikki, neli sordaasiibe muudum mbarowi warube nulaabe been, mbuli wuro muβben. ⁸ Caggal duum,

o wi'i maccube makko been: «Nyaamdu bangal

nduun moyyinaama, ammaa noddaabe been kaandaa e nyaamude ndu. ⁹ Dum le,

njehee dow laabi mawdi diin, noddon neddo fuu mo

* 21:42 Jabuura 118.22-23.

kawrudon wara nyaama nyaamdu bangal ndu.»
 10 Maccuḅe been njehi dow laabi diin, noddi yimḅe 6e kawri toon fuu gilla e bonḅe faa e moyyuḅe faa galle jom bangal oon heewi yimḅe.

11 Nde kaananke oon naatunoo faa ndaara noddaḅe been ndeen, o haynii gorko mo ḅornaaki kaddule bangal ngaal. 12 O wi'i dum: «Neddo am, noy naatirdaa do tawi a ḅornaaki kaddule bangal?» De oon deyyinii. 13 Ndeen, kaananke oon wi'i gollooḅe been: «Kaḅḅee juude makko e koyde makko, paddon mo e ley nimre yaasin ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiiye ngoni.»

14 Iisaa heddi na wi'a:
 —Noddaḅe ina keewi ammaa subaaḅe ina pamdi.

Haala yobugol lampo
 (Marku 12.13-17, Lukka 20.20-26)

15 Farisa'en njehi ndawridowi no nanngira Iisaa e ley haala muudum. 16 Be neli yoga e taalibaaḅe maḅḅe e jokkuḅe Hirudus to Iisaa. Nulaḅe been mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante: ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yimḅe. 17 Ndelle, haalan min dume miilidaa: yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki?

18 Ammaa Iisaa ina anndi anniyaaji maḅḅe bonḅi diin. O wi'i 6e:

—Onon munaafiki'en! Dume wadi de odon tuufina kam? 19 Kollee kam mbuufu njobeteengu lampo.

Be ngaddani mo mbuufu cardi ngootu. 20 O yami 6e, o wi'i:

—Natal moy e innde moy woni do?

21 Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Kaananke Roma.

O wi'i 6e:

—Ndelle, kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

22 Nde 6e nannoo jaabu oon fu, dum haaynii 6e. Be celi mo, 6e ndilli.

Haala ummital maayḅe
 (Marku 12.18-27, Lukka 20.27-40)

23 E ley nyalooma oon, woḅḅe ley waalde Saduki'en ngari to Iisaa. Kam'en ngoni yeddooḅe ummital. 24 Be yami mo, 6e mbi'i:

—Moodibbo, Muusaa wi'i: «Si neddo maayii heḅaay biḅdo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon, faa heḅana dum 6eyngu.»*

25 Ina woodunoo hakkunde amin sakiraaḅe worḅe njeddo. Arandeejo oon dewli, maayi heḅaay biḅdo.

Minyiiko hooyi debbo oon.

26 Kam du maayi heḅaay biḅdo. Tataḅo oon du jokki, faa 6e njeddo fuu 6e maayi.

27 Caggal maḅḅe 6e fuu, debbo oon du maayi. 28 Ndelle nyannde ummital, moy e njeddo been laatotoo goroo debbo oon?

Sabo 6e fuu 6e ndewliino mo.

29 Iisaa jaabii 6e, wi'i:

* 22:24 Fillitagol Tawreeta 25.5.

—On woofube, sabo on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du. ³⁰ Sabo si maaybe ummitake, worbe banjataa, rewbe banjataake. Be laatoto hono maleyka'en wonbe dow kammu ni. ³¹ Woodi, e haala ummital maaybe, yalla on njanngaay ko Laamdo wi'i on duum naa? O wi'i: ³² «Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba.»† Laamdo wo Laamdo wuurbe, wanaa Laamdo maaybe.‡

³³ Nde jamaa keewdo oon nannoo waaju makko oon fu, dum haayni dum'en sanne.

Haala yamiroore burnde fuu manngu

(Marku 12.28-34, Lukka 10.25-28)

³⁴ Nde Farisa'en been nannoo Iisaa deyyinirii Saduki'en been e haala fu, be kawriti. ³⁵ Gooto maabbe janninoowo Tawreeta na yidi tuufinde mo, yami mo, wi'i:

³⁶ —Moodibbo, ndeye woni yamiroore burnde fuu manngu e ley Tawreeta?

³⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Yidir Laamdo Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu. § ³⁸ Nde woni yamiroore arandeere, burnde fuu manngu. ³⁹ Inan yamiroore dida berde hono mayre: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa

ni.»* ⁴⁰ Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe deen fuu e jamirooje didi deen njowii.

Kabaaru Almasiihu e Daawda

(Marku 12.35-37, Lukka 20.41-44)

⁴¹ Ko Farisa'en been kawriti toon duum, Iisaa yami be, wi'i:

⁴² —Dume miiludon e Almasiihu oon? Wo o taan moy?

Be njaabii, be mbi'i:

—O taan Daawda.

⁴³ O wi'i be:

—Ko Daawda haaliri baawde Ruuhu duum, noy noddiri Almasiihu «Joomiraado»? Sabo o wi'i:

⁴⁴ «Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am, faa mi wada njaabaa waybe ma.»†

⁴⁵ Woodi, Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle noy o laatortoo taanum?

⁴⁶ Be fuu be kungii jaabaade mo faa'e. Caggal nyannde ndeen, fay gooto suusaay yamude mo yamde godde katin.

23

No Iisaa feliri janninoobe Tawreeta e Farisa'en

(Marku 12.38-39, Lukka 11.39-52, 20.45-46)

¹ Ndeen, Iisaa haalani jama'aaje deen e taalibaabe muudum been, wi'i:

² —Janninoobe Tawreeta e Farisa'en been kalfinaama njanngina Tawreeta Muusaa.

³ Saabe duum, odon kaani

† 22:32 Wurtagol 3.6. † 22:32 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko 6ooyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo maabbe duum, holli iife mbuuri. § 22:37 Fillitagol Tawreeta 6.5. * 22:39 Lewinkooobe 19.18. † 22:44 Jabuura 110.1.

jaɓande 6e, ngadon huunde fuu ko 6e mbi'i on. Ammaa taa nyemmbiton golle maɓɓe, sabo 6e ngadataa ko 6e mbaajotoo duum. ⁴ Be kaɓɓan donje teddude, 6e mbakkina yimbe, ammaa 6e njidaa meemirde de fay e hoore honndu faa 6e mballa dum'en. ⁵ Huunde fuu ko 6e ngadata, 6e ngadiran dum faa 6e nji'ee. Dum wadi de iɓe kaɓɓa talki mawdi, iɓe njuutina bukki saayaaji maɓɓe faa ina ndaasoo. ⁶ Iɓe njidi joodorde burde teddude si 6e noddama e nokkuuje nyaamdu teddude. Iɓe njidi joodorde burde teddude ley cuudi baajordi. ⁷ Iɓe njidi jowteede jowtaali teddufi ley luumooji e noddireede «Moodibbo». ⁸ Ammaa onon kaa, taa njaɓee noddireede «Moodibbo», sabo Moodibbo gooto tan njogidon. Onon, on fuu wo on sakiraaɓe. ⁹ Taa mbi'ee fay gooto «Baabiwo» e adunaaru.* Sabo Baabiwo gooto tan njogidon, gondo dow kammu oon. ¹⁰ Taa njaɓee noddireede «Hooreejo». Sabo Hooreejo gooto tan njogidon, oon woni Almasihu. ¹¹ Burdo teddude hakkunde moodon laato golloowo moodon. ¹² Toownudo hoore muudum fuu, leeyinte. Leeyindo hoore muudum fuu, toownete.

¹³ Bone woodanii on onon

jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon cokana yimbe dammbugal laamu Laamdo ngaal. On naatataa, on accataa naatoobe naata. [¹⁴†]

¹⁵ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon njiiloo e leyde, odon peyyita maayooji faa keɓon tuubudo gooto. Si on keɓii dum fu, odon ngada dum ɓii jahannama faa bura on bonde kile difi.

¹⁶ Bone woodanii on, onon wumbe dowoobe yimbe! Odon mbi'a: «Si neddo hunorake suudu dewal mawndu nduun fu wo ɓolum, ammaa si hunorake kanje suudu dewal mawndu oon, hunayeere mum nanngan dum.»

¹⁷ Majjuɓe, wumbe! Dume ɓuri teddude: kanje oon naa suudu laaɓinooru kanje oon nduun? ¹⁸ Odon mbi'a katin: «Si neddo hunorake hirsirde ndeen fu wo ɓolum, ammaa si hunorake sadaka gondo dow mayre oon, hunayeere mum nanngan dum.» ¹⁹ Wumbe! Dume ɓuri teddude: sadaka oon naa hirsirde laaɓinoore sadaka oon ndeen? ²⁰ Ndelle, neddo fuu kunoriido hirsirde ndeen, hunorake nde, kayre e huunde fuu ko yowii e mayre. ²¹ Neddo fuu kunoriido suudu dewal mawndu nduun, hunorake

* **23:9** Taa mbi'ee fay gooto «Baabiwo» e adunaaru de konngol ngol waraay wi'ude neddo soowa bammum. Ngol haali haala hooreeɓe diina fonnduɓe ko'e muɓɓen e baabiraaku Laamdo. † **23:14** E dereeji ɓooydi, goddi ina ɓeyda aaya 14: Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nyaama jawdi rewɓe 6e goriraaɓe muɓɓen maayi, odon njuutina du'aawuujii moodon faa nanndinkinodon e lobbuɓe. Saabe majjum, on keɓan jukkungo ɓurngo fuu bonde.

ndu, kayru e Laamdo gondo ley mayru oon. ²² Neddo fuu kunoriido kammu, hunorake joodorgal Laamdo ngaal e Joodiido e maggal oon.

²³ Bone woodanii on, onon jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon ittana Laamdo jakka fay naanaa e haakorooji moodon goddi, ammaa odon njeeboo ko buri fuu teddude e Jamirooje deen. Dum woni gollirde dartaare e yurmeende e goondinal. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddiiduum.

²⁴ Onon wumɓe dowooɓe yimɓe! Si mbuubu saamii e njaram moodon, on ciwan itton dum, de odon moda ngeelooba!

²⁵ Bone woodanii on, onon jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon lawya caggal kore e caggal kaake, de ley majje ina heewi ko hemraa nguyka e muuyo bonngo. ²⁶ Farisanke bumdo! Lawyu ley kore tafon, ndeen caggal toon du laaɓan.

²⁷ Bone woodanii on, onon jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nanndi e caabeeje dawninaade, de dow muɓben woodi, tawee ley muɓben ina heewi yi'e maayɓe e ko tuuni fuu. ²⁸ Onon du, wo hono noon nanndudon: e jiide gite odon nanndi e fonnditiibe, ammaa ley moodon ina wi'i pet naafikaaku e oonyaare.

²⁹ Bone woodanii on, onon jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en!

Odon moyyintinoo caabeeje annabaabe, odon njardina caabeeje fonnditiibe wobbe.

³⁰ Odon mbi'a: «Sini min kawriino e jamaanu maami-raabe amin, min ndufidataano e maɓɓe yiyam annabaabe.»

³¹ Ndelle, odon ceedanoo ko'e moodon wo on ɓiɓɓe warannoobe annabaabe been. ³² Ndelle, njottinee ko maamiraaɓe moodon puɗɗunoo! ³³ Onn bolle, ɓiɓɓe poosoke! Walaa fuu no ndaɗiron halkere jahannama. ³⁴ Dum wadi de mido nulda on annabaabe e jom'en hakkillo e jannginooɓe.

On mbaran wobbe maɓɓe, tonton wobbe maɓɓe, piyon wobbe maɓɓe dorri e ley cuudi mon baajordi, ndiiwon dum'en hakkunde wuro e wuro. ³⁵ Njomnitaari yiyam fonnditiibe ndu-faadam e adunaaru ndu daam fuu yeccoto dow moodon, gilla yonki Haabiila ponnditiido oon faa yonki Jakariyaa ɓii Barakiya mo mbarnodon hakkunde suudu dewal mawndu e hirsirde oon. ³⁶ Goonga kaalanammi on: jukkungo majjum fuu saaman dow yimɓe jamaanu o!

*No Iisaa woyri yimɓe
Urusaliima*

(Lukka 13.34-35)

³⁷ —Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaabe, ada warda nulaabe to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde ɓiɓɓe maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeele mum ni. De on njaɓaay. ³⁸ Paamon,

Laamdo yoppidii on e suudu mon, wo ndu winnde. ³⁹ Mido wi'a on: gilla joonin, on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»

24

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(Marku 13.1-13, Lukka 21.5-19)

¹ Nde Iisaa yaltunoo suudu dewal mawndu ina yaha ndeen, taalibaaɓe muudum battitii dum, kolli dum nyimngo ley galle mayru. ² O wi'i ɓe:

—On nji'ii kujje de fuu naa? Goonga kaalanammi on: fay hayre wootere heddataako ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ Caggal duum, Iisaa joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun. Taalibaaɓe muudum ngari to muudum kam'en tan, mbi'i dum:

—Humpitin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata gartol maa, kam e timmoode adunaaru?

⁴ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁵ Sabo heewɓe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni Almasiihu oon.» Be mbosinan yimɓe heewɓe. ⁶ On nanan kabaaru bolwole

gadaade e anniyaade, ammaa taa kulee! Ina tilsii dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁷ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. Rafooji ngadan, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere. ⁸ Dum kaa fuu wo hono fuddoode njatawere beynoowo ni.

⁹ Ndeen, yimɓe njaaran on caredon faa torredon, mbaredon. Lenyi diin fuu mbanyan on saabe am. ¹⁰ Wakkati oon, heewɓe pergoto njoppa goondinal muɓɓen, ina njambundura, ina mbanyunduri. ¹¹ Annabaaɓe fewreeɓe heewɓe ɓangan, kiila heewɓe. ¹² Bonandaaji keewan faa njinngu yimɓe heewɓe ɓuytoo. ¹³ Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ¹⁴ Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo o gooynete e adunaaru ndu fuu, faa lenyi fuu keɓa seedaaku nguun. Ndeen adunaaru timmata.

Haala torra mawdo e gartol Almasiihu
(Marku 13.14-27, Lukka 21.20-28)

¹⁵ —On nji'an «huunde nyiddiniinde bonnoore»* nde annabi Daniyiila haalnoo kabaaru muudum. Huunde ndeen darnete dow nokkuure seniinde ndeen.† (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.) ¹⁶ Ndeen, tawaaɓe ley Yahuudiya fuu

* 24:15 Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11.

† 24:15 Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankooɓe. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum watan katin.

ndoggira baamle. ¹⁷Tawaado dow suudu, taa wi'a jippoto hooya gineeji ley suudu muudum. ¹⁸Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁹Kay, debereedu'en e musinteebe njaran torra ley balde deen! ²⁰Naaree Laamdo taa dog-gudu moodon laatoo wakkati dabbunde naa nyalaande fowteteende. ²¹Sabo ndeen, torra mawdo wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²²Sini tawiino balde deen nda66indinaaka, fay gooto hisataano. Ammaa Laamdo rabbindinii de saabe subaa6e muudum. ²³Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²⁴Sabo almasiihu'en fewree6e e annabaabe fewree6e bangowan, ngada maandeeji mawdi e kaayeeffiji faa majjina fay subaa6e been, si na laatoo. ²⁵Paamee wooda. Mi haalanii on gilla dum waraay. ²⁶Si yim6e mbi'ii on: «Inani mo ley ladde», taa njehee. Naa si 6e mbi'ii: «Inani mo ley cuudi toon», taa ngoondinee. ²⁷Si goonga, no mayyere yaynirta e kammu gilla lettugal faa gorgal ni, hono noon Bii Neddo wardata. ²⁸To ko saadi woni fuu, toon jigaaje kawritata.

²⁹—Wakkati gooto, caggal torra balde deen, naange ni66an, lewru selan yaynude,

koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto.† ³⁰Wakkati oon, maande Bii Neddo oon bangan dow kammu, lenyi adunaaru diin fuu mboyan mettorgal. Be nji'an Bii Neddo oon, ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ³¹Buututal manngal fuufete, de o nula maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sob6iire, kawrundura subaa6e makko 6een gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Banndol dow yibbi
(Marku 13.28-31, Lukka 21.29-33)

³²Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditii, haakorooji makki du mbilitii fu, odon anndi ndunngu badake. ³³Noon du, si on nji'ii kulle deen fuu, annditon wakkati oon badake, imo woni e dammbugal galle. ³⁴Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³⁵Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo
(Marku 13.32-37, Lukka 17.26-30, 34-36)

³⁶—Ammaa nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum, wanaa maleyka'en won6e dow kammuuli, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiiwo oon. ³⁷Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu, noon du laatortoo si Bii Neddo warii. ³⁸E

† 24:29 Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10.

ley nyalaade deen fadde ilam tuufaandu daam warude, yimbe ina nyaama, ina njara, ina banja, ina banjee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. ³⁹ Be paamaay faa'e faa ilam tuufaandu daam wari, yooli be fuu. Garol Bii Neddo du, hono noon laatortoo. ⁴⁰ Wakkati oon, worbe dido tawdete ley ngesa. Gooto mubben hooyete, gooto du yoppee. ⁴¹ Rewbe dido undooobe tawete dow unirde. Gooto mubben hooyete, gooto du yoppee. ⁴² Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa wakkati mo Joomiraado mon warata. ⁴³ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata ley jemma, waalan hakkilde, yoppataano o naata suudu muudum. ⁴⁴ Ndelle, onon du cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

Haala golloowo koolniido e golloowo bondo
(Lukka 12.41-48)

⁴⁵ —Ndelle, moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo? Oon woni mo joomum halfini golloobe muudum faa hokka dum'en nyaamdu mubben e wakkati kaando. ⁴⁶ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada no yamiraa noon. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁸ Ammaa si golloowo oon wo bondo, wi'ii ley bernde mum joomum booyan

wartaay, ⁴⁹ de fuddi ina fiya banndiraaobe muudum golloobe, ina nyaamda ina yarda e sulotoobe, ⁵⁰ ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. ⁵¹ Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde munaafiki'en. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.

25

Banndol haala surbaabe sappo

¹ —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono surbaabe sappo hooyube fitillaaji mubben de njehi faa njaabowoo banjudo.* ² Njoyo maabe ngalaa hakkillo, njoyo maabe du ina ngoodi hakkillo. ³ Be ngalaa hakkillo been kooyi fitillaaji tawi njooabaaki nebbam. ⁴ Jom'en hakkillo been kaa njaadi paali nebbam e fitillaaji mubben. ⁵ Nde banjudo oon jenngunoo waraay ndeen, be fuu be njeni, be daanii. ⁶ Faa hakkunde jemma, yeewnaango nanaa, wi'i: «Inan banjudo oon! Njaltee! Njaabowee mo!» ⁷ Ndeen surbaabe been fuu pini, ina moyyina fitillaaji mubben. ⁸ Surbaabe be ngalaa hakkillo been mbi'i jom'en hakkillo been: «Njedee min nebbam moodon daam, sabo inan fitillaaji amin ina nyifa.» ⁹ Jom'en hakkillo been njaabii, mbi'i: «Gasataa,

* **25:1** E al'aada Alhuudiyankooobe banjudo ina yaada e yigiraafe jom suudu muudum, sabo kam'en ndammata dum.

sabo ko min njogii duum heyataa en, en fuu. Njehee to sonnoobe, coodowon!»¹⁰ Ko 6e njehi faa 6e coodowa neb-bam duum, banjudo oon yottii. Segilinoobe been naatidi e makko e ley suudu weltaare nduun, de dammbugal ngaal ommbaa.¹¹ Faa 6ooyi seeda, surbaabe heddii6e 6e cegilaaki been ngarti, keddii ina nodda, ina mbi'a: «Joomii amin, joomii amin, omtan min!»¹² Ammaa o jaabii 6e, o wi'i: «Goonga kaalanammi on: mi anndaa on.»

¹³ Iisaa saktii wi'i:

—Kakkilon ndelle, sabo on anndaa nyalaande naa wakkati mo Bii Neddo wartata oon.

Bannadol haala golloobe tato

(Lukka 19.11-27)

¹⁴ —Laamu Laamdo ina nanndi e gorko cegiliido faa dilla, noddi maccube mum, de halfini dum'en jawdi mum.¹⁵ O halfini gooto ma66e mutakal kanje keme joy, goddo keme didi, tata6o oon hemre, mono fuu ko fotata e muudum. Caggal duum, o dilli. Wakkati oon ni,¹⁶ kalfinaado mutakal kanje keme joy oon yehi luumorii dum, he6i mutakal keme joy godde.¹⁷ Jom keme didi oon du wadi noon, tini kam du mutakal keme didi godde.¹⁸ Ammaa jom mutakal hemre oon yehi wasowi ngayka, uwi toon ko joomum oon hokkunoo dum.

¹⁹ Faa 6ooyi caggal majjum, joomii 6e oon warti, noddi 6e, faa ndaara hiisa ceede

deen.²⁰ Kalfinaado mutakal kanje keme joy oon wari, waddi mutakal keme joy godde, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal keme joy. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme joy godde.»

²¹ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!»²² Kalfinaado mutakal keme didi oon wari kam du, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal kanje keme didi. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme didi godde.»²³ Joomiiko

oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!»

²⁴ Kalfinaado mutakal kanje hemre oon wari kam du, wi'i: «Joomam, mido anndunoo a gorko tiidudo alhaali: ada taya ko a aawaay, ada hawrundura to a sarkaay aawdi.²⁵ Saabe dum, kulumi, njahumi iroyimi kanje maa oon. Haya, inan giney maa.»²⁶ Joomiiko jaabii mo, wi'i: «Maccudo bondo, jaaydo! Ada anndunoo mido taya ko mi aawaay, mido hawrundura to mi saakaay aawdi.²⁷ Ndelle, ada haannoo wattude kanje am oon to tinoobe buudi, faa danya ko tinoriimi si mi wartii.²⁸ Joonin, teetee mo mutakal hemre kanje oon, kokkon dum jom mutakal kanje keme joy oon.²⁹ Sabo jogiido fuu beydante faa heewa. Ammaa mo walaa

oon, fay seeda ko jogii duum teetete. ³⁰ Maccudo jaaydo oon kaa, paddee dum yaasin e ley nimre ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.»

No Bii Neddo oon sarortoo yimbe fuu

³¹ —Nde Bii Neddo wardi e teddeengal muudum, kam e maleyka'en fuu, joodoto e joodorgal laamu muudum teddungal ngaal. ³² Yimbe adunaaru been fuu kawrundurte yeeso makko, o senda 6e hono no duroowo senndirta baali e be'i ni: ³³ o heedina baali diin e junngo makko nyaamo, o heedina be'i diin e junngo makko nano. ³⁴ Ndeen Kaananke oon wi'ata wonbe junngo mum nyaamo been: «Ngaree, onon 6e Baaba am barkini, nja6ee laamu mo ndesanadon gilla e fuddoode adunaaru ndu. ³⁵ Sabo mi yolbiino, de on nyaamnii kam. Mi domdiino, de on njarnii kam. Mi laatakeno beero, de on nja66ake kam. ³⁶ Mi holiino, de on koltinii kam. Mi nyawiino, de on cawrii kam. Mi uddanooma ley kasu, de on ndaarowii kam.» ³⁷ E wakkati oon, fonnditiibe been njaabotoo mo, mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi, de min nyaamni ma naa ada domdi, de min njarni ma? ³⁸ Ndey min nji'i a beero, de min nja66ii ma, naa a koldo, de min koltini maa? ³⁹ Ndey min nji'i a nyawdo naa a uddaado ley kasu, de min ngari ndaarude ma?» ⁴⁰ Kaananke oon jaaboto 6e

wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko ngadandon gooto e burdo famdude ley saki-raabe am been fu, wo miin ngadandon.»

⁴¹ Caggal duum, o wi'an wonbe junngo makko nano been: «Mboddee kam, onon hudaabe Laamdo! Njehee ley yiite duumiinge nge Laamdo resani Ibiliisa e maleyka'en muudum ngeen! ⁴² Sabo mi yolbiino, de on nyaamnaay kam. Mi domdiino, de on njarnaay kam. ⁴³ Mi weeriino, de on njippinaay kam. Mi holiino, de on koltinaay kam. Mi nyawiino, mi uddanooma, de on ngaraay ndaarude kam.» ⁴⁴ Ndeen, 6e njaaboto mo kambe du, 6e mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi naa ada domdi naa ada weeri naa ada holi naa ada nyawi naa ada ombbaa ley kasu, de min mballaay ma?» ⁴⁵ O jaaboto 6e, o wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko on ngadanaay gooto e burbe famdude 6ee do duum, wo miin woni on ngadanaay.» ⁴⁶ Ndeen, 6e njahan ley jukkungo duumiingo, de fonnditiibe been keba ngu-urndam nduumiidam.

26

No mawbe diina ndawriri faa nannga Iisaa

(Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Nde Iisaa timminnoo waajuuji diin fuu, wi'i taalibaabe muudum been:

² —Odon anndi balde didi keddani en e iidi Faltagol*, de Bii Neddo hokkitirte faa tontee e leggal palaangal.

³ E wakkati oon, hooree6e almaami'en e maw6e Alhudiyankeo6e been kawritowigalle Almaami Mawdo bi'eteedo Kayafas. ⁴ Be fuu 6e ndawridi faa 6e nanngira Iisaa hiila, 6e mbara dum. ⁵ Ammaa 6e mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yim6e muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa
(Marku 14.3-9, Yuhanna 12.1-8)

⁶ Tawi Iisaa ina woni ley Baytaniya to suudu Simon noddirteedo ceppindo. ⁷ Debbo gomma 6attitii dum ina jogii faandu nebbam uurdam, tiidudam coggu sanne. O tawi Iisaa ina nyaama, o joori dam dow hoore muudum. ⁸ Nde taalibaa6e been nji'unoo dum ndeen, mettaa, ina mbi'a:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁹ Idam waawnoo sonneede ceede keewe, de ceede deen kokkee talkaa6e.

¹⁰ Iisaa faamii ko 6e kaalata dum, wi'i 6e:

—Ko wadi de odon torra debbo o? O gollanii kam gollal lobbal. ¹¹ Si goonga, talkaa6e ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ¹² O joorii nebbam uurdam dam dow 6anndu am faa o segilanoo kam uweede.

¹³ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccotee.

No Yahuuda jamborii Iisaa
(Marku 14.10-11, Lukka 22.3-6)

¹⁴ Ndeen Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaa6e sappo e dido 6een, yehi to hooree6e almaami'en, ¹⁵ wi'i dum'en:

—Dume kokkoton kam si mi waddanii on Iisaa?

Ndeen 6e njo6i mo buufi cardi capande tati. ¹⁶ Gilla ndeen, Yahuuda ina filoo wakkati faa jamboo Iisaa.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaabe muudum

(Marku 14.12-26, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30, 1 Korintunkoo6e 11.23-25)

¹⁷ Nyalaande go'a6erde iidi buuru mo wattaaka rabilla, taalibaa6e been ngari, yami Iisaa, mbi'i dum:

—Toy njiddaa min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹⁸ O jaabii 6e, o wi'i:

—Njehee ngalluure toon, naaton suudu maani, mbi'on dum: «Moodibbo wi'i wakkati muudum yonii. Wo to suudu maada wadata iidi Faltagol, kam e taalibaa6e muudum.»

¹⁹ Taalibaa6e been ngadi ko Iisaa yamiri dum'en, cegilii hiraande ndeen.

²⁰ Nde hiirnoo fu, Iisaa joododii e taalibaa6e sappo e dido 6een faa 6e kiirto.

* 26:2 Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum.

21 Nde 6e kiirtotonoo ndeen, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

22 Be cunii sanne, heddii i6e yamira mo gooto gooto, mono fuu ina wi'a:

—Joomam, kori wanaa miin?

23 O jaabii, o wi'i:

—Cuuwidindo e am junngo muudum ley le'al ngal, oon jambotoo kam. 24 Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey 6uri woodde e muudum.

25 Yahuuda jamboytoodo mo oon hooyi haala, yami mo, wi'i:

—Moodibbo, kori wanaa miin?

O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

26 Nde 6e nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki taalibaa6e muudum 6een, wi'i:

—Nja6ee, nyaamee. Dum woni 6anndu am.

27 Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki 6e, o wi'i:

—Njaree, on fuu. 28 Dum woni yiyam am tabintinoojam amaana Laamdo. Dam rufete saabe heew6e faa hakkeeji mu66en njaafee. 29 Mido haalana on: mi yarataa cabijam dam katin si wanaa nyannde nde njardowammi e moodon kesam ley laamu Baaba am.

30 Caggal 6e njimii Jabuura,† 6e njalti, 6e njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum
(Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

31 Wakkati oon, Iisaa wi'i 6e:

—Ley jemma o, on fuu on njoppan kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de coggal baali ngaal sankitoo.»‡

Iisaa beydi, wi'i:

32 —Ammaa nde iirti-nowaami fu, mi artoyto on Galili.

33 Ndeen Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Fay si 6e fuu 6e njoppi ma, miin kaa abada mi yoppataa ma.

34 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: jemma o pay, fadde ndontoori joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

35 Piyeer wi'i mo:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaa6e 6een fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Geccemane
(Marku 14.32-42, Lukka 22.39-46)

36 Caggal duum, Iisaa yotodii e ma66e nokku bi'eteedo Geccemane, wi'i 6e:

—Njoodee do, faa mi yaha mi wadowa du'aare.

† 26:30 Al'aada Alhuudiyankoo6e woni yimude jimi Jabuura 115-118 e hiraande iidi Faltagol. ‡ 26:31 Jakariyaa 13.7.

³⁷ O yaadi e Piyeer e biibe Jebede dido been, bernde makko fuddi maatude met-torgal e kaadeefi. ³⁸ Wakkati oon, o wi'i be:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomidee e am, kakkilen.

³⁹ O toowti seeda, o hippii yeeso makko e leydi, imo du'oo, imo wi'a:

—Baabiiwo, si tawii ina laatoo, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoroo no muuyirmi, laatoroo no muuyirdaa aan.

⁴⁰ O warti, o tawi iibe daanii. O wi'i Piyeer:

—On ngalaa semmbe faa ndoomidon e am fay haddi wawtu gooto naa? ⁴¹ Kakkilee, ndu'ee, taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lakkidi.

⁴² O yehi katin, o du'ii, o wi'i:

—Baabiiwo, si tawii horde bone nde waawaa woddineede si wanaa mi yara dum fu, muuyde maa laatoo.

⁴³ O warti, o tawi be daantake, sabo doyngol ma66e na teddi sanne. ⁴⁴ O yehi katin, o du'ii tataberde hono no o du'orinoo ni. ⁴⁵ Caggal duum, o warti to taalibaa6e been, o wi'i dum'en:

—On daani, odon nootta naa? Ndaaree, wakkati o yottake! Bii Neddo wattete e juude luttu6e. ⁴⁶ Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

No Iisaa nanngiraa

(Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

⁴⁷ O tilaaki haalude, faa Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yimbe heew6e jogiibe kaafaaje e cabbi. Wo be nulaabe hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e. ⁴⁸ Jambotoodo mo oon hokki-ino be filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum.

⁴⁹ Wakkati oon pay, Yahuuda battitii Iisaa, wi'i dum:

—Foofoo Moodibbo!

O muccii dum. ⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gido am, wadu ko waddi maa duum.

Wakkati oon, be battitii Iisaa, be nanngi dum, be tiigii dum. ⁵¹ Gooto e wondube e Iisaa been soorti kaafaahi mum, soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁵² Ndeen, Iisaa wi'i mo:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum, sabo kamreteedo kaafaahi fuu, kaafaahi halkata dum. ⁵³ Maa du ada miila joonin mi waawaa noddude Baaba am nulda kam ko buri konuuji sappo e didi maleyka'en naa? ⁵⁴ Ammaa si dum laatorake noon, noy ko winndaa e ley Binndi diin duum tabitirta? Di mbi'ii sanaa dum laatoroo noon.

⁵⁵ E wakkati oon, o wi'i jamaa oon:

—Ko wadi de ngardudon e kaafaaje e cabbi faa nanngon kam hono wo mi gujjo? Nyannde fuu mido joodinoo ley suudu dewal mawndu

nduun, mido janngina, de on nanngaay kam. ⁵⁶ Ammaa dum fuu wadan faa Binndi annabaabe diin tabita.

Ndeen, taalibaaabe been fuu njoppi mo, ndoggi.

No mawbe diina carorii Iisaa

(Marku 14.53-65, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Nanngube Iisaa been njaari dum to Kayafas Almaami Mawdo oon. Tawi jannginooobe Tawreeta e mawbe lenyol been kawritii toon. ⁵⁸ Piyeer le, ina jokki mo to toowti seeda, faa e taliyaare galle Almaami Mawdo oon. O naati ley galle oon, o joododii e doomoobe been faa o yi'a no dum sakitortoo.

⁵⁹ Woodi, hooreebe almaami'en e jeyaaabe e waalde Saahiiabe ndeen fuu ina piloo fewre nde pelda Iisaa faa waree, ⁶⁰ de be kebaay. Fay ko heewbe ngari seedanaade mo pene duum, sabaabu baawdo warude mo fuu walaa. Sakitii, worbe dido ngari, ⁶¹ mbi'i:

—Kanko wi'unoo imo waawi libude suudu dewal Laamdo, de o nyibtoo ndu ley balde tati.

⁶² Almaami Mawdo oon ummii, wi'i Iisaa:

Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yimbe be ceedante duum wo dume?

⁶³ Dum fuu imo deyyinii. Almaami Mawdo oon wi'i mo:

—Mido yamire e innde Laamdo buurdo, kaalanaa min si tawii aan woni Almasiihu, Bii Laamdo oon.

⁶⁴ O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali. Katin, mido wi'a on: gilla joonin, on nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon. O warowan dow duule kammu.

⁶⁵ Haalaaji makko diin metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—O mbonkake Laamdo! Walaa fuu ko kaajaraden seedeabe katin! On narrii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum. ⁶⁶ Dume miilidon?

Be njaabii, be mbi'i:

—Imo haani wareede.

⁶⁷ Caggal duum, be tutti e yeeso makko, be culkii mo. Wo66e ma66e ina peenya mo, ⁶⁸ ina mbi'a:

—Hey Almasiihu! Si a annabaajo, haalan min moy fiyi ma!

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Marku 14.66-72, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Tawi Piyeer ina joodii yaasin suudu nduun ley taliyaare galle oon. Gooto e horbe wonbe doon battitii mo, wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Galilinkoojo oon.

⁷⁰ O yeddi dum hakkunde yimbe fuu, o wi'i:

—Mi faamaay ko kaalataa duum.

⁷¹ Caggal duum, o fonndii to dammbugal galle toon. Kordo goddo yi'i mo, wi'i wonbe doon been:

—Gorko o ina wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁷² Piyeer yeddi katin, wi'i:
—Mi hunake, mi anndaa gorko o.

⁷³ Faa 6ooyti seeda, darii6e doon been battii Piyeer, mbi'i dum:

—Tannyoral, aan du wo a gooto ma66e, sabo demngal maa ngal hollii to yuurudaa.

⁷⁴ E ley duum, Piyeer fuddi hunaade e huttaade, ina wi'a:
—Mi anndaa gorko o!

Wakkati oon pay, ndon-toori joggi. ⁷⁵ De Piyeer mic-citii ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndon-toori joggude, a wi'an a anndaa kam kile tati.» O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

27

No Iisaa yaariraa to Pilaatu

(Marku 15.1, Lukka 23.1-2, Yuhanna 18.28-32)

¹ Gilla fajiri, hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been fuu kawriti, ndarni aniya warude Iisaa. ² Be ka66i mo, 6e njaari mo, 6e ngatti mo e juude Pilaatu goforneer oon.

*No Yahuuda maayiri
(Golle Nulaabe 1.18-19)*

³ Nde Yahuuda jambiido Iisaa oon yi'unoo no Iisaa saroraa wo bareteedo fu, mimsiti. O wartiri buudi cardi capande tati diin to hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been. ⁴ O wi'i dum'en:

—Mi luttii ko njambiimi mo walaa feloore duum!

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Ko jomi min? Wo aan dum woodani.

⁵ Yahuuda faddi ceede deen ley suudu dewal mawndu nduun, dilli. Ndeen yehi, hooyi 6oggol, waritowii. ⁶ Hooree6e almaami'en been kooyi ceede deen, mbi'i:

—Dagaaki ceede de ngattee ley keesu oon, sabo wo dum njobdi yiyam.

⁷ Be ndawridi dow majjum, de 6e kooyi ceede deen, 6e coodi ngesa mahoowo loode, 6e ngadi nga caabeeje weer6e. ⁸ Dum wadi de ngesa ngaan ina wi'ee «Ngesa Yiyam» faa hannden. ⁹ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabintiniraa nde wi'unoo:

«Be kooyii buudi cardi capande tati,

coggu mo yim6e Israa'iila kiisorii yonki makko,

¹⁰ 6e coodi dum ngesa mahoowo loode,
hono no Joomiraado yamiri kam ni.»*

*No Pilaatu yamiri Iisaa
(Marku 15.2-5, Lukka 23.3-5, Yuhanna 18.33-38)*

¹¹ Iisaa darii yeeso goforneer oon. Oon yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

¹² Ammaa nde hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been pelannoo mo ndeen, o nootaaki fay huunde.

¹³ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

* 27:10 Jakariyaa 11.12-13, Yeremiya 19.1-13, 32.6-9.

—A nanataa ko 6e ceedante duum fuu naa?

¹⁴ Ammaa o jaabaaki faa'e. Dum haaynii goforneer oon sanne.

No Iisaa saroraa wo bareteedo

(Marku 15.6-15, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

¹⁵ Wakkati Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yim6e been kasuujo gooto mo njidi yoofaneede. ¹⁶ Wakkati oon, ina woodi kasuujo jom innde, bi'eteedo Iisaa Barabas. ¹⁷ E ley ko jamaa oon hawriti duum, Pilaatu yami 6e, wi'i:

—Moy njidufon mi yoofana on: Iisaa Barabas naa Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

¹⁸ Si goonga, Pilaatu faamii wo kiram wadi de 6e kokkitiri Iisaa. ¹⁹ Katin du, wakkati o joodinoo ley sarordu oon, jom suudu makko neli e makko, wi'i:

—Celaa gorko ponnditiido oon, sabo jemma hankin koydi makko tampinii kam sanne.

²⁰ Hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana 6e Barabas, de wara Iisaa. ²¹ Goforneer oon yamtindii 6e:

—Moy e dido been njidufon mi yoofana on?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Barabas!

²² Pilaatu yami 6e, wi'i:

—Ndelle, noy ngadammi Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

Be fuu 6e njaabii, 6e mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²³ O yami 6e, o wi'i:

—Dume o wadi ko boni?

De 6e beydi yeewnaade semmbe, i6e mbi'a:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²⁴ Ndeen Pilaatu yi'i walaa ko waawi, tawi du muurtere ina ummoo. O hooyi ndiyam, o looti juude makko yeeso yim6e been, o wi'i 6e:

—Miin kaa, baka am walaa e rufugol yiyam gorko o. Wo onon dum woodani.

²⁵ Be fuu 6e njaabii, 6e mbi'i:

—Yiyam makko ina yowii dow amin, minen e 6i66e amin!

²⁶ Ndeen, Pilaatu yoofani 6e Barabas, de yamiri Iisaa fiyee dorri. Caggal duum, o hokkitiri dum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiibe njalnorii Iisaa

(Marku 15.16-20, Yuhanna 19.2-3)

²⁷ Sordaasiibe goforneer been njaari Iisaa to galle laamorde ley hu6eere toon. Be ngaddi fedde sordaasiibe been fuu piilii mo. ²⁸ Be 6orti mo kaddule makko, 6e 6orni mo saaya mbodeeha.† ²⁹ Caggal duum, 6e canyi taarde gi'e, 6e kippi e hoore makko, 6e ngatti loosol e junngo makko nyaamo. Ndeen 6e kofii yeeso makko, i6e njalnoro mo, i6e mbi'a:

† 27:28 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke 6ornotoo.

—Foofoo, kaananke Alhu-
udiyankoo6e!

³⁰ Be tutti dow makko, 6e
kooyi loosol ngool i6e piya
mo hoore. ³¹ Nde 6e tilinoo
jalnoraade mo ndeen, 6e itti
saaya kaan, 6e 6orni mo kad-
dule makko. Ndeen 6e njaari
mo faa 6e tontowa mo e leg-
gal palaangal.

*No Iisaa tontiraa dow leg-
gal palaangal*

(Marku 15.21-32, Lukka
23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

³² Nde 6e njaltannoo ngal-
luure ndeen fu, 6e kawri
e gorko jeyaado Sireene
bi'eteedo Simon. Sordaasiibe
been ndooldi mo o wakkoo
leggal Iisaa palaangal ngaal.

³³ Be njottowii nokku
bi'eteedo Golgata (maanaa
majjum woni «Nokku Laalag-
al Hoore»). ³⁴ Be kokki Iisaa
cabijam njillunduraadam e
kaankaangel faa o yara.
Nde o meedunoo dum ndeen,
o salii yarude.

³⁵ Nde 6e tontunoo mo
e leggal palaangal ndeen,
6e pecciri kaddule makko
cumnal. ³⁶ Caggal dum,
6e njoodii toon i6e ndooma
mo. ³⁷ Be mbinndi sabaabu
ko tonti mo, 6e takki dum
do tiimtude hoore makko
doon. Binndi dow maggal na

mbi'a: O WO IISAA, KAA-
NANKE ALHUUDIYANKOO6E. ³⁸ Tawi
du, yanoobe dido tontidaa e
makko, gooto gere nyaamo
makko, gooto du gere nano
makko. ³⁹ Yim6e faltotoobe
doon been ina njenna mo, ina
ndimmba ko'e mu66en, ⁴⁰ ina
mbi'a:

—Aan liboowo suudu de-
wal mawndu de nyi6too ndu
ley balde tati, dannu hoore
maa! Si wo a Bii Laamdo,
jippa leggal palaangal ngal!

⁴¹ Hono noon, hooree6e
almaami'en e jannginoobe
Tawreeta e maw6e lenyol
6een fuu ina njalnoroo mo,
ina mbi'a:

⁴² —O dannii wo66e, de
o waawaa dannude hoore
makko. Wo o kaananke
Israa'iila. Jonle, o jippoo
leggal palaangal ngal, faa
ngoondinen mo. ⁴³ O halfinii
hoore makko Laamdo.
Laamdo hisina mo joonin si
na yidi mo. Sabo o wi'ii wo o
Bii Laamdo.

⁴⁴ Yanoobe tontaa6e dakkol
makko 6een du ina mbonko-
roo mo noon.

Haala maayde Iisaa

(Marku 15.33-41, Lukka
23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

⁴⁵ Gilla hakkunde naange,
nimre wadi e leydi fuu faa
wakkati yamnde tati kiiral
naange. ⁴⁶ Wakkati yamnde
tati kiiral naange, Iisaa feekii
feekaango toowngo, wi'i:

— *Eli, Eli, lama sabaktani?*
(Dum na firta «Laamdo am,
Laamdo am! Dume saabii
de njoppudaa kam?») ⁴⁷ Nde
wo66e darii6e toon 6een nan-
noo dum ndeen, mbi'i:

—Wo annabi Iliyaasa o
noddata!

⁴⁸ Wakkati oon ni, gooto
doggi waddowi tekkere,
suuwi nde e ndiyam
lammudam, ha66i nde e
loosol. De o fonndini
hunnduko Iisaa faa muyta.
⁴⁹ Ammaa heddiibe 6een
mbi'i:

—Yoppu. Ndaaren yalla Iliyaasa waran danna mo.

⁵⁰ Caggal dūum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de yoofi yonki muudum.

⁵¹ Wakkati oon, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. Leydi dimmbii, kaaye ceekii.

⁵² Caabeeje udditii, de seniibe maaynoobe heew6e iirtii.

⁵³ Caggal ko Iisaa iirtii dūum, 6e njalti e caabeeje deen, 6e naati ngalluure seniinde ndeen. Yim6e heew6e nji'i 6e.

⁵⁴ Sordaasiibe doomu6e Iisaa been e hooreejo mu66en nji'ii no leydi dimmborii e ko wadi dūum fuu. Be kuli sanne, 6e mbi'i:

—Si goonga ni, o wo Bii Laamdo!

⁵⁵ Rew6e heew6e ina ngoni to toowti, ina kaynoo. Wo 6e jokkunoo6e Iisaa gilla Galili faa 6e ngollana dūm.

⁵⁶ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yaakuuba e Yuusufi, kam e inna 6i66e Jebede ina ngoni hakkunde ma66e.

No 6anndu Iisaa wattiraa e saabeere

(Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

⁵⁷ Nde hiirnoo fu, gorko jom jawdi jeyaado Arimatiya wari. Imo wi'ee Yuusufi. Kam du wo taalibaajo Iisaa.

⁵⁸ O yehi to Pilaatu, o njaarii dūm 6anndu Iisaa. Pilaatu yamiri o hokkee ndu. ⁵⁹ O hooyi 6anndu nduun, o filii dūm e kasanke keso.

⁶⁰ O watti dūm e saabeere heyre nde o wasannoo hoore

makko e hayre. Caggal dūum, o talliti hayre teddunde, o uddiri dammbugal saabeere ndeen, o dilli. ⁶¹ Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon ina njoodii doon, ina kucciti e saabeere ndeen.

No sordaasiibe ndoomiri saabeere Iisaa

⁶² Jaango majjum wo nyalaande fowteteende. Hooree6e almaami'en e Farisa'en kawriti to Pilaatu, ⁶³ mbi'i dūm:

—Joomii amin, min micitake kiiloowo yim6e oon wi'iino nde wuurnoo ndeen, balde tati caggal maayde muudum iirtoto. ⁶⁴ Ndelle, njamiraa saabeere ndeen doomee faa nyalooma tata6o oon faltoo, taa taalibaa6e makko ngara mbujja 6anndu makko mbi'a yim6e been o ummitake hakkunde maay6e. Ndeen kaa, hiila cakitiika kaan 6uran arandeeha kaan bonde.

⁶⁵ Pilaatu wi'i 6e:

—Inan sordaasi'en ndaaroo6e. Njehee, kooyee dūm'en, ndoomira saabeere ndeen no mbaawiri fuu.

⁶⁶ Be njehi hayboyde saabeere ndeen: 6e takki omboode ndeen, 6e ngadi maande dow mayre, 6e ndarni doon sordaasiibe ndaaroo6e.

28

No Iisaa ummintiniraa (Marku 16.1-10, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

¹ Nde nyalaande fowteteende ndeen faltinoo fu, gilla naange fudaay nyannde alan, Mariyama mo Magdala

e Mariyama goddo oon njehi ndaaroyde saabeere ndeen. ² De inan, leydi dimmbii semmbe. Maleyka Joomiraado yuuri dow kammu jippii, talliti hayre ndeen joodii dow mayre. ³ Imo jalbira hono mayyere, kaddule makko du ina ndawni far, hono jalbugol daandorgal ni. ⁴ Doomoobe been kuli sanne faa ina ndiwna, laatii hono maaybe ni. ⁵ Maleyka oon wi'i rewbe been:

—Onon kaa, taa kulee! Mido anndi Iisaa tontanoodo oon pilotodon. ⁶ O walaa do, o ummitake hono no o wiirunoo ni. Ngaree, ndaaree nokku do o waalinoo do. ⁷ De kenyodon, njahon, kumpitowon taalibaa6e makko been o ummitake e maayde. Woodi, joonin o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo. Dum njoginoomi faa mi haalana on.

⁸ Rewbe dido been kenyii, ndilli to saabeere toon, i6e keewi kulol e seyo manngo. Be ndoggi yaade faa 6e kaalanowa taalibaa6e makko been kabaaru o. ⁹ Wakkati oon ni, Iisaa hawri e ma66e, wi'i 6e:

—Foofoo!

Be 6attitii mo, 6e nanngi koyde makko, 6e kujidani mo. ¹⁰ Ndeen, o wi'i 6e:

—Taa kulee! Njehee mbi'owee taalibaa6e am been njaha Galili. Toon 6e nji'oyta kam.

No doomoobe saabeere Iisaa been pillorii ko wadi duum

¹¹ Nde rewbe been ndilannoo ndeen, wo66e e

sordaasiibe ndaaroo6e saabeere been kooti ngallu-ure toon, kaalani hooree6e almaami'en been ko wadi duum fuu. ¹² Hooree6e almaami'en been kawriti e maw6e yim6e. Be ndawridi faa 6e kokka sordaasiibe been ceede keewde. ¹³ Be mbi'i dum'en:

—Mbi'on taalibaa6e makko been ngarii jemma tawi odon daanii, de mbujji mo. ¹⁴ Si goforneer oon nanii dum fu, min koomtan dum, min keedana on e torra fuu.

¹⁵ Sordaasiibe been nanngi ceede deen, ngadi no mbiiraa noon. Nii du haala kaan fillortee hakkunde Alhudiyanoo6e faa hannden.

No Iisaa bangirani taalibaa6e muudum

(Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaa6e 1.6-8)

¹⁶ Taalibaa6e sappo e ngo'o been njehi Galili to dow waamnde nde Iisaa tindinoo dum'en ndeen. ¹⁷ Nde 6e nji'unoo mo ndeen, 6e kujidani mo, ammaa wo66e ma66e cikkitirii. ¹⁸ O 6attitii, o wi'i 6e:

—Mi hokkaama baawde fuu dow kammu e leydi.

¹⁹ Ndelle, njehee to lenyi yim6e fuu, ngadon dum'en taalibaa6e am, lootiron 6e lootagal batisima e innde Baabiiwo e Biddo e Ruuhu Ceniido. ²⁰ Njannginon 6e 6e njokka ko njamirmi on duum fuu. Anndee, mido wondi e moodon nyannde fuu faa do adunaaru timmi.

Linjiila Iisaa mo Marku winndi

No Yaayaa waajorii

(*Matta 3.1-12, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28*)

¹ Dum woni fuddoode Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu Bii Laamdo. ² Ina winndaa e dewtere annabi Esaaya:

«Laamdo wi'ii: Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.*

³ Daande ina yeewnoo ley ladde na wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado, ndartinee dati makko.»[†]

⁴ Nulaado oon woni Yaayaa lootoowo lootagal batisima[‡]. O 6angii ley ladde, imo gooyina yim6e tuuba, lootiree lootagal batisima faa hakkeeki mu6ben njaafee.

⁵ Yim6e leydi Yahuudiya e yim6e Urusaliima fuu ngari to makko. I6e kaalta hakkeeki ma66e, de Yaayaa ina loota 6e lootagal batisima ley gooruwol Urdun. ⁶ Yaayaa ina 6ornii kaddule gadiraade leebi geeloodi, ina ha6bii ka66orgol nguru, ina wuuri ba66atti e njuumndi ladde.

⁷ Imo waajoroo daande toownde, imo wi'a:

—Burdo kam baawde waran gada am, mi fotaay fay turaade mi ha66ita boggi pade makko. ⁸ Miin, ndiyam batisima lootirmi on, de

kanko kaa, Ruuhu Ceniido o lootirta on.

No Iisaa batisiraa e no Iibiliisa jarriborii mo

(*Matta 3.13-4.11, Lukka 3.21-22, 4.1-13*)

⁹ Ley balde deen, Iisaa yuuri Nasaraatu ley leydi Galili, wari, de Yaayaa looti mo lootagal batisima ley gooruwol Urdun. ¹⁰ Wakkati mo o wurtotonoo ndiyam daam oon, o yi'i kammu na udditii, o yi'i Ruuhu Ceniido ina jippoo e makko hono no wuugaandu ni. ¹¹ Ndeen daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinni, aan ceyortoomi.

¹² Wakkati oon fu, Ruuhu Laamdo yaari mo ley ladde. ¹³ O wadi toon balde capande nay, Seydaani ina jarriboo mo. Imo woni hakkunde kulle ladde, maleyka'en ina ngollana mo.

No Iisaa noddiri taal-ibaabe arandee6e

(*Matta 4.12-22, Lukka 4.14-15, 5.1-11*)

¹⁴ Caggal uddeede Yaayaa ley kasu, Iisaa yehi Galili ina waajoo Kabaaru Lobbo haala Laamdo, ¹⁵ ina wi'a:

—Wakkati warii, laamu Laamdo 6adake. Tuubee, ngoondinee Kabaaru Lobbo.

¹⁶ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, doon yi'i Simon e minyum Andire ina padfa filiiji mu6ben ley maayo ngoon. Wo 6e nanngoo6e liyyi. ¹⁷ Iisaa wi'i 6e:

* 1:2 Malakiya 3.1. † 1:3 Esaaya 40.3. ‡ 1:4 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

—Njokkee kam, mi wadan on filotoobe yimbe.

¹⁸ Wakkati oon be njoppi filiiji ma66e diin, be njokki mo. ¹⁹ O yehi yeeso seeda, o yi'i Yaakuuba gii Jebede e minyum Yuhanna ley laana mu66en ina moyyintina filiiji. ²⁰ Wakkati oon fu, o noddi be. Be njoppi baabiibe Jebede, kam e golloobe muudum ley laana kaan, be njokki mo.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru
(Lukka 4.31-37)

²¹ Caggal duum, be njehi ngalluure Kafarnahum. Nyannde fowteteende, Iisaa naati suudu waajordu, fuddi waajaade. ²² Tawaa6e doon been kaaynaa e waaju makko oon, sabo o waajorake be no jom baawde ni, wanaa hono jannginoobe Tawreeta. ²³ Gorko gondudo e ginnaaru ina woni e waajordu nduun, wulli, ²⁴ wi'i:

—Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngondaa, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

²⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

²⁶ Ginnaaru nduun dimmbi gorko oon semmbe, feekii feekaango toowngo, yalti e makko. ²⁷ Jamaa oon fuu dum haaynii dum, heddiina yamundura:

—Dum wo dume? Dum wo anndal kesal koy! Imo yamira fay ginnaaji de idi downtanoo mo.

²⁸ Wakkati gooto kabaaru makko sankitii ley leydi Galili fuu.

No Iisaa selliniri nyaw6e heew6e
(Matta 8.14-17, Lukka 4.38-41)

²⁹ Nde be njaltunoo waajordu nduun ndeen, be njehi wuro Simon e Andire. Yaakuuba e Yuhanna njaadi e ma66e. ³⁰ Esoo Simon debbo ina fukkii wo jontaado. Iisaa yottii tan, haalanaa haala makko, ³¹ battitii mo, nanngi junngo makko, ummini mo. Wakkati oon o dadi e jontere makko, de o weerni be.

³² Wakkati futuro nde naange yannoo fuu, yimbe ngaddani Iisaa nyaw6e e wondube e ginnaaji fuu. ³³ Ngalluure ndeen fuu hawriti to dammbugal ngaal. ³⁴ O danni nyaw6e heew6e, nyaw6e nyawuuji di kawtaa sii. O riiwi ginnaaji keewdi, o accataa di kaala, sabo idi anndi mo o woni.

No Iisaa waajorii ley Galili
(Lukka 4.42-44)

³⁵ Jaango majjum, Iisaa hejji gilla law, yehi nokku perwudo ina wada toon du'aare. ³⁶ Simon e wondube e muudum ina piloo mo. ³⁷ Nde be njiinoo mo ndeen, be mbi'i mo:

—Yimbe fuu ina pile.

³⁸ Iisaa wi'i be:

—En njaha ley gure badiide deen faa mi waajoo toon du, sabo wo duum waddi kam.

³⁹ O yehi ley leydi Galili fuu, imo waajoo ley cuudi ma66e baajordi, imo riiwa ginnaaji.

No Iisaa selliniri ceppindo
(*Matta 8.1-4, Lukka 5.12-16*)

⁴⁰ Gorko ceppindo wari dikkinii yeeso makko, nyaagii mo, wi'i:

—Si a muuyii fu, aɗa waawi dannude kam faa mi laaba.

⁴¹ Iisaa yurmii mo, foorti junngo muudum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, daɗu!

⁴² Wakkati oon, ceppam daam dilli e gorko oon, o daɗi.

⁴³ Wakkati oon fu, Iisaa yoppi mo de gongini mo, ⁴⁴ wi'i:

—Tinna, taa humpitin fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laaɓugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina ɓe a daɗii.

⁴⁵ Ammaa kanko, ko o dillu doon fu, o fuddi sankitinde kabaaru oon. Dum wadi de Iisaa waawaa naatude gallu-uje si yimɓe paamanii dum. O heddii ladde, yimɓe ina yuura tatteeji fuu ina ngara to makko.

2

No Iisaa selliniri mo ɓanndu waatundu
(*Matta 9.1-8, Lukka 5.17-26*)

¹ Gaɗa balɗe seeda, Iisaa warti ngalluure Kafarnahum. Yimɓe nani o wartii imo woni ley suudu. ² Jamaa keewɗo hawriti ley suudu doon faa nokkuure fuu heddaaki, fay yaasin dammbugal toon. Heddi imo waajoo ɓe konngol Laamɗo. ³ Yimɓe ngari, ngaddani mo gorko mo ɓanndu waatundu. Worɓe nayo na ndonndii dum.

⁴ De ɓe kunnngii yottinde mo to Iisaa saabe jamaa oon. Ndelle ɓe yeenji dow suudu nduun, ɓe njuli dow do fotata e Iisaa, de ɓe njippiniri doon mo ɓanndu waatundu oon, tawi ina fukkinaa e daɗɗo. ⁵ Nde Iisaa yiinoo goondinal maɓɓe ndeen, wi'i mo ɓanndu waatundu oon:

—Binngel am, hakkeeji maa njaafaama.

⁶ Jannginoobe Tawreeta jooɗinoobe doon ɓeen ina miiloo e ɓerde muɓɓen: ⁷ «Ko wadi gorko o na haalira hono ni? O mbonkake Laamɗo! Moy waawi yaafaade hakkeeji sanaa Laamɗo gooto oon?» ⁸ Iisaa faami wakkati oon miilooji maɓɓe, wi'i ɓe:

—Dume wadi de oɗon miiloo miilooji gaadi ni e ɓerde moodon? ⁹ Dume ɓuri hoyude? Yalla wi'ude mo ɓanndu waati hakkeeji muudum njaafaama, naa wi'ude dum ummoo, hooya daɗɗo muudum, yaha? ¹⁰ Ammaa, faa mi faamina on Bii Nedɗo ina jogii baawɗe yaafaade hakkeeji ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:

¹¹ —Mido haalane: umma, hooyu daɗɗo maa, kootaa suudu maa.

¹² Wakkati oon gorko oon ummii, hooyi daɗɗo mum, dilli yeeso yimɓe ɓeen fuu. ɓe fuu dum haaynii ɓe, ɓe keddi iɓe njetta Laamɗo, iɓe mbi'a:

—Min nji'aay hono dum abada!

No Iisaa noddiri Lewi
(*Matta 9.9-13, Lukka 5.27-32*)

¹³ Iisaa yeccitii to maayo toon. Jamaa oon fuu tawi mo toon, imo waajoo dum'en. ¹⁴ Nde o yahannoo ndeen, o yi'i Lewi bii Alfaa ina joodii e suudu to lampo nanngetee, o wi'i dum:

—Jokkam!

Lewi ummii, jokki mo. ¹⁵ Nde Iisaa nyaamannoo e ley suudu Lewi ndeen, nanngoo6e lampo heew6e e luttu6e wob6e na njoodii, ina nyaamda e makko, kanko e taalibaa6e makko. Sabo yim6e heew6e ina njokki Iisaa. ¹⁶ Jannginoo6e Tawreeta jeyaa6e e waalde Farisa'en nji'i Iisaa ina nyaamda e yim6e been, mbi'i taalibaa6e makko been:

—Ko wadi de imo nyaamda e nanngoo6e lampo e luttu6e wob6e?

¹⁷ Nde o nannoo dum ndeen, o wi'i 6e:

—Wanaa sellu6e kaajaa cawroowo, wo nyaw6e kaajaa cawroowo. Mi waraay faa mi nodda dartii6e. Wo luttu6e ngarumi noddude.

Haala suumayeere

(*Matta 9.14-17, Lukka 5.33-39*)

¹⁸ Taalibaa6e Yaayaa e Farisa'en ina cuumoo. E ley duum, yim6e ngari, yami Iisaa:

—Ko wadi de taalibaa6e Yaayaa e taalibaa6e Farisa'en ina cuumoo, de 6e maa been cuumataako?

¹⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla war6e bangal ina mbaawi suumaade tawa banjudo oon ina wondi e mu6ben naa? Mbaawaa. Sini banjudo oon ina wondi

e ma66e, 6e cuumataako. ²⁰ Ammaa balde ngaran de banjudo oon ittete e hakkunde ma66e. E balde deen 6e cuumotoo. ²¹ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Si dum wadii, tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool beydoo. ²² Katin du fay gooto loowataa cabijam kesam e sumalleeji kiiddi. Si dum wadii fu, cabijam daam fusan di, kanjam e sumalleeji diin fuu mbona. Cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee!

Haala nyalaande fowteteende

(*Matta 12.1-8, Lukka 6.1-5*)

²³ Wadiino e nyalaande fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaa6e muudum ina itta cammeeki alkama e laawol ngool. ²⁴ Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ndaaru, dume wadi de taalibaa6e maa 6e ina ngolla ko hadaa golleede nyannde fowteteende?

²⁵ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo na haajaa ko nyaamete, kam e yaadiraabe muudum naa? ²⁶ O naati hukum Laamdo e ley jamaanu Almaami Mawdo bi'eteedo Abiyatar, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraabe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeyi nyaamude buuru oon.

²⁷ Iisaa wi'i 6e katin:

—Nyalaande fowteteende ndeen wo saabe neddo

wadira, wanaa neddo wadira saabe nyalaande fowteteende ndeen. ²⁸ Ndelle fay nyannde fowteteende ndeen, Bii Neddo woni joomum.

3

No Iisaa selliniri gorko ley nyalaande fowteteende

(Matta 12.9-14, Lukka 6.6-11)

¹ Iisaa naati ley suudu waajordu nduun katin, o tawi toon gorko mo junngo waanngo. ² Yimbe wonbe doon been na taykoo Iisaa, iŕe ndaara yalla dannan gorko oon ley nyalaande fowteteende ndeen, faa be keba ko be pelira dum. ³ Iisaa wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde maŕe!

⁴ Caggal duum, o yami be:

—Dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa warude dum?

Ammaa be njaabaaki.

⁵ Iisaa yeewri be tikkere, yoorgol berde maŕe ngool woyni yonki makko. O wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ⁶ Wakkati oon, Farisa'en been njalti, njoododii e daraniibe Hirudus faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No yimbe ngardi to Iisaa

⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaaŕe muudum dilli doon, njehi maayo. Jamaa keewdo yuurudo Galili jokki mo. ⁸ Yimbe heewbe, yuurube

Yahuudiya e Urusaliima e Idumiya e leydi lettugal Urdun e seraaji Tirus e Sidon, nani ko o wadata duum, ngari to makko. ⁹ Iisaa wi'i taalibaaŕe muudum been pilanoo dum laana taa jamaa oon billa dum. ¹⁰ Saabe ko o dannata heewbe duum wadi de nyawbe been fuu kenyanii mo faa meema mo. ¹¹ Wakkati mo ginnaaji nji'i mo fu, ina kippoo, ina yeewnoo, ina mbi'a:

—Aan a Bii Laamdo!

¹² Imo sappana be sanne taa be kumpita fay gooto kabaaru makko.

No Iisaa suborii taalibaaŕe sappo e dido

(Matta 10.1-4, Lukka 6.12-16)

¹³ Caggal duum, Iisaa yeewri dow waamnde, noddi be muuyi, de be ngari to muudum. ¹⁴ O subii sappo e dido, faa ngonda e makko, o nula dum'en mbaajowoo, ¹⁵ woodi o hokka dum'en baawde riiwude ginnaaji. ¹⁶ Inan inde sappo e dido be o subii been: Simon mo o innditiri Piyeer ¹⁷ e Yaakuuba e minyum bi'eteedo Yuhanna, biŕe Jebede be o innditiri Bowanerges been, (maanaa majjum woni «Biŕe Riggaango»), ¹⁸ kam e Andire e Filipu e Bartolome e Matta e Tomaa e Yaakuuba gii Alfaa e Tadde e Simon kiranoowo suudu baaba ¹⁹ e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Matta 12.22-32, Lukka 11.14-23, 12.10)

²⁰ Caggal duum, o hooti. Jamaa hawriti dow makko katin faa kanko e taalibaa6e makko 6e kunngii he6ude no 6e nyaamira. ²¹ Nde sakiraa6e makko nannoo dum ndeen, ngarani mo, sabo wi'aama hoore makko waylitake.

²² Jannginoobe Tawreeta yurnoo6e Urusaliima ngari, mbi'i:

—Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon woni e makko. Wo kam hokki mo baawde riiwude ginnaaji diin.

²³ De Iisaa noddi 6e 6e ngara to muudum, banndani 6e, wi'i:

—Noy Seydaani waawirta riiwude hoore muudum? ²⁴ Si laamu feccake ina habda fu, laamu nguun waawataa heddaade. ²⁵ Katin du si galle feccake ina habda fu, galle oon waawataa heddaade. ²⁶ Ndelle, si Seydaani feccake ina ha6a e hoore mum fu, waawataa heddaade, wo dum timmoode muudum.

²⁷ Iisaa jokkintini wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude ley galle gorko jom sembe de hooya jawdi muudum. Sanaa artoo ha66a joomum tafon, ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yim6e ina mbaawi yaafeede hakkeoji mu6ben fuu e mbonkaaji di 6e mbonkii Laamdo fuu. ²⁹ Kaa mbonkiido Ruuhu Ceniido oon yaafataake abada. Hakke joomum heddoto dow muudum faa abada.

³⁰ Iisaa wi'irii noon saabe ko 6e mbi'i imo wondi e ginnaaru duum.

Minyiraa6e Iisaa e inna muudum

(*Matta 12.46-50, Lukka 8.19-21*)

³¹ Inna Iisaa e minyiraa6e Iisaa wor6e ngari, ndarii yaasin suudu doon, de neli o noddee. ³² Do jamaa oon filii mo doon, 6e mbi'i mo:

—Inna maa e minyiraa6e maa na ngoni yaasin, ina kaa-jaa ma.

³³ O jaabii, o wi'i:

—Moy woni inna am e minyiraa6e am?

³⁴ O ndaari joodii6e ina piilii mo been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraa6e am. ³⁵ Sabo gadoowo muuyde Laamdo, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

4

Banndol haala aawoowo
(*Matta 13.1-9, Lukka 8.4-8*)

¹ Iisaa ina waajoo hunduko maayo ngoon katin. Jamaa keewdo filii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Jamaa oon fuu ina woni hunduko maayo ngoon. ² Imo waajoroo 6e e banndi keewdi, imo wi'a 6e:

³ —Kettindee! Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, de pooli ngari cu6i ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa, ndi fudi law, sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Ammaa nde naange wulnoo fu, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay

dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, billi ndi, ndi rimaay. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, mawni, rimi: yoga beydake kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

⁹ Caggal duum, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe

(*Matta 13.10-17, Lukka 8.9-10*)

¹⁰ Nde Iisaa toowtunoo yimbe been fu, taalibaa6e sappo e dido been e yimbe filiibe mo been yami mo e dow banndi diin. ¹¹ O wi'i 6e:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De won6e yaasin been, huunde fuu sanaa mbanndanee. ¹² Dum wadi de:

«ina ndaara faa wooda tawa nji'ataa, ina nana faa laaba tawa paamataa, faa taa 6e tuuba de 6e njaafee.»*

No Iisaa firtiri banndol aawoowo

(*Matta 13.18-23, Lukka 8.11-15*)

¹³ O wi'i 6e:

—On paamaay banndol ngol naa? Noy paamirton banndi goddi diin fuu ndelle?

¹⁴ Aawoowo oon wo konngol Laamdo aawata. ¹⁵ Aawdi caamundi sera laawol ndiin wo nan6e konngol ngool, de wakkati oon fu Seydaani wara, itta ko aawaa e ma66e

duum. ¹⁶ Aawaandi dow korokaaye ndiin woni nan6e ngol, de nja66orii ngol seyo wakkati gooto. ¹⁷ Ammaa ngol walaa dadi e ma66e, wakkati seeda tan ngol wonata e ma66e. Nde billaare naa torra hewti 6e saabe konngol ngool fu, 6e njoppa ngol wakkati gooto. ¹⁸ Aawaandi ley kebbe ndiin woni nan6e ngol, ¹⁹ ammaa ka66u-ko'u adunaaru e eytugol jawdi, kam e muuyde yonki godde naatan 6e, gilla ngol, ngol laato dimarol. ²⁰ Kaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni nanoo6e konngol ngool de nja6a ngol. Be ndiman: yoga sowoo kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

Banndol dow lampal

(*Lukka 8.16-18*)

²¹ Caggal duum, Iisaa wi'i 6e:

—Yalla won fuu ku66oowo lampal de hippa dum kaakol, naa soorna dum ley leeso naa? Wanaa bilan ngal naa? ²² Walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko wadira suuraare ko wurtintaake yaasin. ²³ Jom nowru nanooru fuu nana!

²⁴ O wi'i 6e katin:

—Tinnee e no nanirton haalaaji am di! Sabo ko etiranton wo66e, wo duum etirantedon, woodi on beydante du. ²⁵ Sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu Laamdo beydante. Ammaa mo walaa

* 4:12 Esaaya 6.9-10. † 4:25 Paamaldo ina yaada e goondinal omtoowal bernde joomum faa jaba goonga.

paamal oon, fay seeda ko jogii duum teetete.

Banndol dow aawdi

²⁶ O wi'i katin:

—Laamu Laamdo ina wa'i hono neddo caakudo aawdi e ngesa muudum ni. ²⁷ Baawo dum, imo daanoo jemma imo ummoo nyalooma, no laatorii fuu aawdi ndiin fudan, mawna, tawa joomum anndaa no ndi mawniri. ²⁸ Leydi ndiin fudinta aawdi ndiin, ndi wada gulle, wutaandu jokka, de caggal duum, wutaandu nduun wada gabbe. ²⁹ Si ko aawaa duum benndii, tayee, sabo wakkati muudum yottake.

Banndol haala gabbel pamarrel

(*Matta 13.31-32, 34, Lukka 13.18-19*)

³⁰ O jokkintini o wi'i:

—Dume nanndinten e laamu Laamdo? Banndol ngole mbandirten ngu? ³¹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari. Kam buri gabbe fuu famdude. ³² De si ngel aawaama fu, ngel mawnan faa ngel bura ledde sardine fuu. Ki wadan licce mawde de dowki faa pooli mbaawa nyibude cuudi muβben e majje.

³³ Iisaa waajorake yimbe been konngol Laamdo ngool e banndi keewdi gaadi noon, haddi ko be mbaawi faamude. ³⁴ Walaa fuu ko o haalani be si wanaa e banndol. Ammaa nde o toowtidi e taalibaaβe makko been fuu, imo fiirtana dum'en banndi diin fuu.

No Iisaa darniri henndu
(*Matta 8.23-27, Lukka 8.22-25*)

³⁵ Kiiral naange nyalooma oon, Iisaa wi'i taalibaaβe muudum been:

—En peyyita, keedowen gere ooto maayo.

³⁶ Be njoppi jamaa oon, be tawti mo e laana ka o wonnoo e muudum kaan, be ndunnyi. Laanaaji goddi du ina njokki mo. ³⁷ Henndu sattundu ummii, bempeyye ummii ina piya laana kaan, faa ka hesi heewude ndiyam. ³⁸ Iisaa ina daanii gada laana toon, imo wawlii wawlaare. Be pindini mo, be mbi'i mo:

—Moodibbo, a hillaaka ko min kalkata dum naa?

³⁹ O ummii, o sappani henndu nduun e semmbe, o wi'i maayo ngoon:

—Deyyina! Dara!

Henndu nduun deyyinii, fuu wadi siw. ⁴⁰ Caggal duum, o wi'i be:

—Ko wadi de kuldon? Faa hannden on ngalaa hoolaare naa?

⁴¹ Be kuli kulol cattungol, heddi iβe mbi'undura:

—O wo moy de fay henndu e ndiyam ina downtanoo dum?

5

No Iisaa selliniri gondudo e ginnaaji

(*Matta 8.28-34, Lukka 8.26-39*)

¹ Caggal duum, be njottii gere ooto maayo ngoon, to leydi Gerasa'en. ² Nde Iisaa wurtinoo laana kaan ndeen, gondudo e ginnaaru yuuri ley caabeeje, hawri e makko. ³ Ley caabeeje

deen o joodinoo. Fay gooto waawaa ha66ude mo, sabo fay callali ka66ataa mo. ⁴ Sabo imo woownoo geyyireede geyyelle e callali, ammaa imo taya callali diin, imo hela geyyelle deen. Fay gooto du semmbem hewtaay faa nannga mo. ⁵ Nyannde fuu, jemma e nyalooma ley caabeeje e baamle o woni, imo wulla imo seekitoroo kaaye. ⁶ Nde o haccinoo Iisaa faa to woddi ndeen, o doggiri to muudum, o sujidani dum, ⁷ o wulli faa toowi, o wi'i:

—Iisaa Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wafude kam? Hunanam saabe Laamdo, a torrataa kam!

⁸ O wi'ii noon sabo Iisaa wi'unoo mo:

—Aan ginnaaru, yaltu e makko.

⁹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

Ndu jaabii, ndu wi'i:

—Jamaa mbi'eteemi, sabo miden keewi.

¹⁰ Ndu nyaagii Iisaa sanne, taa wurtina di leydi ndiin.

¹¹ Coggal girooji manngal ina dura doon e dow waamnde.

¹² Ginnaaji diin njaarii mo o acca dum'en naata e ley girooji diin. ¹³ O jabani di.

Ginnaaji diin njalti, naati e girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, saami ley maayo ngoon, yoolii. Idi ngada hono ujunaaje didi. ¹⁴ Duroobe been ndoggi kaalanowi dum yimbe ngalluure ndeen e seraaji mum. Yimbe been njehi faa ndaarowa ko wadi

duum. ¹⁵ Nde 6e ngarnoo to Iisaa ndeen, 6e nji'i gorko gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii ina bornii kad-dule, hakkillo muudum du wartii. De kulol nanngi 6e.

¹⁶ Yiinoo6e dum been kaalani 6e ko hewtinoo gondunoodo e ginnaaji oon e girooji diin.

¹⁷ Ndeen 6e puddi nyaagaade Iisaa dillana 6e leydi ma66e.

¹⁸ Nde o naatannoo laana kaan ndeen, gondunoodo e ginnaaji oon nyaagii mo o acca dum jokka mo. ¹⁹ O salanii oon, o wi'i dum:

—Hootu suudu maa to koreeji maa, kaalanaa 6e ko Joomiraado wadani ma e no o yurmorii ma.

²⁰ O yehi imo gooyna e leydi mbi'eteendi Galluujje Sappo ndiin ko Iisaa wadani mo. Be fuu dum haayinii 6e.

No Iisaa iirtiniri bii Jayrus e no selliniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Lukka 8.40-56)

²¹ Nde Iisaa naatunoo laana yeccii gere ooto maayo ndeen, jamaa keewdo filii dum katin dakkol maayo doon. ²² Ndeen gooto e hooree6e suudu waajordu bi'eteedo Jayrus wari, yi'i Iisaa tan, hippii e koyde muudum. ²³ O nyaagii dum o haali faa heewi, o wi'i:

—Biyam debbo ina habda e yonki. War yowu junngo maa dow makko, faa o dada, o wuura!

²⁴ Iisaa yaadi e makko. Jamaa keewdo jokki dum faa ina billa dum.

²⁵ Ina woodi doon debbo mo yiyam muudum taccataa

ko wadata duubi sappo e didi. ²⁶ O tampii sanne, o yehii to sawroobe heewbe faa jawdi makko timmi. Dum fuu samtanaay mo, nyawu nguun beydoto tan. ²⁷⁻²⁸ O nani haala Iisaa ina haalee, o naati e jamaa oon. Imo miiloo si o hebii o meemii saaya muudum tan o dadan. O yuuri gada Iisaa, o meemi saaya muudum. ²⁹ Wakkati oon yiyam makko darii, de o maati e terde makko o dadii. ³⁰ Wakkati oon fu, Iisaa du maati won baawde yuurufe e muudum, yeeyii hakkunde jamaa oon, wi'i:

—Moy meemi saaya am?

³¹ Taalibaa6e makko been mbi'i mo:

—A yi'ii inan jamaa ina billi ma, de ada yama moy meemi ma?

³² Kaa imo yeewa gereeeji fuu, faa o yi'a meemudo mo oon. ³³ Debbo oon ina diwna no foti hulude sabo ina anndi ko wadi, wari, hippii yeeso makko, haalani mo goonga.

³⁴ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dannii ma. Yahu e jam! A dadii e nyawu maa!

³⁵ O tilaaki haalde, faa wobbe yuurube to suudu Jayrus hooreejo waajordu oon mbi'i dum:

—Biya heddaaki. Haanaa tampinaa Moodibbo o katin!

³⁶ Kaa Iisaa hiisaaki haala ma66e, wi'i Jayrus:

—Taa hulu, goondin tan!

³⁷ O accaay fay gooto yaada e makko si wanaa Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna minyoo

Yaakuuba oon. ³⁸ Be njot-tii suudu hooreejo waajordu oon. O tawi doon jamaa, yimbe ina mboya, ina mbulla semmbe. ³⁹ Nde o naatunoo ndeen, o wi'i 6e:

—Dume woni bojji di e duko ko? Suka o maayaay, wo o daani tan.

⁴⁰ Be njalnorii haala makko. Ndeen o wurtini 6e fuu, o hooyi baaba suka oon e inna muudum e taalibaa6e makko tato 6e o wondi, 6e naati suudu to suka oon tawaa toon. ⁴¹ O nanngi junngo mum, o wi'i:

—*Talita kuumii!* (Dum na fiirta «Suka debbo, umma!»)

⁴² Wakkati oon fu suka oon ummii, ina yaha. Duubi makko wo sappo e didi. Dum haaynii yimbe been sanne. ⁴³ Iisaa tindini 6e sanne taa 6e paamina dum fay gooto. O wi'i 6e kokka suka oon ko nyaametee.

6

No Nasaraatunkoo6e calorii jabande Iisaa

(*Matta 13.53-58, Lukka 4.16-30*)

¹ Iisaa dilli nokku oon, hooti wuro ngo mawni ngoon. Taalibaa6e muudum njokki dum. ² Nde nyalaande fowteteende yottinoo ndeen, o fuddi waajaade ley suudu waajordu nduun. Nan6e waaju makko been, dum haaynii dum'en, heddi inna mbi'a:

—Toy o hebi dum? Noy o hebiri hakkillo ngo? Ndaar! Noy neddo waawiri wadirde kaayeeffiji di? ³ Yalla wanaa kanko woni cehoowo ledde,

bii Mariyama naa? Wanaa o mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Yahuuda e Simon? Wanaa enen e banndiraaḅe makko rewḅe koddi naa?

Dum saabanii ḅe salaade mo. ⁴Wakkati oon, o wi'i ḅe:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu si wanaa e ley wuro muudum e hakkunde rimdaaḅe muudum e ley suudu mum.

⁵Iisaa heḅaay waḅude doon fay kaayeeḅi gooto, si wanaa ko yowi junngo muudum e nyawḅe seeda, danni dum'en. ⁶De ko ḅe ngoondinaay mo duum haaynake mo.

No Iisaa nuliri taalibaaḅe muudum sappo e dido been
(Matta 10.1, 5-15, Lukka 9.1-6)

Caggal duum, Iisaa yiiltii e gure piiliide doon deen, ina waajoo. ⁷O noddi taalibaaḅe sappo e dido been, o nuliri dum'en dido dido. O hokki ḅe baawde riiwude ginnaaji, ⁸o wi'i ḅe taa ḅe njaada e fay huunde si wanaa cabbi. Taa ḅe kooya buuru naa mbasu naa kaalisi e ley njiibaaji maḅḅe. ⁹O yamiri ḅe ḅe ḅornoo paḅe, de taa ḅe kooya saayaaji didi. ¹⁰O wi'i ḅe katin:

—Galle fuu mo njippidon, keddodon doon faa nde ndilloton e nokku oon. ¹¹Si on ngarii e nokkuure de yimḅe njaḅḅaaki on naa kettindanaaki on, ndillon toon, pidḅon sollaare maḅḅe wonnde e koyde mon faa laatanoo ḅe seedee e dow bonanda maḅḅe.

¹²Be njehi, ḅe mbaajii yimḅe been tuuba, ¹³ḅe ndiiwi ginnaaji keewdi, ḅe ngatti nebbam dow ko'e nyawḅe heewḅe ḅe cellini dum'en.

No Yaayaa maayri
(Matta 14.1-12, Lukka 9.7-9)

¹⁴Hirudus, kaananke oon, nani haala Iisaa ina haalee, sabo innde Iisaa sankitake faa yaaji. Woḅḅe ina mbi'a wo o Yaayaa lootoowo lootalgal batisima* oon ummitii e maayde, duum waḅi de imo jogii baawde waḅude kaayeeḅiji. ¹⁵Woḅḅe ina mbi'a wo o annabi Iliyaasa. Woḅḅe du ina mbi'a wo o annabaajo hono annabaḅe arandeeḅe been ni. ¹⁶Nde Hirudus nanoo dum ndeen, wi'i:

—Yaayaa mo tayunoomi hoore mum oon, kam iirtii!

¹⁷Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngēe, haḅḅee, uddee ley kasu. O waḅii dum saabe Hirudiya jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu mo o ḅarjunoo oon. ¹⁸Sabo Yaayaa ina wi'annoo mo:

—Daganaaki ma teetaa jom suudu mawna.

¹⁹Hirudiya mettaa e Yaayaa faa ina yidi o waree, de heḅaay laawol, ²⁰sabo Hirudus ina hulannoo Yaayaa, ina anndunoo o gorko ponnditiido, ceniido. Dum waḅi de imo haybannoo dum. Si o hettindake haala muudum fu, hakkillo makko jiiḅoto, woodi du imo yidi hettindanaade dum.

* **6:14** Do wi'ete lootalgal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootalgal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

²¹ Ammaa, Hirudiya hebi laawol warude mo nyannde rimeede Hirudus wartunoo. Hirudus wadani howruube muudum e hooree6e sordaasiibe been e inndee-anndee'en Galili been fuu hiraande mawnde. ²² Bii Hirudiya debbo naati ina wama. Dum weli Hirudus e joododiibe e muudum fuu. O wi'i suka debbo oon:

—Haalanam ko njiddaa faa mi wadane.

²³ O hunanii dum, o wi'i o hokkan dum huunde fuu ko nyaagii mo, fay si tawi wo feccere laamu makko. ²⁴ De suka debbo oon yalti, wi'i inna muudum:

—Dume kaanumi nyaagaade mo?

Inniiko oon jaabii mo, wi'i:

—Nyaaga mo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon!

²⁵ Suka debbo oon henyii, yeccii to kaananke oon, nyaagii dum, wi'i:

—Ko njidumi, ngaddanaa kam joonin joonin wo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

²⁶ Bernde Hirudus metti sanne. Ammaa saabe ko hunii dum e saabe noddaabe been, o yidaa yaltude e konngol makko ngool.

²⁷ Wakkati oon o neli gooto e sordaasiibe doomoobe mo been, o yamiri dum waddowa hoore Yaayaa. Sordaasi oon yeccii, naati ley kasu toon, tayi hoore Yaayaa,

²⁸ tummbi ley le'al, waddi, hokki suka debbo oon. Suka debbo oon du hokki inna mum. ²⁹ Nde taalibaa6e Yaayaa been nannoo dum

ndeen, ngari kooyi banndu makko nduun, ngattowi dum e saabeere.

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo e rewbe e sukaabe

(Matta 14.13-21, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

³⁰ Nulaa6e been ngarti to Iisaa, kaalani dum ko ngadi duum e ko mbaajii duum fuu.

³¹ O wi'i 6e:

—En njaha nokkuure ferwunde, kebon fowtinaade seeda.

Ko o wi'i noon duum wo saabe yaha-warta yim6e na heewi doon, faa kanko e taalibaa6e makko been, 6e kungii hebude fay no 6e nyaamira. ³² Be njehi 6e naatowi laana, 6e peyyiti, 6e toowti kam6e tan e nokku perwudo. ³³ Yim6e heew6e nji'ii i6e njaha, annditi to 6e ponndii. Heew6e yuuri e gure deen fuu, kenyanii to 6e ponndii toon, arti 6e yottaade. ³⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii 6e sanne, sabo i6e nga'i hono no baali di ngalaa duroowo ni. O heddi mo waajoo 6e kulle keewde. ³⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaa6e been battitii mo, mbi'i:

—Joonin hiirii, katin du nokku o wo ladde 6olde. ³⁶ Mbi'aa jamaa o sankitoo e gure e nokkuuje badiide do faa coodowa ko nyaama.

³⁷ O jaabii 6e, o wi'i:

—Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama!

³⁷ O jaabii 6e, o wi'i:

—Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama!

Ndeen 6e yami mo, 6e mbi'i:

—Ndelle ada yidi min kooya buudi cardi keme didi min coodanowa 6e buuru ko 6e nyaama?

³⁸ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Noy foti buuruuje de njogidon? Njehee ndaarowee!

Nde 6e njahunoo 6e kumpi-towii ndeen, 6e mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi min njogii.

³⁹ O yamiri taalibaa6e been njoyyinira jamaa oon feere feere dow hudo hecco.

⁴⁰ Be njoodorii feere feere, hemre hemre, e capande njoyo njoyo.

⁴¹ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggiti kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon, o hokki taalibaa6e makko peccana yim6e been. Hono noon liyyi didi diin du.

⁴² Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. ⁴³ Taalibaa6e been kawrunduri kedde buuru e liyyi deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ⁴⁴ Nyaamu6e buuru oon been, fay wor6e tan ngadii hono ujunaaje njoyo.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde

(*Matta 14.22-33, Yuhanna 6.15-21*)

⁴⁵ Wakkati oon fu, Iisaa yamiri taalibaa6e muudum naata laana kaan, ardoo dum peyyita njaha Baytisayda gere ooto maayo ngoon. Kanko du, o waynoo jamaa oon tafon. ⁴⁶ Nde o seedunoo e jamaa oon ndeen, o yeenjowi

dow waamnde faa o wada du'aare.

⁴⁷ Nde jemma warnoo ndeen, tawi laana kaan ina woni hakkunde maayo toon, Iisaa tan heddii e leydi.

⁴⁸ O sooyinii taalibaa6e been ina cummba† ko mbaawi fuu, sabo wo 6e hawroo6e e henndu. Nde 6adinoo weetude ndeen, o wari to ma66e imo yaha e koyde dow ndiyam daam, faa o hesi faltaade 6e. ⁴⁹ Kaa nde 6e njiinoo mo imo yaha e dow ndiyam daam ndeen, 6e cikki wo dum mbeelu, 6e keddii i6e mbaayda, ⁵⁰ sabo 6e fuu, nde 6e njiinoo mo ndeen, nesiiji ma66e tayi. Wakkati oon Iisaa wi'i 6e:

—Cellinee berde mon! Wo miin. Taa kulee!

⁵¹ O naati laana kaan, o tawti 6e, de henndu nduun darii. Dum haayinii 6e sanne.

⁵² Be paamaayno haaynde nde Iisaa wadiri buuru oon ndeen, sabo 6e wum6e berde.

No Iisaa selliniri nyaw6e ley leydi Genesaret

(*Matta 14.34-36*)

⁵³ Be peyyiti maayo ngoon, 6e njottii leydi Genesaret, 6e ndarii doon.

⁵⁴ Wakkati 6e njalti e laana kaan ndeen, yim6e been annditi mo,

⁵⁵ cankitii e seraaji diin fuu, ina njowa nyaw6e mu66en e dow dadfooji, ina ngadda nokku fuu do nani imo woni.

⁵⁶ Katin du do Iisaa tawaa fuu, gilla e ley gure faa e galluuje faa e ladde, yim6e been ngaddan nyaw6e mu66en e taliyaaje, ina njaroo mo

† 6:48 Maanaa summbude wo awyude faa adina laana yeeso ley ndiyam.

o acca 6e meema fay si wo kommbol saaya makko. Meemudo ngol du fuu dadii.

7

Haala al'aada maami-raabe
(*Matta 15.1-9*)

¹ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta wobbe yuuruibe Urusaliima piilii Iisaa. ² Be nji'i taalibaabe makko wobbe ina nyaamira juude tuunde, dum woni tawa lootiraay no tawaangal ma6be worri ni.* ³ Sabo Farisa'en e Alhudiyanooobe fuu nyaamataa si lootaay juude mu6ben faa laaba, al'aada maamiraabe ma6be oon 6e njokki. ⁴ Si 6e ngartii luumo, 6e nyaamataa si 6e lootaaki. I6e njogii al'aadaaji goddi keewdi di 6e njokki, ko wa'i hono lawyude kore e potiije e taasaaje gadiraade njamndi. ⁵ Wakkati oon, Farisa'en e jannginoobe Tawreeta Yami Iisaa, mbi'i:

—Dume wadi de taalibaabe maa been ndewataa al'aadaaji maamiraabe meeden, ina nyaamira juude tuunde?

⁶ O jaabii 6e, o wi'i:

—Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on. Wo on munaafiki'en, hono no winndiraa:

«Lenyol ngol ina teddina kam e kundude mu6ben, ammaa berde mu6ben ina mboddi kam.

⁷ Bolum 6e ndewata kam.

Si goonga, janndeeji di 6e njannginta diin wo jamirooje yim6e tan.»†

⁸ Iisaa jokkintini, wi'i:

—Odon acca jamirooje Laamdo, de odon njokka al'aadaaji yim6e. ⁹ Odon calanoo yamiroore Laamdo faa laaba, faa kebon ndarnon al'aada moodon! ¹⁰ Sabo Muusaa wi'i: «Teddin bam-maa e inna maa.»‡ O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laatoo jukkungo muudum.»§ ¹¹ De onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo *Korbaan*» (Korbaan ina fiirta «Sadaka Laamdo»). ¹² Ko mbi'oton noon duum, odon kada yim6e wallude baabiraabe mu6ben naa inniraabe mu6ben katin. ¹³ Hono noon tosirtan konngol Laamdo e al'aadaaji di ndonundurton diin. Katin du odon ngada kulle keewde gaade noon.

Haala ko tuuninta neddo
(*Matta 15.10-20*)

¹⁴ Caggal duum, Iisaa nod-diti jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindanee kam, on fuu, paamee: ¹⁵ Fay huunde naatataa e neddo de tuunina dum. De wo ko yuurata ley neddo duum tuuninta dum. [¹⁶*]

¹⁷ Nde Iisaa seedunoo e jamaa oon de naatowi ley suudu ndeen, taalibaabe muudum been yami dum

* **7:2** lootugol juude ngol ha66aaki e ittude tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina ngol wadira. † **7:7** Esaaya 29.13. ‡ **7:10** Wurtagol 20.12. § **7:10** Wurtagol 21.17, Lewinkoo6e 20.9. * **7:16** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 16: Jom nowru fuu nana!

maanaa banndol ngol. ¹⁸ O wi'i 6e:

—Onon du, on paamaay naa? On paamaay ko yuurata yaasin de naata e hunnduko neddo duum, wanaa duum tuuninta joomum? ¹⁹ Sabo dum naataay e bernde joomum. Wo reedu mum tan dum naati, woodi du dum yaltan.

E haalaaji diin Iisaa holliri nyaamdu fuu na laabi. ²⁰ O wi'i katin:

—Ko wurtotoo e ley bernde neddo duum, wo kam tuninta joomum. ²¹ Sabo e bernde neddo miilooji bondi yuurata, kam e fijirde e nguyka e war-hoore e ²² jeenu e eelgal e bonanda e jamba e gollleeji terde cementiniidi e muuyde bonde e mbonka e mawninkinaare e majjere. ²³ Kujje bonde deen fuu e bernde yuurata, de tuunina neddo.

No debbo mo wanaa Alhuudiyanke goondiniri Iisaa (Matta 15.21-28)

²⁴ Iisaa dilli doon fonndii leydi Tirus. O jippii e suudu gomma. O yidaa fay gooto faama toon o woni, ammaa o waawaano suudaade. ²⁵ Wakkati oon, debbo gomma mo binngel muudum dewel wondi e ginnaaru, nani haala makko ina haalee, wari hippii dakkol koyde makko. ²⁶ Debbo oon wanaa Alhuudiyanke, wo to Finiki ley leydi Siiriya o rimaa. O nyaagii Iisaa itta ginnaaru nduun e biyiiko oon. ²⁷ Kaa Iisaa wi'i mo:

—Accu sukaa6e been kaara tafon. Sabo hooyude

nyaamdu sukaa6e de faddana dawaadi woodaa.

²⁸ Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Goonga Joomam, ammaa dawaadi doomooji du ina nyaama ko sukaa6e caamdinta duum.

²⁹ Wakkati oon, Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njaabidaa jaabu o, hootu, ginnaaru nduun wurtake e 6iya oon.

³⁰ O hooti, o tawi 6iyiiko oon ina fukkii dow leeso, ginnaaru nduun yaltii e muudum.

No Iisaa selliniri gorko paho mo haala muudum laabaa

³¹ Iisaa dilli leydi Tirus, rewii leydi Sidon, e leydi mbi'eteendi Galluujje Sappo ndiin, warti maayo Galili.

³² O waddanaa gorko paho mo haala muudum laabaa, o nyaagaa o yowa junngo makko e dow muudum.

³³ Wakkati oon, Iisaa toowtini mo jamaa oon, watti kolli muudum e noppi makko, tutti, meemiri tutte deen demngal makko. ³⁴ Caggal duum, o tiggittii kammu, o uumi, o wi'i paho oon:

— *Efata!* (Dum na fiirta «Cukkitee!»)

³⁵ Wakkati oon, noppi gorko oon cukkittii, demngal muudum yoppaa, heddiina haalira no woodiri. ³⁶ Iisaa yamiri yimbe been taa 6e kaalana huunde nde fay gooto. Ammaa fay ko o hadata 6e dow majjum, i6e beyda haalde dum. ³⁷ Dum

haaynii 6e faa yottii kaaddi, i6e mbi'a:

—Golleeji makko fuu na mboodi. Imo faadintina faadu6e, imo muumdintina muum6e.

8

No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje nayo e rew6e e sukaa6e

(Matta 15.32-39)

¹ Ley balde deen, jamaa keewdo hawriti katin. E ley ko 6e ngalaa ko 6e nyaama, Iisaa noddi taalibaa6e muudum 6een, wi'i dum'en:

² —Yim6e 6e ina njurminii kam, sabo hannden woni balde tati i6e ngondi e am, de 6e ngalaa ko 6e nyaama. ³ Si mi yoppii 6e koota tawee 6e nyaamaay, yolbere li6owan 6e dow laawol. Sabo wo66e ma66e yuurii to woddi.

⁴ Taalibaa6e makko 6een njaabii mo, mbi'i:

—Toy neddo hebata ko nyaamnata yim6e 6e ley ladde nde?

⁵ O yami taalibaa6e makko 6een, o wi'i:

—Noy foti buuruuje de njogidon?

Be mbi'i mo:

—Jeddi.

⁶ De o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. O hooyi buuruuje jeddi deen, o yetti Laamdo, o heltii de, o hokki taalibaa6e makko 6een peccana jamaa oon. Be ngadiri noon. ⁷ I6e njogii katin liyyoy pamaroy seeda. Iisaa yetti Laamdo dow makkoy, wi'i taalibaa6e muudum 6een pecca koy, kankoy du.

⁸ Be nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e 6een kawrunduri kedde deen. De keewi kan-deeje jeddi. ⁹ I6e ngada wor6e ujunaaje nayo. Caggal duum, Iisaa yoppi 6e, ¹⁰ naatidi e taalibaa6e muudum laana wakkati oon, feyyiti, yehi leydi Dalmanuuta.

No Farisa'en pilorii maande

(Matta 16.1-4)

¹¹ Farisa'en 6een ngari, puddi yeddundurde e Iisaa. Be njarii mo o holla 6e maande yuuroore dow kammu faa 6e ndaartindoo mo. ¹² Iisaa uumi, wi'i:

—Dume wadi de yim6e jamaanu hannden o ina piloo holleede maande? Goonga kaalanammi on: fay maande wootere on kebataa!

¹³ Caggal duum, o seedi e ma66e, o naati laana kaan, o fonndii gere ooto maayo.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en

(Matta 16.5-12)

¹⁴ Taalibaa6e 6een njeggiti yoo6aade buuru, si wanaa buuruwal gootal tan 6e njogii ley laana kaan. ¹⁵ Wakkati oon, o tindini 6e, o wi'i:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e mo Hirudus oon.

¹⁶ Taalibaa6e 6een ina kaalda ina mbi'a ko njoo6aaki buuru duum wadi de o wi'iri noon. ¹⁷ Iisaa annditi ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Ko wadi de odon kaalda hakkunde moodon on njoo6aaki buuru? Yalla faa joonin on annditaay, on paamaay? Naa on wum6e

berde? ¹⁸ Odon njogii gite, de on nji'ataa naa? Odon njogii noppi, de on nanataa naa? Yalla on miccitaaki ¹⁹ nde peccanmi worbe ujunaaje njoyo buuruuje joy ndeen, kandeeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Kandeeje sappo e didi.

²⁰ O yami 6e katin, o wi'i:

—Nde peccanmi worbe ujunaaje nayo buuruuje jeddi ndeen, kandeeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Kandeeje jeddi.

²¹ Ndeen o wi'i 6e:

—Faa joonin on paamaay naa?

No Iisaa wumtiniri bumdo ley Baytisayda

²² Be njottii Baytisayda. Doon yimbe ngaddani Iisaa bumdo, 6e nyaagii dum meema mo. ²³ O nanngi junngo bumdo oon, o yaari dum yaasin wuro ngoon. Caggal duum, o tutti e gite muudum, o yowi juude makko e muudum, o yami dum, o wi'i:

—Won ko nji'ataa naa?

²⁴ Bumdo oon feerti gite mum, wi'i:

—Mido yi'a yimbe, de ibe nga'ani kam hono ledde jahooje ni.

²⁵ Iisaa yowi juude muudum e gite makko katin. Ndeen gorko oon feerti gite mum, tawi wumtii faa woodi, jiide muudum na laabi. ²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, de taa njeccodaa ley wuro ngo.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

(Matta 16.13-20, Lukka 9.18-21)

²⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaa6e muudum ponndii gure gonde dakkol Kaysariya Filipu. Dow laawol ngool, o yami 6e:

—Moy yimbe mbi'ata ngonumi?

²⁸ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e du ina mbi'a wo a gooto e ley annabaa6e been.

²⁹ O yami 6e, o wi'i:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu.

³⁰ Wakkati oon, o sappani 6e sanne taa 6e kaalana dum fay gooto.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Lukka 9.22)

³¹ O fuddi faaminde 6e:

—Ina tilsii Bii Neddo torree torraaji keewdi. Maw6e yimbe e hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta caloto mo. O warete, de gada balde tati fuu o iirtoto.

³² O haalani 6e dum faa laabi, de Piyeer toowtini mo, fuddi felude mo dow haalaaji makko diin. ³³ Iisaa kaa, hucciti e taalibaa6e muudum, ndaari 6e, de feli Piyeer, wi'i:

—Woddam aan Seydaani! Sabo miilooji maa diin

yuuraay to Laamdo, wo to yimbe di yuuri.

No Iisaa jokkirtee

(*Matta 16.24-28, Lukka 9.23-27*)

³⁴ Caggal duum, o noddi jamaa oon e taalibaaɓe makko been, o wi'i dum'en:

—Muuydo jukkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, de hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ³⁵ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am e saabe Kabaaru Lobbo oon fu, dannaan ki.

³⁶ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo si tawii mursii yonki muudum?

³⁷ Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ³⁸ Cemtirdo kam miin e haalaaji am e ley jamaanu tuundo luttudo Laamdo o, miin, Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e maleyka'en seniibe e ley teddeengal Baaba am.

9

¹ O wi'i ɓe katin:

—Goonga kaalanammi on: yoga e wonɓe do ɓe maayataa tawee nji'aay laamu Laamdo ina warda e baawde.

Haala waylitagol alhaali Iisaa

(*Matta 17.1-13, Lukka 9.28-36*)

² Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e muɓɓen dow waamnde toownde, kam'en tan.

Doon alhaali makko waylitii yeeso maɓɓe. ³ Kaddule makko njalbi, ndawni far, faa dawninoowo fay gooto waawaa rawninirde noon e adunaaru ndu. ⁴ Iliyaasa e Muusaa ɓangani ɓe, ina kaalda e makko. ⁵ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Moodibbo, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁶ O anndaa ko o haalata, sabo kulol manngol naatii ɓe, kamɓe taalibaaɓe ɓeen. ⁷ Ruulde wari suddi ɓe. Daande yuuri e ley ruulde ndeen ina wi'a:

—O woni Biyam mo korsinmi. Kettindanee mo!

⁸ Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen yeewi gereegi fuu, de nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko ɓe njippotoo waamnde ndeen duum, o yamiri ɓe taa ɓe kaalana fay gooto ko ɓe nji'i duum faa wakkati nde Bii Neddo iirtii e hakkunde maayɓe ndeen.

¹⁰ Be njaɓi konngol ngol, de ɓe keddi iɓe yamundura hakkunde maɓɓe dume woni maanaa iirtaade e hakkunde maayɓe.

¹¹ Caggal duum, ɓe yami mo, ɓe mbi'i:

—Dume wadi de jannginoobe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹² O jaabii ɓe:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude tafon moyyintinoo

* **8:34** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki mum hono no Iisaa ni.

huunde fuu. Ndelle ko wadi de Binndi diin mbi'i ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi, huyfinee? ¹³ Mido haalana on: Iliyaasa wariino, de 6e ngolli dum ko 6e muuyi fuu, hono no haala makko haaliraa e Binndi diin ni.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Matta 17.14-21, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde 6e ngartunoo to taalibaa6e heddiinoobe been fu, 6e nji'i jamaa keewdo ina filii dum'en, jannginoobe Tawreeta been ina njeddundura e mu66en. ¹⁵ Wakkati yim6e been nji'unoo Iisaa fu, dum haayni 6e. Be ndoggi 6e nja66owii mo. ¹⁶ O yami 6e, o wi'i:

—Dume njeddundurton e ma66e?

¹⁷ Gorko gooto ley jamaa oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi gaddando ma 6iyam gorko mo ginnaaru muumdini. ¹⁸ Do ginnaaru nduun ummorii mo fuu, li6an mo e leydi, hunduko makko ina wurtina ngu-ufo, imo neryundura nyiye makko, o yooraa kolon. Mi nyaagake taalibaa6e maa been ndiiwa ndu, de 6e kungii.

¹⁹ Iisaa wi'i yim6e been:

—Hey onon yim6e jamaanu hanndeejo 6e ngalaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka oon!

²⁰ O waddanaa suka oon. Nde ginnaaru nduun yi'unoo

Iisaa ndeen, dimmbi suka oon, li6i dum, heddi suka oon ina talloo e leydi, hunduko muudum ina wurtina ngu-ufo. ²¹ Iisaa yami baaba suka oon, wi'i:

—Gilla ndey dum hebi mo?

Baaba oon jaabii, wi'i:

—Gilla imo famdi. ²² Katin du wakkati fuu ginnaaru nduun ina li6a mo ley yiite naa ley ndiyam faa halka mo. De si tawii won ko mbaawdaa fu, njurmodaa min, mballaa min!

²³ Iisaa wi'i mo:

—Si mido waawi mbiidaa? Huunde fuu ina waawi laatanaade goondindo.

²⁴ Wakkati oon, baaba suka oon yeewnii, wi'i:

—Mi goondinii, de wallam, sabo goondinde ina tiidi kam!

²⁵ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina dogga warde ndeen, sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i ndu:

—Ginnaaru muumdinooru faadinooru, mido yamire mburtodaa e suka o, taa naatu mo abada katin!

²⁶ Ginnaaru nduun feekii, dimmbi suka oon semmbe, de yalti e makko. Heddi imo wa'i hono maaydo, faa ko heewi e wonnoobe doon been ina mbi'a o maayii. ²⁷ Ammaa Iisaa nanngi junngo makko, ummini mo tan, o darii.

²⁸ Caggal duum Iisaa naati suudu de taalibaa6e muudum been toowtidi e muudum, yami dum, mbi'i:

—Dume wadi de min kungii riiwude ginnaaru nduun?

²⁹ O jaabii:

—Ginnaaru nduun, sii muudum riiwirtaake si wanaa du'aare.

Haala Iisaa didaba dow maayde muudum e iirtagol muudum

(*Matta 17.22-23, Lukka 9.43-45*)

³⁰ Be ndilli doon, 6e ceeki leydi Galili. O yidaa fay gooto faama dum, ³¹ sabo imo waa-joo taalibaa6e makko 6een. Imo wi'a dum'en:

—Bii Neddo wattete e juude yim6e. Be mbaran dum, de caggal balde tati fu, iirtoto.

³² Ammaa taalibaa6e 6een paamaay maanaa haala kaan, de kuli yamude mo du.

Haala burdo teddude

(*Matta 18.1-5, Lukka 9.46-48*)

³³ Be njottii Kafarnahum. Nde 6e njippinoo suudu weerdude ma66e fu, o yami taalibaa6e makko, o wi'i:

—Dume njeddundurdon dow laawol?

³⁴ Be ndeyyinii, sabo ko 6e njeddunduri dow laawol dey, wo moy woni burdo teddude hakkunde ma66e.

³⁵ Ndeen Iisaa joodii, noddi taalibaa6e sappo e dido 6een, wi'i dum'en:

—Muuydo ardaade fuu, gada heddiibe 6een heedata, laatoo golloowo ma66e 6e fuu.

³⁶ Caggal duum, o nanngi junngo cukalel gomma, o darni ngel yeeso ma66e, o mumbilii ngel, o wi'i 6e:

³⁷ —Neddo fuu jabbiido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin jabbi. Katin du jabbiido kam fuu, wanaa miin tan jabbi, jabake Nuldo kam oon du.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden
(*Lukka 9.49-50*)

³⁸ Yuhanna wi'i mo:

—Moodibbo, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

³⁹ Ammaa Iisaa wi'i:

—Taa kadee mo dum, sabo fay gooto waawaa wadirde kaayeeffiji e innde am, de sakitoo mbonkoo kam wakkati oon. ⁴⁰ Sabo mo salaaki en fuu ina wondi e meeden. ⁴¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo on horde ndiyam saabe on yim6e Almasiihu, waasataa hebude mbarjaari muudum.

Haala ko luttinta yim6e

(*Matta 18.6-9, Lukka 17.1-2*)

⁴² Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko buri woodde e joomum wo hayre teddunde ha66ee e daande mum, faddee e maayo manngo. ⁴³ Si tawii junngo maa luttinte, tayu ngo. Naataa e nguurndam nduumiidam a nyakudo buri moyyande ma diina naatude e jahannama yiite nge nyifataa tawee a ki66udo. [⁴⁴ *] ⁴⁵ Si tawii koyngal maa luttinte, tayu ngal. Naataa

* **9:44** E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 44: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48.

ley nguurndam nduumiidam tawee wo a nyakudo buri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a ki66udo. [46 †] 47 Katin du si yitere maa luttinte, ittu nde. Sabo naataa e laamu Laamdo a dokko buri moyyande ma diina paddedaa e jahannama a ki66udo. 48 Doon, «gildi muudum mbaatataa, yiite muudum du nyifataa.» † 49 Yiite lamsinan mono fuu hono lamdam ni. 50 Lamdam wo huunde lobbere, de si dam selii lamsude, noy lamsinirton dam katin? Hakkunde moodon laatodon hono lamdam ni, ngondon e jam.

10

Haala ceergal

(*Matta 19.1-12, Lukka 16.18*)

1 Iisaa dilli doon, yehi leydi Yahuudiya, de feyyiti yehi lettugal gooruwol Urdun. Yim6e heew6e piilii mo, de imo waajoo dum'en katin hono no o woowrunoo ni.

2 Farisa'en wob6e ngari faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum naa?

3 O jaabii 6e:

—Dume Muusaa yamiri on?

4 Be njaabii, 6e mbi'i:

—Muusaa jabii si gorko na seera deekum fu, winnda talkuru ceergal de seera dum.*

5 Iisaa wi'i 6e:

—Wo saabe on yoor6e berde, duum wadi de Muusaa winndani on yamiroore nde. 6 Kaa gilla e fuddoode, «Laamdo tagii 6e, wadii 6e gorko e debbo. 7 Dum wadi de gorko yoppa inna mum e bammum, nanngundura e deekum, 8 6e dido fuu 6e laato neddo gooto.» † Nii woni 6e nganaa dido katin, 6e banndu wooturu. 9 Ndelle, taa neddo sennda ko Laamdo hawrunduri.

10 Nde 6e kootunoo ndeen, taalibaa6e makko been yami mo haala majjum. 11 O wi'i 6e:

—Si neddo seerii deekum de 6aŋi goddo fuu, jeenii. 12 Hono noon du, si debbo seedii e gorum, de gorko goddo 6aŋi dum, debbo oon du jeenii.

No Iisaa barkiniri cukaloy

(*Matta 19.13-15, Lukka 18.15-17*)

13 Yim6e ina ngadda cukaloy to Iisaa, faa meema koy, de taalibaa6e been ndukani dum'en. 14 Nde o yiinoo dum ndeen, o 6erni, o wi'i taalibaa6e been:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nanndu6e e makkoy been njeyi laamu Laamdo. 15 Goonga kaalanammi on: mo jabiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naatataa dum.

16 Caggal duum, o mumbilii cukaloy koy, o yowi junngo

† 9:46 E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 46: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. † 9:48 Esaaya 66.24. * 10:4 Fillitagol Tawreeta 24.1. † 10:8 Fuddoode 1.27, 2.24.

makko e makkoy, o barkini koy.

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi

(Matta 19.16-30, Lukka 18.18-30)

¹⁷ Nde Iisaa nanngunoo laawol fu, gorko gomma doggiri to makko, hofii yeeso makko, yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi heba nguurndam nduumiidam?

¹⁸ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ¹⁹ Ada anndi jamirooje: «Taa wadu warhoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre, taa toonya, teddin inna maa e bamaa.»†

²⁰ Gorko oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²¹ Ndeen Iisaa ndaari mo, yidi mo, wi'i mo:

—Huunde wootere ina nyakani maa: yahu sonnoy ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaafe. Ndeen, a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Ammaa nde gorko oon nannoo haalaaji diin ndeen, balinii, dillidi e mettorgal, sabo o jom jawdi sanne.

²³ Iisaa yeewi gereje fuu de wi'i taalibaafe mum been:

—Naatugol joomiraafe jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi koy!

²⁴ Haalaaji diin kaayinii taalibaafe been sanne. O beydi katin, o wi'i be:

—Sukaafe am, naatude e laamu Laamdo ina tiidi koy! ²⁵ Sabo ngeelooba naata wudde battal buri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁶ Dum beydi haaynaade taalibaafe been, keddiina yamundura hakkunde mu6ben ina mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ O ndaari be, o wi'i:

—Yim6e mbaawanaa dum, ammaa Laamdo ina waawi. Sabo walaa fuu ko Laamdo waawanaa.

²⁸ Ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Ndaar, minen min njoppii huunde fuu min njokkii ma!

²⁹ O jaabii dum, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: neddo fuu joppudo suudu muudum, naa sakiraafe muudum wor6e e rew6e, naa inna mum, naa bammum, naa sukaa6e mum, naa gese muudum saabe am e saabe Kabaaru Lobbo ³⁰ heban ko buri dum kile hemre e aduna mo ngonden e muudum joonin o: joomum heban cuudi e sakiraafe wor6e e sakiraafe rew6e e inniraafe e sukaa6e e gese, o torrete du. E ley wakkati garoowo oon du, joomum heban nguurndam nduumiidam. ³¹ Ammaa ardiibe heew6e laatoto gadaabe, gadaabe been du laatoto ardiibe.

† 10:19 Wurtagal 20.12-16.

Haala Iisaa tataba dow maayde muudum e iirtagol muudum

(*Matta 20.17-19, Lukka 18.31-34*)

³² Ibe ngoni e laawol faa 6e njaha Urusaliima. Iisaa na ardii 6e, tawi taalibaa6e been ina mbemmbii, jokku6e dum'en been du kulii. O noddi taalibaa6e sappo e dfo 6een, o fuddi haalande dum'en ko hewtata mo. ³³ O wi'i 6e:

—Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattetee e juude hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta. Be caroto mo sariya maayde, de 6e ngatta mo e juude yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en. ³⁴ Been njal-noroo mo, tutta dow makko, piya mo dorri, mbara mo. De balde tati caggal majjum, o ummitoto.

No Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa

(*Matta 20.20-28*)

³⁵ Caggal duum, Yaakuuba e Yuhanna 6i66e Jebede been ngari to Iisaa, mbi'i dum:

—Moodibbo, won ko min njidi nyaagaade ma. Miden njidi ngadanaa min dum.

³⁶ O wi'i 6e:

—Dume njidudon mi wadana on?

³⁷ Be njaabii mo:

—Ndujanodaa min min njoododoo e maada, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa e ley darja laamu maada.

³⁸ O jaabii 6e, o wi'i:

—On anndaa ko naarotodon. Yalla odon mbaawi yardude

horde mettunde nde njardammi ndeen, naa looteede lootagal batisima naawngal ngal looteteemi ngaal naa?

³⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Miden mbaawi.

O wi'i 6e:

—On njardan horde nde njardammi ndeen, on keban lootagal batisima ngal loote-teemi ngaal. ⁴⁰ Ammaa joodaade gere nyaamo am naa gere nano am wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo 6e Laamdo moyyinani been njeyi.

⁴¹ Nde taalibaa6e sappo heddiibe 6een nannoo dum ndeen, 6ernani Yaakuuba e Yuhanna. ⁴² Iisaa noddi 6e fuu, wi'i:

—Odon anndi laamii6e leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Maw6e 6een du ina kolla yim6e 6een baawde. ⁴³ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade teddudo hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ⁴⁴ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon, on fuu. ⁴⁵ Sabo fay Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yim6e, de hokka yonki muudum faa laatoo coottitaari ndiminoori heew6e.

No Iisaa wumtiniri Bartime

(*Matta 20.29-34, Lukka 18.35-43*)

⁴⁶ Be njottii Yeriko. Nde Iisaa yaltannoo ngalluure ndeen, kam e taalibaa6e muudum e jamaa keewdo,

6e tawi bumdo bi'eteedo Bartime gii Time ina joodii ina garbina dakkol laawol ngool. ⁴⁷ Nde o nannoo wo Iisaa Nasaraatuujo oon faltotoo doon ndeen, o fuddi yeewnaade imo wi'a:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

⁴⁸ Yim6e heew6e ina njawana mo ina mbi'a o deyyinoo, ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁹ Iisaa darii, wi'i:

—Noddee mo.

Ndeen, 6e noddi bumdo oon, 6e mbi'i dum:

—Sellin 6ernde maa, umma! O noddii ma.

⁵⁰ O gurbitii, o faddi saaya makko, o wari to Iisaa.

⁵¹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Dume njiddaa mi wafane?

Bumdo oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi wumta.

⁵² Iisaa wi'i mo:

—Yahu, goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon o wumti, o jokki Iisaa, i6e njaha dow laawol.

11

No Iisaa naatiri Urusaliima

(Matta 21.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

¹ Ko Iisaa e taalibaa6e muudum 6adii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji e Baytaniya dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaa6e muudum dido, ² wi'i 6e:

—Njehee naatowee wuro wonngo yeeso moodon ngo.

Wakkati oon fu, on tawan mola araawa nga fay gooto waddaaki abada ina ha66ii. Ka66iton nga, ngaddon nga do. ³ Si goddo yamii on dume ngadoton nga, njaabodon mbi'on Joomii amin ina haajaa nga, de nultiran nga law.

⁴ Be njehi, 6e tawi mola ngaan ina ha66ii yaasin dakkol dammbugal, 6e ka66iti nga. ⁵ Yoga e dari-noo6e doon been yami 6e:

—Dume ngolloton do? Ko wadi odon ka66ita mola nga?

⁶ Be njaaborii been no Iisaa wiirunoo 6e noon. Been njoppi 6e. ⁷ Be njaarani

Iisaa mola ngaan, 6e njowi saayaaji ma66e dow magga, o waddii. ⁸ Yim6e heew6e mbeerti saayaaji mu66en dow laawol. Wo66e kelti licce ledde dakkol toon, mbeerti de e laawol ngool. ⁹ Ardiibe mo e heedu6e gada makko been na yeewnoo na mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado!* ¹⁰ Barke woodanii laamu maami en Daawda, laamu ngarowu nguun! Jettooje ngoodanii Laamdo dow kammuuli!

¹¹ Iisaa hewti ley Urusaliima, naatowi suudu dewal mawndu nduun, de ndaari fuu ko woni ley mayru. Ammaa saabe hiirii, o yehi Baytaniya kanko e sappo e dido been.

No Iisaa hudiri yibbi
(Matta 21.18-19)

* 11:9 Jabuura 118.25-26.

¹² Jaango majjum, caggal 6e ndawii Baytaniya, tawi imo yolbi. ¹³ O haccii yibbi mbilitinki, o yehi yeewoyde yalla imo tawra ki fi66e. Nde o yottinoo ki ndeen, o tawaay e makki si wanaa haakorooji. Sabo wakkati oon wanaa wakkati rimugol yibbe. ¹⁴ O wi'i yibbi kiin:

—Taa fay gooto nyaama fi66e maa abada katin!

Taalibaa6e makko 6een nani dum.

No Iisaariiwri luumotoo6e ley suudu dewal mawndu

(*Matta 21.12-17, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22*)

¹⁵ Nde 6e njottinoo Urusaliima fu, Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun, de fuddi riiwude soodo6e e sootto6e won6e ley toon. O li6i taabaaje wecco6e ceede e joodorde sootto6e buugaali. ¹⁶ O accaay fay gooto rewi ley taliyaare suudu dewal mawndu nduun ina ronndii gineeji. ¹⁷ Ndeen o waajii 6e:

—Yalla wanaa ina winndaa: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare lenyi fu!»† Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanoo6e.‡

¹⁸ Hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta nani dum, pilii no mbardata mo. Be kuli mo, sabo waaju makko oon naatii jamaa oo sanne. ¹⁹ Nde hiirnoo fu, kanko e taalibaa6e makko, 6e njalti ngalluure ndeen.

Haala du'aare wondunde e goondinal

(*Matta 21.20-22*)

²⁰ Fajiri jaango majjum, i6e paltoroo to yibbi kiin toon, 6e nji'i ki yoorii kolon faa yottii dadi. ²¹ Piyeer miccitii, wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar! Yibbi ki kudunodaa kiin yoorii.

²² Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Ngoondinee Laamdo!

²³ Goonga kaalanammi on: neddo fu biido waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», si sikkitiraay ley 6ernde muudum, de goondini ko wi'i duum laatoto fu, wadante dum. ²⁴ Dum wadi de mido wi'a on: ko njaridon e ley du'aare fuu, ngoondinee on ke6ii dum, ndeen on ngadante dum. ²⁵ Nde ndaridon faa ngadon du'aare fuu, si won gadunoodo on huunde fu, njaafodon dum, faa Baaba moodon gondo dow kammu oon yaafanoo on hakkeji moodon onon du. [²⁶ §]

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri

(*Matta 21.23-27, Lukka 20.1-8*)

²⁷ Be ngarti Urusaliima katin. E ley ko o yiiltotoo ley suudu dewal mawndu duum, hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta e maw6e battitii mo ²⁸ yami mo:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa

† 11:17 Esaaya 56.7. ‡ 11:17 Yeremiya 7.11. § 11:26 E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 26: Kaa si on njaafataako, Baaba mon gondo dow kammu oon du yaafataako hakkeji moodon.

dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁹ Iisaa wi'i 6e:

—Mi yaman on huunde wootere. Njaabodon kam, de mi haalana on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum. ³⁰ Lootagal batisima Yaayaa ngaal, to Laamdo yuuri naa to yimbe? Njaabee kam!

³¹ Be ndawridi hakkunde ma66e, 6e mbi'i:

—Si en mbi'ii to Laamdo, o yaman en ndelle ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ³² Yalla en mbi'an to yimbe naa?

I6e kula yimbe been sabo 6e fuu i6e njogorii Yaayaa wo annabaajo goongaajo. ³³ Be njaabii Iisaa, 6e mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa wi'i 6e:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngolli-rammi ko ngollammi duum.

12

Banndol haala remoo6e bon6e

(Matta 21.33-46, Lukka 20.9-19)

¹ Iisaa fuddi haalude, bann-dani 6e, wi'i:

—Neddo gomma wadii ngesa cabiije. O fiiltini nga hoggo, o wasi luggere 6oosirde, o nyi6i suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remoo6e, de o wadi jahaangal. ² Nde boreede cabiije yottinoo fu, o neli golloowo makko to remoo6e been toon, 6e ngad-dana mo ngedu makko e 6i66e

cabiije deen. ³ Be nanngi nelaado oon, 6e piyi dum, 6e njeccini dum juude 6ole. ⁴ O neli e ma66e golloowo makko goddo. Be kuyfini dum, 6e eli dum. ⁵ O neli katin golloowo tata6o, de 6e mbari dum. Wo66e heew6e nuliraama hono noon: 6e piyi wob6e, 6e mbari wob6e. ⁶ Joonin kaa gooto tan o heddorii, 6iyiiko korsudo oon. Sakitii o neli oon du e ma66e, o wi'i: «Be njaagoto 6iyam oon.» ⁷ Ammaa remoo6e been mbi'unduri hakkunde mu66en: «O woni donoowo oon. Ngaree mbaren mo, faa kewten ngesa ngaan!» ⁸ Be nanngi biiddo oon, 6e mbari dum, 6e paddi dum to gada ngesa toon.

⁹ Joonin le, noy jom ngesa oon wadata? O waran, o halka remoo6e been, o halfina ngesa ngaan wob6e. ¹⁰ Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi diin duum naa?

«Hayre nde nyi6oo6e been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.

¹¹ Dum wo golle Joomiraado, wo dum haaynde e jiide meeden!»*

¹² Hooree6e Alhuudiyanko6e pili no nanngira Iisaa, sabo 6e paamii banndol ngol wo kambe sappii. De 6e cuusaay jamaa oon. Be njoppi mo, 6e ndilli.

Haala yobugol lampo
(Matta 22.15-22, Lukka 20.20-26)

* 12:11 Jabuura 118.22-23.

13 Hooreeፎ been neli e makko Farisa'en woፎፎ e daraniፎ Hirudus faa keፎa tuufira mo e konngol makko.

14 Be ngari, ፎ mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yimፎ, ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. Yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki? Min kokka mo naa taa min kokka mo?

15 Ammaa Iisaa annditii naafikaaku maፎፎ. O wi'i ፎ:

—Dume wadi de oፎon tuufina kam? Ngaddanee kam mbuudu cardi faa mi yi'a dum.

16 Be ngaddani mo. O yami ፎ:

—Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i mo:

—Kaananke Roma.

17 Ndeen o jaabii ፎ, o wi'i:

—Ndelle kokkee kaananke Roma ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

Ko Iisaa jaabii duum haaynii ፎ sanne.

Haala ummital maayፎ

(*Matta 22.23-33, Lukka 20.27-40*)

18 Saduki'en woፎፎ ngari to makko. Kam'en ngoni yeddoፎፎ ummital. Be yami mo, ፎ mbi'i:

19 —Moodibbo, Muusaa yamirii en si neddo ፎanji debbo, maayii tawii heፎaay biddo fu, minyum naa mawnum dewla debbo

joppaado oon faa heፎana maaydo oon beyngu.†

20 Wadii rimdaaፎ njeddo.

Arandeejo oon ፎanji debbo de maayi, heፎaay biddo.

21 Didፎፎ oon dewli debbo oon, kam du maayi heፎaay biddo. Tataፎፎ oon du wadi hono noon.

22 Hono nii njeddo been fuu ፎanji mo, keፎaay biddo.

Caggal maፎፎ ፎ fuu, debbo oon du maayi.

23 Ndelle, nyannde ummital, moy e maፎፎ laatotoo goroo debbo oon? Sabo ፎ njeddo fuu ፎ ፎanji mo.

24 Iisaa jaabii ፎ, wi'i:

—On woofuፎ, on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du.

25 Sabo si maayፎ ummitake fu, worፎ ፎanjataa, rewፎ ፎanjataake.

Be laatoto hono maleyka'en wonፎ dow kammu been ni.

26 Woodi, ko maayፎ ummitotoo duum, on njanngaay e dewtere Muusaa ley taariki wuumoore huፎፎore,

hono no Laamdo haaldiri e makko, wi'i: «Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaaku-uba?»‡

27 Laamdo wo Laamdo wuurፎ, wanaa Laamdo maayፎ.§ On mbooffi sanne.

Haala yamiroore burnde semmbe

(*Matta 22.34-40, Lukka 10.25-28*)

28 Jannginoowo Tawreeta gooto battitii Iisaa, tawi naniino jeddi maፎፎ, e no o

† 12:19 Fillitagol Tawreeta 25.5. ‡ 12:26 Wurtagal 3.6, 15-16. § 12:27 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko ፎooyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo maፎፎ duum, holli iፎ mbuuri.

jaaborii Saduki'en been faa woodi, yami mo:

—E jamirooje deen fuu, nd-eye buri manngu?

²⁹ Iisaa jaabii mo:

—Burnde fuu manngu e jamirooje deen wo nde do: «Hettinda Israa'iila, Laamdo Joomiraado meeden oon tan woni Joomiraado. ³⁰ Yidir Laamdo Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu e semmbe maa fuu.»*

³¹ Didaberde ndeen wo hono mayre, kayre woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»† Walaa fuu yamiroore burnde didi deen manngu.

³²⁻³³ Jannginoowo Tawreeta oon wi'i mo:

—Moodibbo! A haalii goonga ko mbiidaa Laamdo tan woni Joomiraado, katin du Laamdo goddo walaa si wanaa kanko. E yidirde Laamdo e berndem fuu e hakkillom fuu e semmbem fuu, e yidirde gondo mum hono no yidiri hoore mum ni, kanjum buri sadakaaji duppeteedi e kirsamaaji fuu! Haala maa ina selli sanne.

³⁴ Nde Iisaa yi'unoo o jaaborake hakkilantaaku ndeen, wi'i mo:

—A woddaa e laamu Laamdo.

Caggal duum, fay gooto suusaay yamude Iisaa yamde godde katin.

Haala Almasiihu e Daawda
(Matta 22.41-46, Lukka 20.41-44)

³⁵ Nde Iisaa waajotoo ley suudu dewal mawndu ndeen, wi'i:

—Noy jannginoobe Tawreeta been mbaawri wiide Almasiihu oon wo taan Daawda? ³⁶ Sabo Daawda e hoore muudum wi'irii Ruuhu Ceniido:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am, faa mi wada njaabaa waybe ma.»‡

³⁷ Daawda e hoore muudum ina noddira Almasiihu oon «Joomam». Ndelle, noy o laa-tortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta
(Matta 23.1-36, Lukka 20.45-47)

Jamaa keewdo ina hettindanii Iisaa e seyo. ³⁸ E ley waajagol makko ngool, o wi'i be:

—Tinnee e jannginoobe Tawreeta yiduube yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali teddufi ley luumooji, ³⁹ foodantoobe joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokku-uje teddude to nyaamdu-uji. ⁴⁰ Ibe nyaama jawdi rewbe talkaabe be goriraaabe mubben maayi, de be njuutina du'aawuuji ma66e faa be nanndinkinoo e lobbube. Kambe, jukkungo naawngo burata jippineede dow mu66en.

Haala sadaka debbo talka-ajo
(Lukka 21.1-4)

⁴¹ Iisaa joodii hucciti e keesu suudu dewal mawndu

* 12:30 Fillitagol Tawreeta 6.4-5. Jabuura 110.1.

† 12:31 Lewinkoo6e 19.18. ‡ 12:36

nduun, yi'i no jamaa oon wattirta kaalisi e keesu oon noon. Joomiraaḅe jawdi heewḅe ngatti kaalisi keewḅo ley keesu oon. ⁴² Ndeen debbo talkaajo mo gorum maayi wari, watti buudi diḅi. ⁴³ Iisaa noddii taalibaaḅe muudum ḅeen, wi'i dum'en:

—Goonga kaalanammi on: ko debbo talkaajo o watti e ley keesu ḅuum ḅuri ko ḅeen fuu ngatti ḅuum. ⁴⁴ Sabo ḅe fuu, wo ko bonnantaa ḅe fay huunde tan ḅe ngatti. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum watti haddi ko joginoo faa wuurda ḅuum fuu.

13

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(Matta 24.1-14, Lukka 21.5-19)

¹ Nde o wurtotonoo suudu dewal mawndu ndeen, taalibaajo makko gooto wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar, kaaye ḅe e nyimngo ngo fuu no ḅardiri!

² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A yi'ii nyimngo ngo no foti mawnude naa? Fay hayre wootere heddataako ḅo ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ O joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun, o huc-citi e suudu dewal mawndu nduun. Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna e Andire toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

⁴ —Anndin min nde ḅum wadata. Maande ndeye hollata wadugol kulle ḅeen fuu?

⁵ Iisaa jaabii ḅe wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁶ Heewḅe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko.» Be mbosinan yimḅe heewḅe. ⁷ Si on nanii kabaaru woldeejii ḅadiidi, si on kaalanaama woldeejii bodḅudi, taa kulee. Ina tilsi ḅum wada, de ḅum wanaa timmoode tafon. ⁸ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere, rafooji du ngadan. Dum fuu laatoto hono fuddoode ḅatawere ḅeynoowo ni.

⁹ Ndeenee ko'e moodon, sabo yimḅe njaaran on to carorde, on piyete ley cuudi baajordi. Be ndarna on yeeso hooreeḅe e kaanankooḅe saabe am, faa laatanodon kam seedeḅe yeeso maḅḅe. ¹⁰ Ina tilsi Kabaaru Lobbo oon waajee lenyi diin fuu tafon. ¹¹ Nde ḅe njaarii on faa ḅe kokkitira on, taa mbemmbedon dow ko kaaloton. Nde wakkati majjum wari fuu, on keḅan ko kaalon. Sabo wanaa onon kaalata, wo Ruuhu Ceniido haalata. ¹² Nedḅo hokkitiran sakiike muudum waree, baabiiwo du hokkitiran ḅiyum. Biḅḅe ummanto saaraaḅe muḅḅen, ngada faa ḅe mbaree. ¹³ Yimḅe fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee.

Haala torra mawḅo e gar-tol Almasiihu
(Matta 24.15-31, Lukka 21.20-28)

14 Wakkati waran nde nji'oton «huunde nyiddiniinde bonnoore»* ina woni do haanaa wonde.† (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.) Ndeen, tawaabe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. 15 Tawaado dow suudu, taa jippoo fey de wi'a naatan faa hooya huunde ley suudu muudum. 16 Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. 17 Kay, debereedu'en e musinteebe njaran torra ley balde deen! 18 Naaree Laamdo taa dum wada wakkati dabbunde. 19 Sabo ley balde deen torra wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru ndu Laamdo tagi nduun faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. 20 Sini Joomiraado rabbindinaayno balde deen, fay gooto hisataano. Ammaa o rabbindinirii de saabe subaaabe makko been. 21 Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. 22 Sabo almasiihu'en fewreebe e annabaabe fewreebe bangowan, ngada maandeeji e kaayeefiiji faa majjina fay subaaabe been, si na laatoo. 23 Ndelle, kakkilon! Mi haalanii on huunde fuu gilla dum waraay.

24 —Ammaa e ley balde deen, caggal torra oon, naange ni66an, lewru selan

yaynude, 25 koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto.‡ 26 Wakkati oon, Bii Neddo oon yi'ete ina wara e duule,§ ina warda e baawde mawde e teddeengal. 27 O nulan maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, kawrundura subaaabe makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Bannadol dow yibbi
(Matta 24.32-35, Lukka 21.29-33)

28 Ekitee ko yibbi hol-lata: si licce makki keyditi, haakorooji makki mbilitii, odon anndi ndunngu badake. 29 Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon wakkati oon badake, ina woni e dammbugal galle. 30 Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. 31 Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo
(Matta 24.36-44)

32 Kaa nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum. Wanaa maleyka'en wonbe dow kammu, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiwo oon. 33 Kakkilee, tinnodon e majjum, sabo on anndaa wakkati mo o warata. 34 Idum wa'i

* 13:14 Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11.

† 13:14 Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankoo6e. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartin katin. ‡ 13:25 Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10. § 13:26 Daniyiila 7.13.

hono gorko cegiliido faa dilla, yalti suudu muudum, hokki maccube mum mono fuu golle mum, yamiri doomoowo dammbugal oon tinnoo dooma. ³⁵ Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa nde jom galle oon wartata: ina waawi laataade kiiral naange, naa hakkunde jemma, naa wakkati nde dontooje njoggata, naa fajiri. ³⁶ Taa o juha on de o tawa odon daanii! ³⁷ Ko kaalanammi on duum, mido haalana yimbe fuu: kakkilon!

14

No mawbe diina ndawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Balde didi keddani iidi Faltagol e iidi buuru mo wattaaka rabilla. Hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta pilii nanngirde Iisaa e hiila faa ke6a mbara dum. ² De 6e mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yimbe murta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(Matta 26.6-13, Yuhanna 12.1-8)

³ Wakkati oon Iisaa ina woni ley Baytaniya, do suudu Simon noddirteedo ceppindo oon. O joodii faa o nyaama. Debbo gomma naati ina jogii faandu nebbam laafudam, uurdam, tiidudam coggu sanne. Debbo oon heli faandu nduun, joori nebbam daam dow hoore makko. ⁴ Yoga e wonnoobe toon

been mettaa, mbi'unduri hakkunde mu66en:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁵ Idam waawnoo sonneede ko 6uri buudi cardi keme tati, de hokkee talkaa6e!

Heddii i6e pela debbo oon.

⁶ Ammaa Iisaa wi'i:

—Celee mo! Ko wadi de odon torra mo? O gollanii kam gollal lobbal. ⁷ Si goonga, talkaa6e ina tawdee e moodon wakkati fuu, nde muuydon fuu odon mbaawi wadande dum'en moyyere. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu.

⁸ O wadii ko o waawi: o joorii nebbam uurdam dam dow 6anndu am faa mi segilanoo saabeere. ⁹ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitee.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Matta 26.14-16, Lukka 22.3-6)

¹⁰ Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaa6e sappo e dido 6een, yehi to hooree6e almaami'en faa watta Iisaa e juude mu66en. ¹¹ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ceyii, 6e aadii 6e njoban mo ceede. Wakkati oon, imo fiya dabare no o jambortoo Iisaa.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaa6e muudum

(Matta 26.17-30, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30)

¹² Nyannde arande iidi buuru mo wattaaka rabilla, nde 6e kirsata dammuuli iidi Faltagol ndeen, taalibaa6e Iisaa yami dum, mbi'i:

—Toy njiddaa min njaha min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹³ O nuli taalibaaḅe makko dīdo, o wi'i dum'en:

—Njehee ngalluure toon, on kawran toon e gorko ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon dum. ¹⁴ Suudu ndu o naati fuu, mbi'on jom galle oon: «Moodibbo yamii suudu nduye nyaamdata e taalibaaḅe mum been hiraande iidi Faltagol?» ¹⁵ O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilantodon en hiraande ndeen.

¹⁶ Taalibaaḅe dīdo been njehi, naatowi ngalluure ndeen, ḅe tawri hono no o wi'iri ḅe noon. Toon ḅe cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁷ Nde hiirnoo fuu, Iisaa wardi e sappo e dīdo been. ¹⁸ Wakkati ḅe njoodīnoo iḅe nyaama fu, Iisaa wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam, imo nyaamda e am joonin.*

¹⁹ Dum laatani ḅe kaḅḅu-ko'u, ḅe puddi yamirde mo gooto gooto, iḅe mbi'a:

—Kori wanaa miin?

²⁰ O jaabii ḅe, o wi'i:

—Wo gooto moodon, onon sappo e dīdo ḅe, cuuwidindō e am junngo e le'al ngal. ²¹ Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si

rimaakano fey buri woodde e muudum!

²² Nde ḅe nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki ḅe, wi'i:

—Njaḅee, dum wo ḅanndu am.

²³ Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki ḅe, ḅe fuu ḅe njari. ²⁴ O wi'i ḅe:

—Dum wo yiyam am, tabintinoojam amaana Laamdo, ndufeteedam saabe heewḅe. ²⁵ Goonga kaalanammi on: mi yarataa cabijam katin si wanaa nyannde njaroyimi kesam e ley laamu Laamdo.

²⁶ Caggal ḅe njimii Jabuura,† ḅe njalti, ḅe njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Matta 26.31-35, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

²⁷ Iisaa wi'i ḅe:

—On fuu on njoppam kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de baali diin cankitoo.»† ²⁸ Ammaa caggal mi iirtake, mi artoyto on Galili.

²⁹ Piyeer wi'i mo:

—Fay si ḅe fuu ḅe njoppi ma, miin kaa mi yoppataa ma.

³⁰ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanam- maami: jemma hannden o pay, fadde ndontoori e joggude kile dīdi a wi'an a anndaa kam kile tati.

* 14:18 Jabuura 41.10. † 14:26 Al'aada Alhuudiyankooḅe woni yimude jimi Jabuura 115-118 wakkati hiraande iidi Faltagol. ‡ 14:27 Jakariyaa 13.7.

³¹ De Piyeer haali, tekkini daande, wi'i:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi annndaa ma.

Taalibaaʼbe been fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Geccemane

(*Matta 26.36-46, Lukka 22.39-46*)

³² Be njottii nokku bi'eteedo Geccemane, de Iisaa wi'i taalibaʼbe muudum been:

—Njoodde do, faa mi wadowa du'aare.

³³ O yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna. Bernde makko fuddi maatude kulol e kaadeefi. ³⁴ O wi'i 6e:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomee, kakkilee.

³⁵ O toowti seeda, o hippii e leydi, o du'ii yalla imo dada e wakkati naawdo oon si na laatoo. ³⁶ O wi'i:

—Abba! Ada waawi huunde fuu, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoo ko muuyumi, dum laatoo ko muuyudaa.

³⁷ O warti, o tawi iʼbe daanii. O wi'i Piyeer:

—Simon, a daani naa? A walaa semmbe doomude fay haddi wawtu gooto naa?

³⁸ Kakkilee, ndu'ee, faa taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lakkidi.

³⁹ O yehi katin, o du'orii no arande ni. ⁴⁰ O warti, o tawi 6e daantake, sabo doyngol maʼʼbe na teddi sanne. Be kunngii annndude ko 6e njaabotoo mo. ⁴¹ O warti tataʼerde, o wi'i 6e:

—Faa joonin on daani, odon njootta naa? Heyii. Wakkati oon warii. Joonin, Bii Neddo wattete e juude luttuʼbe. ⁴² Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

No Iisaa nanngiraa
(*Matta 26.47-56, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12*)

⁴³ O tilaaki e haalde dum, de Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yimʼbe heewʼbe jogiiʼbe kaafaaje e cabbi. Wo 6e nulaʼbe hooreeʼbe almaami'en, e jannginooʼbe Tawreeta, e mawʼbe. ⁴⁴ Jambotoodo mo oon hokkiino 6e filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum, njaaron dum kawjodon dum.

⁴⁵ Yahuuda yottii tan, battitii Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo!
O muccii dum. ⁴⁶ Ndeen 6e tuggi juude maʼʼbe dow Iisaa, 6e nanngi dum. ⁴⁷ Gooto e darinooʼbe doon been, soorti kaafaahi muudum, soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁴⁸ Iisaa wi'i 6e:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi ardiido muurtere naa? ⁴⁹ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu nduun mido wawjoo, de on nanngaay kam. Ammaa tilay ko Binndi diin mbi'i duum tabita.

⁵⁰ Ndeen, taalibaaʼbe been fuu njoppi mo, ndoggi.

⁵¹ Jokolle mo 6ornaaki na waanii disaare tan, jokki mo. Be nanngi dum, ⁵² de yoppi

disaare ndeen, doggi 6anndu boldu.

No maw6e diina carorii Iisaa

(*Matta 26.57-68, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24*)

⁵³ Be njaari Iisaa to Almaami Mawdo oon, tawi hooree6e almaami'en e maw6e e jannginoobe Tawreeta fuu ina kawriti. ⁵⁴ Piyeer ina jokki mo to toowti faa naati ley taliyaare galle Almaami Mawdo. O joododii e doomoobe dakkol yiite, imo yuuloo.

⁵⁵ Woodi, hooree6e almaami'en e jeyaabe e waalde Saahii6e ndeen fuu ina piloo ko pelira Iisaa faa waree, de 6e kebaay. ⁵⁶ Heew6e ina pela mo dow fewre, ammaa haalaaji mu66en ina luttunduri. ⁵⁷ Wo66e ma66e peli mo, mbi'i:

⁵⁸ —Min nanii imo wi'a: «Mi liban suudu dewal mawndu mahiraandu juude nduun, de ley balde tati mi nyi6a suudu dewal wonndu ndu mahiraaka juude.»

⁵⁹ Kaa e dum du, pelooje ma66e deen ina luttunduri. ⁶⁰ Almaami Mawdo oon ummii, darii hakkunde jamaa oon, yami Iisaa:

—Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yim6e 6e ceedante duum wo dume?

⁶¹ Dum fuu imo deyyinii, o jaabaaki fay huunde. Almaami Mawdo oon ina yama mo katin, ina wi'a:

—Yalla aan woni Almasihu, 6ii mo jettooje ngoodani oon naa?

⁶² O jaabii, o wi'i:

—Miin woni kanko. On nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon,§ ina warda e duule kammu.*

⁶³ Duum metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—En kaajaaka seedee6e katin. ⁶⁴ On narrii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum. Dume miilidon?

Be fuu 6e mbi'i imo haani wareede.

⁶⁵ Wo66e ma66e puddi tutude dow makko. Be cuddi yeeso makko, i6e piya mo, i6e mbi'a mo:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

Ndeen doomoobe 6een du nanngi mo, ina peenya mo.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(*Matta 26.69-75, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27*)

⁶⁶ E ley ko Piyeer woni ley taliyaare galle oon, gooto e hor6e Almaami Mawdo oon yottii. ⁶⁷ Nde o yiinoo Piyeer ina yuuloo ndeen, o taykii dum, o wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁶⁸ Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Miin kaa mi anndaa, mi faamataa ko kaalataa duum.

Caggal duum, Piyeer yehi naatowi bolongal galle ngaal. [Ndeen ndontoori joggi.]†

⁶⁹ Nde kordó oon yiinoo mo katin fu, haalani dariiḅe doon been, wi'i:

—Oo wo gooto maḅḅe!

⁷⁰ Piyeer yeddi katin. Faa 6ooyti seeda, dariiḅe doon been mbi'i Piyeer:

—Tannyoral, a gooto maḅḅe, sabo a Galilinkeejo.

⁷¹ Kanko du, o fuddi hu-naade e huttaade, imo wi'a:

—Mi anndaa gorko mo kaaloton haala mum oon fey!

⁷² Wakkati oon pay, ndon-toori joggi dīdaḅerde, de Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo dūum: «Fadde ndon-toori e joggude kile dīdī, a wi'an a anndaa kam kile tati.» Bernde Piyeer metti dow majjum, heddii ina woya.

15

No Pilaatu yamiri Iisaa

(*Matta 27.1-2, 11-14, Lukka 23.1-5, Yuhanna 18.28-38*)

¹ Nde naange fudunoo fu, hooreeḅe almaami'en e jannginooḅe Tawreeta e waalde Saahiiḅe ndeen fuu, tawti mawḅe du, 6e fuu 6e ndawridi. Be kaḅḅi Iisaa, 6e njaari dūm, 6e ngatti dūm e juude Pilaatu goforneer oon.

² Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankooḅe oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

³ Hooreeḅe almaami'en been ina pelda mo kulle keewde. ⁴ Pilaatu yami mo katin:

—Walaa ko njaabotodaa naa? A nanaay ko 6e peldete dūum fuu naa?

⁵ Ammaa Iisaa jaabaaki fay huunde, faa dūm haaynii Pilaatu.

No Iisaa saroraa sariya maayde

(*Matta 27.15-26, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16*)

⁶ Iidi Faltagol fuu, go-forneer oon ina woowi yoofande yimḅe been kasu-ujo gooto mo cubii. ⁷ Tawi gorko bi'eteedo Barabas muurtidiino e woḅḅe faa 6e mbari neddo. Wakkati oon, iḅe uddaa e kasu saabe ko 6e ngadi dūum. ⁸ Jamaa oon njehowi to Pilaatu woni toon, naati e nyaagaade dūm wadana 6e ko woownoo wadande 6e dūum. ⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankooḅe oon naa?

¹⁰ Sabo o faamii hooreeḅe almaami'en 6een kiram wadi de kokkitiri mo. ¹¹ De hooreeḅe been ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana 6e Barabas, dūm 6urani 6e yoofa Iisaa. ¹² Pilaatu jaabii katin, wi'i 6e:

—Ndelle, dume njidudon mi wada mo mbi'oton kaananke Alhuudiyankooḅe oon?

¹³ Be yeewnii, 6e mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁴ Pilaatu yami 6e:

—Dume o wadi ko boni?

De 6e beydi yeewnaade semmbe:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁵ Saabe Pilaatu ina yidi welnude berde jamaa oon,

yoofani dum'en Barabas. Caggal duum, o yamiri Iisaa fiyee dorri, de o hokkitiri dum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiibe njalnorii Iisaa
(Matta 27.27-31, Yuhanna 19.2-3)

¹⁶ Sordaasiibe been njaari mo nannowi mo ley galle laamorde toon, kawrunduri sordaasiibe heddiibe been fuu. ¹⁷ Be borni mo saaya mbodeeha,* be canyi taarde gi'e be kippi e hoore makko. ¹⁸ Be puddi salminde mo, iibe mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankoo6e.

¹⁹ Iibe piira hoore makko loosol, iibe tutta mo, iibe ndikkinoo, iibe cujidana mo. ²⁰ Nde be tilinoo jalnoraade mo ndeen, be itti saaya mbodeeha kaan, be borni mo kaddule makko. Ndeen be njaari mo yaasin faa be tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

²¹ Gorko gooto bi'eteedo Simon, jeyaado Sireene, baaba Alesandere e Rufus, ina yuura ley ladde ina faltoo doon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal.

²² Be njaari Iisaa nokku bi'eteedo Golgata (maanaa

majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ²³ Be ngaddani mo cabijam njillunduraadam e dakke kaadufe faa o yara, de o jabaay. ²⁴ Be tonti mo e leggal palaangal. Be pecciri kaddule makko cumnal, be ndaara ko mono fuu he6ata.† ²⁵ Nde be tontata mo ndeen, wo wakkati yamnde jeenay beetee. ²⁶ Be mbinndi e alluwal tiimtude hoore makko sabaabu ko o tontiraa. Binndi dow maggal na mbi'a: KAAANANKE ALHUUDIYANKOO6E. ²⁷ Be tontidi mo e yanoobe dido, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. [²⁸ †] ²⁹ Yim6e faltotoo6e doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mu66en, ina mbi'a:

—Hey! Li6oowo suudu dewal mawndu de nyi6too ndu ley balde tati, ³⁰ dannu hoore maa, jippa leggal palaangal ngal!

³¹ Hono noon, hooree6e almaami'en been du ina njalnoroo mo. Kam6e e janninoobe Tawreeta, iibe mbi'undura hakkunde ma66e:

—O hisinii wo66e, de o waawaa hisinde hoore makko! ³² Kanko woni Almasiihu kaananke Israa'iila oon. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa nji'en de ngoondinen!

Dido tontidaa6e e makko been du ina mbonkoroo mo noon.

* 15:17 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke 6ornotoo.

† 15:24 Jabuura 22.19. † 15:28 E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 28: Dum tabintini Binndi biidi: «O hiisodaama e bon6e.»

Haala maayde Iisaa

(*Matta 27.45-56, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30*)

³³ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ³⁴ E ley yamnde tati kiiral naange ndeen, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

— *Eloy, eloy, lama sabaktani?* (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?»§)

³⁵ Nde wobbe dariibe toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Inan, imo nodda annabi Iliyaasa!

³⁶ Ndeen goddo ma66e doggi, suuwowi tekkere ley ndiyam lammudam, ha66i nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta, o wi'i:

—En njoppa mo, ndaaren yalla Iliyaasa waran jippina mo!

³⁷ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de seedi e yonki. ³⁸ Lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. ³⁹ Mawdo sordaasiibe darinoodo yeeso makko oon yi'i no o dilliri adunaaru ni, de wi'i:

—Si goonga ni, neddo o wo Bii Laamdo!

⁴⁰ Rewbe wobbe ina toowti, ina kaynoo. Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba pamarel e Yuusufi ina ngoni hakkunde ma66e.

⁴¹ Been njokkannoo mo ina

ngollana mo nde o wonnoo Galili ndeen. Rewbe wobbe heewbe du ina ngoni doon, yaadunoobe e makko Urusaliima.

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere

(*Matta 27.57-61, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42*)

⁴² Ko hiiri duum, tawi hawrii e wakkati segilagol, sabo nyalaande fowteende badake naatude.

⁴³ Gooto teddufo e waaldeere Saahiibe, bi'eteedo Yuusufi mo Arimatiya, wari. Kanko du imo hedii bangugol laamu Laamdo. O hulaay yaade to Pilaatu o njaaroo dum banndu Iisaa. ⁴⁴ Ko Iisaa maayi law duum, haaynii Pilaatu, noddi mawdo sordaasiibe, yami dum yalla wo goonga o maayii. ⁴⁵ Nde mawdo sordaasiibe oon haalannoo dum Pilaatu ndeen, acci Yuusufi hooya banndu nduun.

⁴⁶ Yuusufi soodi kasanke, jippini banndu Iisaa nduun, fili dum e kasanke oon, de watti dum e saabeere wasaande ley hayre. Caggal duum, o talliti hayre, o uddiri dammbugal saabeere ndeen.

⁴⁷ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yuusufi nji'i to o wattaa toon.

16*Haala iirtagol Iisaa*

(*Matta 28.1-8, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10*)

¹ Nde nyalaande fowteende faltinoo ndeen, Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna

Yaakuuba coodi nebbeele uurde faa njaha, ngatta e 6anndu Iisaa. ² Nyannde go'a6erde e jeddiire ndeen, rew6e been ngari to saabeere ndeen illa law, wakkati pudal naange. ³ I6e mbi'undura:

—Moy tallitanta en hayre wonnde e dammbugal saabeere ndeen?

⁴ Ammaa nde 6e 6antunoo gite ma66e ndeen, 6e nji'i hayre ndeen tallitaama. Inde mawni sanne. ⁵ Wakkati 6e naatunoo e saabeere ndeen, 6e nji'i jokolle ina joodii gere nyaamo ina 6ornii saaya nda-neeha, de 6e kuli. ⁶ O wi'i 6e:

—Taa kulee! Odon piloo Iisaa Nasaraatuujo tontanoodo oon. O iirtake, o walaa do. Inan nokku do o wattanoo doon. ⁷ Joonin kaa, njehee, mbi'owee taalibaa6e makko 6een e Piyeer o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo, hono no o wiirunoo on noon.

⁸ Rew6e 6een njalti saabeere ndeen, ndoggi. I6e ndiwna kulol, i6e mbemmbii sanne. Be kaalanaay fay gooto huunde ndeen no 6e poti hulude.

⁹ Illa fajiri nyannde go'a6erde e jeddiire, Iisaa iirtake. Caggal ko o iirtii duum, o artii o 6angi e Mariyama jeyaado Magdala mo o riiwnoo ginnaaji jeddi e muudum oon. ¹⁰ Mariyama yehi humpitoyde kabaaru oon wondunoo6e e Iisaa 6een, tawi i6e cunii i6e

mboya. ¹¹ Ammaa ko 6e nani o iirtake e ko Mariyama yi'i mo duum fu, 6e ngoondinaay dum.

¹² Caggal duum, o 6angi e dido ma66e e tagaadi ngonndi, i6e nanngi laawol jahoowol ladde. ¹³ Kam6e du, 6e ngarti 6e kumpiti heddiibe 6een, de 6een ngoondinaay 6e.

¹⁴ Sakitii, o 6angi e taalibaa6e sappo e ngo'o 6een wakkati mo 6e nyaamata. O feliri 6e rafi goondinal ma66e e yoorde 6erde ma66e, sabo 6e ngoondinaay yii6e mo caggal ummitagol makko 6een.

¹⁵ O wi'i 6e:

—Njehee ley adunaaru ndu fuu, mbaajodon tagaado fuu Kabaaru Lobbo o. ¹⁶ Goondindo de lootaa lootagal batisima fu, hisinte. Mo goondinaay jukkete. ¹⁷ Kaayeeffiji di ina ngoodani goondin6e 6een: 6e ndiiwran ginnaaji saabe am, 6e kaalan demle kese, ¹⁸ 6e nanngiran bolle e juude ma66e. Fay si 6e njari poson, fay huunde wadataa 6e. Be njowan juude ma66e e nyaw6e de cella.

¹⁹ Gada Iisaa Joomiraado haaldii e ma66e, yeentinaa dow kammu, joodii gere nyaamo Laamdo. ²⁰ De kam6e kaa, 6e njehi i6e mbaajowoo ley nokkuuje fuu. Joomiraado ina wondi e ma66e, tabintiniri konngol ngol e maandeeji kaayniidi jaadooji e maggol.*

* 16:20 Aaya 9 yaade 20 tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude diin.

Linjiila Iisaa mo Lukka winndi

Ko saabii dewtere nde winndaa

¹ Yimbe heewbe pilake fillitaade kulle tabitinde hakkunde meeden. ² Be mbinndii ko seediibe gilla fuddoode been kaalani en. Seediibe been ngoni halfinaabe faa anndina konngol ngool. ³ Tawfilus tedduo, mi taykake kulle deen fuu faa woodi gilla arande, mi tawii na hawrani kam miin du faa mi winndane, mi fiirtane dum faa laaba no dum wadiri, ⁴ faa kebaa tannyoral jannde nde njannginadaa ndeen wo goonga.

No jibiriilu sapporii rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵ Wakkati jamaanu Hirudus, kaananke Yahuudiya, na woodi almaami gomma bi'eteedo Jakariyaa. Imo jeyaa e waaldeere Abiya, gii Haaruuna. Dee Jakariyaa du wo yuwdi Haaruuna, innde muudum wo Elisabet. ⁶ Be dido fuu be fonnditiibe to Laamdo. Ibe njokki jamirooje Joomiraado e sariyaaji muudum fuu. Felooe fuu walaa e maabe. ⁷ Be kebaay biddo, sabo Elisabet wo dimaro. Be dido fuu be naywii du.

⁸ Nyannde gomma, Jakariyaa ina golla golle muudum yottinde sadakaaji yeeso Laamdo, sabo wakkati oon wo waaldeere makko

jeyti gollal ngaal. ⁹ Ley al'aada almaami'en ibe mboownoo wadude cumnal. Wo nii Jakariyaa subiraa faa naata nokkuure seniinde wonnde ley suudu dewal mawndu, de ura toon ure. ¹⁰ Jamaa oon fuu darii yaasin ina wada du'aare wakkati mo ure deen mbuletee. ¹¹ Wakkati oon maleyka Joomiraado bangani mo, ina darii gere nyaamo nokkuure urirde ndeen. ¹² Nde Jakariyaa yi'unoo maleyka oon ndeen, nesim tayi, kulol nanngi dum. ¹³ Maleyka oon wi'i mo:

—Jakariyaa taa hulu, sabo du'aare maa jaabaama. Deeka Elisabet rimante biddo gorko, inndiraa dum Yaayaa. ¹⁴ Biddo oon waddante seyo manngo, heewbe ceyorto rimeede makko, ¹⁵ sabo o laatoto tedduo yeeso Joomiraado. O yarataa doro, o yarataa huunde fuu ko sulinta. O heewan Ruuhu Ceniido gilla e ley reedu inniiko. ¹⁶ O wartiran biibe Israa'iila heewbe to Laamdo Joomiraado mubben. ¹⁷ O artoto Joomiraado warde, o wonda e ruuhu e baawde de annabi Iliyaasa hebunoo, faa o wartira berde baabiraaabe to biibe mubben, faa o wartira saliibe du e hakkilooji dartiibe, faa moyyinana yimbe segilaniibe garol Joomiraado.

¹⁸ Jakariyaa yami maleyka oon, wi'i:

—Noy paamirammi dum wo goonga? Sabo miin mi naywii, deekam oon du wadi duubi.

19 Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Miin woni Jibiriilu fakkiido Laamdo, mi nulaado to maada faa mi haalane kabaaru lobbo o. ²⁰ Ndelle joonin a muumdan. A haalataa si wanaa wakkati mo dum tabiti, sabo a goondinaay haala am. Haala am ka tabitowan nde wakkati majjum wari.

²¹ Tawi yimbe been ina kedii Jakariyaa, ina haaynii dum'en ko o booyi ley suudu dewal mawndu duum. ²² Nde o wurtinoo ndeen, o hunngii haaldude e ma66e. Be paami won ko o hollaa ley suudu dewal mawndu nduun. Imo haalda e ma66e muummumre, o heddi o waawaa haalde. ²³ Nde balde golle makko tilinoo ndeen, o hooti suudu makko.

²⁴ Caggal balde deen, Elisabet deekiiko oon hooyi reedu, dammbii haddi lebbi joy, ina wi'a:

²⁵ —Dum woni ko Joomiraado wadani kam. O taykake kam, o ittani kam dukkuru hakkunde yimbe.

No maleyka sapporii rimeede Iisaa

²⁶ Ley lewru Elisabet jeegaBurdu nduun, Laamdo nuli maleyka Jibiriilu e wuro wi'eteengo Nasaraatu ley leydi Galili, ²⁷ to surbaajo mo taan Daawda bi'eteedo Yuusufi ha66ani. Surbaajo oon ina wi'ee Mariyama. ²⁸ Maleyka oon naati do Mariyama woni doon, wi' dum:

—Aan e jam, kebudo moyyere Joomiraado. Joomiraado ina wondi e maada.

²⁹ Haala kaan wemmibi Mariyama sanne, ina miiloo dume jowtaango ngo fiirtata.

³⁰ De maleyka oon wi'i mo:

—Taa hulu, Mariyama! Sabo a hebii moyyere yuurunde e Laamdo, ³¹ a hooyan reedu, ndimaa biddo gorko, inndiraa dum Iisaa.

³² Biddo oon laatoto tedduo, o noddirte Bii Laamdo Toowdo. Laamdo Joomiraado hokkan mo laamu maamiiko Daawda. ³³ O laamoto yuwdi Yaakuuba faa abada, laamu makko walaa timmoode.

³⁴ Mariyama wi'i maleyka oon:

—Noy dum laatortoo, sabo mi anndaa gorko?

³⁵ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Ruuhu Ceniido jippoto e maada,

baawde Laamdo Toowdo cuddete.

Saabe duum, biddo mo ndimataa oon

inndirte Ceniido, Bii Laamdo.

³⁶ Ndaar, sakiike maa Elisabet du hooyii reedu ley nayeewu muudum, o riman biddo gorko. Imo wi'eenoo wo o dimaro, de joonin kaa imo wondi e reedu lewru jeegaBurdu, ³⁷ sabo walaa fuu ko Laamdo waawaa.

³⁸ Wakkati oon, Mariyama wi'i:

—Inani kam, miin kordo Joomiraado, dum laatoranoo kam no mbiirudaa ni.

Ndeen maleyka oon dilli to makko.

No Mariyamayaari to Elisabet

³⁹ E ley balde deen, Mariyama ummii, yehi law to wuro gomma wonngo ley baamle Yahuudiya. ⁴⁰ O naati suudu Jakariyaa, o jowti Elisabet. ⁴¹ Nde Elisabet nannoo jowtaango makko ndeen, biddo gondo e reedu muudum oon dimmbii. Ndeen Elisabet hebbinaa Ruuhu Ceniido, ⁴² yeewnii e daande toownde, wi'i:

—A barkinaado hakkunde rewbe! Biddo mo ndeedudaa o du wo barkinaado! ⁴³ Miin, wo mi dume faa inna Joomiraado wari to am? ⁴⁴ Ndaar, nde jowtaango maa yottinoo nowru am ndeen, biddo gondo e reedu am oon dimmborake kuyam. ⁴⁵ Barke woodanii ma, aan goondindo ko Joomiraado haalani maa duum tabitan.

Jimol Mariyama

⁴⁶ Mariyama wi'i:

—Yonki am ina mana Joomiraado!

⁴⁷ Bernde am ina heewi seyo e dow Laamdo Kisinoowo kam,

⁴⁸ sabo o yurmake kam, miin, kordo makko leeyudo.

Gilla joonin jamaanuujii fuu noddiran kam barkinaado.

⁴⁹ Sabo Jom baawde wadani kam kulle mawde!

Innde muudum wo seniinde.

⁵⁰ Yurmeende muudum ina woni dow huloo6e dum jamaanu dow jamaanu.

⁵¹ O gollii golleeji mawdi e semmbe junngo makko,

o sankitii mawninkinii6e e anniyaaji mu66en.

⁵² O saamdinii kaanankoo6e e laamuujii mu66en, o toownii leeyu6e.

⁵³ O haarnirii yolbu6e kulle lobbe, o yoppii jom'en jawdi juude 6ole.

⁵⁴⁻⁵⁵ O wallii yim6e Israa'iila, maccu6e makko been, sabo o yeggitaay ko o haaldunoo e maamiraa6e meeden, yurmaade Ibrahiima e yuwdi muudum faa abada.

⁵⁶ Mariyama waddi e Elisabet ko wadata lebbi tati de yeccii suudu muudum.

Haala rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵⁷ Wakkati ndimu Elisabet yottii, o rimi biddo gorko. ⁵⁸ Hoddi6e makko e sakiraa6e makko nani yurmeende mawnde nde Joomiraado wadani mo ndeen, ceyodii e makko.

⁵⁹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, 6e ngari taadude ngel.* I6e njidunoo inndirde ngel innde baabiigel Jakariyaa, ⁶⁰ ammaa inniigel jabaay, wi'i ngel inndiree Yaayaa. ⁶¹ Be mbi'i dum:

—Yim6e maa fuu walaa inndiraado innde nde.

⁶² Be yami baabiigel e muummumre, noy yidi biyum oon inndiree.

* **1:59** Al'aada Alhuudiyankoo6e, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadete du.

63 Jakariyaa yamani al-
luwal, winndi dow mag-
gal: «Yaayaa woni innde
maggel.» Be fuu dum haaynii
6e. 64 Wakkati oon pay,
hunnduko Jakariyaa yoppaa,
demngal mum ha66itaa, ina
haala, ina yetta Laamdo.
65 Kulol nanngi hoddiibe
makko been fuu. Katin du
yimbe ley baamle Yahuudiya
fuu ina kaala kabaaruuji diin.
66 Nanbe dum been fuu ndesi
dum e ley berde mu66en, ina
mbi'a: «Ndelle dume cukalel
ngel laatoytoo?» Sabo be nji'ii
junngo Joomiraado ina woni
dow maggel.

Jimol Jakariyaa

67 Jakariyaa, baaba cukalel
ngeel, heewi Ruuhu Ceniido,
haaldi annabaaku, wi'i:

68 —Jettooje ngoodanii
Joomiraado, Laamdo Is-
raa'iila,

sabo warii walli yimbe
muudum, rimdini
dum'en.

69 O waddanii en Kisinoowo
jom semmbe

yuwdo e suudu Daawda,
maccudo makko.

70 Dum fuu dum laatorii
hono no o haalirnoo e
kunndude annabaabe
makko seniibe gilla
arande -

71 o wi'i o hisinan en e hab-
diibe men,
e juude waybe en fuu.

72 Nii o yottiniri yurmeende
nde o aadaninoo
maamiraabe men
ndeen,

o miccitake amaana
makko ceniido,

73 hunayeere nde o hunanii
maammen Ibrahiima,

o hokkan en 74 danneede e
juude waybe en faa
ngolliranen mo rafi
kulol,

75 ndewen mo ley
senaare e dartaare
yeeso makko haddi
nguurndam meeden
fuu.

76 Aan du cukalel, a noddirte
annabaajo Laamdo
Toowdo,

sabo a artoto Joomiraado
warde faa moyyinanaa
mo laabi makko,

77 faa annidinaa yimbe makko
laawol kisindam ley
ko o yaafotoo hakkeji
mu66en.

78 Saabe Laamdo meeden wo
keewdo yurmeende,

Jayngol yuurungol dow
ina wara to meeden,

79 faa yaynana wonbe ley
nimre e kulol maayde,
de rewna koyde men
dow laawol jam.

80 Suka oon ina mawna,
hakkillo muudum ina
beydoo. O joodii ley ladde
faa wakkati mo o 6anginaa
e Israa'iila.

2

Haala rimeede Iisaa Al-
masiihu

(Matta 1.18-25)

1 E ley balde deen, Augustus
kaananke mawdo yamiri
limgal wadee ley laamu
Roma fuu. 2 Kangal woni
limgal arandeyal, kawrungal
e laamu Kiriniyus goforneer
leydi Siiriya. 3 Yimbe

fuu njehi winndowaade,
mono fuu e wuro muudum.
4 Yuusufi du dilli Nasaraatu

ley leydi Galili, faa yaha wuro Daawda wi'eteengo Baytilaama ley leydi Yahu-udiya, sabo e lenyol Daawda jaati o yuuri. ⁵ O yehi toon winndowaade, kanko e Mariyama kaɓɓanaado makko, deeduɗo. ⁶ E ley gonal maɓɓe toon, wakkati ndimu Mariyama yottii. ⁷ O rimi afo makko, o saawi dum e kaddule, o fukkini dum ley akalawal, sabo 6e keɓaay nokkuure ley jipporde ndeen.

⁸ Durooɓe ina ngoni ley seraaji diin, na ndooma dammuuli muɓɓen jemma. ⁹ Maleyka Joomiraado ɓangani 6e, darja Joomiraado delkoowo filii 6e. Kulol manngol nanngi 6e. ¹⁰ De maleyka oon wi'i 6e:

—Taa kulee! Sabo mido haalana on Kabaaru Lobbo laatantooɗo yimɓe fuu seyo manngo. ¹¹ Hannden on ndimanaama Kisinoowo ley wuro Daawda. Kanko woni Almasiihu, kanko woni Joomiraado. ¹² Inan maande majjum: on tawan cukalel keccel ina saawaa e kaddule, ina fukkinaa ley akalawal.

¹³ Wakkati gooto, maleyka'en heewɓe yuuri dow kammu, tawti maleyka artiido oon, ina njetta Laamɗo, ina mbi'a:

¹⁴ —Manngu woodanii Laamɗo faa dow kammuuli, dow leydi du jam woodanii yimɓe 6e o horsini.

¹⁵ Nde maleyka'en ɓeen ceedunoo e maɓɓe, de yeenti dow kammu ndeen, durooɓe ɓeen ina mbi'undura:

—En njaha Baytilaama, ndaaren ko wadi, ko Joomiraado anndini en duum.

¹⁶ Be karii, 6e njehi, 6e tawi toon Mariyama e Yuusufi e cukalel keccel ngeel, ingel fukkinaa ley akalawal. ¹⁷ Nde 6e njiinoo ngel ndeen, 6e kaalti ko maleyka oon haalani 6e dow maggel duum. ¹⁸ Nanɓe haala durooɓe ɓeen fuu, haaynde nanngi dum'en. ¹⁹ De Mariyama kaa ina resi dum fuu e ɓerndem, ina miiloo dum. ²⁰ Durooɓe ɓeen njeccii, ina teddina Laamɗo, ina njetta dum saabe ko 6e nani e ko 6e nji'i fuu. Sabo dum fuu dum laatorake no maleyka oon wiirunoo 6e noon.

No Iisaa taadiraa e no battiniraa Joomiraado

²¹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, ngel taadaa,* ngel inndiraa Iisaa. Dum woni innde nde maleyka oon haalannoo Mariyama gilla reedaay ndeen.

²² Nde balde laaɓugol Mariyama yottinoo, hono no Tawreeta Muusaa yamiri, 6e njaari suka oon Urusaliima faa 6e kalfina mo Joomiraado. ²³ Sabo wo hono noon winndiraa e Tawreeta Joomiraado:

* **2:21** Al'aada Alhuudiyankooɓe, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadetee du. † **2:23** Wurtagol 13.2, 12, 15, Limooje 18.15-16.

«Biddo gorko afo fuu, Joomiraado jeyi.»†

24 Be ngadi du sadaka kirsamaari hono no Joomiraado yamiri ni: bi66e buugaali didi naa nyaabe didi.

25 Gorko gomma ina wonoo Urusaliima, ina wi'ee Simeyon. Ruuhu Ceniido ina woni e makko. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, imo hedii wakkati mo gondi Israa'iila mooytete. 26 Ruuhu Ceniido anndinii mo o maayataa si o yi'aay Almasiihu Joomiraado. 27 Joonin Ruuhu nanni mo ley suudu dewal mawndu nduun wakkati mo saaraabe been ngaddi suka oon faa ngadana dum ko Tawreeta yamiri. 28 Simeyon jabi mo, mumbilii mo, ina yetta Laamdo, ina wi'a:

29 —Joonin Joomiraado, haala maada kaan tabitii.

Ada waawi hooyude maccudo maada e jam,

30 sabo mi yiirii gite am kinsindam maada

31 dam cegilidaa yeeso yimbe fuu.

32 Dam woni annoora jaynanoowo lenyi adunaaru fuu, annoora darjinoowo lenyol maa Israa'iila du.

33 Ko haalaa dow makko duum, haaynii baabiiko e iniiko. 34 Simeyon barkini 6e, wi'i Mariyama, inniiko:

—Suka o warii faa laatoo sabaabu saamugol wobbe

e ummagol wobbe ley Israa'iila. O laatoto maande nde yimbe calotoo. 35 Hono nii o banginirta miilooji berde heewbe. Aan e hoore maa, mettorgal yuwan bernde maa hono kaafaahi.

36 Annabaajo debbo bi'eteedo Anna ina doon kam du. Wo o 6ii Fanuwel, jeyaado e suudu Aser. O naywii sanne. O banjaama e surbaaku makko, o wondi e goriiko duubi jeddi, 37 de maayi. O heddi o walaa goriwo. Joonin duubi makko ina ngada capande jeetati e nay. O dillataa suudu dewal mawndu nduun fey, imo rewra Joomiraado sumayeere e du'aare, jemma e nyalooma fuu. 38 E wakkati oon pay, kanko du o wari, imo yetta Laamdo, imo haalana hedii6e garol dimdinoowo Urusaliima been fuu kabaaru suka oon.

39 Nde 6e njottinnoo huunde fuu ko Tawreeta Joomiraado yamiri ndeen, 6e njeccii wuro mabbe Nasaraatu ley leydi Galili.

40 Suka oon ina mawna, semmbe muudum e hakkillo mum ina beydoo. Moyyere Laamdo ina woni e makko.

Haala Iisaa e jannginoobe ley suudu dewal mawndu

41 Hitaande fuu, saaraabe Iisaa ina njaha Urusaliima wakkati iidi Faltagol†. 42 Nde Iisaa wadunoo duubi sappo e didi ndeen, 6e njehi Urusaliima no 6e mboowri noon.

† 2:41 Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum.

43 Nde iidi ndiin tilinoo ndeen, 6e njeccii 6e kooti, ammaa Iisaa biyii6e oon hed-dake Urusaliima, tawi 6e paamaay. 44 Be cikii imo wondi e yaadiraa6e ma66e been. Be njehi nyalooma ki66udo, i6e piloo mo hakkunde yim6e ma66e e anndaabe ma66e. 45 Ammaa 6e njiitaay mo, 6e njeccitii Urusaliima filowaade mo. 46 Balde tati gada dum, 6e tawi mo ley suudu dewal mawndu. Imo joodii hakkunde janningino6e, imo hettindanii dum'en, imo yamtindoo dum'en. 47 Hettindanii6e mo been fuu kaaynaa hakkillo makko e jaabagol makko. 48 Nde saaraa6e makko nji'unoo mo ndeen, haaynde nanngi dum'en. Inniiko wi'i mo:

—Binngel, ko saabii ngadudaa min ni? Inan, miin e baaba maa fuu, filagol ma ha66ii min ko'e.

49 O jaabii 6e, o wi'i:

—Ko wadi odon piloono kam? Yalla on paamaay ina tilsi mi wona ley suudu Baaba am naa?

50 Ammaa 6e paamaay haala ka o haalani 6e kaan. 51 Caggal duum, o jippodii e ma66e. Be koondi Nasaraatu, o dowtanii 6e. Inniiko ina resi kulle deen fuu e bernde muudum.

52 Iisaa ina mawna, hakkillo muudum ina beydoo, Laamdo e yim6e ina korsini mo.

3

No Yaayaa waajorii
(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Yuhanna 1.19-28)

1-2 Konngol Laamdo warii to Yaayaa, 6ii Jakariyaa oon, ley ladde. Dum hawrii e hitaande sappo e joyaberde laamu Tibeer kaananke mawdo. Ndeen Pontiyu Pilaatu wonnoo goforneer Yahuudiya, Hirudus du ina laamii Galili. Sakiike mum bi'eteedo Filipu ina laamii leydi Ituriya e Taroniti, Lisaniya du ina laamii leydi Abileen. Dum hawrii e nde Annas e Kayafas laatinoo hooree6e almaami'en. 3 Yaayaa yiiltii e seraaji gooruwol Urdun fuu, ina gooyna yim6e tuuba, lootiree lootagal batisima* faa hakeeki mu66en njaafee. 4 Wo hono noon winndiraa ley dewtere haalaaji annabi Esaaya:

«Daande ina yeewnoo ley ladde
ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado,
ndartinee laabi makko!

5 Luggere fuu uwete,
baamle e tile fuu
leeyinee,

laabi oonyiidi fuu ndartinee,
laabi bondi fuu moyyintinee!

6 Neddo fuu yi'an kisin-
dam yuuradam to
Laamdo.»†

7 Yim6e heew6e ina ngara
to Yaayaa faa lootiree lootagal
batisima. De imo wi'a 6e:

—Onon bi66e bolle! Moy
sappani on ndoggon tikkere

* 3:3 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. † 3:6 Esaaya 40.3-5.

Laamdo waroore? ⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraa6e Ibrahiima. Sabo mido wi'a on, Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo 6i66e Ibrahiima! ⁹ Joonin jammbera yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa 6i66e lobbube, soppete, faddee ley yiite.

¹⁰ Yim6e been ina yama mo:

—Ndelle dume min njeyi wadude?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Neddo fuu jogiido saayaaji didi, hokka ngoota kaan mo walaa, neddo fuu jogiido nyaamdu du wada noon.

¹² Nanngoo6e lampo ngari kam'en du faa lootee lootagal batisima, mbi'i mo:

—Moodibbo, dume min njeyi wadude?

¹³ O jaabii 6e, o wi'i:

—Taa paltinon ko njamiradon nanngon duum.

¹⁴ Sordaasiife du yami mo kam'en du, mbi'i:

—Minen le, dume min njeyi wadude?

O wi'i 6e:

—Taa njanee fay gooto, taa pewanon fay gooto, kenni-torodon njobdi mon.

¹⁵ Tawi yim6e fuu ina kedii Almasiihu, mono fuu ina miloo e bernde muudum yalla wanaa Yaayaa woni Almasiihu oon. ¹⁶ Yaayaa jaabii 6e fuu, wi'i:

—Miin, ndiyam lootirammi on lootagal batisima, ammaa burdo kam baawde ina wara. Mi fotaay fay e ha66itinde 6oggi pade

makko. Kanko kaa, wo Ruuhu Ceniido e yiite o lootirta on batisima. ¹⁷ Imo jogii yarorgal e junngo makko faa o yaroo nyaamri makko faa laaba, o hawrundura nyaamri ndiin ley beembal makko, de nyaande ndeen o wuldun dum yiite nge nyifataa.

¹⁸ Tawi Yaayaa tindinii yim6e kulle keewde, ina waa-joo dum'en Kabaaru Lobbo.

¹⁹ Kaa Hirudus, laamiido oon, imo felannoo dum sabo 6anji Hirudiya, dee mawnum, duum e kulle godde bonde fuu de wadannoo. ²⁰ Hirudus beydi bone goddo katin, uddi Yaayaa ley kasu.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima

(Matta 3.13-17, Marku 1.9-11)

²¹ Do yim6e fuu lootaa lootagal batisima doon, Iisaa du lootaa. Wakkati mo o du'otoo oon, kammu udditii,

²² Ruuhu Ceniido jippii dow makko ina wa'i hono wuu-gaandu. Daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsiinmi, aan ceyortoomi.

Haala lenyol Iisaa

(Matta 1.1-17)

²³ Nde Iisaa fuddannoo golle muudum ndeen, duubi muudum ina ngada capande tati. E ley miilooji yim6e, Iisaa wo 6ii Yuusufi. Yuusufi du wo 6ii Eli, ²⁴ Eli 6ii Matat, Matat 6ii Lewi, Lewi 6ii Melki, Melki 6ii Yannay, Yannay 6ii Yuusufi, ²⁵ Yuusufi 6ii Matatiya, Matatiya 6ii Amos, Amos 6ii Nahum,

Nahum 6ii Hesili, Hesili 6ii Naggay, ²⁶ Naggay 6ii Maata, Maata 6ii Matatiya, Matatiya 6ii Semey, Semey 6ii Yosek, Yosek 6ii Yahuuda, ²⁷ Yahuuda 6ii Yohanan, Yohanan 6ii Resa, Resa 6ii Jorobaabel, Jorobaabel 6ii Seyaltiyel, Seyaltiyel 6ii Neri, ²⁸ Neri 6ii Melki, Melki 6ii Addi, Addi 6ii Kasam, Kasam 6ii Elmadam, Elmadam 6ii Eri, ²⁹ Eri 6ii Iisaa†, Iisaa 6ii Eliyeser, Eliyeser 6ii Yorim, Yorim 6ii Matat, Matat 6ii Lewi, ³⁰ Lewi 6ii Simeyon, Simeyon 6ii Yahuuda, Yahuuda 6ii Yuusufi, Yuusufi 6ii Yonam, Yonam 6ii Eliyakim, ³¹ Eliyakim 6ii Meleya, Meleya 6ii Menna, Menna 6ii Matata, Matata 6ii Natan, Natan 6ii Daawda, ³² Daawda 6ii Yesa, Yesa 6ii Obet, Obet 6ii Bo'as, Bo'as 6ii Salmon, Salmon 6ii Naasuuna, ³³ Naasuuna 6ii Aminadaabu, Aminadaabu 6ii Adamin, Adamin 6ii Aram, Aram 6ii Hesruuna, Hesruuna 6ii Fares, Fares 6ii Yahuuda, ³⁴ Yahuuda 6ii Yaakuuba, Yaakuuba 6ii Isiyaaka, Isiyaaka 6ii Ibrahiima, Ibrahiima 6ii Tara, Tara 6ii Nahor, ³⁵ Nahor 6ii Seruku, Seruku 6ii Reyu, Reyu 6ii Pelek, Pelek 6ii Eber, Eber 6ii Sala, ³⁶ Sala 6ii Kaynam, Kaynam 6ii Arfasada, Arfasada 6ii Sem, Sem 6ii Nuuhu, Nuuhu 6ii Lamek, ³⁷ Lamek 6ii Matusala, Matusala 6ii Henok, Henok 6ii Yaret, Yaret 6ii Maleliyel, Maleliyel 6ii Kay-

nam, ³⁸ Kaynam 6ii Enos, Enos 6ii Set, Set 6ii Aadama, Aadama mo Laamdo.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(Matta 4.1-11, Marku 1.12-13)

¹ Iisaa yuuri gooruwol Urdun, ina heewi Ruuhu Ceniido. Ruuhu oon yaari mo ley ladde. ² Ibiliisa ina wondi e makko toon balde capande nay, ina jarriboo mo. Fay huunde o nyaamaay e ley nyalaade deen fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ibiliisa wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, njami-raa hayre nde laatoo nyaamdu.

⁴ Iisaa jaabii mo wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuur-data.»*

⁵ Ibiliisa yaari mo nokku toowdo, holli mo laamuuji adunaaru fuu wakkati gooto, ⁶ de wi'i mo:

—Mi hokkete baawde dow dum fuu e darja mum, sabo miin hokkaa dum, mido waawi hokkude mo muuyimi.

⁷ Si a sujidanii kam, dum fuu wo aan jeyi.

⁸ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wo Laamdo, Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»†

⁹ Ndeen Ibiliisa yaari mo Urusaliima, darni mo dow to buri toowde e suudu dewal mawndu, wi'i mo:

† 3:29 E ibraninkoore wo «Yoosuwa»
Fillitagol Tawreeta 6.13-14.

* 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3. † 4:8

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi, ¹⁰ sabo ina winndaa: «O yamiran maleyka'en makko ndeene.»
¹¹ Ina winndaa du: «Be njabbete e juude maɓɓe, taa koyngal maa fiyoo e hayre.» †

¹² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.» §

¹³ Nde Ibiliisa tilinoo e jarribaade mo ndeen, seli mo faa wakkati goddo.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili

(Matta 4.12-17, Marku 1.14-15)

¹⁴ Iisaa yeccii leydi Galili, semmbe Ruuhu ina wondi e muudum, kabaaru muudum sankitii e leydi ndiin fuu.
¹⁵ Imo waajoo ley cuudi Alhuudiyankooɓe baajordi, yimɓe fuu ina teddina mo.

No yimɓe Nasaraatu calorii Iisaa

(Matta 13.53-58, Marku 6.1-6)

¹⁶ O yehi Nasaraatu to o mawni toon, o naati ley suudu waajordu nyannde fowteteende hono no o woowri noon. O ummii faa o jangga. ¹⁷ O hokkaa dewtere annabi Esaaya. O weerti nde, o tawi nokkuure ina winndaa:

¹⁸ «Ruuhu Joomiraado ina woni e am,
 sabo o suɓake kam faa mi faamina talkaabe Kabaaru Lobbo.

O nului kam faa mi gooyana nanngaabe yoofeede muɓɓen,

wumɓe du wumtineede muɓɓen,

torraabe du yoppeede muɓɓen,

¹⁹ faa mi gooyana hitaande nde Joomiraado hollata moyyere muudum ndeen warii.» *

²⁰ Caggal duum, o taggi dewtere ndeen, o hokki nde golloowo ley suudu waa-jordu oon, o joodii. Wonɓe toon been fuu tufi mo gite.

²¹ Ndeen o fuddi wi'ude ɓe:

—Hannden, Binndi di nandon diin tabitii.

²² Be fuu iɓe kaala haala makko lobba, katin du haalaaji lobbi jaltudi e hunnduko makko diin ina kaaynii ɓe. Iɓe mbi'a:

—Wanaa o woni ɓii Yuusufi oon?

²³ O wi'i ɓe:

—Sikke fuu walaa on kaalanammi kam banndol ngol: «Cawroowo, sawru hoore maa.» On mbi'an mi wada ko nandon mi wadii Kafarnahum duum e ley wuro am do du.

²⁴ O wi'i katin:

—Goonga kaalanammi on: annabaajo fay gooto jabantaake ley wuro muudum. ²⁵ Goonga

kaalanammi on, rewɓe ɓe goriraabe muɓɓen maayi ina keewnoo ley Israa'iila e jamaanu annabi Iliyaasa, wakkati nde yuwoonde tobaay e leydi ndiin faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. Ndeen rafo manngo wadii e leydi

† 4:11 Jabuura 91.11-12. § 4:12 Fillitagol Tawreeta 6.16. * 4:19 Esaaya 61.1-2.

ndiin fuu. ²⁶ Ammaa annabi Iliyaasa nulaaka e fay gooto ma66e, si wanaa e debbo gooto mo gorum maayi, jeyaado Sarepta leydi Sidon. ²⁷ Katin du, seppin6e ina keewnoo Israa'iila e jamaanu annabi Elisa, de fay gooto ma66e dannaaka, si wanaa Na'aman jeyaado e leydi Siiriya.

²⁸ Nde yim6e won6e e ley suudu waajordu nduun nan-noo haala kaan ndeen, tikki sanne, ²⁹ ummii, mburtini Iisaa faa e gada wuro, njaari dum faa sera waamnde do hu6eere ma66e ndeen nyi6aa doon, faa padda mo ley. ³⁰ Ammaa o rewi hakkunde ma66e, o dilli.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru
(Marku 1.21-28)

³¹ Iisaa yehi ngalluure Kafarnahum ley leydi Galili, imo waajoo yim6e nyannde fowteteende. ³² Be kaaynaa sanne e waaju makko oon, sabo imo haalda e baawde.

³³ Gorko mo ginnaaru bonndu woni e muudum ina woni ley waajordu nduun, yeewnii faa toowi, wi'i:

³⁴ —Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngondaa, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

³⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

Ndu li6i neddo oon hakkunde yim6e fuu, ndu yalti e muudum, tawi ndu nawnaay dum fey. ³⁶ Be

fuu dum haaynii 6e, i6e yamundura hakkunde ma66e:

—Ko woni haala ka? Ginnaaji bondi diin, imo yamira di baawde e semmbe, de idi mburtoo.

³⁷ Kabaaru Iisaa sankitii e seraaji diin fuu.

No Iisaa danniri nyaw6e heew6e

(Matta 8.14-17, Marku 1.29-34)

³⁸ Nde o wurtinoo waajordu nduun ndeen, o naati suudu Simon. Esoo Simon debbo ina wondi e jontere naawnde. Be njarii mo o walla dum. ³⁹ O turii dow muudum, o sappani jontere ndeen e semmbe, de jontere ndeen yoppi dum. Wakkati oon ni, debbo oon ummii, ja66ii 6e.

⁴⁰ Wakkati nde naange saamannoo, jogiido nyawdo fuu waddi dum to makko. Nyaw6e siyiiji nyawuuji fuu ngaddaa. O yowi juude makko dow ma66e 6e fuu gooto gooto, o danni 6e. ⁴¹ Ginnaaji bondi ina mburtoo e yim6e heew6e idi yeewnoo, idi mbi'a:

—Aan woni Bii Laamdo!

Imo sappana ginnaaji diin e semmbe, o accataa di kaala, sabo idi anndi kanko woni Almasiihu.

No Iisaa waajorii haala laamu Laamdo
(Marku 1.35-39)

⁴² Nde weetunoo fu, Iisaa wurtii, yehi nokku perwudo. Jamaa oon ina filoo mo. Be ngari to makko, i6e tefa taa o seeda e ma66e fey. ⁴³ Ammaa o wi'i 6e:

—Ina tilsu mi ɓangina Kabaaru Lobbo dow laamu Laamɗo e galluuje godde. Sabo wo duum nuliraami.

⁴⁴ O yehi, imo waajoo ley cuudi baajordi ley leydi Yahu-udiya.

5

No Iisaa noddiri taal-ibaabe arandeebe

(*Matta 4.18-22, Marku 1.16-20*)

¹ Nyannde wootere Iisaa ina darii hunnduko maayo Genesaret, jamaa ina fillundura dakkol makko faa hettindoo haala Laamɗo. ² O yi'i laanaaji didi ina ndarii dakkol maayo ngoon. Tawi nanngoobe liyyi been mburtake ley majji, ina lonna filiiji muɓben. ³ O naati ngoota laanaaji diin, ka Simon kaan. O njarii dum dirbina ka, ka naata ndiyam seeda. O joodii ley laana kaan, imo waajoo jama'aaje deen. ⁴ Nde o selnoo waajaade ndeen, o wi'i Simon:

—Njehee to luggi, paddee filiiji mon faa nanngon liyyi.

⁵ Simon jaabii, wi'i:

—Joomam, min mbaalii miden piloo liyyi, min kebaay fay huunde. Ammaa saabe haala maa, mi faddan filiiji di.

⁶ Nde ɓe paddunoo di ndeen, ɓe nanngi liyyi faa keewi, faa filiiji maɓɓe ina ceekoo. ⁷ Be noddi wondiibe maɓɓe wonɓe ley laana ngokka, ngara mballa ɓe. Been ngari, ɓe kebbini laanaaji didi diin fuu faa di nesi yoolaade. ⁸ Nde

Simon Piyeer yi'unoo dum fu, dikkini yeeso makko, wi'i mo:

—Joomam, woddam, sabo wo mi neddo luttudo.

⁹ O wi'i dum sabo kanko e wondiibe makko been fuu, ɓe kaaynaama saabe keewal liyyi di ɓe nanngi diin. ¹⁰ Hono noon Yaakuuba e Yuhanna ɓiɓɓe Jebede wondube e Simon been du kaayniraa. Ammaa Iisaa wi'i Simon:

—Taa hulu, gilla joonin a laatoto pilotoodo yimɓe.

¹¹ Nde ɓe njottinoo laanaaji maɓɓe leydi ndeen, ɓe njoppi dum fuu, ɓe njokki Iisaa.

No Iisaa danniri ceppindo
(*Matta 8.1-4, Marku 1.40-45*)

¹² Wakkati Iisaa wonnoo ley ngalluure gomma, gorko ceppindo sanne wari. Gorko oon yi'i Iisaa, sujidi e leydi yeeso muudum, na njaroo:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaba.

¹³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

Wakkati oon ceppam dam yuwi e makko. ¹⁴ De Iisaa yamiri mo taa o haalana dum fay gooto, ammaa wi'i mo:

—Yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laaɓugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina ɓe a dadii.

¹⁵ De fay ko Iisaa hadi mo haalude duum, kabaaru muudum beydii sankitaade. Jama'aaje keewde ina ngara, ina kawrita faa kettindanoo

mo, woodi du ndannee e nyawuuji muɓɓen. ¹⁶ Ammaa imo toowta sera nokkuuje perwude, imo wada du'aare.

No Iisaa selliniri mo ɓanndu waatundu

(*Matta 9.1-8, Marku 2.1-12*)

¹⁷ Nyannde gomma Iisaa ina waajoo. Farisa'en e jannginoobe Tawreeta Muusaa, yuuruɓe gure Galili e Yahu-udiya, kam e Urusaliima fuu, ina njoodii. Baawde Joomiraado ina ngoni e makko, imo danna nyawɓe. ¹⁸ Wakkati oon, woɓɓe ngaddi gorko mo ɓanndu waatundu ina fukkinaa e daddo, ina piloo nannude dum faa pukkina dum yeeso makko. ¹⁹ Kaa nde ɓe kunnginoo nannude mo saabe jamaa oon, ɓe yeenji dow suudu nduun, ɓe njuli ndu, de ɓe njippini gorko oon e daddo mum fuu hakkunde yimɓe been yeeso Iisaa. ²⁰ Nde o yi'unoo goondinal maɓɓe ndeen, o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:

—Gorko, hakkeeki maa njaafaama.

²¹ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en been ina miiloo hakkunde muɓɓen ina mbi'a: «Oo wo moy kaaloowo karmudi? Moy waawi yaafaade hakkeeki si wanaa Laamdo?» ²² Iisaa faami miilooji maɓɓe, de jaabii ɓe, wi'i:

—Ko wadi odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon? ²³ Dume ɓuri hoyude? Wi'ude hakkeeki makko njaafaama, naa

wi'ude o ummoo, o yaha? ²⁴ Ammaa faa paamon Bii Neddo ina jogii baawde e adunaaru ndu yaafaade hakkeeki...

Ndeen o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:

—Midoo haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

²⁵ Wakkati gooto, mo ɓanndu waatundu oon ummii yeeso yimɓe fuu, hooyi daddo muudum, hooti suudu mum, ina teddina Laamdo. ²⁶ Haaynde nanngi yimɓe been fuu, iɓe teddina Laamdo. Be kuli sanne, ɓe mbi'i:

—Hannden en nji'ii kaay-eefiiji koy!

No Iisaa noddiri Lewi

(*Matta 9.9-13, Marku 2.13-17*)

²⁷ Caggal duum, Iisaa wurtii, yi'i nanngoowo lampo gooto ina wi'ee Lewi ina joodii e suudu nanngoobe lampo. O wi'i dum:

—Jokkam.

²⁸ Lewi yoppi dum fuu, ummii, jokki mo.

²⁹ Lewi wadani mo weltaare mawnde ley suudu mum. Nanngoobe lampo heewɓe e yimɓe woɓɓe ina nyaamda e maɓɓe. ³⁰ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta been ina mbuyka, ina mbi'a taalibaaɓe makko been:

—Ko wadi odon nyaamda, odon njarda e nanngoobe lampo e luttuɓe woɓɓe?

³¹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Wanaa selluḅe kaajaa cawroowo, wo nyawḅe kaa-jaa cawroowo. ³² Mi waraay faa mi noddā dartiḅe. Wo luttuḅe noddammi faa tuuba.

Haala suumayeere

(*Matta 9.14-17, Marku 2.18-22*)

³³ Be mbi'i mo:

—Taalibaaḅe Yaayaa ina cuumoo sanne ina ngada du'aare, hono noon taalibaaḅe Farisa'en ḅeen du ngadata. Ammaa ḅe maa ḅeen ina nyaama ina njara.

³⁴ O wi'i ḅe:

—Yalla oḅon mbaawi suuminde warḅe ḅangal, tawa ḅaḅuḅo oon ina wondi e muḅḅen naa? ³⁵ Ammaa balde ngaran nde ḅaḅuḅo oon itteteḅ hakkunde maḅḅe. E balde ḅeen ḅe cuumoto.

³⁶ O banndani ḅe banndol katin:

—Fay gooto ittataa tayre e kaddungal kesal faa moyyinira kiinngal. Si ḅum wadii, joomum bonnan kesal ngaal, tawee tayre ittaande ndeen yaadataa e kiinngal ngaal. ³⁷ Katin du, fay gooto loowataa cabijam kesam ley sumalleeji kiiddi. Si ḅum wadii, cabijam kesam ḅaam fusan di, rufa, sumalleeji diin mbona. ³⁸ Ndelle sanaa cabijam kesam loowee e ley sumalleeji kesi. ³⁹ Fay gooto muuyataa cabijam kesam si yarii kiiddam, sabo wi'an kiiddam ḅaam burī welde.

6

Haala nyalaande fowteteende

(*Matta 12.1-8, Marku 2.23-28*)

¹ Wadiino e nyannde fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaaḅe makko ina itta cammeeki alkama, ina molma ina yakka.

² Kaa Farisa'en woḅḅe mbi'i ḅe:

—Ko wadi oḅon ngolla ko haḅaa golleede nyannde fowteteende?

³ Iisaa jaabii ḅe, wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadiraabe muudum naa? ⁴ O naati hukum Laamḅo, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraabe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeji nyaamude buuru oon.

⁵ Iisaa wi'i ḅe katin:

—Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo

(*Matta 12.9-14, Marku 3.1-6*)

⁶ Nyalaande fowteteende wonnde, o naati suudu waajordu imo waajoo. Gorko mo junngo muudum nyaamo waati na ḅoon. ⁷ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina taykoo Iisaa. Iḅe ndaara yalla o dannan gorko oon nyannde fowteteende ndeen, faa ḅe keḅa ko ḅe pelira mo. ⁸ Ammaa Iisaa annditii miilooji maḅḅe. O wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde yimḅe!

Gorko oon ummii, darii.

⁹ Ndeen Iisaa wi'i ḅe:

—Mido yama on: ḅume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude

ko boni? Dannude neddo naa halkude dum?

¹⁰ Wakkati oon, o ndaari 6e fuu, o wi'i mo junngom waati oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ¹¹ Ammaa yimbe been tikkii sanne, i6e ndawrida no 6e ngadata Iisaa.

No Iisaa suborii nulaabe sappo e dido

(Matta 10.1-4, Marku 3.13-19)

¹² E ley balde deen, Iisaa wurtii, yehi dow waamnde faa du'oo. O waali imo haalda e Laamdo. ¹³ Nde weetunoo ndeen, o noddi taalibaa6e makko been, o subii sappo e dido hakkunde mu66en, o inndiri dum'en nulaabe. ¹⁴ Kambe ngoni: Simon mo o inndiri Piyeer, Andire minyum, Yaakuuba, Yuhanna, Filipu, Bartolome, ¹⁵ Matta, Tomaa, Yaakuuba gii Alfaa, Simon bi'eteedo Kiranoowo suudu baaba, ¹⁶ e Yahuuda gii Yaakuuba, kam e Yahuuda Isikariyotto, jambotoodo mo oon.

No Iisaa waajorii yimbe heewe6e, danni nyawbe

(Matta 4.23-25)

¹⁷ O jippodii e ma66e, o darii e nokkuure yaajunde, kanko e taalibaa6e makko heewe6e. Jamaa keewdo yuurdoo nokkuuje leydi Yahu-udiya fuu na doon, kam e Urusaliima, e gure dakkol maayo manngo gilla Tirus faa e Sidon. ¹⁸ Be ngari faa 6e kettindanoo mo, woodi du 6e ndannee e nyawuuji ma66e. Be ginnaaji bondi torri du,

ndannaama. ¹⁹ Yimbe been fuu ina piloo meemude mo, sabo baawde ina mburtoo e makko ina ndanna yimbe been fuu.

Haala barkinaabe e 6e mbarkinaaka
(Matta 5.1-12)

²⁰ Wakkati oon, o 6anti gite makko o ndaari taalibaa6e makko been, o wi'i:

—Barke woodanii on, onon talkaabe,

sabo onon njeyi laamu Laamdo.

²¹ Barke woodanii on, onon yolbu6e joonin,

sabo on kaaran.

Barke woodanii on, onon woyoo6e joonin,

sabo on mbeltoyto.

²² Barke woodanii on si yimbe mbanyii on,

ndiiwii on,

njennii on,

mbonnii inde mon saabe Bii Neddo.

²³ Ceyodon nyannde ndeen, pittiron seyo,

sabo mbarjaari mawndi ina woodani on dow kammu.

Hono noon maamiraa6e ma66e ngadannoo annabaa6e.

²⁴ Ammaa bone woodanii on, onon joomiraa6e jawdi,

sabo on ke6ii mbelirka mon.

²⁵ Bone woodanii on, onon haar6e joonin,

sabo on njolban.

Bone woodanii on, onon jaloo6e joonin,

sabo on cunoyto, on mboyan.

²⁶ Bone woodanii on, si yimbe fuu manii on,

fuu manii on,

sabo hono noon maamiraabe
ma66e ngadannoo
annabaa6e fewree6e.

Haala yidugol way6e
(Matta 5.38-48, 7.12)

²⁷ —Ammaa onon het-tindaniibe kam been, mido wi'a on: njidee way6e on, ngadanon wanyu6e on moyyere. ²⁸ Mbarkinee hudo6e on, ndu'anodon torroobe on du. ²⁹ Si goddo feenyii ma, hokku dum feenya gere goddo oon du. Si goddo teetii ma saaya maa jaangol, taa hadu dum forgo maa du. ³⁰ Naariido ma fuu, kokkaa dum. Teetudo ma gineeji maa, taa yamtu dum. ³¹ Ngadane wob6e ko njiddon 6e ngadana on.

³² Si yidu6e on tan njidoton, barke oye ke6oton? Fay luttu6e ina njidi yidu6e dum'en. ³³ Si wadanoobe on moyyere tan ngadanton moyyere, barke oye ke6oton? Fay luttu6e been hono noon ngadata. ³⁴ Si 6e miilidon hemrude tan nyamloton, barke oye ke6oton? Fay luttu6e ina nyamloo luttu6e hono mu66en, faa njobee nyamaande mu66en. ³⁵ Onon le, njidee way6e on, ngadon moyyere, nyamlodon tawee on miilaaki yobeede fey. Ndeen, on ke6an mbarjaari mawndi, on laatoto 6i66e Laamdo Toowdo, sabo oon ina wadana bonnoobe moyyere, ina wadana bon6e du. ³⁶ Laatee yurmotoo6e, hono no Baaba moodon yurmortoo noon.

Haala hiitaade wob6e
(Matta 7.1-5)

³⁷ —Taa kiitee, on ki-itataake. Taa njukkee, on njukkataake. Njaafee, on njaafete. ³⁸ Kokkee, on kokkete etirgal lobbal, dimmbaangal de dibbaa faa yolii, ina rufa, saawee e kaddule moodon. Sabo etirgal ngal etirton, wo ngaal etirantedon.

³⁹ O banndani 6e banndol du, o wi'i:

—Bumdo ina waawi dowude bumdo naa? Si dum wadii, wanaa 6e dido fuu, 6e caaman ley luggere naa? ⁴⁰ Taalibbo 6uraa moodib-bom, de taalibbo ki66udo laa-toto hono moodibbom. ⁴¹ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴² Noy mbaawrataa wiide sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», tawee aan le, a yi'ataa leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? Munaafiki, ittu leggal gonngal ley yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa ke6aa ittaa kudol gonngol ley yitere sakiike maa ngool.

Haala lekki e 6i66e muudum
(Matta 7.16-20, 12.33-35)

⁴³ —Lekki lobbi rimataa 6i66e bon6e, lekki mbonki du rimataa 6i66e lobbu6e. ⁴⁴ Sabo lekki fuu, wo 6i66e muudum annditirtee. Yibbe 6orataake e ngi'eehi, cabiije du 6orataake e kebbe. ⁴⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley 6ernde muudum,

duum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. Sabo ko heewi ley bernde duum, hunnduko wurtinta.

Haala suudu joyyinaandu dow hayre

(Matta 7.24-27)

⁴⁶ —Ko wadi odon noddira kam «Joomam, Joomam» de on ngadataa ko mbiimi? ⁴⁷ Neddo fuu gardo to am de hettindii haalaaji am, jokki di, mi hollan on mo o nanndi: ⁴⁸ Joomum ina nanndi e neddo nyibudo suudu, wasi leydi ndiin faa yottii hayre, joyyini ndu dow mayre. Ndeen yuwoonde mawnde tofi faa gooruwol heewi, fiyi e suudu nduun, ammaa hunngii dimmbude ndu, sabo ndu nyibaama faa woodi. ⁴⁹ Kaa kettindiido haala am, si jokkaay, ina nanndi hono nyibudo suudu dow leydi mo wasanaay dum joyyinirde. Gooruwol bubboowol fiyi e suudu nduun, de wakkati gooto ndu saami. Suudu nduun halki halkere mawnde sanne.

7

No Iisaa danniri golloowo mawdo sordaasi'en
(Matta 8.5-13)

¹ Nde Iisaa selnoo wajaade hettindaniibe dum been fu, yehi Kafarnahum. ² Mawdo sordaasi'en gooto, golloowo muudum korsudo nyawi faa ina habda e yonki. ³ Mawdo oon nani kabaaru Iisaa. O neli mawbe Alhudiyanakoobe to Iisaa, wara, danna golloowo makko oon.

⁴ Be ngari to makko, ibe njaaroo mo sanne sanne, ibe mbi'a:

—Imo haani wadaneede dum, ⁵ sabo imo yidi lenyol men, katin du kanko nyifi suudu men waajordu.

⁶ Iisaa ina yaada e ma66e faa 6e badii suudu mawdo oon. Ndeen mawdo oon neli yimbe muudum to Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo, taa tampin hoore maa, sabo miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. ⁷ Dum wadi du miiliimi mi fotaay yaade to maa. Ammaa haalu haala maa tan, ndeen golloowo am oon dadan. ⁸ Miin e hoore am, wo mi laamaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto ma66e yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

⁹ Nde Iisaa nannoo haala kaan ndeen, dum haaynii dum, de hucciti e yimbe jokku6e dum been, wi'i:

—Mido haalana on, mi yi'aay hono ngal goondinal sellude fay ley Israa'iila'en.

¹⁰ Nde nulaabe been njecinoo wuro toon ndeen, tawi golloowo oon sellii.

No Iisaa ummintiniri bii debbo mo gorum maayi

¹¹ Gada majjum, o yehi wuro wi'eteengo Nayin. Taalibaabe makko e yimbe heewbe ina njaada e makko. ¹² Nde o battinoo dammbugal wuro ngoon ndeen, o hawri e maaydo, ina wurtinee. Wo bajjo mo bammum maayi, inna mum 6aajaaka katin.

Yimbe wuro ngoon heewbe
ina njaada e inniwo oon.
13 Nde Iisaa yi'unoo inniwo
oon fu, yurmii dum sanne,
wi'i:

—Taa woy!

14 Iisaa battitii, meemi leg-
gal kooyirgal maaybe ngaal.
Tiigiibe ngal been ndarii. O
wi'i:

—Suka jokolle, mido wi'e:
Umma!

15 Maaydo oon ummii
joodii, fuddi haalude. Iisaa
hokkiti mo inniiko. 16 Kulol
nanngi yimbe been fuu, i6e
teddina Laamdo, i6e mbi'a:

—Annabaajo mawdo
bangii e ley meeden! Laamdo
warii ina walla yimbe
muudum.

17 Kabaaru Iisaa oon sanki-
tii e leydi Yahuudiya e seraaji
muudum fuu.

*No Yaayaa lootoowo
lootalgal batisima nuliri to
Iisaa*

(Matta 11.2-19)

18 Taalibaa6e Yaayaa
kumpiti dum kabaaru oon
fuu. Yaayaa noddi dido
mu66en, 19 nuli dum'en to
Iisaa, yamowa dum yalla
kam woni kaando warude
oon, naa 6e ndooman goddo.
20 Wor6e dido 6een ngari to
makko, mbi'i mo:

—Yaayaa lootoowo loota-
gal batisima nuli min e
maada, min yame yalla aan
woni kaando warude oon,
naa min ndooman goddo?

21 Wakkati oon pay, tawi
o dannii yimbe heewbe e
nyawuuji di kawtaa sii,
o riiwii ginnaaji bondi, o

wumtinii wumbe heewbe.
22 O jaabii 6e, o wi'i:

—Njehee kaaltanowee
Yaayaa ko njiidon e ko
nandon: wumbe ina
mbumta, bonnguube ina
njaha e koyde mu66en, sep-
pinbe ina cellinee, faadube
ina paadita, maaybe ina
ummintinee, talkaabe du ina
kaalanee Kabaaru Lobbo.
23 Barke woodanii mo yop-
paay goondinde kam.

24 Nde nulaabe 6een
kootunoo ndeen, Iisaa fuddi
haalande jamaa oon haala
Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde
dum, wo faa ndaarowon
dume? Yalla hudo ko
henndu dimmbata naa?

25 Ndelle dume njaadon
faa ndaarowon? Gorko
nyaayoowo naa? Si goonga,
6ornotoobe kaddule lobbe de
mbuura nguurndam lobbam
6een, ley cuudi kaanankoo6e
tawetee. 26 Ndelle, dume
ndaaroydon? Annabaajo
naa? Goonga! Mido haalana
on, imo 6uri annabaajo.
27 Kanko woni mo Laamdo
haali kabaaru muudum ley
Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nu-
laado am moyyinane
laawol.»*

28 Mido haalana on, di-
moowo fuu rimaay 6urdo
Yaayaa. Tawi le, 6urdo fuu
famdude ley laamu Laamdo
oon na 6uri mo teddude.
29 Yimbe hettindaniibe mo
6een fuu, fay nanngoobe
lampo 6een, njabii konngol
Laamdo ko Yaayaa looti
dum'en lootalgal batisima

* 7:27 Malakiya 3.1.

ɗuum. ³⁰ Ammaa Farisa'en e janninoobe Tawreeta njoppii muuyo Laamɗo ko ɓe njabaay looteede e junngo Yaayaa ɗuum.

³¹ Ndelle, ɗume nannd-inammi yimɓe jamaanu o? Beye o nanndi? ³² Iɓe nanndi e sukaaɓe joodiibe ley taliyaare luumo, ina noddundura, ina mbi'a:

«Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»

³³ Sabo Yaayaa lootoowo lootagal batisima warii, nyaamataa ɓii jalo, yarataa doro du, de oɗon mbi'a ina wondi e ginnaaru. ³⁴ De Bii Neddo warii, ina nyaama ina yara, de oɗon mbi'a, «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngoobe lampo e luttuɓe wobbe.» ³⁵ Ammaa jaɓuɓe hakkillo Laamɗo been fuu ina laamni wo ngo goonga.

No Iisaa yaaforii debbo pi-joowo

³⁶ Gooto e Farisa'en been noddi mo faa ɓe nyaamda. O naati suudu Farisaajo oon, o joodii faa o nyaama. ³⁷ Debbo piwoowo ina woni ley wuro ngoon. Ko o nani Iisaa ina woni ley suudu Farisaajo oon ina nyaama ɗuum, o waddi faandu nebbam uurdam. ³⁸ O hetti caggal Iisaa dakkol koyɗe muudum,† imo woya, imo leppinira koyɗe mum gondi makko, imo mooytira

de sukundu makko. Imo mucchoo de, imo joora nebbam ɗaam dow majje. ³⁹ Nde Farisaajo noddudo mo oon yiinoo ɗum ndeen, wi'i e ley ɓernde mum: «Si neddo o wo annabaajo, o annditan moy woni debbo meemoowo mo oon, o faaman wo piwoowo.» ⁴⁰ Iisaa haaldi e Simon Farisaajo oon, wi'i:

—Simon, mido woodi godɗum ko njidumi haalande ma.

O jaabii:

—Haal, Moodibbo!

⁴¹ Iisaa wi'i:

—Nyamlotoodo gomma ina rewannoo yimɓe ɗido, gooto oon buudi cardi keme joy, gooto du buudi cardi capande joy. ⁴² Kaa nde tawanoo ɓe ngalaa ko ɓe njoba mo ndeen, o yaafanii ɓe ɗido fuu. Ndelle, moy e maɓɓe ɓuri yidude mo?

⁴³ Simon jaabii:

—Mido miila mo o yaafanii kaalisi keewɗo oon.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga!

⁴⁴ Ndeen o hucciti e debbo oon, o wi'i Simon:

—A yi'ii debbo o naa? Mi naatii suudu maa, a hokkaay kam ndiyam mi loota koyɗe am. Ammaa kanko kaa, o lootirii koyɗe am e gondi makko, de o mooytiri de sukundu makko. ⁴⁵ Aan, a muccaaki kam, de kanko kaa, gilla naatumi, o selaay muccaade koyɗe am. ⁴⁶ A wattaay nebbam dow hoore am, de kanko kaa, o joorii nebbam uurdam

† 7:38 E ley jamaanu Iisaa, yimɓe ina mbaawi wahaade e dow coɓɓuli nani de nyaama.

dow koyde am. ⁴⁷ Dum wadi mido wi'e: hakkeji makko no keewiri fuu njaafaama, ndelle njingu makko ina mawni. De jaafanaado seeda, njingu muudum heewaa.

⁴⁸ Ndeen o wi'i debbo oon:

—Hakkeji maa njaafaama.

⁴⁹ Nyaamdoobe e makko been puɗɗi yamundurde hakkunde muɓben: «Moy woni o neddo, jottiido faa yaafaade hakkeji?»

⁵⁰ O wi'i debbo oon:

—Goondinal maa hisinii ma. Yahu e jam.

8

Haala rewbe jokkuba Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa ina yiiltoo ley galluuje e gure, ina gooyna, ina haala Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Taalibaaɓe makko sappo e dido been ina ngondi e makko, ² kam'en e rewbe dannaabe e nyawuuji muɓben, e ɓe ginnaaji bondi du ndiiwaa e muɓben. Been ngoni Mariyama innditirteedo Magdala mo ginnaaji jeddi mburtinaa e muudum, ³ e Yowanna, dee howruujo Hirudus bi'eteedo Huja, kam e Susaana, e rewbe wobbe heewbe. Be fuu ɓe mballirii Iisaa e taalibaaɓe mum jawdi maɓbe.

Banndol dow aawoowo

(*Matta 13.1-9, Marku 4.1-9*)

⁴ Yimbe yuuri e gure deen fuu ina ngara to makko. Nde jamaa keewdo oon filinoo mo ndeen, o banndani ɓe banndol ngol, o wi'i:

⁵ —Aawoowo wurtii faa saaka aawdi muudum. E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, yaaɓaa, de pooli ngari, cuɓi ndi. ⁶ Yoga mayri saami ley korokaaye, fudi, yoori, sabo nokku oon darnataa ndiyam. ⁷ Yoga mayri saami to kebbe puɗata. Ndi mawnidi e majje, de kebbe deen ɓilli ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, rimi, wabbere fuu beydii kile hemre.

Nde o haalnoo dum ndeen, o ɓanti daande makko, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe

(*Matta 13.10-17, Marku 4.10-12*)

⁹ Taalibaaɓe makko been yami mo:

—Dume banndol ngol fiirtata?

¹⁰ O wi'i ɓe:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e laamu Laamdo. De heddiibe been kaa, e banndi kaalirantee, faa

«ndaara, tawa nji'ataa, nana, tawa paamataa.»*

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo

(*Matta 13.18-23, Marku 4.13-20*)

¹¹ Inan maanaa banndol ngol: aawdi ndiin wo konngol Laamdo. ¹² Ngondi sera laawol ndiin woni nanooɓe ngol, de Ibiliisa wara, itta ngol e ɓerde muɓben taa ngoondina de kisa. ¹³ Ngondi dow korokaaye ndiin woni nanooɓe ngol, njaɓɓoroo

* 8:10 Esaaya 6.9.

ngol seyo, de 6e ngalaa dadi ley maggol. Wakkati seeda tan 6e ngoondinta. Nde ndaartindagol wari fuu, 6e njoppan. ¹⁴ Caamundi ley kebbe ndiin woni nanoo6e konngol ngool, ammaa ley mawnugol mu6ben ndeen kab6u-ko'u e jawdi e mbelirka adunaaru fillan dum'en, kunnngoo rimude. ¹⁵ Ammaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngonni naniroo6e konngol ngool 6erde belde laabude. Ley tinnitaare 6e tiigoo ngol faa ngol rima.

Banndol dow lampal

(Marku 4.21-25)

¹⁶ —Fay gooto hu66ataa lampal de hippa dum tummbude naa soorna dum ley leeso. Ko wadata dey, filan ngal faa ngal yaynana naato6e. ¹⁷ Sabo walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko suudii du ko anditataake, wurtinee yaasin. ¹⁸ Ndelle, tinnee no nanirdon ni, sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu Laamdo, beydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay ko miilata ina jogii duum, teetete.

Minyiraa6e Iisaa e inna muudum

(Matta 12.46-50, Marku 3.31-35)

¹⁹ Inna Iisaa e minyiraa6e muudum ngari to muudum, de 6e mbaawaay 6attaade dum saabe jamaa. ²⁰ O haalanaa inniiko e minyiraa6e makko ina ndarii

yaasin, ina njidi yi'ude mo. ²¹ De o jaabii, o wi'i:

—Inna am e minyiraa6e am wo nanoo6e haala Laamdo, de dwtanoo ka been.

No Iisaa darniri henndu
(Matta 8.23-27, Marku 4.35-41)

²² Nyannde gomma Iisaa e taalibaa6e muudum naati laana. O wi'i 6e:

—En peyyita, njehen gere ooto maayo ngo.

Be ndunnyi. ²³ Ko 6e peyyitata duum, o daanii. Wakkati oon, henndu mawndu ummii dow maayo, ndiyam ina naata laana kaan faa ka nesi yoolaade. ²⁴ Be 6attitii, i6e pindina mo i6e mbi'a:

—Joomii amin, joomii amin, inani miden kalka!

O fini, o sappani henndu e bempeyye deen e semmbe, de dum fuu dum darii, dum deyyinii. ²⁵ Ndeen o wi'i 6e:

—Toy goondinal mon woni?

Be kuli, dum haaynii 6e, i6e mbi'undura:

—O wo moy ndelle? Imo yamira fay keni e ndiyam de dum fuu idum dwtanoo mo!

No Iisaa dannirii gondudo e ginnaaji

(Matta 8.28-34, Marku 5.1-20)

²⁶ Gada duum 6e njottowii leydi Gerasa'en, kuccundurndi e leydi Galili. ²⁷ Nde o jippinoo laana kaan ndeen, gorko gondudo e ginnaaji jeyaado e wuro ngoon hawri

† 8:18 Paamaldo ina yaada e goondinal omttoowal 6ernde joomum faa jaba goonga.

e makko. Gorko oon wo joppudo kaddule muudum ko 6ooyi, o joodaaki ley wuro, imo woni ley caabeeje. ²⁸ Ko o yi'i Iisaa duum, o halbi, o hippii yeeso muudum, o haali faa toowi, o wi'i:

—Iisaa, Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Mido nyaage, taa torram.

²⁹ O wi'iri noon sabo Iisaa yamirii ginnaaru bonndu nduun wurtoo e makko. Kile keewde indu warti-wartinannoo e makko, indu nannga mo. Imo habbirenoo callali, juude e koyde fuu, de imo taya di, ginnaaru nduun ina yaara mo ley ladde. ³⁰ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

O jaabii:

—Mido wi'ee Jamaa.

Sabo ginnaaji keewdi ina ngonni e makko. ³¹ Idi nyaa-goo Iisaa taa yamira di di naatowa ley bunndu torra. ³² Tawi coggal girooji manngal ina dura dow waamnde doon. Ginnaaji diin naarii mo o acca di di naatowa e ley girooji diin. O acci di. ³³ Di njalti e neddo oon, di naati e ley girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, naati maayo, yoolii.

³⁴ Nde duroobe been nji-inoo ko wadi duum fu, 6e ndoggi, 6e kaalanowi dum yimbe ngalluure ndeen e seraaji muudum. ³⁵ Been ngari ndaarude ko wadi duum. Nde 6e njottinoo Iisaa ndeen, 6e tawi gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii dakkol

makko, ina bornii kaddule, hakkillom wartii. De kulol nanngi 6e. ³⁶ Yiinoo6e

dum been kaalani yimbe no gondunoodo e ginnaaji oon danniraa. ³⁷ Yimbe leydi Gerasa fuu naarii Iisaa dillana dum'en leydi mu6ben, sabo kulol manngol nanngii dum'en. O naati laana, o dilli.

³⁸ Mo ginnaaji ndiiwaa e muudum oon, naarii Iisaa sanne, acca o jokka dum. Ammaa Iisaa yeccini mo, wi'i:

³⁹ —Hootu suudu maa, kaalanaa yimbe maa ko Laamdo wadani maa.

O yehi, o gooyini e wuro ngoon fuu ko Iisaa wadani mo duum.

No Iisaa ummintiniri bii Jayrus e no danniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Marku 5.21-43)

⁴⁰ Nde Iisaa wartunoo ndeen, jamaa oon jakkittii dum, sabo yimbe fuu ina ndoomunoo dum. ⁴¹ Wakkati oon, gorko bi'etedo Jayrus, hooreejo suudu waajordu, wari to makko, hippii dakkol koyde makko, naarii mo o wara suudu mum. ⁴² Biyum debbo bajjo, ina habda e yonki. Duubi muudum na ngada hono sappo e didi.

E ley ko Iisaa yahata toon duum, yimbe na billi dum sanne. ⁴³ Debbo gooto, mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, ina tawaa toon. O hantii jawdi makko fuu to sawroobe, ammaa fay gooto waawaay dannude

mo. ⁴⁴ O yuuri gada Iisaa, o meemi kommbol saaya mum. Wakkati oon yiyyam makko tacci. ⁴⁵ Iisaa wi'i:

—Moy meemi kam?

Fay gooto jaabaaki, de Piyeer wi'i:

—Joomam, hakkunde yimbe ngondaa, ibe billi ma.

⁴⁶ Iisaa wi'i:

—Goddo meemii kam, sabo mi maatii baawde njaltii e am.

⁴⁷ Nde debbo oon annditinoo dum suudataako fu, wari ina diwna, hippii yeeso makko, haali hakkunde yimbe fuu ko wadi de meemi mo, e no dadiri wakkati gooto. ⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dannii ma. Yahu e jam.

⁴⁹ O tilaaki haalde, faa goddo yuuri to wuro hooreejo suudu waajordu oon, wi'i dum:

—Biya heddaaki, taa tampin Moodibbo o katin.

⁵⁰ Ammaa nde Iisaa nanoo dum fu, wi'i hooreejo suudu waajordu oon:

—Taa hulu, goondin tan, biya oon dadan.

⁵¹ Nde o yottinoo suudu hooreejo oon fu, o accaay fay gooto naadda e makko, si wanaa Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e baaba suka oon e inna muudum. ⁵² Yimbe been fuu ina mboya suka oon, ina piira berde mubben mettorgal. O wi'i be:

—Taa mboyye sabo o maayaay, wo o daani tan.

⁵³ Ndeen be njalnorii mo, sabo ibe anndi o maayii.

⁵⁴ Iisaa nanngi junngo suka

oon, banti daande muudum, wi'i:

—Suka, umma!

⁵⁵ Yonki makko warti, o ummii wakkati oon pay. Iisaa yamiri be kokka mo ko o nyaama. ⁵⁶ Dum haayinii saaraabe suka oon. O gongini be taa be kaalana fay gooto ko wadi duum.

9

No Iisaa nuliri taalibaaabe muudum sappo e dido

(*Matta 10.5-15, Marku 6.7-13*)

¹ Iisaa noddi taalibaaabe muudum sappo e dido been, hokki dum'en semmbe e baawde riiwude ginnaaji e dannude nyawuuji. ² O nuli be be ngooyina kabaaru laamu Laamdo, be ndanna nyawbe. ³ O wi'i be:

—Taa njaadee e fay huunde, wanaa sawru, wanaa mbasu, wanaa nyaamdu, wanaa buudi. Katin du taa adon saayaaji didi. ⁴ Galle mo njippidon fuu, keddodon doon faa nde ndilloton wuro ngoon. ⁵ Wuro fuu ngo on njaabbaaka e muudum, si odon mburtoo dum, pidon sollaare ma66e wonnde e koyde mon, faa laatanoo be seedee e dow bonanda ma66e.

⁶ Be ndilli, i6e ngada wuro e wuro, i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo, i6e ndanna nyawbe wonbe ley nokkuje deen fuu.

No kabaaru Iisaa wemm-biri Hirudus

(*Matta 14.1-12, Marku 6.14-29*)

⁷ Hirudus, laamiido oon, nde nannoo ko Iisaa wadi fuu, hakkillo mum jii6ii. Sabo wo66e ina mbi'a Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon ummitii e maayde, ⁸ wo66e ina mbi'a annabi Iliyaasa 6angi, wo66e katin ina mbi'a gooto e annabaa6e arandee6e been ummitii. ⁹ Hirudus wi'i:

—Mi tayii hoore Yaayaa. Moy woni o mo nanammi kabaaru muudum ga'udo hono noon?

Imo filoo yi'ude dum.

No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje njoyo

(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Yuhanna 6.1-14)

¹⁰ Nulaa6e been ngarti. Be kaalani Iisaa ko 6e ngadi duum fuu. O yaadi e ma66e wuro wi'eteengo Baytisayda, o toowtidi e ma66e. ¹¹ Jama'aaje deen nani dum, njokki mo. O jakkitii 6e, imo haalana 6e kabaaru laamu Laamdo, imo danna ley ma66e haajaabe danneede. ¹² Naange fuddi hiirude. Sappo e dido been battitii mo, mbi'i mo:

—Mbi'aa jamaa o yaha ley gure e nokkuuje 6adiide, faa ke6a to njippoo e to nyaama, sabo do wo ladde 6olde.

¹³ Ammaa o wi'i 6e:

—Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama!

Be mbi'i mo:

—Buruuje joy e liyyi didi tan min njogii, si wanaa min njaha, min coodanowa yim6e 6e fuu nyaamdu.

¹⁴ Sabo yim6e been ina ngada hono wor6e ujunaaje

njoyo baka rew6e e sukaa6e ngalaa. O wi'i taalibaa6e makko been:

—Njoyyiniree 6e feccere feccere, wootere fuu capande njoyo.

¹⁵ Be ngadiri noon, 6e njoyyini 6e fuu. ¹⁶ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggatii kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon e liyyi diin, o hokki taalibaa6e been peccana jamaa oon. ¹⁷ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kandeeje sappo e didi.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

(Matta 16.13-20, Marku 8.27-30)

¹⁸ Nyannde gomma imo toowtidi e taalibaa6e makko, imo wada du'aare. O yami 6e, o wi'i:

—Moy jama'aaje mbi'ata ngonumi?

¹⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e katin du ina mbi'a wo a gooto e annabaa6e arandee6e been ummitii.

²⁰ O yami 6e:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu Laamdo!

²¹ O sappani 6e e semmbe taa 6e kaalana dum fay gooto.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Marku 8.31-33)

²² O beydi, o wi'i:

—Ina tilsii Bii Neddo torree torraaji keewdi. Mawbe yimbe e almaami'en e janninginoobe Tawreeta caloto mo. O warete, de nyannde tataberde o iirtoto.

No Iisaa jokkirtee

(Matta 16.24-28, Marku 8.34-9.1)

²³ Gada dum o wi'i be fuu:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal nyannde fuu, jokka kam.* ²⁴ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am, dannaan ki. ²⁵ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo si halkii yonki muudum naa mursii hoore muudum? ²⁶ Cemtirdo kam, miin e haalaaji am fuu, miin Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e teddeengal am e teddeengal Baaba am e malleyka'en seniibe. ²⁷ Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do be maayataa, tawee nji'aay laamu Laamdo.

No alhaali Iisaa waylitorii

(Matta 17.1-8, Marku 9.2-8)

²⁸ Hono balde jeetati gada ko Iisaa haali haalaaji diin, o yaari Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba dow waamnde

faa o wada du'aare. ²⁹ Nde o du'otonoo ndeen, yeeso makko waylitii, kaddule makko ndawni far faa ina njalba. ³⁰ Inan worbe

didoo bangi, ina kaalda e makko. Wo Muusaa e Iliyaasa. ³¹ Be bangidi e darja mawdo, ibe kaala dow dillugol makko adunaaru ngol o gadii tabintinde to Urusaliima ngool. ³² Tawi Piyeer e wondube e muudum been wo daaniiibe doyingol teddungol. Kaa be pinii, be nji'i darja makko, be nji'i worbe didoo wondube e makko been. ³³ Nde yimbe didoo been ceedannoo e makko ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

O anndaa ko o haalata. ³⁴ Nde o haalannoo dum ndeen, ruulde wari, suddi be. Nde ruulde ndeen suddunoo be fu, taalibaaabe been kuli sanne. ³⁵ Daande yuuri e ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam cubaado. Kettindanee mo!

³⁶ Nde daande ndeen tili-noo fu, Iisaa kam tan tawaa toon. Taalibaaabe been cuufi kabaaru oon. Ley balde deen, be kaalanaay fay gooto ko be nji'i duum.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Matta 17.14-18, Marku 9.14-27)

³⁷ Jaango majjum, nde be njippinoo waamnde ndeen,

* **9:23** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

jamaa keewdo jakkittii mo.
³⁸ E ley jamaa oon, gorko
 gooto yeewnii, wi'i:

—Moodibbo, mido nyaage,
 tinna ndaaranam biyam
 gorko, sabo kam tan
 ngoodumi. ³⁹ Ginnaaru
 ina nannga mo, o feekoo
 wakkati gooto, imo diwna faa
 hunnduko makko wurtina
 nguufu. Ndu yoppataa mo
 si wanaa terde makko fuu
 nawnoo. ⁴⁰ Mi nyaagake
 taalibaafe maa been ndiiwa
 ndu, de 6e kunngii.

⁴¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hey jamaanu bondo mo
 walaa goondinal. Faa ndey
 ngondammi e moodon? Faa
 ndey keddotoomi munyande
 on? Waddanam suka maa o
 do!

⁴² Nde suka oon warannoo
 ndeen, ginnaaru nduun
 li6i dum e leydi, heddi in
 diwnina dum. Ndeen Iisaa
 sappani ginnaaru nduun e
 sembe, dannii suka oon,
 hokkiti dum baaba muudum.
⁴³ Dum haaynii yim6e been
 fuu sanne saabe baawde
 Laamdo mawde deen.

*No Iisaa haaliri dow
 maayde muudum e ummitagol
 muudum*

(*Matta 17.22-23, Marku
 9.30-32*)

E ley ko jamaa oon fuu
 haaynaa e golle Iisaa duum,
 o wi'i taalibaafe makko been:

⁴⁴ —Onon le, omtee noppi
 mon, nanon ko kaalammi:
 Bii Neddo wattete e juude
 yim6e.

⁴⁵ Ammaa 6e paamaay
 haala kaan, maanaa makka
 ina suudanii 6e, faa 6e
 kunngii annditinde ka. Be

kulii yamtindaade mo dow
 makka du.

Haala burdo teddude

(*Matta 18.1-5, Marku 9.33-
 37*)

⁴⁶ Ndeen taalibaafe been
 ina njeddundura moy buri
 teddude hakkunde mu66en.
⁴⁷ Iisaa annditi ko 6e miilo-
 too ley berde ma66e. O hooyi
 cukalel, o darni ngel dakkol
 makko, ⁴⁸ o wi'i 6e:

—Neddo fuu ja66iido
 cukalel ngel e innde am,
 wo miin ja66ii. Ja66iido kam du,
 ja66ake Nuldo kam. Sabo
 burdo famdude hakkunde
 moodon fuu, kam woni
 teddudo.

*Haala mo salaaki en fuu
 ina wondi e meeden*

(*Marku 9.38-40*)

⁴⁹ Yuhanna haali, wi'i:

—Joomam, min nji'ii gorko
 gooto ina riiwra ginnaaji e
 innde maa, de min kadi mo,
 sabo o waldaa e meeden.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Taa kadee mo dum, sabo
 mo salaaki on fuu ina wondi
 e moodon.

*No wuro wooto salorii
 Iisaa*

⁵¹ Nde wakkati yeentugol
 Iisaa dow kammu 6adinoo
 fu, siini yahan Urusaliima,
⁵² nuli nulaa6e ardo dum.
 Nulaa6e been naati ley wuro
 Samariyankoo6e wooto faa
 cegilanoo mo weerdude.

⁵³ Ammaa wuro ngoon
 ja66aaki mo, sabo Urusaliima
 o fa'i. ⁵⁴ Nde Yaakuuba
 e Yuhanna nji'unoo dum
 ndeen, mbi'i:

—Joomii amin, yalla ada
 yidi min njamira yiite yuura
 dow kammu wula 6e naa?

⁵⁵ Ndeen Iisaa hucciti e ma66e, feli 6e. ⁵⁶ Caggal duum 6e njehi wuro wonngo.

No yimbe mbiiri njokkan Iisaa

(*Matta 8.19-22*)

⁵⁷ E ley jahaangal ma66e ngaal, goddo wi'i mo:

—To njahataa fuu mi jokkete.

⁵⁸ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

⁵⁹ O wi'i goddo katin:

—Jokkam!

Oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

⁶⁰ Iisaa wi'i mo:

—Accu maay6e uwa maay6e mu66en. Aan kaa, yahu mbaajodaa kabaaru laamu Laamdo.

⁶¹ Goddo katin wi'i mo:

—Joomam, mi jokkete, de accu mi waynowoo yimbe am tafon.

⁶² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Neddo fuu nanngudo jalo sari de na yeeyoo, walaa ko nafata ley laamu Laamdo.

10

No Iisaa nuliri taalibaabe capande njeddo e dido

¹ Caggal duum, Iisaa subii katin capande njeddo e dido, nuldi 6e dido dido, 6e ardoo dum e wuro fuu e nokku fuu to o anniyii yaade, kanko e hoore makko. ² O wi'i 6e:

—Gese benndude ina keewi, ammaa tayoo6e keewaa. Ndelle, njaaree Jom tayri nulda tayoo6e ley gese muudum deen. ³ Njehee. Si goonga mido nula on hono wo on 6i66e baali hakkunde pobbi. ⁴ Taa kooyee dannga, naa mbasu, naa pade. Taa njowton fay gooto e dow laawol. ⁵ Galle mo naatoton fuu, njowton joomum tafon, mbi'on: «Wo jam wonda e galle o!» ⁶ Si neddo jom jam na woni doon, du'aare mon hewtan dum. Ammaa si walaa, du'aare mon wartan e moodon. ⁷ Njippodon e galle oon. Ko 6e kokki on fuu nyaamon, njaron, sabo golloowo ina haandi e njobdi muudum. Taa ngadon naata-wurtoo ley galleeji. ⁸ Wuro fuu ngo naatudon, si on nja66aama, nyaamon ko kokkadon fuu. ⁹ Ndannon nyaw6e won6e doon, mbi'on yimbe wuro been: «laamu Laamdo badake on.» ¹⁰ Wuro fuu ngo naatudon, si on nja66aaka ley maggo, mburtodon e laabi mum, mbi'on: ¹¹ «Min piddanii on fay colla wuro moodon takkudo e koyde amin. Ammaa anndee: laamu Laamdo badake.» ¹² Mido haalana on: Nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon buran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude
(*Matta 11.20-24*)

† 9:58 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

13 Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete won6e toon been tuubiino law. Tawete 6e 6ornakeno tekke bootooji, 6e njoodakeno ley ndoondi, faa 6e kolla 6e tuubii. 14 Saabe duum, nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde. 15 Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maay6e.

16 O haalani taalibaa6e makko katin:

—Kettindaniido on fuu, miin hettindanii. Calaniido on fuu, miin salanii. Calaniido kam fuu, salanake Nuldo kam oon du.

17 Capande njeddo e dido been ngartidi e seyo, mbi'i:

—Joomii amin, fay ginnaaji bondi diin dwtanake min saabe innde maa.

18 O wi'i 6e:

—Mi yi'ii Seydaani ina yuura dow kammu, ina saama hono mayyere. 19 Nanee, mi hokkii on baawde yaa6ude bolle e jahe, mi hokkii on jaalaade baawde ganyo fuu. Huunde fuu torrataa on fes. 20 Ammaa taa ceyoree ko ginnaaji dwtanii on duum. Ceyoree ko inde mon mbinndaa dow kammu duum.

Haala seyo Iisaa

(Matta 11.25-27, 13.16-17)

21 Wakkati oon, Ruuhu Ceniido hebbini Iisaa seyo. Iisaa wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de 6anginandaa de cukaloy. Ayyo, noon jaati Baaba, sabo duum weli maa. 22 Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Biddo si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du si wanaa Biddo, e mo Biddo oon muuyi 6anginande.

23 Ndeen Iisaa hucciti e taalibaa6e been, haalani dum'en kam'en tan, wi'i:

—Barke woodanii gite jiide ko nji'oton duum! 24 Sabo mido wi'a on, annabaa6e heew6e e kaanankoo6e heew6e na njidunoo yi'ude ko nji'oton duum, de 6e nji'aay. I6e njidunoo nanude ko nanoton duum, de 6e nanaay.

Banndollow Samariyanke lobb

25 Ndeen, jannginoowo Tawreeta gooto ummii faa ndaartindoo mo, wi'i:

—Moodibbo, noy kaanumi wadude faa mi he6a nguurndam nduumiidam?

26 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Dume winndaa ley Tawreeta? Dume njanngataa ley toon?

27 Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Njidiraa Laamdo, Joomiraado maa e 6ernde maa fuu e yonki maa fuu e semmbe maa fuu e hakkillo maa fuu. Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

28 Iisaa wi'i mo:

—Jaabu maa o woodii. Wadu noon, ndeen a wuuran!

29 Kaa jannginoowo Tawreeta oon ina yidi heedude e goonga, wi'i mo:

—Moy woni gondo am?

30 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gorko gomma yuuri Urusaliima, ina yaha Yeriko, hawri e yanooɓe. Be ɓorti mo, ɓe piyi mo faa ɓe mbayri mo imo ɓadii maayde. 31 Tawi almaami gooto ina wara dow laawol ngool. Nde o yi'unoo janaado oon ina waalii doon fu, o wosii dum, o faltii.

32 Noon Lewinke gomma du wari nokku oon. Nde yi'unoo mo fu, wosii mo, faltii.

33 Ammaa Samariyanke jahoowo wari to makko, yi'i mo, yurmii mo, 34 ɓattii mo, sawriri barme makko deen nebbam e cabijam, fili dum leppi. Caggal dum, o waddini dum araawa makko, o yaari dum nokkuure to weerɓe njippotoo, o hinnii dum. 35 Jaango majjum, o itti buudi cardi didi, o hokki jom weerdude oon, o wi'i dum: «Hinna mo. Si o nyaamii ko ɓuri dum, nde ngartumi fu, mi yoɓete.»

36 Nde Iisaa hantunoo bandol ngol ndeen, wi'i:

—E miilo maa, moy e tato been laatii gondo janaado oon?

37 Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Jurmiido mo oon.

Iisaa wi'i mo:

—Aan du, yahu, wadoy hono noon!

No Iisaa jipporii to Marta e Mariyama

38 E jahaangal maɓɓe ngaal, Iisaa fanti wuro wooto, de debbo bi'eteedo Marta jippini dum. 39 Marta ina woodi minyiiwo bi'eteedo Mariyama. Oon ina joodii dakkol koyde Iisaa, ina het-tindii haala muudum. 40 De Marta le, golleeji muudum keewdi diin tan ngoni e hakkillo muudum, wari, wi'i:

—Joomam, a hillaaka ko minyam o yoppidi kam e golleeji di duum naa? Wi'u mo, o walla kam!

41 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Marta, Marta, ada tampina hoore maa e kujje keewde, ada jiiɓa hakkillo maa. 42 Ammaa huunde wootere tan woni ko haani. Ko Mariyama subii duum wo ngedu lobbu, o teetataake dum du.

11

No Iisaa jannginiri taal-ibaabe muudum no du'ortee (Matta 6.9-13, 7.7-11)

1 Nyannde gomma, Iisaa ina du'oo e nokku gomma. Nde o tilinoo ndeen, gooto e taalibaaɓe makko been wi'i mo:

—Joomii amin, janngin min no min ndu'ortoo, hono no Yaayaa jannginiri taal-ibaabe muudum noon.

2 O wi'i ɓe:

—Nde ndu'otodon fuu, mbi'on:

«Baabiiwo, innde maa laato seniinde, laamu maa wara.

3 Kokkoraa min nyannde fuu nyaamdu heyooru min.

4 Njaafonodaa min hakkeoji
amin,
sabo minen du miden
njaafoo wadoobe min
hakkeoji fuu.

Taa accu min njarribee.»

5 O wi'i 6e katin:

—Si gooto mon yehii to
yigoo muudum hakkunde
jemma, wi'ii dum: «Yigoo
am, nyamlam buuruje tati,
6 sabo yigoo am gondo e
laawol jippake wuro am,
de mi walaa ko mi hokka
dum», 7 yalla yigoo maa oon
jaabete ley galle toon, wi'e:
«Taa torram, sabo damm-
bugal ngal sokaama, miin e
sukaa6e am du min pukkake,
mi waawaa ummaade faa mi
hokke fay huunde»? 8 Mido
wi'a on, fay si o ummaaki o
hokkire saabe wo a yigiiko,
o ummoto, o hokke haddi
ko kaajadaa duum, taa o
hersa. 9 Miin, mido wi'a on:
njaaree, on ke6an. Pilee, on nji-
itan. Calminee, on omtante.
10 Sabo njaariido fuu he6an.
Piliido fuu yiitan. Calmino
fuu omtante. 11 Moy e
moodon woni baabiiwo mo
biyum njaarotoo liingu, de
hokka dum mboddi? 12 Naa
njaaroo dum booccoonde, de
hokka dum yaare? 13 Ndelle
no mbonirdon nii fuu, odon
anndi no kokkirton 6i66e
moodon kulle lobbe, sakko
Baaba moodon gondo dow
kammuuli. Njaariido mo fuu, o
hokkan dum Ruuhu Ceniido.

*No Iisaa riiwrata ginnaaji
e Baawde Laamdo
(Matta 12.22-30, Marku*

3.20-27)

14 Nyannde gomma,
Iisaa ina riiwa ginnaaru
muumdinndu goddo. Nde
ginnaaru nduun wurtinoo
ndeen, muumo oon fuddi
haalude. Dum haaynii
jama'aaje deen. 15 De wo66e
ma66e ina mbi'a:

—Wo e baawde Beeljebul,
hooreejo ginnaaji oon, o rii-
wrata ginnaaji.

16 Wo66e njaarii mo maande
yuuroore dow kammu faa
ndaartindoo mo. 17 Kanko le,
imo anndi miilooji ma66e, o
wi'i 6e:

—Laamu fuu pecciingu ina
habda, halkan. Katin du, si
galle feccake na habda fu,
cankitoto.* 18 Si Seydaani
e hoore mum feccake fu,
noy laamu mum heddortoo?
Mido wi'a on dum saabe ko
mbiidon wo e baawde Beel-
jebul ndiiwrampi ginnaaji
duum. 19 Si tawii miin mido
riiwrata ginnaaji e baawde
Beeljebul, jokku6e on 6een
le, moy ndiiwrata fi? Ndelle
golle ma66e jaati kollata on
ngalaa e goonga! 20 Ammaa
si tawii junngo Laamdo ndi-
iwrampi ginnaaji, dum ina
holla laamu Laamdo warii
to moodon. 21 Gorko jom
sembe tiigiido kabitirde,
si haybii galle mum, jawdi
mum reenoto. 22 Ammaa si
burdo dum sembe warii
to muudum, jaalake dum
fu, teetan dum kabitirde
mum de yownoo hoolaare
muudum dow mu66en deen,
fecca jawdi muudum ndiin

* **11:17** Timmoode aayaare nde ina waawi fiirtireede: Laamu fuu pecciingu ina
haba, halkan, cuudi maggu fuu bo66oto.

e wo66e. ²³ Mo waldaa e am fuu, wo ganyo am. Mo wal-lataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo.

Haala yeccagol ginnaaru
(*Matta 12.43-45*)

²⁴ Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu nootta, de ndu hebataa. Ndeen ndu wi'an: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» ²⁵ Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun fiisaama, moyyinaama. ²⁶ Ndeen, ndu yahan, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde.

Haala burdo hebude barke

²⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, debbo gooto ley jamaa oon yepti daande muudum, wi'i:

—Barke woodanii debbo deedudo ma mo muynudaa!

²⁸ Ammaa Iisaa jaabii, wi'i:

—Nanoo6e haala Laamdo de njokki ka been, kam'en buri hebude barke!

No yimbe pilorii maande

(*Matta 12.38-42, Marku 8.12*)

²⁹ Wakkati mo jama'aaje deen billunduri e makko ndeen, o fuddi wi'ude:

—Yim6e jamaanu o been wo yim6e bon6e. I6e piloo maande, de 6e kokkataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ³⁰ Sabo no Yuunusa laatoranii Niniwenkoobe maande ni, hono noon Bii Neddo du laatorantoo yim6e jamaanu

o maande. ³¹ Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hordoore ummodoto e wor6e jamaanu o, hiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo o yuwii faa hoore leydi, o warii faa o hettindoo haalaaji Suleymana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymana ina do! ³² Yim6e Niniwe du ummodoto e yim6e jamaanu o nyannde darngal, kiitodoo e mu66en, li6a dum'en. Sabo 6e tuubii gilla nde 6e nannoo waaju Yuunusa ndeen. De inan, burdo Yuunusa ina do!

Bannol annoora banndu
(*Matta 5.15, 6.22-23*)

³³ —Fay gooto hu66ataa lampal, de suuda dum naa hippa dum kaakol. Ko wadata dey, ngal 6ilete, faa ngal yaynana naatoobe. ³⁴ Gite maa ngoni lampal banndu maa. Si gite maa ina mboodi, banndu maa fuu heewan annoora. Ammaa si de mboodaa, banndu maa fuu heewan nimre. ³⁵ Ndelle, haybu, taa annoora gondo e maada oon ni66a. ³⁶ Sabo si banndu maa fuu heewii annoora, tawa faa'e e mayru walaa e nimre, ndu fuu ndu heewan annoora hono no lampal yaynirante noon.

No Iisaa feliri Farisa'en e janninoobe Tawreeta

(*Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 20.45-47*)

³⁷ Nde Iisaa tilinoo haalde ndeen, Farisaajo gooto noddi dum faa wottodoo e muudum. O naatowi, o joodii faa o nyaama. ³⁸ Farisaajo oon, dum haaynii dum nde

yi'unoo o fuddii nyaamude tawi o lootaay juude makko.

³⁹ De Iisaa wi'i mo:

—Onon Farisa'en, odon lawya caggal kore e caggal kaake, tawee le, berde moodon ina keewi nguyka e bonanda! ⁴⁰ Onon majjuḅe! Wanaa Tagudo dow oon tagi ley du naa? ⁴¹ Cakkee ko woni ley kore e kaake deen. Ndeen, ko heddii ḁuum fuu laatanto on ko laaḅi.

⁴² Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon ittana Laamḁo jakka naanaa e jakka haako lekkoy ngokkoy e ko aawoton fuu. Kaa odon kuyfini dartaare, odon kuyfini yidde Laamḁo. Wo kanjum kaannodon waḁude tawee on njoppaay ko heddii ḁuum. ⁴³ Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon njidi joodaade nokkuuje teddude ley cuudi baajordi, odon njidi salmineede e nokkuuje de yimḅe keewi.

⁴⁴ Bone woodanii on! Sabo odon nanndi hono caabeeje de ngalaa maande, de yimḅe njahata dow muḅḅen, tawee annḁaa.

⁴⁵ Gooto e jannginooḅe Tawreeta jaabii Iisaa, wi'i:

—Moodibbo, no kaalirtaa ni, na huyfina min, minen du.

⁴⁶ O jaabii, o wi'i:

—Onon jannginooḅe Tawreeta du, bone woodanii on! Sabo odon ndonnda yimḅe donje teddude, tawee onon e ko'e mon, on meemirtaa de fay e hoore honndu moodon.

⁴⁷ Bone woodanii on, sabo odon moyyintinoo caabeeje annabaaḅe ḅe maamiraaḅe

mon mbarnoo ḅeen. ⁴⁸ Ndelle odon ceedoo golle maḅḅe deen ina mbeli on. Sabo kamḅe, ḅe mbarii annabaaḅe, onon du, odon moyyintinoo caabeeje muḅḅen! ⁴⁹ Dum le, Laamḁo hakkilanteejo wi'i: «Mi nuldan ḅe annabaaḅe e nulaaḅe, ḅe mbara yoga, ḅe torra yoga.» ⁵⁰ Dum

wadi de yiyam annabaaḅe ndufaadam gilla e fuddoode adunaaru ḁaam, ina yomnitoree e yimḅe jamaanu o, ⁵¹ gilla e yiyam Haabiila faa e yiyam Jakariyaa baraado hakkunde hirsirde e suudu dewal mawndu nduun. Miḁo haalana on goonga: ḁum fuu ḁum yomnitorte e jamaanu o. ⁵² Bone woodanii on, onon jannginooḅe Tawreeta! Sabo on teetii cokitirgal annḁal. Onon e ko'e mon on naataay, de yidube naatude ḅeen du, on accaay naata.

⁵³ Nde Iisaa dillunoo ḁoon, jannginooḅe Tawreeta e Farisa'en ina ḅernani ḁum sanne sanne. Iḅe yama mo kulle keewḁe, ⁵⁴ heddii iḅe tuufa mo faa ḅe keḅa e hunnduko makko ko ḅe nanngira mo.

12

Haala kulol Laamḁo (Matta 10.26-31)

¹ Wakkati oon yimḅe uju-naaje sowre kawriti faa ina njaaḅundura. Ndeen Iisaa wi'i taalibaaḅe mum ḅeen:

—Ndeentee e rabilla Farisa'en, ḁum woni naafikaare. ² Walaa fuu ko suddii ko suddi-tataake, walaa ko suudii ko ḅangintaake. ³ Dum wadi

huunde fuu ko kaaldon ley nimre nanete ley annoora. Katin du ko cowndidon ley cuudi ommbaadi fuu, gooynete faa dow cuudi.

⁴ Mido haalana on, onon yigiraabe am: taa kulee waroobe banndu de walaa fuu ko mbaawi gada duum.

⁵ Mi hollan on mo kaandon hulde: kulon baroowo neddo, jojiido baawde nannude dum ley jahannama. Goonga, mido wi'a on: oon kaandon hulude! ⁶ Wanaa pooloy njoyoy ina coottee buudi didi tan naa? Ammaa fay e noon, Laamdo yeggitataa fay gootel e makkoy. ⁷ Ko buri noon du, fay ngaasa ko'e moodon fuu limaama faa laabi. Ndelle, taa kulee, sabo odon buri pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasihu yeeso yimbe

(Matta 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸ Mido wi'a on: neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin Bii Neddo du mi jaban dum yeeso maleyka'en Laamdo. ⁹ Ammaa caliido kam yeeso yimbe, salete yeeso maleyka'en Laamdo. ¹⁰ Neddo fuu kaaldo ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido yaafataake. ¹¹ Nde yimbe njaari on to cuudi baajordi naa yeeso hooreebe naa laamiibe taa mbemmbedon ko njaaboton, naa ko kaaloton, ¹² sabo Ruuhu Ceniido anndinan on wakkati oon ko kaandon haalde.

Banndol dow jom jawdi pamaro hakkillo

¹³ Goddo ley jamaa oon wi'i: —Moodibbo, wi'u mawnam o hokka kam ngedu am e ndongu amin.

¹⁴ O jaabii dum, o wi'i:

— Hey gorko, moy wadi kam carotoodo mon naa peccoowo jawdi mon?

¹⁵ O wi'i jamaa oon:

—Tinnee ndeentee e eelgal* jawdi fuu, sabo wanaa jawdi wuurnata neddo, fay si tawaa wo jom jawdi.

¹⁶ O banndani 6e banndol, o wi'i:

—Jom jawdi gomma, gese muudum mboodiino sanne. ¹⁷ Imo miiloo e hoore makko: «Noy ngadammi? Sabo mi walaa fuu do mi resa nyaamri am ndi. ¹⁸ Ayyo, nii ngadammi: mi liban beembe am deen, mi nyiba godde burde de manngu, mi resa nyaamri am ndi e jawdi am fuu toon. ¹⁹ De mi wi'a e hoore am: A hebii jawdi mbaawndi jogaade ma duubi keewdi. Fowtu, nyaamaa, njaraa, mbeltodaa.» ²⁰ Ammaa Laamdo wi'i mo: «Aan pamdudo hakkillo! Yonki maa ittete e jemma o. Moy adata ko paggidaa duum?» ²¹ Nii woni sifa neddo fuu pagganiido hoore muudum jawdi, de wanaa jom jawdi yeeso Laamdo.

Haala hoolaade Laamdo (Matta 6.25-34)

²² Ndeen o wi'i taalibaa6e makko been:

* 12:15 Maanaa eelgal do wanaa njaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

—Dum wadi mido wi'a on: taa nguurndam mon ha66a on ko'e e ko nyaamoton. Taa 6alli mon du ka66a on ko'e e ko 6ornotodon. ²³ Sabo nguurndam ina 6uri nyaamdu, 6anndu du ina 6uri kotal. ²⁴ Taykee dowdaake le: de aawataa, de tayataa, de ngalaa resirde, de ngalaa beembe, ammaa Laamdo ina nyaamna de. Onon, odon 6uri pooli diin to woddi! ²⁵ Moy e moodon waawi 6eydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ka66u-ko'u muudum? ²⁶ Ndelle, si tawii on mbaawaa wadude fay hono dum e famdude, ko wadi odon ka66i ko'e mon e dow ko heddii duum? ²⁷ Yeewee pinndiiji no mawnirta. Di tampataa, di mottataa. Ammaa mido wi'a on, fay Suley-maana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ²⁸ Laamdo ina holtinira ni hudo wonko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, sakko onon, onon famdube hoolaare! ²⁹ Taa kilnee filaade ko nyaamete e ko yaretee, taa dum ha66a on ko'e! ³⁰ Sabo kulle deen fuu, wo yim6e adunaaru pilotoo de. De Baaba mon ina anndi odon kaajaa de. ³¹ Ammaa pilodon laamu Laamdo, ndeen on 6eydante ko heddii duum.

*Haala jawdi dow kammu
(Matta 6.19-21)*

³² Taa kulee, onon coggal pamaral, sabo Baaba moodon ina seyorii hokkude on laamu muudum. ³³ Connee jawdi mon fuu,

cakkon. Moyyanee ko'e mon danngaaji di mbonataa, njogodon jawdi ngonndi dow kammu ndi timmataa, ndi gujjo 6adataako, mooyu du bonnataa. ³⁴ Sabo do jawdi moodon woni fuu, doon berde moodon du ngonata.

*Haala segilaniibe jakki-
taade jom mu66en
(Matta 24.45-51)*

³⁵ —Ka66ee kabborfi mon faa ngollon, ku66ee lampe mon. ³⁶ Laatee hono yim6e segilaniibe jakkitaade jom mu66en nde wartata weltaare 6angal, faa omtanon dum wakkati nde yottii salmini fu. ³⁷ Barke woodanii maccube 6e jom mu66en tawi ina kakkilani dum. Goonga kaalanammi on: o ha66oto ka66orgol makko saabe golle, o joyyina 6e faa 6e nyaama, o wara o gollana 6e. ³⁸ Si o wartii hakkunde jemma, naa hejjere fu, barke woodanii 6e o tawri noon 6een.

³⁹ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata, yoppataano o naata suudu muudum. ⁴⁰ Onon du, cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

⁴¹ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, banndol ngolle, wo minen tan kaaldataa naa yim6e fuu?

⁴² Iisaa jaabii, wi'i:

—Moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo, mo joomum halfinta golloo6e mum faa hokka 6e ngedu ma66e nyaamdu e wakkati kaando? ⁴³ Barke woodanii golloowo

mo joomum warti, tawi ina wada noon. ⁴⁴ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁵ Ammaa si golloowo oon wi'ii ley bernde mum joomum oon booyii wartaay, de fuddi ina fiya maccube e horbe, ina nyaama ina yara ina suloo, ⁴⁶ ndeen kaa, joomiiko wartin nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde be ngoondinaay. ⁴⁷ Golloowo anndudo ko joomum yidi, de segilaaki, gollaay ko joomum yidi fu, fiyete boggi keewdi. ⁴⁸ Kaa mo anndaa ko joomum yidi, de wadi ko jeyi fiyeede, fiyete boggi seeda. Kokkaado ko duudi, yamete ko duudi. Kalfinaado ko heewi, yamete ko buri heewde.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimbe
(*Matta 10.34-36*)

⁴⁹ —Mi warii faa mi fadfa yiite e leydi ndi. Mido heppi nge hu66a law! ⁵⁰ Ina woodi lootagal batisima naawngal ngal looteteemi. Mido torroo faa dum tabita! ⁵¹ Odon miiloo wo jam ngardumi adunaaru naa? Wanaa! Mido wi'a on: ko ngardumi dey, wo senndude. ⁵² Gilla joonin yimbe njoyo wondube ley wuro wooto ceedan, tato kabdan e dido, dido kabdan e tato. ⁵³ Baaba habdan e biyum gorko, biddo gorko du habdan e bammum, inna

habdan e biyum debbo, biddo debbo du habdan e inna muudum, esiyo debbo habdan e dee biyum, dee biddo du habdan e esum debbo.

Haala senndude wakkatiiji

(*Matta 16.2-3*)

⁵⁴ Iisaa wi'i jama'aaaje deen katin:

—Si on nji'ii ruulde ina yuura gorgal tan, on mbi'an nde to6an. Laatorto hono noon du. ⁵⁵ Si henndu hordoore wifii, on mbi'an wulan jaw. Dum laatorto noon du. ⁵⁶ Onon mu-naafiki'en! Odon mbaawi senndude alhaali leydi e kammu. Ko wadi de on mbaawaa senndude alhaaliiji jamaanu o?

No neddo haaniri rewritinde e gondo muudum

(*Matta 5.25-26*)

⁵⁷ Ko wadi on mbaawaa annditande ko'e mon ko fonnditii? ⁵⁸ Si ada yaada e kabdo maa faa cardowon, fila rewritinde e makko gilla e dow laawol, taa o yaare to carotoodo, de carotoodo oon hokke doomoowo kasu, de doomoowo oon du udde ley kasu. ⁵⁹ Mido haalane: abada a wurtataako, si a yobaay ko ndewetedaa duum faa laabi.

13

Haala tuubugol e halkugol

¹ Wakkati oon, wo66e ngari kaalani Iisaa ko hewtii Galilinkoo6e wo66e. Be mbi'i Pilaatu* jillundurii yiyam ma66e e yiyam sadakaaji ma66e. ² Iisaa jaabii 6e, wi'i:

* 13:1 Pilaatu wo hooreejo leydi Yahuudiya.

—Yalla odon miiloo kambe buri luttude diina e Galilinkooŋe heddiibe been fuu naa? Odon miiloo wo saabe duum wadi de 6e torrira noon naa? ³ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton. ⁴ Odon miccoo yimbe sappo e njetto 6e suudu Silowam toowndu nduun saami dow muŋŋen faa maayi been. Yalla odon miiloo kambe buri yimbe Urusaliima fuu junuuba naa? ⁵ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton.

⁶ Ndeen o banndani 6e bandol ngol, o wi'i:

—Yibbi ngooti ina wonnoo ley ngesa neddo gomma. O wari borude ki, de o tawraay ki fay huunde. ⁷ O wi'i golloowo ngesa oon: «Nii woni duubi tati mido wara filaade bibbe yibbi ki, de mi tawaay. Soppu ki! Ko wadi iki itta sembe leydi ndi?» ⁸ Golloowo oon wi'i mo: «Joomam, accu ki do faa mawuuri. Do e ndeen, mi reman mi filtina ki, mi watta birgi. ⁹ Ina hasii ki rima do e mawuuri. Si ki rimaay du, coppaa ki.»

No Iisaa danniri debbo nyannde fowteteende

¹⁰ Nyannde fowteteende gomma, Iisaa ina waajoo ley suudu waajordu wooturu. ¹¹ Debbo gomma mo ginnaaru nyawni ko wadi duubi sappo e jeetati ina tawaa doon. O turiido tan, o waawaa dartaade fey. ¹² Nde Iisaa yi'unoo mo ndeen, noddi mo, wi'i mo:

—Banndam debbo, a dadii nyawu maa ngu.

¹³ Iisaa yowi juude mum dow makko, de wakkati gooto o dartii cet, imo yetta Laamdo. ¹⁴ De hooreejo suudu waajordu nduun na mettaa ko Iisaa dannii goddo nyannde fowteteende duum, wi'i yimbe been:

—Balde jeegom jeyde golleede ina ngoodi. E ley balde deen kaandon warude ndannedon, wanaa nyannde fowteteende.

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Onon munaafiki'en! Wanaa mono e moodon fuu ina haŋŋita ngaari muudum naa araawa muudum nyannde fowteteende yarnowa dum naa? ¹⁶ Debbo o wo taan Ibrahiima, mo Seydaani haŋŋiri duubi sappo e jeetati. Wanaa imo jeyi haŋŋiteede nyannde fowteteende naa?

¹⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, waybe mo been fuu cemti. De jamaa oon fuu ina ceyii e dow kaayeeffiji di o wadata diin.

Banndol haala gabbel pamarrel

(Matta 13.31-32, Marku 4.30-32)

¹⁸ Iisaa wi'i:

—Noy laamu Laamdo wa'i? Dume nanndinammi dum? ¹⁹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, aawi ley sardine muudum. Aawdi ndiin fudi, laatii lekki faa pooli piirooji nyibi cuudi muŋŋen e licce makki.

Banndol haala rabilla

(Matta 13.33)

²⁰ O wi'i katin:

—Dume nanndinammi e laamu Laamdo? ²¹ Ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

Haala dammbugal paadungal

(Matta 7.13-14, 21-23)

²² Iisaa ina rewaa ley gallu-uje e ley gure fuu, ina waa-joo, ina fonndii Urusaliima.

²³ Neddo gomma yami mo:

—Joomam, yimbe seeda tan kisata naa?

O wi'i be:

²⁴ —Ndurwee naatiron dammbugal paadungal sabo mido wi'a on: heewbe tefan naatude, de kunngoo. ²⁵ Si jom galle oon ummake, sokii dammbugal muudum, tawi onon odon keddi yaasin, odon calma, odon mbi'a: «Joomii amin, omtan min», ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeya don!» ²⁶ Ndeen, on puddan wiide: «Min nyaamdii e maa, min njardii e maa, a waajake dow laabi amin.» ²⁷ Ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeya don. Mboddee kam, onon wadoobe ko boni!» ²⁸ On mboyan, on nyeryunduran nyiye nde nji'oton Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, kam'en e annabaabe fuu ley laamu Laamdo, tawa onon on faddaabe yaasin. ²⁹ Yimbe yuuran lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, njoodoo nyaamda ley laamu Laamdo. ³⁰ Goonga ni, sakitiibe wobbe ardoto, ardiibe wobbe du cakitoto.

No Iisaa woyri yimbe Urusaliima
(Matta 23.37-39)

³¹ Wakkati oon, Farisa'en wobbe ngari, mbi'i mo:

—Dillu do, njahaa e yaadu maa, sabo Hirudus kaananke oon ina muuyi warude ma.

³² O wi'i be:

—Njehee mbi'owee baagayel ngeel: «Ndaar, mi riiwan ginnaaji, mi dannan nyawbe hannden e jaango. De nyannde tataberde mi yottinan golle am. ³³ Ammaa ina tilsi mi yaha hannden e jaango e fa66i-jaango, sabo annabaajo haanaa maayde si wanaa ley Urusaliima.»

³⁴ Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaabe, ada warda nulaabe to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde 6i66e maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeelee muudum ni. De on njaabaay. ³⁵ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon. Mido wi'a on: on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»†

14

No Iisaa danniri gorko buutudo

¹ Nyalaande fowteteende gomma, Iisaa naatii suudu hooreejo Farisa'en gooto faa nyaama. Wonbe toon been ina taykoo mo. ² Gorko buutudo ina tawaa yeeso makko doon. ³ Iisaa haaldi

† 13:35 Jabuura 118.26.

e jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en, wi'i dum'en:

—Dannude nyawdo nyalaande fowteteende, ina dagii naa dagaaki?

⁴ De 6e keddii i6e ndeyyini. Iisaa tuggi nyawdo oon, dannii dum, de yoppi dum dilli. ⁵ Ndeen o wi'i 6e:

—Moy e moodon 6iyum naa ngaari mum saamata ley 6unndu de hunngoo wurtinde dum law law, fay si dum nyalaande fowteteende?

⁶ Be kunngii jaabaade fay huunde e dow majjum.

Haala subaade joonde e noddude yim6e

⁷ Wakkati Iisaa yi'i noddaabe been ina cuboo nokkuuje burde teddude, o bann-dani 6e, o wi'i:

⁸ —Si a noddaama 6angal fu, taa jooda e joonde burnde teddude. Sabo burdo ma teddude ina waawi warude, ⁹ de noddudo ma oon wara, wi'e: «Hokku oodo joodorgal ngal!» Ndeen a semtan, kooyaa joonde burnde leeyude ndeen. ¹⁰ Ammaa si a noddaama 6angal fu, njoododaa to leeyi, faa noddudo ma oon wara, wi'e: «Yigoo am, hewtu dow to woodi toon!» Ndeen, dum laatante teddeengal yeeso joododiibe maa been fuu. ¹¹ Sabo mawninkiniido fuu, leeyinte, leeyinkiniido du teddinte.

¹² O wi'i noddudo mo oon du:

—Si ada nodda yim6e mbottaari naa hiraande, taa noddu yigiraa6e naa

banndiraa6e naa sakiraa6e naa hoddiibe maa jogiibe jawdi. Hasii 6e nodditete de dum laatoo njobdi maa. ¹³ Jonkaa si a wadii weltaare fu, noddaa talkaabe e woy6e e bonnguu6e e wum6e. ¹⁴ Ndeen, a barkinte, sabo been ngalaa ko njobire. A yobete nyannde dartiibe ummintinaa.

Banndol dow weltaare (Matta 22.1-10)

¹⁵ Gooto e nyaamoobe been, nde nannoo haala ka ndeen, wi'i mo:

—Barke woodanii nyaamoowo ley laamu Laamdo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Gorko gomma wadii nyaamdu mawndu, noddi yim6e faa heewi. ¹⁷ Wakkati nyaamdu nduun segilinoo fu, o neli maccudo makko to yim6e been, wi'a: «Ngaree, nyaamduuji diin cegilaama.»

¹⁸ Be fuu, 6e puddi saloraade gooto gooto. Goddo ma66e wi'i: «Mi soodii ngesa, ina tilsi mi yaha mi ndaarowa nga, mido njaare njaafodaa kam.»

¹⁹ Goddo du wi'i: «Mi soodii ga'i demooji sappo. Mi yahan mi ndaarowa di, mido njaare njaafodaa kam.»

²⁰ Goddo katin wi'i: «Mi banudo kesum, duum wadi de mi hebataa warude.»

²¹ Maccudo oon warti, haalani dum joomum. Oon 6erni, wi'i mo: «Yahu law ley nokkuuje e dow laabi ngalluure nde, ngaddaa talkaabe e woy6e e wum6e e bonnguu6e.»

²² Maccudo oon warti, wi'i: «Joomam, ko mbiidaa duum fuu wadaama, de faa joonin nokkuure ina

heddi.» ²³ Ndeen joomiiko oon wi'i mo: «Yahu dow laabi jaajudi e paadudi, ndooldaa yimbe ngara naata, faa suudu am ndu heewa. ²⁴ Sabo mido wi'a on: fay gooto e be noddunoomi been meedataa nyaamdu am ndu.»

No neddo laartotoo taalibaajo Iisaa

(Matta 10.37-38)

²⁵ Yimbe heewbe ina njaada e Iisaa. O hucciti e maβbe, o wi'i be:

²⁶—Gardo to am fuu, sanaa mi burana dum bammum e inna muudum e jom suudu muudum e sukaaβe muudum e minyiraaβe mum e mawniraaβe mum, mi burana dum fay hoore muudum. Si wanaa noon fu, joomum waawaa laataade taalibaajo am. ²⁷ Katin du, mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fuu, waawaa laataade taalibaajo am.* ²⁸ Si won muuydo e moodon nyibude suudu toowndu, wanaa joomum joodoto tafon, hiisoo ko haajaa, de ndaara yalla na jogii ko tannyata ndu naa? ²⁹ Si wanaa noon, si joomum joyyinii de waawaay tannyude, jiido ndu fuu jalan dum, ³⁰ wi'a: «Neddo o fuddii nyibude, de hunngii tannyude!» ³¹ Katin, si kaananke yehii faa habdowa e kaananke goddo, wanaa o joodoto tafon o fonnda yalla worbe makko ujunaaje sappo been ina mbaawi habdude e jogiido worbe

ujunaaje noogayo? ³² Si tawii o waawaa, o nulan yimbe to joomum gilla battaaki, faa jam wada hakkunde maβbe. ³³ Hono noon, fay gooto moodon waawaa laataade taalibaajo am si yoppaay ko jogii fuu.

(Matta 5.13, Marku 9.50)

³⁴ Lamdam ina woodi, ammaa si dam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? ³⁵ Walaa fuu ko dam nafata, wanaa e leydi, wanaa e birgi. Dam faddete yaasin.

Jom nowru nanooru fuu, nana.

15

Banndol dow mbaalu lalungu

(Matta 18.12-14)

¹ Nanngooβe lampo e luttuβe wobbe fuu ina badii mo faa kettindanoo mo. ² Farisa'en e jannginoobe Tawreeta ina njormoo, ina mbi'a:

—Gorko o ina jabboo luttuβe, ina nyaamda e muβben!

³ Ndeen o banndani be banndol ngol, o wi'i:

⁴ —Si gooto moodon ina jogii baali hemre, de ngootu lalli, wanaa yoppaan capande jeenay e jeenay diin fuu ley ladde, de filowoo lalungu nguun faa yiita dum naa? ⁵ Si o yiitii dum fu, o towiran dum seyo. ⁶ Nde o warti galle makko fuu, o noddan yigiraaβe makko e hoddiibe makko, o wi'a dum'en: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbaalu

* 14:27 Ndaaree Lukka 9.23.

am lallunoongu.» ⁷ Midó haalana on: hono noon seyo laartotoo dow kammuuli si luttoowo gooto tuubii. Ingo buri seyo capande njeenayo e njeenayo dartiibe 6e kaajaaka tuubude.

Banndol dow mbuudu cardi lallungu

⁸ —Katin du, si debbo ina jogii buudi cardi sappo, de ngootu lalli fu, wanaa o hu66an lampal, o fiisoo galle oon, o filoroo hakkillo faa o yiita dum naa? ⁹ Nde o yiiti dum fu, o hawrunduran yigiraa6e makko e hoddiibe makko, o wi'a: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbuudu am lallunoongu.» ¹⁰ Midó haalana on: hono noon maleyka'en Laamdo ceyortoo, si luttudo gooto tuubii.

Banndol dow biddo majjudo

¹¹ Iisaa wi'i katin:

—Gorko gomma ina woodunoo bi66e wor6e dido. ¹² Minyiiwo oon wi'i bammum: «Baaba, hokkam ngedu am e jawdi ndi.» Ndelle, baabiiko oon fecci jawdi muudum ndiin hakkunde ma66e. ¹³ Faa wadi balde seeda, minyiiwo oon hawrunduri ko jogii fuu, dilli, yehi leydi mboddundi. Toon o bonniri ngedu makko nguun fuu e fijirde. ¹⁴ Nde o hantunoo ndi fuu ndeen, rafo bonngo wadi e leydi ndiin, o fuddi tampude. ¹⁵ O yehi o takkowi e gorko jeyaado e leydi ndiin. Oon nuli mo gese mum faa o duranowa dum girooji muudum.

¹⁶ Imo muuyi nyaamude fay nyaamdu girooji diin, ammaa fay gooto hokkataa mo. ¹⁷ Ndeen hakkillo makko warti, o wi'i e hoore makko: «Gollanoobe baaba am nyaaman faa kedda, inani kam do, mido maaya rafo. ¹⁸ Mi ummoto, mi hoota to baaba am, mi wi'a dum: Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma aan du, ¹⁹ mi haandaa e fay wi'eede biya katin. Ndelle, jogoram hono wo mi gooto e golloobe maa been!» ²⁰ Jonle o ummii, o fonndii to baabiiko. Gilla imo woni to woddi, baabiiko oon haccii mo, yurmii mo sanne, doggi, gorfi mo, mucci mo. ²¹ Biddo oon wi'i mo: «Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma, mi haandaa e fay wi'eede biya katin!» ²² De baabiiko oon wi'i maccube muudum: «Karee, ngaddowee saaya burka fuu woodde bornon mo! Ngatton hootonnde e honndu makko, ngatton pade e koyde makko. ²³ Ngaddon ngaari payndi du, kirson dum faa nyaamen, mbeltofen! ²⁴ Sabo biyam o, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.» Nii 6e puddiri weltaare.

²⁵ Wakkati oon, biddo mawniiwo oon ina woni ley ngesa. Nde wartannoo faa badii wuro ndeen, nani jimi fijo e dippaali. ²⁶ O noddi gooto e golloobe been, o yami dum ko woni duko ko. ²⁷ Oon wi'i mo: «Minya oon warti de bammaa hirsani mo ngaari payndi, sabo o wartii, imo reenii.»

28 Ndeen mawniiwo oon tikki, salii naatude galle oon. Baabiiko oon wurtii, ina sura mo faa o naata. 29 O jaabii baabiiko, o wi'i: «Ndaar, duu6i keewdi mido gollane, fay nde wootere mi salaaki yamiroore maa. Ammaa dum e laataade fuu, abada a hokkaay kam miin kaa fay damngel faa mi weltodoo e yigiraabe am. 30 De biya nyaamrudo jawdi maa e rew6e fijoobe oon kaa, ko warti, a hirsanii dum ngaari payndi.» 31 Baabiiko wi'i mo: «Binngel am, abada enen ngondi, ko njeymi fuu, wo aan jeyi. 32 Ina haani ceyoden, mbeltoden. Sabo minya oon, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.»

16

Bannadol dow howruujo carudo

1 Iisaa wi'i taalibaabe mum been katin:

—Jom jawdi gomma halfiniino howruujo muudum jawdi. O haalanaa howruujo oon ina bonna jawdi makko. 2 O noddi dum, o wi'i: «Ko nanumi e maada duum wo dume? War, hiisa ko kalfinadaa duum, sabo a waawaa halfineede katin.» 3 Howruujo oon wi'i e hoore muudum: «Noy ngadammi? Sabo joomam ittan kam e golle. Mi walaa semmbe remude, mido semta naaraade. 4 Ayyo! Mido anndi no ngadammi, faa yim6e nja66itoo kam e ley cuudi mu66en si mi bortaama

golle.» 5 Jonle o noddi 6e joomiiko rewata nyamaale been, gooto gooto. O wi'i arandeejo oon: «Noy foti joomam rewete?» 6 Oon wi'i mo: «Paali hemre nebbam ndeweteemi.» Howruujo oon wi'i mo: «Hooyu talkuru maa nyamaale, hara, jooda mbinndaa capande joy.» 7 O wi'i goddo katin: «Aan le, noy foti ndewetedaa?» Oon wi'i mo: «Bootooji alkama hemre.» O wi'i oon: «Hooyu talkuru maa nyamaale, mbinndaa bootooji capande jeetati.» 8 Jom howruujo oonyiido oon mani dum saabe yoyre muudum. Sabo yim6e adunaaru been 6uri yim6e annoora gollirde yoyre hakkunde mu66en. 9 Miin, mido wi'a on: Pilanee ko'e mon yigiraabe, piloree 6e jawdi adunaaru faa nde ndi hantii fu, nja66itedon ley nguurndam nduumiidam.

10 Koolniido e ko famdi, hoolnoto e ko mawni du. Mo laamnaay ko famdi, laam-nataa ko mawni du. 11 Ndelle, si on kollaay hoolaare e jawdi adunaaru ndi, moy halfinta on jawdi ngoongalaari ndiin? 12 Katin du si on kollaay hoolaare e jawdi njananndi, moy hokkata on ko njejdun duum? 13 Maccudo fay gooto waawaa gollande joomiraabe dido. Sabo wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde

wootere.

(*Matta 11.12-13, 5.18, 31-32*)

¹⁴ Farisa'en, yidube ceede been, ina kettindii dum fuu, ina njala mo. ¹⁵ Iisaa wi'i 6e:

—Onon le, odon moyyina ko'e moodon yeeso yimbe, ammaa Laamdo ina anndi berde mon. Sabo ko yimbe teddinta duum, ina nyiddinii to Laamdo.

¹⁶ Tawreeta e annabaa6e ina ngoodunoo faa warude wakkati Yaayaa. Gilla e Yaayaa Kabaaru Lobbo laamu Laamdo ina 6anginee. Mono fuu ina durwa naatude ley maggu. ¹⁷ Ammaa e noon fu, timmugol kammu e leydi 6uri hoyude diina ittude tobbel gootel e ley Tawreeta oon.

¹⁸ Neddo fuu ceerudo deekum de 6anji goddo, jeenii. Katin du neddo fuu 6anjudo debbo ceeraado, jeenii.

Banndol dow jom jawdi e Laajaru

¹⁹ —Ina woodunoo gorko gomma jom jawdi bornotoodo kaddule bofeeje daatude, buurdudo nyannde fuu e weltaare e mbelirka. ²⁰ Talkaajo gomma keewdo 6uuye, bi'eteedo Laajaru, ina fukkoo dammbugal galle makko. ²¹ Imo muuynoo nyaamude kedde jom jawdi oon. Fay dawaadi ina ngara ina metta 6uuye makko deen. ²² Talkaajo oon maayi, maleyka'en njaari dum faa to Ibrahiima. Jom jawdi oon kam du maayi, uwaa. ²³ Ley nokkuure maay6e imo torroo, o 6anti gite makko,

o haccii Ibrahiima to woddi, Laajaru ina woni dakkol muudum. ²⁴ O yeewnii o wi'i: «Baaba am Ibrahiima, yur-mam, nulu Laajaru, suuwa hoore honndu muudum ley ndiyam, de wara feewnana kam demngal am. Sabo mi torrake sanne ley yiite nge.»

²⁵ Ammaa Ibrahiima wi'i: «Binngel am, miccita a hebii kulle lobbe e ley nguurdam maada, Laajaru kaa wo bone tan he6i. Joonin, kanko o hebii hinneede do, de aan torrodaa. ²⁶ Ko 6uri dum du fuu, luggere mawnde woni hakkunde amin e moodon. Ndelle si won yidube yuurude to amin njaha to moodon, naa yuurude to moodon ngara to amin, tawan mbaawaa.»

²⁷ Jom jawdi oon wi'i: «Ndelle baaba, mido nyaage, nulu Laajaru suudu baaba am, ²⁸ sabo mido woodi sakiraa6e wor6e njoyo, faa o gongina 6e taa 6e ngara e nokku torra o.» ²⁹ Ammaa Ibrahiima wi'i mo: «I6e njogii haala Muusaa e haalaaji annabaa6e, accu 6e kettindanoo di.» ³⁰ O jaabii dum: «Wanaa noon, baaba am Ibrahiima! De si goddo yuurii hakkunde maay6e yehi to ma66e fu, 6e tuuban.» ³¹ Ibrahiima wi'i mo: «Si 6e kettindanaaki Muusaa e annabaa6e, fay si goddo ummitii e maay6e, 6e ngoondintaa.»

17

Haala luttude e yaafeede
(*Matta 18.6-7, 21-22,*
Marku 9.42)

¹ Iisaa wi'i taalibaaፎ muudum been:

—Sikke walaa ko fergata yimፎ faa luttina ፈum'en waran, ammaa bone woodanii laatiፈo sabaabu majjum. ² Hayre teddunde haፆፆe e daande joomum fadፆee ley maayo manngo, ፈum ፆuri woodde diina luttinde gootel e cukaloy koy. ³ Kaybee ko'e moodon: si sakiike maa luttii, pelaa ፈum. Si tuubii, njaafodaa ፈum. ⁴ Si o toonyake ma kile jedፈi e ley nyalooma gooto, de o warti to maa kile jedፈi imo tuubane, njaafodaa mo.

Haala goondinal e downtanaade

⁵ Nulaaፆ been mbi'i Iisaa:

—Beydan min goondinal.

⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii lekki kiido doofoo, darowoo ley maayo, ki jabanana on.

⁷ Moy e moodon maccuፈo muudum demoowo naa duroowo yuurata ladde, warta, de wi'a ፈum: «Hara jooda, nyaamu?» ⁸ Walaa! A wi'an mo: «Wadanam nyaamdu, haፆፆa kaddule maa de ngollanaa kam faa mi nyaama mi yara, de sakitoo aan du nyaamaa njaraa.» Wanaa noon worri naa? ⁹ Yalla a yettan maccuፈo oon saabe wadii ko njamirdaa ፈuum naa? ¹⁰ Onon du hono noon. Si on ngadii huunde fuu ko njamiradon, mbi'ee: «Min maccuፆe tan, ko min njeji wadude ni min ngadi.»

No Iisaa danniri seppinፆe sappo

¹¹ Nde Iisaa yahannoo Urusaliima ndeen, rewi hakkunde leyde Samariya e Galili. ¹² O wari faa o naata wuro wonngo, de seppinፆe sappo ngari to makko, ndarii to toowti, ¹³ yeewnii, mbi'i:

—Iisaa, joomii amin, yurma min!

¹⁴ Nde o yiinoo ፆe ndeen, o wi'i ፆe:

—Njehee, kollowee ko'e mon almaami'en been.

E ley yaadu maፆፆe nduun ፆe cellinaama. ¹⁵ Gooto maፆፆe, nde yi'unoo dadii ndeen, yeccii, ina teddina Laamፈo e daande toownde. ¹⁶ O sujidi e leydi dakkol koyde Iisaa, imo yetta ፈum. Oon wo Samariyanke. ¹⁷ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa sappo been fuu ndadii naa? Toy njeenayo been le ngoni? ¹⁸ Ndelle walaa fuu jecciido faa teddina Laamፈo si wanaa janano o naa?

¹⁹ Ndeen, o wi'i gorko oon:

—Umma, yahu, goondinal maa dannii ma.

Haala maandeeji garol laamu Laamፈo
(Matta 24.23-28, 37-41)

²⁰ Farisa'en been yami Iisaa ndey laamu Laamፈo warata. O jaabii ፆe, o wi'i:

—No laamu Laamፈo waradata noon, yi'ataake. ²¹ Fay gooto waawaa wiide inani ፈum naa inana ፈum, sabo andee, laamu Laamፈo ina woni hakkunde moodon.

²² Ndeen o wi'i taalibaaፆe makko:

—Wakkati waran mo muuyoton yiide fay nyannde wootere e ley nyalaade Bii Neddo, de on nji'ataa. ²³ On mbi'ete: «inani o to» naa «inani o ga», de taa njehee, taa njokkee 6e. ²⁴ Sabo hono no mayyere yaynirta illa hoore kammu do faa yaade hoore kammu to, hono noon Bii Neddo laatortoo nyannde gartol muudum. ²⁵ Ammaa ko artii dum, ina tilsi o torree torraaji keewdi, yimbe jamaanu o du caloto mo. ²⁶ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu oon, noon du nyalaade Bii Neddo laatortoo: ²⁷ yimbe ina nyaama, ina njara, ina banja, ina banee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. De ilam tuufaandu daam wari, halki 6e fuu. ²⁸ Laatoto hono no wakkati Luudu noon du, yimbe ina nyaama, ina njara, ina cooda, ina conna, ina aawa, ina nyifa. ²⁹ Ammaa nyannde nde Luudu wurtinoo Sodoma ndeen, Laamdo tomni yiite e sitti,* halki 6e fuu. ³⁰ Hono noon nyannde bangugol Bii Neddo du laatortoo. ³¹ Nyannde ndeen, si neddo ina woni dow suudu, de gineeji mum ina ngoni ley suudu fu, taa wi'a jippanto di. Tawaado ngesa du, taa yeccoo faa hooya ko woni ley wuro. ³² Miccitee dee Luudu oon. ³³ Neddo fuu piliido reenude yonki muudum, mursan ki, de neddo fuu mursudo ki, reenan ki. ³⁴ Mido haalana on: ley jemma oon, yimbe dido

fukkodiibe dow sekko wooto, gooto mubben hooyete, de gooto yoppee. ³⁵ Rewbe dido undoo6e, gooto mubben hooyete, de gooto yoppee. [³⁶ Worbe dido wonbe ley ngesa ngoota, gooto mubben hooyete, de gooto yoppee.]†

³⁷ Taalibaa6e been njaabii, mbi'imo:

—Joomii amin, toy dum wadata?

O wi'ibe:

—To ko saadi woni fuu, toon jigaa6e kawritata.

18

Banndol dow carotoodo oonyiido

¹ Iisaa banndani 6e banndol faa hollita 6e ina tilsi 6e keddodoo e du'aare, taa 6e njoppa saabe tampiri. ² O wi'i:

—Ina woodunoo e wuro gomma carotoodo mo hulataa Laamdo, yaagataako fay gooto. ³ Debbo mo gorum maayi ina woni ley wuro ngoon, ina wara to carotoodo oon, ina wi'a: «Saranam hakkunde am e kabdo am.» ⁴ Carotoodo oon jabaay faa 6ooyi. De sakitii o wi'i e hoore makko: «Fay si taweede mi hulataa Laamdo mi yaagataako fay gooto du, ⁵ sabo debbo o na torra kam, mi saranto mo, faa o sela warude imo sukka noppi am.»

⁶ Caggal duum Iisaa wi'i:

—On nanii ko carotoodo bondo oon wi'i naa? ⁷ De wanaa Laamdo na walla subaa6e muudum wul-litotoo6e dum jemma e

* **17:29** Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luu6a. † **17:36** E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 36.

nyalooma been fuu faa 6e keba sariya ma66e naa? O jaabataako 6e law naa? ⁸ Midó haalana on: o saranto 6e law. Ammaa wakkati Bii Neddo wartowi, yalla o tawan goondin6e mo ley adunaaru naa?

Banndol dow Farisaajo e nanngoowo lampo

⁹ Iisaa banndani yim6e joriori6e ko'e mu66en wo darti6e de njawi wo66e, haalani 6e banndol ngol, wi'i:

¹⁰ —Wor6e dido naati suudu dewal mawndu faa ngada du'aare. Gooto wo Farisaajo, gooto du wo nanngoowo lampo. ¹¹ Farisaajo oon darii ina du'oroo ley bernde muudum hono ni: «Laamdo, mi yettii ma ko mi nanndaay e yim6e wo66e laati6e wuy6e e bon6e e jeenoobe, e hono nanngoowo lampo o du. ¹² Midó suumoo e ley jeddiire fuu kile didi, midó itta jakka e huunde fuu ko kebumi.» ¹³ Nanngoowo lampo oon darii to toowti, suusaay fay tiggitaade kammu, ina gu66oo berndem, na wi'a: «Laamdo yurman, mi jom hakke.» ¹⁴ Midó wi'a on: kanko hooti wo o jaafaado, wanaa ooto. Sabo mawninkiniido fuu leeyinte, leeyinkiniido du toownete.

No Iisaa barkiniri cukaloy (Matta 19.13-15, Marku 10.13-16)

¹⁵ Ina woodi waddoobe to Iisaa cukaloy, faa o meema koy. Nde taalibaabe been nji'unoo dum ndeen,

ina ndukana yim6e been. ¹⁶ Ammaa Iisaa noddi koy, ina wi'a:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nanndu6e e makkoy been njeysi laamu Laamdo. ¹⁷ Goonga kaalanammi on: mo jabiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naatataa dum!

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi

(Matta 19.16-30, Marku 10.17-31)

¹⁸ Gooto ley hooree6e Alhudiyanoo6e yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi he6a nguurndam nduumiidam?

¹⁹ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ²⁰ Ada anndi jamirooje: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa seeda fewre, teddin inna maa e bammaa.»*

²¹ Hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Midó hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²² Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i mo:

—Huunde wootere hed-danii ma tafon: sonnu ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaa6e. Ndeen, a he6an mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²³ Nde o nannoo dum ndeen, o sunii, sabo wo o jom jawdi keewndi. ²⁴ Iisaa ndaari mo, wi'i:

—Naatugol joomiraabe jawdi ley laamu Laamdo

* 18:20 Wurtagol 20.12-16.

ina tiidi koy! ²⁵ Si goonga, ngeelooaba naata wudde battal 6uri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁶ Hettindaniibe mo been mbi'i:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ Iisaa jaabii:

—Ko yimbe mbaawaa duum, Laamdo kaa na waawi.

²⁸ Ndeen Piyeer wi'i:

—Ndaar, minen min njoppi ko min njogii duum fuu, min njokkii ma.

²⁹ O wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: joppudo wuro muudum, naa deekum, naa sakiraa6e muudum, naa saaraa6e mum, naa sukaa6e mum saabe laamu Laamdo, ³⁰ he6an dum kile keewde e wakkati mo ngonden e muudum joonin o, he6an nguurndam nduumiidam e ley wakkati garoowo oon du.

No Iisaa banginiri katin maayde muudum e iirtagol muudum

(*Matta 20.17-19, Marku 10.32-34*)

³¹ Iisaa noddi taalibaa6e muudum sappo e dido been, wi'i dum'en:

—Inani eden njaha Urusaliima. Ko annabaa6e mbinndunoo e dow Bii Neddo duum fuu, tabitan.

³² Sabo o wattete e juude 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, 6e njalnoro mo, 6e torra mo, 6e tutta dow makko, ³³ 6e piya mo dorri, 6e mbara mo. De nyannde tata6erde, o ummitoto.

³⁴ Taalibaa6e been paa-maay haala kaan fes. Maanaa makka na suudanii 6e, 6e annditaay ko o haali duum.

No Iisaa wumtiniri bumdo (Matta 20.29-34, Marku 10.46-52)

³⁵ Nde Iisaa 6attinoo Yeriko ndeen, tawi bumdo ina joodii dakkol laawol ngool, ina garbina. ³⁶ O maati jamaa ina faltoo, de o yami dum wo dume. ³⁷ Be mbi'i mo:

—Iisaa mo Nasaraatu faltoo.

³⁸ O yeewnii, o wi'i:

—Iisaa, taan Daawda, yur-mam!

³⁹ Ardiibe been ina njawana mo faa o deyyinoo. Ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁰ Iisaa darii yamiri 6e ngadda mo to muudum. Nde o 6attinoo ndeen, Iisaa yami mo:

⁴¹ —Dume njiddaa mi wadane?

O wi'i:

—Joomam, mi wumta!

⁴² Iisaa wi'i mo:

—Wumtu, goondinal maa dannii ma.

⁴³ Wakkati gooto o wumti, o jokki dum, imo teddina Laamdo. Nde yimbe been nji'unoo dum ndeen, njetti Laamdo.

19

No Jakayus goondiniri Iisaa

¹ Iisaa naati Yeriko, ina rewiley wuro ngoon. ² Gorko bi'eteedo Jakayus ina woni

ley toon. O hooreejo nangoobe lampo, wo o jom jawdi du. ³ Imo filoo yiide moy woni Iisaa, de o hunngii saabe jamaa oon, sabo wo o da66o. ⁴ O doggi, o arditii, o yeenj lekki hono yibbi do Iisaa rewata doon faa o yi'a dum. ⁵ Nde Iisaa yottinoo nokkuure ndeen, tiggiti, wi'i mo:

—Jakayus, hara jippa, sabo ina tilsi mi weera wuro maa hannden.

⁶ Jakayus harii jippii, jakkitorii mo seyo. ⁷ Yiibe dum been fuu ina nurnurta, ina mbi'a:

—O weeranowii luttoowo.

⁸ De Jakayus darii, wi'i Iisaa:

—Joomam, hettina, mi hokkan feccere jawdi am fuu talkaa6e. Si won mo teetumi huunde, mi yoban dum kile nay.

⁹ Iisaa wi'i:

—Hannden, kisindam naatii galle o, sabo kanko du wo o taan Ibrahiima! ¹⁰ Sabo Bii Neddo warii filaade majju6e faa hisina dum'en.

*Banndol dow tino buudi
(Matta 25.14-30)*

¹¹ Ko yim6e been ket-tindii duum, Iisaa beydi haala, banndani 6e banndol gonngol, sabo o 6attake Urusaliima. Katin du yim6e miilii laamu Laamdo bangan joonin joonin. ¹² Ndelle, o wi'i:

—Gorko dimo teddu6o yehi leydi mboddundi faa hokkee laamu, de gada duum warta. ¹³ O noddi maccu6e makko sappo, o hokki mono

e ma66e fuu mbuudu kanje, o wi'i dum'en: «Ngolliree dum faa mi warta.» ¹⁴ Ammaa yim6e leydi ndiin njidaa mo, 6e ummini nulaa6e gada makko, 6e mbi'i: «Min njidaa o laamoo min.» ¹⁵ Nde o hokkanoo laamu, o warti ndeen, o yamiri o noddanee maccu6e 6e o halfini jawdi been. Imo yidi faamude ko mono e ma66e fuu hebi e ko golliri duum. ¹⁶ Arandeejo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa nguun tinake buudi sappo.» ¹⁷ O wi'i dum: «Gasii sanne, maccudo lobbo. Sabo a hoolnake e ko famdi, a laamoto dow galluuje sappo.» ¹⁸ Dida6o oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa tinake buudi joy.» ¹⁹ O wi'i: «Aan du, a laamoto dow galluuje joy.» ²⁰ Caggal duum keddiido oon wari, wi'i: «Joomam, inan mbuudu maa, mi saawii dum e tekkere ²¹ sabo mido hale. Sabo a gorko tiidudo alhaali, ada hooya ko a resaay, ada taya ko a aawaay.» ²² O wi'i dum: «Dara! Haalaaji maa jaati carortomaami, aan maccudo bondo. Ada anndunoo mi gorko tiidudo alhaali, mi hooyan ko mi resaay, mi tayan ko mi aawaay. ²³ Ndelle ko wadi a wattaay jawdi am ndi to tinoobe buudi, faa nde ngartumi fu mi jabiida ndi e tino mayri fuu?» ²⁴ Ndeen joomiiko oon wi'i tawaabe doon been: «Teetee mo mbuudu ngu, de kokkon dum jom buudi sappo oon.» ²⁵ Be mbi'i mo: «Joomii amin, kanko, imo

jogii buudi sappo.» ²⁶ O wi'i: «Midó haalana on, jogiido fuu beydante. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ²⁷ De waybe kam be njidaa mi laamoo dum'en been, ngaddee be do, mbaron be yeeso am.»

No Iisaa naatiri Urusaliima

(*Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Yuhanna 12.12-19*)

²⁸ Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, ardi, fonndii Urusaliima. ²⁹ Nde o battinoo gure Baytifaaji e Baytaniya gonde dow waamnde wi'eteende Jaytun, o nuli taalibaa6e makko dido, ³⁰ o wi'i be:

—Njehee, naatowee wuro wonngo yeeso mon ngo, on tawan mola araawa nga fay gooto wadfaaki abada ina ha6bii. Kabbiton nga, ngad-don nga do. ³¹ Si goddo yamii on, «Ko wadi odon kabbita nga?», mbi'on: «Joomii amin ina haajaa nga.»

³² Nulaa6e been njehi, tawri no o wi'iri dum'en noon. ³³ E ley ha6bitingol ma66e mola nga, jey6e mola nga been mbi'i:

—Dume kabbitanton mola nga?

³⁴ Be njaabii, 6e mbi'i:

—Joomii amin haajaa nga.

³⁵ Be njaari nga to Iisaa, 6e njowi saayaaji ma66e dow mola nga, 6e mbaadfini Iisaa dow magga. ³⁶ No o yaarata noon, 6e mbeerti saayaaji ma66e dow laawol ngool. ³⁷ Joonin o badake Urusaliima to jippitorde

waamnde Jaytun. Taalibaa6e heew6e been fuu ina keewi seyo, puddi ina njetta Laamdo e daade toowde, saabe kaay-eefiiji di 6e nji'unoo diin fuu. ³⁸ I6e mbi'a:

—Barke woodanii kaananke gardo e dow innde Joomiraado! Jam won dow kammu. Manngu woodanii Laamdo faa dow kammuuli!

³⁹ Yoga e Farisa'en tawaa6e ley jamaa oon been mbi'i mo:

—Moodibbo, hadu taalibaa6e maa been dukude!

⁴⁰ O jaabii 6e, o wi'i:

—Midó haalana on, si kam6e 6e, 6e ndeyyinake fu, wo kaaye de yeewnotoo.

No Iisaa woyri Urusaliima

⁴¹ Iisaa battii ngalluure ndeen. Nde o ndaarunoo nde fu, o woyi nde, ⁴² o wi'i:

—Midó muuyi tawee handen ada anndunoo aan du ko hokkete jam! De joonin kaa, dum suudaama e gite maa. ⁴³ Balde ngaran de waybe ma yolata leydi ngada yeenjirde, piile, bille gereegi fuu, ⁴⁴ niise, kalke aan e 6i66e maa fuu. Be njoppantaa ma fay hayre wootere dow wonnde, sabo a annditaay wakkati mo Laamdo wari wallude ma.

No Iisaa riiwri luumotoo6e ley suudu dewal mawndu

(*Matta 21.12-17, Marku 11.15-19, Yuhanna 2.13-22*)

⁴⁵ Iisaa naati ley suudu dewal mawndu nduun, fuddi ri-iwude luumotoo6e. ⁴⁶ Imo wi'a dum'en:

—Ina winndaa: «Suudu am laatoto wafirdu du'aare».*

* 19:46 Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11.

Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanoo6e.

⁴⁷ Iisaa ina waajoo nyannde fuu ley suudu dewal mawndu nduun. Hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta e maw6e lenyol ngool been ina piloo no mbardata mo, ⁴⁸ ammaa 6e kungake he6ude laawol sabo yim6e been ina ngattani haalaaji makko diin hakkillo sanne.

20

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri

(Matta 21.23-27, Marku 11.27-33)

¹ E ley balde deen nyannde gomma Iisaa ina janngina yim6e ina waajoo Kabaaru Lobbo ley suudu dewal mawndu. Hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta e maw6e yim6e ngari to makko, ² mbi'i mo:

—Haalan min: Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin du huunde wootere tan yamammi on. Njaabodon kam dum: ⁴ lootagal batisima Yaayaa ngaal, wo to Laamdo yuuri naa to yim6e?

⁵ Be paamiri hakkunde ma66e, 6e mbi'i:

—Si en mbi'ii wo to Laamdo, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ⁶ De si en mbi'ii wo to yim6e, yim6e 6e fuu limnan en kaaye, sabo 6e

fuu 6e tannyorii Yaayaa wo annabaajo.

⁷ Nii 6e njaaborii 6e mbi'i 6e paamaay to lootagal batisima Yaayaa yuuri. ⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol dow remoo6e bon6e

(Matta 21.33-46, Marku 12.1-12)

⁹ Iisaa fuddi banndande yim6e banndol ngol, wi'i:

—Neddo gomma darni ngesa cabiije, halfini nga remoo6e, de wadi jahaangal, 6ooyi wartaay. ¹⁰ Nde boreede cabiije yottinoo fu, o nuli golloowo makko to remoo6e been toon faa jaba ngedu makko bi66e cabiije deen. Ndeen remoo6e been piyi nulaado oon, njeccini dum juude 6ole. ¹¹ O nuli to ma66e golloowo goddo. Be piyi oon du, 6e kuyfini dum, 6e njeccini dum juude 6ole. ¹² O nuli katin golloowo tata6o. Be mbarmini dum, 6e ndiiwi dum. ¹³ Wakkati oon, jom ngesa oon wi'i: «Noy ngadammi? Mi nelan biyam gorko mo korsinmi, hasii 6e njaagoto mo!» ¹⁴ Ammaa nde remoo6e been nji'unoo biddo oon ndeen, i6e mbi'undura: «O woni donoowo oon. En mbara dum, kewten ngesa nga!» ¹⁵ Be paddi mo faa gada ngesa toon, 6e mbari mo. Joonin le, noy jom ngesa oon wadata 6e? ¹⁶ O waran, o halka remoo6e been, o halfina ngesa ngaan wo66e.

Nde yimbe been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Taa dum laatoo!

¹⁷ Iisaa ndaari be, wi'i:

—Ndelle, dume woni maanaa ko winndaa duum: «Hayre nde nyi6oo6e been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon?»*

¹⁸ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

Haala yobugol lampo

(*Matta 22.15-22, Marku 12.13-17*)

¹⁹ Jannginoobe Tawreeta e hooreebe almaami'en paamii bannadol ngol wo kam'en sappii. Be pilii no be nanngira Iisaa wakkati oon, ammaa be kulii yimbe. ²⁰ Be taykii Iisaa. Be nuli horoo6e nandinkiniibe e lobbu6e, yalla ina kebira laawol no nanngirta mo e haala makko, faa ngatta mo ley juude laamu, saroo mo. ²¹ Been yami mo:

—Moodibbo, miden anndi ko kaalataa duum e ko mbaajotodaa duum ina fonnditii, miden anndi a burdintaa faygooto, ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. ²² Yalla ina daganii min min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki?

²³ Ammaa o annditii hiila ma66e ka, o wi'i 6e:

²⁴ —Kollee kam mbuudu cardii! Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i:

—Kaananke Roma!

²⁵ Ndeen o wi'i 6e:

—Ndelle kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

²⁶ Be kunngii nanngirde mo e ko o haalata yeeso yimbe duum. Jaabu makko oon haaynii 6e, 6e ndeyyini.

Haala ummitagol maay6e

(*Matta 22.23-33, Marku 12.18-27*)

²⁷ Wo66e e Saduki'en ngari to makko. Been ngoni yeddoobe ummital. Be yami mo, 6e mbi'i:

²⁸ —Moodibbo, Muusaa yamirii en, si neddo banji debbo, maayii, hebaay biddo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa hebana maaydo oon beyngu. ²⁹ Ina woodunoo rimdaabe njeddo. Arandeejo oon banji debbo, maayi, hebaay biddo. ³⁰ Didabo oon dewli debbo oon, maayi, ³¹ tata6o oon jokkiti. Hono noon njeddo been fuu banjiri mo, kebaay biddo, maayi. ³² De sakitii, debbo oon du maayi. ³³ Ndelle, nyannde ummital, moy e ma66e laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e njeddo fuu 6e banjiino mo.

³⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yimbe jamaanu o ina banja, ina banjee. ³⁵ Ammaa fotu6e hebude ummitagol e nguurndam garoojam been, banjataa, banjataake, ³⁶ sabo 6e mbaawaa maayde katin. Be laatake hono maleyka'en noon. Wo 6e 6i66e Laamdo, sabo 6e ummintinaa6e e maayde.

* 20:17 Jabuura 118.22

37 Woodi ko maaybe ummitotoo duum, fay Muusaa sappake dum ley taariki wuumoore hu66oore. Sabo toon o noddiri Joomiraado Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.† 38 Laamdo wanaa Laamdo maaybe, wo o Laamdo wuurbe. Sabo to makko yimbe fuu wo wuurbe.

39 Wobbe e jannginoobe Tawreeta, mbi'i:

—Moodibbo, a haalii goonga.

40 Caggal duum be cuusaay yamude mo yamde godde katin.

Kabaaru Almasiihu e Daawda
(Matta 22.41-46, Marku 12.35-37)

41 Iisaa wi'i be:

—Noy be mbaawri wiide Almasiihu wo taan Daawda?

42 Daawda e hoore muudum wi'i ley dewtere Jabuura:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

43 faa mi wada njaabaa waybe ma.»‡

44 Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle, noy o laa-tortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta

(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 11.39-54)

45 E ley ko yimbe been fuu kettindanii mo, o wi'i taalibaabe makko been:

46 —Ndeentee e jannginoobe Tawreeta yidube yilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali teddufi ley luumooji, foodantooobe joodorde burde teddude ley

cuudi baajordi e nokku-uje teddude to nyaamdu-uji. 47 Ibe nyaama jawdi rewbe talkaabe be goriraaabe mu66en maayi, de be njuutina du'aawuujima66e faa be nanndinkinoo e lobbube. Kambe, jukkungo naawngo burata jippineede dow mu66en.

21

Haala sadaka burdo woodude

(Marku 12.41-44)

1 Iisaa yepti gite muudum, yi'i joomiraabe jawdi ina ngatta sadakaaji mu66en e keesu sadaka. 2 O yi'i debbo talkaajo mo gorum maayi, kam du ina watta toon buudi didi, 3 de o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: debbo talkaajo o, ko watti duum, 6uri ko be fuu be ngatti. 4 Sabo be fuu, wo ko bonnantaa be fay huunde tan be ngattiri hono dokke. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum, watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru

(Matta 24.1-14, Marku 13.1-13)

5 Ina woodi wobbe ina kaala haala suudu dewal mawndu nduun, e no ndu njardiniraa kaaye e kulle cakkaade. Ndeen Iisaa wi'i:

6 —Ko nji'oton duum, wakkati waran nde fay hayre wootere heddataako do ina

† 20:37 Wakkati Muusaa, tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayiino gilla ko 6ooyi. ‡ 20:43 Jabuura 110.1.

yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

⁷ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Moodibbo, anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata kulle deen badake wadude?

⁸ O wi'i:

—Ndeentee taa mbo-sinedon e goonga. Heew6e ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko», ina mbi'a du: «Wakkati oon badake.» Taa njokkee 6e.

⁹ Nde nanoydon woldeeki e muurtereeji, taa kulee. Sabo tilay dum wada tafon, ammaa dum wanaa timmoode wakkati oon.

¹⁰ O heddii imo wi'a 6e:

—Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu.

¹¹ Dimmbande leydi mawde ngadan, rafooji e nyawuuji bondi du ngaran e nokkuuje feere feere. Kulle kulbiniide e sifaaji mawdi yuuran dow kammu.

¹² Ammaa gilla dum fuu wadaay, yim6e nanngan on, torredon, njaaredon to cuudi baajordi e kasuuji. Be ngadda on yeeso kaanankoo6e e hooree6e saabe innde am.

¹³ Dum hokkan on laawol seedanaade kam. ¹⁴ Pi6ee anniya e berde mon on miilataako ko njaabotodon. ¹⁵ Sabo mi hokkan on waawde haala, mi hokkan on hakkilantaaku ko way6e on been fuu mbaawaa salaade naa yeddude. ¹⁶ Fay saaraa6e mon e sakiraa6e mon e koreeji mon e yigiraa6e mon njamboto on, mbara wob6e moodon. ¹⁷ Yim6e fuu mbanyan on saabe

am, ¹⁸ ammaa fay leembol ko'e moodon halkataa. ¹⁹ Tinnitaare moodon ndan-nirton yonkiiji mon.

Haala halkere Urusaliima e gartol Almasiihu

(Matta 24.15-31, Marku 13.14-27)

²⁰ —Nde nji'udon konuuji ina piiloo Urusaliima fuu, anndon halkeede mayre badake. ²¹ Wakkati oon, tawaa6e leydi Yahuudiya fuu, ndoggira baamle. Tawaa6e ley ngalluure nde fuu, njalta e mayre. Tawaa6e ladde du, taa naata ngalluure ndeen. ²² Sabo balde deen wo balde yomnitagol, faa ko winndaa duum fuu tabita. ²³ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra ley balde deen! Sabo torraaji mawdi njanan e leydi ndi, tikkere Laamdo jippoto e lenyol ngol. ²⁴ Be camminirte kaafaahi, 6e nanngée, 6e njaaree hakkunde lenyi fuu. Lenyi ndampan Urusaliima faa nde wakkati dawrugol mu66en timmiri no fodoraa.

²⁵ Sifaaji ngadan dow naange e lewru e koode. Ley adunaaru du kulol wadan e leyde deen. De fuu de mbe-mmboto saabe feekaango maayo manngo e bempyye muudum. ²⁶ Yim6e pekkoran saabe kulol si miilake dow ko waroyta e adunaaru ndu, sabo fay baawde kammu deen ndimmboto. ²⁷ Wakkati oon, yim6e been nji'an Bii Neddo ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ²⁸ Onon, si dum fuddii wadude, tiggitodon,

banton ko'e moodon, sabo Laamdo badake rimdinde on.

Banndol dow yibbi

(*Matta 24.32-35, Marku 13.28-31*)

²⁹ Caggal duum, o bann-dani 6e banndol ngol, o wi'i:

—Ndaaree yibbi e ledde godde de fuu. ³⁰ Si on nji'ii de mbilitii, odon anndi ndunngu badake. ³¹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon laamu Laamdo badake. ³² Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa, tawee kulle deen fuu ngadaay. ³³ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

Haala reentaade e gartol Almasiihu

³⁴ —Ndeenee ko'e mon taa yidde fiyo suloowo e sulargol doro e ka66u-ko'u adunaaru njowoo dow berde mon de nyannde ndeen juha on ³⁵ hono tuugol*. Sabo inde wara dow yim6e adunaaru fuu. ³⁶ Ndelle, kakkilon wakkati fuu, ngadon du'aare, faa ke6on dadude e kulle gadooje deen fuu, mbaawon daraade yeeso Bii Neddo.

³⁷ Nyalooma fuu, Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu, de jemma, o wurtoo, o waalowa dow waamnde wi'eteende Jaytun. ³⁸ Yim6e fuu ina njaha to suudu dewal mawndu illa fajiri faa kettindanoo mo.

22

No hooree6e ndawriri faa nannga Iisaa

(*Matta 26.1-5, 14-16, Marku 14.1-2, 10-11, Yuhanna 11.45-53*)

¹ Wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla ndiin badake. Dum woni iidi nyannde Faltagol. ² Hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta been ina piloo no mbarda Iisaa, de si goonga i6e kula yim6e been.

³ Ndeen Seydaani naati Yahuuda bi'eteedo Isikariyotto, gooto e sappo e dido been. ⁴ O yehi o haaldowi e hooree6e almaami'en e doomoobe suudu dewal mawndu no o wattirta Iisaa e juude mu66en. ⁵ Be ceyii, 6e ndewri 6e kokkan mo ceede. ⁶ O jabi, imo filoo wakkati mo o jambotoo Iisaa e cuncukka, tawa jamaa oon faamaay.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaabe muudum

(*Matta 26.17-30, Marku 14.12-26, Yuhanna 13.21-30*)

⁷ Nyalaande iidi buuru mo wattaaka rabilla yottake. Wo nyalaande nde dammuuli iidi Faltagol njeyi hirseede. ⁸ Iisaa nuli Piyeer e Yuhanna, wi'i dum'en:

—Njehee cegilaneen en hiraande iidi Faltagol faa nyaa-men.

⁹ Be yami mo:

—Toy njiddaa min cegiloo nde?

¹⁰ O wi'i 6e:

—Ndaaree, si on naatii ngalluure nde, on kawran

* **21:35** Tuugolwo ko wo66e mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

toon e gorko, ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon mo faa e suudu do o naatata doon, ¹¹ mbi'on jom galle oon: «Moodibbo na yame toy woni suudu ndu nyaamdata e taalibaa6e mum been iidi Faltagol?» ¹² O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilotodon hiraande ndeen.

¹³ Be njehi, 6e tawi hono no o wi'iri 6e noon, 6e cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁴ Nde wakkati oon yottinoon ndeen, o joodii kanko e sappo e dido been. ¹⁵ O wi'i 6e: —Mido muuyi nyaamdude e moodon hiraande iidi Faltagol nde sanne, gilla mi torraaka. ¹⁶ Sabo mido wi'a on, mi nyaamataa nde katin faa nyannde nde dum tabiti ley laamu Laamdo.

¹⁷ O hooyi horde, o yetti Laamdo, o wi'i:

—Nja6ee dum, peccee dum hakkunde moodon, ¹⁸ sabo mido wi'a on, illa joonin mi yarataa cabijam katin faa nde laamu Laamdo wari.

¹⁹ Katin, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii, o hokki 6e, o wi'i:

—Dum wo 6anndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.

²⁰ Hono noon du, nde 6e tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam, o hokki 6e, o wi'i:

—Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am ndufeteedam saabe moodon. ²¹ Ammaa paamee, jambotoodo kam oon ina nyaamda e am e le'al gootal.

²² Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru hono no fodoranaa noon. Ammaa bone woodanii jambotoodo mo oon!

²³ Ndeen 6e pudfi yamundurde hakkunde ma66e moy e ma66e wadata huunde ndeen.

Jeddi dow moy woni burdo teddude

²⁴ Jeddi ngadi hakkunde ma66e du e dow moy 6uri teddude. ²⁵ Iisaa wi'i 6e:

—Kaanankoo6e leyde ina ndawrana jaalaa6e mu66en. Jom'en doole dow yim6e been du ina njidi noddireede walloo6e. ²⁶ Onon kaa,

wanaa hono noon. Sanaa burdo teddude e moodon laatoo hono cukalel, ardiido du laatoo hono golloowo.

²⁷ Sabo moy 6uri teddude, joodiido faa nyaama naa golloowo gaddoowo nyaamdu? Wanaa nyaamoowo oon 6uri naa? De miin kaa, mido woni hakkunde moodon hono golloowo oon.

²⁸ Onon ngoni heddodi6e e am ley torraaji am. ²⁹ Saabe duum, miin du, mi hokkii on laamu hono no Baaba am hokkiri kam laamu ni, ³⁰ faa nyaamon, njaron to nyaamirde am ley laamu am. On njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Yuhanna 13.36-38)

³¹ Simon, Simon, Seydaani nyaagake hebude on faa

sedá on hono no alkama sedirtee ni. ³² Ammaa mi du'anake ma taa goondinal maa mursee. Aan le, nde ngartoydaa to am, cemm-bindinaa sakiraa6e maa.

³³ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, mido segilii yaadude e maada ley kasu e wardeede e maada!

³⁴ De Iisaa wi'i:

—Mido haalane, Piyeer, fadde ndontoori e joggude hannden tawan a wi'ii kile tati a anndaa kam.

³⁵ O wi'i 6e katin:

—Nde nulunoomi on ndeen, on kooyaay dannga e mbasu e pade, won ko nyakani on naa?

Be mbi'i:

—Walaa!

³⁶ O wi'i 6e:

—Joonin kaa, jogiido dannga hooya, jogiido mbasu hooya, mo walaa kaafaahi du, sootta saaya muudum sooda ngooti. ³⁷ Sabo ina winndaa, «O limaama ley bon6e.» Mido haalana on: ina tilsi dum tabita dow am. Sabo ko winndaa dow am fuu tabitan.

³⁸ Be mbi'i:

—Joomii amin, inan kaafaaje didi!

O wi'i 6e:

—Heyii!

No Iisaa nyaagorii Laamdo dow waamnde Jaytun (Matta 26.36-46, Marku 14.32-42)

³⁹ Iisaa wurtii, fonndii waamnde Jaytun no woowri noon. Taalibaa6e makko been njokki mo. ⁴⁰ Nde o yottinoo nokkuure ndeen, o wi'i 6e:

—Ndu'ee faa taa naaton ley jarribe.

⁴¹ Caggal duum, o toowti 6e ko wadata hono limnere hayre. O hofii, imo wada du'aare, ⁴² imo wi'a:

—Baaba, si a muuyii, woddinam horde torra nde. Ammaa taa dum laatoroo muuyo am, dum laatoroo muuyo maa aan!

⁴³ Wakkati oon, maleyka yuurudo dow kammu 6angi e makko, semmbini mo.

⁴⁴ Ley mettorgal 6ernde makko o 6eydi tekkinde du'aare makko, nguli makko laatii hono tob6e yiyam ina simta e leydi. ⁴⁵ Nde o hantunoo du'aare ndeen, o yeccii to taalibaa6e makko 6een, o tawi i6e daanii saabe mettorgal 6erde ma66e. ⁴⁶ O wi'i 6e:

—Ko wadi de odon daanii? Ummee ndu'ee, faa taa naaton ley jarribe!

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Yuhanna 18.3-11)

⁴⁷ Imo woni e haala ka faa jamaa wari. Bi'eteedo Yahuuda, gooto e sappo e dido 6een, ardii 6e de 6attitii Iisaa faa mucchoo dum. ⁴⁸ De Iisaa wi'i mo:

—Yahuuda, muccaango njambbortodaa Bii Neddo naa?

⁴⁹ Nde wondube e Iisaa 6een nji'unoo ko anniyii laataade fu, mbi'i:

—Joomii amin, min coppa 6e kaafaaje naa?

⁵⁰ Ndeen gooto ma66e soppi maccudo Almaami

Mawdo, tayi nowru muudum nyaamru. ⁵¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Celdee ni.

De o meemi nowru maccudo oon, o danni dum. ⁵² Iisaa haalani warbe faa nangga dum been, hooreebe almaami'en e doomoobe suudu dewal mawndu e mawbe Alhuudiya'en been, wi'i:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi gujjo! ⁵³ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu, on njowaay junngo dow am. Ammaa joonin wo wakkati mon, joonin wo wakkati mo nimre laamii.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(*Matta 26.57-58, 69-75, Marku 14.53-54, 66-72, Yuhanna 18.12-18, 25-27*)

⁵⁴ Be nanngi Iisaa, be njaari dum faa ley galle Almaami Mawdo. Piyeer ina jokki to toowti. ⁵⁵ Tawi yiite na hu66aa hakkunde taliyaare galle oon, Piyeer wari joododii e yuulotoobe doon. ⁵⁶ Kordo gooto yi'i imo hucciti e jayngol, ndaari mo faa woodi, wi'i:

—O du na wondunoo e makko.

⁵⁷ De Piyeer yeddi mo, wi'i: —Hey debbo, mi anndaa mo.

⁵⁸ Nde booytunoo seeda, goddo yi'i mo, wi'i:

—Aan du e ma66e njeyadaa!

De Piyeer wi'i:

—Hey gorko, mi wanaa!

⁵⁹ Faa wadi yamnde wootere gada duum, goddo

katin siini dow haala kaan, wi'i:

—Goonga ni, gorko o ina wondunoo e makko, sabo kam du wo Galilinkeejo.

⁶⁰ De Piyeer jaabii, wi'i:

—Gorko, mi faamataa ko kaalataa duum!

O selaay haalude, faa ndontoori joggi. ⁶¹ Iisaa hucciti e Piyeer, ndaari dum. Ndeen Piyeer miccitii haala ka Iisaa haalannoo dum kaan: «Fadde ndontoori e joggude hannden, a wi'an kile tati a anndaa kam.» ⁶² O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

(*Matta 26.67-68, Marku 14.65*)

⁶³ Yimbe nanngu6e Iisaa been ina njalnoro0 dum, ina piya dum. ⁶⁴ Be cuddi yeeso makko, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

⁶⁵ Heddi i6e njenna mo jennooje godde keewde.

No mawbe diina carorii Iisaa

(*Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Yuhanna 18.19-24*)

⁶⁶ Nde weetunoo ndeen, yimbe Saahii6e been kawriti, been ngoni mawbe lenyol ma66e e hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta. Iisaa waddaa yeeso ma66e. ⁶⁷ Be mbi'i dum:

—Si aan woni Almasihu haalan min.

O wi'i 6e:

—Fay si mbiimi on noon du, on nja6ataa. ⁶⁸ Si mi yamii on du, on njaabataako.

⁶⁹ Ammaa gilla joonin, Bii

Neddo joodoyto gere nyaamo
Laamdo, Jom baawde.

⁷⁰ Be fuu 6e mbi'i:

—Ndelle aan woni Bii
Laamdo naa?

O wi'i 6e:

—Onon e ko'e mon kaali,
wo miin jaati.

⁷¹ Jonle 6e mbi'i:

—En kaajaaka seedaaku
katin, sabo ko o haali e
hunnduko makko duum, en
fuu en nanii.

23

No Pilaatu yamiri Iisaa

(Matta 27.1-2, 11-14,
Marku 15.1-5, Yuhanna 18.28-
38)

¹ Caggal duum, yimbe
Saahii6e 6een fuu um-
mii, njaari Iisaa to Pilaatu
hooreejo oon. ² Be puddi i6e
pela mo, i6e mbi'a:

—Gorko o min tawi ina
wosina lenyol amin, ina hada
dum'en yobude kaananke
mawdo oon lampo, ina wi'a
hoore muudum wo Almasi-
ihu, kaananke.

³ Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Al-
huudiyankoo6e naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

⁴ Pilaatu jaabii, wi'i
hooree6e almaami'en e
jamaa oon fuu:

—Mi yi'aay fuu feloore e
makko.

⁵ Ammaa 6e ciini e haala
ma66e sanne, i6e mbi'a:

—Ko o waajotoo duum ina
waddundura yimbe ley leydi
Yahuudiya fuu, gilla Galili to
o fuddiri toon faa e do.

⁶ Wakkati Pilaatu nannoo
dum, yami yalla gorko o
wo Galilinkeejo. ⁷ Nde o

faamunoo Iisaa na yuura e
ley laamu Hirudus ndeen,
o nuldi dum Hirudus. Sabo
ley balde deen tawi Hirudus
ina woni ley Urusaliima.
⁸ Nde Hirudus yi'unoo Iisaa
ndeen, 6erndem weli sanne,
sabo 6ooyii ko yidunoo yiide
mo saabe ko nanannoo dow
makko duum. Katin du ina
yeloo yiide mo imo wada ko
haaynii. ⁹ O yami dum yamde
keewde, de Iisaa jaabaaki
fay huunde. ¹⁰ Hooree6e
almaami'en e jannginoo6e
Tawreeta na ndarii doon, ina
pelda mo no mbaawri fuu.
¹¹ Hirudus du huyfini mo, jal-
norii mo, kam e sordaasiibe
muudum, 6orni mo saaya
lobba, nultiri mo Pilaatu.
¹² Nyannde ndeen Pilaatu
e Hirudus laatii yigiraabe,
arande 6e wanyundurnoo6e.

No Iisaa hiitoraa

(Matta 27.15-26, Marku
15.6-15, Yuhanna 18.39-
19.16)

¹³ Pilaatu noddi hooree6e
almaami'en e maw6e Alhu-
udiyankoo6e 6een e yimbe
fuu, ¹⁴ wi'i dum'en:

—On ngaddanii kam neddo
o hono wo o bosinoowo
yimbe. Ndaaree, mi yamii mo
yeeso mon, de ley ko peloton
mo duum fuu, mi tawaay
fuu sabaabu jukkotoodo mo.
¹⁵ Hirudus du yi'aay faa'e e
makko, sabo yeccinii mo to
meeden. Paamee, gorko o
wadaay fay huunde ko jeyi
warude dum. ¹⁶ Ndelle, mi
fiyan mo, mi yoppa mo.

¹⁷ Ina tilsii wakkati iidi Fal-
tagol fuu Pilaatu yoozana 6e
kasunke gooto. ¹⁸ Be fuu 6e

ndukidi daande wootere, 6e mbi'i:

—War mo, njoofanaa min Barabas!

¹⁹ Barabas le wo uddanoodo e kasu saabe muurtere wadunoonde e ngalluure ndeen, e saabe war-hoore. ²⁰ Pilaatu haaldi e ma6be dida6erde saabe muuyo muudum yoofude Iisaa. ²¹ Ammaa 6e keddii i6e nduka, i6e mbi'a:

—Tontu mo! Tontu mo e leggal palaangal!

²² Pilaatu wi'i 6e tata6erde:

—Dume o wadi ko boni? Mi tawaayi e makko sabaabu fuu ko haani warude mo! Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

²³ Ammaa 6e 6eydi feekaade peekaali mawdi, i6e mbi'a o tontee. Peekaali ma6be diin njaaltii Pilaatu. ²⁴ O hokki 6e laawol faa ko 6e njaarii duum laatoo. ²⁵ O yoofani 6e mo 6e njaarii yoofaneede oon, kam woni uddanoodo ley kasu saabe muurtere e war-hoore. De Iisaa kaa, o watti dum e muuyde ma6be.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Yuhanna 19.17-27)

²⁶ Nde 6e njaarannoo mo ndeen, 6e nanngi gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon, yuurudo ley ladde. Be mbakkini dum leggal palaangal ngaal faa jokka caggal Iisaa, yaara ngal. ²⁷ Yim6e heew6e na njokki dum. Rew6e du ina ngoni ley ma6be, ina mboya ina piira 6erde mu6ben mettorgal saabe majjum. ²⁸ Iisaa

hucciti e rew6e 6een, wi'i dum'en:

—Rew6e Urusaliima, taa mboyyee kam, ammaa mboyyee ko'e moodon e 6i66e mon! ²⁹ Sabo dey, balde ngaran nde yim6e mbi'ata: «Barke woodanii rew6e rimar6e e 6e ndeedaay e endi di musinaaka.» ³⁰ Ndeen, yim6e mbi'an baamle caama dow mu6ben, mbi'a tile udda dum'en. ³¹ Sabo si 6e ngadfi nii gilla lical ngal wo keccal, noy laatoytoo si ngal yoorii?

³² Be njaaridi Iisaa e yim6e dido bon6e. Been du wo waretee6e. ³³ Nde 6e njotinoo nokkuure wi'eteende Laalagal Hoore ndeen, 6e tonti mo e leggal palaangal, kanko e bon6e dido 6een, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁴ O wi'i:

—Baaba, yaafa 6e sabo 6e anndaa ko 6e ngadata.

Ndeen 6e pecciri kaddule makko cumnal. ³⁵ Yim6e ndarii doon ina ndaara. Hooree6e 6een du ndarii ina njalnoroo mo, ina mbi'a:

—O hisinii wob6e, o hisina hoore makko si o Almasiihu, Cu6aado Laamdo.

³⁶ Sordaasiibe 6een du njalnorii mo. Be battii, 6e kokki mo ndiyam lammudam, ³⁷ i6e mbi'a:

—Si aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon, hisin hoore maa!

³⁸ Tawi du alluwal takkaama dow hoore makko. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO KAAANKE ALHUUDIYANKOO6E.

³⁹ Gooto e bonbe dido tontidaabe e makko been ina mbonkoo mo, ina wi'a:

—Wanaa aan woni Almasi-ihu naa? Hisin hoore maa, de kisinna min minen du!

⁴⁰ Ammaa gooto oon feli oyo oon, wi'i:

—A hulataa Laamdo naa? Aan e makko fuu, on potu jukkungo. ⁴¹ Enen, jukkungo meeden wo goonga jaati, sabo ko foti e ko ngolluden tan njobeteden. De kanko kaa, o wadaay fay huunde ko boni.

⁴² Ndeen o wi'i:

—Iisaa, miccitodaa kam wakkati ngartoydaa e laamu maa.

⁴³ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: hannden jaati a wondowan e am ley aljanna.

Haala maayde Iisaa

(*Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Yuhanna 19.28-30*)

⁴⁴ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁵ Naange ni66i, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii ceeke didi. ⁴⁶ Iisaa feekii feekaango manngo, wi'i:

—Baaba, mi wattii yonki am ki ley junngo maa.

Gada o haalii dum, o seedi e yonki. ⁴⁷ Caggal mawdo sordaasi'en oon yi'ii ko laatii duum, yetti Laamdo, wi'i:

—Goonga, neddo o wo dartiido!

⁴⁸ Jamaa garudo ndaarude mo oon fuu yi'ii ko wadi duum. Be njeccii, i6e piya

berde ma66e. ⁴⁹ Ammaa anndube mo been fuu, ina ndarii to toowti ina ndaara dum fuu. Rewbe jokkunoo6e mo gilla leydi Galili been ina ngonni ley ma66e.

No banndu Iisaa wattiraa ley saabeere

(*Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Yuhanna 19.38-42*)

⁵⁰ Ina woodi gorko bi'eteedo Yuusufi jeyaado e waaldeere Saahii6e ndeen, wo o gorko lobbo, dartiido.

⁵¹ Kanko o ja6aay ko Saahii6e been kaali e ko 6e ngolli. Imo yuura Arimatiya, ngalluure ley leydi Yahuudiya. Imo hedii 6angugol laamu Laamdo. ⁵² O yehi to Pilaatu,

o 6aarii dum banndu Iisaa, ⁵³ o jippini dum e leggal ngaal, o fili dum e kasanke, o watti dum ley saabeere wasaande ley hayre, do fay gooto wattaaka. ⁵⁴ Dum hawrii e nyannde segilanteende tawi nyannde fowteteende 6adake fuddude.

⁵⁵ Rewbe wondunoo6e e Iisaa gilla Galili been njokki Yuusufi, nji'i saabeere ndeen e no o wattiraa ley mayre.

⁵⁶ Be kooti, 6e moyyinowi nebbeele uurde e turaaje.

Caggal duum, 6e powti nyannde fowteteende hono no yamiroore ndeen wi'iri.

24

No Iisaa ummitorii

(*Matta 28.1-10, Marku 16.1-8, Yuhanna 20.1-10*)

¹ Gilla pudal naange nyannde go'aberde e jeddiire,*

* 24:1 Dum woni nyannde alan.

rew6e been ponndii to saabeere toon, 6e kooyii nebbeele uurde de 6e moyyinnoo deen. ² Be tawi hayre ndeen tallitaama, ittaama e dammbugal saabeere ndeen. ³ Ammaa nde 6e naatunoo ndeen, 6e tawaay 6anndu Iisaa, joomii 6e. ⁴ E ley no hakkillooji ma66e mbemmborii noon, inan wor6e dido punti, ina ndarii yeeso ma66e, ina 6ornii kaddule jalbooje. ⁵ Kulol nanngi 6e, 6e leeyini geese ma66e e leydi. Wakkati oon wor6e been mbi'i 6e:

—Ko wadi odon piloo buurdo hakkunde maay6e?
⁶ O walaa do, o ummitake. Miccitee ko o haalannoo on leydi Galili duum ⁷ nde o wi'unoo: «Ina tilsi Bii Neddo watee e juude luttu6e, de tontee e leggal palaangal, de ummitoo nyannde tata6erde.»

⁸ Ndeen 6e miccii haala Iisaa kaan. ⁹ Be yuwi to saabeere toon, 6e njeccii, 6e kaalanowi dum sappo e ngo'o been e wondube e mu66en fuu. ¹⁰ Rew6e been ngoni: Mariyama mo Magdala, e Yowanna, e Mariyama inna Yaakuuba e rew6e wondube e mu66en. ¹¹ Nulaa6e been ndaardi haala ma66e kaan hono nji6iika, nja6aay goondinde 6e. ¹² De Piyeer kaa ummii, doggi, yehi saabeere toon. Nde o yuurninoo ley mayre ndeen, kasanke oon tan o yi'i. O yeccii wuro, imo wemmbii saabe ko wadi duum.

No Iisaa bangirani taalibaabe mum dido dow laawol Emayus

(Marku 16.12-13)

¹³ Nyalooma oon pay, dido e ley taalibaabe been kooyi laawol wuro wi'eteengo Emayus. Hakkunde wuro ngoon e Urusaliima ina wada kilooji sappo e go'o. ¹⁴ I6e pillodoo e dow ko wadi duum fuu. ¹⁵ E ley filla ma66e do 6e kokkundurta hakkillooji doon, Iisaa e hoore muudum hewti 6e, ina yaada e ma66e. ¹⁶ Ammaa gite ma66e uddaa taa 6e anndita mo. ¹⁷ O wi'i 6e:

—Dume pillotodon e ja haangal moodon ngal?

Be ndarii, 6erde ma66e metti. ¹⁸ Gooto ma66e bi'eteedo Kiliyopas jaabii mo, wi'i:

—Ndelle hakkunde weer6e Urusaliima wo aan tan woni mo faamaay ko wadi toon ley balde de naa?

¹⁹ O wi'i 6e:

—Dume?

Be mbi'i mo:

—Ko wadi e Iisaa Nasaraatuujoo oon. Wo o annabaajo, jom baawde ley haala makko e golle makko yeeso Laamdo e yim6e fuu. ²⁰ De hooree6e almaami'en e maw6e meeden ngatti mo ley juude laamu faa o jukkee jukkungo maayde, tonti mo e leggal palaangal. ²¹ Min cikkiino kanko rimdinta Israa'iila. Ammaa katin du, hannden woni nyalooma tata6o ko dum wadi. ²² Woodi rew6e amin wo66e du ngadii min kaayee fi. Be njehii to saabeere toon illa fajiri, ²³ de

6e tawaay 6anndu makko toon. Be ngarti, 6e mbi'i maleyka'en 6anganii 6e, mbi'i imo wuuri. ²⁴ Caggal ɗuum, wo66e amin njehti to saabeere toon, tawri no rew6e 6een mbiiri noon, de 6e nji'aay mo kanko kaa.

²⁵ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Hey onon famɗube hakkillo! Berde moodon njaawaa goondinde ko annabaabe kaali fuu! ²⁶ Wanaa ina tilsi Almasiihu torree de naata ley teddeengal muudum naa?

²⁷ Ndeen o faamini 6e ko Binndi Ceniidi ɗiin fuu kaali dow makko, gilla e Tawreeta Muusaa faa e dewte annabaabe.

²⁸ Nde 6e 6attinoo wuro ngo 6e ponndii ngoon ndeen, o wadi hono o jidɗo faltaade.

²⁹ Ammaa 6e nyaagii mo, 6e mbi'i:

—Heddoda e amin, sabo hiri, jemma warii.

O naati, o jippodii e ma66e.

³⁰ Nde 6e njoodinoo i6e nyaama ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamɗo, o heltii buuru oon, o hokki 6e.

³¹ Ndeen gite ma66e peertii, 6e annditi mo. Wakkati oon o lalli e gite ma66e. ³² Ndeen i6e mbi'undura hakkunde ma66e:

—Wanaa berde men na mbeli, na muuyi nanude sanne nde o haaldannoo e meeden dow laawol ndeen, imo faamina en Binndi ɗiin naa?

³³ Wakkati oon, 6e ummii 6e njeccii Urusaliima. Be tawtowii toon sappo e ngo'o

6een, ina kawriti e yaadi-raabe mu66en. ³⁴ Been mbi'i 6e:

—Goonga, Iisaa Joomi-raado ummitake, o 6anganii Simon.

³⁵ Didɗo 6een du kaalani 6e ko wadi e laawol mu66en, e no 6e annditiri Iisaa nde hel-tunoo buuru ndeen.

No Iisaa 6angirani taal-ibaabe mum sappo e ngo'o

(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaabe 1.6-8)

³⁶ Nde 6e kaalannoo ɗum ndeen, Iisaa funti darii hakkunde ma66e, wi'i 6e:

—Jam wundu e moodon!

³⁷ Nesiiji ma66e tayi, 6e kuli, 6e miilii ko 6e nji'ata ɗuum wo mbeelu. ³⁸ De o wi'i 6e:

—Dume kulɗon? Ko wadi odon cikkitira ley berde mon?

³⁹ Ndaaree juude am e koyɗe am, wo miin jaati. Meemee kam, ndaaron. Sabo mbeelu walaa teewu, walaa yi'e hono no njiirudon kam ni.

⁴⁰ Nde o haalunoo ɗum ndeen, o holli 6e newe juude makko e koyɗe makko. ⁴¹ E ley ko 6e kunngii goondinde saabe seyo ma66e e kaayeeffi, o wi'i 6e:

—Odon ngoodi ɗo ko nyaametee naa?

⁴² Be ngaddani mo tayre li-ingu nduppaangu. ⁴³ O jabi nde, o nyaami yeeso ma66e.

⁴⁴ Caggal ɗuum, o wi'i 6e:

—Ko winndaa ley Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe e Jabuura dow am ɗuum fuu, ina tilsi ɗum tabita. Kulle deen jaati ngonni ko kaalannoomi on

nde ngondunoomi e moodon ndeen.

⁴⁵ Wakkati oon, o omti hakkillooji maɓɓe faa ɓe paama Binndi diin. ⁴⁶ O wi'i ɓe:

—Ina winndaa Almasiihu torrete faa maaya, ummitoto hakkunde maayɓe nyannde tataɓerde, ⁴⁷ de tuubugol e yaafagol hakkeeji gooynete e lenyi fuu saabe innde makko. Dum fuddan gilla Urusaliima. ⁴⁸ Onon ngoni seedotooɓe kulle deen! ⁴⁹ Miin, mi nuldani on ko Baaba aadii duum. Onon kaa, keddee ley ngalluure nde, faa nde baawde gonde dow deen njippii e moodon.

No Iisaa yeentiri dow kammu

(Marku 16.19-20, Golle Nu-laabe 1.9-11)

⁵⁰ O yaari ɓe faa dakkol Bay-taniya, o yepti juude makko, o barkini ɓe. ⁵¹ Wakkati mo o barkini ɓe oon, o seedi e maɓɓe, o yeentinaa dow kammu. ⁵² Be cujidani mo. Caggal duum, ɓe njeccodii Urusaliima e seyo manngo. ⁵³ Wakkati fuu iɓe tawee ley suudu dewal mawndu, iɓe njetta Laamdo.

Linjiila Iisaa mo Yuhanna winndi

*No Konngol Laamdo laa-
torii neddo*

¹ Gillama e fuddoode bi'eteedo Konngol ina woni. Bi'eteedo Konngol oon ina wondi e Laamdo, wo o Laamdo du. ² Imo wondi e Laamdo gilla fuddoode. ³ E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. ⁴ E makko nguurndam woni, nguurndam daam laatani yimbe annoora. ⁵ Annoora oon ina yayna ley nimre. Nimre ndeen du waawaay jaalaade o.

⁶ Ina woodi neddo mo Laamdo nuli bi'eteedo Yaayaa. ⁷ O warii faa o seedanoo annoora oon, faa yimbe fuu ngoondinira saabe makko. ⁸ Wanaa kanko woni annoora oon, de o warii faa o seedanoo annoora oon. ⁹ Oon woni annoora goongalaajo gardo ley adunaaru faa yaynana yimbe fuu.

¹⁰ Bi'eteedo Konngol oon ina woni ley adunaaru, wo e makko adunaaru ndu tagiraa, de adunaaru nduun kaa annditaay mo. ¹¹ O warii to jeydaabe makko, de jeydaabe makko been nja66aaki mo. ¹² Ammaa jabbiibe mo de ngoondini mo been, o hokkii dum'en baawde laataade bi66e Laamdo. ¹³ Wo 6e

rimiraa6e ko wanaa e yiiyam, ko wanaa muuyo terde, ko wanaa muuyo gorko du, ammaa 6e rimiraa6e e baawde Laamdo.

¹⁴ Konngol ngool laatii neddo jom terde de joodii hakkunde meeden. Min nji'ii darja makko, darja mo Bajjo hemrata Baabiiwo. Ley darja makko oon Baabiiwo 6anginiri keewal hinney e goonga muudum.

¹⁵ Yaayaa seedanake mo, yeewnii, wi'i:

—Kanko woni mo kaalanoomi haala muudum oon nde mbi'unoomi: «Caggal am ardiido kam waran, sabo imo woni gilla mi tagaaka.»

¹⁶ No hinney makko foti heewude, en fuu en kebii, hinney dow hinney. ¹⁷ Saabe Muusaa kebirden jamirooje, ammaa hinney e goonga wo saabe Iisaa Almasiihu hebiraa. ¹⁸ Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Ammaa Biddo bajjo gondudo e Baabiiwo oon, kam humpiti en mo.

*No Yaayaa seedoranii Al-
masiihu*

*(Matta 3.1-12, Marku 1.1-
8, Lukka 3.1-18)*

¹⁹ Alhuudiyankoo6e Urusaliima neli Lewinkoo6e* e almaami'en to Yaayaa yama dum kam wo moy. ²⁰ O salaaki jaabaade 6e, o haalani 6e faa laabi:
—Miin, mi wanaa Almasiihu.

²¹ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Aan, wo a moy? A annabi Iliyaasa naa?

* **1:19** Yimbe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranoo6e golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa.

O wi'i:

—Mi wanaa.

Be mbi'i mo:

—Wo a Annabaajo oon naa?

O wi'i:

—Mi wanaa!

²² Be mbi'i mo:

—Wo a moy ndelle?

Haalan min ko min kaaltanowa nelu6e min been. Moy mbi'ataa laatidaa?

²³ O jaabii, o wi'i:

—Wo mi yeewnotoodo ley ladde mido wi'a: «moyyintinee laawol Joomiraado»,[†] hono no annabi Esaaya wi'iri ni.

²⁴ Ndeen nulaabe yuurube to Farisa'en been ²⁵ yami mo:

—Ko wadi ada loota yim6e lootagal batisima[‡], si tawii a wanaa Almasiihu a wanaa Iliyaasa a wanaa Annabaajo oon?

²⁶ Yaayaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin, mido loota lootagal batisima, de na woodi dariido hakkunde moodon mo on andaa. ²⁷ Kanko, o waran caggal am. Miin, mi fotaa fay ha66itinde 6oggi pade makko.

²⁸ Dum fuu wadii Baytaniya lettugal gooruwol Urdun, do Yaayaa lootata yim6e lootagal batisima doon.

²⁹ Jaango majjum, Yaayaa yi'i Iisaa ina wara to muudum, wi'ii:

—Inan jawgel Laamdo donndotoongel hakkeji adunaaru. ³⁰ Dum woni ko mbi'unoomi e makko: «Neddo waran gada am, ardiido kam, sabo imo woni gilla mi walaa.» ³¹ Miin, mi

anndaano mo, ammaa mi warii mido loota lootagal batisima faa o 6angana Israa'iilankoo6e.

³² Yaayaa seedii, wi'i:

—Mi yi'ii Ruuhu ina wa'i hono wuugaandu ina yuura dow kammu ina jippoo faa hodi dow makko. ³³ Miin, mi anndaano mo. Ammaa Nuldo kam mi loota lootagal batisima oon, kam wi'i kam: «Mo nji'udaa Ruuhu ina jippoo dow muudum oon, kam woni lootoowo lootagal batisima e Ruuhu Ceniido.» ³⁴ Miin, mi yi'ii, mi seedake kanko woni Bii Laamdo.

No Iisaa suborii taalibaabe muudum arandee6e

³⁵ Jaango majjum katin Yaayaa ina darodii e taalibaabe muudum dido. ³⁶ O yi'i Iisaa ina faltoo, o wi'i:

—Inan jawgel Laamdo!

³⁷ Taalibaabe dido been nani ko o haali duum, njokki Iisaa. ³⁸ Iisaa yeeyii, yi'i i6e njokki dum, wi'i 6e:

—Dume pilotodon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

— *Rabbi* (dum na fiirta «Moodibbo»), toy njoodidaa?

³⁹ O wi'i 6e:

—Ngaree ndaaree!

Ndeen 6e ngari, 6e nji'i do o joodii doon. Wakkati oon wo yamnde nay laasara. Be ngondi e makko ko heddi e nyalaande ndeen.

⁴⁰ Andire sakiike Simon Piyeer oon wo gooto e dido nan6e haala Yaayaa de njokki Iisaa. ⁴¹ Ko Andire artii e wadude fu wo filowaade

[†] 1:23 Esaaya 40.3. [‡] 1:25 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

sakiike muudum Simon oon. O wi'i dum:

—Min nji'ii Almasiihu (dum na fiirta «Mo Laamdo subii»).

⁴² O yaari dum to Iisaa. Iisaa ndaari Simon, wi'i dum:

—Aan Simon bii Yuhanna, caggal joonin a inndirte Kefas.

(Kefas e Piyeer fuu wo gootum. Maanaa inde deen wo «Hayre».)

No Iisaa noddiri Filipu e Natanayel

⁴³ Jaango majjum, Iisaa an-niyii yaade Galili. O hawri e Filipu, o wi'i dum:

—Jokkam!

⁴⁴ Filipu ina jeyaa Bayti-sayda, ngalluure nde Andire e Piyeer fuu njejaa e muudum ndeen. ⁴⁵ Filipu hawri e Natanayel, wi'i dum:

—Min nji'ii mo haala muudum winndaa ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaa6e oon. Wo Iisaa Nasaraatuujo bii Yu-usufi oon.

⁴⁶ Natanayel wi'i mo:

—Yalla ko woodi ina waawi yuurude Nasaraatu naa?

Filipu jaabii mo, wi'i:

—War ndaar!

⁴⁷ Iisaa yi'i Natanayel ina fonndii dum, de haali haala makko wi'i:

—Inan Israa'iilanke jaati, mo hiila fuu walaa e muudum.

⁴⁸ Natanayel wi'i mo:

—Toy anndudaa kam?

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi yi'ii ma ley yibbi gilla Filipu noddaay ma.

⁴⁹ Natanayel jaabii, wi'i:

—Moodibbo, wo a Bii Laamdo, wo a kaananke Israa'iila!

⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Saabe mi wi'ii mi yi'ii ma ley yibbi duum tan ngoondinirdaa naa? A yi'an ko 6uri dum haaynaade.

⁵¹ Ndeen o wi'i Natanayel:

—Goonga kaalanammi on: on nji'an kammu ina udditoo, on nji'an maleyka'en Laamdo ina yeeja ina njippoo dow Bii Neddo.

2

No Iisaa wadiri maande ley bangal

¹ Balde didi caggal duum, bangal wadi ley ngalluure wi'eteende Kaana ley leydi Galili. Inna Iisaa ina tawaa toon. ² Iisaa e taalibaa6e muudum du noddaama ngara kawra e bangal ngaal.

³ Nde cabijam ma66e tim-munoo ndeen, inna Iisaa wi'i:

—Be ngalaa cabijam.

⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Debbo, dume dum wadata en?* Wakkati am yonaay tafon.

⁵ Inniiko wi'i golloo6e been:

—Ko o yamiri on fuu, ngadon.

⁶ Doon ina woodi loode kaaye jeegom, ndee fuu na hooya liitereeji capande jeetati faa yottoo hemre e noogay. Loode deen wo faa

* **2:4** E geresankoore haala ka ina waawi fiirtireede nii: Debbo, walaa ko suudii hakkunde meeden. Dum hollii Iisaa ina muuyi inna muudum hooloo dum e ko wadata duum.

Alhuudiyankoo6e lootoroo saabe diina. ⁷ Iisaa wi'i 6e:
—Kebbinee loode deen ndiyam.

⁸ Be kebbini de faa de keewi. ⁸ O wi'i 6e:

—Joonin kaa, nyedee dam njaaranee hooreejo 6angal oon.

⁹ Be njaari. ⁹ Nde hooreejo oon meedunoo ndiyam mbaylitaadam cabijam daam ndeen, annditaay to dam ittaa. De golloo6e nyedube ndiyam daam been kaa ina anndi. O noddi 6anudo oon, ¹⁰ o wi'i dum:

—Yim6e fuu cabijam mbeldam mboowi artoraade. Nde yim6e njari faa heewi fu, ndeen dam welaa daam du yaretee. De aan kaa, ada resi mbeldam dam faa joonin.

¹¹ Nii Iisaa golliri maande muudum haayniinde arandeere ley ngalluure Kaana ley leydi Galili. O 6angini teddeengal makko, taalibaa6e makko been ngoondini mo. ¹² Caggal duum, o dilli Kaana, o yehi ngalluure wi'eteende Kafarnahum, kanko e inniiko e minyiraa6e makko e taalibaa6e makko. Be ngoni toon balde seeda.

No Iisaa riwri luumotoo6e ley suudu dewal mawndu

(Matta 21.12-13, Marku 11.15-17, Lukka 19.45-46)

¹³ Nde iidi Alhuudiyankoo6e mbi'eteendi Faltagol† 6adinoo ndeen, Iisaa yehi Urusaliima. ¹⁴ To taliyaare suudu dewal mawndu toon o

tawi luumotoo6e ga'i e baali e buugaali e wecco6e ceede ina njoodii. ¹⁵ O sowi boggi, o wadi dorowol, o riiwi 6e fuu 6e mburtoo suudu dewal mawndu nduun, kam6e e ga'i ma66e e baali ma66e. O sankiti ceede wecco6e been, o hippi taabaaje ma66e. ¹⁶ O wi'i soottoo6e buugaali been:

—Ittee dum do! Taa ngadon suudu Baaba am ndu suudu luumo!

¹⁷ Taalibaa6e makko been micciti ko Binndi diin mbi'i duum:

«Hirande suudu maa laatanake kam ka66u-ko'u.»†

¹⁸ Ndeen hooree6e Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Haaynde ndeye kollataa min ada foti wadude ko ngadudaa duum?

¹⁹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Li6ee suudu dewal ndu. Si on li6ii ndu, on nji'an mido nyi6too ndu ley balde tati.

²⁰ Be njaabii mo:

—Suudu ndu nyi6iraama duubi capande nay e jeegom. De aan, a nyi6toto ndu ley balde tati naa?

²¹ Ammaa ko Iisaa wi'i suudu nduun duum, wo hoore muudum sappii. ²² Nde Iisaa ummitinoo ndeen, taalibaa6e muudum been micciti ko haalnoo dum. Be ngoondini ko Binndi diin mbi'i duum e haala ka o haalnoo kaan.

²³ Nde Iisaa wonnoo Urusaliima iidi Faltagol ndeen, heew6e ngoondinii mo sabo nji'ii kaayeeffiji di

† 2:13 Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum. † 2:17 Jabuura 69.10.

o wadi diin. ²⁴ Ammaa Iisaa hoolaaki 6e faa hokkita 6e hoore muudum, sabo imo anndi 6e fuu. ²⁵ Walaa ko fay gooto seedanoo mo ko woni e 6i66e-Aadama, sabo imo anndi ko woni e mu66en.

3

No Iisaa haaldiri e Nikodemu

¹ Ina woodi gorko Farisajo bi'eteedo Nikodemu, gooto e hooree6e Alhuudiyankoo6e.

² Gorko oon yehi to Iisaa jemma, wi'i dum:

—Moodibbo, miden anndi a jannginoowo yuurudo to Laamdo, sabo fay gooto waawaa wadude maandeeji kaayniidi di ngadataa diin si Laamdo waldaa e muudum.

³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: fay gooto waawaa yi'uude laamu Laamdo tawee rimtaaka katin.

⁴ Nikodemu wi'i mo:

—Noy mawdo waawiri rirtireede? Imo waawi yeccaade e reedu inniiko, de o rimee katin naa?

⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: si wanaa neddo rirtiree ndiyam e Ruuhu fu waawaa naatude laamu Laamdo. ⁶ Ko 6ii-Aadama rimata duum wo 6ii-Aadama. Ko Ruuhu oon du rimata wo ruuhu. ⁷ Taa dum haayne saabe mi wi'ii ma sanaa ndimtedon katin. ⁸ Henndu ina wifira do muuyri fuu. Ada nana bifi mayru, de a anndaa to ndu yuuri, a anndaa to ndu yahata. Hono noon dimraado Ruuhu oon du worri.

⁹ Nikodemu wi'i mo:

—Noy dum laatortoo?

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Wo a jannginoowo mawdo ley Israa'iila de a anndaa dum naa? ¹¹ Goonga kaalanammaami: minen, ko min anndi min kaalata, ko min nji'i min ceedotoo, de onon le, on njabataa seedaaku amin.

¹² Si on ngoondintaa nde kaalanammi on haala kulle adunankooje fu, noy ngoondinirton si mido haalana on haala kulle dow kammu?

¹³ Fay gooto yeenjaay dow kammu, si wanaa yuurudo dow kammu oon, dum woni Bii Neddo.

¹⁴ Hono no Muusaa toowniri mboddi njamndi mbodeeri ley ladde ni, sanaa Bii Neddo du toowniree hono noon, ¹⁵ faa goondindo mo fuu he6a nguurndam nduumiidam.

¹⁶ Sabo Laamdo ina yidi yim6e adunaaru faa hokkitiri Biyum bajjo, faa goondindo oon fuu taa halka ammaa he6a nguurndam nduumiidam.

¹⁷ Laamdo nuliraay Biyum oon e adunaaru faa Biyum oon saroo adunaaru ndu. Ko o nuliraa dey, faa yim6e adunaaru kisira saabe makko. ¹⁸ Goondindo mo fuu sarataake. Mo goondinaay mo fuu saraama gilla joonin, sabo goondinaay Bii Laamdo bajjo oon.

¹⁹ Inan sariya oon: annoora warii e adunaaru, de yim6e cubii nimre dow annoora sabo golleeji mu66en wo bondi. ²⁰ Bondo tagu

yidaa annoora, battataako dūm saabe hulde taa golleeji muudum bondi diin bangu. ²¹ Ammaa goongante waran e annoora faa golleeji di wadiri saabe Laamdo diin banga.

No Yaayaa seedorii kabaaru Iisaa

²² Caggal dūm, Iisaa yaadi e taalibaa6e muudum leydi Yahuudiya. O 6ooytidi e ma66e toon, imo loota yim6e lootagal batisima. ²³ Yaayaa du ina loota yim6e lootagal batisima to Aynon toon dakkol Salim, sabo ndiyam ina heewi toon. Yim6e ina ngara ina lootiree ndiyam daam. ²⁴ Tawi Yaayaa nanngaaka wattaa ley kasu tafon.

²⁵ Taalibaa6e Yaayaa 6een njeddunduri e Alhuudiyanke haala laa6al. ²⁶ Be njehi to Yaayaa, 6e mbi'i dūm:

—Moodibbo, gorko gondunoodo e maa gere ooto gooruwol Urdun mo ceedanidaa oon, kanko du imo loota yim6e lootagal batisima, de yim6e fuu ina njaha to makko.

²⁷ Yaayaa jaabii 6e, wi'i:

—Neddo waawaa hebude fay huunde si wanaa ko Laamdo hokki dūm. ²⁸ Onon e ko'e mon, on seedee6e am mi wi'ii mi wanaa Almasiihu, de mido artii mo nuleede. ²⁹ Gaddanaado debbo 6aṅaado, kam woni 6aṅudo. Dammodiido e gorko oon ina darii, ina hettindii. Si o nanii daande 6aṅudo oon, o seyoto sanne. Nii seyo am ngoon hi66iri.

³⁰ Na tilsi kanko o toowa, de miin le mi leeya.

³¹ Yuurudo dow oon, kam woni dow huunde fuu. Yuurudo e leydi wo jeyaado e leydi, ina haala haalaaji jeyaado e leydi. Yuurudo dow kammu oon, kam woni dow huunde fuu. ³² Ko o yi'i e ko o nani o seedotoo, de yim6e kaa jabataa seedaaku makko. ³³ Ja6udo seedaaku makko oon, laa6inii Laamdo wo goongante. ³⁴ Mo Laamdo nuli oon, wo ko Laamdo haali dūm haaltata, sabo Laamdo hokkii mo Ruuhu mo walaa haddi. ³⁵ Baabiiwo oon ina yidi Biddo oon faa watti huunde fuu e junngo makko. ³⁶ Goondindo Biddo oon hebii nguurndam nduumiidam. Mo goondinaay Biddo oon hebataa dam, tikkere Laamdo du ina heddii e muudum.

4

No Iisaa haaldiri e Samariyanke debbo

¹ Farisa'en nanii wi'aama Iisaa ina loota yim6e lootagal batisima, ina he6a taalibaa6e faa 6uri Yaayaa. ² Tawi Iisaa e hoore muudum kaa lootaay fay gooto, wo taalibaa6e muudum. ³ Nde Iisaa nannoo ko haalanoo e muudum fu, dilli leydi Yahuudiya, yeccii leydi Galili. ⁴ Sanaa o rewa ley leydi Samariya. ⁵ O yottii ngal-luure Samariya wi'eteende Sikar dakkol ngesa nga Yaakuuba hokkunoo 6iyum Yuusufi ngaan. ⁶ Doon 6unndu Yaakuuba nduun woni. Tawi Iisaa tampii du e jahaangal ngaal, de

joodii daande bunndu nduun faa fowta. Wakkati oon wo hakkunde naange.
⁷ Samariyanke debbo wari yoogude. Iisaa wi'i mo:

—Hokkam ndiyam, mi yara!

⁸ Tawi taalibaaɓe makko been njehii ley ngalluure toon faa coodowa nyaamdu.

⁹ Debbo oon wi'i Iisaa:

—Noy wadi de aan, Alhuudiyanke, ada njaaroo kam miin, Samariyanke, ndiyam faa njaraa?

Sabo Alhuudiyankooɓe e Samariyankooɓe wo harmundurɓe.

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ada anndunoo no dokke Laamɗo poti, e bi'udo ma kokkaa dum ndiyam yara oon, a nyaagotonoo mo, o hokke ndiyam nguurndam njaraa.

¹¹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, a walaa cafirgal. Bunndu ndu ina luggi. Toy kebataa ndiyam nguurndam daam? ¹² Aan, ada buri maama amin Yaakuuba kokkudo min bunndu ndu oon teddude naa? Kanko e ɓiɓɓe makko e daabaaji makko fuu, e mayru ɓe njaratano.

¹³ Iisaa jaabii mo:

—Neddo fuu jardo ndiyam dam domɗan katin, ¹⁴ ammaa jardo ndiyam dam kokkammi daam fuu, domdataa faa abada. Sabo ndiyam dam kokkammi daam laatanto dum ndiyam iloojam mbuurnoojam dum nguurndam nduumiidam.

¹⁵ Debbo oon wi'i:

—Joomam, hokkam ndiyam daam taa mi domɗa katin, sakko mi wartana yoogude do katin.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Yahu noddoy gora, ngardon!

¹⁷ Debbo oon jaabii mo:

—Mi walaa goriwo.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga ko mbiidaa a walaa goriwo duum. ¹⁸ A banjanooma worɓe njoyo. Mo ngonduda joonin oon du, wanaa gora. A haalii goonga.

¹⁹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, laabani kam a annabaajo. ²⁰ Maamiraaɓe amin ndewii Laamɗo dow waamnde nde, de onon Alhuudiyankooɓe kaa, odon mbi'a to Urusaliima tan Laamɗo haani reweede.

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinam: wakkati waran, nde ndewoton Baabiiwo tawee wanaa e waamnde nde, wanaa Urusaliima.

²² Onon Samariyankooɓe, odon ndewa ko on anndaa, de minen Alhuudiyankooɓe, ko min anndi min ndewata, sabo kisindam to Alhuudiyankooɓe yuurata.

²³ Wakkati ina wara, yottake jaati, nde rewirooɓe Laamɗo goonga been ndewirta dum Ruuhu e goonga. Wo rewooɓe hono been Baabiiwo filotoo. ²⁴ Laamɗo wo Ruuhu. Rewooɓe mo been sanaa ndewira mo ruuhu e goonga.

²⁵ Debbo oon wi'i:

—Mido anndi Cuɓaado bi'eteedo Almasiihu oon wo garoowo. Nde o wari fu, o humpitan min huunde fuu.

²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Wo dum miin, mo kaal-
dataa oon.

No Samariyankoobe
heewbe ngoondiniri Iisaa

²⁷ Wakkati oon fu, taal-
ibaabe makko been njottii. Ko
Iisaa haaldata e debbo oon
duum haaynii be, de faygooto
mabbe yamaay mo dume o
haajaa e debbo oon naa ko
wadi imo haalda e muudum.
²⁸ Ndeen debbo oon yoppi
loonde muudum toon, fornyii
wuro haalanowi yimbe, wi'i:

²⁹ —Ngaree ndaaree
gorko kaaltando kam ko
ngadunoomi fuu. Yalla
wanaa kanko woni Almasi-
ihu naa?

³⁰ Be njalti ngalluure, be
ponndii to Iisaa.

³¹ Wakkati oon, taalibaabe
been nyaagii mo, ina mbi'a:

—Moodibbo, tinna
nyaamu!

³² O jaabii be, o wi'i:

—Mido jogii ko mi nyaama
ko on anndaa.

³³ Taalibaabe been ina
yamundura:

—Dum le, won gaddando
mo ko nyaametea naa?

³⁴ Iisaa wi'i be:

—Nyaamdu am wo
wadude muuyde Nuldo
kam oon e yottinde golle
muudum. ³⁵ Onon, odon
mbi'a: «Faa hannden lebbi
nay de tayri wara.» De
miin kaa mido wi'a on:
yeptee gite mon, yeewee gese
fuu benndii, njonii tayeede.

³⁶ Tayoowo heban mbar-
jaari, resana nyaamri ndi
nguurndam nduumiidam,
faa aawudo e tayudo fuu

ceyodoo. ³⁷ Dum tabintinta
banndol bi'oowol: «Goddo ina
aawa, goddo ina taya.» ³⁸ Mi
nului on tayowon ngesa nga
on tampanaay. Wobbe tampi,
de odon mbeltii e tampiri
mu66en.

³⁹ Samariyankoobe heewbe
ley ngalluure ndeen
ngoondinii Iisaa saabe
haala debbo ceediido de
wi'i: «O haaltanii kam ko
ngadunoomi fuu.» ⁴⁰ Nde
Samariyankoobe been njot-
tinoo Iisaa ndeen, nyaagii
mo o wonda e mu66en. O
wadi doon balde didi. ⁴¹ Yimbe
heewbe ngoondini mo katin
saabe konngol makko. ⁴² Be
mbi'i debbo oon:

—Joonin, wanaa saabe
haalaaji maa diin tan
min ngoondiniri. Ko min
ngoondiniri dey, minen e
ko'e amin, min nanii kon-
ngol makko, min annditii
kanko jaati woni Kisinoowo
adunaaru.

No Iisaa selliniri bii howru-
ujo kaananke

⁴³ Caggal balde didi deen,
o dilli doon, o yehi Galili.

⁴⁴ Kanko e hoore makko
o seedake: «Annabaajo

teddintaake e ley wuro
muudum.» ⁴⁵ Nde o yottinoo
Galili ndeen, Galilinkoobe
nja66orii mo juude didi, sabo
kambe du be njehiino iidi
Urusaliima, be nji'iino ko o
gollunoo ley iidi ndiin duum.

⁴⁶ Ndeen Iisaa warti
Kaana ley leydi Galili, do o
waylitinnoo ndiyam o wadi
dam cabijam doon. Ina
woodi howrujo kaananke
gomma mo biyum sellaa

ley Kafarnahum. ⁴⁷ Nde howruujo oon nannoo Iisaa yuurii Yahuudiya wartii Galili fu, yehi to Iisaa, nyaagii dum jippoo dannanowa dum biyum badiido maayde. ⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Si on nji'aay maandeji e kaayeefiiji fu, on goondintaa.

⁴⁹ Howruujo kaananke oon wi'i mo:

—Joomam, en njaha gilla biyam oon maayaay.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, biya dadii.

Gorko oon goondini ko Iisaa wi'i dum, hooti. ⁵¹ Ko o hootata duum, golloobe makko kawrowi e makko dow laawol, kaalani mo, mbi'i:

—Biya oon dadii.

⁵² O yami 6e wakkati oye suka o samtanaa. Be mbi'i mo:

—Yamnde go'o badagol salifana keenan jontere ndeen yoppi mo.

⁵³ Baaba suka oon annditi wakkati oon jaati Iisaa wi'unoo dum: «Biya oon dadii!» Nii kanko e koreeji makko fuu 6e ngoondiniri Iisaa. ⁵⁴ Dum woni maande didaferde nde Iisaa golli leydi Galili. O wadii dum nde o yuurnoo leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa selliniri bonngujo

* **5:4** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 4: I6e ndoomi faa ndiyam dam iiroo, sabo maleyka Joomiraado ina jippoo e luggere nde wakkati wakkati, ina iira ndiyam dam. Nyawdo artiido jippaade e ndiyam daam nde dam iirii ndeen, dadan ko nyawu muudum laatii fuu.

¹ Caggal duum, iidi Alhudiyanke 6e ina wada. Iisaa yehi Urusaliima faa fota e iidi ndiin. ² Ley Urusaliima toon, dakkol dammbugal wuro bi'eteengal Dammbugal Baali ngaal, ina woodi luggere ndiyam. Inde wi'ee Baytijata e ibraninkoore. Dande joy ina piilli nde.

³ Nyaw6e heew6e ina pukii ley dande deen: wum6e e bonngu6e e 6e balli mu66en fuu mbaati. [⁴ *] ⁵ Gorko nyawru6o duubi capande tati e jeetati ina woni doon. ⁶ Iisaa yi'i imo fukkii, annditi o 6ooydii e nyawu nguun, yami mo:

—Ada yidi sellude naa?

⁷ Nyawdo oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, mi walaa fay gooto balloowo kam naatude ley luggere nde wakkati ndiyam mayre iirii. Nde piliimi naatude fuu, tawan goddo artake kam.

⁸ Iisaa wi'i mo:

—Umma, hooyu daddo maa, yahu!

⁹ Wakkati oon fu, gorko oon dadi, hooyi daddo mum fudditi yaade.

Dum hawrii e nyalaande fowteteende. ¹⁰ Saabe majjubm hooree6e Alhudiyanke 6e mbi'i cellinaado oon:

—Hannden wo nyalaande fowteteende, daganaaki ma donndodaada daddo maa.

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Cellindo kam oon, kam wi'i kam mi hooya daddo am mi yaha.

¹² Be yami mo:

—Moy woni biido ma kooyaa daddo maa njahaa oon?

¹³ Ammaa cellinaado oon faamaay fuu wo moy, sabo tawii Iisaa soorake ley jamaa keewdo gondo doon oon, dilli.

¹⁴ Caggal duum, Iisaa hawri e dannaado oon ley suudu de-wal mawndu nduun, wi'i mo:

—Ndaaru, joonin kaa, a dadii. Taa luttu katin de ko buri dum bonde hebe.

¹⁵ Gorko oon yehi haalanowi hooreeɓe Alhu-udiyankooɓe been wo Iisaa woni cellindo dum oon.

Kabaaru Baabiiwo e Biddo

¹⁶ Ndeen hooreeɓe Alhu-udiyankooɓe puddi tor-rude Iisaa sabo wadii dum nyalaande fowteteende.

¹⁷ Iisaa wi'i ɓe:

—Baaba am ina golla faa joonin, miin du, mido golla.

¹⁸ Ndeen hooreeɓe Alhu-udiyankooɓe ɓeydi filaade warude mo, wanaa saabe ko o lutti nyannde fowteteende ndeen duum tan, ammaa ko o wi'i Laamdo wo baabiiko duum du. O fonndii hoore makko e Laamdo.

¹⁹ Iisaa wi'i ɓe:

—Goonga kaalanammi on: Biddo waawaa gollude fay huunde kam tan, sanaa ko yi'i Baabiiwo ina golla. Sabo ko Baabiiwo oon gollata duum, Biddo du gollata. ²⁰ Sabo Baabiiwo ina yidi Biddo oon, ina holla dum huunde fuu ko gollata. O hollan dum gollleeji ɓurɗi

dii do fuu semmbe faa haaynoo on. ²¹ Sabo hono no Baabiiwo ummintinirta maayɓe de hokka dum'en nguurndam ni, noon Biddo du hokkirta nguurndam mo muuyi hokkude. ²² Baabiiwo, kam kaa sarataako fay gooto. O wattii sariya oon fuu e junngo Biddo, ²³ faa yimɓe fuu teddinirta Biddo oon hono no teddinirta Baabiiwo oon ni. Neddo fuu mo teddinaay Biddo oon, teddinaay Baabi-iwo nuldo mo oon du.

²⁴ Goonga kaalanammi on: nando haala am de goondini Nuldo kam oon heɓii nguurndam ndu-umiidam. O sarataake, o diwii maayde, o naatii nguurndam. ²⁵ Goonga kaalanammi on: wakkati ina wara, o yottake jaati, wakkati mo maayɓe nanata daande Bii Laamdo oon. Nanɓe been mbuuran. ²⁶ Hono

no Baabiiwo oon wuurniri hoore muudum nii, hono noon o hokkiri Biddo oon du baawde wuurnira hoore muudum. ²⁷ O hokkii dum baawde saraade, sabo wo Bii Neddo. ²⁸ Taa dum haaynoo on. Wakkati waran mo maayɓe wonɓe ley caabeeje fuu nanata daande makko, ²⁹ de njalta. Golluɓe gollleeji lobbi ummitanoo nguurn-

dam, golluɓe gollleeji bondi ummitanoo sariya. ³⁰ Miin, walaa fuu ko mbaawumi gollude e hoore am. Ko nanumi duum carotoomi. Sariya am ina dartii, sabo mi filataako muuyde am, wo muuyde Nuldo kam oon pilotoomi.

Haala seedantooɓe Iisaa

³¹—Si mi seedanake hoore am, seedaaku am sellataa. ³²Ina woodi goddo ceedantooɓe kam. Mido anndi seedaaku ngu o seedantoo kam ngun wo goonga. ³³Onon, on neliino yimɓe to Yaayaa. Kam du seedake goonga. ³⁴Miin kaa, mi haajaaka seedaaku ɓii-Aadama, de mido haalana on kabaaru seedaaku Yaayaa ngun faa kison. ³⁵Yaayaa laatake lampal kuɓɓoowal, jaynoowal. On njaɓii weltaade e annoora makko faa ɓooyti seeda. ³⁶Miin, mido jogii seedaaku ɓurngu ngu Yaayaa ngun semmbe: gollleeji di Baabiiwo yamiri kam mi golla diin, kanji jaati ceedantoo kam Baabiiwo nuli kam. ³⁷Katin du, Baabiiwo nulɗo kam oon, kam e hoorem seedantoo kam. Abada on nanaay daande makko, abada on nji'aay mo, ³⁸haala makko du walaa e moodon, sabo on ngoondinaay mo o nuli oon. ³⁹Odon taykoo Binndi sabo on miilii on keɓan e majji nguurndam nduumiidam. De wo kanji jaati ceedantoo kam. ⁴⁰Ammaa on njaɓaay warude to am faa keɓon nguurndam.

⁴¹Mi filataako manooje yimɓe. ⁴²De mido anndi on, mido anndi njingu Laamɗo walaa e moodon. ⁴³Miin, mi wardii saabe innde Baaba am, de on njaɓaaki kam. Kaa si goddo wardii saabe hoore muudum fu, on njaɓɓoto dum. ⁴⁴Odon manundura,

de on pilataako manooje yuurooje to Laamɗo gooto. Ndelle noy mbaawrudon goondinirde? ⁴⁵Taa miilee wo miin felata on to Baabiiwo. Wo Muusaa mo njowudon jikke moodon dow muudum oon, kam felata on. ⁴⁶Sini on ngoondiniino Muusaa, on ngoondinan kam miin du, sabo wo miin o sappii e binndi makko. ⁴⁷De si on ngoondinaay ko Muusaa winndi duum, noy ngoondinirton haala am?

6

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje njoyo

(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17)

¹Caggal duum, Iisaa feyyiti maayo Galili wi'eteengo Tiberiyas. ²Jamaa keewɗo ina jokki mo sabo ɓe nji'ii kaayeeffiji di o wadunoo nde o sellinoo nyawɓe been ndeen. ³Iisaa yeeni dow waamnde, joododii toon e taalibaaɓe muudum. ⁴Tawi iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Faltagol ndiin ɓadake. ⁵Iisaa ɓanti gite muudum, haccii jamaa keewɗo ina wara to muudum. O wi'i Filipu:

—Toy coodeten nyaamdu ko nyaamnata ɓee fuu?

⁶Tawi wo faa o ndaartindoo Filipu o wiirii noon, sabo imo anndi ko o anniyii gollude. ⁷Filipu jaabii mo:

—Buru buudi cardi keme didi heyataa ɓe faa mono e maɓɓe fuu heɓa seeda.

⁸ Taalibbo makko goddo, bi'eteedo Andire minyoo Simon Piyeer, wi'i mo:

⁹ —Inan, suka gorko gooto ina jogii buuruuje joy e liyyi didi, de dume dum nafirta yimbe heewbe hono be?

¹⁰ Iisaa wi'i:

—Mbi'ee be njoodoo!

Tawi nokku oon ina heewi hudo. Be njoodii doon, fay worbe tan na ngada hono ujunaaje njoyo. ¹¹ Iisaa hooyi buuruuje deen, yetti Laamdo, hokki taalibaa6e muudum been. Been du kokki joodiibe been. Noon o wadi liyyi diin du. Yimbe fuu nyaami faa kaari. ¹² Nde be kaarnoo ndeen, Iisaa wi'i taalibaa6e muudum:

—Kawrunduree kedde de taa fay huunde bona.

¹³ Be kawrunduri kedde taye buuruuje joy de nyaamnoobe been keddi deen, de keewi kandeeje sappo e didi.

¹⁴ Nde yimbe been njiinoo maande haayniinde nde Iisaa gollii ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo cappanoodo ina wara e adunaaru ndu!

¹⁵ Iisaa annditi ibe cegilii nanngirde dum doole faa be ngada dum kaananke. Ndelle dilli doon, yeenji dow waamnde kam tan.

No Iisaa yehiri dow ndiyam e koyde

(Matta 14.22-33, Marku 6.45-52)

¹⁶ Nde hiirnoo fu, taalibaa6e Iisaa ndegii e maayo.

¹⁷ Be naati laana faa be peyyita, be njaha Kafarnahum. Jemma warii, tawi

Iisaa hewtaay be. ¹⁸ Henndu mawndu ina wifa, bempyye ummii. ¹⁹ Tawi be ndorbake laana kaan faa be kefi hono kilooji joy naa jeegom. Wakkati oon, be kaynii Iisaa ina wara e koyde muudum dow ndiyam daam, ina battii be, de be kuli sanne. ²⁰ Iisaa wi'i be:

—Wo miin. Taa kulee!

²¹ Ndeen be muuyi o naata laana kaan. De wakkati oon fu ka yottii nokku do be ponndinoo doon.

²² Jaango majjum, jamaa keddinoodo gere ooto maayo ngoon oon paami laana ngoota tan wonnoo toon. Be nji'ii du Iisaa naatidaay e taalibaa6e muudum laana kaan. Be nji'ii taalibaa6e been tan ndillidi e makka.

²³ Laanaaji goddi yuurudi Tiberiyas ngarii dakkol do Iisaa yettunoo Laamdo de nyaamni yimbe buuru doon.

²⁴ Nde jamaa oon yiinoo Iisaa e taalibaa6e muudum fuu ngalaa doon ndeen, be naati laanaaji diin, be ponndii Kafarnahum faa be pilowoo Iisaa.

No Iisaa wi'iri kam woni nyaamdu wuurnooru

²⁵ Nde be tawnoo Iisaa gere ooto maayo ndeen, be mbi'i dum:

—Moodibbo, ndey ngardaa do?

²⁶ Iisaa jaabii be:

—Goonga kaalanammi on: wanaa saabe ko njiidon maandeeji kaayniidi duum pilortodon kam. Ko pilortodon kam dey, saabe on nyaamiino buuru faa

kaardon. ²⁷ Taa ngollanee nyaamdu murseteendu. Ko kaardon gollande dey, nyaamdu heddotoondu wuurnooru yimbe nguurndam nduumiidam. Nyaamdu nduun wo Bii Neddo hokkata on. Sabo Laamdo Baabiiwo oon wadi maande muudum e makko.

²⁸ Ndeen be yami mo:

—Dume min ngadata faa min ngolla golleeji di Laamdo yidi?

²⁹ Iisaa jaabii be:

—Gollal ngal Laamdo yidi ngaal woni ngoondinon mo o nuli.

³⁰ Be njaabii mo:

—Haaynde ndeye ngadataa faa min nji'a, de min ngoondine? Dume ngol-lataa? ³¹ Maamiraa be amin nyaamii nyaamdu wi'eteendu «manna» ley ladde, hono no winndiraa ni: «O hokkii be nyaamdu yuurundu dow kammu faa be nyaama.»*

³² Iisaa jaabii be:

—Goonga kaalanammi on: wanaa Muusaa hokki on nyaamdu yuurundu dow kammu nduun. Wo Baaba am, kam woni kokkoowo on nyaamdu goongalaaru yuurundu dow kammu. ³³ Sabo nyaamdu ndu Laamdo hokkata nduun woni yuurooru dow kammu, hokkooru yimbe adunaaru nguurndam.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Joomii amin, hokku min nyannde fuu nyaamdu nduun.

³⁵ Iisaa wi'i be:

—Miin woni nyaamdu wuurnooru. Gardo to am fuu, yolbataa abada. Goondindo kam fuu domdataa abada. ³⁶ Mi wi'ii on: on nji'ii kam, de on ngoondinaay. ³⁷ Mo Baabiiwo hokki kam fuu, waran to am. Gardo to am fuu, mi riiwataa dum. ³⁸ Sabo wanaa faa mi wada muuyde am yuurirmi dow kammu, wo faa mi wada muuyde Nuldo kam oon. ³⁹ Inan muuyde Nuldo kam oon: taa fay gooto be o hokki kam been majja, de mi ummintinan dum'en nyalaande sakitotoonde. ⁴⁰ Inan muuyde Baaba am oon: neddo fuu ndaardo Biddo oon de goondini dum heban nguurndam nduumiidam, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde.

⁴¹ Hooree be Alhuudiyankoo be been ina normoo haala makko sabo o wi'ii «Miin woni nyaamdu yuurundu dow kammu nduun.» ⁴² Be mbi'i:

—Oo le, wanaa Iisaa gii Yuusufi mo annduden inna muudum e bammum oon naa? Noy o wiirata wo dow kammu o yuuri?

⁴³ Iisaa wi'i be:

—Taa normee hakkunde moodon! ⁴⁴ Fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo nuldo kam oon foodaay dum. Gardo to am fuu, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde.

⁴⁵ Ina winndaa ley dewte annabaa be: «Be fuu, Laamdo anndinan be.»† Neddo fuu kettindaniido Baabiiwo oon

* 6:31 Wurtagal 16.4, Jabuura 78.24.

† 6:45 Esaaya 54.13.

de faami, waran to am.
⁴⁶ Fay gooto yi'aay Baabi-
 iwo, si wanaa yuurudo to
 muudum oon. Kanko tan
 yi'i Baabiiwo. ⁴⁷ Goonga
 kaalanammi on: goondindo
 kam, hebii nguurndam
 nduumiidam. ⁴⁸ Miin
 woni nyaamdu wuurnooru.
⁴⁹ Maamiraa6e moodon
 nyaamiino «manna» ley
 ladde. Dum fuu dum hadaay
 6e maayde. ⁵⁰ Ammaa ndu
 joonin ndu do wo nyaamdu
 yuurundu dow kammu, faa
 si neddo nyaamii ndu, maay-
 ataa. ⁵¹ Miin woni nyaamdu
 wuurnooru yuurundu dow
 kammu. Si neddo nyaamii
 nyaamdu nduun fu, wuuran
 faa abada. Nyaamdu ndu
 kokkammi nduun wo terde
 am, faa yim6e adunaaru ke6a
 nguurndam.

⁵² Ndeen Alhuudiyankoo6e
 puddi dukidinde ko mbaawi
 fuu e dow haala kaan, ina
 mbi'a:

—Noy o waawiri hokkude
 en terde makko faa nyaa-
 men?

⁵³ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi
 on: si on nyaamaay terde
 Bii Neddo, on njaraay
 yiyam muudum, nguurndam
 walanaa on. ⁵⁴ Neddo fuu
 nyaamdo terde am de yari
 yiyam am hebii nguurndam
 nduumiidam. Miin du mi
 ummintinan dum nyalaaande
 sakitotoonde. ⁵⁵ Sabo terde
 am wo nyaamdu jaati, yiyam
 am du wo njaram jaati.
⁵⁶ Neddo fuu nyaamdo teewu
 am de yari yiyam am ina
 woni e am, miin du mido

woni e muudum. ⁵⁷ Hono
 no Baabiiwo nuldoo kam oon
 laatorii buurdo, de miin du
 mido wuuri saabe muudum,
 noon du nyaamdo kam fuu
 wuurdata saabe am. ⁵⁸ Kayru
 woni nyaamdu yuurundu
 dow kammu: ndu waldaa
 e ndu maamiraa6e moodon
 nyaamunoo de maayi nduun.
 Nyaamdo nduun nyaamdu
 wuuran faa abada.

⁵⁹ Iisaa waajii waajuuji di
 ley waajordu Kafarnahum.

*Haala haalaaji kokkooji
 nguurndam*

⁶⁰ Nde taalibaa6e makko
 been nannoo dum ndeen,
 heew6e mu66en mbi'i:

—Waajuuji di njoorii
 sanne. Moy waawi hettin-
 daade di?

⁶¹ Iisaa faamii e ley 6ernde
 muudum taalibaa6e mum
 been ina njormoo dum, de wi'i
 6e:

—Yalla dum fonnditanaaki
 on faa ina nesa wosinde
 on naa? ⁶² Ndelle si on
 nji'ii Bii Neddo yeentii to
 wonnoo toon, noy ngadoton?
⁶³ Ruuhu, kam hokkata ngu-
 urndam. Terde 6ii-Aadama
 kaa nafataa fay huunde.
 Haalaaji di kaalanmi on diin,
 kanji ngoni ruuhu, kanji
 ngoni nguurndam. ⁶⁴ De
 ina woodi ley moodon 6e
 ngoondinaay.

Tawi Iisaa ina anndi gilla
 e fuddoode 6e ngoondintaa
 dum been e jambotoodo dum
 oon. ⁶⁵ O beydi, o wi'i:

—Dum wadi de mbiimi on:
 fay gooto waawaa warude to
 am si Baabiiwo hokkaay dum
 no warda.

⁶⁶ Caggal duum, heewbe e taalibaaɓe makko been ndilli, jokkiti mo. ⁶⁷ Ndeen Iisaa wi'i sappo e dido been:

—Onon du, odon njidi dilude naa?

⁶⁸ Simon Piyeer jaabii mo:

—Joomam, to moy min njahata? Sabo wo haalaaji kokkooji nguurndam ndu-umiidam njogidaa. ⁶⁹ Min ngoondinii, miden anndi a Ceniido yuurudo to Laamdo.

⁷⁰ Iisaa wi'i:

—Onon sappo e dido ɓe, wanaa miin subii on naa? De gooto moodon wo seydaani.

⁷¹ Haala ka o haali kaan wo Yahuuda ɓii Simon Isikariyotto. Oon woni jambotoodo mo oon, gooto e sappo e dido been.

7

Haala dow rafi goondinal minyiraaɓe Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa yiilii ley Galili. O muuyaay yiiltaade ley Yahuudiya sabo hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ina piloo faa mbara mo.

² Tawi iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Hukumuuji ɓadake. ³ Minyiraaɓe Iisaa worɓe mbi'i dum:

—Dillu do, njahaa Yahuudiya faa taalibaaɓe maa been nji'a gollleeji di ngollataa diin. ⁴ Fay gooto suudataa ko gollata si ina yidi anndeede. Si ada golla gollleeji diin, ɓanginan yimɓe fuu wo a moy.

⁵ Tawi fay minyiraaɓe makko been du ngoondinaay mo. ⁶ Iisaa wi'i ɓe:

—Wakkati am waraay tafon, onon le, wakkati fuu wo wakkati mon. ⁷ Yimɓe adunaaru mbaawaa wanyude on, de miin kaa iɓe mbanyi kam, sabo mido seedii gollleeji maɓɓe di mboodaa. ⁸ Onon kaa, njehee iidi ndiin. Miin kaa mi yahataa ndi sabo wakkati am yottaaki tafon.

⁹ O haalani ɓe dum tan, o heddi Galili.

¹⁰ Nde minyiraaɓe Iisaa been njahunoo iidi ndiin ndeen, Iisaa du yehi toon, de o ɓanginaay hoore makko, o suudii.

Haala waaju Iisaa wakkati iidi Hukumuuji

¹¹ Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ina piloo mo ley jamaa iidi ndiin, ina mbi'a:

—Toy o woni?

¹² Yimɓe heewbe ina njed-dundura dow haala makko. Woɓɓe ina mbi'a:

—O neddo lobbo!

Woɓɓe du ina mbi'a:

—O wanaa koy, o majji-noowo yimɓe.

¹³ Ammaa fay gooto suusaay haalde haala makko faa nanee, sabo iɓe kula hooreeɓe Alhuudiyankooɓe.

¹⁴ Nde iidi ndiin fec-cirnoo fu, tawi Iisaa fuddii waajaade ley suudu dewal mawndu. ¹⁵ Dum haayni Alhuudiyankooɓe sanne, ɓe mbi'i:

—Noy gorko mo janngaay o anndiri Binndi diin ni?

¹⁶ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Waaju mo mbaajotoomi o, yuurataa e am, wo to Nuldo kam oon o yuurata. ¹⁷ Si neddo muuyii gollude

muuyde Laamdo, annditan yalla waajuuji am di to Laamdo yuuri, naa wo haala am tan. ¹⁸ Baajortoodo haalaaji yuurdi e muudum oon ina floo mawninde hoore muudum. Ammaa mawninoowo nuldo dum oon wo goongalaajo, oonyaare walaa e muudum. ¹⁹ Wanaa Muusaa hokkii on dewtere Tawreeta naa? Ammaa fay gooto moodon jukkataa jamirooje deen. Ko wadi de odon piloo warude kam?

²⁰ Yimbe been njaabii mo:

—Aan, a kaanaado. Moy filotoo warude ma?

²¹ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Huunde wootere tan ngadumi, de dum haaynake on, on fuu. ²² Muusaa yamiri on taadagol. De dum yuuraay to Muusaa, wo to maamiraaabe meeden dum yuuri. Odon taada neddo fay nyalaande fowteteende. ²³ Sini neddo ina taadee nyannde fowteteende faa taa lutton jamirooje Muusaa, dume tikkiranton kam saabe mi dannii neddo faa laatoo kibbudo nyalaande fowteteende? ²⁴ Taa cariree huunde e alhaali muudum, de cariree goonga.

No yimbe yamiri yalla Iisaa woni Almasiihu

²⁵ Wobbe ley yimbe Urusali-ima mbi'i:

—Wanaa o woni mo be pilotoo warude oon naa?

²⁶ Inani mo, imo waajoo yeeso yimbe fuu de be mbi'ataa mo fay huunde. Yalla mawbe been tannyorii kanko woni Almasiihu jaati naa? ²⁷ Oodo kaa, eden

anndi do yuurata, ammaa nde Almasiihu oon warata, fay gooto anndataa to yuurata.

²⁸ Tawi Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu nduun. O yeewnii, o wi'i:

—Odon anndi kam, odon anndi do yuurammi? Wanaa miin waddi hoore am. Nuldo kam oon wo goongaajo, de onon kaa, on anndaa dum. ²⁹ Miin kaa, mido anndi dum sabo to muudum yuurumi. Wo kam du nuli kam.

³⁰ Ndeen be pili nanngude mo, de fay gooto meemaay mo, sabo wakkati makko waraay tafon. ³¹ Ammaa e noon fu, heewbe ley jamaa oon ngoondinii mo, mbi'i:

—Si Almasiihu warii fu, yalla gollan maandeeji kaayniidi burdi di gorko o golli diin naa?

No ndaarooobe suudu dewal mawndu neliraa nannga Iisaa

³² Farisa'en nani ko yimbe been cifoto e dow Iisaa duum. Hooreebe almaami'en e Farisa'en neli doomoobe suudu dewal mawndu nduun nannga mo. ³³ Ndeen Iisaa wi'i:

—Miin, mido wondi e moodon seeda tafon. Caggal duum, mi fornyoto to Nuldo kam oon. ³⁴ On piloto kam, de on njiitataa kam, sabo on mbaawaa yaade to ngonammi toon.

³⁵ Alhuudiyankooobe yamunduri:

—Toy o yahata faa tawee en mbaawaa yiitude mo? Yalla o yahan to yimbe meeden ferdube ley yimbe

Geres, o waajoo dum'en naa? ³⁶ O wi'i en piloto mo, en njiitataa mo, sabo en mbaawaa yaade to o tawetee toon. Dume woni maanaa haala kaa?

Kabaaru ndiyam kokkoojam nguurndam

³⁷ Nyalaande sakitotoonde teddunde e iidi, Iisaa darii, yeewnii, wi'i:

—Neddo fuu domdudo wara to am, yara. ³⁸ Neddo fuu goondindo kam, bubbirdi ndiyam mbuurnoojam ilan ley bernde muudum, hono no winndiraa e Binndi di ni.

³⁹ Ko o haali duum wo haala Ruuhu mo goondindo mo fuu heɓata. Ndeen Ruuhu waraay, sabo Iisaa teddinaaka to Laamdo tafon.

No yimbe njeddunduri e kabaaru Iisaa

⁴⁰ Nde keewal jamaa oon nannoo haala kaan ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo oon.

⁴¹ Woɓɓe mbi'i:

—Kanko woni Almasiihu.

Woɓɓe katin mbi'i:

—Almasiihu, wo Galili yuurata naa? ⁴² Binndi diin mbi'ii e lenyol Daawda Almasiihu yuurata, ley wuro Baytilaama ngo Daawda yuuri e muudum ngoon.

⁴³ Jamaa oon feccii saabe makko. ⁴⁴ Woɓɓe maɓɓe ina njidi nanngude mo, ammaa fay gooto yowaay junngom dow makko.

No mawɓe Alhuudiyankooɓe calorii goondinde Iisaa

⁴⁵ Doomooɓe suudu de-wal mawndu ɓeen ngarti

to hooreeɓe almaami'en e Farisa'en. Been mbi'i doomooɓe ɓeen:

—Ko wadi de on ngaddaay mo?

⁴⁶ Doomooɓe ɓeen njaabii ɓe, mbi'i:

—Abada fay gooto waajorraaki no gorko o waajortoo ni.

⁴⁷ Farisa'en njaabii ɓe, mbi'i:

—Onon du on majjinaama naa? ⁴⁸ Yalla na woodi fuu goondindo mo hakkunde hooreeɓe Alhuudiyankooɓe maa Farisa'en naa? ⁴⁹ Yimɓe ɓe paamaay jamirooje Muusaa, wo ɓe hudaabe.

⁵⁰ Gooto e Farisa'en bi'eteedo Nikodemu, jahunoodo to Iisaa jemma oon, wi'i ɓe:

⁵¹ —Yalla sariya meeden ina saroo neddo tawee hettindanaaka ko wi'i, anndaaka ko gollii naa?

⁵² Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Aan du, a Galilinkeejo naa? Tayka Binndi diin, a yi'an annabaajo fuu yuurataa Galili.

No Iisaa waddi e debbo nanngaado e jeenu

⁵³ Caggal duum, mono fuu hooti suudu muudum.

8

¹ Ndeen Iisaa yeenjowi waamnde wi'eteende Jaytun.

² Gilla pudal naange o warti ley suudu dewal mawndu. Jamaa oon fuu wari. O joodii, imo waajoo ɓe. ³ Jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en ngaddani mo debbo nanngaado e jeenu. Be ndarni dum hakkunde jamaa oon. ⁴ Be mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, debbo o wo nanngaado ina jeena. ⁵ Muusaa yamirii min ley Tawreeta min mbarda hono been rewbe kaaye. Aan le, dume mbi'ataa?

⁶ Be kaaldi nii faa 6e tuufina mo, faa 6e keba ko 6e pelda mo. Iisaa kaa turii, ina diidira honndu muufum leydi. ⁷ Be keddii i6e yama mo. Ndeen Iisaa turtii, wi'i 6e:

—Neddo moodon mo luttaay abada artoo limnude mo hayre.

⁸ O turii katin, imo diida e leydi. ⁹ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ndilliri gooto gooto. Nayee6e been fuu artii dillude faa heddii Iisaa tan e debbo oon na darii hakkunde taliyaare doon. ¹⁰ Iisaa turtii, wi'i mo:

—Banndam debbo, toy feloo6e ma been ngoni? Fay gooto jukkaaki ma naa?

¹¹ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, fay gooto.

Iisaa wi'i mo:

—Miin du, mi jukkataako ma. Yahu, taa luttaa katin.*

No Iisaa wi'iri kam woni annoora adunaaru

¹² Iisaa waajii 6e katin, wi'i:

—Miin woni annoora adunaaru ndu. Jokkudo kam fuu he6an annoora nguurndam, yahataa ley nimre.

¹³ Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ada seedanoo hoore maa, ndelle seedaaku maa sellataa.

¹⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Fay si ceedaniimi hoore am, seedaaku am wo goonga,

sabo mido anndi do yuurumi, mido anndi to njahammi du. Onon le, on anndaa do yuurumi, on anndaa to njahammi. ¹⁵ Onon,

no njiirudon yimbe noon carortodon dum'en. Miin kaa, mi sarataako fay gooto.

¹⁶ Fay si mido saroo, sariya am wo goonga, sabo mi sarataako miin tan, Baabiiwo nuldo kam oon ina wondi e am. ¹⁷ Ina winndaa e ley Tawreeta moodon: seedaaku yimbe dido wo goonga.

¹⁸ Miin, mido seedanoo hoore am. Baabiiwo nuldo kam oon du, ina seedanoo kam.

¹⁹ Be mbi'i mo:

—Toy Baaba maa oon woni?

Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa kam miin, sakko Baaba am. Si o6on andunoo kam, on anndanno Baaba am du.

²⁰ Iisaa haali haalaaji diin nde waajotonoo ley suudu dewal mawndu, nokku do keesuwal sadakaaji ngaal woni doon. Fay gooto nanngaay mo, sabo wakkati makko yottaaki tafon.

²¹ Iisaa wi'i 6e katin:

—Inan mido dilla, de on piloto kam, ammaa on maaydan e hakkeeji moodon. On mbaawaa yaade to njahammi toon.

²² Ndeen Alhuudiyankoo6e mbi'i:

—Ko o wi'i en mbaawaa yaade to o yahata toon, dum le, wo o bartoytoodo naa?

²³ Iisaa wi'i 6e:

—Onon, wo ley njeyadon. Miin le, wo dow njeyaami.

* 8:11 Aaya 7.53 yaade 8.11 tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude.

Onon, e adunaaru njeядон, de miin kaa, mi jeyaaka e mayru. ²⁴ Dum wadi de mbiimi on: on maaydan e hakkeji mon. Sabo si on ngoondinaay miin woni mo ngonumi oon, on maaydan e hakkeji mon.

²⁵ Be mbi'i mo:

—Aan wo a moy?

Iisaa jaabii:

—Ko mbi'unoomi on gilla arande duum ngonumi.

²⁶ Mido joganii on ko heewi ko haaletee e ko saretee. Woodi Nuldo kam oon wo goongante. Ko narrunoomi mo duum kaalanammi yimbe adunaaru.

²⁷ Be paamaay wo haala Baabiiwo o haalanta be.

²⁸ Ndeen Iisaa wi'i be:

—Nde Bii Neddo toownaa fuu, ndeen paamoton miin woni mo ngonumi oon. On paaman du mi wadirtaa fay huunde e hoore am, ammaa ko Baabiiwo anndini kam, wo duum kaalammi.

²⁹ Nuldo kam oon ina wondi e am, o yoppaay kam mi perwudo, sabo ko weli mo tan ngadammi wakkati fuu.

No goonga rimdinirta

³⁰ Nde Iisaa haalannoo haalaaji di ndeen, heewbe ngoondinii dum. ³¹ Ndeen Iisaa wi'i Alhuudiyankooobe goondinbe dum been:

—Si odon keddii e konngol am, wo on taalibaa be am jaati. ³² Ndeen anndoton goonga. Goonga oon du rimdinan on.

³³ Be njaabii mo:

—Minen, min yuwdi Ibrahiima, abada fay gooto maraay

min. Noy mbiirataa min ndimdan?

³⁴ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: luttoowo fuu wo maccudo luttal. ³⁵ Maccudo tabitataa ley wuro, de biddo tabitan ley maggo faa abada. ³⁶ Si Biddo rimdinii on, on laatoto rimbe laabu be tal. ³⁷ Mido anndi on yuwdi Ibrahiima, ammaa odon piloo warude kam sabo waaju am naataay on. ³⁸ Miin, ko njiirumi Baaba am mbaajotoomi. Onon, ko narru don baaba moodon ngadoton.

³⁹ Be njaabii mo, be mbi'i:

—Ibrahiima woni baaba amin.

Iisaa wi'i be:

—Si wo on yuwdi Ibrahiima fu on ngollan golle Ibrahiima. ⁴⁰ De joonin odon piloo warude kam, miin kaalando on goonga mo narrumi Laamdo oon. Ibrahiima kaa wadaayno hono dum. ⁴¹ Onon le, wo golle baaba moodon ngolloton.

Be mbi'i mo:

—Minen, min nganaa jaali. Baaba gooto min njogii, kam woni Laamdo.

⁴² Iisaa wi'i be:

—Si Laamdo wonnoo baaba moodon fu, on njidanno kam, sabo to Laamdo yuurumi, de ngarumi. Mi waddaay hoore am, wo kanko nuli kam. ⁴³ Ko wadi de on paamataa haala am? Wo sabo on mbaawaa nanude ko kaalammi duum. ⁴⁴ Onon, Ibiliisa woni baaba moodon. Muuyde baaba moodon ngolloton. O gadoowo bar-ko'e gilla fuddoode. O walaa e goonga sabo goonga walaa

e makko. Si o fenii fu, jikku makko tan o wadi, sabo wo o penoowo, wo o baaba fewre du. ⁴⁵ De miin, saabe mido haala goonga wadi de on ngoondinaay kam. ⁴⁶ Moy e moodon waawi felirde kam hakkeji? Si mi haalii goonga, ko wadi de on ngoondintaa kam? ⁴⁷ Neddo Laamdo hettintoo haala Laamdo. Onon le, on kettintaako sabo on nganaa yimbe Laamdo.

No Iisaa burdi Ibrahiima

⁴⁸ Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Wanaa min kaalii goonga ko min mbi'i a Samariyanke, a gondudo e ginnaaru naa?

⁴⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi wanaa gondudo e ginnaaru, mido teddina Baaba am. Onon, odon kuyfina kam.

⁵⁰ Miin, mi filantaako hoore am teddeengal. Ina woodi pilantoodo kam ngal. Oon woni carotoodo. ⁵¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jokkudo konngol am maayataa abada.

⁵² Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Joonin kaa laaɓanii min a gondudo e ginnaaru. Ibrahiima e annabaabe fuu maayii, de aan kaa, ada wi'a neddo fuu jokkudo konngol maa, meedataa deddere maayde. ⁵³ Yalla ada buri baaba amin Ibrahiima naa? Oon le maayii, annabaabe du maayii. Dume cikkudaa ngonɗaa?

⁵⁴ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Miin, si hoore am mawninammi, manngu am wo ɓolum. Baaba am mo mbi'oton Laamdo moodon oon, kam mawninta kam. ⁵⁵ On anndaa mo. Miin kaa, mido anndi mo. Si mi wi'ii mi anndaa mo, mi laatake penoowo hono moodon. Mido anndi mo, mido jokki konngol makko. ⁵⁶ Baaba moodon Ibrahiima ina sey-orinoo yi'ude nyalaande am. O yi'ii nde, woodi o seyake.

⁵⁷ Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Fay duubi capande joy a heɓaay tafen, de a yi'ii Ibrahiima naa?

⁵⁸ Iisaa jaabii ɓe:

—Goonga kaalanammi on: gilla Ibrahiima tagaaka, miin, mido woni.

⁵⁹ Nde Iisaa wi'unoo dum fu, ɓe kooyi kaaye faa ɓe limna dum. Ammaa o uddii ley yimbe, o yalti suudu de wal mawndu nduun.

9

No Iisaa wumtiniri dimdaado e mbumndam

¹ Nde Iisaa yahannoo ndeen yi'i gorko dimdaado e mbumndam. ² Taalibaaɓe makko yami mo:

—Moodibbo, moy lutti de o rimdaa e mbumndam, kanko naa saaraabe makko?

³ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Wanaa kanko lutti, wanaa saaraabe makko du. Ammaa dum wadii faa baawde Laamdo ɓanga e makko. ⁴ Baawo nyalooma ina heddi, ina haani ngollen golle Nuldo kam, sabo jemma waran nde fay gooto waawaa gollude. ⁵ E ley ko keddiimi

e adunaaru ndu, miin woni annoora mayru.

⁶ Nde o haalnoo dum ndeen, o tutti e leydi, o diibunduri tutte deen e loope, o wuji e gite bumdo oon. ⁷ O wi'i dum:

—Yahu sulmowa luggere wi'eteende Silowam (maanaa majjum woni «Nu-laado»).

O sulmowii, o warti imo yi'a. ⁸ Hoddiibe makko, kambe e yi'annoobe mo imo garbina been, mbi'i:

—Yalla wanaa oo woni joodinoodo ina garbina oon naa?

⁹ Wo66e ma66e mbi'i:

—Dum kankol!

Wo66e du mbi'i:

—Wanaa! Wo nanndi makko!

Gorko oon e hoore muudum wi'i:

—Wo miin jaati!

¹⁰ Be mbi'i mo:

—Noy mbumtirdaa?

¹¹ O jaabii:

—Gorko bi'eteedo Iisaa diibunduri loope, wuji e gite am, wi'i kam mi yaha luggere Silowam mi sulmowoo, de culmowiimi, mbumtumi.

¹² Be mbi'i mo:

—Toy gorko oon woni?

O wi'i:

—Mi anndaa.

No Farisa'en yamiri bumti-naado oon

¹³ Ndeen 6e njaari bum-noodo oon to Farisa'en.

¹⁴ Nde Iisaa diibundurnoo loope de wumtini mo ndeen, wo nyalaande fowteteende.

¹⁵ Ndeen Farisa'en du yami mo:

—Noy mbumtirdaa?

O wi'i 6e:

—O wujii loope e gite am, culmiimi de mbumtumi.

¹⁶ Farisa'en wo66e mbi'i:

—Gorko oon yuuraay to Laamdo sabo o jokkaay yamiroore nyalaande fowteteende.

Wo66e mbi'i:

—Noy neddo jom hakke waawiri wadirde kaayeeffiji hono di?

Ndelle 6e luuri dow majjum. ¹⁷ Farisa'en been yami bum-noodo oon katin:

—Aan le, dume mbi'ataa dow makko, e ko o wumtini ma duum?

O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo o annabaajo.

¹⁸ Ammaa e duum fuu hooree6e Alhuudiyankoo6e been nja6aay wo o bum-noodo de o wumtinaa faa 6e noddi saaraa6e makko. ¹⁹ Be yami dum'en:

—Oodo wo biddo moodon naa? Mbiidon wo e mbumndam o rimdaa naa? Ndelle noy o wumtiri joonin?

²⁰ Saaraa6e been njaabii, mbi'i:

—Miden anndi o 6ii amin, e mbumndam du o rimdaa.

²¹ Ammaa no o wumtiri joonin, min anndaa. Min anndaa du moy wumtini mo. Kanko du o mawdo, yamee mo! Imo waawi jaabanaade hoore makko.

²² Saaraa6e makko mbi'ii noon sabo i6e kula hooree6e Alhuudiyankoo6e. Sabo dey, tawi hooree6e been ndewrii mbi'i neddo fuu biido Iisaa woni Almasiihu oon, riiwete wurtoo waajordu. ²³ Dum wadi de saaraa6e makko been mbi'i: «O mawdo, yamee mo!»

²⁴ Farisa'en nodditi bum-noodo oon, mbi'i mo:

—Teddin Laamdo, haalu goonga! Minen kaa miden anndi gorko oon wo jom hakke.

²⁵ O jaabii 6e, o wi'i:

—Si o jom hakke du, miin kaa, mi anndaa. Gootel tan anndumi: mi bumnoodo, de joonin mi wumtii.

²⁶ Be mbi'i mo:

—Dume o wadi e maada? Noy o wumtiniri ma?

²⁷ O jaabii 6e:

—Mi haalaniino on dum, de on njaabaay. Ko wadi de odon njidi hettindaade dum katin? Yalla onon du, odon njidi laataade taalibaabe makko naa?

²⁸ Be njenni mo, de 6e mbi'i mo:

—Aan woni taalibaajo makko! Minen kaa, min taalibaabe Muusaa. ²⁹ Minen, miden anndi Laamdo haaldii e Muusaa, de kanko kaa, min anndaa fay to o yuurata.

³⁰ Gorko oon jaabii 6e, wi'i:

—Hey, ko haayni! O wumtinii kam. Onon, odon mbi'a on anndaa to o yuurata!

³¹ Eden anndi Laamdo jaabantaako luttu6e, ammaa imo jaabanoo kuldo mo, gadoowo muuyde makko.

³² Abada nanaaka bumtindo dimdaado e mbumndam.

³³ Si wanaa to Laamdo gorko oon yuuri, o waawataa wadude faa'e.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Aan le, a fuu ley hakkeoji ndimedaa! De ada waajoo min naa?

Be mburtini mo yaasin.

Haala mbumndam berde

³⁵ Iisaa nani 6e mburtinii mo, yi'i mo katin, yami mo:

—Aan le, ada goondini Bii Neddo oon naa?

³⁶ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, moy woni oon faa mi goondina dum?

³⁷ Iisaa wi'i mo:

—A yi'ii mo. Kaaldoowo e maada oon woni kanko.

³⁸ O wi'i:

—Joomam, mido goondini!

O sujidani dum. ³⁹ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Saraade waddi kam ley adunaaru ndu, faa wum6e nji'a, yi'oo6e du mbuma.

⁴⁰ Farisa'en tawanoo6e doon 6een, nani haala kaan, de yami mo:

—Minen le, min wum6e naa?

⁴¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Si on wum6e, on ngalaano hakke. De ko mbiidon joonin odon nji'a duum, hakke moodon hed-dake.

10

Haala duroowo lobbo

¹ —Goonga kaalanammi on: neddo fuu naatudo hoggo baali de naatiraay dammbugal wo gujjo, wo janoowo.

² Ammaa naatirido dammbugal oon, kam woni duroowo baali diin. ³ Kayboowo dammbugal oon udditanan mo, baali diin kettindoo daande makko. O noddira baali makko diin, mbaalu fuu e innde muudum, o wurtina di.

⁴ Nde o wurtini di fuu, o ardoto di de di njokka mo, sabo idi anndi daande makko. ⁵ Di njokkataa janano, di ndoggan dum sabo di anndaa daande muudum.

⁶ Iisaa banndani 6e bandol ngol, de 6e paamaay ko o muuyiri ngol.

No Iisaa wi'iri kam woni duroowo lobbo

⁷ Iisaa wi'i 6e katin:

—Goonga kaalanammi on, miin woni dammbugal hoggo baali. ⁸ Artii6e kam warude been fuu wo wuy6e, wo yanoo6e, ammaa baali diin kettindanaaki 6e. ⁹ Miin woni dammbugal. Neddoo fuu naatir6o kam, hisan, naatan, yaltan, he6an durdude. ¹⁰ Gujjo warataa si wanaa faa wujja, hirsaa, bonna. Miin kaa, mi warii faa yim6e ke6a nguurndam, 6e mbuura nguurndam ki66udam dam fay huunde nyakaay. ¹¹ Miin woni duroowo lobbo. Duroowo lobbo woni kokkoowo yonki muudum saabe baali muudum. ¹² Adaado durngo le, walaa ko wonani dum e dammuuli diin. Si yi'ii suundu fu, yoppaan di dogga. Suundu nduun nannga ko nanngata, keddiidi diin du caakoo. ¹³ Adaado durngo oon doggan yoppa di sabo o jobeteedo tan, o hillaaka e majji. ¹⁴ Miin woni duroowo lobbo. Mido anndi baali am, baali am du ina anndi kam. ¹⁵ Hono noon du Baabiiwo anndiri kam, miin du mido anndi dum. Mi hokkitiran yonki am saabe baali am diin. ¹⁶ Mido jogii baali goddi katin di ngalaa ley hoggo ngoon. Diin du sanaa mi wadda di. Di kettindoo daande am, di fuu di laatoo coggal gootal, duroowo gooto. ¹⁷ Baabiiwo ina yidi kam sabo mi hokkan

yonki am, de sakitoo mi hewta ki katin. ¹⁸ Fay gooto ittantaa kam ki. Miin e hoore am hokkitirta ki. Mido jogii baawde hokkitirde ki. Mido jogii baawde wartirde ki. Yamiroore nde yuuri to Baaba am.

¹⁹ Haalaaaji diin beydi wadundurde Alhuudiyankoo6e.

²⁰ Heew6e ma66e ina mbi'a:

—Wo o gondudo e ginnaaru, wo o kaarjaado. Ko wadi de ofon kettindanoo mo?

²¹ De wo66e du ina mbi'a:

—Waajuuji dii le nganaa waajuuji gondudo e ginnaaru. Yalla ginnaaru ina waawi wumtinde bumdo naa?

No Alhuudiyankoo6e calorii goondinde Iisaa

²² Wakkati oon iidi micinoori laamnugol suudu dewal mawndu wadii Urusaliima. Dum hawrii e dabbunde. ²³ Do suudu dewal mawndu doon, Iisaa ina yiiltoo ley danki Suleymaana kiin. ²⁴ Ndeen Alhuudiyankoo6e piilii mo, mbi'i mo:

—Faa ndey ittantaa min wemmberere? Haalan min faa laa6a, aan woni Almasiihu naa?

²⁵ Iisaa jaabii 6e:

—Mi haalanii on, de on ngoondinaay. Golleeji di ngollirmi e innde Baaba am diin, kanji ceedantoo kam. ²⁶ Onon le, on ngoondinaay sabo on nganaa baali am. ²⁷ Baali am ina kettindoo daande am. Mido anndi di, idi njokka kam. ²⁸ Mido hokka di nguurndam nduumiidam, di mbaatataa abada. Fay

gooto ittataa dī e junngo am. ²⁹ Baabiiwo kokkudo kam dī oon buri huunde fuu teddude. Fay gooto waawaa ittude dī e junngo Baaba am. ³⁰ Miin e Baabiiwo, wo min gootum.

³¹ Alhuudiyankooḅe kooyi kaaye katin faa padḅa mo. ³² Iisaa wi'i 6e:

—Mi gollii yeeso moodon golleeji lobbi keewḅi yuuruḅi e Baabiiwo. E ley golleeji dīin, saabe oye e majji padḅirton kam kaaye?

³³ Alhuudiyankooḅe been njaabii mo:

—Wanaa saabe golleeji lobbi min padḅirte kaaye, de wo saabe ko mbonkotodaa Laamḅo duum. Aan wo a neddo, de a wadīi hoore maa a Laamḅo.

³⁴ Iisaa jaabii 6e:

—Yalla winndaaka ley Dewtere mon toon: Laamḅo wi'ii «onon on laamḅo'en»?*

³⁵ Laamḅo noddirii 6e haaldi been laamḅo'en. Ko Binndi dīin mbi'i duum sottataa. ³⁶ Baabiiwo subii kam, seni kam† de nuli kam e adunaaru ndu. Ndelle noy mbiiroton mi mbonkake Laamḅo saabe ko mbiimi mi Bii Laamḅo?

³⁷ Si mi gollaay golleeji Baaba am, taa ngoondinee kam. ³⁸ De si mido golla dī, fay si on ngoondintaa kam, ngoondinee golleeji dī faa andon, faa paamon Baabiiwo ina woni e am, miin du mido woni e muudum.

³⁹ Be pilii nanngude mo katin de o hisi e juude maḅḅe.

⁴⁰ O yehi gere ooto gooruwol Urdun nokku do Yaayaa lootannoo lootagal batisima arande doon katin, o booyti toon. ⁴¹ Yimḅe heewḅe ngari to makko, mbi'i:

—Yaayaa wadaay maande haayniinde fay wootere. De ko o haali e gorko oon duum fuu goondii.

⁴² Yimḅe heewḅe ngoondini Iisaa toon.

11

Haala maayde Laajaru

¹ Gorko nyawḅo bi'eteedo Laajaru ina woni wuro Baytaniya, kam e banndiraaḅe muudum rewḅe Mariyama e Marta. ² Mariyama oon woni joornoodo nebbam uurdam dow Joomiiwo de mooytiri koyḅe makko sukundu muudum. Laajaru nyawḅo oon wo sakiike makko gorko. ³ Banndiraaḅe makko rewḅe been neli e Iisaa, mbi'i:

—Joomii amin, yigoo maa mo korsindaa oon nyawii.

⁴ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i:

—Nyawu ngu wanaa nyawu saate. Nyawu ngu wo tabintinoowu manngu Laamḅo, faa Bii Laamḅo mawninee saabe maggu.

⁵ Iisaa ina horsini Laajaru e banndiraaḅe muudum rewḅe, Marta e Mariyama.

⁶ Ko o nani Laajaru sel-laa duum fu, hadaay mo joodaade do o wonnoo doon faa wadī balḅe dīdī. ⁷ Caggal

* 10:34 Jabuura 82.6. † 10:36 E ley geresankoore haala Senude kaan ina holla ko Laamḅo subii de senndi faa golla muuyḅe muudum.

duum, o wi'i taalibaa6e makko:

—En pornyoo Yahuudiya!

⁸ Taalibaa6e been njaabii mo, mbi'i:

—Moodibbo, 6ooyaa fey ko Alhuudiyankoo6e pili war-dude ma kaaye toon, de a fornyoto toon katin naa?

⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa wakkatiiji sappo e didi ngoni ley nyalooma naa? Si neddo ina yaha nyalooma fu, fergataako sabo ina yi'a annoora adunaaru ndu. ¹⁰ Ammaa si neddo ina yaha jemma fu, fergoto sabo annoora walaa e muudum.

¹¹ Gada o haalii haalaaji diin, o wi'i 6e:

—Yigoo men Laajaru daanake, mi yahan mi findinowa mo.

¹² Taalibaa6e been mbi'i:

—Joomii amin, si tawii wo o daani ni, o dadan.

¹³ Ammaa wo haala maayde Laajaru o haali. Kam6e 6e miilii wo haala doyingol o haali. ¹⁴ Iisaa laabinani 6e:

—Laajaru heddaaki! ¹⁵ Mi seyorake saabe moodon ko mi tawaaka toon duum faa ngoondinon. Woodi jonkaa, en njaha to makko.

¹⁶ Ndeen Tomaa noddirteedo Funereejo oon wi'i taalibaa6e wo66e been:

—En njaada e Joomii en enen du faa maayden e muudum.

No Iisaa wi'iri kam woni ummital e nguurndam

¹⁷ Nde Iisaa yottinoo toon fu, tawi wadii balde nay ko Laajaru uwiraa.

¹⁸ Hakkunde Baytaniya e Urusaliima 6uraa hono kilo-
oji tati. ¹⁹ Alhuudiyankoo6e heew6e ngari to Mariyama e Marta faa mbaaltina berde mu66en e maayde sakiike mu66en. ²⁰ Nde Marta nannoo Iisaa ina wara ndeen, yehi jakkitowii dum. Mariyama kaa heddi ley suudu toon na joodii.

²¹ Marta wi'i Iisaa:

—Joomam, sini ada wonoo do, minyam gorko oon maayataano. ²² De fay joonin du mido anndi huunde fuu ko njaaridaa Laamdo, wadante.

²³ Iisaa wi'i mo:

—Minya gorko oon ummito.

²⁴ Marta wi'i:

—Mido anndi o ummito to nyannde ummital, nyalaande sakitotoonde.

²⁵ Iisaa wi'i mo:

—Miin woni ummital, miin woni nguurndam. Neddo fuu goondindo kam, fay si maayi, wuuran. ²⁶ Goondindo kam de hebi nguurndam saabe am fu, maayataa abada. Ada goondini dum naa?

²⁷ O jaabii, o wi'i:

—Ayyo Joomam! Mido goondini aan woni Almasiihu Bii Laamdo bi'anoodo waran ley adunaaru ndu oon.

²⁸ Nde Marta haalnoo dum fu, yehi noddowi minyum Mariyama, haalani dum, wi'i:

—Moodibbo warii, imo nodde.

²⁹ Nde Mariyama nannoo dum ndeen, henyii law, nootowii. ³⁰ Tawi dum fuu Iisaa naataayno wuro ngoon tafon. Imo heddi do Marta jakkitinoo mo

doon. ³¹ Alhuudiyankooɓe ina ngondi e Mariyama ley suudu, ina mbaaltina ɓernde muudum. Be nji'i o gurbitii, o yalti. Be njokki mo. Be miilii o woyowan dow saabeere toon. ³² Mariyama yottii ɗo Iisaa woni ɗoon, yi'i mo tan, hippii ɗakkol koyɗe makko, wi'i mo:

—Joomam, sini aɗa wonoo ɗo, minyam gorko oon maayataano.

³³ Nde Iisaa yiinoo Mariyama e Alhuudiyankooɓe wonduɓe e muudum ɓeen ina mboya ndeen, ɓernde muudum heccidii sanne, torrii sanne. ³⁴ O wi'i:

—Toy ndesudon mo?

Be njaabii:

—Joomii amin, war ndaar!

³⁵ Iisaa woyi. ³⁶ Alhuudiyankooɓe ɓeen mbi'i:

—Ndaaree no o foti horsinirde mo.

³⁷ Wobɓe maɓɓe mbi'i:

—Imo woodunoo baawɗe wumtinde bumɗo, de o waawaa haɗude Laajaru maayɗe naa?

No Iisaa iirtiniri Laajaru

³⁸ Bernde Iisaa heccidii katin, yehi tiimoyɗe saabeere ndeen. Saabeere ndeen wo loho uddiraako hayre. ³⁹ Iisaa wi'i:

—Ittee hayre ndeen!

Marta, sakiike maayɗo oon, wi'i mo:

—Joomam, tawan o luubii joonin, sabo hannden woni balɗe nay ko o wattiraa toon.

⁴⁰ Iisaa jaabii mo:

—Yalla mi wi'aay ma, si a goonɗinii, a yi'an manngu Laamɗo?

⁴¹ Be itti hayre ndeen. Iisaa tiggittii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, mido yettire ko njaabanidaa kam duum.

⁴² Miin kaa, mido anndi nyannde fuu aɗa jaabanoo kam. Ammaa wo saabe yimɓe filiife kam ɓeen wadi de kaaldirmi ni, faa ɓe ngoondina aan nuli kam.

⁴³ Caggal haalaaji diin, o yeewnii semmbe, o wi'i:

—Laajaru, wurta yaasin!

⁴⁴ Maayɗo oon wurtii, juude muudum e koyɗe mum ina piilaa leppi, yeeso muudum du ina suddii. Iisaa wi'i ɓe:

—Kaɓɓitee mo, njoppon mo o yaha!

No waalde Saahiibe dawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2)

⁴⁵ Heewɓe e Alhuudiyankooɓe warnooɓe to Mariyama ɓeen nji'i ko Iisaa wadi duum, de ngoondini dum.

⁴⁶ Ammaa wobɓe maɓɓe njehi to Farisa'en, kaaltani dum'en ko Iisaa wadi duum. ⁴⁷ Ndeen Farisa'en e hooreeɓe almaami'en kawrunduri waalde Saahiibe ndeen, mbi'i:

—Gorko o ina wada kaay-eefiiji keewɗi. Noy ngadeten?

⁴⁸ Si en njoppirii mo nii fu, jamaa oon fuu goonɗinan mo. Ndeen kaa, Romankooɓe ngaran mbonna nokku meeden ceniɗo e lenyol meeden ngol.

⁴⁹ Gooto maɓɓe bi'eteɗo Kayafas, laatiɗo Almaami Mawɗo e hitaande ndeen, wi'i ɓe:

—Onon kaa on anndaa fay huunde. ⁵⁰ On anndaa neddo gooto maayana yimbe fuu buri woodude e meeden diina lenyol meeden fuu halka.

⁵¹ Tawi ko o haali duum yuuraay e hoore makko, ammaa saabe wo o Almaami Mawdo hitaande ndeen, o sappake sanaa Iisaa maayana lenyol ngool. ⁵² De wanaa lenyol ngool tan o maayanta. Ko o maayanta dey wo gi66e Laamdo sankitiibe been fuu faa o hawrundura dum'en laatoo gootum. ⁵³ Gilla nyalooma oon, 6e ndawridi faa 6e mbara mo.

⁵⁴ Dum wadi de Iisaa seli yiiltaade hakkunde Alhuudiyankoo6e. O yuwi do o wonnoo doon, o yehi ngalluure wi'eteende Efrayim hettunde e ladde. O joododii toon e taalibaa6e makko.

⁵⁵ Tawi iidi Alhuudiyankoo6e mbi'eteendi Faltagol ndiin 6adake. Heew6e e yimbe leydi ndiin njehi Urusaliima faa laamna ko'e mu66en gilla iidi ndiin yottaaki. ⁵⁶ I6e piloo Iisaa. I6e keddii ley suudu dewal mawndu nduun, i6e kaalda, i6e mbi'a:

—Odon miiloo o waran e iidi ndiin naa on miilaaki?

⁵⁷ Tawi hooree6e almaami'en e Farisa'en njamiriino neddo fuu andudo to o woni haala faa o nanngée.

No Mariyama joordi nebbam dow koyde Iisaa

(Matta 26.6-13, Marku 14.3-9)

¹ Balde jeegom fadde iidi Faltagol yottaade, Iisaa yehi Baytaniya do Laajaru mo o iirtinnoo e maayde oon jeyaa doon. ² Be ndefani mo nyaamdu doon. Marta gollani 6e, Laajaru du wo gooto e nyaamdoobe e Iisaa been. ³ Ndeen Mariyama hooyi feccere liitere nebbam laabudam, uurdam, tiidudam coggu, joori dam dow koyde Iisaa, mooytiri de sukundu muudum. Suudu nduun fuu heewi uurngol nebbam daam. ⁴ Gooto e taalibaa6e Iisaa been, dum woni Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon, wi'i:

⁵ —Ko wadi de nebbam dam sonnaaka buudi cardi keme tati,* hokkee talkaa6e?

⁶ O wiiraay noon saabe imo yurmoo talkaa6e, ammaa saabe wo o gujjo wadi de o wi'i noon. Kanko woni kawjotoodo dannga jawdi ma66e, imo woowi wujjude ko resaa ley toon. ⁷ Iisaa wi'i:

—Celee debbo o. O resii dam faa nyannde ngateteemi e saabeere. ⁸ Si goonga, talkaa6e ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu.

No hooree6e almaami'en anniyorii warude Laajaru

⁹ Alhuudiyankoo6e heew6e paami Iisaa ina woni Baytaniya, njehi toon. Wanaa

12

* 12:5 Buudi cardi keme tati ina fota e njobdi neddo hitaande.

saabe Iisaa tan 6e njahani toon, wo faa 6e nji'a Laajaru iirtinaado oon du. ¹⁰ Ndeen hooree6e almaami'en ndawridi mbaran Laajaru du, ¹¹ sabo Alhudiyankeo6e heew6e na cela jukkude 6e ina ngoondina Iisaa saabe Laajaru.

No Iisaa naatiri Urusaliima

(*Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40*)

¹² Jaango majjum, jamaa keewdo wari hawrude e iidi ndiin nani Iisaa wo garoowo Urusaliima. ¹³ Be kooyi licce tamarooje, 6e njakkitowii mo. I6e yeewnoo, i6e mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado oon!† Jettooje ngoodanii mo, kanko kaananke Israa'iila!

¹⁴ Iisaa he6i molel araawa, waddii ngel. Dum foti e ko Binndi diin mbi'i:

¹⁵ «Taa kulee onon yim6e ngalluure Siyona!

Ndaaree, kaananke moodon ina wara,

ina waddii molel araawa.»†

¹⁶ Wakkati oon taalibaa6e makko been paamaayno ko dum woni. Ammaa gada Iisaa teddinaama, 6e miccitii ko sappanoo e dow makko ley Binndi diin dum e no dum fuu dum hawriri e ko yim6e been ngadani mo. ¹⁷ Jamaa tawdanoodo e Iisaa nde noddunoo Laajaru e ley saabeere de iirtinii dum ndeen, kam'en du ina kumpita yim6e kabaaru

oon. ¹⁸ Duum wadi de yim6e heew6e njehi njakkitowii mo sabo 6e nanii o wadii maande haayniinde ndeen. ¹⁹ Ndeen Farisa'en mbi'unduri:

—On nji'ii, walaa fuu ko mbaawanden mo. Ndaaree no aduna oo fuu jokkiri mo.

²⁰ Woodi, ina woodi yuuru6e leydi Geres tawaa6e hakkunde war6e Urusaliima faa ndewa Laamdo ley balde iidi deen. ²¹ Be 6attitii Filipu jeyaado Baytisayda ley leydi Galili, 6e mbi'i dum:

—Joomii amin, miden njidi yi'ude Iisaa.

²² Filipu yehi haalanowi Andire. Be njottinowi haala kaan Iisaa. ²³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wakkati mo Laamdo hollata teddeengal Bii Neddo oon yottake. ²⁴ Goonga kaalanammi on: si wabbere alkama uwake e leydi de nyolaay fu, heddoto wo wabbere wootere. Ammaa si nde uwake e leydi nde nyolii fu, nde rima faa heewa. ²⁵ Neddo fuu jiddo yonki muudum, mursan ki, ammaa jeebiido yonki mum e adunaaru ndu, damman ki, heban nguurndam ndu-umiidam. ²⁶ Si neddo ina yidi gollande kam fuu, jokka kam. Do ngonumi fuu, doon golloowo am du wonata. Baabiiwo teddinan gollanoowo kam.

No Iisaa sapporii maayde muudum

²⁷ —Joonin 6ernde am torrake. Dume mbi'ammi? Mi wi'an Abba hisinam e

† 12:13 Jabuura 118.25-26. † 12:15 Jakariyaa 9.9.

wakkati o naa? Mi waawaa wi'ude noon sabo wakkati o ni waddi kam. ²⁸ Abba, mawnin innde maa.

Ndeen daande yuuri dow kammu wi'i:

—Mi mawninii nde, mi mawninan nde katin.

²⁹ Nde yimbe darinoobe doon been nannoo daande ndeen, mbi'i dum wo riggaango kammu. Wobbe mbi'i:

—Maleyka haaldi e makko!

³⁰ Iisaa wi'i be:

—Wanaa saabe am daande ndeen wardi, wo saabe moodon. ³¹ Joonin adunaaru ndu sarete. Joonin laamiido adunaaru bonoo oon faddete yaasin. ³² Miin le, si mi toownaama e leydi ndi, mi foodan yimbe fuu ngara to am.

³³ Tawi haalaaji diin o saporii no o maayrata. ³⁴ Yimbe been njaabii mo, mbi'i:

—Tawreeta oon annidini min Almasihu wo duumotoodo. Noy aan mbiirataa sanaa Bii Neddo oon toownee? Moy woni Bii Neddo oon?

³⁵ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Annoora ina wondi e moodon wakkati seeda tafon. Njahon gilla annoora ina heddi e moodon, taa nimre hippoo on. Jahoowo ley nimre anndaa do yahata.

³⁶ Ngoondinee annoora gilla imo wondi e moodon yalla odon laatoo biibe annoora.

Noyimbe calorii goondinde Iisaa

Iisaa haalu dum tan, yehi suudowii be. ³⁷ Maandeeji kaayniidi di o wadi yeeso

mabbe diin fuu, wadaay de be ngoondini mo, ³⁸ faa haala annabi Esaaya kaan tabita:

«Joomiraado, moy goondini waaju amin oon?

Moy ganginanaa baawde Joomiraado?»§

³⁹ Be mbaawaano goondinde, sabo Esaaya wi'iino du:

⁴⁰ «Laamdo wumnii gite mabbe,

yoornii berde mabbe,

taa gite mabbe nji'a,

taa berde mabbe paama,

taa be tuuba, de o danna be.»*

⁴¹ Esaaya wi'ii dum nde yiinoo darja Iisaa, de haali haala makko.

⁴² Ammaa dum fuu e laataade, hooreebe Alhuudiyankoobe heewbe ngoondinii Iisaa. De wo saabe Farisa'en wadi de be kuli hollude be ngoondinii taa be mburtinee ley waa-jordu. ⁴³ Sabo yimbe mana be, dum burani be Laamdo mana be.

⁴⁴ Iisaa yeewnii, wi'i:

—Goondindo kam, wanaa miin tan goondini, ammaa goondinii Nuldo kam oon du.

⁴⁵ Neddo fuu jido kam, yi'ii Nuldo kam oon. ⁴⁶ Miin, mi warii ley adunaaru ndu wo mi annoora, faa goondindo kam fuu taa heddo ley nimre. ⁴⁷ Si neddo nanii waaju am de jokkaay dum fu, wanaa miin sarotoo dum.

Sabo mi waraay faa mi saroo adunaaru, ammaa wo faa mi hisina ndu ngardumi.

⁴⁸ Caliido kam de jabaay

waajuuji am fu, ina jogii carotoodo. Haala ka kaalumi kaan sarotoo dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁹ Sabo ko kaalumi duum yuuraay e am. Baabiiwo nuldoo kam oon hokki kam yamiroore ko kaalammi e ko mbaajotoomi. ⁵⁰ Midoo anndi yamiroore makko ina hokka nguurn-dam nduumiidam. Duum wadi de ko kaalumi duum fuu, wo ko Baabiiwo wi'i kam mi haala.

13

No Iisaa lootiri koyde taalibaabe muudum

¹ Gilla iidi Faltagol yottaaki, Iisaa ina anndi wakkati mo dillata adunaaru faa yeccoo to Baabiiwo oon warii. To adunaaru ga imo yidi yimbe makko, imo yidi be kaddi njingu fuu. ² Wakkati mo be kiirtotoo oon, Ibiliisa watti e bernde Yahuuda bii Simon Isikariyotto jambaade mo. ³ Iisaa na anndi Baabiiwo wattii huunde fuu e jungo muudum, ina anndi to Laamdo yuuri, to Laamdo yeccotoo du. ⁴ O ummii e hiraande ndeen, o bortii saaya makko, o hooyi gudel, o fiili e makko. ⁵ Ndeen o wayli ndiyam e kaakol lootorkol, o naati e lootude koyde taalibaabe makko, imo yiggira de gudel ngel o fiilii ngeel. ⁶ Nde o yottinoo Simon Piyeer ndeen, wi'i mo:

—Joomam, aan lootata koyde am naa?

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A faamaay ko ngadammi duum tafon, de a faamowan caggal joonin.

⁸ Piyeer wi'i mo:

—A lootataa koyde am abada!

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mi lootanaay ma koyde maa fu, a walaa ngedu to am.

⁹ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam! Si wo noon, taa haadu e koyde am tan, lootu juude am e hoore am du.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Lootiido fuu wo laabudo. Walaa ko lootee si wanaa koyde muudum tan. Onon on laabu6e, de wanaa on fuu.

¹¹ Tawi imo anndi jambotoodo mo oon. Dum wadi de o wi'i wanaa on fuu ngonni laabu6e.

¹² Nde Iisaa lootunoo koyde ma66e ndeen, hooyi saaya muudum, bornii, joodii katin, wi'i 6e:

—On paamii ko ngadumi on duum naa? ¹³ Odon noddira kam «Moodibbo»,

odon noddira kam «Joomam». Ko mbi'oton duum wo goonga, sabo duum ngonumi.

¹⁴ Ndelle, miin Joomii on, miin Moodibbo, mi lootii koyde mon, tilay onon du lootunduron koyde.

¹⁵ Ko ngadumi on duum wo tindinoore faa onon du, ngadunduron hono ko ngadumi on duum. ¹⁶ Goonga kaalanammi on: maccudo buraa joomum teddude,

nulaado du buraa nuldoo dum. ¹⁷ Joonin kaa on paamii dum. Sini on njokkirii noon fu, barke na woodanii on.

¹⁸ Wanaa haala mon on fuu kaalumi. Midoo anndi be cu6iimi been, de sanaa ko Binndi diin mbi'i duum tabita: «Nyaamdudo e am

oon, kam latiri kam teppere muudum.»* 19 Gilla joonin mido haalana on dum, fadde majjum e yottaade, faa nde dum yottii fuu, ngoondinon miin woni mo ngonumi. 20 Goonga kaalanammi on: neddo fuu ja66iido mo nulum, ja66ake kam. Neddo fuu ja66iido kam, ja66ake Nuldo kam oon du.

No Yahuudajamborii Iisaa (Matta 26.20-25, Marku 14.17-21, Lukka 22.21-23)

21 Caggal Iisaa haalii haalaaji di fu, bernde muudum metti sanne, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

22 Taalibaa6e been yeewunduri. Be paamaay mo o haalata haala mum. 23 Gooto e taalibaa6e been, mo Iisaa horsini oon, ina joodii dakkol muudum. 24 Simon Piyeer tamyani mo gite o yama Iisaa haala moy haalata.

25 Taalibbo oon wahii dakkol makko, wi'i:

—Joomam, dum wo moye mbi'ataa?

26 Iisaa jaabii, wi'i:

—Mo kokkammi lonngere nde cuuwammi nde oon.

O suuwi nde, o hokki Yahuuda 6ii Simon Isikariyotto oon. 27 Nde Yahuuda ja6unoo lonngere ndeen, Seydaani naati dum. Iisaa wi'i mo:

—Wadu ko ngadataa duum law!

28 Tawi fay gooto e joodii6e doon been faamaay ko Iisaa haalani mo duum. 29 Sabo ko Yahuuda tiigii dannga

ceede ma66e duum, yoga miilii Iisaa wi'i o somonowoo iidi, naa danya ko o hokki talkaa6e. 30 Nde Yahuuda nanngunoo lonngere ndeen fu, yalti wakkati oon pay. Wo dum jemma.

Haala yamiroore heyre

31 Nde Yahuuda wurtinoo ndeen, Iisaa wi'i:

—Joonin Bii Neddo teddi-naama, Laamdo du teddini-raama saabe makko. 32 Si Laamdo teddiniraama saabe makko,† kam du teddinan mo e hoore muudum, teddinan mo law. 33 Sukaa6e am, mido wondi e moodon seeda tafon. On piloto kam. Mido wi'a on joonin hono ko mbi'unoomi Alhudiyanoo6e: on mbaawaa yaade to njahammi toon. 34 Mido hokka on yamiroore heyre: njidunduree! Hono no njidirmi on ni, onon du njidunduron noon. 35 Wo noon yim6e fuu annditirta wo on taalibaa6e am, ko njidundurdon duum.

No Iisaa holliri Piyeer wi'an anndaa dum

(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34)

36 Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam, toy njahataa?

Iisaa jaabii mo:

—To njahammi joonin toon, a waawaa jokkude kam. De caggal joonin a jokkowan kam!

37 Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ko wadi de mi waawaa jokkude ma joonin?

* 13:18 Jabuura 41.10. † 13:32 Fudfoode aaya 32, «Si Laamdo teddiniraama saabe makko», tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude diin.

Yonki am kokkitirammi saabe maada.

³⁸ Iisaa jaabii mo:

—Yalla a hokkitiran yonki maa saabe am naa? Goonga kaalanammaami: fadde ndontoori e joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

14

No Iisaa wi'iri kam woni laawol

¹ Iisaa wi'i taalibaa6e muudum been:

—Taa umminee hakkillooji mon. Ngoondinee Laamdo, ngoondinee kam miin du.

² Cuudi keewdi ina ngoni ley wuro Baaba am. Si dum wanaano goonga mi haalantaa on dum. Mi yahan, mi moyyinanowa on nokku toon. ³ Ndelle, si mi moyyinanowii on nokku, mi wartan katin mi hooya on faa onon du ngonon to ngonammi toon. ⁴ Odon anndi laawol njahoowol to njahammi toon.

⁵ Tomaa wi'i mo:

—Joomii amin, min andaa to njahataa, noy min anndirta laawol muudum?

⁶ Iisaa jaabii mo:

—Miin woni laawol, miin woni goonga, miin woni ngu-urndam. Fay gooto waawaa yahude to Baabiiwo si rewaay to am. ⁷ Si odon anndi kam, on anndan Baaba am oon du. Gilla joonin odon anndi mo, on nji'ii mo du.

⁸ Filipu wi'i mo:

—Joomii amin, hollu min Baabiiwo, duum ina heya min.

⁹ Iisaa wi'i mo:

—Filipu, no ngondirmi e moodon faa 6ooyi nii fuu, de faa hannden a anndaay kam naa? Jiido kam fuu, yi'ii Baabiiwo. Noy mbiirataa: «Hollu min Baabiiwo»? ¹⁰ Yalla a goondinaay mido woni e Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni e am naa? Waajuuji di mbaajiimi on diin fuu, yuuraay e hoore am. Wo Baabiiwo gondo e am oon gollata golle muudum. ¹¹ Ngoondinee kam ko mbiimi mido woni ley Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni ley am. Fay si on ngoondinaay haala ka, ngoondiniron kam saabe golleeji diin. ¹² Goonga kaalanammi on: neddo fuu goondindo kam, kam du gollan golleeji di ngollammi diin, gollan ko 6uri di, sabo mi yahan to Baaba am. ¹³ Mi wadanan on huunde fuu ko njaaridon Laamdo saabe am. Mi wadan dum faa Baabiiwo teddiniree saabe Biddo oon. ¹⁴ Si won ko njaaridon Laamdo saabe am, mi wadanan on.

No Iisaa wi'iri nuldani Ruuhu Ceniido

¹⁵ —Si odon njidi kam, on njokkan jamirooje am. ¹⁶ Mi nyaagoto Baabiiwo hokka on Ballo goddo, wonda e moodon faa abada. ¹⁷ Oon woni Ruuhu Goonga. Adunaaru waawaa jabude mo, sabo nji'ataa mo, anndaa mo. Onon le, odon anndi mo sabo imo wondi e moodon, o heddoto ley moodon du. ¹⁸ Mi yoppataa on wo on atiime'en. Mi wartowan to moodon. ¹⁹ Si 6ooytii seeda aduna oo yi'ataa kam katin.

De onon kaa, on nji'an kam. Saabe mido wuuri, onon du on mbuuran. ²⁰ Nyannde ndeen on paaman mido woni ley Baabiiwo, odon ngoni e am, mido woni e moodon. ²¹ Neddo fuu tiigiido jamirooje am de jokki de, kam woni jiddo kam. Jiddo kam, Baaba am yidan dum. Miin du, mi yidan dum, mi banginanan dum hoore am.

²² Yahuuda, mo wanaa Yahuuda Isikariyotto oon, jaabii mo, wi'i:

—Joomam, noy banginirantaa min hoore maa, tawee a banganaay adunaaru?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si neddo ina yidi kam, jokkan haala am. Baaba am du yidan dum. Miin e Baaba am oon min ngaran to muudum min njoododoo e muudum. ²⁴ Neddo fuu mo yidaa kam, jukkataa haala am. Haala ka nanoton kaan, ka wanaa haala am, wo ka haala Baabiiwo nuldo kam oon. ²⁵ Dum kaalanammi on gilla mido tawdaa e moodon. ²⁶ Ruuhu Ceniido, Balloowo on mo Baabiiwo nuldata on e dow innde am oon, kam andinta on kulle fuu. O miccintinan on ko mbaajinoomi on duum fuu.

²⁷ Jam njoppidammi on, jam am kokkammi on. Miin, mi hokkirtaa on no aduna oo hokkirta on ni. Taa umminee hakkillooji mon, taa kulee. ²⁸ On nanii ko mbiimi on: «mi yahan, de caggal duum mi warta to moodon.» Si on njidii kam fu, on ceyoto ko njahammi to Baabiiwo, sabo Baabiiwo buri kam

teddude. ²⁹ Mi haalanii on joonin gilla dum waraay, faa si dum warii fu, ngoondinon. ³⁰ Mi haaldataa e moodon ko heewi katin, sabo laamiido adunaaru bondo oon ina wara. Fay huunde o waawanaa kam. ³¹ Ammaa ko Baabiiwo yamiri kam, wo duum ngadammi, faa adunaaru faama mido yidi dum. Ummee, ndillen do!

15

No Iisaa wi'iri kam woni cabiihi ngoongalaahi

¹ —Miin woni cabiihi ngoongalaahi, Baaba am woni jom ngesa cabiije. ² Lical am dimaral fuu o tayan dum. Dimoowal du fuu, o saltoto dum faa beyda rimude. ³ Onon du, gilla joonin on laabu6e saabe waaju mo mbaajimi on oon. ⁴ Ngonee e am, miin du mi wonan e moodon. Hono no lical cabiihi waawiraa rimude e hoore muudum sanaa tawee ingal woni e cabiihi ni, hono noon onon du, on mbaawaa rimude si on ngonaay e am. ⁵ Miin woni cabiihi, onon ngoni licce. Neddo fuu gondo e am, tawi miin du mido woni e muudum, riman faa heewa. On mbaawaa wafude fay huunde si on ngalaa e am. ⁶ Neddo fuu mo wonaay e am, faddete yaasin hono no lical tayaangal ni, de yooraa. Licce joorde deen kawrundurte, paddee ley yiite, de ku66a. ⁷ Si odon ngoni e am, waaju am du ina woni e moodon fu, nyaagee Laamdo ko muuydon fuu on ke6an. ⁸ Si

on ndimii faa heewii, duum hollan wo on taalibaa6e am. Ndeen Baaba am mawninte.⁹ Hono no Baabiiwo yidiri kam noon, miin du njidirmi on. Ngonee ley njinngu am.¹⁰ Si on njokkii jamirooje am, on ngonan ley njinngu am hono no njokkirmi jamirooje Baaba am de ngonumi e njinngu muudum ni.

¹¹ Mi waajake on dum faa seyo am wona ley moodon, de seyo mon ngoon laatoo hi66ungo. ¹² Inan yamiroore am: njidunduree hono no njidirmi on ni. ¹³ Huunde fuu buraa njinngu ngu do mawnude: neddo hokkitera yonki muudum saabe yigiraa6e muudum. ¹⁴ Onon, wo on yigiraa6e am, si on ngadii ko njamirmi on duum. ¹⁵ Mi noddirtaa on maccu6e katin sabo maccudo anndaa ko joomum gollata. De mi noddirii on yigiraa6e, sabo ko narrumi Baaba am duum fuu, mi anndinii on. ¹⁶ Wanaa onon cubii kam, wo miin subii on de yamiri on njahon ndimowon 6i66e, de 6i66e moodon keddo, faa Baabiiwo hokka on huunde fuu ko nyaagoridon saabe am. ¹⁷ Inan ko njamirammi on: njidunduree.

No aduna o wanyiri Iisaa e taalibaa6e muudum fuu

¹⁸ —Si yim6e adunaaru been ina mbanyi on fu, anndee, miin 6e artii wanyude. ¹⁹ Sini on laatakeno adunankoo6e fu, 6e njidanno on. Ammaa on

nganaa adunankoo6e. Mi subake on mi senndii on e yim6e adunaaru. Dum saabanii 6e wanyude on. ²⁰ Miccitee ko mbi'unoomi on duum: «Maccudo buraa joomum.» Si 6e torrii kam, 6e torran on, onon du. Si 6e njokkii haala am, 6e njokkan haala moodon kaan du. ²¹ Be ngadiranan on dum fuu saabe am, sabo 6e anndaa Nuldo kam oon. ²² Si mi waraayno, mbaajjiimi 6e, 6e ngalaano hakke. De joonin kaa mi warii, mi waajake 6e, 6e ngalaa geldol fuu e dow hakkeji ma66e. ²³ Neddo fuu banyudo kam, wanyii Baaba am oon du. ²⁴ Mi gollii golleeji yeeso ma66e di fay gooto gollaay. Si mi gollaayno kujje deen fu, 6e ngalaano hakke. Ammaa joonin 6e nji'ii de fuu, de i6e keddi i6e mbanyi kam, miin e Baaba am. ²⁵ Dum wadii faa tabintina ko winndaa ley Tawreeta ma66e: «Be mbanyii kam 6olum.»*

²⁶ Ruuhu Goonga yuuroowo to Baabiiwo, Balloowo on mo nuldammii on oon, nde wari fu, kam seedantoo kam. ²⁷ Onon du, on ceedanto kam sabo odon ngondi e am gilla fuddoode.

16

¹ —Mi waajake on dum faa taa njoppon goondinal. ² Be mburtinan on cuudi baajordi. Wakkati warowan nde bardo on fuu miilotoo wadii ko weli Laamdo. ³ Be ngadan dum sabo 6e anndaa Baabiiwo oon, 6e anndaa kam miin

* 15:25 Jabuura 35.19, 69.5.

du. ⁴ Mi waajake on dūm, faa nde wakkati oon waroyi fu, miccodon mi haalaniino on dūm.

Haala golle Ruuhu Ceniido

—Mi haalanaay on gilla arande sabo mido wondi e moodon. ⁵ Joonin inan mido yecco to Nuldo kam oon, de fay gooto moodon yamaay kam to njahammi. ⁶ On cunake sanne saabe ko kaalanmi on dūm. ⁷ Dum fuu e laataade, mido haalana on goonga: mi yaha ni furi nafude on. Sabo si mi yahaay, Balloowo on oon warataa to moodon. De si mi yehii, mi nuldani on mo. ⁸ Si o warii fu, o laabinanan yimbe adunaaru dow hakkeoji muβben e dow fonnditaare e sariya. ⁹ Dow hakkeoji, sabo be ngoondinaay kam. ¹⁰ Dow fonnditaare, sabo mido yecco to Baabiiwo oon, on nji'ataa kam katin. ¹¹ Dow sariya du, sabo laamiido adunaaru bondo oon saraama.

¹² Mido jogii ko heewi katin ko mi waajoo on, ammaa on mbaawtataa dūm joonin. ¹³ Nde Ruuhu Goonga oon wari fuu, dowan on faa paamon goonga fuu. Sabo ko o haalata dūm wanaa e makko yuurata. Wo ko o nani o haalanta on, o humpitan on ko waroyta. ¹⁴ O teddinan kam, sabo o hooyan ko njeymi dūm, de o humpita on. ¹⁵ Ko Baabiiwo oon jogii fuu, miin jeyi. Dum wadi mbiimi o humpitan on ko o hebi e am dūm.

No mettorgal waylitortoo seyo

¹⁶ —Si booytii seeda, on nji'ataa kam, de si booytowii seeda katin, on nji'owan kam.

¹⁷ Yoga e taalibaaβe makko been yamunduri, mbi'i:

—Dume woni maanaa haala makko ko o wi'i «si booytii seeda, on nji'ataa kam de si booytowii seeda fu, on nji'owan kam katin»? Dume woni maanaa ko o wi'i «sabo mi yahan to Baabiiwo» dūm?

¹⁸ Be mbi'i:

—«Si booytii seeda», dume dūm fiirtata? Min paamaay ko o wi'i dūm.

¹⁹ Iisaa faamii iβe njidi lamndaade dūm, de wi'i βe:

—Odon yamundura maanaa haala am ka: «Si booytii seeda on nji'ataa kam, de si booytowii seeda fu, on nji'owan kam katin.»

²⁰ Goonga kaalanammi on: on mboyan, on mboytoto, tawee yimbe adunaaru been ina ceyii. On cunoto, ammaa cunu moodon waylitoto seyo. ²¹ Si debbo na rima fu, bernde muudum mettan sabo wakkati muudum warii. Ammaa si cukalel ngel rimaama fu, o miccitataako naawalla ndimu makko saabe seyo ko o hebi bidde ley adunaaru dūm. ²² Onon du hono noon cunortodon joonin, ammaa mi yiitan on katin, de berde moodon ceyoo sanne. Ndeen fay gooto waawaa bonnude seyo moodon. ²³ Nyannde ndeen, on yamataa kam fay huunde. Goonga kaalanammi on:

huunde fuu ko nyaagidon Baabiiwo oon, hokkiran on saabe am. ²⁴ Faa joonin, walaa fuu ko nyaagoridon saabe am. Nyaagee, on keban, faa seyo moodon heewa.

Haala jaalagol Iisaa adunaaru

²⁵—Ko kaalanmi on joonin duum wo haala kippaaka. De wakkati waran mo mi hippataa haala. Ndeen kaa mi haalanan on haala Baabiiwo faa laaba. ²⁶ Nyannde ndeen on nyaagorto Laamdo saabe am. Mi wi'aay mi nyaaganto on Baabiiwo, ²⁷ sabo Baabiiwo e hoore muudum ina yidi on. O yidirii on saabe ko njidufon kam, on ngoondinii to Laamdo yuurumi. ²⁸ Mi yurii to Baabiiwo, mi warii e adunaaru. Joonin mido dilla adunaaru ndu, mi yeccoo to Baabiiwo.

²⁹ Taalibaa6e makko mbi'i mo:

—Joonin kaa, a haalii faa laabi, walaa fuu ko kippudaa.

³⁰ Joonin kaa, min paamii ada anndi huunde fuu, a haajaaka fay gooto yame. Saabe duum wadi de min ngoondini wo a yuurudo to Laamdo.

³¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Joonin, on ngoondinii naa? ³² Wakkati ina wara, o warii joonin, do on fuu caakotodon, mono fuu hoota suudu muudum, njoppon kam mi perwudo. Ammaa mi wanaa perwudo, sabo Baabiiwo oon ina wondi e am. ³³ Mi haalanii on dum, faa ke6on jam ley gondal am. Ley adunaaru ndu on keban

torra, ammaa cemmbinee berde mon, sabo miin, mi jaalake adunaaru ndu!

17

No Iisaa du'orii saabe taalibaabe muudum

¹ Nde Iisaa waajinoo waajuuji diin ndeen, tiggittii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, wakkati oon warii, teddin Biya, faa Biya oon du teddine. ² Sabo a hokkii mo baawde dow neddo fuu, faa o hokka 6e kokkudaa mo 6een fuu nguurdam nduumiidam. ³ Nguurdam nduumiidam wo anndude ma, aan Laamdo gooto goongaajo oon, e anndude Iisaa Almasihu mo nuldaa oon. ⁴ Mi teddinii ma e dow leydi ndi, mi yottinii gollal ngal kokkudaa kam mi golla ngaal. ⁵ Joonin kaa, Baabiiwo, teddinam yeeso maa darja mo ngoodunoomi to maada gilla adunaaru ndu tagaaka.

⁶ Yim6e 6e kokkudaa kam e adunaaru ndu 6een, mi 6anginanii dum'en innde maa. Aan jeyi 6e, a hokkii kam 6e, i6e njokki haala maa. ⁷ Joonin kaa, 6e anndii ko kokkudaa kam duum fuu to maada yuuri, ⁸ sabo mi haaltanii 6e haalaaji di kokkudaa kam diin. Be njabii di, 6e kebii tannyoral wo to maada yuurumi, 6e ngoondinii aan nuli kam. ⁹ Mido nyaage saabe ma66e. Mi nyaagataako saabe adunaaru nduun, mido nyaagoo saabe 6e kokkudaa kam 6een, sabo aan jeyi 6e. ¹⁰ Be njeymi fuu, wo

aan jeyi, 6e njeйдаа fuu, wo miin jeyi. Mi teddiniraama saabe maбbe. ¹¹ Joonin mi heddataako ley adunaaru katin. To maada njhammi. De kambe kaa, 6e keddoto e mayru. Aan Baabiiwo Ceniido, reenir 6e baawde innde maada nde kokkudaa kam ndeen, faa 6e laatoo gootum hono no meeden ni. ¹² Nde ngondunoomi e maбbe ley adunaaru ndu ndeen, mi reenirii 6e baawde innde maa nde kokkudaa kam ndeen, mi tinnake e maбbe. Fay gooto halkaay si wanaa jeydo halkude oon, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita. ¹³ Joonin kaa mido wara to maada. Mido haala haalaaji di gilla mido heddi e adunaaru ndu tafon, faa seyo am heewa ley maбbe. ¹⁴ Mi yottinanii 6e haala maa. Adunaaru ndu wanyii 6e, sabo 6e njeyaaka e mayru, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁵ Mi nyaagaaki ittaa 6e e adunaaru ndu, de mido nyaage ndeenaa 6e e bondo oon. ¹⁶ Be njeyaaka e adunaaru ndu, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁷ Ceniraa 6e e goonga.* Haala maa woni goonga. ¹⁸ Hono no nulirdaa kam e adunaaru ndu noon, miin du nulirmi 6e e mayru. ¹⁹ Mido senira hoore am saabe maбbe, faa kambe du 6e laatoo seniraabe goonga.

²⁰ Wanaa saabe maбbe tan nyaagantomaami. Mido nyaaganoo du saabe

goondinirbe kam e waaju-uji maбbe 6een. ²¹ Mido nyaage faa 6e fuu 6e laatoo gootum. Hono no aan Baabiiwo ngonirdaa e am noon, e miin du ngonirmi e maada, kambe du 6e ngona e meeden, faa adunaaru ndu goondina aan nuli kam. ²² Mi hokkii 6e teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal, faa 6e laatoo gootum, hono no laatoriden gootum ni, ²³ miin e maбbe, aan du e am. Dum wo faa 6e laatodoo gooto kibbufo. Ndeen adunaaru ndu faaman aan nuli kam, ndu faaman du ada yidi 6e hono no njidirdaa kam ni. ²⁴ Baabiiwo, mido yidi 6e kokkudaa kam 6een ngonda e am nokku fuu do tawaami, faa 6e nji'a teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal sabo a yidii kam gilla adunaaru ndu joyyinaaka.

²⁵ Baabiiwo ponnditiido, adunaaru ndu anndaa ma, de miin kaa mido anndi ma. Bee do du ina anndi aan nuli kam. ²⁶ Mi anndinii 6e ko ngondaa, mi beydan anndinde 6e, faa njingu ngu njididaa kam nguun wona e maбbe, miin du mi wona e maбbe.

18

*No Iisaa nanngiraa
(Matta 26.47-56, Marku
14.43-50, Lukka 22.47-53)*

¹ Nde Iisaa du'inoo dum fu, yaadi e taalibaabe muudum, peyyiti gooruwol bi'eteengol Kedoron. Toon na woodi

* **17:17** E ley geresankooe haala Senude kaan ina holla ko Laamdo subii de senndi faa golla muuyde muudum.

nokku keewdo ledde. Be naati toon. ² Yahuuda jambotoodo mo oon ina anndi nokku oon, sabo Iisaa e taalibaa6e muudum ina mboowi hawritinde toon. ³ Yahuuda yaari oorngal sordaasiibe e golloo6e yuurube to hooree6e almaami'en e Farisa'en. Be ngari toon, i6e njogii fitillaaji e jaynorde e kabitirde. ⁴ Iisaa ina anndi ko warata e muudum fuu, jakkitii 6e, wi'i:

—Moy pilotodon?

⁵ Be njaabii mo:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

O wi'i 6e:

—Wo miin.

Yahuuda jambotoodo mo oon du ina darii doon ina wondi e ma66e. ⁶ Nde Iisaa wi'unoo «Wo miin» ndeen, 6e njaatiri gada 6e caami e leydi.

⁷ Iisaa yami 6e katin:

—Moy pilotodon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Mi wi'ii on, wo miin! Si wo miin pilotodon, accee 6ee kaa njaha.

⁹ Noon dum laatorii, faa haala Iisaa kaan tabita: «Mi lallinaay fay gooto e 6e kokkudaa kam 6een.»

¹⁰ Simon Piyeer ina jogii kaafaahi, soorti ki, soppi maccudo Almaami Mawdo nowru nyaamru faa ndu tayi. Golloowo oon ina wi'ee Malkus. ¹¹ Ndeen Iisaa wi'i Piyeer:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum. Ada miilii mi yardataa horde torra nde Baabiwo hokki kam ndeen naa?

¹² Doon sordaasiibe e mawdo mu66en e gollanoo6e hooree6e Alhuudiyankoo6e nanngi Iisaa, ka66i dum. ¹³ Be njaari dum to Annas tafon. Annas wo esoo Kayafas laatiido Almaami Mawdo ley hitaande ndeen. ¹⁴ Tawi kanko Kayafas oon dawrannoo hooree6e Alhuudiyankoo6e dabare, tindini 6e, wi'i: ko 6uri woodde e yim6e lenyol ngol, neddo gooto maayana 6e.*

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.69-70, Marku 14.66-68, Lukka 22.55-57)

¹⁵ Simon Piyeer e taalibaaajo goddo njokki Iisaa. Taalibaaajo oon ina anndunduri e Almaami Mawdo oon, duum wadi de o he6i naadude e Iisaa galle Almaami Mawdo oon. ¹⁶ Piyeer kaa darii yaasin to dammbugal toon. Taalibaaajo anndundurdo e Almaami Mawdo oon, yalti haaldi e debbo doomoowo dammbugal ngaal oon, nanni Piyeer. ¹⁷ Kordo doomoowo dammbugal oon yami Piyeer:

—Aan le, a wanaa gooto e taalibaa6e gorko oon naa?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Mi wanaa!

¹⁸ Tawi golloo6e e doomoo6e ku66iino yiite ina yuuloo sabo jaangol ina woodi. Piyeer du na darodii e ma66e ina yuuloo.

* 18:14 Yuhanna 11.49-50.

No mawbe diina carorii Iisaa

(*Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Lukka 22.66-71*)

¹⁹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Iisaa haala taalibaaɓe muudum e waaju mum. ²⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi ɓanginanii adunaaru ndu waaju am. Wakkati fuu mido waajoo ley cuudi baajordi e ley suudu de-wal mawndu to Alhuudiyankooɓe fuu kawritata toon. Walaa fuu ko kaaldumi cuncukka. ²¹ Ko saabii ada yama kam? Yamu hettindaniiɓe kam been. Kamɓe kaa, iɓe anndi ko mbaajjimi duum.

²² Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, gooto e doomooɓe been feenyi dum, wi'i:

—Nii njaabortodaa Almaami Mawdo naa?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ko boni mbiimi, haalanam ko boni e majjum. Si tawii ko woodi mbiimi du, ko wadi de piidaa kam?

²⁴ Ndeen Annas nuldi mo to Kayafas Almaami Mawdo oon, imo haɓɓaa.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa katin

(*Matta 26.71-75, Marku 14.69-72, Lukka 22.58-62*)

²⁵ Simon Piyeer ina darii toon ina yuuloo. Be mbi'i mo:

—Aan, a wanaa gooto e taalibaaɓe makko been naa?

O yeddi, o wi'i:

—Mi wanaa!

²⁶ Gooto e gollooɓe Almaami Mawdo oon, sakiike mo Piyeer tayunoo nowru muudum oon, wi'i:

—Wanaa mi yiidii ma e makko ley nokku keewdo ledde toon naa?

²⁷ Piyeer yeddi katin, de wakkati oon pay, ndontoori joggi.

No Iisaa saroraa yeeso Pilaatu

(*Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Lukka 23.1-5*)

²⁸ Caggal duum, ɓe itti Iisaa to Kayafas gilla fajiri kecco, ɓe njaari mo to laamordu goforneer oon. Yaaruɓe mo been naataay suudu nduun, sabo si ɓe naatiino fu, ɓe tuunan e ley diina, de ɓe mbaawaa nyaamude nyaamdu iidi Faltagol nduun. ²⁹ Pilaatu, goforneer oon, yalti yehi to maɓɓe yaasin toon, wi'i ɓe:

—Dume peldoton gorko o?

³⁰ Be njaabii mo:

—Si o gollaayno ko boni, min ngaddataano mo to maada.

³¹ Ndeen Pilaatu wi'i ɓe:

—Njaaree mo, carodon mo sariya moodon.

Alhuudiyankooɓe been njaabii:

—Laamu hokkaay min laawol warude fay gooto.

³² Nii haala ka Iisaa haalnoo dow maayde muudum kaan tabitiri. ³³ Pilaatu yecii naati laamordu nduun, noddi Iisaa, wi'i dum:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankooɓe oon naa?

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Aan e hoore maa wi'i noon naa woɓɓe narrudaa?

³⁵ Pilaatu jaabii mo:

—Miin, mi Alhuudiyanke naa? Dume ngaduɗaa de

lenyol maa e hooreeɓe al-
maami'en ngaddi ma to am?

³⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Laamu am jeyaaka e
adunaaru ndu. Sini ingu
jeyanoo e adunaaru ndu,
gollooɓe am kaɓanno taa
mi naata juude hooreeɓe
Alhuudiyankooɓe. De si
goonga laamu am yuuraay e
adunaaru ndu.

³⁷ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Ndelle, a kaananke naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali,
wo mi kaananke. Walaa fuu
ko ndimiraami de ngarmi ley
adunaaru ndu si wanaa faa
mi seedoo goonga. Neddo
fuu jiddo goonga, ina nana
daande am.

³⁸ Pilaatu wi'i mo:

—Goonga? Dume woni
goonga?

Nde Pilaatu yamunoo dum
fu, yalti katin, tawtowi Alhu-
udiyankooɓe ɓeen to yaasin
toon, wi'i ɓe:

—Mi heɓaay feloore fay
wootere e makko. ³⁹ Kaa
ley al'aada moodon, iidi
Faltagol fuu mido yoofana on
kasunke gooto. Odon njidi
mi yoofana on kaananke
Alhuudiyankooɓe oon naa?

⁴⁰ Be fuu ɓe peekii, ɓe mbi'i:

—Wanaa oon, Barabas min
njidi.

Barabas le wo muur-
tunoodo.

19

¹ Ndeen Pilaatu yamiri
Iisaa nanngée, fiyee dorri.

² Sordaasiibe ɓeen canyi
taarde gi'e, kippi e hoore

makko, ɓorni mo saaya
mbodeeha.* ³ Be ɓattitii mo,
ibe mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhu-
udiyankooɓe!

Ibe peenya mo. ⁴ Pilaatu
yalti katin, wi'i Alhu-
udiyankooɓe ɓeen:

—Mi wurtinan mo faa an-
ndon mi heɓaay feloore fay
wootere e makko.

⁵ Ndeen Iisaa wurtinaa
yaasin ina hippii taarde
gi'e ndeen, ina ɓornii saaya
mbodeeha kaan. Pilaatu wi'i
ɓe:

—Inan gorko oo!

⁶ Nde hooreeɓe al-
maami'en e gollooɓe muɓɓen
ɓeen njiinoo mo ndeen,
peekii mbi'i:

—Tontu mo e leggal
palaangal! Tontu mo e leggal
palaangal!

Pilaatu wi'i ɓe:

—Nanngée mo onon ton-
ton mo, sabo miin kaa, mi
heɓaay feloore e makko.

⁷ Alhuudiyankooɓe njaabii
mo:

—O luttii sariya amin. E
ley sariya amin oon kaa tilay
o waree, sabo o wadii hoore
makko o Bii Laamdo.

⁸ Nde Pilaatu nannoo haala
kaan ndeen, kulol muudum
ɓeydii. ⁹ O naati suudu
nduun katin o wi'i Iisaa:

—Toy yuurataa?

Iisaa jaabaaki mo fay hu-
unde. ¹⁰ Ndeen Pilaatu wi'i
mo:

—Yalla a haaldataa e am
naa? Yalla a anndaa mido
waawi yoppude ma, mido
waawi tontude ma?

¹¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

* 19:2 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke ɓornotoo.

—Si wanaa Laamdo hokki ma baawde, a waawanaa kam fay huunde. Duum wadi de gattudo kam e junngo maada oon ina buri maa hakkeji.

¹² Gilla ndeen Pilaatu ina filoo yoppude mo. Dum wadi de Alhuudiyankoo6e ina peekoo, ina mbi'a:

—Sini a yoppii mo, a wanaa yigoo kaananke Roma mawdo oon. Neddo fuu gadudo hoore muudum kaananke wo ganyo kaananke Roma.

¹³ Nde Pilaatu nan-noo haalaaji diin ndeen, wurtini Iisaa, joodii dow joodorgal sariya, nokku bi'eteedo Kaaye Cehaade (e ibraninkoore na wi'ee Gabbata). ¹⁴ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi Faltagol, wakkati hakkunde naange. Pilaatu wi'i Alhuudiyankoo6e:

—Inan kaananke moodon!

¹⁵ Be yeewnii semmbe:

—War mo! War mo! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu jaabii, wi'i:

—Mi tonta kaananke moodon oon naa?

Hooree6e almaami'en been mbi'i:

—Min ngalaa kaananke si wanaa kaananke Roma mawdo oon.

¹⁶ Ndeen o hokki 6e Iisaa faa 6e tontowa dum.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43)

Ndelle sordaasiibe been nanngi Iisaa, njaadi e muudum. ¹⁷ Iisaa yalti

ina ronndii leggal muudum palaangal faa yottii nokku bi'eteedo Laalagal Hoore (e ibraninkoore na wi'ee Gol-gata). ¹⁸ Doon 6e tontidi mo e wo66e dido: oo gere nano, oo du gere nyaamo, Iisaa ina tummbii. ¹⁹ Pilaatu yamiri 6e mbinnda e alluwal, 6e takka ngal e leggal palaangal ngaal. Binndi dow maggal na mbi'a: IISAA NASARAATU-UJO, KAAANKE ALHU-UDIYANKOO6E. ²⁰ Alhuudiyankoo6e heew6e njanngi binndi diin sabo do Iisaa tontaa doon woddaa ngalluure ndeen. Alluwal ngaal winndaama e ibraninkoore e geresankoore e romankoore. ²¹ Ndeen hooree6e almaami'en been mbi'i Pilaatu:

—Taa winndu: «Kaananke Alhuudiyankoo6e», winndu: «o wi'ii kanko woni kaananke Alhuudiyankoo6e».

²² Pilaatu jaabii:

—Ko mbinndumi duum winndaama, tilake.

²³ Nde sordaasiibe been tilinoo tontude Iisaa ndeen, pecci kaddule makko pecce nay. Mono fuu hooyi feccere muudum. Be kooyi saaya makko du. Saaya kaan walaa nyoogol. Ka fuu ka lefol gootol. ²⁴ Sordaasiibe been kaaldi:

—Taa ceeken saaya ka. Ngaden ka cumnal, ndaaren moy hebata ka.

Dum wadii, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita:

«Be peccii kaddule am hakkunde ma66e, 6e ngadii saaya am cumnal.»†

Noon sordaasiibe been ngadi.

²⁵ Inna Iisaa, e sakiike inna muudum debbo, e Mariyama dee Kolopa, e Mariyama mo Magdala ina ndarii dakkol leggal ngal Iisaa tontaa e muudum ngaal. ²⁶ Iisaa yi'i inna muudum e taalibaajo muudum korsudo oon ina ndarodii, wi'i inna mum:

—Inna, inan biya!

²⁷ Ndeen o wi'i taalibaajo oon:

—Inan inna maada.

Gilla wakkati oon taalibaajo oon yaari Mariyama wuro muudum.

Haala maayde Iisaa

(*Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49*)

²⁸ Caggal duum, Iisaa anndi walaa fuu ko heddi. Faa tabintina ko Binndi diin mbi'i duum, o wi'i:

—Mi domdii!†

²⁹ Loongel keewngel ndiyam lammudam ina woni doon. Be cuuwi tekkere e ndiyam lammudam daam, be ka66i e loosol lekki hisop, be 6attini e hunnduko makko. ³⁰ Nde Iisaa meedunoo dam ndeen, wi'i:

—Tilake!

O turi hoore makko, o yoofi yonki makko. ³¹ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi. Hooree6e Alhuudiyankoo6e nyaagii Pilaatu faa koyde tontaabe been kelee, de 6e adee, taa terde deen keddo e ledde deen nyalaande fowteteende. Sabo nyannde ndeen wo teddunde. ³² Ndelle sordaasiibe been ngari, keli korre wor6e

dido tontidanoo6e e Iisaa been. ³³ Ammaa nde 6e njottinoo Iisaa ndeen, 6e tawi o maayii. Dum wadi de 6e kelaay korre makko.

³⁴ De gooto e sordaasiibe been yuwi Iisaa labbo e wuttudu. Wakkati oon fu, yiyam e ndiyam njuppii. ³⁵ Neddo ceediido dum oon yi'i dum. Seedaaku makko du wo goonga. Kaaldo oon ina anndi haalii goonga, faa onon du, ngoondinon. ³⁶ Dum fuu wadii, faa ko Binndi diin mbi'i duum tabita:

«Fay gootal e yi'e makko helataake.»§

³⁷ Di mbi'i katin:

«Be ndaaran mo 6e njuwnoo oon.»*

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere

(*Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56*)

³⁸ Caggal duum, Yuusufi Arimatiyanke nyaagii Pilaatu faa hooya banndu Iisaa. Pilaatu jabani mo dum. O hooyi ndu. Tawi Yuusufi oon wo taalibaajo Iisaa e cuncukka, sabo imo hula hooree6e Alhuudiyankoo6e.

³⁹ Nikodemu jaanoodo to Iisaa jemma oon du wari, waddi urdiiji jillunduraadi bi'eteedi miiri e alowe.† Teddeefi majjum wo hono kilooji capande tati e didi. ⁴⁰ Kambe dido 6e kooyi banndu Iisaa, 6e piili ndu e kasanke gattaado urdiiji diin hono no Alhuudiyankoo6e mboowiri uwirde maay6e mu6ben ni.

‡ 19:28 Jabuura 22.16. § 19:36 Wurtagol 12.46, Jabuura 34.21. * 19:37

Jakariyaa 12.10. † 19:39 Miiri wo dakkere uurnde. Alowe du wo conndi ledde uurde.

41 Do Iisaa tontanoo doon ina woodi nokku keewdo ledde. Ley nokku oon ina woodi saabeere heyre do fay gooto wattaaka abada. 42 Be ngatti banndu Iisaa ley saabeere ndeen sabo nyannde ndeen wo nyannde nde Alhuudiyankooɓe cegilantoo nyannde fowteteende, de saabeere ndeen ina ɓadii do Iisaa tontanoo doon.

20

Haala iirtagol Iisaa

(*Matta 28.1-8, Marku 16.1-8, Lukka 24.1-12*)

¹ Nyannde alan, go'aɓerde e jeddiire ndeen, Mariyama mo Magdala hejji, yehi to saabeere toon. O tawi hayre uddiranoonde saabeere ndeen tallitaama. ² O doggi, o yehi to Simon Piyeer e taalibaajo mo Iisaa horsinnoo oon, o wi'i ɓe:

—Be ittii Joomii en e saabeere ndeen, mi anndaa fuu do ɓe ngatti mo.

³ Piyeer e taalibaajo oon njalti, njehi to saabeere toon. ⁴ Be dido fuu, iɓe ndogga. Taalibaajo oon dadi Piyeer, artii dum e saabeere ndeen. ⁵ O yuurnii, o yi'i kasanke oon wo ɓolo, de o naataay. ⁶ Simon Piyeer, kam kaa nde yottinoo fu, naati, tawi kasanke oon ina waalii. ⁷ Lefol piilanoongol e hoore Iisaa ngool tawdaaka e kasanke oon, ngol tawaama ingol sowii e feere maggol. ⁸ Ndeen taalibaajo artinooɗo yottaade oon, kam du naati, yi'i, goondini. ⁹ Tawi ɓe paamaayno tafon ko Binndi

diin mbi'i ina tilsi Iisaa ummitoo e maayde. ¹⁰ Caggal duum, taalibaaɓe dido ɓeen kooti.

No Iisaa ɓangirani Mariyama mo Magdala

(*Matta 28.9-10, Marku 16.9-11*)

¹¹ Mariyama le ina darii do dammbugal saabeere doon, ina woya. O turii, o yuurnii ley saabeere ndeen. ¹² O yi'i maleyka'en dido ɓe kaddule daneeje ina njoodii do banndu Iisaa nduun wonnoo doon, gooto faro hoore, gooto oon du faro koyde. ¹³ Maleyka'en ɓeen mbi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboyataa?

O jaabii ɓe, o wi'i:

—Be ittii Joomam do, de mi anndaa fuu to ɓe ngattowi dum.

¹⁴ Nde o haalnoo haala kaan ndeen, o waylitii, o yi'i Iisaa ina darii, de o annditaay dum. ¹⁵ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboyataa? Moy pilotodaa?

Mariyama miilii wo golloowo nokku oon haaldata e muudum, wi'i mo:

—Joomam, si aan itti mo do, haalanam do ngattudaa mo, faa mi hooya mo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Mariyama!

O yeeyii, o wi'i e ibraninkoore:

—*Rabbunii!* (dum na fiirta «Moodibbo»).

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Taa meemam, sabo mi yeenjaay to Baabiiwo tafon. Yahu to sakiraaɓe am, mbi'aa ɓe mi yeenjan mi yaha to

Baaba am, wo Baaba moodon du, to Laamdo am, wo Laamdo moodon du.

¹⁸ Mariyama mo Magdala haalanowi taalibaaɓe been, wi'i ɓe:

—Mi yi'ii Joomii en oon.

O haalani ɓe ko Iisaa haalani mo duum fuu.

No Iisaa bangirani taalibaabe muudum

(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49)

¹⁹ Nde kiiral naange alan warnoo ndeen, taalibaaɓe Iisaa been na ngoni ley suudu na cokitii saabe kulol hooreeɓe Alhuudiyankooɓe. Ndeen Iisaa wari darii hakkunde maɓɓe, wi'i ɓe:

—Jam wonda e moodon!

²⁰ Nde o jowtunoo ɓe ndeen, o holli ɓe newe juude makko e wuttudu makko. Taalibaaɓe been ceyii nde njiinoo Joomiraado ndeen.

²¹ Caggal duum Iisaa wi'i ɓe katin:

—Onon e jam! Hono no Baabiiwo nuliri kam ni, miin du nulirammi on.

²² Nde o haalnoo haalaaji diin ndeen, o fuufi dow maɓɓe, o wi'i:

—Njaɓee Ruuhu Ceniido!

²³ Mo njaafanidon hakkeoji muudum, yaafanaama di. Mo on njaafanaaki hakkeoji muudum du, yaafantaake di.

No Iisaa bangirani Tomaa

²⁴ De Tomaa noddirteedo Funereejo, gooto e sappo e diido been, tawaaka doon nde Iisaa ɓangunoo hakkunde maɓɓe ndeen. ²⁵ Taalibaaɓe been mbi'i mo:

—Min nji'ii Joomii en!

O jaabii ɓe:

—Si mi yi'aay batite tontande deen e newe makko, de mi watta honndu am e majje, mi watta junngo am e wuttudu makko fu, abada mi goondintaa.

²⁶ Jeddiire wootere caggal duum, taalibaaɓe been kawriti katin. Tomaa ina wondi e maɓɓe. Gampuuje deen fuu ina cokii. Iisaa ɓangi, darii hakkunde maɓɓe, wi'i:

—Onon e jam!

²⁷ O wi'i Tomaa:

—Wattu do honndu maa, ndaar juude am. Battin junngo maa, wattu ngo e wuttudu am. Sel sikkitirde, goondin tan.

²⁸ Tomaa jaabii, wi'i mo:

—Joomam, Laamdo am!

²⁹ Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njiidaa kam duum wadi de ngoondindaa. Barke woodanii ɓe nji'aay kam de ngoondini.

Haala anniya dewtere nde

³⁰ Iisaa wadi yeeso taalibaabe muudum maandeeji kaayniidi goddi keewdi di mbinndaaka ley dewtere nde. ³¹ Di do mbinndaama, faa ngoondinon Iisaa woni Almasiihu Bii Laamdo, faa si on ngoondinii, keɓon nguurndam saabe makko.

21

No Iisaa bangirani taalibaabe muudum njeddo

¹ Caggal duum, Iisaa ɓangani taalibaaɓe muudum been katin sera maayo Tiberiyas. Inan no o ɓangiri:

² Simon Piyeer e Tomaa

noddirteedo Funereejo oon e Natanayel mo Kaana leydi Galili e 6i66e Jebede wor6e been e taalibaa6e wob6e dido, 6e fuu i6e tawdaa toon.

³ Simon Piyeer wi'i 6e:

—Mi yahan nanngoyde liyyi.

Be mbi'i mo:

—Minen du, min njaadan e maa.

Be njalti, 6e naatowi laana ndiyam. Jemma oon, 6e kebaay fay huunde. ⁴ Nde pooyngol feccinoo ndeen, tawi Iisaa na darii to hunduko maayo ngoon, ammaa taalibaa6e been annditaay yalla wo dum Iisaa. ⁵ O wi'i 6e:

—Hey banndiraa6e, yalla on kebii ko nyaametee naa?

Be mbi'i:

—Min ngalaa.

⁶ O wi'i 6e:

—Paddfee fiil oon gere nyaamo laana ka, on keban.

Ndelle 6e paddi fiil oon. Be kebi liyyi faa 6e kunngii suuwude o. ⁷ Taalibaajo mo Iisaa horsini oon wi'i Piyeer:

—Wo dum Joomiraado!

Nde Simon Piyeer nannoo dum wo joomiraado ndeen, 6ornii saaya muudum, sabo o 6ortinoodo ley laana toon. O fitti o fiyii e ndiyam daam. ⁸ Taalibaa6e heddiibe been ngaddi laana kaan, ina ndaasa fiil keewdo liyyi oon. Tawi 6e mboddaa e hunduko ndiyam daam buraa hono piye keme didi.

⁹ Nde 6e njippinoo laana kaan ndeen, 6e nji'i liyyi ina njowii dow yul6e yiite, 6e nji'i buuru du. ¹⁰ Iisaa wi'i 6e:

—Ngaddee yoga e liyyi di nanngudon joonin diin.

¹¹ Simon Piyeer naati laana kaan, foodi fiil oon faa wur-tini yaasin. O keewdo liyyi mawdi. Liyyi diin wo hemre e capande joy e tati. No di poti heewude nii fuu, fiil oon seekaaki. ¹² Iisaa wi'i 6e:

—Ngaree, nyaamee!

Fay gooto e taalibaa6e been suusaay yamude mo «Aan wo a moy?» Be fuu 6e annditii wo dum Joomiraado. ¹³ Ndeen Iisaa wari, hooyi buuru e liyyi, hokki 6e. ¹⁴ Ngol woni tata6ol ko Iisaa 6angani taalibaa6e muudum gada ummitagol muudum.

No Iisaa haaldiri e Piyeer

¹⁵ Nde 6e tilinoo e fum-mude ndeen, Iisaa wi'i Simon Piyeer:

—Simon 6ii Yuhanna, ada buri 6ee do yidude kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa mbaaloy am kooy!

¹⁶ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, 6ii Yuhanna, ada yidi kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma!

Iisaa wi'i mo:

—Nduraa baali am diin!

¹⁷ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, 6ii Yuhanna, ada yidi kam naa?

Piyeer sunii sabo joonin woni kilol tata6ol ko Iisaa wi'i mo «Ada yidi kam naa?» Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ada anndi huunde fuu, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa baali am diin!
 18 Goonga kaalanammaami, e njokollaaku maa a bornake kaddule maa, a yehii to njiddaa fuu. Ammaa si a naywii fu, a foortan juude maa, de goddo borne de, yaare to a yidaa.

19 E haalaaji diin Iisaa saporii no Piyeer maayrata e no teddirirta Laamdo. Nde o haalnoo dum ndeen, o wi'i dum:

—Jokkam!

No Iisaa haaliri haala taalibaajo muudum korsudo oon

20 Piyeer yeeyii, yi'i taalibaajo mo Iisaa horsini oon ina jokki dum'en. Oon woni bahinoodo dakkol Iisaa nde be kirtotonoo ndeen, de wi'i: «Joomam, moy woni jambotoodo ma oon?»

21 Nde Piyeer yiinoo taalibaajo oon ndeen, wi'i Iisaa:

—Joomam, noy oo le watinirta?

22 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartoyimi, dume jomi ma e majjum? Aan kaa, jokkam tan.

23 Ndelle haala ka sankitii hakkunde goondinbe Iisaa ina mbi'a taalibaajo oon maayataa. Ammaa Iisaa wi'aay o maayataa, ko o wi'i dey: «Si mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartoyimi, dume jomi ma e majjum?»

24 Oon woni taalibaajo ceediido kulle deen de winndi de. Eden anndi du seedaaku makko oon wo goonga.

Timmoo de dewtere nde

25 Iisaa wadi kulle godde keewde katin. Si de mbin-diranooma gootel gootel, mido miiloo dewte deen keyidataano ley adunaaru ndu.

Golle Nulaa6e

¹ Banndam Tawfilus, e ley dewtere am arandeere ndeen, mi winndii ko Iisaa fuddi gollude e waajaade fuu, ² faa nyannde yeentinaa ndeen. Gilla nde o yeentinaakano ndeen o haaldii e nulaa6e 6e o subinoo 6een, o tindiniri dum'en e baawde Ruuhu Ceniido.

³ Caggal nde o torranoo ndeen, o hollitii 6e hoore makko. O hollirii 6e e daliiliiji keewdi imo wuuri. O wondi e ma66e balde capande nay, imo haalana 6e kabaaru laamu Laamdo. ⁴ Nyannde gomma imo nyaamda e ma66e, o tindini 6e taa 6e mbofdo Urusaliima, ammaa 6e kedoo aadi Baabiiwo ndi 6e narri mo ndiin.

O wi'i:

⁵ —Yaayaa na lootirannoo yim6e batisima e ndiyam, de onon, ley balde seeda, on lootirte batisima e Ruuhu Ceniido.

⁶ Be fuu 6e kawriti, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Joomiraado, wo joonin ngartirtaa laamu Israa'ila naa?

⁷ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On mbaawaa anndude jamaanuji e wakkatiiji di Baabiiwo darniri baawde muudum. ⁸ Ammaa nde Ruuhu Ceniido wari jippii e moodon fu, on keban baawde, de laatodon seedee'en humpitoo6e kabaaru am ley Urusaliima e ley leydi Yahuudiya fuu, kam e Samariya, faa to adunaaru haadi.

⁹ Nde o haalnoo dum ndeen, o yeentinaa. Be tiggittii, i6e ndaara faa ruulde suddi mo.

¹⁰ Do 6e tiggitotoo kammu i6e ndaara imo yeentinee doon, inan wor6e dido 6e kad-dule daneeje punti, ndarodii e ma66e, ¹¹ mbi'i:

—Galilinkoo6e, ko wadi de ndaridon, odon tiggitoo kammu? Iisaa ittaado e moodon de yeentinaa dow kammu oon wartan. O wartiran hono no njiirudon imo yeentiraa dow kammu noon.

¹² Ndeen nulaa6e 6een ndilli waamnde wi'eteende Jaytun doon, 6e njeccii Urusaliima. Toon e Urusaliima na wada kilomeetere gooto. ¹³ Nde 6e njottinoo fu, 6e yeenjowi suudu dowuuru to 6e mbeerunoo toon. Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e Andire e Filipu e Tomaa e Bartolome e Matta e Yaakuuba bii Alfaa e Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda bii Yaakuuba fuu tawaama doon. ¹⁴ Be fuu 6e kawriti, 6e laatii 6ernde wootere, i6e tinnii e du'aare, kam6e e minyiraa6e Iisaa e Mariyama inna Iisaa e rew6e wo66e.

No Matiyas loomtiri Yahuuda

¹⁵ Ley balde deen, goondin6e ko wadata hono hemre e noogay kawriti. Piyeer ummii, darii hakkunde ma66e, wi'i:

¹⁶ —Sakiraa6e, ina tilsi ko woni e Binndi diin tabita dow Yahuuda, kolludo nanngu6e Iisaa laawol oon. Ruuhu Ceniido haalii dow majjum e hunnduko Daawda.

17 Yahuuda na hiiseno e meeden, o hebii ngedu makko e gollal ngal ngollanten Joomiraado. 18 Kaalisi mo o yeenano e gollal makko bonngal ngaal, o soodi dum ngesa. O bo6bii ley magga, reedu makko seekii, teketti makko fuu mburtii, ndufi. 19 Yim6e Urusaliima fuu nani dum. Dum wadi de 6e inndiri ngesa ngaan Akeldama. E ley demngal ma66e idum fiirta «Ngesa Yiyam». 20 Si goonga du, dewtere Jabuura haalii e dow majjum, wi'i:

«Wuro makko laatoo winnde, taa fay gooto hoda toon.»

Ina winndaa du:

«Goddo loomta mo.»*

21 Woodi ndelle, tilay goddo loomta mo, tawee wo gondudo e meeden ko juuti wakkati mo Joomiraado men Iisaa wondunoo e meeden ndeen. 22 Dum wo gilla nde Yaayaa lootunoo mo lootagal batisima faa yaade nyannde nde o yeentinaa dow kammu ndeen. Gorko oon laatodoto e meeden seedee ummitagol Iisaa.

23 Ndeen 6e ndarni wor6e dido: Yuusufi bi'eteedo Barasaba coowirteedo Yustus, kam e Matiyas. 24 Be ndu'ii, 6e mbi'i:

—Joomiraado, aan andudo berde yim6e fuu, faamin min mo cubidaa e 6ee do dido 25 faa ronndoo gollal nunal, loomta Yahuuda joppudo dum de yehi nokku to jeyi yahude toon.

26 Be ngadi cumnal ma66e. Cumnal ngaal hawri e Matiyas. O hiisodaa e nulaabe sappo e ngo'o been.

2

No Ruuhu Ceniido jipporii dow goondin6e

1 Nde iidi 6enndal alkama warnoo ndeen,* tawi goondin6e Iisaa 6een fuu ina kawriti nokku gooto. 2 Wakkati gooto, sawtu ga'udo hono henndu mawndu yuuri dow kammu, heewi suudu do 6e njoodii doon fuu. 3 Ko wa'i hono demle yiite ni 6angani 6e. De peccii, de njowii dow mono e ma66e fuu. 4 Be fuu 6e keewi Ruuhu Ceniido, 6e puddi haalude demle janane no Ruuhu oon hokkiri 6e kaalda noon.

5 Tawi wor6e Alhudiyan6oo6e hul6e Laamdo yuurube e leyde adunaaru fuu ina njoodii Urusaliima. 6 Nde sawtu oon wadunoo ndeen, jamaa oon fuu hawriti. Dum jii6ii hakkilooji ma66e, sabo mono fuu nanii demngal† muudum ina haalee. 7 Be fuu 6e mbenmbaa, dum haaynii 6e, i6e mbi'undura:

—Haaloo6e 6e fuu nganaa Galilinkoo6e naa?

8 Ndelle, noy mono e meeden fuu nanirta ko 6e kaalata e demngal ngal muyni? 9 En Partiyankoo6e e Mediyankoo6e e Elamiyan6oo6e, en joodiibe

* 1:20 Jabuura 69.26, 109.8. * 2:1 Innde iidi 6enndal alkama wo «Pentekosta» ley Geresankoo6e. Inde fiirta «capande joy», sabo ina wadee balde 50 caggal iidi Faltagol. Wo wakkati mo 6i66e aawitirdi artiindi tayetee faa cakkanee Joomiraado.

† 2:6 Maanaa demngal do wo sii haala.

Mesopotami, kam e Yahu-
 udiya e Kapadokiya e Ponta
 e Aasiya ¹⁰ e Firigiya e
 Pamfiliya e Misira e leyde
 sera Libiya dakkol Sireene.
 Wobbe meeden yuurii Roma.
 En Alhuudiyankoo6e, kam
 e naatu6e diina Alhu-
 udiyankoo6e. ¹¹ Wobbe katin
 yuurii Kereta, wobbe yuurii
 leydi Arabiya. Ammaa dum
 e laataade fuu, en fuu eden
 nana i6e kaala haala gollleeji
 mawdi di Laamdo wadi diin.
 I6e kaala dum fuu e demle
 meeden!

¹² Dum haayni 6e 6e
 fuu, dum ha66i 6e ko'e, i6e
 yamundura:

—Dume woni maanaa ma-
 jjum?

¹³ Wobbe ina njalnoro
 goondin6e 6een, ina mbi'a:

—Be kaaru doro de 6e culii!

*No Piyeer waajorii jamaa
 oon*

¹⁴ Ndeen Piyeer darodii
 e sappo e ngo'o 6een, 6anti
 daande muudum, de wi'i
 jamaa oon:

—Onon Alhuudiyankoo6e
 e joodi6e Urusaliima fuu,
 kettinee haala am de paa-
 mon kabaaru gadudo oon.

¹⁵ Yim6e 6e nganaa sulii6e
 hono no miilortodon ni.
 Joonin fay yamnde jeenay
 beetee faltaaki, sakko neddo
 yara faa suloo. ¹⁶ Ammaa
 dum warii faa tabintina ko
 annabi Jowiila wi'i:

¹⁷ «Laamdo wi'ii:

Eley balde cakitotoode de
 mi jippinan Ruuhu am
 dow tagaabe fuu.

Bibbe moodon wor6e e rew6e

kaaliran annabaaku.
 Jokol6e moodon nji'an
 holleede,
 naye6e moodon
 koydinte.

¹⁸ Woodi golloo6e am wor6e e
 rew6e du,

mi jippinan Ruuhu am
 dow mu66en e ley
 balde deen,

6e kaaldan annabaaku.

¹⁹ Mi wadan kaayeeffiji dow
 kammu,

mi wadan maandeeji
 kaayniidi dow leydi,
 di laatoo yiyam e yiite e
 cuurki.

²⁰ Fadde nyalaande gartol
 Joomiraado mawnde

teddunde ndeen
 warude,

naange ni66inte,

lewru du wojjan hono no
 yiyam ni.

²¹ Ndeen, neddo fuu noddudo
 innde Joomiraado his-

inte.» †

²² Piyeer wi'i katin:

—Israa'iilankoo6e, ket-
 tinee haalaaji di: Iisaa

Nasaraatuujo oon wo neddo
 mo Laamdo laa6inani on
 wo yuurode e muudum.

Laamdo hokki dum baawde,
 hokki dum wadude kaay-
 eeffiji e maandeeji kaayniidi

hakkunde moodon, hono no
 onon e ko'e mon anndirdon
 ni. ²³ Neddo oon, Laamdo

muuynoo gilla arande watee
 e juude mon. Onon le, on
 ndujanake mo yim6e 6e

andaa jamirooje, on tontii
 mo, on mbarii mo. ²⁴ Ammaa
 Laamdo iirtinii mo, itti mo

e naawalla maayde, sabo

maayde ndeen waawaano tiigaade mo. ²⁵ Si goonga du, inan ko Daawda haali dow makko, wi'i:

«Wakkati fuu mido yi'a Joomiraado na wondi e am.
Imo woni gere nyaamo am,
faa taa mi diwna kulol.

²⁶ Saabe majjum bernde am seyake,
demngal am na mana,
faa banndu am du waal-too dow jikke celludo,

²⁷ sabo a yoppataa yonki am hakkunde maay6e,
a accataa Ceniido maa oon nyola.

²⁸ A anndinii kam laabi ngu-urndam,
a hebbinan kam seyo sabo ada wondi e am.»§

²⁹ Piyeer beydi katin, wi'i:
—Sakiraa6e, mido haalana on laa6al haala maami en Daawda: o maayii, o uwaama, saabeere makko ndeen ina woni do meeden do faa hannden. ³⁰ Ammaa wo o annabaajo, imo anndi Laamdo hunanake mo gooto e taaniraa6e makko loomtan laamu makko. ³¹ O yi'ii ko warata, o haali haala ummitagol Almasiihu. O wi'i yonki muudum accataake hakkunde maay6e, banndu muudum du nyolataa. ³² Oon woni Iisaa mo Laamdo ummintini, min fuu miden ceedii. ³³ Laamdo bantii mo, heedinii mo gere nyaamo muudum. O hebi e Baabiiwo Ruuhu Ceniido hono no aadorinoo noon, o saaki

dum. Joonin odon nji'a dum, odon nana dum. ³⁴ Sabo Daawda meedaay yeentude dow kammu, ammaa wi'ii:

«Joomiraado wi'i Joomam:
Jooda gere nyaamo am,
³⁵ faa mi wada njaabaa way6e ma.»*

³⁶ Lenyol Israa'iila fuu tanny-ora: Iisaa mo tontudon e leggal palaangal oon, Laamdo wadii dum Joomiraado, wadii dum Almasiihu.

Haala kawrital artiibe goondinde

³⁷ Nde 6e nannoo haala kaan ndeen, ka yuwi berde ma66e sanne, 6e mbi'i Piyeer e nulaa6e heddiibe been:

—Sakiraa6e, dume min kaani wadude?

³⁸ Piyeer jaabii 6e, wi'i:
—Tuubee, gooto moodon fuu lootiree lootagal batisima e innde Iisaa Almasiihu, faa lutti moodon njaafee. Ndeen Laamdo hokkan on Ruuhu Ceniido. ³⁹ Sabo Laamdo wadanii on aadi, onon e bi66e moodon e yim6e woddu6e fuu. Indi woodani neddo mo Laamdo Joomiraado meeden noddi fuu.

⁴⁰ Caggal duum, Piyeer gongini 6e haalaaji goddi keewdi, ina waajoo 6e, ina wi'a:

—Ndeenee ko'e mon e yim6e jamaanu oonyiido o.

⁴¹ Ja6u6e haala makko been lootaa lootagal batisima. Nyannde ndeen, yim6e hono ujunaaje tato naati e kawrital goondin6e ngaal.

§ 2:28 Jabuura 16.8-11. * 2:35 Jabuura 110.1. † 2:42 Heltaade buuru ina firta rewruude Laamdo hiraande seniinde.

42 I6e tinnoo e waaju nulaabe been, i6e nanngunduri e gondal goondin6e ngaal, i6e keltoo buuru,[†] i6e ngadida du'aawuujii. 43 Kulol naati e mono fuu, sabo nulaabe been ina ngada kaayeeffijii e maandeeji kaayniidi keewdi. 44 Goondin6e been fuu na kawti. Ko 6e njogii fuu, wo 6e kawtu. 45 I6e conna jawdi ma66e, i6e kokka mono fuu ko haajaa. 46 Nyannde fuu 6e kawritan ley suudu dewal mawndu nduun, i6e laatii bernde wootere. I6e keltoo buuru, i6e nyaamda ley cuudi ma66e e seyo e berde laa6ude. 47 I6e njetta Laamdo, yim6e fuu ina njidi 6e. Nyannde fuu Joomiraado ina beydana kawrital ngaal hisinaabe.

3

*No Piyeer selliniri bonngu-
ujo e no waajorii yim6e*

1 Piyeer e Yuhanna naaddi ley suudu dewal mawndu wakkati du'aare yamnde tati. 2 Tawi gorko dimdaado e bonngaaku ina yaaree to dammbugal suudu dewal mawndu bi'eteengal Dammbugal Lobbal. Nyannde fuu yim6e makko ina njooyina mo doon faa o garbina naatoobe suudu dewal mawndu been sadaka. 3 Nde o yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina naata ndeen, o garbini dum'en. 4 Be ndaari mo, de Piyeer wi'i:

—Ndaaru min!

5 Gorko oon ndaari 6e faa woodi, sabo na miilii hemrude 6e huunde. 6 De Piyeer wi'i:

—Mi walaa cardi, mi walaa kanje, ammaa mi hokkete ko njogiimi duum: e dow innde Iisaa Almasiihu Nasaraatu-ujo oon, umma yahu!

7 O nanngi junngo muudum nyaamo, o ummini dum. Wakkati gooto, koyde muudum e kol6ule mum celli. 8 O gurbitii, o darii, imo yaha! O naatidi e ma66e ley suudu dewal mawndu nduun, imo yaha, imo fitta, imo yetta Laamdo. 9 Yim6e been fuu nji'i mo, imo yaha, imo yetta Laamdo. 10 Be annditi wo kanko joodotonoo to dammbugal bi'eteengal Lobbal ngaal ina garbina. Kaayeeffii e wemmbere nanngi 6e sanne saabe ko o hebi duum.

11 Neddo oon na takkii Piyeer e Yuhanna doon sanne. Yim6e been fuu ndoggi, kawriti e ma66e to danki mbi'eteeki danki Suleymaana no huunde nde foti haaynaade 6e. 12 Nde Piyeer yiinoo dum fu, wi'i yim6e been:

—Israa'iilankoo6e, ko wadi de idum haayni on? Ko wadi de odon tufi min gite? Si goonga, wanaa baawde amin naa kulol amin Laamdo wadi de gorko o ina yaha e koyde muudum. 13 Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, Laamdo maamiraa6e meeden, teddini golloowo muudum Iisaa. Onon kaa, on ngattii mo e juude laamu, on calake mo yeeso Pilaatu, fay si taweede Pilaatu ina yidi yoofude mo. 14 Onon, on calake Ceniido Ponnditiido oon. On nyaagake njoppanedon gaddo war-hoore.

15 Jom Nguurndam oon mbarudon. Ammaa Laamdo iirtini mo e maayde. Miden ceedii dum. 16 Wo saabe goondinal Iisaa e baawde innde muudum wadi de gorko o dadi. Odon nji'a mo, odon anndi no o worrunoo du. Ayyo, hoolaare Iisaa ndeen wadi de o laatii celludo kibbudo.

17 Woodi, sakiraafe, ko onon e hooreefe moodon ngadudon Almasiihu duum, mido anndi wo saabe majjere tan. 18 Ammaa hono noon Laamdo tabintiniri ko annabaafe muudum fuu kaali duum: Almasiihu toroto. 19 Ndelle tuubee, ngartan, faa lutti moodon mooytee. 20 Ndeen Joomiraado waddanan on wakkatiiji powtiri e ndakam. O nuldani on Almasiihu mo o subanii on gilla arande, oon woni Iisaa. 21 Ina tilsi o heddo dow kammu faa nde Laamdo heydintini kulle deen fuu, no annabaafe seniife been kaaldunoo haala majjum gilla arande noon.

22 Sabo Muusaa wi'ii: «Laamdo Joomiraado moodon nuldani on annabaajo hono am, sakiike moodon. Njaban huunde fuu ko o haalanta on. 23 Neddo fuu mo jabanaay annabaajo oon, yaltinte e yimbe Laamdo, de halkee.»*

24 Gilla e Samuwiila faa e annabaafe warbe caggal muudum, be fuu be kaalii haala nyalaade de. 25 Onon ngoni ronoofo annabaafe been, onon ngoni ronoofo amaana mo Laamdo nan-

ngani maamiraafe men been nde wi'unoo Ibrahiima: «Wo e yuwdi maa lenyi adunaaru ndu fuu kebirta barke.»†

26 Nde Laamdo ummintinoo Iisaa golloowo muudum oon fuu, wo e moodon o artii nulde dum. O nuli dum faa o barkina on e ley ko o ooncata mono fuu yoppa gollleeji muudum bondi.

4

Kabaaru Piyeer e Yuhanna yeeso waalde Saahiife

1 Nde Piyeer e Yuhanna kaaldannoo e yimbe been ndeen, almaami'en e mawdo ndaroofo suudu dewal mawndu, kam e Saduki'en, ngari to maaffe. 2 Ibe mettaa sabo Piyeer e Yuhanna ina njanngina yimbe ina mbaajoo dum'en Laamdo umminan maayfe sabo iirtinii Iisaa. 3 Be nanngi been, be ommbi dum'en e kasu faa jaango muudum, sabo tawii hiiriino. 4 Ammaa yimbe heewfe e nanbe waaju oon been ngoondinii, faa wadi hono worbe ujunaaje njoyo.

5 Jaango majjum, hooreefe maaffe e mawfe e janniginofo Tawreeta kawritowi Urusaliima. 6 Almaami Mawdo bi'eteedo Annas na tawaa toon, woodi du Kayafas e Yuhanna e Aleksandere e yuwdi hooreefe almaami'en ndiin fuu na toon. 7 Be ndarni Piyeer e Yuhanna yeeso maaffe, be yami dum'en e dow baawde

* 3:23 Fillitagol Tawreeta 18.15, 18, 19.

† 3:25 Fudfoode 12.3.

dɛye naa innde ndeye 6e celliniri bonnguujoo oon.

⁸ Ndeen, Piyeer keewɔo Ru-uhu Ceniido wi'i 6e:

—Hooree6e yim6e e maw6e, ⁹ si on yamtii min hannden moyyere nde min ngadani bonnguujoo o fu, on yamii min no o danniraa, ¹⁰ odon njeji anndineede dum do, onon e Israa'iilankoo6e fuu: Wo saabe Iisaa Almasiihu Nasaraatu-ujoo gorko o darorii yeeso moodon wo dadudo. On tontiino Iisaa oon, ammaa Laamdo iirtinii dum. ¹¹ Kam woni mo Joomiraado wi'i:

«Hayre nde onon nyi6oo6e calidon,

wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.»*

¹² Kisindam hebirtaake e goddo fay gooto. Laamdo hokkaay yim6e innde wonde fuu ley adunaaru ndu faa kebiren kisindam.

¹³ Nde waalde Saahii6e yi'unoo cuusal Piyeer e Yuhanna fu, dum haaynii 6e, sabo 6e paamii been wo laddee6e, nganaa jangu6e. Be annditi been ina ngondunoo e Iisaa.

¹⁴ Ammaa nde 6e njiinoo gorko cellinaado oon ina darii yeeso ma66e, walaa fuu ko 6e mbaawi yeddude. ¹⁵ Be njamiri Piyeer e Yuhanna njalta sarorde ndeen. I6e ndawrida, ¹⁶ i6e mbi'a:

—Dume ngadeten wor6e dido 6e? Si goonga, won6e Urusaliima fuu tabintinii 6e ngadii maande haayniinde.

Katin du en mbaawaa yed-dude dum. ¹⁷ Joonin kaa, dum haanaa sankitaade e ley yim6e. Ndelle cappanen 6e, kaden 6e haalande fay gooto innde Iisaa ndeen.

¹⁸ Ndeen 6e nodditi dum'en katin, 6e cappani dum'en taa mbaajoo, taa njanngina innde Iisaa fey. ¹⁹ Ammaa Piyeer e Yuhanna njaabii 6e, mbi'i:

—Onon e ko'e moodon ndaaree ko 6uri woodde yeeso Laamdo, min dwtanoo on, naa min dwtanoo Laamdo? ²⁰ Minen kaa, min mbaawaa selude haalde ko min njiiri gite amin e ko min naniri noppi amin.

²¹ Be cappani dum'en katin, de 6e njoofi dum'en. Be kebaay fuu ko 6e njukkoroo dum'en, sabo yim6e been fuu na njetta Laamdo dow ko wadi duum. ²² Danniraado haaynde ndeen oon, duubi muudum ina 6uri capande nay.

²³ Nde Piyeer e Yuhanna njoppaanoo ndeen, njeccii to yim6e mu66en, kaalani 6e ko hooree6e almaami'en e maw6e mbi'i dum'en fuu. ²⁴ Nde 6e nannoo dum'ndeen, 6e yepti daade ma66e to Laamdo e 6ernde wootere, 6e mbi'i:

—Laamdo Joomiraado, aan tagi kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mu66en fuu. ²⁵ Aan du haaliri dow baawde Ruuhu Ceniido e hunnduko maama amin Daawda, golloowo maa oon, de wi'i:

* 4:11 Jabuura 118.22.

«Ko saabii de lenyi na peeko-roo mawnitaare?
Ko saabii de yimbe na mi-
iloo miilooji boli?»

26 Kaanankooɓe adunaaru ndaranake wolde, ardiibe kawriti faa kaɓa e Joomiraado e Almasi-ihu muudum.»†

27 Dum wo goonga, sabo ley ngalluure ndeen Hirudus e Pontiyu Pilaatu nanngunduri e Israa'iilankooɓe e lenyi goddi faa kaɓa e Iisaa, golloowo maa ceniido mo cubidaa oon. 28 Hono nii ɓe ngolliri ko podinodaa baawde maa e muuyde maa fuu. 29 Joonin Joomiraado, ndaar gidi‡ mabbe diin. Kokkaa gollooɓe maa waa-joraade haala maa e cuusal manngal. 30 Bangin baawde maa, ndannaa nyawɓe, ngadaa maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji saabe Iisaa, golloowo maada ceniido oon.

31 Nde ɓe tilinoo nyaagaade Laamdo ndeen, nokkuure do ɓe kawriti doon dimmbii. Be fuu ɓe kebbinaa Ruuhu Ceniido, iɓe mbaajoo konngol Laamdo e cuusal.

No goondinbe been kawtiri huunde fuu

32 Jamaa goondinbe oon fuu wo ɓernde wootere, wo hakkillo wooto. Ko ɓe njogii fuu ɓe kawtu. Fay gooto mabbe wi'ataa fay huunde e jawdi muudum.

33 Nulaabe been ina ceedoroo ummitagol Iisaa Joomiraado e baawde mawde. Moyyere

mawnde ina woni e mabbe ɓe fuu. 34-35 Fay gooto mabbe waasaay, sabo jogiibe gese e galleeji fuu ina conna, ina ngadda ceede deen to nulaabe. Ndeen mono e mabbe fuu ina hokkee ko haajaa.

36 Ina woodi doon goddo bi'eteedo Yuusufi, mo nulaabe been coowirannoo Barnabas (dum na fiirta «Bii cellinoowo ɓerde»). Wo o yuurudo e lenyol Lewi,§ dimaado Kipirus. 37 Imo woodunoo ngesa. O sonni nga, o waddi ceede deen to nulaabe been.

5

No Ananiyas e Safiira penirani Ruuhu Ceniido

1 Gorko gomma bi'eteedo Ananiyas e deekum Safiira, kam'en du conni ngesa muɓben. 2 O suudi feccere ceede deen, tawi deekiiko oon ina anndi. O yaari ko heddiiduum, o hokki nulaabe been. 3 Piyeer wi'i:

—Ananiyas, ko wadi de Seydaani heewi ɓernde maa faa penandaa Ruuhu Ceniido, cuududaa feccere coggu ngesa ngaan? 4 Wo aan e hoore maa jeynoo nga. Ko connudaa nga duum du, wo aan jeyi ceede deen. Ndelle ko wadi de anniyidaa wadude ni? Wanaa yimbe penandaa koy, wo Laamdo penandaa!

5 Nde Ananiyas nannoo haala kaan fu, saami, maayii. Dum laatanii nanbe dum been

† 4:26 Jabuura 2.1-2. ‡ 4:29 Maanaa gidaade wo hulbinirde e haalaaji. § 4:36 Yimbe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranooɓe golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa.

fuu kulol manngol. ⁶ Jokol6e ummii, ngatti mo e kasanke, ndonndii mo, njaltini yaasin, uwi mo.

⁷ Hono leeruujj tati cagal duum, deekiiko naati, tawi nanaay ko wadi duum.

⁸ Piyeer wi'i mo:

—Haalanam yalla wo dum jaati connudon ngesa moodon ngaan naa?

O wi'i:

—Ayyo, nii foti.

⁹ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Noy de aan e gora dewrudon faa ndaartindodon Ruuhu Joomiraado? Inan, uwoy6e gora ina ngara, faa 6e njaare, aan du!

¹⁰ De wakkati gooto, kanko du, o saami yeeso Piyeer, wo o maaydo. Jokol6e been naati, tawi o maayii. Be ndonndii mo, 6e njaltini yaasin, 6e uwi mo dakkol goriiko. ¹¹ Kulol manngol nanngi kawrital goondin6e e nan6e dum fuu.

No nulaabe been ngolliri maandeeji kaayniidi e kaay-eefiji

¹² Nulaa6e been ina ngada maandeeji kaayniidi e kaay-eefiji keewdi hakkunde yim6e. Tawi goondin6e been fuu ina kawrita ley danki Suleymana kiin, 6e fuu 6e bernde wootere. ¹³ Yim6e heddiibe been, fay gooto e mu6ben suusaa hawtude e ma66e. Ammaa yim6e doon na teddina 6e.

¹⁴ Goondin6e Joomiraado been ina beydoroo yim6e heew6e, wor6e e rew6e.

¹⁵ Faa dum hewtini yim6e waddoyde nyaw6e, i6e

mburtina dum'en dow laabi, i6e mballina dum'en e dow leese e daage, faa nde Piyeer waroyi fu, dowki muudum meema yoga ma66e. ¹⁶ Yim6e heew6e yuuri e gure piiliide Urusaliima, ngaddi nyaw6e e wondube e ginnaaji. Been fuu ndannaa.

No nulaabe been torrira

¹⁷ Ndeen, Almaami Mawdo e battaa'en muudum been, dum woni Saduki'en, keewi kiram. ¹⁸ Be nanngi nulaa6e been, 6e ommbi dum'en ley kasu. ¹⁹ Ammaa e jemma oon, maleyka Joomiraado gooto omti dammbude kasu deen, wurtini 6e, wi'i:

²⁰ —Njehee ndarowee ley suudu dewal mawndu toon, mbaajodon yim6e haala nguurndam goongalajam dam fuu.

²¹ Nde 6e nannoo ko maleyka oon wi'i fu, 6e njehi, 6e naatowi suudu dewal mawndu nduun gilla fajiri, i6e njanngina.

Ndeen Almaami Mawdo oon e battaa'en muudum noddi waalde Saahiibe e maw6e Israa'iila fuu batu. Be njamiri nulaa6e been ittoowe to kasu toon, ngaddee. ²² Ammaa nde doomoobe been njottinoo ndeen, tawaay 6e e ley kasu toon. Be njeccii, 6e kaaltani waalde Saahiibe been, 6e mbi'i:

²³ —Min tawii kasu nguun ina uddii ina sokii, doomoobe been ina keddi yaasin ina kuccunduri e dammbude deen, ammaa nde min ud-ditinnoo ndeen, min tawaay fay gooto ley toon.

²⁴ Nde mawdo doomoobe suudu dewal mawndu oon e hooree6e almaami'en been nannoo dum fu, 6e mbemm-baa, 6e kunngii faamude fuu ko dum waawi laataade. ²⁵ Ndeen goddo wari, humpiti 6e, wi'i:

—Inan, wor6e 6e omm-bunodon ley kasu been, ina ndarii ley suudu dewal mawndu, ina njanngina yim6e!

²⁶ Ndeen, mawdo doomoobe oon yaadi e doomoobe been, ngartiri nulaa6e been. Ammaa 6e ngadiraay dum doole sabo i6e kula taa yim6e padda 6e kaaye.

²⁷ Nde 6e ngartirnoo nulaa6e been fu, 6e ndarni dum'en yeeso waalde Saahii6e ndeen. Almaami Mawdo oon yami 6e, ²⁸ wi'i:

—Min cappanii on sappannde sattunde, taa mbaajodon e innde gorko oon. De ndaaree ko ngadudon! On cankitii waaju moodon oon ley Urusaliima fuu. Katin du, odon njidi yowude dow amin wareede gorko oon.

²⁹ Piyeer e nulaa6e been njaabii, mbi'i:

—Ina tilsi neddo dwtanoo Laamdo, wanaa yim6e.

³⁰ Laamdo maamiraa6e meeden iirtinii lisaa mo tontudon e leggal de mbardon dum oon. ³¹ Wo kanko Laamdo teddini faa toowni, de jyyini mo gere nyaamo muudum. Laamdo wadi mo hooreejo, wadi mo kisinoowo faa o hokka Israa'iilankoo6e no tuubira, faa ke6a yaafaneede lutti mu66en. ³² Minen ngoni

seedee6e kabaaruuji diin. Ruuhu Ceniido mo Laamdo hokki dwtanii6e dum du na seedii dum.

³³ Nde waalde Saahii6e been nannoo dum ndeen, tikki sanne, anniyii warude 6e. ³⁴ Ammaa ina woodi toon gorko jeyaado e waalde Farisa'en bi'eteedo Gamaliyel, jannginoowo Tawreeta Muusaa, teddu6o e yim6e fuu. Gorko oon ummii, darii hakkunde waalde Saahii6e ndeen, yamiri nulaa6e been njaltinee seeda. ³⁵ Caggal duum, o wi'i 6e:

—Israa'iilankoo6e, ndeene ko'e mon e yim6e 6e, e ko anniyidon wadude duum. ³⁶ Booyaay ko Tewdas 6angunoo. Imo jogorinoo hoore makko won ko o laatii. Ko wadata yim6e keme nayo ina njokkunoo mo. O waraama, jokkunoo6e mo been fuu cankitake, de dum fuu laatake 6olum. ³⁷ Caggal makko, Yahuuda Galilinkeejo oon wariino wakkati limgal. Yim6e heew6e njokki dum. Kam du halkaa, jokku6e dum been fuu cankitii. ³⁸ Joonin, mido haalana on: accee yim6e been, celon 6e. Sabo si anniyaaji ma66e e golle ma66e to yim6e yuuri fu, dum fiirtoto. ³⁹ Ammaa si tawii to Laamdo dum yuuri du, on mbaawaa sakkaade dum. Kaybee, taa on ka6u e Laamdo!

⁴⁰ Waalde Saahii6e ndeen jabi dabare makko. Be nodditi nulaa6e been, 6e piyi dum'en, 6e cappani dum'en taa kaala e dow innde lisaa

katin, 6e njoofi dum'en. ⁴¹ Nulaabe been ndilli yeeso waalde Saahiibe ndeen. Be ceyii sabo Laamdo ndaardii 6e i6e poti huyfineede saabe innde Iisaa. ⁴² Nyannde fuu 6e njoppaay waajaade e janninginde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu kaan ley suudu dewal mawndu e ley galleeji.

6

No wor6e njeddo cuboraa faa mballa nulaabe

¹ E balde deen, tawi taalibaa6e been ina beydoo heewude. Alhuudiyankoo6e haalo6e geresankoo6e mbuykani Alhuudiyankoo6e haalo6e ibraninkoo6e, mbi'i kam'en kaa, rew6e mu6ben 6e goriraa6e mu6ben maayi been njedataake ko njeyi hebude e neema nyannde fuu. ² Nulaabe sappo e dido been noddi jamaa goondin6e oon fuu, mbi'i:

—Min kaanaa yoppude konngol Laamdo faa min peccana yim6e nyaamdu. ³ Sakiraa6e, cubee hakkunde moodon wor6e njeddo andiraa6e ko woodi, heew6e Ruuhu Ceniido e hakkillo, faa min kalfina dum'en gollal ngaal. ⁴ Minen kaa, accon min tinnoo e du'aare e waajaade konngol Laamdo.

⁵ Haala kaan weli goondin6e been fuu. Ndeen 6e cubii Etiyen, gorko keewdo goondinal e Ruuhu Ceniido, kam e Filipu e Porokor e Nikanor e Timon e Parmena e Nikolas, jeyaado Antiyoki naatudo e diina

Alhuudiyankoo6e oon. ⁶ Be ngaddi subaa6e been yeeso nulaabe. Been njowi juude mu6ben e dow ma6be, ndu'anii 6e.

⁷ Konngol Laamdo ina yaaja yaade. Taalibaa6e ina beydoo heewude sanne e ley Urusaliima. Almaami'en heew6e ngoondini Iisaa.

No Etiyen nanngiraa

⁸ Etiyen, kebbinaado moyyere e baawde Laamdo oon, ina wada kaayefiiji e maandeeji kaayniidi mawdi hakkunde yim6e. ⁹ Ammaa yim6e wo6be ngari ndukidi e Etiyen. Been ngoni jeyaa6e e waajordu wi'eteendu waajordu rimdinaa6e. Ley ma6be ina woodi yuurube Sireene e Alesandiri e Silisi e Aasiya. ¹⁰ Ammaa 6e kunnngii jaalaade mo sabo imo haalda e ma6be hakkilantaaku e Ruuhu. ¹¹ Ndeen 6e nyoyyi yim6e mbi'a nanii imo mbonkoo Muusaa e Laamdo. ¹² Nii 6e umminiri hakkillooji jamaa oon e maw6e been e janningino6e Tawreeta been. Be ngari, 6e nanngi Etiyen, 6e njaari dum to waalde Saahiibe toon. ¹³ Be ngaddi seedee6e fewree6e, ina mbi'a:

—Gorko o selataa wi'ude ko boni dow wuro seniingo ngo e Tawreeta Muusaa. ¹⁴ Min nanii imo wi'a Iisaa Nasaraatuujo oon liban suudu ndu, de waylita al'aadaaji di Muusaa yoppidi en diin.

¹⁵ Saahiibe joodiibe doon been fuu ndaari Etiyen faa

woodi, nji'i yeeso makko ina wa'i hono yeeso maleyka ni.

7

Waaju Etiyen

¹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Etiyen:

—Yalla ko 6e mbi'i duum, wo noon worri naa?

² Etiyen jaabii, wi'i:

—Sakiraa6e e baabiraa6e, kettindanee kam! Laamdo jom teddeengal oon 6anganii maami en Ibrahiima nde wonnoo leydi Mesopotami, fadde muudum hodoyde Haran, ³ wi'i dum: «Eggu e leydi maa e lenyol maa, njahaa e leydi ndi kollanmaami ndiin.»* ⁴ Ndeen Ibrahiima dilli leydi Kaldiya, yehi hodowi Haran. Caggal maayde bammum, Laamdo eggini dum doon, waddi dum e leydi ndi kodufon e muudum joonin ndi.

⁵ Laamdo hokkaay mo e leydi ndi tafon, fay taabannde. Ammaa aadake hokkude mo ndi, ndi laatoo halal makko, kanko e yuwdi makko, fay si taweede o walaa bidfo tafon.

⁶ Inan ko Laamdo wi'i: «yuwdi maa feran joodowoo leydi njananndi, maree, torree duu6i keme nay. ⁷ Ammaa leydi marundi 6e ndiin, mi jukkoto ndi. Caggal duum, 6e njaltan leydi ndiin, 6e teddina kam e nokku oodo.»†
Wo noon Laamdo wi'i.

⁸ Ndeen Laamdo ha66idi e Ibrahiima amaana. Taadagol laatii maande amaana oon. Hono noon, ko Ibrahiima he6i Isiyaaka duum, taadi

dum nde wadunoo balde jeetati. Hono noon Isiyaaka taadiri Yaakuuba. Hono noon Yaakuuba du wadiri 6i66e muudum sappo e dido, laatiibe maamiraa6e lenyi meeden sappo e didi.

⁹ Maamiraa6e been kaasidii Yuusufi, conni dum Misira. Ammaa Laamdo ina wondi e makko, ¹⁰ hisini mo e torraaji di o torraa fuu, hokki mo moyyere e hakkilantaaku yeeso Fira'awna kaananke Misira oon. Oon wadi mo dawranoowo galle muudum e Misira fuu. ¹¹ Ndeen rafo wadi ley Misira e Kanaana fuu. Billaare mawni faa maamiraa6e meeden kunngii nyaamdu. ¹² Nde Yaakuuba nannoo nyaamri ina woni ley Misira ndeen, neli toon maamiraa6e meeden. Be njehi, 6e ngarti. ¹³ Nde 6e njeccinoo Misira dida6erde fu, Yuusufi anndintinii saki-raa6e muudum been hoore mum. Suudu baaba Yuusufi du 6anganii Fira'awna. ¹⁴ Ndeen Yuusufi neli nod-danee bammum Yaakuuba e koreeji muudum fuu. Wo 6e yim6e capande njeddo e njoyo. ¹⁵ Yaakuuba nootowii Yuusufi Misira. O maayi toon, kanko e maamiraa6e meeden been. ¹⁶ Be njaaraa Sikem, 6e uwaa e saabeere nde Ibrahiima soorunoo e 6i66e Hamor buudi cardi to Sikem toon.

¹⁷ Nde amaana mo Laamdo wadannoo Ibrahiima 6adinoo yottaade ndeen, Ibraninkoo6e keewi ley Misira. ¹⁸ Wakkati oon, kaananke goddo mo an-

* 7:3 Fuddoode 12.1. † 7:7 Fuddoode 15.13-14.

ndaano Yuusufi laamii Misira. ¹⁹ Kaananke oon hiili lenyol meeden, torri maamiraaʼbe meeden faa tilsinani 6e 6e njoppa cukaloy maʼbbe faa maaya. ²⁰ Ley wakkati oon, Muusaa rimaa, wo korsudo Laamdo. O muyninaa lebbi tati ley galle baabiiko. ²¹ Nde o yoppanoo ndeen, 6ii Fira'awna debbo hooyi mo, jogorii mo 6iyum. ²² Hono noon Muusaa jangiri anndal Misirankooʼbe fuu, o laatii barkinaado e haalaaji e golle fuu.

²³ Nde Muusaa heʼbunoo duubi capande nay ndeen, muuyi wallude sakiraaʼbe muudum 6iʼbbe Israa'iila. ²⁴ O yi'i Misiranke ina toonyoo gooto maʼbbe. O yomnitani neddo makko oon ko toonyaa duum, o fiyi Misiranke oon, o wari dum. ²⁵ Imo sikka sakiiraaʼbe makko been paaman Laamdo ina hisinira dum'en e makko, de 6e paamaay. ²⁶ Jaango majjum o tawdi dido maʼbbe ina kaba. O tefi rewrintinde 6e, o wi'i: «Yigiraaʼbe am, onon, on sakiraaʼbe! Dume wadi de odon kaba?» ²⁷ Ndeen toonyiido gondo muudum oon dunyi mo, wi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo amin? ²⁸ Dum le a jidudo warude kam no mbardunodaa Misiranke oon keenan naa?»[†] ²⁹ Muusaa doggi saabe konngol ngool, de laatowii janano ley leydi Madiyan. O hebi toon 6iʼbbe worʼbe dido.

³⁰ Nde o hiʼ66innoo toon duubi capande nay ndeen, maleyka 6angi e makko

e ley demle yiite e wu-umoore huʼ66oore, ley ladde dakkol waamnde wi'eteende Sinayi. ³¹ Nde Muusaa yi'unoo dum ndeen, dum haaynii dum. Imo battitoo faa o ndaara, de daande Joomiraado wi'i: ³² «Miin woni Laamdo maamiraaʼbe maada, Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.» De Muusaa na diwna, suusaa ndaarude toon katin. ³³ Joomiraado wi'i mo: «Borta pade maa, sabo nokkuure do ndaridaa doon wo seniinde. ³⁴ Mi yi'ii torra kewtiido yimʼbe am been to Misira, mi nanii uumaali maʼbbe. Mi jippake faa mi billita 6e. Joonin le, war, mi nule Misira.»§

³⁵ Muusaa mo 6e calanii de 6e mbi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo?», wo oon Laamdo nuli. Laamdo wadi dum hooreejo e kisinoowo, wadi dum e jungo maleyka 6angannoodo dum e ley wuumoore oon. ³⁶ Kanko wurtini 6e, o wadi kaayeeffiji e maandeeji kaayniidi ley leydi Misira e ley maayo Maaliya e ley ladde duubi capande nay. ³⁷ Oon woni Muusaa biido 6iʼbbe Israa'iila: «Laamdo nuldan on annabaajo hono am, sakiike moodon.» ³⁸ Nde 6e kawritinnoo ley ladde ndeen, wo kanko wondi e maleyka kaaldunoodo e makko to waamnde wi'eteende Sinayi. Kanko laatii jottinoowo dum fuu to maamiraaʼbe meeden. Wo kanko hebi haalaaji buurnooji faa o hokka en.

[†] 7:28 Wurtagol 2.11-14. § 7:34 Wurtagol 3.1-10.

39 Ammaa maamiraa6e meeden nja6aay downtanaade mo. Be calanii mo, hakkil-looji ma66e pornyii Misira.

40 Be mbi'i Haaruuna: «Wadan en tooruuji ardotoodi en, sabo en anndaa ko hewtii Muusaa jaltinnoodo en leydi Misira oon.»* 41 Ley balde deen, 6e tafi tooru nanndundu hono ga'el. Be ngadani ndu kirsamaari, i6e ngada weltaare saabe golle juude ma66e. 42 Ndeen Laamdo tottitii 6e, yoppiri 6e rewude koode kammu, hono no winndiraa e dewtere annabaa6e:

«Hey lenyol Israa'iila!

Duubi capande nay di ngadudon ley ladde diin,

on ngadanii kam sadakaaji e kirsamaaji naa?

43 On ngadaay. On ndon-ndake hukum do tooru moodon Molok resaa, kam e tooru ndu ngadudon hoodere mon wi'eteende Refan, nate de moyyindon faa kujidanon dum'en!

Dum wadi de mido eggina on, faa njaaredon caggal Baabiila.»†

44 Etiyen beydi katin:

—Maamiraa6e meeden been ina njoginoo hukum seedaaku ley ladde. Hukum oon moyyiraama hono no Laamdo tindiniri Muusaa, e sifa mo o holli dum.

45 Maamiraa6e meeden ndoni hukum oon. Be eggidi e makko wakkati

mo Yoosuwa ardinoo 6e. Be nanni dum leydi ndi 6e teeti e lenyi di Laamdo riiwi diin. Dum worri noon faa jamaanu Daawda. 46 Daawda he6i moyyere Laamdo, o nyaagii dum faa yardoo o nyi6ana Laamdo Yaakuuba joonnde. 47 De wo Suley-maana, kam nyi6i suudu nduun. 48 Ammaa Laamdo Toowdo oon joodataako e cuudi di yim6e nyi6i, hono no annabaa6e wi'iri:

49 «Joomiraado wi'i:

Kammu wo joodorgal am, leydi woni to koyde am njaabata.

Suudu nduye nyi6anton kam?

E nokku oye powtin-toomi?

50 Wanaa miin tagiri kulle deen fuu baawde am naa?»‡

51 Etiyen beydi katin, wi'i:

—Onon sattube, yoor6e berde, faadinkiniibe! Abada on celaay salanaade Ruuhu Ceniido! On laatake hono maamiraa6e moodon been ni. 52 Moy woni annabaa6e mo maamiraa6e moodon torraay? Be mbarii haalan-noo6e haala garol Ponnditiido. Joonin onon e ko'e moodon du, on njambake Ponnditiido oon, on mbarii dum. 53 On kebii Tawreeta Muusaa mo maleyka'en njippini de on njokkaay dum.

No Etiyen wardaa e kaaye

54 Nde Saahii6e been nannoo haalaaji diin fu, 6e tikkani mo sanne sanne faa i6e nyeryundura nyiye

* 7:40 Wurtagal 32.1. † 7:43 Amos 5.25-27. ‡ 7:50 Esaaya 66.1-2.

ma66e. ⁵⁵ Ammaa kanko kebbinaaፊ Ruuhu Ceniido oon, o tiggitii kammu, o yi'i manggu Laamፊ, o yi'i Iisaa ina darii gere nyaamo Laamፊ. ⁵⁶ O wi'i:

—Ndaaree! Mido yi'a kammu ina udditii, Bii Neddo ina darii gere nyaamo Laamፊ!

⁵⁷ Be mbulli semmbe, 6e cukki noppi ma66e, 6e fuu 6e ngurbitanii mo. ⁵⁸ Be mburtini mo ngalluure ndeen, 6e limni mo kaaye. Seedee6e been 6ortii saayaaji mu66en dowuuji, mballini dakkol koyde jokolle bi'eteedo Sool. ⁵⁹ Wakkati mo 6e limnata Etiyen kaaye oon, du'ii, wi'i:

—Iisaa Joomiraado, inan yonki am, ja6u ki!

⁶⁰ Ndeen, o hofii, o feekii faa toowi, o wi'i:

—Joomiraado, taa rewta 6e e hakke o!

Nde o haalnoo dum ndeen, o maayi.

8

¹ Sool ina yardii ko 6e mbari Etiyen duum.

Nyalooma oon, torra mawፊ hewtii kawrital goondin6e won6e Urusaliima toon. Be fuu 6e cankitii ley leyde Yahuudiya e Samariya, si wanaa nulaa6e been. ² Wor6e hul6e Laamፊ uwi Etiyen, mboyi dum bojji keewdi. ³ Sool kaa yehi na halka kawrital goondin6e ngaal. Imo naata cuudi, imo nannga wor6e e rew6e, imo daasa dum'en, imo uddowa dum'en ley kasu.

⁴ Ammaa sankitii6e been naati e yiilaade ina mbaajoo Kabaaru Lobbo.

No Filipu waajorii Kabaaru Lobbo ley leydi Samariya

⁵ Filipu du yehi ngalluure wonnde ley leydi Samariya, ina waajoo yim6e kabaaru Almasiihu. ⁶ Yim6e toon heew6e nani kabaaru maandeeji kaayniidi di Filipu wadi, woodi nji'i dum du. Ndelle 6e kettindii waaju makko faa woodi. ⁷ Wondube e ginnaaji heew6e, ginnaaji diin njaltiri bullaali mawdi. Heew6e 6e balli mu66en mbaati ndadi, kam'en e bonnguu6e. ⁸ Dum laatanii ngalluure ndeen seyo manngo.

⁹ Gorko bi'eteedo Simon ina wonnoo ley ngalluure ndeen. Imo gollannoo ndag-gadaaku, imo haayninoo Samariyankoo6e sanne, imo wiitoo wo o neddo mawፊ. ¹⁰ Yim6e been fuu ina nja6ani mo, gilla suka faa mawፊ. Be mbi'i:

—Gorko o jogii baawde Laamፊ bi'eteede «Baawde mawፊ».

¹¹ Be njokkii mo ko 6ooyi sabo imo haayninoo 6e e dabare makko. ¹² Ammaa nde Filipu waajinoo 6e Kabaaru Lobbo haala laamu Laamፊ e haala Iisaa Almasiihu ndeen, 6e ngoondini. Wor6e e rew6e du lootaa lootagal batisima*. ¹³ Simon e hoore muudum goondini, kam du. Nde o batisaa ndeen, o takkunduri e Filipu. O yi'i maandeeji kaayniidi e

* **8:12** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

kaayefiiji mawdi gadaadi
diin, de dum haayinii mo.

¹⁴ Nulaa6e won6e Urusali-
ima been nani Samariyankoo6e
ngoon diinii konngol Laamdo.
Be nuldi dum'en Piyeer e
Yuhanna. ¹⁵ Nde been njotti-
noo ndeen, ndu'anii 6e faa 6e
ke6a Ruuhu Ceniido, ¹⁶ sabo
Ruuhu Ceniido jippaaki e
dow fay gooto ma66e tafon.
Wo dow innde Iisaa Joomi-
raado oon tan 6e mbatisiraa.
¹⁷ Ndeen Piyeer e Yuhanna
njowi juude mu66en dow
ma66e de 6e ke6i Ruuhu
Ceniido.

¹⁸ Nde Simon yi'unoo
Piyeer e Yuhanna ina njowi
juude mu66en dow ma66e
ina kokka 6e Ruuhu Ceniido
ndeen, inndani 6e ceede,
¹⁹ wi'i:

—Kokkee kam miin du
baawde de faa mo njowumi
juude am e dow muudum fuu
he6a Ruuhu Ceniido.

²⁰ Ndeen Piyeer jaabii mo,
wi'i:

—Wo Laamdo halke, aan
e cardi maa, sabo a miilii
dokkal Laamdo na he6iree
ceede! ²¹ A walaa ngedu ley
golle amin, dum walanaa
ma, sabo bernde maa fonndi-
taaki to Laamdo. ²² Tuubu,
wurta e bonanda maa oon,
nyaagoodaa Joomiraado yalla
imo yaafe e anniya maa
bondoo oon. ²³ Sabo mi yi'ii
ma a kaadudo bernde, hakke
maa ha66ii ma.

²⁴ Simon jaabii, wi'i:

—Nyaagane kam Joomi-
raado taa fay huunde e ko
mbiidon duum hewtoo kam.

²⁵ Woodi, Piyeer e Yuhanna
ceedanii Almasiihu, mbaajii

konngol Joomiraado toon.
Caggal duum, 6e njeccii
Urusaliima. Dow laawol
ngool du, i6e mbaajoo
Kabaaru Lobbo oon e gure
Samariya keewde.

*No Filipu batisiri howru-
ujo kaananke Etiyopi*

²⁶ Maleyka Joomiraado wi'i
Filipu:

—Umma, yaaru hordoore,
kooyaa laawol jeewniingol
yuuroowol Urusaliima ina
fonndii Gaaja ngool.

²⁷ O ummii, o yehi. O
hawri e gorko Etiyopiyanke.
Gorko oon wo howruujo
Kandasa. Maanaa Kandasa
wo «laamiido debbo Etiyopi».
Wo o coortaado, kayboowo
beembal jawdi kaananke
debbo oon. Tawi o yehi-
ino Urusaliima sujidande
Laamdo. ²⁸ Ko o wartata
duum, imo joodii e dow
torkooru makko puccu, imo
jannga ley dewtere annabi
Esaaya. ²⁹ Ruuhu wi'i Filipu:

—Batta, samnda torkooru
nduun.

³⁰ Filipu doggi hewti ndu,
nani imo jannga dewtere
annabi Esaaya, de wi'i mo:

—Ndelle ada faama ko
njanngataa duum naa?

³¹ Gorko oon jaabii, wi'i:

—Noy paamirammi si fay
gooto fiirtanaay kam?

O nyaagii Filipu yeeja
joododoo e makko. ³² Inan
aayaaje de o janngi ley
dewtere ndeen:

«O yaaraama hono mbaalu
kirsoyteengu ni.

No baalel deyyinortoo
yeeso kesoowo leebi
muudum ni,
hono noon o mu6biri
hunnduko makko.

³³ Be leeyinii mo, 6e carii mo
sariya bondo.

Moy waawi fillaade filla
yuwdi makko?

Sabo 6e ittii yonki makko
ley adunaaru ga.»†

³⁴ Howruujo oon wi'i Filipu:

—Mido njaare, haalanam
dow moy annabaajo oon
haalata haala ka. Wo dow
hoore muudum naa wo
goddo?

³⁵ Ndeen Filipu fuddi
haalude dow aayaaje deen,
de waajii mo Kabaaru Lobbo
haala Iisaa. ³⁶ I6e njokki
laawol ma66e ngool faa 6e
nji'i ndiyam. Howruujo oon
wi'i:

—Inan ndiyam! Dume
hadata kam looteede lootagal
batisima? ³⁷ [Filipu wi'i:

—Si tawii ada goondini e
6ernde laa6unde fu, walaa ko
hadete batiseede. O jaabii, o
wi'i:

—Mido goondini Iisaa Al-
masiihu woni Bii Laamdo.]‡

³⁸ O yamiri torkooru
nduun daroo. Be dido fuu
6e njippii, 6e naati ndiyam
daam. Filipu looti mo
lootagal batisima. ³⁹ Nde
6e mburtinoo ndiyam dam
ndeen, Ruuhu Joomiraado
hooyi Filipu. Howruujo oon
yiitaay mo katin, jokki laawol
muudum, ina seyii. ⁴⁰ Filipu
tawowaa Ajootus. § Gilla

doon faa Kaysariya, wuro
fuu ngo o wari e muudum,
o waajoto Kabaaru Lobbo.

9

No Sool tuubiri

¹ Sool ina heddii na haala
haalaaji kulbiniidi dow taal-
ibaa6e Joomiraado 6een, na
wi'a o waran dum'en. O yehi
to Almaami Mawdo. ² O njaarii
dum derewol yamiroore
nannoore mo cuudi Alhu-
udiyankoo6e baajordi gondi
Damas. Hono nii, si o tawii
toon yim6e jokku6e laawol
Iisaa, gorko e debbo fuu,
o nannga dum'en, o ha66a,
o yaara Urusaliima. ³ Nde
o yahunoo faa o 6attitii
Damas ndeen, wakkati gooto
annoora yuuri dow kammu
filiini mo. ⁴ O saami e leydi, o
nani daande ina wi'a mo:

—Sool, Sool, ko wadi de ada
torra kam?

⁵ Sool yami:

—Aan wo a moy, joomam?

Nde o yamunoo dum fu,
jaabu wari e makko:

—Miin, wo mi Iisaa mo tor-
rataa oon. ⁶ Umma naatu
e ley ngalluure ndeen. Be
kaalante ko tilsi ngadaa.

⁷ Wor6e wondube e makko
6een nani daande ndeen am-
maa nji'aay fay gooto. Be
ndarii, 6e mbemmbaa faa 6e
muumdi. ⁸ Sool ummii e
leydi, ina feerti gite muudum
ammaa yi'ataa fay huunde.
Ndeen o dowaa, o nannaa
Damas. ⁹ O wadi balde tati
o bumdo. O nyaamaay, o
yaraay.

† 8:33 Esaaya 53.7-8. ‡ 8:37 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 37. § 8:40
E amaana kiidfo wuro Ajootuswi'etaakenaa Asdot.

¹⁰ Ley Damas doon ina woodi taalibaajo bi'eteedo Ananiyas. E ley holleede, Joomiraado noddi dum, wi'i:

—Ananiyas!

O jaabii, o wi'i:

—Naam, Joomiraado.

¹¹ Joomiraado wi'i mo:

—Umma rewu laawol bi'eteengol Dartiingol, naataa galle Yahuuda, pilodaa gorko bi'eteedo Sool, jeyaado Tarsus, sabo joonin imo wada du'aare. ¹² O yi'i e ley holleede gorko bi'eteedo Ananiyas ina naata, ina yowa juude muudum e makko faa o wumta.

¹³ Ananiyas jaabii, wi'i:

—Joomiraado, mi narrii yim6e heew6e haala gorko o e torraaji keewdi di o wadi seniibe maa won6e Urusaliima. ¹⁴ O wardii do e yamiroore hooreebe almaami'en, faa o ha66a noddoobe innde maa fuu.

¹⁵ Ammaa Joomiraado wi'i mo:

—Yahu wadoy no mbiimi ni, sabo mi subake gorko o faa o gollana kam. O anndina lenyi e kaanankoo6e e 6i66e Israa'iila du innde am. ¹⁶ Mi hollan mo na tilsi o torree torraaji keewdi saabe am.

¹⁷ Ndeen, Ananiyas yehi, naatowi suudu nduun, yowi juude muudum e makko, wi'i:

—Sakiike am Sool, Joomiraado meeden Iisaa 6angannoodo ma e laawol nde ngarannodaa oon, nului kam faa mbumtaa, keewaa Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Wakkati oon fu, huunde wa'unde hono kobolaaje nii h66bitii e gite Sool. O wumti,

o ummii, de o lootaa lootagal batisima. ¹⁹ O nyaami, de semmbe makko warti. O heddodii e taalibaa6e won6e Damas been balde seeda.

No Sool waajorii kabaaru Iisaa ley Damas

²⁰ Wakkati oon fu, Sool fuddi waajaade ley cuudi baajordi. Imo wi'a Iisaa jaati woni Bii Laamdo. ²¹ Dum haaynii hettindaniibe mo been fuu, mbi'i:

—Wanaa kanko wonnoo torrannoodo goondin6e Iisaa won6e ley Urusaliima oon naa? Wanaa faa o ha66a goondin6e o yaara dum'en to hooreebe almaami'en waddi mo do naa?

²² De Sool ina heddii na beydoro semmbe e ley waaju muudum oon, faa dum jii6i Alhuudiyankoo6e won6e Damas been fuu. O laa6inani 6e Iisaa woni Almasiihu oon.

²³ Balde njehi, ngarti, Alhuudiyankoo6e ndawridi faa mbara Sool. ²⁴ Sool humpitii dabare ma66e ndeen. Yim6e ina kayba dammbude ngalluure ndeen jemma e nyalooma fuu, faa 6e ke6a no 6e mbarda mo. ²⁵ Jemma gooto taalibaa6e makko kooyi mo, ngatti mo e hanndeere, ka66i 6oggol, njaltiniri mo kokuwol piilingol ngalluure ngool.

No taalibaa6e won6e Urusaliima kebiri hoolaade Sool

²⁶ Nde Sool warnoo Urusaliima ndeen, muuyi hawritinde e taalibaa6e Iisaa been. Ammaa 6e fuu ibe kula mo, 6e koolaaki yalla o laatake taalibbo Iisaa goonga

goonga. ²⁷ Ndeen Barnabas yaari mo to nulaa6e been, haalani dum'en no o yiiri Joomiraado ina haalda e makko e laawol ngool, e no o waajorii haala Iisaa e cuusal ley Damas toon. ²⁸ Caggal duum, Sool wondi e ma66e, ina naata ina wurtoo ley galleeji ma66e Urusaliima, ina waajoroo haala Joomiraado e cuusal. ²⁹ Imo haalda e Alhuudiyankoo6e haalanoo6e geresankoo6e been, imo yeddundura e ma66e, de kam6e kaa i6e piloo warude mo. ³⁰ Nde sakiraa6e makko goondin6e been annditinnoo dum ndeen, njaari Sool Kaysariya. Caggal duum, 6e neli mo Tarsus.

³¹ Ndeen kawrital goondin6e ngaal he6i jam ley Yahuudiya e Galili, kam e Samariya fuu. Ngali beydi semmbe, ngali yehi yeeso e kulol Joomiraado, ngali beydii heewude saabe ballal Ruuhu Ceniido.

No Piyeer danniri yim6e ley Lidda e Joffe

³² Piyeer ina yiiloo e ley leydi ndiin fuu. O jippanii seniibe won6e Lidda been du. ³³ O tawi toon gorko nyawdo mo banndu muudum fuu waati, bi'eteedo Eneya. O wadii duubi jeetati imo waalii. ³⁴ Piyeer wi'i mo:

—Eneya, Iisaa Almasiihu dannii ma! Umma, moyyin daddo maa!

Wakkati oon pay, o ummii. ³⁵ Won6e Lidda e ngenndi Saron fuu nji'i mo, de tubani Joomiraado.

³⁶ Ley wuro Joffe ina woodi taalibaa6e debbo bi'eteedo Tabita (maanaa majjum woni «Lewla»). Dum woni Dorkas e geresankoo6e. Imo golla gollleeji lobbi, imo wadana talkaa6e moyyere. ³⁷ E balde deen o nyawi, o maayi. O lootaa, de o wallinaa ley suudu sooro tafon. ³⁸ Wuro Joffe ngoon woddunduraa e Lidda, woodi du, taalibaa6e been nani Piyeer ina woni to Lidda toon. Ndelle 6e neli wor6e dido njaaroo mo o yottoo dum'en law. ³⁹ Piyeer ummii, yaadi e ma66e. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e njaari mo ley suudu sooro toon. Rew6e talka'en 6e goriraa6e mu66en maayi been fuu battii dum ina mboya, ina kolla dum saayaaji e kaddule godde de Dorkas nyo'unoo nde wondunoo e mu66en ndeen. ⁴⁰ Piyeer wurtini yim6e been fuu, hofii, ina du'oo. Caggal duum, hucciti e maaydo oon, wi'i:

—Tabita, umma!

Ndeen Tabita feerti gite muudum, yi'i Piyeer, ummii joodii. ⁴¹ Piyeer nanngi junngo makko, ummini mo. Caggal duum, o noddii seniibe been e rew6e talkaa6e been, o holli dum'en Tabita wo buurdo. ⁴² Dum nanaama e ley Joffe fuu, heew6e ngoondini Joomiraado. ⁴³ Piyeer 6ooyti Joffe balde keewde to ceeloowo guri bi'eteedo Simon.

No Piyeer noddiraa to suudu Korneliyus

¹ Ley Kaysariya ina woodi gorko bi'eteedo Korneliyus. O mawdo fedde sordaasi'en wi'eteende «fedde Italiyankoo6e». ² O tinniido e diina, kanko e koreeji makko fuu 6e hul6e Laamdo. Imo sakkana Alhuudiyankoo6e sadakaaji keewdi, imo wada du'aare to Laamdo wakkati fuu. ³ Nyannde gomma wakkati yamnde tati, o yi'i e ley holleede maleyka ina naata suudu makko. Maleyka oon ina wi'a mo:

—Korneliyus!

⁴ O ndaari dum faa woodi, o huli, o wi'i dum:

—Joomam, dume?

Maleyka oon wi'i mo:

—Du'aawuuji maa e sadakaaji di ngadandaa talkaa6e diin ina mbeli Laamdo. Laamdo yeggitaay ma. ⁵ Nulu joonin wor6e to wuro Joffe, faa noddowa Simon, bi'eteedo Piyeer. ⁶ Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo mango.

⁷ Nde maleyka kaaldannoodo e makko oon dillunoo ndeen, o noddi golloo6e makko dido e sordaasi gooto kuldo Laamdo jeyaado e howruu6e makko. ⁸ O haalani 6e ko maleyka oon wi'i duum fuu, o neli 6e Joffe.

⁹ Jaango majjum, i6e ngoni e laawol. Nde wor6e tato been battinoo wuro ngoon ndeen, Piyeer yeenji dow suudu do weeri doon wakkati hakkunde naange faa wada

du'aare. ¹⁰ O yolbii sanne, imo yidi nyaamude. Nde 6e moyyinanta o nyaamdu ndeen, Laamdo holli mo. ¹¹ O yi'i kammu udditii, de huunde wa'unde hono disaare mawnde ina jippinee e leydi. Co66uli muudum nay fuu ina ka66aa. ¹² Sii daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladooje, kam e sii pooli fuu ina ngoni e mayre. ¹³ Daande wi'i mo:

—Piyeer, umma, hirsu, nyaam!

¹⁴ Piyeer wi'i:

—A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.

¹⁵ Daande ndeen wi'i mo katin:

—Taa harmin ko Laamdo laabini.

¹⁶ Dum wadi noon kile tati. Ndeen disaare ndeen yeentinaa dow kammu.

¹⁷ Piyeer ina wemmbii dow ko hollaa duum, ko dum fiirtata. Tawi wor6e 6e Korneliyus nelunoo been, yamiino galle Simon, de joonin 6e ngari. Be ndarii e dammbugal. ¹⁸ Be noddi, 6e yami yalla Simon bi'eteedo Piyeer doon jippii. ¹⁹ Piyeer ina heddi na miiloo dow ko yi'i duum, faa Ruuhu wi'i dum:

—Wor6e tato ina pile.

²⁰ Umma, jippa, njaadaa e ma66e tawa a sikkitiraay, sabo miin nuli 6e.

²¹ Piyeer jippii, wi'i wor6e been:

—Inani kam, miin woni mo pilotodon oon. Dume waddi on?

²² Be njaabii, 6e mbi'i:

—Korneliyus mawdo sordaasi'en neli min. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, mo lenyol AlhuudiyankooƆe fuu seedanii moyyere. Maleyka ceniido yamirii mo min nodde, ngaraa suudu makko, faa o nana waaju maada.

²³ Piyeer silmini 6e, weerni 6e jemma oon.

Jaango majjum, o ummii, o dillidi e ma66e. Sakiraa6e wobbe jeyaa6e Joffe njaadi e makko. ²⁴ Jaango majjum katin 6e njottii ngalluure Kaysariya. Korneliyus ina hedinoo 6e, noddii saki-raa6e muudum e yigiraa6e muudum 6adii6e. ²⁵ Nde Piyeer naatannoo ndeen, Korneliyus ja66ii dum, sujidani dum. ²⁶ De Piyeer ummini mo, wi'i:

—Umma, sabo miin du mi neddo tan.

²⁷ Piyeer ina haalda e makko, faa 6e naati suudu nduun, tawi toon yim6e heew6e ina kawriti. ²⁸ O wi'i 6e:

—Odon anndi daganaaki Alhuudiyanke jokkundura e mo wanaa Alhuudiyanke, naa weerande dum. Ammaa Laamdo hollii kam taa mi ndaarda fay gooto karmudo naa tuundo. ²⁹ Dum wadi nde nelandon kam ndeen, mi warii, mi salaaki. Dum le, kaalane kam, saabe dume noddirdon kam?

³⁰ Korneliyus jaabii, wi'i:

—Hannden woni balde nay, mido wada du'aare ley suudu am e wakkati hono o, yamnde tati ni, faa gorko mo kaddule jalbooje wari, darii yeeso am, ³¹ wi'i: «Korneliyus,

Laamdo jaabanake ma du'aawuuji maa e sadakaaji maa. ³² Joonin, nulu e wuro wi'eteengo Joffe, noddanedaa Simon, bi'eteedo Piyeer. Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.» ³³ Dum wadi de nelumi noddowedaa wakkati oon. A gaynii ko ngardaa duum. Joonin min fuu inani min yeeso Laamdo faa min kettindoo ko Joomiraado yamiri ma mbaajoodaa min fuu.

³⁴ Ndeen Piyeer fuddii haalude, wi'i:

—Joonin mi yi'ii goonga jaati Laamdo burdintaa yim6e. ³⁵ Neddo kuloowo mo, gadoowo ko fonnditii, o jaban dum ko lenyol muudum laatii fuu. ³⁶ Odon anndi konngol ngol Laamdo nuldi 6i66e Israa'iila ngool. Konngol lobbol ngool na holla jam na hebiree saabe Iisaa Almasiihu, kam woni Joomiraado yim6e fuu. ³⁷ Odon anndi kabaaru o huu6ii leydi Yahuudiya fuu. Dum fuddii gilla Galili, caggal ko Yaayaa waajii yim6e loote batisima. ³⁸ Odon anndi no Laamdo su6orii Iisaa Nasaraatuujo oon, no jippiniri e muudum Ruuhu Ceniido e baawde. Odon anndi no Iisaa yiilorii e nokkuuje fuu ina golla golleeji lobbi, ina danna 6e Ibiliisa jaalii na torra fuu, sabo Laamdo ina wondi e muudum. ³⁹ Minen, min seedee6e ko o golli Yahuudiya e ko o golli Urusaliima fuu. Be bili o e leggal palaan-

gal, 6e mbari mo. ⁴⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo nyannde tataberde, de bangini mo hakkunde amin. ⁴¹ Kaa wanaa yimbe fuu o bangani. O banganii seedeebe 6e Laamdo artii subaade been, minen nyaamdube e makko de njardi e makko caggal iirtagol makko been. ⁴² O yamirii min mbaajoo yimbe, min ceedoo kanko woni mo Laamdo wadi carotoodo wuurbe e maaybe. ⁴³ Kanko du woni mo annabaabe fuu ceedanii, mbi'i goondindo mo fuu heban yaafaneede hakkeji muudum saabe inde makko.

⁴⁴ Wakkati Piyeer waa-jotoo waaju oon ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e hettindii6e been fuu. ⁴⁵ Alhuudiyankoo6e goondin6e wardunoo6e e Piyeer been fuu dum haayni dum'en, no dokkal Ruuhu Ceniido ngaal saakorii e yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e ni. ⁴⁶ Sabo i6e nana yimbe been ina kaala e demle janane, na njetta Laamdo. Ndeen, Piyeer jaabii, wi'i:

⁴⁷ —Yimbe been kebii Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. Moy waawi hadude 6e looteede lootagal batisima?

⁴⁸ O yamiri 6e mbatisiree e inde Iisaa Almasiihu. Caggal duum, 6e nyaagii mo o wonda e ma6be balde seeda.

11

No Piyeer jaaborii kawrital goondinbe gonngal Urusaliima

¹ Nulaa6e e sakiraa6e won6e Yahuudiya been nani

yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e du kebii kongol Laamdo. ² Nde Piyeer yeentunoo Urusaliima fu, goondin6e tilsin6e taadagol been peli dum, ³ mbi'i:

—A jippanake yimbe 6e taadaaki, a nyaamdii e mu6ben!

⁴ Ndeen Piyeer haalani 6e ko wadi duum gilla e fuddoode faa e timmoode, wi'i:

⁵ —Wuro Joffe ngonnoomi, mido du'oo faa nji'umi e ley holleede huunde banganii kam. Huunde wa'unde hono disaare mawnde nde cob6uli muudum nay fuu ka66aa, ina jippinee yuuwde e kammu warde to am. ⁶ Taykiimi nde faa woodi, nji'umi daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladde e laddooje e sii pooli fuu.

⁷ Nanumi daande ina wi'a kam: «Piyeer, umma, hirsu, nyaam!» ⁸ Mbiimi: «A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.» ⁹ Daande dow kammu ndeen jaabitii kam katin, wi'i: «Taa harmin ko Laamdo laa6ini.»

¹⁰ Dum wadi noon kile tati. Caggal duum, kulle deen fuu yeentinaa dow kammu. ¹¹ De wakkati oon pay, wor6e tato nulaa6e to am yuurube Kaysariya ngari to suudu do min ngonnoo doon. ¹² Ruuhu Ceniido wi'i kam mi yaada e ma6be taa mi sikkitira fay huunde. Sakiraa6e njeegomo 6ee do njaadi e am, de min naaddi suudu Korneliyus. ¹³ O haalani min no o yiiri maleyka

ina darii ley suudu makko ina wi'a mo: «Nulu e wuro wi'eteengo Joffe noddanedaa Simon bi'eteedo Piyeer. ¹⁴ O haalante haalaaji kisinoowo ma, aan e koreeji maa fuu.» ¹⁵ Nde puɗɗumi haalude ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e maɓɓe hono no jipporinoo e meeden arande ni. ¹⁶ Ndeen, miccitiimi konngol ngol Joomiraado wi'unoo: «Yaayaa batisirannoo ndiyam, ammaa onon, on mbatisirte Ruuhu Ceniido.» ¹⁷ Si Laamɗo fondii en e maɓɓe, hokkii 6e ko hokkunoo en duum nde ngoondinnoden Joommen Iisaa Almasiihu ndeen, ndelle miin wo mi moy? Yalla mido waawi hadude Laamɗo naa?

¹⁸ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ndeyyini, i6e njetta Laamɗo, i6e mbi'a:

—Laamɗo tuubinii yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e du faa ke6a nguurndam ngoongalajam.

No Kabaaru Lobbo waajoraa ley Antiyoki

¹⁹ Nde Etiyen waranoo ndeen, goondin6e torraama faa cankitii. Wob6e njehi faa Finisi e Kipirus e Antiyoki. I6e mbaajoo Alhuudiyankoo6e tan konngol ngool. ²⁰ Ammaa goondin6e wob6e yuuroo6e Kipirus e Sireene naati Antiyoki ina mbaajoo Kabaaru Lobbo haala Iisaa Joomiraado oon hakkunde Geresankoo6e.

²¹ Baawɗe Joomiraado ina ngondi e maɓɓe. Yim6e heew6e ngoondini, tuubi, ngarti to Joomiraado.

²² Kawrital goondin6e won6e Urusaliima ngaal nani kabaaru gadudo Antiyoki oon, neli toon Barnabas. ²³ Nde oon yottinoo de yi'i e maɓɓe moyyere Laamɗo fu, seyii, tindini 6e fuu 6e tinnoo, 6e tabita e Joomiraado e 6erde laaɓude. ²⁴ Barnabas wo gorko lobbo, kebbinaado Ruuhu Ceniido e goondinal. Jamaa keewɗo goondini Joomiraado saabe makko.

²⁵ Caggal duum, Barnabas yehi Tarsus faa filowoo Sool.

²⁶ Nde o yiitunoo dum ndeen, o yaari dum Antiyoki. Be ngondi e kawrital goondin6e won6e toon 6een hitaande hiɓɓunde, 6e njanngini yim6e heew6e. Taalibaa6e won6e Antiyoki 6een artii fuu wi'eede Almasiyankoo6e.

²⁷ E balde deen, annabaa6e ley goondin6e yuurii Urusaliima ngari Antiyoki. ²⁸ Gooto maɓɓe bi'eteedo Agabus, ummii, darii, holliri saabe Ruuhu rafo manngo wadan ley laamu Roma fuu. (Woodi, rafo ngoon wadii e laamu kaananke mawɗo bi'eteedo Kalawdiyus.)* ²⁹ Taalibaa6e 6een anniyii hawrundurde mballa, mono fuu ko waawi, faa 6e nelda sakiraa6e maɓɓe won6e Yahuudiya 6een. ³⁰ Be ngadi dum, 6e nuldi mballa kaan e juude Barnabas e Sool

* **11:28** Kalawdiyus wo kaananke Roma mawɗo njoya6o. O laamake hakkunde duu6i 41 e 54 caggal rimeede Iisaa. Taariki jamaanu oon ina holla rafo manngo wadii ley laamu Roma fuu hakkunde duu6i 46 e 48 caggal rimeede Iisaa.

faa kokkowa maw6e kawrital
Urusaliima.

12

No goondinbe torriraa

¹ Wakkati oon, kaananke bi'eteedo Hirudus fuddi torrude wo66e ley kawrital goondinbe ngaal. ² O yamiri Yaakuuba sakiike Yuhanna oon wardee kaafaahi. ³ Nde o yiinoo idum weli Alhuudiyankoo6e ndeen, o nanngi Piyeer du. Dum hawri e wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla. ⁴ Nde o nanngunoo Piyeer ndeen, o ommbi dum ley kasu. O yamiri pecce sordaasiibe nay loomtundura e haybugol dum, fedde fuu yim6e nayo. O anniyii jaarude dum yeeso yim6e fuu, si iidi Faltagol tilake. ⁵ Dum wadi de Piyeer haybaa e ley kasu nguun, ammaa kawrital goondinbe ngal selaay nyaaganaade mo Laamdo.

⁶ Nde Hirudus anniyinoo jaarude mo sariya ndeen, jemma oon imo daanii hakkunde sordaasiibe dido, imo ha66iraa callali didi. Ndaaroo6e wo66e du ina kayba dammbugal kasu doon. ⁷ Wakkati oon, maleyka Joomiraado wari to makko, annoora yayni ley suudu nduun. Maleyka meemi mo, findini mo, wi'i:

—Umma law!

Ndeen callali diin ka66itii, yuwi e juude makko, caami.

⁸ Maleyka oon wi'i mo:

—Ha66a ka66orgol maa, borna pade maa.

Piyeer wadiri noon. Maleyka oon wi'i mo:

—Waana suddamaare maa, njokkaa kam.

⁹ Piyeer wurtii, jokki mo, de o faamaay ko maleyka oon wadata duum wo goonga. Imo miiloo wo o yi'u dum ley holleede. ¹⁰ Be paltii kayboowo arandeejo oon e dida6o fuu. Be njottii dammbugal njamndi naar-rugal ngalluure ndeen. Ngalo omtanii hoore maggal yeeso ma66e. Be njalti, 6e njokki laawol ngool. Wakkati oon, maleyka oon seedi e makko.

¹¹ Hakkillo Piyeer warti, wi'i:

—Joonin mi tannyorii Joomiraado nuli maleyka muudum, faa hisina kam e junngo Hirudus e ko Alhuudiyankoo6e njelinoo faa mi wadee fuu.

¹² Nde o faamunoo ko wadi fu, o yehi suudu Mariyama, inna Yuhanna bi'eteedo Marku. Toon yim6e heewe6e kawriti ina ngada du'aare. ¹³ Nde Piyeer gokkinoo dammbugal galle toon ndeen, golloowo debbo bi'eteedo Roda 6attitii faa ndaara wo moy. ¹⁴ Nde o annaditinnoo daande Piyeer ndeen, o yeggiti omtude dammbugal ngaal no o foti seyaade. O doggi, o naatowi, o humpiti 6e wo Piyeer darii dammbugal toon. ¹⁵ Be mbi'i mo:

—A kaanjaado!

Ammaa imo heddi siinude sikke walaa wo dum Piyeer. Be mbi'i katin:

—Dum wo maleyka makko.

¹⁶ De dum fuu Piyeer ina heddi ina gokkoo. Nde 6e

udditinnoo, 6e njiinoo mo ndeen, dum haaynii 6e sanne. 17 O huncani 6e junngo faa 6e ndeyyinoo, o fillanii 6e no Joomiraado yaltiniri mo kasu, o wi'i:

—Kaalanee dum Yaaku-uba, kam e sakiraabe wobbe been.

Caggal duum, o yalti, o yehi nokku goddo.

18 Nde weetunoo fu, fitina mawdo ummii hakkunde sordaasiibe been. Ibe

yamundura noy Piyeer wadi.

19 Hirudus yamiri 6e piloo 6e nannga mo, ammaa 6e njiitaay mo. Ndelle o yami ndaaroo6e been ko laatii, de o yamiri 6e mbaree. Caggal duum, Hirudus jippii Yahuudiya, yehi Kaysariya joodowii toon.

No Hirudus maayiri maayde bonnde

20 Hirudus tikkani yim6e Tirus e Sidon. De yim6e been kaa muuyaay noon, sabo wo leydi makko ndiin 6e kebata nyaamdu. Ndelle 6e ndawridi, 6e nuli wobbe nyaagoo faa 6e ndewra e makko. Be paamiri e Bilas-tus dawranoowo golloo6e kaananke.

21 Be itti nyalaande faa 6e kaalda e Hirudus kaananke oon. Nde nyannde ndeen yottinoo fu, o bornii kaddule kaananke, o joodii dow joodorgal laamu, o haaldi e ma66e. 22 Yim6e been peekii, mbi'i:

—Dum wo daande laamdo, wanaa daande neddo!

23 Wakkati oon fu, maleyka Joomiraado fiyi Hirudus, sabo o hokkitaay Laamdo teddeengal muudum. O yumi gildi, o maayi.

24 Ammaa konngol Laamdo ngool ina yaara yeeso, ina beyda sankitaade. 25 Nde

Barnabas e Sool tilinoo e golle mu66en Urusaliima fu, 6e njeccodii e Yuhanna bi'eteedo Marku.

Jahaangal Pool aranal

13

*No Barnabas e Pool nuli-
raa faa ngolla golle Laamdo*

1 Annabaa6e e janngi-noo6e ina ngoni ley kawrital goondin6e gonngal Antiyoki ngaal. Kam6e ngoni Barnabas e Simeyon noddirteedo Baleejo e Lukiyus mo Sireene e Manahen, mawnidindo e Hirudus hooreejo leydi oon, kam e Sool. 2 Nyannde gomma ibe teddina Joomiraado tawi ibe ngondi e suumayeere, ndeen Ruuhu Ceniido wi'i 6e:

—Cenndanee kam Barnabas e Sool saabe gollal ngal noddirmi 6e ngaal.

3 Caggal suumayeere e du'aare ma66e, 6e njowi juude ma66e e dow yim6e dido been, 6e nuli dum'en.

4 Nii Ruuhu Ceniido nuliri 6e. Be njehi Selewkiya, 6e naati laana maayo manngo 6e ponndii ruunde* Kipirus.

5 Nde 6e njottinoo Salamis dow ruunde ndeen, 6e

* 13:4 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

mbaajii konngol Laamdo ley cuudi Alhuudiyankoo6e baajordi. Yuhanna bi'eteedo Marku ina wondi e ma66e, ina walla 6e. ⁶ Be peyyiti ruunde ndeen faa 6e njottii ngalluure wi'eteende Pafos. Toon 6e tawi daggada Alhuudiyanke bi'eteedo Bar-Iisaa, biitotoodo wo annabaajo. ⁷ Wo o howruujo kaananke bi'eteedo Sergiya Pool. Oon wo jom hakkillo. O noddi Barnabas e Sool sabo imo yidi nanude konngol Laamdo. ⁸ Ammaa Elimas mo inndem fiirtata «daggada» oon salake 6e. Imo filoo bonnitinde goondinal kaananke oon. ⁹ Ndeen Sool bi'eteedo Pool, kebbinaado Ruuhu Ceniido, ndaari mo faa woodi, ¹⁰ wi'i:

—Bii Ibiliisa! Aan keewdo jamba e hiila, ganyo ko laabi fuu! A selataa oonyude laabi Joomiraado ponnditiidi naa? ¹¹ Joonin jukkungo Joomiraado saaman e maada, a wuman, a yi'ataa naange faa sardi† oon yottoo.

Wakkati oon ni, gite makko cuddini, de ni66i. Imo memmenta, imo filoo dowoowo. ¹² Nde kaananke oon yi'unoo ko wadi duum ndeen, goondini Iisaa. Waaju haala Joomiraado kaan haay-nake dum.

No Pool waajorii ley ngalluure Antiyoki

¹³ Pool e yaadiraabe muudum naati laana maayo

† 13:11 sardi wo wakkati podanoodo. 6e.

manngo, ndilli Pafos, njottii Perge ley leydi Pamfiliya. Doon Yuhanna bi'eteedo Marku seedi e ma66e, yeccii Urusali-ima. ¹⁴ Be ndilli Perge, 6e ngari Antiyoki ley leydi Pisidiya. Be naati waajordu nyalaande fowteteende, 6e njoodii. ¹⁵ Caggal janngede Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe, hooree6e waajordu nduun neli 6e noddee 6e ngara yeeso mu66en. Be mbi'i:

—Sakiraa6e, si odon njogii haala cemmbinooha yim6e do fu, kaalee.

¹⁶ Pool ummii, hunci junngo muudum faa 6e kakkilana dum, wi'i:

—Israa'iilankoo6e e hul6e Laamdo wob6e, kettinee: ¹⁷ Laamdo Israa'iilankoo6e oon subake maamiraa6e meeden, teddinii lenyol ma66e nde ngol hodoynoo leydi Misira ndeen. O yaltiniri 6e toon baawde makko. ¹⁸ O munyanii‡ 6e ley ladde faa wadi duubi capande nay. ¹⁹ Caggal ko o halki lenyi jeddi e ley leydi Kanaana, o hokki ndi yim6e makko ndona ndi. ²⁰ Ko 6e ngoni ley Misira faa warde ko 6e naati leydi Kanaana fu wadii hono duubi keme nay e capande joy. Caggal duum, o hokki 6e sarotoo6e faa jamaanu annabi Samuwiila. ²¹ Nde dum faltinoo ndeen, 6e nyaagii Laamdo hokka 6e kaananke. Laamdo hokki 6e Sawulu 6ii Kis yuurudo e

‡ 13:18 Won binndi bi'udfiO nyaamnii

lenyol Benyamin. Oon laamii 6e duubi capande nay.

²² Ndeen Laamdo borti Sawulu, hokki Daawda laamu. O haali kabaaru muudum, o wi'i: «Mi he6ii Daawda 6ii Yesa gorko belnoowo 6ernde am, gadoowo muuyde am fuu.» ²³ E yuwdi makko Laamdo wurtini Iisaa, kisinoowo Israa'iila no aadorinoo noon. ²⁴ Fadde Iisaa warude, Yaayaa waajake yimbe Israa'iila fuu tuba, lootee lootagal batisima. ²⁵ Katin, nde Yaayaa timminannoo golle muudum ndeen, wi'i 6e: «Mi wanaa mo miiloton ngonumi oon. Ammaa ina woodi garoowo caggal am, mo mi fotaay fay e habbitinde 6oggi pade muudum.»

²⁶ Sakiraa6e, onon yuwdi Ibrahiima e hul6e Laamdo wobbe, wo enen nuldaa kabaaru kisinoowo o. ²⁷ Sabo won6e Urusaliima been e hooree6e mu66en fuu anneditaay Iisaa. Katin du 6e paamaay haalaaji annabaabe janngeteedi nyalaande fowteteende fuu. Annabaabe been mbi'ii Iisaa sarete. Ko 6e carii mo duum, 6e tabintinii haalaaji diin. ²⁸ Fay si taweede 6e ke6aay daliili fuu no 6e mbarda mo, 6e nyaagake Pilaatu o waree.

²⁹ Nde 6e ngollunoo ko Binndi diin mbi'i e makko duum faa hi66i ndeen, 6e njippini mo e leggal palaangal, 6e ngadi mo e saabeere. ³⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo. ³¹ Balde keewde o bangani wondunoobe e

makko been gilla Galili faa Urusaliima. Been ngoni seedantoo6e mo yeeso yimbe joonin. ³² Minen, miden ngaddana on Kabaaru Lobbo: ko Laamdo aadani-noo maamiraa6e meeden duum, ³³ yottinanii en, enen taaniraa6e mu66en. O wadii dum e ley ko o iirtini Iisaa. Noon winndiraa ley jimol Jabuura suura didi:

«Wo a 6iyam, hannden mi laatake Baaba maa.» §

³⁴ Katin du, Laamdo iirtinii mo e hakkunde maay6e, accaay banndu makko nyoli. Noon haaldunoo nde wi'unoo:

«Mi hokkan on barkeeji ceniidi di mbonataa, di podaninoomi Daawda diin.» *

³⁵ Dum wadi de o wi'i e Jabuura suura goddo:

«A accataa Ceniido maa nyola.» †

³⁶ Daawda gollii ko Laamdo muuyi golla e jamaanu muudum. Caggal duum, o maayi. Banndu makko hawrunduraa e maamiraa6e makko, ndu nyoli.

³⁷ Ammaa mo Laamdo iirtini oon nyolaay. ³⁸ Sakiraa6e, anndee wo saabe makko de mbaajadon yaafeede hakkeeji. ³⁹ Tawreeta Muusaa waawaa wadude neddo ponnditiido. De kanko kaa, goondindo mo fuu, o ndaardan dum ponnditiido.

⁴⁰ Dum le, kaybee taa ko annabaabe cappinoo duum hewtoo on:

41 «Onon jalnortooḅe golle am,
ndaaree,
de dum haaynoo on, de
kalkon!

Sabo mi wadan goddum e ley
wakkati moodon,
mo on ngoondintaa fay si
neddo haalannoo on.»†

42 Caggal Pool e Barnabas
njaltii waajordu nduun,
jamaa oon nyaagii ḅe ḅe
ngarta fowteteende wa-
roore, faa ḅe njaha yeeso e
waaju maḅḅe. 43 Caggal ko
kawrital ngaal wadi dūum,
Alhuudiyankooḅe heewḅe
e naatuḅe e diina muḅḅen
njokki Pool e Barnabas. Been
dido fuu ina kaalda e maḅḅe,
ina tindina ḅe ḅe keddo e
moyyere Laamdo.

44 Fowteteende jokkunde
ndeen, yimḅe ngalluure
ndeen fuu kawriti faa
kettinoo konngol Laamdo.

45 Ammaa nde Alhu-
udiyankooḅe been njiinoo
jamaa oon ndeen, kiram
naati ḅe. Iḅe njedda ko
Pool waajotoo dūum, iḅe
njenna dum. 46 Ndeen Pool
e Barnabas kaaldirani ḅe
tannyoral, mbi'i:

—Waajibi onon min ar-
totoo haalande konngol
Laamdo ngol. Ammaa
saabe on paddii ngol, on
ndaardaay ko'e moodon odon
poti hebude nguurndam
nduumiidam, min njahan
to yimḅe ḅe nganaa Alhu-
udiyankooḅe. 47 Sabo inan ko
Joomiraado yamiri min:

«Mi darnii ma faa laatanodaa
lenyi diin annoora,

faa kisinaa haddi
adunaaru ndu fuu.»§

48 Nde yimḅe lenyi goddi
diin nannoo haalaaji diin
ndeen, ceyii, teddini kon-
ngol Joomiraado ngool. Be
Laamdo subanii nguurn-
dam nduumiidam been fuu
ngoondini.

49 Konngol Joomiraado
ngool sankitii e leydi ndiin
fuu. 50 Ammaa Alhu-

udiyankooḅe been ummini
hakkillooji rewḅe rewoḅe
Laamdo saahiḅe, kam e
mawḅe ngalluure ndeen. Be
ummini torra dow Pool e
Barnabas, ḅe ndiiwi dum'en
leydi maḅḅe. 51 Kam'en du
piddi colla koyde muḅḅen
e maḅḅe, de njehi Ikoniya.

52 Taalibaaḅe been kebbinaa
seyo e Ruuhu Ceniido.

14

*No Pool e Barnabas mbaa-
jorii ley wuro Ikoniya*

1 Ley Ikoniya du Pool e
Barnabas naati e ley waa-
jordu Alhuudiyankooḅe. Ley
ko ḅe mbaajii dūum, Alhu-
udiyankooḅe e yimḅe lenyi
goddi heewḅe ngoondini.

2 Ammaa Alhuudiyankooḅe
saliḅe goondinde been um-
mini hakkillooji lenyi goddi,
mbonni ḅerde muḅḅen faa
mbanya sakiraabe goondinḅe
been. 3 Ammaa dum fuu
hadaay ḅe ḅooyude toon, iḅe
mbaajoroo haala Joomiraado

cuusal, iḅe kolla hinney
Joomiraado. Yimḅe been
annditii ko ḅe mbaajotoo
dūum wo goonga, sabo

† 13:41 Habakuk 1.5. § 13:47 Esaaya 49.6.

Laamdo hokki 6e baawde wadude maandeeji kaayniidi e gollleeji kaayniidi. ⁴ Yim6e wuro ngoon peccii: wob6e keedani Alhuudiyankoo6e, wob6e du keedani nulaa6e been.

⁵ Yim6e lenyi goddi e Alhuudiyankoo6e e ardiibe mu66en anniyii torrude 6e e wardude 6e kaaye. ⁶ Nde 6e maatunoo dum ndeen, 6e ndoggani Listara e Derbe e gure seraaji mu66en ley leydi Likoniya. ⁷ Toon du ife mbaajoo Kabaaru Lobbo oon.

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Listara

⁸ Ley Listara doon ina woodi gorko bonnguujo, dimdaado e bonngaaku. Abada o yahaay e koyde makko. ⁹ Imo hettinii waaju Pool. Pool ndaari mo, yi'i o goondinii faa imo waawi danneede, ¹⁰ haali semmbe, wi'i:

—Umma, dara e koyde maa!

Gorko oon gurbitii, darii, ina yaha. ¹¹ Nde yim6e been njiinoo ko Pool wadi duum ndeen, mbulli, mbi'i e ley haala Likoniya'en:

—Alla'en njippake dow meeden, na nanndinkinii e yim6e!

¹² Be inndiri Barnabas «Jewus», 6e inndiri Pool du «Hermes»,* sabo Pool wonnoo kaaloowo. ¹³ Suudu tooru ma66e wi'eteendu Jewus ina woni yaasin ngalluure toon. Almaami oon yuuri toon

waddi ga'i maysiniraadi pinndi to dammbude narrude ngalluure toon. Kanko e yim6e been ina njidi wadude di kirsamaaji. ¹⁴ Ammaa nde Barnabas e Pool nannoo dum ndeen, dum metti dum'en faa ceeki kaddule mu66en, kenyanii jamaa oon ina peekoo, ¹⁵ ina mbi'a:

—Wor6e, dume ngadoton do? Minen du min yim6e hono moodon. Miden mbaajoo Kabaaru Lobbo oon faa tuubon, celon gollleeji boli di, ngarton e Laamdo buurdo, tagudo kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mu66en fuu. ¹⁶ E jamaanuujii paltiidi diin o accii lenyi fuu njokka laabi mu66en. ¹⁷ E dum fuu, imo golla ko woodi faa dum seedanoo mboodirka makko. Imo tomnana on yuwoonde, imo benndinana on nyaamri e wakkati muudum. Imo waaltinira hakkillooji mon nyaamdu e seyo.

¹⁸ No Pool e Barnabas mbaajorii nii fu, faa hannden wo e semmbe kadiri jamaa oon hirsande dum'en ga'i diin.

¹⁹ Caggal duum, Alhuudiyankoo6e yuuri Antiyoki e Ikoniya. Be kebi hakkillooji yim6e been faa limni Pool kaaye. Be ndaasi dum, 6e njoppowi dum faa caggal wuro ngoon, sabo 6e miilii wo maaydo. ²⁰ Ammaa nde taalibaa6e been ngarnoo piilii mo ndeen, o ummii, o soyyitii ley wuro ngoon.

* **14:12** E ley diina Geresankoo6e Jewus woni hooreejo tooruujii, Hermes woni nelaado majji.

No Pool e Barnabas njecoriii Antiyoki

Jaango majjum, o yaadi e Barnabas wuro wi'eteengo Derbe. ²¹ Nde 6e mbaajinoo toon Kabaaru Lobbo fu, yimbe heewbe laatii taalibaa6e Iisaa. Caggal duum, 6e njeccii Listara e Ikoniya, kam e Antiyoki. ²² I6e beydana taalibaa6e semmbe, i6e tindina dum'en keddo e goondinal, i6e mbi'a:

—Sanaa tampen tampirijji keewdi fadde men e naatude laamu Laamdo.

²³ E ley kawrite goondinbe deen fuu, 6e cubanii dum'en mawbe. Caggal duum, 6e cuumii, 6e ndu'ii, 6e kalfini dum'en Joomiraado mo 6e ngoondini oon.

²⁴ Nde 6e ceekunoo leydi Pisidiya ndeen, 6e ngari leydi Pamfiliya. ²⁵ Be mbaajii konngol ngol ley wuro Perge. Caggal duum, 6e njippowii Ataliya. ²⁶ Toon 6e naati laana maayo manngo, 6e pornyii Antiyoki do 6e kalfinano moyyere Laamdo faa 6e ngolla gollal ngal 6e tilii ngaal.

²⁷ Nde 6e njottinoo ndeen, 6e kawrunduri yimbe kawrital goondinbe ngaal, 6e kaalani ngal no Laamdo nawtorii 6e, no o omtirani yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e dammbugal goondinal. ²⁸ Be keddi doon faa 6ooyti, i6e ngondi e taalibaa6e been.

15

Haala kawrital gadaangal Urusaliima

¹ Yimbe wo66e yuuri Yahuudiya ngari Antiyoki, ina njanngina sakiraa6e been, ina mbi'a:

—Si on taadiraaka hono no Muusaa wi'iri noon fu, on kisataa.

² Pool e Barnabas poodfunduri e ma66e, ndukidi e ma66e faa tiidi. Ndelle 6e tabintini nelde Pool e Barnabas e yimbe wo66e faa Urusaliima, 6e kaaldowa e nulaabe e mawbe goondinbe been dow majjum.

³ Ndelle kawrital goondinbe ngaal neli 6e. Be peyyiti leyde Finisi e Samariya, i6e kaalana goondinbe toon haala tuubugol yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Dum laatanii sakiraa6e been fuu seyo manngo. ⁴ Nde 6e njottinoo Urusaliima ndeen, kawrital goondinbe ngaal e nulaabe e mawbe been njabbii 6e. Be kaalani dum'en ko Laamdo gollitiri 6e.

⁵ Ammaa wo66e ley goondinbe jeyaa6e e fedde Farisa'en ummii, mbi'i:

—Waajibi 6e taadee, 6e njamiree jokkude Tawreeta Muusaa.

⁶ Nulaabe e mawbe been kawriti faa ndaara haala kaan. ⁷ Caggal ko haalaaji diin keewii, Piyeer ummii, wi'i 6e:

—Sakiraa6e, odon anndi Laamdo subake kam e ley moodon gilla ko 6ooyi. O subake kam faa mi waajoo Kabaaru Lobbo oon hakkunde yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, faa 6e nana, 6e ngoondina.

⁸ Laamdo anndudo berde oon hollii jabanii 6e, nde

hokkunoo 6e Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. ⁹ Walaa fuu ko o senndiri en e ma66e, e ley ko o laabiniri berde ma66e e goondinal. ¹⁰ Joonin, ko wadi de odon ndaartindoo Laamdo? Odon njowa e taalibaa6e been donngal ngal enen e maamiraabe meeden fuu en mbaawaay ronndaade. ¹¹ A'aa. Wo moyyere Joomiraado meeden lisaa de tannyorden hisineede. Hono noon kambe du.

¹² Kawrital ngaal fuu deyyinii siw, ina hettinii ko Barnabas e Pool pillotoo no Laamdo hokkiri dum'en wadude maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji hakkunde lenyi goddi. ¹³ Nde 6e kettinnoo haalaaji diin faa woodi fu, Yaakuuba beydi haala, wi'i:

—Sakiraa6e, kettinane kam! ¹⁴ Simon humpitii en no Laamdo artorii hakkilande yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoobe, faa wada dum'en yimbe muudum. ¹⁵ Dum hawrii e haalaaji annabaa6e diin, hono no winndiraa ni:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Caggal duum, mi wartan,
mi nyi6too suudu
Daawda saamundu
nduun,

mi fonndita ko boni e mayru,
mi darna ndu katin,

¹⁷ faa yimbe heddiibe fuu
tewta Joomiraado,
lenyi di noddammi fuu,
faa laatoo yimbe am.

¹⁸ Joomiraado tabintindo
kulle de anndunoo

wadan gilla arande,
kam wi'i noon.»*

¹⁹ Dum saabii miin kaa ko nji'umi, taa tiidinanen lenyi goddi tuubudi ngarti e Laamdo diin. ²⁰ Ammaa mbinndanen 6e 6e ndeentoo e ko tooruuji tuunini e jeenu e nyaamude ko saadi e nyaamude yiyam. ²¹ Gilla e jamaanuuji booydi, Tawreeta Muusaa ina jannginee ley gure deen fuu, ibe njangga dum nyalaande fowteteende fuu ley cuudi baajordi.

Haala bataaki yaade to goondinbe 6e nganaa Alhuudiyankoobe

²² Ndeen nulaa6e been e maw6e e kawrital goondinbe ngaal fuu paamiri faa cu6oo wor6e e ley mu66en faa nela dum'en Antiyoki, 6e njaada e Pool e Barnabas. 'Be cubii Yahuuda bi'eteedo Barasaba, kam e Silas. Dido been fuu wo ardiibe ley sakiraa6e goondinbe. ²³ Inan bataaki ki 6e kokki dum'en:

Minen sakiraa6e moodon nulaa6e e maw6e, miden njowta on, onon sakiraa6e amin lenyi goddi gondi Antiyoki e Siiriya e Silisi.

²⁴ Min nanii yimbe yuurube to amin mettinirii berde moodon haalaaji, njiibii hakkilooji moodon. Minen le, min njamiraay 6e. ²⁵ Min ndawridii, min paamiri min cu6oo wor6e faa min nela dum'en to moodon, 6e njaada e yigiraa6e amin horsu6e Barn-

* 15:18 Amos 9.11-12. † 15:26 Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

abas e Pool, ²⁶ farritin6e†
yonkiiji mu66en saabe
Joommen Iisaa Almasiihu.

²⁷ Dum wadi de min neli
Yahuuda e Silas, paamina
on ko min mbinndi e
moodon duum hunnduko
e hunnduko. ²⁸ Minen
e Ruuhu Ceniido, min
anniyake taa min njowa on
donje teddude si wanaa ko
tilsi duum: ²⁹ ndeentodon
e kirsanaadi tooruuji e
yiyam e ko saadi e jeenu.
Si on ndeenii ko'e moodon
e kujje de, on ngadii ko
woodi. Laamdo reena en!

³⁰ Woodi, 6e kokkaa laa-
wol, 6e njehi Antiyoki.
Nde 6e njottinoo ndeen,
6e kawrunduri kawrital
goondin6e ngaal, 6e kokki
ngal bataaki kiin. ³¹ Nde 6een
janngunoo ki ndeen, ceyii
sabo haalaaji diin cemmbinii
berde mu66en. ³² Yahuuda
e Silas wo annabaabe. Be
mbaaltiniri berde sakiraa6e
e haalaaji keewdi, 6e cem-
mbini dum'en. ³³ Nde 6e
6ooytunoo toon seeda fu, 6e
ceedi e sakiraa6e 6een e dow
jam, 6e njeccii to nelnoo6e 6e
toon. [³⁴ De Silas, kam kaa,
heddii toon.]†

³⁵ Pool e Barnabas keddi
ley Antiyoki doon. Kam'en e
wob6e heew6e ina njanngina
ina mbaajoo konngol Joomi-
raado.

Jahaangal Pool diɖabal

No Pool e Barnabas ceediri

³⁶ Caggal balde seeda, Pool
wi'i Barnabas:

—Njeccoden e gure de
mbaajinoden konngol Joomi-
raado deen fuu, njippanoden
sakiraa6e meeden 6een,
ndaaren no 6e ngorri.

³⁷ Barnabas ina yidi 6e
njaada e Yuhanna bi'eteedo
Marku. ³⁸ De Pool kaa
muuyaay 6e njaada e gorko
oon, sabo oon seedino e
ma66e Pamfiliya, yaadaay e
ma66e faa gollida e ma66e.
³⁹ Barnabas e Pool luuri faa
ceedi. Mono e ma66e fuu
subii neddo goddo. Barnabas
yaadi e Marku, naati laana
maayo, fonndii ruunde§
Kipirus. ⁴⁰ Pool du subii
yaadude e Silas. Sakiraa6e
6een kalfinii 6e e hinney
Joomiraado de 6e ndilli.
⁴¹ Be ndewi leyde Siiriya e
Silisi, i6e cemmbina kawrite
goondin6e deen.

16

*No Timote yaadi e Pool e
Silas*

¹ Pool wari Derbe. Cag-
gal duum, o yottii Listara.
Goondindo bi'eteedo Timote
ina tawaa doon. Inniiko wo
Alhuudiyanke goondindo, de
baabiiko wo neddo yuurudo
Geres. ² Sakiraa6e won6e
Listara e Ikoniya 6een ina
ceedanoo mo wo o lobbo.
³ Pool ina yidi faa o yaada
e mu66en. Ndelle yaari mo
faa o taadee tafon, sabo
Alhuudiyankoo6e won6e e
leyde deen 6een fuu ina anndi
baabiiko wo yuurudo Geres.
⁴ Ley gure de 6e peyyiti deen,
i6e njottinana goondin6e

† 15:34 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 34. § 15:39 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

jamirooje de nulaabe e mawbe wonbe Urusaliima been kolli be njokka. ⁵ Hono noon, kawrite goondinbe deen ina beydoo semmbe ley goondinal, ina beydoo heewude nyannde fuu.

No Pool noddiraa Makedoniya

⁶ Ruuhu Ceniido hadi be waajaade konngol ngol ley Aasiya. Saabe majjum be ndewi leydi Firigiya e leydi Galaatiya. ⁷ Nde be ngarnoo keerol Misiya ndeen, be pilii yaade Bitiniya, ammaa Ruuhu Iisaa accaay be naata. ⁸ Saabe duum, be paltii Misiya, be naati e wuro wi'eteengo Torowas. ⁹ Jemma oon, Pool hebi holleede. O yi'i gorko Makedoniyanke ina darii, ina nyaagoo mo ina wi'a:

—Ngaraa Makedoniya, mballaa min!

¹⁰ Nde Pool yiinoo ko hollaa dum ndeen, wakkati oon ni, filii yahude Makedoniya. Min tannyorii Laamdo noddii min faa min mbaajoo be Kabaaru Lobbo.

No Lidiya goondiniri waaju Pool ley Filipi

¹¹ Hono noon, min naati laana maayo yuuruka Torowas, min ponndii ruunde Samotaras. Jaango majjum, min ponndii Neyapolis. ¹² Min yuwi doon, min ponndii Filipi. Filipi wo ngalluure mawnde e leydi Makedoniya nde Romankooobe ndawranta. Min ngadi balde seeda doon. ¹³ Nyalaande fowteteende, min njaltiri

wuro ngoon hedde daande maayo to min miili Alhudiyanooobe na mboownoo wadude du'aare. Min tawi doon rewbe ina kawriti. Min njoodii, min mbaajii be. ¹⁴ Gooto maabe wo debbo jokkudo Laamdo bi'eteedo Lidiya. Wo o connoowo kaddule bodeeje, jeyaado ngalluure wi'eteende Tiyatira. Imo hettindii waaju oon, de Joomiraado omti bernde makko faa o jaba ko Pool waajotoo duum. ¹⁵ Kanko e koreeji makko fuu be lootaa lootagal batisima. Caggal duum, o nyaagii min, o wi'i:

—Si odon tiigorii kam mi goondindo Joomiraado fu, ngaree suudu am, mbeeraanon kam.

O tilsinani min faa min njaabi.

No Pool e Silas ngattiraa ley kasu

¹⁶ Nyannde wootere miden njaha to nokkuure wadirde du'aare. Kordo gondudo e ginnaaru hawriti e amin. Wo o ji'oowo ko warata. Joomiraaabe makko kepii kaalisi keewdo e ndaggadaaku makko nguun. ¹⁷ O jokki min, minen e Pool, imo feekoo, imo wi'a:

—Yimbe be wo gollanoobe Laamdo Toowdo! Ibe mbaajoo on laawol kisindam!

¹⁸ Balde keewde imo wada noon faa bernde Pool ummii, hucciti e makko, wi'i ginnaaru nduun:

—Saabe Iisaa Almasiihu, yaltu e debbo o!

Ginnaaru nduun yalti wakkati oon pay. ¹⁹ Nde joomiraa6e kordo oon paa-munoo laawol mu66en hem-rude ceede e makko timmii fu, nanngi Pool e Silas, ndaasi dum'en ngaddi faa ley luumo yeeso sarotoo6e wuro ngoon. ²⁰ Ndeen 6e njaari dum'en to hooree6e, 6e mbi'i:

—Wor6e dido 6e wo Alhudiyanoo6e. I6e ngadda baasi e wuro meeden ngo. ²¹ I6e mbaajoo al'aadaaji di ndaganaaki en nja6en naa ngollen, sabo en Romankoo6e.

²² Jamaa oon ummanii 6e. Hooree6e been njamiri 6e bortee kaddule ma66e, de 6e piiree loosi. ²³ Be piyaa faa naawi, 6e paddaa ley kasu. Hooree6e been njamiri kayboowo kasu oon hayba 6e faa wooda. ²⁴ Oon le, nde hebunoo yamiroore ndeen fu, nanni 6e e ley suudu kasu hakkundeeru. O geyyiri koyde ma66e geyyelle ledde.

²⁵ Hakkunde jemma oon, Pool e Silas ina ngada du'aare, ina njimana Laamdo. Kasunkoo6e wob6e been du ina kettindanii 6e. ²⁶ De wakkati gooto, leydi dimmbii dimmbagol manngol faa joyyinirde kasu deen njergii. Wakkati oon du, dammbude deen fuu omtii, geyyelle kasunkoo6e deen fuu kabbitii. ²⁷ Nde kayboowo oon finnoo de yi'i dammbude kasu deen ina omtii fu, soorti kaafaahi muudum faa waritoo, miilii kasunkoo6e been ndoggii.

²⁸ Pool yeewnii faa toowi, wi'i mo:

—Taa wadu hoore maa ko boni, min fuu do min ngonii!

²⁹ Ndeen kayboowo oon njarii jaynorgol. O doggiri kasu to Pool e Silas ngonii toon, o hippii yeeso mu66en, heddi imo diwna. ³⁰ Caggal duum, o wurtini 6e, o wi'i 6e:

—Joomiraa6e, noy kaanumi wadude faa mi hisa?

³¹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Goondin Iisaa Joomiraado, ndeen a hisan, aan e koreeji maa fuu.

³² Be mbaajii mo konngol Joomiraado, kanko e koreeji makko fuu. ³³ Faa 6ooyti seeda, ley jemma oon o yaari 6e, o lootowi barme ma66e. Wakkati oon du o lootaa lootagal batisima, kanko e koreeji makko fuu.

³⁴ O nanni Pool e Silas suudu makko, o hokki dum'en nyaamdu. Kanko e koreeji makko fuu 6e ceyii sabo 6e kebii goondinde Laamdo.

³⁵ Nde weetunoo ndeen, hooree6e Romankoo6e neli yimbe laamu mbi'a kayboowo oon yoppa wor6e dido been. ³⁶ Kayboowo oon haalanowi dum Pool, wi'i:

—Hooree6e been nulii njoppedon. Mburtee joonin, njehee e jam.

³⁷ Ammaa Pool jaabii, wi'i:

—Be njamirii min piyee yeeso yimbe tawa min caraaka, fay si min dido fuu min Romankoo6e. Be nanni min e kasu. Joonin 6e njaltiniran min cuncukka naa? Dum kaa laatataako. Sanaa kam6e e ko'e ma66e, 6e ngara 6e njaltina min!

³⁸ Yim6e laamu been kaaltani hooree6e Romankoo6e been haala kaan. Been kuli nde nannoo Pool e Silas wo Romankoo6e ndeen. ³⁹ Be njehi, 6e curowi dum'en, 6e mburtini dum'en kasu toon. Be nyaagii dum'en ndilla wuro ngoon. ⁴⁰ Nde Pool e Silas njaltunoo e kasu ndeen, naati galle Lidiya. Be nji'i sakiraa6e been, 6e cemmbini berde mu66en. Caggal duum, 6e ndilli.

17

No Pool e Silas mbaajorii ley Tesaloniiki

¹ Pool e Silas peyyiti Amfipolis e Apoloni faa njottii Tesaloniiki. Ina woodi waa-jordu Alhuudiyankoo6e toon du. ² Pool wadi no woowri, naati ley waajordu nduun. Nyalaade powteteede tati imo liddundura e ma66e imo fiirtana 6e Binndi diin. ³ O fiirtani 6e, o holli 6e ina tilsunoo Almasiihu oon torree, ummintinee e maayde. O wi'i 6e:

—Iisaa mo mbaajotoomi on haala muudum oon, kam woni Almasiihu.

⁴ Wo66e ma66e tannyori dum goonga, njokki mo, kanko Pool, e Silas. Yim6e Geresankoo6e rewoo6e Laamdo heew6e e rew6e saahiibe duudu6e du njokki 6e. ⁵ Alhuudiyankoo6e 6e nganaa goondin6e been kiri Pool e Silas, nanngi yim6e huyfu6e yiilotoo6e ley luumo, kawrunduri dum'en. Be njirkiti ngalluure ndeen fuu. Be naati e galle Yason, i6e piloo Pool e Silas faa 6e njaara dum'en yeeso yim6e

wuro. ⁶ Nde 6e kunnginoo yiitude dum'en ndeen, 6e ndaasi Yason e sakiraa6e wo66e, 6e ngaddi dum'en to sarotoo6e ngalluure ndeen, i6e peekoo, i6e mbi'a:

—Yim6e ummino6e baasi e aduna o fuu ngarii do. ⁷ Yason weerni dum'en! Be fuu ko 6e ngadata duum ina luttunduri e sariya kaananke Roma mawdo oon. I6e mbi'a kaananke goddo ina woodi, bi'eteedo Iisaa.

⁸ Haalaaji diin njirkiti jamaa oon e sarotoo6e ngalluure ndeen. ⁹ Sarotoo6e been njomnii Yason e wondu6e e muudum been, nja6i buudi diin, de njoofi dum'en.

No yim6e Bereya nja6borii Kabaaru Lobbo

¹⁰ Jemma oon pay, saki-raa6e been neli Pool e Silas Bereya. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e njehi to waa-jordu Alhuudiyankoo6e. ¹¹ Yim6e won6e doon ina buri Alhuudiyankoo6e won6e Tesaloniiki been jikku lobbo. Be njakkitorii konngol Pool ngool e juude didi. I6e piloo ley Binndi diin nyannde fuu faa 6e ndaara yalla ko Pool waajii duum wo goonga. ¹² Heew6e e ma66e ngoondini, kam e rew6e Geresankoo6e saahiibe e wor6e Geresankoo6e heew6e. ¹³ Nde Alhuudiyankoo6e Tesaloniiki paamunoo Pool waajake konngol Laamdo ley Bereya ndeen, 6e ngari toon, 6e njirkiti jamaa oon, 6e ummini hakkillooji mu66en. ¹⁴ Wakkati oon fu, sakiraa6e

been neli Pool to maayo manngo faa hooya laana, de Silas e Timote keddi doon. ¹⁵ Dowtu6e Pool been njaadi e muudum faa Ateena. Pool yeccini 6e Bereya faa 6e kaalana Silas e Timote ngara to muudum law.

No Pool waajorii ley ngalluure wi'eteende Ateena

¹⁶ Pool ina doomi 6e Ateena fadde ma66e warude. Bernde muudum naawi sanne ko yi'i no ngalluure ndeen foti heewde tooruji noon. ¹⁷ Dum wadi de o haaldi e Alhuudiyankoo6e e rewo6e Laamdo won6e ley waajordu nduun. Nyannde fuu imo haalda e yim6e wuro ngoon taliyaare to 6e kawritata toon. ¹⁸ Wo66e ley filotoo6e paamal wi'ete6e Epikuri'en e Sitoyko'en njaabunduri e makko. Wo66e ina mbi'a:

—Dume borbortoowo o haalata?

Wo66e du ina mbi'a:

—Imo nanndi e baajotoodo haala tooruji janani.

Walaa ko 6e mbiiri noon si wanaa haala lisaa e ummital maay6e o waajinoo 6e.

¹⁹ Ndeen 6e kooyi Pool, 6e njaari dum waamnde to kawrital Areyopagus* wadata. Be mbi'i dum:

—Miden njidi annude diina keso mo mbaajotodaa oon. ²⁰ Si goonga, ada to66a e noppi amin haalaaji di min mboowaa nanude. Miden njidi annude maanaa majji.

²¹ Tawi Ateenankoo6e e janan6e joodiibe toon been

ngollataa huunde fuu si wanaa hettindaade huunde heyre naa fillitaade nde.

²² Ndeen Pool darii hakkunde kawrital Areyopagus, wi'i:

—Ateenankoo6e, mi yi'ii on yidube diina moodon sanne. ²³ Sabo ko njiiltimi e ngalluure moodon duum, mi yi'ii cuudi moodon dewirdi, mi tawii ina winndaa e ittirde sadaka wootere; «Saabe Alla mo anndaaka».† Ndelle, Alla mo on anndaa oon, kam mbaajotoomi on.

²⁴ Laamdo tagudo adunaaru e ko woni e muudum fuu oon, kam woni jom kammu e leydi. O joodataako ley cuudi nyibiraadi juude. ²⁵ O haajaaka yim6e ngollana mo fay huunde, sabo kanko hokkata tageefo ngoon fuu nguurndam e foofaango e huunde fuu. ²⁶ E neddo gooto Laamdo wurtiniri lenyi diin fuu, joyyini dum'en e adunaaru ndu. Gilla dum wadaay, o darnii wakkatiiji e keeri kodorde mu66en.

²⁷ Laamdo wadii dum faa 6e piloo dum, 6e memmenta faa 6e njiita dum. E dum fuu o woddaaki fay gooto e meeden. ²⁸ Kam wadi de eden mbuura, eden njaha, eden ngoni do. Hono noon du yimoobe moodon wo66e mbi'i: «Enen du, en yuwdi makko.»

²⁹ Sabo en yuwdi makko, en kaanaa miilaade imo nanndi e tooru moyyiniraandu kanje naa cardi naa

* **17:19** Areyopagus wo kawrital 6urngal fuu toowude e ardiibe ngalluure Ateena. † **17:23** Ateenankoo6e ngadi e rewruude innde alla mo anndaaka, taa tooru ndu 6e njeggiti fuu mettina.

hayre sehaande, nde neddo moyyinirta nyeenyal e hakkillo. ³⁰ Laamdo rewti-daaki yimbe nde ngonnoo ley majjere ndeen. Joonin, o yamirii yimbe fuu tuuba do tawaa fuu. ³¹ Sabo o wadii nyannde nde o sarotoo adunaaru ndu e fonnditaare. O sarortoo dum e neddo mo o subii oon. O hollii yimbe fuu dum wo goonga nde o ummintinnoo neddo oon e maayde.

³² Nde 6e nannoo Pool ina waajoo haala ummital maaybe ndeen, wobbe na njalnoroo mo, de wobbe na mbi'a:

—Min kettindoto waaju maa o nyannde wonnde.

³³ Nii Pool wurtorii ley ma6be. ³⁴ Wobbe njokki mo, ngoondini. Gooto ma6be ina wi'ee Diyonisiyus, jeyaado e kawrital Areyopagus. Kam e debbo bi'eteedo Damaris, e wobbe katin du ngoondini.

18

No Pool golliri ley ngalluure wi'eteende Korintu

¹ Caggal duum, Pool dilli Ateena, yehi Korintu. ² O tawi toon Alhuudiyanke bi'eteedo Akila, jeyaado leydi mbi'eteendi Ponta. Booyaay ko oon e deekum bi'eteedo Pisisilla yuuri Itali, sabo Kalawdiyus kaananke mawdo oon yamiriino Alhuudiyankoo6e fuu mburtoo Roma.* Pool yehi ndaarude 6e. ³ O wondi e ma6be doon,

imo gollida e ma6be sabo wo o gadoowo hukumuuji hono no ma6be ni. ⁴ Nyalaande fowteteende fuu, Pool ina lid-dundura e Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e ley waa-jordu. Imo filoo faa 6e ngoondina.

⁵ Nde Silas e Timote yuurnoo Makedoniya njottii Korintu ndeen, Pool watti hakkillo muudum fuu e waajaade, ina seedanoo Alhuudiyankoo6e 6een Iisaa woni Almasiihu. ⁶ Ammaa saabe ko 6e calanii mo, i6e njenna mo, o fiddi kaddule makko, o wi'i 6e:

—Si Laamdo jukkake on fu, wo feloore moodon! Miin kaa, mi walaa feloore. Gilla joonin mi yahan to 6e nganaa Alhuudiyankoo6e.

⁷ O dilli doon, o yehi to gorko jokkudo Laamdo, bi'eteedo Tiitu Yustus, mo galle muudum takkii e waa-jordu nduun. ⁸ Kirispus, hooreejo waajordu nduun oon, kam e koreeji muudum fuu ngoondini Joomiraado. Heew6e e Korintunkoo6e hettindii6e 6een ngoondini, de lootaa lootagal batisima.

⁹ Jemma gooto Joomiraado haaldi e Pool ley holleede, wi'i:

—Taa hulu, taa deyyina. Waaja, ¹⁰ sabo mido wondi e maada. Fay gooto waawaa torrude ma. Mido woodi yimbe heew6e ley ngalluure nde.

¹¹ Pool joodii hakkunde ma6be hitaande e lebbi

* **18:2** Yamiroore Kalawdiyus riiwude Alhuudiyankoo6e Roma ndeen darnaama hitaande 49 naa 50 caggal rimeede Iisaa.

jeegom, ina janngina 6e konngol Laamdo.

¹² Nde Galliyo laaminoo leydi Akaya ndeen, Alhuudiyankoo6e paamiri, ummanii Pool, njaari dum suudu sariya, ¹³ peli dum, mbi'i:

—Gorko o na nannga hakkillooji yim6e faa ndewra Laamdo e laawol ngol wanaa Tawreeta Muusaa.

¹⁴ Pool anniyii faa jaaboo 6e, de Galliyo wi'i Alhuudiyankoo6e been:

—Alhuudiyankoo6e, si tawii wo toonya naa gollal bonngal o wadi on, mi jabanen on ko mbullitidon dow makko duum. ¹⁵ Ammaa wo dum jeddi dow haalaaji diina moodon e inde tan. Wo jeddi dow sariya moodon onon. Ndelle sanaa carodon onon e ko'e moodon. Miin kaa, mi sarataako kulle deen!

¹⁶ Caggal duum, o wurtini 6e suudu sariya nduun. ¹⁷ Joonin le, 6e fuu 6e nanngi Sosteni, hooreejo waajordu nduun, 6e piyi dum yeeso suudu sariya doon. Ammaa e dum fuu Galliyo hillaaka fey.

No Pool yeccorii Antiyoki

¹⁸ Pool 6ooyti doon balde keewde. Caggal duum, o waynunduri e sakiraa6e been, o naati laana, o fonndii Siiriya, kanko e Pirisilla e Akila. Fadde makko naatude laana kaan, o lafi hoore makko nokku bi'eteedo Kankiriya saabe ko o hunii Laamdo. ¹⁹ Be njottii Efeesu. Pool yoppi doon Pirisilla e Akila. Kam kaa naati waajordu ina liddundura e Alhuudiyankoo6e been.

²⁰ Be nyaagii mo o wonda e ma66e, de o jabaay. ²¹ Nde o waynundurannoo e ma66e ndeen, o wi'i:

—Mi wartowan to moodon si Laamdo jabii.

O naati laana, o dilli Efeesu. ²² O yehi faa o yottii Kaysariya, de o yeenti Urusaliima faa o jowta kawrital goondin6e ngaal. Caggal duum, o yehi Antiyoki.

Jahaangal Pool tatabal

²³ Pool 6ooyti toon seeda de dilli. O feyyiti leydi Galaatiya e leydi Firigiya, imo yaha imo semmbina berde taalibaa6e toon fuu.

No Apolos waajorii ley Efeesu e Korintu

²⁴ Alhuudiyanke bi'eteedo Apolos, dimaado Alesandiri, wari Efeesu. Wo o baawdo haala, annudo Binndi diin, ²⁵ jannugdo laawol Joomiraado. Imo teenji e waaju sanne, imo janngina kabaaru Iisaa faa laaba. De wo lootagal batisima ngal Yaayaa wadunoo ngaal tan o anndi. ²⁶ Imo waajoroo tannyoral e ley waajordu nduun. Nde Pirisilla e Akila kettindaninoo mo fu, njaari mo, piirtani mo laawol Laamdo ngool, beydani mo ko o anndaano. ²⁷ Nde Apolos anniyinoo yaade leydi Akaya ndeen, sakiraa6e been mballi mo. Be mbinn-dani taalibaa6e won6e toon been bataaki nja66oo mo faa wooda. Nde o yottinoo toon ndeen, o walli goondin6e been e dow moyyere Laamdo

sanne. ²⁸ Sabo imo yedda Alhuudiyankoo6e imo li6a haala mu66en hakkunde yim6e, imo hollira dum'en ley Binndi Ceniidi wo Iisaa woni Almasiihu.

19

No Pool sembindiniri goondinbe ley Efeesu

¹ Nde Apolos wonnoo Korintu ndeen, Pool jokki laawol ley baamle, yehi Efeesu. O tawi toon taalibaa6e. ² O yami dum'en, o wi'i:

—Nde ngoondinnodon ndeen yalla on ke6ii Ruuhu Ceniido naa?

Be njaabii mo:

—Min nanaay yalla Ruuhu Ceniido ina woodi du, sakko min ke6a.

³ O yami 6e, o wi'i:

—Ndelle, lootagal batisima ngale ke6udon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Lootagal batisima Yaayaa ngaal.

⁴ Pool wi'i:

—Yaayaa lootirii yim6e batisima tuubugol hakke, ina wi'a yim6e been ngoondina garoowo caggal muudum oon, dum woni Iisaa.

⁵ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e lootaa lootagal batisima dow innde Iisaa Joomiraado. ⁶ Nde Pool yownoo juude muudum dow ma66e fu, Ruuhu Ceniido jippii e ma66e, i6e kaalda demle janane, i6e kaalda annabaaku. ⁷ I6e ngada hono yim6e sappo e dido.

⁸ Pool naati e ley waajordu nduun, ina waajoroo 6e tannyoral haddi lebbi tati.

Imo haalda e ma66e, imo liddundura e ma66e, imo filoo faaminde 6e haala laamu Laamdo. ⁹ Ammaa yoor6e berde na ngoni ley ma66e, njaabaay goondinde, ina mbonna laawol Joomiraado ngool yeeso yim6e fuu. Dum wadi de Pool seedi e ma66e, yaari taalibaa6e been feere, ina waajoo dum'en nyannde fuu e ley janngirde neddo bi'eteedo Tiranus. ¹⁰ O golliri noon faa hibbi duubi didi, faa joodiibe e leydi Aasiya been fuu nani konngol Joomiraado ngool, gilla e Alhuudiyankoo6e faa e Geresankoo6e.

¹¹ Laamdo hokki Pool wadude kaayefiiji mawdi. ¹² Fay tekke e kaddule meemude 6anndu makko ina njaaree, njowee e dow nyaw6e. Nyaw6e been ndada e nyawuuji mu66en, ginnaaji na mburtoo e mu66en. ¹³ Wo66e ley Alhuudiyankoo6e na njiiloo faa ndiwa ginnaaji. Be pili riiwrude dum'en e innde Iisaa, 6e mbi'i:

—E Innde Iisaa mo Pool waajotoo haala muudum oon, njaltee!

¹⁴ Gooto e hooree6e almaami'en, Alhuudiyanke bi'eteedo Sikewa, 6i66e muudum wor6e njeddo ngadii noon, ¹⁵ faa ginnaaru jaabii dum'en, wi'i:

—Mido anndi Iisaa, Pool du mido anndi haala muudum. De onon kaa, wo on beye?

¹⁶ Neddo gondudo e ginnaaru oon hipporii 6e semmbe faa jaalii 6e, torri 6e faa 6e ndoggi. Be njalti suudu

nduun 6alli 6oli barmudi.
 17 Kabaaru majjum sankitii hakkunde Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e joodiibe Efeesu fuu. Kulol nanngi 6e fuu, innde Iisaa Joomiraado teddinaa. 18 Heew6e e goondin6e 6een ngari, kaalti lutti di ngadunoo. 19 Dabarankoo6e heew6e kawrunduri dewte mu66en, mbuli de yeeso yim6e fuu. Be kiisii coggu majje, 6e tawi ina wada buudi cardi ujunaaje capande joy.* 20 Hono nii, haala Joomiraado kaan beydorii sankitaade e heewude semmbe.

No fitina mawdo wadiri ley Efeesu saabe laawol Joomiraado

21 Caggal duum, Pool siini feyyitinde Makedoniya e Akaya faa fonndoo Urusaliima. O wi'i:

—Si mi tilake toon fu, tilay mi yaha Roma du.

22 O neli gollidoobe e makko dido, Timote e Erasta, njaha Makedoniya. Kanko kaa, o heddii leydi Aasiya seeda. 23 Wakkati oon, fitina mawdo wadi saabe laawol Joomiraado ngool. 24 Baylo tafoowo cardi bi'eteedo Demetirus ina tafa cuuroy cardi nanndukoy e suudu tooru wi'eteendu Artemis. Imo he6a e majjum tino heewngo, kanko e golloobe makko. 25 O hawrunduri dum'en, kam'en e golloobe golle juude hono ma66e, o wi'i 6e:

—Yigiraabe, odon anndi wo e gollal ngal jawdi meeden

fuu yuuri. 26 Odon nji'a, odon nana no Pool oon he6iri hakkillo yim6e heew6e, ina wosina dum'en, wanaa ley Efeesu do tan, ley leyde Aasiya fuu. Imo wi'a 6e kulle deweteede de yim6e moyyiniri juude mu66en deen nganaa deweteede. 27 Si jokkirii nii fu, yim6e mbonnan golle meeden. Wanaa dum tan, yim6e ndaardan suudu tooru Artemis nduun du hono 6olum. Yim6e celan teddinde tooru meeden mawndu ndu won6e Aasiya e adunaaru ndu fuu ndewata nduun.

28 Nde 6e nannoo haalaaji diin ndeen, 6erde ma66e ku66i, heddii i6e peekoo, i6e mbi'a:

—Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo! Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!

29 Ngalluure ndeen fuu jii6ii. Jamaa oon fuu doggiri taliyaare fiyo ndeen. Be ndaasi Gayus e Aristarka Makedoniyankoo6e, yaadiraabe Pool 6een. 30 Pool ina yidi naatude hakkunde jamaa oon, ammaa taalibaabe 6een kadi mo. 31 Wo66e ley hooree6e leydi Aasiya, yigiraabe makko, neli e makko ina nyaagoo mo taa o naata taliyaare toon. 32 Wakkati oon, jamaa oon ina jii6ii sanne. Bee do ina mbullana dum, 6ee to ina mbullana dum ga. Ko 6uri heewude e yim6e 6een, anndaa fay ko waddi dum'en doon. 33 Yoga e jamaa oon kaaltani haala ka gorko bi'eteedo Alesandere

* 19:19 Dum hawrata e golle jokolle faa wada duu6i hemre e capande joy.

mo Alhuudiyankooḅe been ngadi kaaloowo muḅḅen. Aleksandere muuyi jakkanaade yimḅe muudum been, de huncani jamaa oon junngo faa haalda e muḅḅen. ³⁴ Ammaa nde ḅe annditinnoo wo o Alhuudiyanke ndeen, ḅe fuu ḅe keddii iḅe yeewnoo faa wadi leeruuji didi, iḅe mbi'a:

—Artemis Efeesunkooḅe wo mawḁo!

³⁵ Ko sakitii, binndoowo ngalluure ndeen deyyini jamaa oon, wi'i:

—Onon Efeesunkooḅe, ngalluure Efeesu nde woni hayboore suudu dewal Artemis deweteḁo mawḁo oon, kam e natal muudum yuurungal dow kammu ngaal. Yimḅe fuu na anndi dum. ³⁶ Fay gooto waawaa yedude dum. Ndelle oḁon njeyi jippinde hakkilooji moodon taa ngolliron fay huunde e henyaae. ³⁷ Worḅe ḅe ngaddudon been, nganaa wujooḅe kulle suudu dewal, nganaa yennooḅe deweteḁo meeden oon. ³⁸ Si tawii Demetirus e tafooḅe cardii been ina ngoodi ko njidi wullitaade fu, nyalaade careteḁe ina ngoodi, sarotooḅe du na ngoodi. ³⁹ De si na woodi ko pilotodon ko ḅuri dum fu, wo to kawrital saahiiḅe dum saroytee. ⁴⁰ Eden mbaawi felireede muurtere waḁunde hannden ndeen, sabo fitina ga'udo nii walaa sabaabu fay gooto.

Caggal haalaaji diin, o yoofi jamaa oon sankitii.

20

No Pool yaari leyde Makedoniya e Geres

¹ Nde fitina oon faltinoo ndeen, Pool hawrunduri taalibaaḅe been, de sembiniri dum'en e haala. Caggal duum, waynii dum'en, fonndii Makedoniya. ² O yiiltii ley leydi ndiin, imo semmbina yimḅe toon e waajuuji keewdi. Caggal duum, o yottii Geres. ³ O wadi toon lebbi tati. Nde o segilinoo faa o naata laana yaade Siiriya fu, o nani Alhuudiyankooḅe ndawridii faa mbara mo. Ndelle o anniyii yeccoraade laawol Makedoniya. ⁴ Inan yaadiraaḅe makko: Sopater ḅii Pirrus jeyaado Bereya, e Aristarka e Sekundus jeyaabe Tesaloniiki, e Gayus jeyaado Derbe, e Timote. Woodi du Tikiku e Torofim jeyaabe leydi Aasiya. ⁵ Been ardi min, ndoomowi min wuro wi'eteengo Torowas. ⁶ Minen, min naati laana yaade Filipi caggal iidi buuru mo wattaaka rabilla. E ley balde joy min kewti ḅe Torowas, min ngadi doon jeddiire.

No Pool iirtiniri Ewtikus

⁷ Nyannde arandeere e jeddiire, tawi miden kawriti faa min keltoo buuru.* Pool ina waajoo yimḅe been, sabo imo anniyii dillude jaango majjum. O heddi e waaju oon faa hakkunde jemma. ⁸ Lampe keewde ina ngoni e ley suudu dowuuru ndu min kawriti ley muudum

* 20:7 Heltaade buuru ina fiirta rewruḁe Laamḁo hiraande seniinde.

nduun. ⁹ Suka jokolle bi'eteedo Ewtikus ina joodii dow feneetere. Ko Pool juutini waaju muudum oon duum, Ewtikus nɔɔɔ, faa daanii doyingol teddungol. O saami yuuwde e feneetere sooro tata6o ngoon. Nde 6e kuncunoo mo ndeen, tawi o maayii. ¹⁰ Ammaa Pool jippii, hippii e makko, hooyi mo e juude muudum, wi'i:

—Mbaaltee! Yonki makko wartii!

¹¹ Ndeen Pool yeenti, heltii buuru, nyaami. Caggal duum, o warti e waaju makko faa weeti, de o dilli. ¹² Suka jokolle oon hooraa ina wuuri. Dum waaltini berde ma66e sanne.

No Pool waynorii hooree6e goondin6e won6e Efeesu

¹³ Minen, min artii yaade, min naati laana yaade Asos do min njeyi nannude Pool, sabo imo anniyii jaarude toon koyde. ¹⁴ Nde min tawunduri Asos ndeen, min nanni mo laana, min njottii Mitilene. ¹⁵ Min yuwi doon e laana, min njottowii jaango muudum yeeso ruunde† Kiyos. Fa66i-jaango muudum min paltorii dakkol ruunde Samos, de fa66iti-janngo mum min njottii Miletus. ¹⁶ Pool anniyii wosaade Efeesu, faa taa 6ooya ley leydi Aasiya ndiin. Imo henyanii yottaade Urusaliima nyannde iidi benndal alkama si tawii na laatoo.

¹⁷ Nde Pool wonnoo Miletus ndeen, nelani hooree6e

kawrital goondin6e Efeesu been. ¹⁸ Nde 6e ngarnoo ndeen, o wi'i 6e:

—Odon anndi no ngorrumi e moodon gilla nde koyngal am naatunoo e leydi Aasiya ndi faa warde hannden. ¹⁹ Mi golliranii Joomiraado leeyinkinaare fuu, kam e gondi keewdi e torraaji di Alhuudiyankoo6e umminani kam diin. ²⁰ Odon anndi mi suudaay on huunde fuu ko nafata on, mi waajake on, mi jannginii on hakkunde yim6e e ley galleeji moodon. ²¹ Mi tindinii Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e fuu tubana Laamdo, ngoondina Joomiraado meeden Iisaa. ²² Joonin, Ruuhu Ceniido na yaara kam Urusaliima, mi andaa ko hewtoytooo kam toon. ²³ Ko anddumi tan, Ruuhu Ceniido oon na holla kam ley gure deen fuu ina wi'a kam geyyelle e torraaji ina ndoomi kam. ²⁴ De miin kaa, mi hiisaaki nguurdam am e maayde am fuu si mi timminii dafundurgol, mi hebii yottinde gollal ngal Iisaa Joomiraado halfini kam ngaal. Gollal ngaal woni seedaade Kabaaru Lobbo haala hinney Laamdo.

²⁵ Mi yiilake hakkunde moodon, mido waajoo haala laamu Laamdo. De joonin mido anndi on nji'oytaa kam katin. ²⁶ Dum wadi de mido sappoo on hannden dum do: si tawii gooto moodon halkii, wanaa feloore am. ²⁷ Sabo mi waajake on

† 20:15 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

anniyajji Laamdo fuu, mi suudaay on fay huunde. ²⁸ Ndeenee ko'e moodon, ndeeron coggal ngal Ruuhu Ceniido halfini on faa kaybon ngaal. Laatodon duroobe kawrital goondinbe Laamdo, ngal soodiri yiyam biyum. ²⁹ Miin, mido anndi caggal am yimbe bonbe cooroto e ley moodon hono no pobbi jolbudi, katin du di accataa coggal ngaal. ³⁰ Fay e ley moodon danyan worbe umiibe ina mbaajoo waajuuji fewreeji faa pooda taalibaabe been njokka dum'en. ³¹ Dum le, kakkilon! Miccitodon, jemma e nyalooma fuu faa wadi duubi tati, mi selaay tindinirde gooto moodon fuu e gondi.

³² Joonin, mido halfina on Laamdo, e konngol hinney muudum. Konngol ngool ina waawi semmbinde on e ley goondinal mon, hokka on ko resani seniibe fuu. ³³ Abada mi muuyaay fay huunde e moodon, wanaa cardi, wanaa kanje, wanaa kaddule. ³⁴ Onon e ko'e moodon, odon anndi juude am de kumti haajuuji am e haajuuji wondube e am. ³⁵ Mi hollii on e kabaaruuji diin fuu, sanaa ngolliron noon, mballon tampu'e. E ley duum fuu, miccodon dii do haalaaji di Joomiraado meeden Iisaa haali kam e hoorem: «Kokkudo buri kokkaado barke.»

³⁶ Nde Pool tilinoo haalde dum ndeen, kam e ma66e fuu be kofii, be ndu'ii. ³⁷ Be fuu be mboyi bojji mawdi, be kippii

e Pool, be mucii dum. ³⁸ Ko buri mettude be fu, ko o wi'i be nji'ataa mo katin duum. Caggal duum, be dowti mo faa o naata laana maayo.

21

No Poolyaari Urusaliima

¹ Nde min ceedunoo e ma66e ndeen, min naati laana maayo, min mbosaaki, min njehi ruunde Kos. Jaango majjum, min njehi ruunde Rodosa. Min yuwi doon, min njottii wuro Patara. ² Min ke6i laana peyyitooa yaade leydi Finisi. Min naati, min ndunnyi. ³ Nde min njahunoo faa min kaynii Ruunde Kipirus dakkol amin gere nano fu, min ponndii leydi Siiriya. Min njottii toon, min njippii wuro wi'eteengo Tirus.

Wo doon laana kaan jippinta gineeji muudum. ⁴ Min tawi taalibaabe, min ngondi e mu66en doon balde jeddi. I6e mbiira Pool ley Ruuhu Ceniido taa yaha Urusaliima. ⁵ Nde jeddiire ndeen hi66unoo ndeen, min ndilli. Be fuu be dowti min faa min njalti wuro ngoon, kambe e rewbe e sukaa6e. Min kofii hunnduko maayo manngo, min ndu'ii. ⁶ Nde min mbaynundurnoo ndeen, minen kaa min naati laana, kambe du be njeccii cuudi ma66e.

⁷ Nde min naatunoo laana Tirus min ndilli fu, min njehi Potolemays. Min njowtowi sakiraa6e toon, min nyalidi e ma66e, min mbaali. ⁸ Jaango majjum, min ndilli

doon, min njeji Kaysariya. Min naatowi suudu Filipu baajotoodo Kabaaru Lobbo oon, min njippanii dum. Wo o gooto hakkunde subaabe njeddo Urusaliima been.*

⁹ Imo jogii bi66e rew6e nayo 6e 6aŋaaka, haaldoo6e annabaaku. ¹⁰ Nde min ngadunoo doon balde seeda fu, annabaajo bi'eteedo Agabus yuuri Yahuudiya, ¹¹ wari to amin. O hooyi ka66orgol Pool, o ha66i juude makko e koyde makko. O wi'i:

—Ruuhu Ceniido wi'i: nii Alhuudiyankoo6e won6e Urusaliima been ka66irta jeydo ka66orgol ngol oon, ngatta dum e juude yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en.

¹² Nde min nannoo dum ndeen, minen e jeyaa6e doon been fuu, min nyaagii Pool taa yaha Urusaliima. ¹³ Pool kaa jaabii, wi'i:

—Dume wadi de odon mboya, odon keccindina 6ernde am? Miin, mido segilani ko wanaa ha66eede tan, mido segilani fay maayde ley Urusaliima saabe innde Iisaa Joomiraado.

¹⁴ Nde min paamunoo min mbaawaay waylitinde anniya makko ndeen, min celi mo, min mbi'i:

—Joomiraado wada muuyde muudum!

No Pool yottorii Urusaliima de hawriti e Yaakuuba

¹⁵ Nde wadunoo balde seeda fu, min cegilii, de min ponndii Urusaliima.

¹⁶ Taalibaabe Kaysariya

wob6e njaadi e amin, njaari min galle gorko bi'eteedo Manason faa min njippanoo dum. Manason wo jeyaado Kipirus, laatiido taalibaajo gilla ko 6ooyi.

¹⁷ Nde min njottinoo Urusaliima ndeen, sakiraabe been nja66orii min seyo. ¹⁸ Jaango majjum, min njaadi e Pool to Yaakuuba. Maw6e kawrital goondin6e been fuu ina tawaa toon. ¹⁹ Caggal ko o jowti 6e duum, o fillitanii 6e huunde fuu ko Laamdo wadani yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e saabe golle makko. ²⁰ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e njetti Laamdo. Be mbi'i Pool:

—Sakiike amin, a yi'ii Alhuudiyankoo6e ujunaaje ngoondinii. Faa hannden i6e tinnii e jokkude Tawreeta Muusaa. ²¹ Be kaalanaama ada janngina Alhuudiyankoo6e won6e hakkunde lenyi goddi njoppa Tawreeta Muusaa, mbiidaa taa taada sukaa6e mu66en katin, taa njokka al'adaaji diin katin. ²² Ndelle, noy ngadeten? Sabo tannyoral 6e nanan a warii. ²³ Wadu ko min kaalante duum. Miden njogii do wor6e nayo wadan6e Laamdo hunay-eere. ²⁴ Yaadu e ma66e, de laamnidaa hoore maa e ma66e, njobaa ko 6e kaani yobude duum, faa 6e la6ee. Ndeen yim6e fuu anndan ko haalettee dow maada duum fuu wanaa goonga. Be anndan aan e hoore maa ada jokki Tawreeta Muusaa.

* 21:8 Golle Nulaa6e 6.1-6, 8.5.

²⁵ Goondin6e yuurube e lenyi goddi been, min mbinndanii dum'en ndeentoo e ko hirsanaa tooruuji e yiyam e ko saadi, kam e jeenu.

²⁶ Pool hooyi wor6e been, yaadi e mu6ben. Jaango majjum, o laamnidaa e mu6ben laabal diina. O naati suudu dewal mawndu nduun, o haalani almaami'en been. O wi'i si nyalaade laamnugol deen ki66ii fu, mono e ma66e fuu wadaneesadaka.

No Pool nanngiraa ley suudu dewal mawndu

²⁷ Nde balde jeddi deen badinoo hi66ude ndeen, Alhuudiyankoo6e wob6e yuurube leydi Aasiya nji'i Pool e ley suudu dewal mawndu nduun. Be ummini hakkillooji yim6e been fuu, 6e nanngi mo. ²⁸ I6e peekoo, i6e mbi'a:

—Israa'iilankoo6e, mballee min! O woni gorko janniginoo yim6e e ley nokkuuje deen fuu ina liddoo yim6e lenyol meeden, ina liddoo Tawreeta meeden, ina liddoo nokku ceniido o. Joonin kaa, o waddii fay Geresankoo6e e ley suudu dewal mawndu ndu. O tuuninii nokku ceniido o!

²⁹ Walaa ko 6e mbiiri noon si wanaa ko 6e njiinoo Torofim Efeesunke oon ina wondi e Pool ley ngalluure ndeen. I6e cikka Pool nanniino mo e ley suudu dewal mawndu nduun.

³⁰ Jirkitaango ngoon huu6i ngalluure ndeen. Yim6e ina njaltira tatteeji diin fuu. Be nanngi Pool, 6e ndaasi dum faa 6e mburtini dum suudu

dewal mawndu nduun, de 6e ommbi dammbude deen wakkati oon law. ³¹ Nde 6e pilotonoo faa 6e mbara

Pool ndeen, tawi hooreejo sordaasiibe oon humpitake Urusaliima fuu jii6ake.

³² Wakkati oon, o hooyi sordaasiibe e maw6e mu6ben, o doggani jamaa oon. Nde yim6e been njiinoo mo kanko e sordaasiibe been ndeen, celi fiyude Pool. ³³ Hooreejo oon battii Pool, yamiri Pool nanngée, ha66iree callali didi. O yami,

—Gorko o wo moy? Dume o wadi?

³⁴ Jamaa oon ina feekoo. Bee ina yeewnoo dum, 6ee to ina yeewnoo dum to. Duko jii6iiko koon hadi mo faamude. Ndelle o yamiri Pool yaaree ley suudu sooro sordaasiibe toon. ³⁵ Nde Pool warnoo faa yeeŋa kalikali sooro oon, sordaasiibe been ndonndii mo saabe nyanngere jamaa ndeen, ³⁶ sabo yim6e heew6e ina njokki mo ina peekoo, ina mbi'a:

—Ittu yonki makko!

No Pool jaaborii yim6e Urusaliima

³⁷ Nde sordaasiibe been ngarnoo faa nanna Pool ley sooro mu6ben ndeen, Pool wi'i hooreejo oon:

—Ina daganoo kam mi haalda e maa naa?

Oon wi'i mo:

—Aa? Ada waawi geresankoo6e naa? ³⁸ Ndelle a wanaa Misiranke gadudo muurtere ko 6ooyaay oon naa? A wanaa gardudo e wadoo6e bar-ko'e ujunaaje

nayo, de njaarudaa dum'en ley ladde naa?

³⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Miin, mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ngalluure ndeen wanaa nde anndaaka koy. Mido nyaage ndujanodaa kam mi haalda e yimbe been.

⁴⁰ Hooreejo oon dujanii mo dum. Pool darii e dow yeentirde ndeen, bantani yimbe been junngo. Nde be ndeyyininoo ndeen, o haali e ibraninkoore, o wi'i:

22

¹ —Sakiraa6e e baabiraa6e, kettinee joonin faa mi seedanoo on mi jeyaa feloore nde njowudon dow am.

² Nde be nannoo wo ibraninkoore o haaldata e ma66e fu, deyyinaare ndeen beydii katin. O wi'i:

³ —Wo mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ammaa Urusaliima do mawnumi. Gamaliyel wonoo moodibbo am. Kanko jangini kam Tawreeta maamiraa6e meeden oon faa laabi tal. Mido jinngana Laamdo hono no ngorrudon hannden on fuu ni. ⁴ Mi torrii jokku6e Laawol ngool faa maayi. Mi nanngii wor6e e rew6e, mi uddii dum'en ley kasu. ⁵ Almaami Mawdo e waalde Saahiibe been fuu ina ceedanoo kam, kam'en du. Wo e mu66en kebumi derewol faa mi holla sakiraa6e mu66en won6e Damas been. De njahumi faa mi ha66owa jokku6e laawol Iisaa won6e toon been, faa

mi wadda dum'en Urusaliima faa njukkee.

No Pool haaliri haala tubugol muudum

(Golle Nulaabe 9.1-19, 26.12-18)

⁶ Woodi, mido yaha faa badiimi Damas, wakkati hakkunde naange. Wakkati gooto annoora mawdo yuuri dow kammu, yayni, filii kam. ⁷ Caamumi e leydi, nanumi daande ina wi'a kam: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?» ⁸ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Nde mbi'unoomi noon fu, o wi'i kam: «Miin, wo mi Iisaa Nasaraatuujo mo torrataa oon.» ⁹ Wondu6e e am been nji'i annoora oon, ammaa 6e nanaay daande haaldunde e am ndeen. ¹⁰ Ndeen, mbiimi: «Joomiraado, dume ngadammi?» Joomiraado wi'i kam: «Umma, yahu Damas. A haalante toon ko Laamdo anniyii ngadaa fuu.» ¹¹ Wondu6e e am been dowi kam, njaari kam faa ley Damas, sabo delkugol annoora ngool wumnii kam.

¹² Ananiyas wo gorko kuldo Laamdo, jokkudo Tawreeta Muusaa. Alhuudiyankoo6e won6e toon fuu ceedanii mo wo o moyyo. ¹³ O wari, o darii yeeso am, o wi'i kam: «Sool, sakiike am, wumtu!» De wakkati oon ni, mbumtumi, njiimi mo. ¹⁴ O wi'i: «Laamdo maamiraa6e meeden oon subake ma faa paama muuyde muudum, faa nji'aa Ponnditiido oon, nanaa haala e hunnduko muudum. ¹⁵ Sabo aan seedantoo mo yeeso yimbe fuu ko njiidaa e

ko nanuɗaa. ¹⁶ Joonin, ɗume ndoomataa katin? Umma, lootɗaa lootagal batisima, de njaaforeɗaa lutti maa e noddude innde Joomiraado.»

¹⁷ Caggal mi yeccake Urusaliima, mido wada du'aare ley suudu dewal mawndu, de won ko njiimi e holleede. ¹⁸ Ley holleede oon mi yi'ii Joomiraado, wi'i kam: «Henyaa law, yaltu Urusaliima, sabo 6e njaɓataa seedaaku ngu ceedantodaa kam nguun.» ¹⁹ Njaabiimi, mbiimi: «Joomiraado, i6e anndi mido yahannoo ley cuudi baajordi diin fuu, mido uddannoo mido fiyannoo goondin6e ma 6een. ²⁰ Nde yiyam Etiyen seedee maada oon yuppetenoo ndeen, mido darii, idum weli kam ko o waraa duum. Miin haybannoo kaddule war6e mo 6een.» ²¹ Joomiraado jaabii kam, wi'i: «Yahu, mi nulete to woddi, to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e.»

No Pool wi'iri wo Romanke

²² I6e kettinani mo faa o haali haala ka. Ndeen 6e yepti daade ma66e, 6e mbi'i:

—Ittu mo e adunaaru ndu! O haanaa wuurude katin!

²³ I6e peekoo, i6e njiila saayaaji ma66e, i6e mbicca leydi. ²⁴ Hooreejo oon yamiri Pool yaaree ley suudu sooro mu66en doon, lamndoree piide faa 6e paama ko wadi de jamaa oon ina wulla e makko hono ni. ²⁵ Nde 6e ka66annoo mo faa 6e piya mo ndeen, o wi'i mawdo sordaasiibe gondo doon:

—Yalla na daganoo on piyon Romanke, sakko mo saraaka naa?

²⁶ Nde mawdo oon nannoo dum ndeen, yehi to hooreejo mu66en oon, wi'i:

—Ada anndi ko nesudaa wadude naa? Gorko oon wo Romanke!

²⁷ Ndeen hooreejo oon wari to Pool, yami dum, wi'i:

—Haalanam, yalla a Romanke naa?

Pool jaabii, wi'i:

—Wo mi kam!

²⁸ Ndeen hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Miin kaa, ceede keewde njobumi de kebumi laataade Romanke.

Pool wi'i mo:

—Miin, mi finii tawumi mi kam.

²⁹ Wakkati oon anniyiibe fiyude mo faa tilsinana mo haaltude 6een acciti. Hooreejo oon huli, sabo anndii Pool wo Romanke woodi habbiino dum.

No Pool jaariraa yeeso waalde Saahiibe

³⁰ Jaango majjum, hooreejo oon habbiti Pool, sabo na yidi tannyorde ko Alhuudiyankoo6e 6een mbullitii dum. O yamiri hooree6e al-maami'en e waalde Saahiibe ndeen fuu kawrita. Caggal duum, o waddi Pool, o darni dum yeeso ma66e.

23

1 Pool ndaari waalde Saahiibe 6een, wi'i:

—Sakiraabe, wo 6ernde nde walaa feloore mbuur-dumi yeeso Joomiraado faa yottaade nyalooma hannden o.

² Ndeen Ananiyas, Almaami Mawdo oon, yamiri darinoobe dakkol makko been piya mo hunduko.

³ Ndeen, Pool wi'i mo:

—Laamdo fiyete, aan kokuwol dawninaangol nanndungol wo lobbol! Ada joodii faa carorodaa kam e Tawreeta Muusaa, de a luttii Tawreeta Muusaa ko njamirdaa mi fiye duum.

⁴ Darinoobe doon been mbi'i Pool:

—Yalla a mbonkoto Almaami Mawdo mo Laamdo joyyini o naa?

⁵ Pool jaabii, wi'i:

—Sakiraabe, mi faamaayno yalla wo o Almaami Mawdo. Si goonga, mido anndi ina winndaa: «Taa mbonka hooreejo lenyol maa!»*

⁶ Pool ina anndi wo66e ley Saahii6e been wo Saduki'en, wo66e mu66en du wo Farisa'en. Ndelle yeewnii semmbe hakkunde kawrital doon, wi'i:

—Sakiraabe, miin mi Farisanke, gii Farisanke. Wo saabe yowugol jikke e ummital maay6e carorteemi!

⁷ Nde o haalnoo dum ndeen, Farisa'en e Saduki'en been njeddunduri, kawrital ngaal feccii. ⁸ Sabo Saduki'en ina mbi'a ummital walaa, maleyka'en ngalaa, ruuhu-uji du ngalaa. Ammaa Farisa'en ina ngoondini dum fuu. ⁹ Duko koon beydii mawnude. Jannginoobe Tawreeta wo66e heedan6e Farisa'en been, na ngada kalala mawdo, ina mbi'a:

—Walaa fuu ko boni ko min nji'i e gorko o! Ina waawi taweede ruuhu naa maleyka haaldi e makko!

¹⁰ Jeddi diin mawni faa hooreejo sordaasiibe oon huli taa 6e ceeka Pool. Dum wadi de o yamiri sordaasiibe njippoo to kawrital toon, itta Pool e juude yim6e been, njeccina dum to suudu sooro mu66en toon.

¹¹ Jemma jokkudo oon, Joomiraado bangi e Pool, wi'i dum:

—Sellin bernde maa! No ceedoranidaa kam Urusaliima noon, na tilsi ceedanodaa kam ley Roma du.

No Alhuudiyankoo6e mbatiri faa mbara Pool

¹² Nde weetunoo ndeen, Alhuudiyankoo6e been mbati, kunii nyaamataa njarataa sanaa nde mbari Pool. ¹³ Batidin6e been ina buri wor6e capande nayo. ¹⁴ Be njehi to hooree6e almaami'en e maw6e, 6e mbi'i:

—Min kunake hunay-eere fay huunde min nyaamataa min njarataa gilla joonin, sanaa nde min mbari Pool. ¹⁵ Joonin, onon e waalde Saahii6e been, mbi'ee hooreejo sordaasiibe oon waddana on Pool. Mbi'on odon njidi faamitaade ko o haalata duum. Minen, miden cegilii faa min mbara mo gilla o yottaaki.

¹⁶ Bii sakiike Pool debbo nani ko 6e anniyii duum, yehi to suudu sordaasiibe toon,

* 23:5 Wurtagol 22.27.

naati, humpiti Pool. ¹⁷ Pool noddi gooto e maw6e sordaasiibe been, wi'i dum:

—Yaaru suka gorko o to hooreejo toon, sabo won ko o yidi haalande dum.

¹⁸ Mawdo sordaasiibe oon yaari mo to hooreejo muudum toon, wi'i dum:

—Pool ommbaado oon noddi kam, nyaagii kam mi wadda suka gorko o to maa, sabo won ko o yidi haalande ma.

¹⁹ Hooreejo oon nanngi junngo makko, toowtidi e makko, de yami mo:

—Dume kaalantaa kam?

²⁰ Suka oon wi'i mo:

—Alhuudiyankoo6e ndawridii. Be nanndinkinto e yidube faamitaade kabaaru Pool. Be nyaagete jaango ngaddanaa 6e Pool yeeso waalde Saahiibe ndeen. ²¹ Taa njabanaa 6e! Sabo ko buri wor6e capande nayo na duppinanii mo, kunake nyaamataa njarataa si mbaraay mo. Be cegilake, i6e ndoomi yamiroore maa.

²² Hooreejo oon wi'i suka gorko oon:

—Taa haalan fay gooto yalla a faaminii kam dum.

O yoppi dum dilli.

No Pool nuldiraa Kaysariya

²³ Caggal duum, o noddi maw6e sordaasiibe makko dido, o wi'i dum'en:

—Kawrunduree wor6e keme dido e waddiibe pucci capande njeddo, kam e jom'en labbe keme dido. On fuu, cegilane yaade Kaysariya wakkati yamnde jeenay jemma. ²⁴ Cegilee

pucci faa njaaron Pool e jam, to Filiki goforneer oon.

²⁵ Hooreejo oon winndi bataaki ki, wi'i:

²⁶ Miin, Kalawdiyus Lisiya, mido jowte, aan Filiki goforneer teddu6o.

²⁷ Gorko mo neldumaami o, wo Alhuudiyankoo6e nanngunoo dum, anniyii warude dum. Nde kumpitinoomi o Romanke ndeen, naatumi, miin e fedde sordaasiibe ndeen, ittumi mo.

²⁸ Ngaddumi mo yeeso waalde Saahiibe ma66e, sabo mido yidi faamude ko 6e peldi mo duum.

²⁹ Tawumi wo dow sariya ma66e tan 6e peldi mo, de dum wanaa huunde waawunde warude mo naa uddude mo. ³⁰ Caggal duum, maatumi Alhuudiyankoo6e ndawridii faa mbara mo. Dum wadi de neldumaami mo wakkati oon. Mi yamirii feloo6e mo been du njaha to maa, pela mo toon.

³¹ Sordaasiibe been ngadi ko njamiraa duum, kooyi Pool ley jemma, njaari dum faa Antipatiri. ³² Jaango majjum, sordaasiibe yaaranoo6e e koyde been njeccii to suudu mu66en Urusaliima. Be njoppidi Pool e waddiibe pucci been, njottinowa dum.

³³ Nde been njottinoo Kaysariya ndeen, kokki goforneer oon bataaki kiin, njoppi Pool e junngo makko. ³⁴ Nde goforneer oon janngunoo bataaki kiin

fu, yami toy Pool jeyaa. Nde nannoo wo Silisi o jeyaa ndeen,³⁵ wi'i mo:

—Mi nanan haala maa si feloo6e ma been ngarii.

O yamiri Pool doomowee to suudu Hirudus laamordu toon.

24

No Pool feldaa yeeso Filiki goforneer

¹ Balde joy caggal duum, Ananiyas Almaami Mawdo oon yottii Kaysariya. Imo wondi e maw6e wo66e, kam e janngudo sariya Roma'en bi'eteedo Tertulu. Be peli Pool yeeso goforneer oon.

² Nde Pool noddanoo ndeen, Tertulu fuddi felude mo yeeso kaananke oon, wi'i:

—Filiki kaananke teddu6o, wo saabe maada de min kebi jam booydo. Woodi ko moyyinaa ley lenyol ngol du wo haybugol maada wadi. ³ Min annditii fuu ko ngadudaa, yim6e tateeji fuu na njettire berde belde. ⁴ Mi yidaa joonnde ndeen juuta, de mido nyaage saabe moyyuki maa, kettindanodaa min seeda.

⁵ Min tawii gorko o wo daaboowo bone sanne. Wo o gaddoowo fitina hakkunde Alhuudiyankoo6e won6e ley adunaaru fuu. O ardiido laawol Nasaraatunkoo6e. ⁶ O filake tuuninde suudu dewal mawndu nduun, de min nanngi mo. [⁷ Miden njidi saraade mo sariya amin, tawi Lisiya hooreejo sordaasiibe oon ittirii mo semmbe e

juude amin, yamiri feloo6e mo been ngara yeeso maa.]*

⁸ Aan e hoore maa, lamndodaa mo, paamaa ko min peldi mo duum fuu.

⁹ Alhuudiyankoo6e tawaabe toon been keedani kaaloowo oon, mbi'i noon jaati worri.

¹⁰ Ndeen Filiki, goforneer oon, hokki Pool laawol faa haala. Pool wi'i:

—Mido anndi wadii duubi ada saroo lenyol ngol. Dum wadi de mido sey-oroowoo jakkanaade hoore am.

¹¹ Buraa balde sappo e didi ko ngarumi Urusaliima faa mi sujidana Laamdo. Si a taykake fu, a tawan hono noon worri. ¹² Fay gooto tawaay kam mido dukida e neddo naa mido jirkita jamaa,

wanaa e ley suudu dewal mawndu nduun, wanaa e ley cuudi baajordi, wanaa e ley ngalluure ndeen. ¹³ Be mbaawaa tabintinde ko 6e peldi kam joonin duum.

¹⁴ Ammaa mido jabi yeeso maa: mido rewri Laamdo maamiraa6e meeden oon e laawol ngol 6e mbi'ata feerewol ngool. Mido goondini ko winndaa e Tawreeta Muusaa duum e ko winndaa e dewe annabaa6e duum fuu. ¹⁵ Woodi, mido tannyori Laamdo iirtinan fonnditiibe e bon6e fuu, hono no Alhuudiyankoo6e du tannyori ni.

¹⁶ Saabe duum mido tinnoo wondude e bernde nde walaa feloo6e yeeso Laamdo e yeeso yim6e wakkati fuu.

¹⁷ Caggal duubi keewdi,

* 24:7 E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 7.

mi wartii faa mi wadana yim6e am dokke, mi itta sadakaaji. ¹⁸ Wakkati oon 6e tawi kam e ley suudu dewal mawndu nduun caggal ko ngadumi al'aada senagol. Mi waldaa e jamaa, mi waldaa e duko. ¹⁹ Alhuudiyankoo6e wob6e yuuru6e leydi Aasiya wonnoo6e doon, wo 6een kaannoo warude pela kam yeeso maa, si tawii won ko ngadumi. ²⁰ Yim6e 6ee do, sanaa kam'en e ko'e mu66en kaala boofi di nji'i e am nde ndarinoomi yeeso waalde Alhuudiyankoo6e Saahiibe ndeen. ²¹ Be mbaawaa wiide mi wadii faa'e si wanaa konngol gootol ngol ndariimi de yeewniimi: «Wo saabe ummital maay6e wadi de mido saree hannden!»

²² Filiki oon, na anndi laawol Iisaa ngool, hanti haala, wi'i:

—Si Lisiya hooreejo sordaasiibe oon warii fu, ndeen carotoomi haala moodon ka.

²³ O yamiri mawdo sordaasiibe oon hayba Pool, de newnana dum, taa hada fay gooto e yigiraa6e muudum 6een warude walla dum.

²⁴ Balde seeda caggal duum, Filiki wardi e deekum Alhuudiyanke bi'eteedo Durusiila. O neli Pool waddowaa, o het-tindanii dum ina haala haala goondinal Iisaa Almasiihu. ²⁵ Kaa nde Pool haalannoo haala fonnditaare e nangingitaare e sariya garoowo ndeen, Filiki huli, wi'i:

—Joonin kaa heyii! Yahu. Nde ke6indiimi fuu, mi nod-ditete.

²⁶ O miilii Pool hokkan mo ceede. Dum wadi de imo nodda dum kile keewde faa 6e njewtida.

²⁷ Nde wadunoo duu6i didi fu, Porsiyus Festus loomti Filiki, laatii kaananke. Ammaa Filiki yoppi Pool e ley kasu doon, sabo na yidi welnande Alhuudiyankoo6e 6een.

25

No Pool nyaagorii sariya muudum yaaree to kaananke Roma

¹ Balde tati caggal ko Festus wari e ley leydi ndiin duum, yuwi Kaysariya, yehi Urusaliima. ² Doon, hooree6e almaami'en e ardii6e Alhuudiyankoo6e ngari to makko de peli Pool. Be nyaagii mo semmbe ³ o walla 6e, o wadda Pool Urusaliima. Ko 6e mbiiri mo noon dey, i6e piloo duppinanaade dum dow laawol faa 6e mbara dum. ⁴ Festus jaabii 6e, wi'i:

—Pool ina uddii ley kasu Kaysariya toon. Miin e hoore am du, mi yeccoto wuro ngoon law. ⁵ Maw6e moodon ngara njaada e am Kaysariya, pela gorko oon si tawii won ko wadi.

⁶ Festus waddaay e ma66e ko 6uri balde jeetati naa sappo, de yeccii Kaysariya. Jaango majjum, o joodowii to sarorde toon, o yamiri Pool waddee. ⁷ Nde Pool yottinoo ndeen, Alhuudiyankoo6e yuuru6e Urusaliima 6een piilii dum, peldi dum kulle bonde keewde. Ammaa 6e mbaawaay laa6inde pelooje

deen. ⁸ Ndeen Pool jakkani hoore muudum, ina wi'a:

—Mi wadaay ko boni, wanaa e sariya Alhuudiyankoo6e oon, wanaa e suudu dewal mawndu nduun, wanaa e kaananke Roma mawdo oon du.

⁹ Festus ina yidi welnande Alhuudiyankoo6e been. Ndelle yami Pool, wi'i:

—Ada jaba yaade Urusaliima faa mi sarowoo toon kabaaru maa oon naa?

¹⁰ Nde o yamunoo duum fu, Pool jaabii, wi'i:

—Wo e sarorde kaananke Roma mawdo ngonumi, wo do kaanumi sareede. Mi wadaay Alhuudiyankoo6e been fuu ko boni. Aan e hoore maa du, ada anndi. ¹¹ Si mi wadii ko boni, ko foti warude kam fu, mi salataako wareede. Ammaa si fay huunde e ko 6e peldi kam duum wanaa goonga fu, fay gooto waawaa wattude kam e juude ma66e. Sariya am faltake do. Wo kaananke Roma mawdo oon, kam sarotoo kam.

¹² Caggal nde Festus haaldunoo e tindinoo6e dum ndeen, jaabii Pool, wi'i:

—Ada yidi kaananke Roma mawdo sare, ndelle a yahan to kaananke Roma mawdo oon!

No Pool waddiraa yeeso Agirippa e Bereniika

¹³ Balde seeda caggal duum, Agirippa kaananke oon e Bereniika, sakiike mum debbo, ngari Kaysariya faa njowta Festus. ¹⁴ Nde 6e 6ooytunoo doon balde seeda

fu, Festus haalani kaananke oon haala Pool, wi'i:

—Ina woodi gorko mo Filiki yoppi do ley kasu. ¹⁵ Nde njahunoomi Urusaliima ndeen, hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e kaalanii kam haala makko, nyaagii kam mi saroo mo o jukkee. ¹⁶ Njaabiimi 6e: Al'aada Romankoo6e jabataa saraade neddo si hawritaay e feloo6e dum been. Sanaa tawee ina fotti faa jaaboo ko feldaa duum. ¹⁷ Ndelle 6e fuu 6e ngarii do. Miin le, mi neebinaay dum fes, sabo jaango majjum njoodowiimi to sarorde toon, njamirmi gorko oon waddee. ¹⁸ Feloo6e mo been ndarii, kaali, de 6e ngaddaay fay feloore wootere ko nanndani kam wo bonanda. ¹⁹ Be peldii mo haala diina ma66e, kam e gooto bi'eteedo Iisaa maaydo, mo Pool wi'ata ina wuuri. ²⁰ Woodi miin kaa, mi yi'aay fuu no njiitirammi goonga e haala kaan. Dum wadi de lamndiimi mo yalla imo jaba saroweede Urusaliima. ²¹ Ammaa o nyaagake kabaaru makko watee e juude kaananke mawdo oon. Ndelle njamirmi o haybee faa mi heba neldude mo kaananke Roma mawdo oon.

²² Agirippa wi'i Festus:

—Mido yidi hettindanaade gorko o, miin e hoore am.

Festus wi'i:

—A hettindanto mo jaango.

²³ Jaango majjum, Agirippa e Bereniika ngardi e yukkinaare mawnde, naati e ley sarordu nduun, kam'en

e hoore6e sordaasiibe e maw6e ngalluure ndeen. Festus yamiri Pool waddee. ²⁴ Nde waddanoo fu, Festus wi'i:

—Agirippa kaananke e kawrital tawaa6e do! On nji'i gorko o. Alhuudiyankoo6e fuu pelii mo to am ley Urusaliima e do fuu. I6e yeewnoo, i6e mbi'a o haanaa yoppeede o wuura. ²⁵ De miin e hoore am kaa, mi tawii o wadaay fayhuunde ko haani warude mo. Ammaa kanko e hoore makko, o nyaagake sariya makko yaaree faa to kaananke Roma mawdo oon. Ndelle mi anniyake neldude mo toon. ²⁶ Ammaa mi walaa ko mi winndana kaananke oon dow kabaaru makko. Dum wadi de ngaddumi mo yeeso moodon, e ko 6uri dum fuu, yeeso maada aan kaananke Agirippa. Hono nii, si en kettindake haala makko fu, mi he6an ko mi winnda. ²⁷ Sabo hakkillo am ja6aay neldude kasunke to kaananke tawee hollitaay ko nanngiraa.

26

¹ Agirippa wi'i Pool:

—A hokkaama laawol. Haalu haala maa.

Ndeen, Pool 6anti jun-gom, jaabii, wi'i:

² —Agirippa kaananke, mi seyorake laamnude hoore am yeeso maa hannden ko Alhuudiyankoo6e peldi kam duum fuu. ³ Ada anndi al'adaaji Alhuudiyankoo6e e haalaaji mu66en fuu. Saabe

majjum mido nyaage, kettin-danodaa kam e munyal.

⁴ Alhuudiyankoo6e fuu ina anndi no mbuurdumi gilla mi cukalel. I6e anndi no ngorrunoomi e ley yim6e leydi am e ley Urusaliima fuu. ⁵ I6e anndi gilla arande, si 6e nja6ii seedaade: mido jokki laawol diina amin 6urngol tiidude ngol, mido hiisodaa e Farisa'en. ⁶ Joonin, mi darake faa mi saree saabe mi yowii jikke am dow amaana mo Laamdo wadani maamiraabe meeden oon. ⁷ Yuwdiji meeden

sappo e didi diin ina njowi jikke mu66en e tabintingol amaana oon, ina ndewira semmbe jemma e nyalooma. Kaananke, wo saabe jikke o Alhuudiyankoo6e peldi kam! ⁸ Ko wadi de miilidon Laamdo waawaa iirtinde maay6e?

⁹ Miin e hoore am, ley ko faltii mi tannyoriino mido haani bonnude innde Iisaa Nasaraatuujo oon, no laatorii fuu. ¹⁰ Wo dum pay ngadumi Urusaliima du. Hoore6e almaami'en 6een kokkii kam baawde mi udda seniibe heew6e e kasu. Nde 6e caranoo faa 6e mbaree ndeen, mi yardake dum. ¹¹ Mi torrii 6e kile keewde e cuudi baajordi diin fuu. Mido tilsina 6e njedda Almasiihu mo 6e ngoondini oon. Tikkere am dow ma66e ina mawnunoo sanne, faa mido tewna 6e ley gure janane, mido torra 6e.

No Pool haaliri haala tubugol muudum

(Golle Nulaa6e 9.1-19, 22.6-16)

12 Wo hono nii njaarumi Damas. Hooree6e al-maami'en nelii kam, kokkii kam baawde nanngude goondin6e toon. 13 Kaananke, mido wonnoo dow laawol wakkati hakkunde naange, nji'umi annoora ina yuura dow kammu ina fiiloo kam, miin e yaadiraabe am been fuu. Annoora oon ina 6uri fay naange jalbude. 14 Min fuu, min caami e leydi. Wakkati oon, nanumi daande ina wi'a kam e ley ibraninkoore: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam? Si ndemoori wi'ii saloto tufirgel joomum fu, beydan nawnaade.» 15 Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Joomiraado wi'i: «Miin, wo mi lisaa mo torrataa oon. 16 Umma dara, sabo mi 6anganii ma, mi subake ma faa ngollanaa kam. Wo faa ceedanodaa kam ley ko njiidaa joonin e ko nji'oytaa si mi 6angii e maa caggal hannden. 17 Mi reenete e Alhuudiyankoo6e e yim6e lenyi goddi 6e nulamamaami e mu66en joonin been. 18 Mi nulete faa peertaa gite ma66e, 6e yuwa e nimre, 6e ngarta e annoora, 6e yuwa e baawde Seydaani, 6e ngarta e Laamdo, 6e ke6a yaafeede hakkeeji ma66e, 6e ndonida e seniibe saabe ko 6e goondini kam duum.»

19 Ndelle saabe majjum, kaananke Agirippa, mi salaaki dwtanaade ko nji'umi, ko yuurani kam dow kammu duum. 20 Be artiimi waajaade wo yim6e Damas e yim6e Urusaliima e

piilol Yahuudiya fuu. Caggal duum, njokkinmi yim6e lenyi goddi tuuba, ngarta e Laamdo, ngolla gollleeji kollooji tuubii. 21 Saabe duum, Alhuudiyankoo6e nanngiri kam ley suudu dewal mawndu nduun, piiii warude kam. 22 Ammaa Laamdo wallii kam illa ndeen faa warde hannden. Mido seedanoo yim6e fuu, gilla lo'u6e faa e teddu6e. Mi waajataako fay huunde si wanaa ko annabaabe e Tawreeta Muusaa mbi'i warowan duum. 23 Dum woni: Almasiihu torroto faa maaya, de artoo maay6e ummitaade. De si ummitake fu, waajoto yim6e meeden e lenyi goddi fuu kisindam, dam laatanoo 6e annoora.

24 Nde Pool haalannoo dum ndeen, Festus feekii e semmbe, wi'i:

—Pool, a haanjaama! Heew-gol maada anndal ngol haanji ma!

25 Pool jaabii, wi'i:

—Festus teddu6o, mi haanjaaka. Ko kaalammi duum wo haalaaji goongaaji, celludi. 26 Agirippa kaananke oon ina anndi kulle deen. Dum wadi de mido hoolii haalude dum yeeso makko. Si goonga, mido tannyori dum fuu suudanaaki mo, sabo dum wadaay e cuncukka. 27 Kaananke! Ada goondini annabaabe naa? Mido anndi ada goondini!

28 Agirippa wi'i Pool:

—Ada miilii wadude kam Almasiyankeejo law law hono nii naa?

29 Pool jaabii, wi'i:

—Nde yaawi e nde hanndii fuu, dum laatoo muuyde Laamdo faa aan e hettindaniibe kam joonin fuu laatodon hono am, de tawee wanaa e callali gondi e am di.

³⁰ Kaananke oon e goforneer oon e Bereniika e joododinoobe e mubben fuu ummii. ³¹ Nde 6e njaltunoo suudu nduun ndeen, ibe mbi'undura:

—Gorko o wadaay ko foti warude dum naa habbude dum callali.

³² Agirippa wi'i Festus:

—Imo waawnoo yoofeede si o wi'aayno sariya makko faltiniree to kaananke Roma mawdo oon.

27

No Pool neldiraa Roma

¹ Nde yaareede amin Itali e laana tabitinnoo ndeen, Pool e kasunkoo6e wob6e ngattaa e junngo mawdo sordaasiibe bi'eteedo Yuliyus. Oon wo jeyaado e fedde sordaasiibe kaananke Roma mawdo.

² Min naati laana maayo yuuruka Adaramati njahooaha ina fanta gure ley leydi Aasiya. Min ndunnyi. Miden ngondi e Aristarka gorko Makedoniyanke yuurudo Tesaloniiki. ³ Jaango majjum, min njottii Sidon. Yuliyus wadani Pool hinney, dujanii dum yaha to yigiraa6e mum faa mballira dum ko haajaa.

⁴ Nde min yuwunoo doon ndeen, min battitowii fonngo ruunde* Kipirus, sabo min kawrii e henndu mawndu.

⁵ Min peyyiti maayo manngo ngoon hedde Silisi e Pamfiliya, min njottii Mira ley leydi Lisiya. ⁶ Doon, mawdo sordaasiibe oon tawi laana yuuruka Alesandiri ina fonndii Itali. O nanni min ley makka.

⁷ Balde keewde laana amin kaan wadi ina yaara heese. Semmbe e doole min njottorii wuro Kinidus. Henndu nduun na hada min yahude to min ponndii. Ndelle min takkii ruunde Kereta gere to henndu walaa, min panti Salmone. ⁸ Miden takkii senngo, miden tampi e yaade. Faa min njottii nokku bi'eteedo Jipporde Lobbere nde woddaa e wuro Lasiya.

⁹ Min 6ooyi sanne faa wakkati iidi nyannde ittugol hakkeeki faltii. Wakkati dabbunde maayo ngoon ina hulbinii sanne, na tiidi laana dilla ndeen. Pool tindini 6e dow majjum. ¹⁰ O wi'i:

—Sakiraa6e, mi yi'ii ja haangal ngal wo keewungal torra e mursey, wanaa laana ka e gineeji di tan, ina waawi laataade yonkiiji meeden du.

¹¹ Ammaa mawdo sordaasiibe oon, wo haala sofeere laana kaan e joomiika 6uri ja6ude e dow haala Pool. ¹² Jipporde laanaaji nde 6e ngoni e muudum ndeen, welaa dabbude. Dum wadi de 6ur6e heewude ley laana 6een mbi'i 6e njaha 6e piloo yottaade Fenika faa 6e ndabba toon. Dum wo

* 27:4 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

jipporde wonnde Kereta huccitinde hordoore-gorgaare e sobbiire-gorgaare.

13 Nde henndu seeda yuurundu hordoore fuddunoo wifude ndeen, 6e cikki 6e mbaawan yottaade to 6e njidi toon. Be yeentini jamde darnooje laana deen, 6e takkii e fonngo Kereta, i6e njaha. 14 Ammaa caggal duum seeda, henndu mawndu wi'eteendu henndu sobbiire-lettugaare yuuri to ruunde toon, jippii. 15 Henndu nduun faddii laana kaan. Min kunngii huccitinde e henndu nduun faa min njaha yeeso. Min acci ika roya. 16 Nde min pal-tonoo duungel bi'eteengel Kawda ndeen, min kawri e henndu seeda. E ley tampiri, min poodi laanayel pamarengel min ndaasannoo ngeel. 17 Min yepti ngel, min njowi ngel dow laana mawka. Ndeen 6e kooyi boggi, 6e piilii laana mawka kaan. Be njippini jamde darnooje laana deen du, 6e njoppi ika roya, sabo 6e kulii taa 6e njanoy e sobbundu ruunde Sirta. 18 Henndu nduun ina heddiina wifa min semmbe. Saabe duum, jaango majjum 6e puddi faddude donngal laana kaan ley maayo manngo. 19 E nyalooma tata6o oon, 6e kooyi anniya, 6e paddi fay ginereeri jaarooji laana ley ndiyam diin. 20 Naange e koode du nji'ataake faa wadi balde keewde. No henndu nduun foti mawnude, min

tayi jikke amin fuu e hisude.

21 Nde 6ooynoo yim6e been ke6aay ko nyaama fu, Pool darii hakkunde ma66e, wi'i:

—Si on njabiiino haala am, on ndillaayno Kereta fu, torraaji di e mursey o hewtataakono en. 22 Joonin, mido haalana on: cellinee berde mon, sabo fay gooto moodon mursataa yonki muudum, laana ka tan mursetee. 23 Jemma

hankin, Laamdo jeydo kam mo ndewammi oon nuli maleyka to am. 24 Maleyka oon wi'i kam: «Pool, taa hulu, tilay a daroto yeeso kaananke Roma mawdo oon. Laamdo reenete, aan e yaadiraa6e maa been fuu.»

25 Ndelle, cellinee berde mon, sabo mido hoolii ko Laamdo haalani kam duum, hono noon jaati worrata. 26 Ammaa tilay en njanowan e ruunde wonnde ley maayo ngo.

27 E ley jemma sappo e naya6o oon, miden ndoya ley maayo Adiriyati ngoon faa hannden. Wakkati hakkunde jemma, donnoo6e laana kaan been cikki badake leydi. 28 Be paddi boggol pondirgol, 6e tawi luggeefi kiin wo haddi darande noogay. Be njehi yeeso seeda, 6e paddi katin, 6e tawi luggeefi kiin wo haddi darande sappo e joy.† 29 Be kuli taa 6e njanoy e kaaye. Ndelle 6e njippini jamde nay darnooje laana deen caggal laana kaan, i6e keppi weetaay. 30 Ndeen

† 27:28 Darande noogay wo meetereeri 37. Darande sappo e joy wo meetereeri 27.

golloobe laana kaan been njippini laana pamara kaan e ndiyam, ina njidi faa ndilla kam'en tan. Be mbi'i wobbe be njippinowan jamde to yeeso laana kaan toon faa ndarna ka. ³¹ Pool wi'i mawdo oon e sordaasiibe been:

—Si yimbe been keddaaki e ley laana ka fu, onon, on ndadataa.

³² Ndeen sordaasiibe been tayi boggi nanngunoodi laana pamara kaan diin, njoppi ngel dilli kangel tan.

³³ Nde badinoo weetude ndeen, Pool nyaagii be fuu be nyaama, wi'i:

—Hannden woni balde sappo e nay odon ndoomi on nyaamaay. Odon keddi on meedaay fay huunde.

³⁴ Ndelle mido nyaagoo on sanne, nyaamon. Odon kaajaa dum faa ndadon. Si goonga, fay gooto moodon leebol hoore muudum solataa de saama.

³⁵ Nde o haalnoo dum ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo yeeso mabbe be fuu, o heltii, o fuddi nyaamude.

³⁶ Ndeen be fuu berde mabbe cuusinaa, kambe du be kooyi, be nyaami. ³⁷ Minen wonbe ley laana kaan been, min yimbe keme dido e capande njeddo e njeegom. ³⁸ Nde be nyaamnoo faa be kaari ndeen, be kooyi bootooji alkama gondi e laana kaan diin, be paddi di ley maayo manngo faa dum huyfintina ka.

³⁹ Nde weetunoo ndeen, be kaynii leydi, de be annditaay ndi. Be nji'i nokkuure

njaareendi yaajunde seeda. Ibe njidi jaarude toon laana kaan si be mbaawii. ⁴⁰ Be tayi jamde deen, be njoppi de ley maayo. Be kabbiti boggi kabbaadi e ooncirde deen du. To hoore laana toon du, be yeentini wudere dow, be peerti nde faa henndu nduun duniyira ka yeeso. Be pondii daande maayo ngoon. ⁴¹ Ndeen laana kaan fiyii e tilde, nufi. Becce makka cokkii e ley njaareendi ndiin faa ka hunngii dimmbaade. Bempeyye du keli caggal makka faa diggi.

⁴² Sordaasiibe been anniyii warude kasunkooobe been taa fay gooto e mubben yinoo de dogga. ⁴³ Ammaa mawdo sordaasiibe oon ina yidi dannude Pool. Ndelle o hadi be wadude anniya mabbe oon. O yamiri waawbe yinaade been artoo njinoo mburtowoo, ⁴⁴ de heddiibe been du tiigoo kelte laana kaan naa goddum yuurdum e makka. Hono nii min fuu min njottorii leydi e jam.

28

¹ Nde min kisunoo ndeen, min nani ruunde ndeen Malta wi'etee. ² Jeyaa6e doon been nja66orii min caahu mawdo. Wakkati oon kammu ina to6a, jaangol du na woodi. Ndelle be ku66ani min yiite faa min yuuloo. ³ Pool hawrunduri ledde, watti e yiite ngeen. Nguleefi wurtini mboddi e majje, ndi soppi junngo makko. ⁴ Nde jeyaa6e doon been njiinoo

mboddi ndiin ina bilii e junngo Pool ndeen, mbi'unduri hakkunde mu66en:

—Tannyoral, gorko o wo gaddo war-hoore. Fay si o dadi to maayo manngo toon du, sariya accataa mo o wuura.

⁵ Ndeen o fiddi mboddi ndiin ley yiite, dum torraay mo fay huunde. ⁶ Be miilii o buutan naa o saaman wakkati oon, o maaya. Ammaa nde 6e kedīnoo faa booyi, 6e nji'i dum torraay mo fay seeda fu, hakkillooji ma66e mbaylitii e makko. Be mbi'i o wo gooto e alla'en.

⁷ Pubiliyus, hooreejo ruunde ndeen oon, gese muudum ina ngoni sera nokkuure ndeen. O jab6ii min faa woodi, o weerni min faa haddi balde tati, o saahanii min. ⁸ Tawi baaba Pubiliyus ina fukkii sellaa, wo jontaado, reedu muudum du na dogga yiyam. Pool yehi to makko, du'ii, yowi juude muudum e dow makko, danni mo. ⁹ Nde dum wadunoo ndeen, nyaw6e won6e e ruunde ndeen been ina ngara, na ndannee. ¹⁰ Be teddini min teddeengal manngal. Nde min cegilinoo faa min ndilla e laana ndeen, 6e njoo6ini min ko min kaajaa e jahaangal amin.

No Pool yaari yuuwde Malta yaade Roma

¹¹ Miden ngonnoo toon faa haddi lebhi tati. Ndeen min naati e laana yuuruka Alesandiri, ndabbunooka e

ruunde ndeen. Min ndilli. Laana kaan ina nenyaa nenyi tooruuji funeree6e.* ¹² Min njottii wuro wi'eteengo Sirakus, min ngadi doon balde tati. ¹³ Min yuwi doon, min takkii e daande maayo manngo faa Regiyus. Jaango majjum, henndu hordoore wif. E ley balde didi min njottii Potiyoli. ¹⁴ Min tawi toon sakiraa6e, nyaagii min min ngonda e mu66en jeddiire. Ndeen sakitii, min njottowii Roma. ¹⁵ Nde sakiraa6e won6e Roma been nannoo garol amin fu, ngari faa Luumo Abiya e nokku bi'eteedo Jipporde Tati faa njakkitoo min. Nde Pool yinoo 6e ndeen, yetti Laamdo, beydorii cuusal. ¹⁶ Nde min njottinoo Roma ndeen, Pool hokkaa laawol jippoo e feere muudum. Sordaasiijo ina hayba dum.

No Pool waajorii ley Roma

¹⁷ Balde tati caggal duum, Pool noddi maw6e Alhuudiyankoo6e. Nde 6e kawritinnoo ndeen, o wi'i 6e:

—Sakiraa6e! Mi wadaay fay huunde ko luttundurta kam e yim6e meeden naa aadiiji maamiraa6e meeden. Ammaa mi nanngaama Urusaliima, mi wattaama e juude Romankoo6e. ¹⁸ Been du yamtindake kam, de i6e muuyunoo yoppude kam, sabo 6e tawraay kam fay sabaabu gooto kaando warude kam. ¹⁹ Ammaa saabe Alhuudiyankoo6e been

* 28:11 E jamaanu oon, dorbotoo6e laanaaji na mbi'a kanji ndeenata dum'en.

calake mi yoppee, dum wad-dani kam nyaagaade sariya am faltiniree to kaananke Roma mawdo oon. Mi walaa fuu ko mi felda lenyol am.
²⁰ Dum wadi de noddumi on faa mi yi'a on, mi haalana on. Mido ha6borii callali di saabe mo Israa'ilankoo6e kedii garol muudum oon.

²¹ Be mbi'i mo:

—Min ke6aay 6ataaki yuuruhi Yahuudiya kaaloohi haala maa. Katin du fay gooto e sakiraa6e been waraay humpiti min naa haalani min ko boni ko ngadudaa. ²² Ammaa miden njidi kaalanaa min ko njiidaa e hakkillo maa, sabo miden anndi yim6e nokkuuje fuu na njedda laawol ngol njokkudaa ngool.

²³ Be kokkunduri nyalaande nde 6e ngartoyta. Nyalaande ndeen yottii, heew6e ngari kawriti to jipporde makko toon. Gilla fajiri faa caggal kiraade imo fiirtana 6e haala laamu Laamdo, imo waajoo 6e. Imo holla 6e kabaaru Iisaa gondo ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaa6e. ²⁴ Wob6e ma66e njabi ko o haali dum, wob6e njabaay. ²⁵ Nde 6e cankitotonoo ndeen tawi 6e ndewraay hakkunde ma66e. Ndeen Pool 6eydi konngol gootol, wi'i:

—Ruuhu Ceniido haalii goonga nde haalnoo e hunduko annabi Esaaya, wi'i maamiraa6e moodon:

²⁶ «Yahu to lenyol ngol, mbi'aa dum:

On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laa6a, de on nji'ataa.

²⁷ Sabo lenyol ngol 6ernde muudum yoorii.

Be cukkii noppi ma66e, 6e mu66ii gite ma66e.

Si wanaa noon fu gite ma66e nji'an, noppi ma66e nanan,

hakkillooji ma66e paaman.

Ndeen 6e ngartan 6e ndewa kam

de mi danna 6e.»†

²⁸ Pool 6eydi katin, wi'i:

—Anndee, kisindam

Laamdo nuldaama yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Kam6e 6e kettindoto! [²⁹ Nde Pool haalnoo haalaaji diin ndeen, Alhuudiyankoo6e been ndilli ina njeddundura sanne hakkunde mu66en.]‡

³⁰ Pool joodii suudu to luwi toon duubi didi ki66udi. Imo jabboo waroo6e ndaarude mo been fuu. ³¹ Imo waajoo laamu Laamdo. Imo janninginira tannyoral kabaaru Iisaa Almasiihu Joomiraado, walaa fuu ko hadi mo.

† 28:27 Esaaya 6.9-10. ‡ 28:29 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 29.

Bataaki Pool yaade to Romankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi noddaado faa mi laato nulaado muudum. Wo mi cubaado faa mi yottina Kabaaru Laamdo Lobbo. ² Kabaaru Lobbo oon wo mo Laamdo aadiinoo gilla e annabaabe muudum ley Binndi ceniidi diin. ³ Kabaaru oon wo haala Biyiiko haalata. Fodde neddaaku muudum wo yuurudo e Daawda. ⁴ Fodde Ruuhu ceniido du, holliraama wo Bii Laamdo jom baawde ko ummitii e maayde duum. Oon woni Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁵ Saabe makko min kefiri moyyere laataade nulaabe faa yimbe yuurube e lenyi fuu ngoondina mo, downtanoo mo, de innde makko teddinee. ⁶ Onon du, odon njeyaa e maabe, onon be Laamdo noddi faa kawton e Iisaa Almasiihu been. ⁷ Mido jowta on fuu, onon wonbe ley Roma be Laamdo horsini de noddi faa laato seniibe. Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yidiri yi'ude goondinbe wonbe Roma been

⁸ Ko artii fuu, mido yetta Laamdo e dow innde Iisaa Almasiihu saabe moodon on fuu, sabo haala goondinal moodon ina haalee ley adunaaru fuu. ⁹ Laamdo mo ndewammi e bernde am fuu

e ko ngollanammi Kabaaru Lobbo haala Biyum duum, wo seedee mido miccoo on wakkati fuu ¹⁰ e ley du'aawuuji am fuu. Mido njaaroo Laamdo newnana kam laawol e ley muuyde muudum no mi warda to moodon. ¹¹ Sabo mido yidi yi'ude on sanne, faa mi yottinana on dokkal yuurungal e Ruuhu faa semmbindina on. ¹² Woodi, ko njidumi wi'ude wo faa cemmbunduren ley goondinal ngal kawtuden ngaal, goondinal am semmbina on, ngal moodon du semmbina kam. ¹³ Sakiraaabe, mido yidi paamon: kile keewde ngadumi anniya mi waran to moodon de mido faddaa faa hannden. Mido yidi warude faa danya be kebumi hakkunde moodon saabe Almasiihu hono no kebirni yimbe hakkunde lenyi goddi ni. ¹⁴ Tilay mi yaha to yimbe fuu, yimbe ngallu e wonbe ladde, to joomiraaabe anndal e majjuube. ¹⁵ Dum wadi de mido yidi waajaade on Kabaaru Lobbo oon, onon yimbe Roma du.

Haala baawde Kabaaru Lobbo

¹⁶ Mi semtirtaa Kabaaru Lobbo oon, sabo wo o baawde Laamdo faa hisina goondindo mo fuu: Alhuudiyankoo6e tafon, de caggal duum, lenyi goddi fuu. ¹⁷ Sabo Kabaaru Lobbo oon ina bangina no Laamdo fonnditorii, ina bangina wo e goondinal tan neddo ndaardetee ponnditiido

yeeso Laamdo, illa fuddoode faa e timmoode. Wo noon Binndi diin mbiiri: «Ponndi-tiido wuurdan goondinal.»*

Haala tikkere Laamdo dow luttalyimbe

18 Tikkere Laamdo ina banga illa dow kammu ina jippoo dow luttugol yimbe e oonyaare mu66en fuu. I6e kada goonga 6angude saabe oonyaare ma66e ndeen. 19 Si goonga ko neddo waawi annudude e Laamdo duum ina laabani 6e, sabo Laamdo hollii 6e dum. 20 Sabo gilla Laamdo tagi adunaaru ndu faa hannden, golle muudum ina 6angina sifa muudum mo yi'ataake oon faa laaba, dum woni baawde makko faa abada deen e no o worri fuu. Saabe duum, yimbe 6een ngalaa ko 6e njaaboo fey. 21 Fay si taweede i6e anndi Laamdo, 6e teddiraay dum no foti teddineede noon, 6e njettaay mo du. Miilooji ma66e diin laatake 6oli, berde ma66e puuyde deen du ni66ii. 22 I6e njaara wo 6e jom'en hakkillo, jako wo 6e majju6e. 23 Be loomtinirii teddeengal Laamdo duumiido oon tooruuji nanndu6i e yimbe maayoobe e pooli e kulle de koyde nay e daasotoode.

24 Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde yonkiiji ma66e tuunde faa 6e kuyfini 6alli ma66e hakkunde ma66e. 25 Be loomtinirii Laamdo goongaajo oon e fewre, 6e teddini ko tagaa, 6e ndewi dum, 6e njoppi Tagudo oon. Oon woni jetteteedo faa

abada! Aamiina. 26 Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde terde ma66e cemtiniide. Rew6e ma66e 6een mbattiti ko haani wadeede e 6alli mu66en e ko haanaa. 27 Hono noon wor6e 6een du njoppi wondude e rew6e faa naati na muuyundura. Wor6e ina ngadundura ko semtinii, de 6e njomnitoree ley 6alli ma66e fodde majjere ma66e.

28 Saabe ko 6e miilinoo annudude Laamdo walaa ko nafata duum, Laamdo yoppidi 6e e majjere ma66e, faa 6e ngadi ko neddo haanaa wadude. 29 I6e keewi oonyaare e bonanda e eelgal e nganyaandi fuu. I6e keewi kiram e warhoore e poodundural e jamba e anniya bondo. Wo 6e nyo'oo6e yimbe, 30 wo 6e mbonkotoo6e, wanyu6e Laamdo. Wo 6e huyfinoo6e yimbe, wo 6e mawninkiniio6e, mantotoo6e. I6e piloo laabi kesi faa 6e ngada ko boni. I6e calanoo saaraa6e ma66e. 31 Be ngalaa hakkillo, 6e koolnaaki, 6e yoor6e berde, 6e ngalaa yurmeende. 32 I6e anndi ko Laamdo yamiri: gadoowo gollleeji di fuu ina haani maayde. Ammaa wanaa gollleeji diin tan 6e ngadata, i6e njardoo wo66e du ngada di.

2

Haala jukkungo Laamdo

1 Ndelle, aan peloowo wo66e oon, mo laatidaa fuu a walaa ko njaabodaa. Sabo

* 1:17 Habakuk 2.4.

si a felii goddo, ada liba hoore maa, sabo aan du ada wada dum. ² Eden anndi Laamdo ina saroo wadoobe hono golleeji diin fodde goonga. ³ Aan peloowo wadoobe iri golleeji diin tawee hono noon ngadirtaa, yalla ada sikki a dadan jukkungo sariya Laamdo ngoon naa? ⁴ Naa a jawdo moyyuki Laamdo mawki kiin, kam e munyal muudum e heese muudum naa? Yalla a faamaay moyyuki muudum ina yaare faa tuubaa? ⁵ Ammaa ko a joordo bernde, a caliido tuubude duum, ada waddana hoore maa tikkere Laamdo nyannde Laamdo banginta tikkere muudum e sariya mum ponnditiido oon. ⁶ Sabo Laamdo barjoto mono fuu golle muudum. ⁷ Wadoobe ko woodi e ley munyal, filotoobe darja e teddeengal e ko duumotoo been, keban nguurndam nduumiidam. ⁸ Ammaa filotoobe ko nafata ko'e mubben, salii6e goonga de ina kab6ii e bonanda been, jukkungo naawngo kebata. ⁹ Torra e billaare ngoodanii gadoowo ko boni fuu: Alhuudiyankoo6e tafon, de lenyi goddi njokka. ¹⁰ Ammaa darja e teddeengal e jam ngoodanii gadoowo ko woodi fuu, Alhuudiyankoo6e tafon, de lenyi goddi njokka. ¹¹ Sabo Laamdo burdintaa yim6e.

¹² Kala gadoowo hakke mo anndaa Tawreeta Muusaa halkan tawa saroraaka Tawreeta oon. Katin du gadoowo hakke tawi na anndi Tawreeta, sarorte

Tawreeta oon. ¹³ Yim6e ndaardataake fonnditii6e yeeso Laamdo e hettindanaade Tawreeta tan. Wo wadoobe ko Tawreeta wi'i been ndaardetee wo fonnditii6e. ¹⁴ Be nganaa Alhuudiyankoo6e been, e rafi mubben annude Tawreeta fuu, si 6e ngadirii no Tawreeta oon wi'iri ni e ley muuyde ko'e ma66e, 6e kollii i6e njogii Tawreeta e ley hakkilooji ma66e fay si 6e ngalaa Tawreeta Muusaa oon. ¹⁵ Be kollii ko Tawreeta Muusaa oon yamiri duum ina winndaa e berde ma66e. Berde ma66e ina ceedanoo 6e, wakkati wakkati miilooji ma66e na pela 6e, wakkati gom du na laamna 6e. ¹⁶ Dum bangowan nyannde Laamdo yamirta Iisaa Almasiihu saroo ko suudii ley berde duum, no fotirta e Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon.

No Alhuudiyankoo6e ngorri e Tawreeta Muusaa

¹⁷ Aan, bi'udo wo a Alhuudiyanke, ada tuugii Tawreeta Muusaa, ada mantaroo kawtal maa e Laamdo, ¹⁸ ada anndi muuyde Laamdo, ada waawi su6aade ko woodi sabo a jannginaama Tawreeta oon. ¹⁹ A tannyorii wo a dowoowo wum6e, wo a annoora won6e e nimre been. ²⁰ Ada waajoo 6e njanngaay 6een, ada janngina sukaa6e saabe ko njogidaa anndal e goonga faa hi66i e ley Tawreeta Muusaa oon duum. ²¹ Woodi ndelle, ada tindina wo66e, yalla a tindintaa hoore maa naa? Ada waajoo taa mbujjee, a

wujjataa naa? ²² Ada wi'a taa njeenee, a jeenataa naa? Ada harmina tooruuji, a wujjataa ley cuudi majji toon naa? ²³ Aan mantortoofo Tawreeta, a huyfintaa innde Laamdo e luttugol maa Tawreeta oon naa? ²⁴ Dum wadi de Binndi diin mbi'i: «Onon ngadi de yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been ina mbonkoo innde Laamdo.»*

²⁵ Woodi, si ada hayba jamirooje Tawreeta, taadagol Alhuudiyankoo6e ina waawi nafude ma. Ammaa si ada lotta jamirooje deen, a laatake hono mo taadaaki ni. ²⁶ Si mo taadaaki haybii jamirooje Tawreeta, wanaa Laamdo ndaardan joomum hono o taadiido nii naa? ²⁷ Mo taadaaki de na hayba Tawreeta Muusaa oon, kam saroyte aan luttudo Tawreeta oon, fay si a taadiido anndudo Binndi diin. ²⁸ Sabo wanaa ko yi'etee duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, wanaa ko golletee e banndu duum woni taadagol. ²⁹ Wo ko yi'ataake duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, taadagol du ley 6ernde muudum tawette. Wo Ruuhu gollata dum, wanaa binndi. Manoore neddo oon, wanaa to yimbe yuurata, wo to Laamdo nde yuurata.

3

¹ Ndelle, dume Alhuudiya'en burdi lenyi goddi? Dume woni nafaa taadagol? ² Ina heewi e alhaaliiji

fuu. Ko artii fuu, Laamdo halfinii 6e konngol muudum. ³ Goonga, wob6e mab6e koolnaaki. Yalla dum ina waawi bonnude ko Laamdo wo koolniido duum naa? ⁴ Dum waawaa koy! Fay si yimbe fuu wo fewo6e, tilay Laamdo kaa annditee wo goongante. Wo hono noon winndiraa:

«Fonnditaare maada ina annditee e ko kaalataa duum,

si a sardaama du fu, a li6an.»*

⁵ Do mi haaldan hono no wob6e kaaldata ni: si oonyaare meeden ina beyda hollude fonnditaare Laamdo ndeen, noy mbi'eten? Yalla en mbi'an Laamdo wo oonyiido si jippinii tikkere muudum dow meeden naa? ⁶ Fay seeda! Sabo si Laamdo wo oonyiido, noy o sarortoo adunaaru ndu? ⁷ Goddo na waawi wi'ude faa hannden: si fewre am beydii hollude goongalaaku Laamdo faa dum mawninii teddeengal muudum, ko wadi mido saree hono wo mi luttoowo? ⁸ Si neddo na miilira nii fu, wi'an: «Ngaden ko boni faa ko woodi funta.» Won mbonkotoo6e ina mbi'a enen du eden mbiira noon. Yimbe been kaa, jukkungo mu66en ina foti e golle mu66en.

No yimbe fuu ndonkiri laataade fonnditiibe

⁹ Ndelle, enen Alhuudiyankoo6e been, eden buri yimbe heddiibe naa? En buraa koy. Sabo mi hollii Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke fuu e ley

* 2:24 Esaaya 52.5.

* 3:4 Jabuura 51.6.

hakkeji ngoni. ¹⁰ Wo hono no winndiraa:

«Walaa fuu ponnditiido, fay gooto,

¹¹ fay gooto walaa paamal,

fay gooto filataako Laamdo.

¹² Yimbe fuu mbosake laawol, fuu laatake bol6e.

Walaa fuu gadoowo ko woodi, fay gooto.»[†]

¹³ «Kunnude ma66e ina nga'i hono caabeeje udditiide ni,

demle ma66e ina kaala hiila.

Toni ma66e ina caawi tooke bolle.»[‡]

¹⁴ «Kunnude ma66e ina keewi kuddi e haalaaji mettudi.»[§]

¹⁵ «Koyde ma66e ina njaawi rufude yiyam.

¹⁶ Bonanda e mettorgal ina njokki 6e to 6e njahata fuu,

¹⁷ 6e anndaa laawol jam.»^{*}

¹⁸ «Kulol Laamdo walaa e berde ma66e fey.»[†]

¹⁹ Eden anndi huunde fuu ko Tawreeta Muusaa oon wi'i, wo won6e e ley muudum 6een haaldi, faa kunnude fuu ndeyyinoo, de yimbe adunaaru fuu paama ina poti e hiiteede kiite Laamdo.

²⁰ Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido yeeso Laamdo saabe haybude muudum Tawreeta Muusaa. Si goonga, golle Tawreeta

oon haadii e anndinde yimbe ko woni hakke.

No yimbe laatortoo fonnditiibe yeeso Laamdo

²¹ Ammaa joonin Laamdo banginii no fonnditaare muudum hebirtee ko wanaa haybude Tawreeta Muusaa.

Tawreeta oon e dewte annabaabe deen kaaliino kabaaru majjum: ²² o ndaardan goondin6e 6een fuu wo fonnditiibe saabe goondinal mu66en Iisaa Almasiihu. Sabo walaa ko senndi yimbe:

²³ yimbe fuu luttii, kewtaay yottaade darja Laamdo.

²⁴ Ammaa Laamdo tiigorake 6e fonnditiibe e dokkal saabe hinney muudum. O wadirii dum e Iisaa Almasiihu dimdindo 6e oon. ²⁵ Wo kam Laamdo wadi kirsamaari ittoori hakkeji[‡], faa ittiri hakkeji goondin6e diin e yiyam muudum. Hono noon Laamdo holliri fonnditaare muudum, fay si jukkaakino luttu6e arande ²⁶ saabe munyal muudum. O wadirii dum faa o 6angina fonnditaare makko ley jamaanu mo ngonden o, faa o holla wo o ponnditiido, woodi du, neddo fuu goondindo Iisaa, o ndaardan dum ponnditiido.

²⁷ Ndelle, dume neddo waawi mantoraade? Walaa! Haybude Tawreeta Muusaa oon wadi dum naa? Wanaa! Goondinal tan wadi dum!

²⁸ Sabo miden anndi neddo ndaardete ponnditiido saabe goondinal muudum, wanaa

[†] 3:12 Jabuura 14.1-3, 53.2-4. [‡] 3:13 Jabuura 5.10, 140.4. [§] 3:14 Jabuura 10.7.

^{*} 3:17 Esaaya 59.7-8. [†] 3:18 Jabuura 36.2. [‡] 3:25 Haala kirsamaari kaan, e geresankoore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimbe e Laamdo du.

saabe haybugol muudum Tawreeta. ²⁹ Naa Laamdo wo Laamdo Alhuudiyankoo6e tan naa? Wanaa wo o Laamdo lenyi goddi diin du naa? Goonga, wo o Laamdo lenyi goddi diin du. ³⁰ Sabo Laamdo gooto woodi, ndaardoowo taadii6e been fonnditi6e saabe goondinal mu6ben, 6e taadaaki been du o ndaardan dum'en fonnditi6e saabe goondinal mu6ben. ³¹ Ndelle, min ngadii Tawreeta Muusaa oon wo 6olum saabe goondinal naa? Fay seeda! Min 6oldinaay mo, min tabintinii mo!

4

Haala goondinal Ibrahiima

¹ Dume mbi'eten dow Ibrahiima maami en oon? Dume o ekitii dow kabaaru oon? ² Si tawiino o laatake ponnditiido saabe gollleeji makko diin, ndeen imo waawunoo mantaade. De yeeso Laamdo kaa o waawaa mantaade. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido.»* ⁴ Woodi, si neddo gollii fu, njobdi muudum hiisortaake hono moyyere, wo ko tilsi yobeede. ⁵ Ammaa yeeso Laamdo neddo waawaa yowude jikke muudum dow golle mum. Sanaa o goondina Laamdo baawdo nanngirde bon6e wo fonnditi6e oon, ndeen goondinal makko hiisete wo fonnditaare. ⁶ Noon Daawda

du haaliri dow barke neddo mo Laamdo hiisorii ponnditiido baka gollleeji ngalaa. O wi'ii:

⁷ «Barke woodanii yim6e 6e lutti mu6ben njaafaa, 6e hakkeeji mu6ben mooytaa.

⁸ Barke woodanii neddo fuu mo Joomiraado hiisaaki hakkeeji muudum.»†

⁹ Yalla taadii6e been tan njeji barke oon naa? Yalla 6e taadaaki been ngalaa toon naa? En mbi'ii: wo saabe goondinal Laamdo hiisorii Ibrahiima wo ponnditiido.

¹⁰ Ndelle, noy Ibrahiima worrunoo nde ndaardanoo wo ponnditiido ndeen? O taadiido naa o wanaa? Si goonga, o ndaardaama o ponnditiido gilla o taadaaki.

¹¹ Taadagol makko du wo maande holloore fonnditaare makko saabe goondinal ngal o woodunoo gilla o taadaaki. Hono noon, o laatorii maama goondin6e 6e taadaaki been fuu, faa been du kiisoree wo fonnditi6e. ¹² Kanko woni baaba taadii6e du, de 6e kaadaay e taadagol tan. Wo 6e jokku6e laawol makko du, kanko baaba meeden Ibrahiima goondindo Laamdo gilla taadaaki.

Amaana mo Laamdo wadani Ibrahiima

¹³ Laamdo aadake hokkude Ibrahiima e yuwdi muudum adunaaru ndu. Amaana oon daraaki dow ko Ibrahiima jokki Tawreeta oon, ammaa darake dow fonnditaare

* 4:3 Fuddoode 15.6. † 4:8 Jabuura 32.1-2.

nde Ibrahiima he6i saabe goondinal muudum ndeen. ¹⁴ Sabo si amaana oon darake dow jokkugol Tawreeta fu, goondinal laatake 6olal, woodi amaana oon du nafataa. ¹⁵ Sabo jamirooje Tawreeta deen wo jukkungo Laamdo ngaddata. De si jamirooje ngalaa fu, lutti du ngalaa.

¹⁶ Ndelle, amaana Laamdo oon wo dow goondinal yowii, faa laatoo moyyere makko. O tabitan e yuwdi Ibrahiima fuu, wanaa hokkaabe Tawreeta tan, ammaa goondinir6e no Ibrahiima goondiniri ni been fuu. Kanko woni maama meeden en fuu. ¹⁷ Dum ina hawra e ko winndaa dow Ibrahiima: «Mi wadii ma baaba lenyi keewdi.» † Wo noon dum laatorii yeeso Laamdo mo Ibrahiima goondini, kokkoowo maay6e nguurndam, jamiroowo ko walaa duum laatoo. ¹⁸ Fay si Ibrahiima walaa daliili dow ko yowa jikke muudum hebude yuwdi katin, o heddi imo goondini. Wo nii o laatorii baaba lenyi keewdi no Laamdo wiirunoo mo ni: «Hono nii yuwdi maada fotata.» § ¹⁹ Ibrahiima duu6i muudum ina ngada hono hemre, ammaa goondinal mum lokkidaay nde yi'unoo 6anndu mum naywii, deekum Saaratu oon du naywii, faltake rimude. ²⁰ O sikkitiraay amaana Laamdo oon. Ko laatii dey, goondinal makko beydii

sembe, o teddini Laamdo. ²¹ O tannyorii Laamdo ina waawi tabintinde amaana muudum. ²² Saabe duum, «Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido.» ²³ Ko Binndi diin mbi'i «Laamdo hiisorake mo wo o ponnditiido» duum, wanaa saabe makko tan winndiraa. ²⁴ Idum winndiraa saabe meeden enen du. Laamdo hiisorto en fonnditiibe, enen goondin6e Laamdo iirtinii Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon. ²⁵ O hokkitiraama, o maayi saabe lutti men, de o iirtinaa faa ndaardeden fonnditiibe.

5

Haala jam hakkunde meeden e Laamdo

¹ Ko kebuden ndaardeede fonnditiibe saabe goondinal duum, wadii jam hakkunde meeden e Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Kam udditani en dammbugal hinney Laamdo mo ngonden joonin saabe goondinal meeden. Ley majjum eden ceyoroo jikke wondude e darja Laamdo. ³ Wanaa dum tan, eden ceyoroo torraaji meeden du sabo eden anndi torraaji ndimata munyal, ⁴ munyal du rima ne'aaku, ne'aaku du rima jikke. ⁵ Jikke oon du waasataake, sabo Ruuhu Ceniido mo kokkaden oon hebbinii en njinggu Laamdo.

⁶ Sabo ley wakkati mo Laamdo subii oon, nde tawanoo en ngalaano sembe ndeen, Almasiihu maayani en, enen luttu6e

† 4:17 Fuddoode 17.5. § 4:18 Fuddoode 15.5.

Laamdo. ⁷ Ina tiidi ko goddo ja6a maayande neddo fay si wo ponnditiido. Ina hasii goddo suusa maayande lobbo. ⁸ Ammaa Laamdo hollii no yidiri en ko Almasiihu maayanii en gilla en luttube. ⁹ Joonin ko ndaardaden en fonnditiibe saabe yiyam makko duum, tannyoral en ndadan tikkere Laamdo du saabe makko. ¹⁰ Sabo nde laatinoden waybe Laamdo ndeen, Laamdo rewrintinii en e muudum saabe maayde Biyum. Ko ndewrintinaden e makko joonin duum, sikke fuu walaa en kisinte saabe nguurndam Biyiiko oon du. ¹¹ De wanaa duum tan, ammaa eden ceyoroo Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu, dewrintindo en e Laamdo oon.

No Aadama nannditirta e Almasiihu

¹² Joonin le, wo saabe neddo gooto de hakke naati e adunaaru, woodi hakkeji diin du ngaddi maayde. Noon maayde ndeen yottorii yimbe fuu, sabo 6e fuu 6e luttii. ¹³ Si goonga, gilla Tawreeta Muusaa oon jippinaaka, hakkeji ina ngoodi e adunaaru ndu. De si jamirooje Tawreeta ngalaa, hakkeji kiisataake. ¹⁴ Gilla e Aadama faa e Muusaa, walaa fuu mo maayde jaalaaki, fay yimbe 6e ngadaay hakke iri mo Aadama wadi nde luttunoo yamiroore Laamdo. Aadama oon wo alhaali garoowo oon.

¹⁵ Ammaa en kaanaa fonndude luttal Aadama e

dokkal Laamdo. Goonga, yimbe heewbe maayii saabe luttal neddo gooto. Ammaa hinney Laamdo, kam e dokkal ngal hokki yimbe heewbe saabe neddo gooto ina 6uri dum fuu manngu. Neddo oon woni Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Katin du en kaanaa fonndude ko dokkal Laamdo rimata duum e ko luttal neddo gooto rimata duum. Sabo sariya wadaama dow luttal gootal ngaal, de dum waddi jukkungo. Ammaa moyyere Laamdo mawnde wari caggal lutti keewdi, de dum waddi fonnditaare. ¹⁷ Wo saabe luttal neddo gooto maayde laamorii yimbe. Ammaa dum waawaa fonndeede e laamagol heboobe moyyere Laamdo heewnde e dokkal fonnditaare been. Been laamortoo e nguurndam saabe neddo gooto. Oon woni Iisaa Almasiihu.

¹⁸ Ndelle, no luttal neddo gooto waddirani yimbe fuu jukkungo ni, hono noon du gollal ponnditiingal ngal neddo gooto golli ina laatanoo yimbe fuu fonnditaare e nguurndam. ¹⁹ No salaare neddo gooto wadiri yimbe heewbe luttube ni, hono noon dowtaare neddo gooto du wadiroyta heewbe ndaardee fonnditiibe.

²⁰ Tawreeta naatii faa lutti beyda annditeede. Ammaa fay ko lutti keewi duum fu, hinney Laamdo 6uri heewude. ²¹ Hono no luttal laamorii de waddi maayde ni, hono noon hinney Laamdo oon du laamor-

too saabe fonnditaare, faa yaara en to nguurndam nduumiidam saabe Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

6

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muudum

¹ Ndelle, dume mbi'eten? En keddoto e hakkeeki yalla hinney Laamdo ina beydoo naa? ² Kayto! Dum waawaa laataade! En ceedii e hakkeeki faa laatoden maaybe to majji. Ndelle noy mbuurdirten ley majji katin? ³ Odon anndi lootagal meeden batisima kabbugal en e Iisaa Almasiihu ngaal hawtii en e maayde muudum du. ⁴ Ndelle, e ley lootagal batisima ngaal en maaydii e makko, en uwidaama e makko. Ndeen du, no Almasiihu iirtorii e hakkunde maaybe saabe baawde Baabi-iwo teddude deen, enen du en mbuurda noon nguurndam kesam. ⁵ Sabo si en kawtii e makko ley maayde nandunde e maayde makko, en kawtan e makko ummitagal nanndungol e ngol makko. ⁶ Ndelle eden paami dum do: tomottaaku meeden kiinngu nguun tontidaama e makko dow leggal palaangal, faa baawde balli men luttooji diin kalka, faa tawee en nganaa maccu6e hakke katin. ⁷ Sabo si neddo maayii fu, yaltii e hawju hakke. ⁸ Ko maayduden e Almasiihu duum, eden koolii en mbuurdan e makko du. ⁹ Sabo eden anndi ko Almasiihu iirtii e hakkunde maaybe duum,

maayataa katin. Maayde walaa baawde dow makko katin. ¹⁰ Ko o maayi duum, wo saabe hakkeeki yimbe nde wootere faa abada. Joonin ko o wuuri duum, wo muuyde Laamdo o wuurani. ¹¹ Hono noon, onon du, laatee maaybe 6e hakkeeki laamaaki, de laatanodon Laamdo wuuru6e e kawtal Iisaa Almasiihu.

¹² Ndelle, taa accee hakke laamoo balli moodon maayooji diin faa njokkon muuyde majji. ¹³ Taa kokkitiree terde balli mon hakke, taa ngadon de kabitirde oonyaare. Kokkee ko'e mon Laamdo, sabo on iirtinaama e maayde, odon mbuuri. Kokkee terde moodon Laamdo faa de laatoo kabitirde fonnditaare. ¹⁴ Hakke laamataako on katin, sabo on ngalaa ley jamirooje Tawreeta. Wo ley hinney Laamdo ngondon.

No yimbe laatortoo golloobe dwtaniibe fonnditaare

¹⁵ Ndelle noy? Yalla en ngadan hakke sabo ley hinney ngonden wanaa ley Tawreeta naa? Kayto! Dum waawaa laataade! ¹⁶ On paamaay naa? Si on kokkii goddo ko'e mon faa ngollanon dum, dwtanodon dum fu, on laatake maccu6e mo dwtanodon oon. Ndelle, naa on laatake maccu6e hakke jaaroowo on e maayde, naa on dwtanake Laamdo jaaroowo on e fonnditaare. ¹⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo! Arande wo on maccu6e hakke, de joonin on laatake jokkir6e laawol ngol njannginadon

ngool e berde laa6ude. ¹⁸ On ndimdinaama e hakke, on laatake maccu6e fonnditaare. ¹⁹ Mido haalda do no yim6e paamirta ni saabe lokkaaku moodon. Arande odon ngattunoo terde mon ley hawju tuundi e bonanda faa ko boni beydoo. Joonin kaa, ngadiron de noon ley hawju fonnditaare faa ngollon ko senii.

²⁰ Nde ngonnodon ley maccungaaku hakke ndeen, on laataakino golloo6e downtaniibe fonnditaare. ²¹ Nafaa oye kebudon e majjum wakkati oon? Fay huunde, si wanaa ko cementirton hannden duum, sabo cakitte majjum wo maayde. ²² Ammaa joonin, on ndimdinaama e maccungaaku hakke, on laatake maccu6e Laamdo. Nafaa mo kebudon wo joonnde seniinde, de cakitte majjum du wo nguurndam nduumiidam. ²³ Sabo njobdi hakke wo maayde, ammaa dokkal Laamdo wo nguurndam nduumiidam e ley kawtal Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

7

No yim6e ka6bitiraa e jamirooje Tawreeta

¹ Sakiraa6e, mido haalana on onon annu6e Tawreeta Muusaa. Odon anndi jamirooje Tawreeta na ndawrana neddo haddi nguurndam muudum tan. ² Hono nii debbo 6a6aado du, jamirooje ka66iri dum e gorum oon si gorum

oon ina wuuri. Ammaa si gorum oon maayii fu, o ha66itaama e jamirooje ka66unoo6e mo deen. ³ Si goddo 6anjii mo e ley nguurndam goriiko oon, wi'ete wo o jeenoowo. Ammaa si goriiko oon maayii, jamirooje deen njoppa mo, o wi'ataake jeenoowo si o 6a6undurii e gorko goddo. ⁴ Sakiraa6e am, onon du, fodde Tawreeta Muusaa, on laatake maay6e. On yuwii e ley muudum saabe 6anndu Almasiihu tontanaandu on nduun faa njeyadon e muudum. Kam woni mo Laamdo iirtini e hakkunde maay6e oon faa ngollen ko welata Laamdo. ⁵ Wakkati nde ngonnodon ley hawju muuyde terde ndeen, muuyde meeden bonde de Tawreeta umini deen ina ngolla e 6alli men faa njaara en to maayde. ⁶ Ammaa joonin, en ndimdinaama e Tawreeta. Fodde Tawreeta ka66unoo6e en oon, en laatake maay6e, faa mbaawen gollande Laamdo dow laawol ke6ol ngol Ruuhu muudum hawjii, wanaa dow laawol kiinngol ngol binndi njamirnoo.

No Tawreeta Muusaa annidiniri ko woni luttal

⁷ Ndelle, dume mbi'eten? Tawreeta Muusaa oon wo hakke naa? Wanaa koy! Ammaa, si Tawreeta walaa fu, mi anndaano ko woni hakke. Sabo mi anndaano ko woni muuyude ko jeyaa si Tawreeta wi'aayno: «Taa muuyu ko a jeyaa!» ⁸ Ammaa hakke adii ko jamirooje kafi duum, de wadi e am siyijji

muuyde terde fuu. Sabo si Tawreeta walaano fu, hakke wo huunde waatunde.⁹ Miin e hoore am, nde mi anndaano Tawreeta arande ndeen, mido wuurnoo, ammaa ko kadaadi diin ngari duum, hakkeji laatii buurdi,¹⁰ de miin du, maayumi. Jamirooje kaanunoo6e wadande kam nguurndam deen, laatii jarooje kam to maayde.¹¹ Sabo hakke adii kadaadi diin, de hiili kam, wardi kam di.¹² Ndelle, Tawreeta Muusaa wo ceniido, jamirooje deen du wo ceniide, wo ponndiide, wo moyyude.

¹³ Ndelle, yalla ko woodi waddanii kam maayde naa? Dum waawaa laataade! Wo hakke wadi dum. Hono nii hakke annditirtee wo hakke jaati, sabo o nawtorake ko woodi faa rimana kam maayde. Ndelle, jamirooje deen kolli hakke oon wo huunde bonnde faa faltii haddi.

Haala durwugol neddo e hakke

¹⁴ Eden anndi Tawreeta Muusaa oon to Ruuhu Ceniido yuuri. De miin kaa, mi adunanke tan mo hakke dawrani.¹⁵ Sabo mi faamaay ko ngadammi duum: ko njidumi wadude duum, mi wadataa dum, de ko mbanyumi duum, wo duum ngadammi.¹⁶ Si mido wada ko mi yidaa wadude duum, ina holla mi jabii jamirooje Tawreeta deen ina mboodi.¹⁷ Ndelle, wanaa miin wadirta noon, wo hakke gondo ley am.¹⁸ Mido anndi

e ley am, dum woni e ley banndu am, ko woodi walaa e muudum. Yidude wadude ko woodi ina woni e am, de mi waawaa wadude dum.¹⁹ Mi wadataa ko woodi ko njidumi duum, wo ko boni ko mi yidaa duum ngadammi.²⁰ Ammaa si mi wadii ko mi yidaa, wanaa miin gollirta noon, wo hakke gondo ley am oon.²¹ Ko taykiimi dey: wakkati fuu mido yidi wadude ko woodi, de ko boni ina woni e am, ina hada kam.²² E ley bernde am mido seyoro Jamirooje Laamdo deen.²³ Ammaa mido maata al'aada bondo e ley banndu am, ina hada e laawol ngol hakkillo am wi'i na woodi ngool. Al'aada bondo oon ina wada kam maccudo hakke gondo ley banndu am oon.²⁴ Kay, mido yurminii! Moy waawi dannude kam e banndu yaarooru kam to maayde ndu?²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu!

Ndelle miin, e ley hakkillo am wo mi maccudo jamirooje Laamdo, ammaa e banndu am wo mi maccudo laawol hakke.

8

Haala nguurndam kawtudam e Ruuhu Laamdo

¹ Joonin kaa, jukkungo fuu walaa e hawtu6e e Iisaa Almasiihu been,² sabo baawde Ruuhu kokkooje en nguurndam saabe Iisaa Almasiihu deen ndimdinii en e baawde hakke e maayde fuu.³ Ko Tawreeta Muusaa

waawaayno wadude saabe lokkaaku balli men, wo duum Laamdo wadi. O nuli Biyiiko e ley tagaadi nanndundi e bi66e-Aadama jom'en hakkeeki been faa itta hakke. E ley tagaadi ndiin o jukkii hakke golloowo e ley balli men. ⁴ Dum fuu wo faa laa6al ngal Tawreeta yamiri ngaal hi66a e dow meeden, enen jokku6e Ruuhu 6e nganaa jokku6e muuyde terde been. ⁵ Jokku6e muuyde terde been, muuyde terde na ndawrana hakkillooji mu66en. De jokku6e Ruuhu been, wo Ruuhu dawranta hakkillooji mu66en. ⁶ Hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum, na waddana joomum maayde. Hakkillo jokkoowo ko Ruuhu jeyi du, na waddana joomum nguurndam e jam. ⁷ Sabo hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum tan ina wanyi Laamdo. Joomum downtantaako Jamirooje Laamdo deen. Si goonga du, waawaa. ⁸ Jokku6e muuyde terde been mbaawaa welude Laamdo.

⁹ De onon le, on njokkataa muuyde terde, ammaa odon njokka Ruuhu, si goonga fu Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon. Neddo fuu mo walaa Ruuhu Almasiihu oon, waldaa e Almasiihu. ¹⁰ Kaa si Almasiihu ina woni e moodon, fay si taweede balli mon wo maaydi saabe hakke, yonkiiji mon kaa wo buurdi saabe on ndaardaama on fonnditi6e. ¹¹ Si Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon, Laamdo buurtindo

Iisaa Almasiihu e hakkunde maay6e oon, hokkan balli mon maayooji diin nguurndam, hokkiran dum Ruuhu muudum gondo ley berde mon oon.

¹² Ndelle, sakiraabe, won ko tilsani en, de dum wanaa jokkude muuyde terde. ¹³ Sabo si on mburdii odon njokka muuyde terde, on maayan. Ammaa si on mbardii muuyde deen Ruuhu Laamdo fu, on mbuuran. ¹⁴ Be Ruuhu Laamdo dowata fuu wo bi66e Laamdo. ¹⁵ Laamdo hokkaay on Ruuhu gadoowo on maccu6e faa ngarton e kulol. O hokkii on Ruuhu gadoowo on bi66e Laamdo. Kam wadata faa noddiren Laamdo «Abba». ¹⁶ Ruuhu oon e hoore muudum na hawta e berde meeden faa laamna en wo en bi66e Laamdo. ¹⁷ Si en bi66e, wo en ronoobe du. En ndonan ko Laamdo aadiino duum, en ndondan e Almasiihu du. Sabo sini en njardi torra e makko fu, en kebidan e makko teddeengal du.

Haala teddeengal ga-roowal

¹⁸ Mi hiisake torraaji wakkati joonin mbaawaa fonndeede e teddeengal ngal Laamdo banginanta en. ¹⁹ Si goonga, tagoore fuu ina heppi nyannde nde Laamdo banginta bi66e muudum ndeen. ²⁰ Sabo tagoore ndeen ina faddee hi66inde ko nde jeyi gollude. Wanaa e muuyde mayre dum wadaa, wo Laamdo muuynoo dum. Ammaa jikke ina heddi, ²¹ sabo tagoore

ndeen rimdinte e maccun-
gaaku nyolngu, yaaree e
ley ndimaaku e teddeengal
ngal 6i66e Laamdo ndesanaa.
²² Sabo eden anndi, faa
joonin tagoore ndeen fuu ina
uuma ina tampi e naawalla
jatawere. ²³ Wanaa ko tagaa
tan uumata, enen hefir6e
Ruuhu Laamdo oon hono
dokkal Laamdo artiingal,
enen du eden uuma. Eden
keppi Laamdo wadaay en
6i66e muudum, de rimdina
balli men. ²⁴ En kisaanaama,
de wo ley jikke dow ko
warata tafon. De jikke
kebaado selii laataade jikke,
sabo neddo yowataa jikke e
dow ko he6i. ²⁵ Ammaa si
eden njowi jikke e dow ko en
kebaay tafon, en ndoomiran
dum munyal.

²⁶ Katin du, Ruuhu waran
na walla en e lokkaaku men.
Sabo si goonga, en anndaa
no kaanden wadirde du'aare
ni. Ammaa Ruuhu oon e
hoore muudum nyaaganto
en Laamdo, nyaagoranoo en
uumaali burdi haalaaji lug-
gude. ²⁷ Laamdo kumpitiido
ko woni ley berde men oon
du ina anndi anniya Ruuhu,
sabo wo e muuyde makko
Ruuhu oon nyaagirantoo
seniibe been.

²⁸ Eden anndi Laamdo
ina gollira huunde fuu faa
laatanoo yidube dum ko
woodi, 6e o noddi fodde
anniya makko. ²⁹ Sabo 6e
Laamdo anndi gilla tagaaka
been, o fodanake dum'en
nanndude e Biyiiko oon, faa
Biddo oon laatoo afo ardiido
dow sakiraa6e heew6e.

³⁰ Katin du 6e o fodanii
been, o noddii dum'en, 6e
o noddi been, o tiigorake
dum'en fonnditiibe, 6e o
tiigorii fonnditiibe been du, o
hokkii dum'en ngedu mu66en
e teddeengal makko.

Haala njinngu Almasiihu

³¹ Caggal duum fuu, dume
mbi'eten? Si Laamdo ina
wondi e meeden, moy
waawani en? ³² Kanko, fay
Biyiiko oon e hoore muudum
o hadaay en, o hokkitirii dum
saabe meeden en fuu. Si noon
woni moyyere makko, wanaa
o hokkidan en e muudum
huunde fuu naa? ³³ Moy
yaarata 6e Laamdo subii been
sariya? Fay gooto, sabo
Laamdo tiigorake 6e fonndi-
tiibe! ³⁴ Moy waawi felude
6e yeeso sariya? Fay gooto,
sabo Iisaa Almasiihu maayii,
ko buri dum du, o iirtake. Imo
joodii gere nyaamo Laamdo,
imo nyaaganoo en. ³⁵ Dume
waawi senndude en e njin-
ngu Almasiihu? Tiidallaaji
naa, 6illaare naa, torra naa,
yolbere naa, kolndam naa,
masiiba naa, maa kaafaahi
naa? ³⁶ Wo hono no Binndi
diin mbiiri:

«Saabe maada miden nesa
maayde

nyannde fuu,

miden ndaardee hono baali
kirseteedi ni.»*

³⁷ Ammaa e ley majjum fuu,
saabe jiddo en oon, eden buri
fay jaalotoo6e. ³⁸ Sabo mido
tannyori, wanaa maayde,
wanaa nguurndam, wanaa
maleyka'en, wanaa laamu,
wanaa ko warijoonin, wanaa

* 8:36 Jabuura 44.23.

ko waroyta, wanaa semmbe,
³⁹ wanaa ko woni faa dow,
 wanaa ko woni faa ley,
 huunde fuu ko tagaa waawaa
 senndude en e njinngu ngu
 Laamdo wadani en leykawtal
 meeden e Joomiraado men
 Iisaa Almasiihu.

9

*Haala lenyol ngol Laamdo
 subii*

¹ Wo goonga kaalammi
 miin kawtuɗo e Almasiihu,
 mi fenataa. Bernde am
 nde Ruuhu Ceniido dowata
 ndeen, ina seedanoo kam
 mido haala goonga. ² Bernde
 am ina woodi mettorgal cat-
 tungal, nde selataa naawude
³ saabe Alhuudiyankoo6e
 been. Mi jabanno laataade
 kudaado mi seeda e Almasi-
 ihu miin e hoore am si ina
 nafannoo sakiraabe am 6e
 kawtumi yuwdi been. ⁴ Been
 ngoni Israa'iila'en. Laamdo
 wadi 6e bi66e muudum, holli
 6e teddeengal muudum.
 Kam6e njeyi aadiiji diin e
 Tawreeta Muusaa oon. Wo
 kam6e Laamdo anndini no
 6e ndewirta dum, kam6e
 Laamdo wadani amaanaaji
 muudum. ⁵ Kam6e yuuri
 e maamiraabe Israa'iila
 arandee6e been. Almasiihu
 du, neddaaku muudum yuuri
 e lenyol ngool. Jettooje
 ngoodanii Laamdo tiimudo
 huunde fuu faa abada!
 Aamiina.

⁶ Dum fuu wanaa wi'ude
 konngol Laamdo ngool hun-
 ngake laataade. Sabo wanaa
 yuurube e Israa'iila been

fuu ngoni Israa'iilankoo6e,
⁷ wanaa yuurube e Ibrahi-
 ima been fuu ngoni bi66e
 muudum jaati. Sabo Laamdo
 wi'ii Ibrahiima: «Wo faro
 Isiyaaka yuwdi maa hiisor-
 tee.»* ⁸ Inan ko dum yidi
 wi'ude: wanaa bi66e Ibrahi-
 ima rimiraabe no yimbe
 fuu ndimirtee nii ngoni
 bi66e Laamdo, ammaa wo
 rimiraabe saabe amaana
 been tiigoraawo yuwdi
 makko. ⁹ Sabo Laamdo
 wadii amaana e haalaaji
 diin, wi'i, «Mi wartan e
 hono wakkati o mawuuri,
 de Saaratu heban gidɗo
 gorko.»† ¹⁰ Wanaa dum tan.
 Ndaaren no Rebeka hooyiri
 reedu bi66e dido du. Baaba
 ma66e wo gooto, Isiyaaka,
 maami en oon. ¹¹⁻¹² Gilla
 bi66e been ndimaaka sakkoo
 6e ngada ko woodi naa ko
 boni, ndeen Laamdo wi'i
 Rebeka: «Mawniiwo oon
 laatoto maccudo minyiiwo
 oon.»‡ O wadirii noon faa
 anniya makko dow subagol
 tabita. Subagol makko ngool
 yowaaki e golle yimbe, wo e
 Laamdo noddoowo oon ngol
 yowii. ¹³ Wo noon Binndi diin
 mbiiri: «Yaakuuba korsinmi,
 de Isuwa mbanyumi.»§

¹⁴ Ndelle, dume mbi'eten?
 Laamdo wo oonyiido naa?
 Kayto! Fay seeda! ¹⁵ Inan ko
 o wi'i Muusaa:

«Mi hinnoto mo muuyumi
 hinnaade,
 mi yurmoto mo muuyumi
 yurmaade.»*

* 9:7 Fuddoode 21.12. † 9:9 Fuddoode 18.10, 14. ‡ 9:11-12 Fuddoode 25.23.

§ 9:13 Malakiya 1.2-3. * 9:15 Wurtagol 33.19.

16 Ndelle, subagol makko yowaaki e muuyde neddo naa e tinnaare muudum, ammaa wo dow Laamdo jurmotoodo oon ngol yowii.

17 Sabo e ley Binndi diin, Laamdo wi'ii Fira'awna: «Ko ngadirmaami kaananke dey, faa mi hollira baawde am e maada, katin du faa innde am gooynee e adunaaru ndu fuu.»† 18 Ndelle, Laamdo yurmoto mo muuyi, yoornan bernde mo muuyi.

19 Ndelle on yaman kam: «Si wo noon worri fu, dume Laamdo felirta yimbe? Moy waawi salaade muuyde makko deen?» 20 Aan bii-Aadama oon, wo a moy faa njeddaa Laamdo? Yalla loonde mahaande ina yama mahudo dum oon: «Ko wadi de mahirdaa kam ni?»? 21 Mahoowo loode ina waawi wadude e loope deen ko yidi fuu: e loopal gootal o maha loonde gollirteende ko teddi, o maha wonnde du gollirteende ko hebaa fuu. 22 Woodi, fay si taweede Laamdo muuyi bangannde tikkere muudum e baawde muudum, o munyanii be o tikkani been munyal cattungal, dum woni haandu6e e halkude been. 23 O wadirii noon du faa o banganke keewal darja makko dow be o yurmotoo been, be o segilanii gilla ko booyi faa ngonda e darja makko. 24 Dum woni enen be o noddi been. De wanaa e ley Alhuudiyankoo6e tan, wo e ley lenyi goddi diin du.

25 Dum woni ko Laamdo wi'i e annabi Hoseya:

«Yimbe be nganaa yimbe am, mi noddiran be yimbe am,

yimbe be korsinaaka been, mi noddiran be yimbe am horsu6e.

26 Katin du, nokku do be mbi'etee be nganaa yimbe am,

doon be inndiroytee bi66e Laamdo buurdo.»‡

27 Annabi Esaaya du haalii haala Israa'iilankoo6e, wi'i: «Fay si bi66e Israa'iila keewiri no njaareendi maayo ni, seeda ma66e tan hisintee, 28 sabo Joomiraado tabintinan konngol muudum dow adunaaru, hi66inan ngol fuu law.»§ 29 Katin du wo nii Esaaya wiirunoo gilla arande:

«Sini Joomiraado jom baawde fuu oon accidaayno en yuwdi,

tawanno en laatake hono wuro Sodoma ni, en nanndii e wuro Gomoora.»*

No Laamdo ndaardata goondinbe Iisaa been fonnditiibe

30 Ndelle, dume mbi'eten? Inan ko mbi'eten: yimbe be nganaa Alhuudiyankoo6e be pilaakino fonnditaare been, be kebii fonnditaare, dum woni fonnditaare saabe goondinal. 31 Ammaa Israa'iilankoo6e pilorake fonnditaare e jokkugol Tawreeta, de be kebaay

† 9:17 Wurtagol 9.16. ‡ 9:26 Hoseya 2.25, 2.1. § 9:28 Esaaya 10.22-23.

* 9:29 No Sodoma e Gomoora kalkiraa ni winndaama e ley Fuddoode 19.1-29.

fonnditaare ndeen. ³² Ko wadi? Sabo 6e piloraaki dum goondinal, wo e golle ma66e 6e pilorii dum. Ndelle 6e pergake e «hayre fergoore ndeen» ³³ hono no Binndi diin mbiiri ni:
«Inan, mi joyyinan e Siyona hayre nde yim6e pergotoo e muudum, tefaare li6oore dum'en. De goondindo nde fuu semtintaake.»†

10

¹ Sakiraa6e, ko muuyumi ley 6ernde am e ko nyaagotoomi Laamdo wo Israa'iilankoo6e kisinee. ² Mido seedanoo 6e 6e njinnganii Laamdo sanne, de jinngi diin ngaldae e paamal. ³ Be paamaay fonnditaare nde Laamdo hokkata ndeen, faa 6e pilanii ko'e ma66e dabare laataade fonnditi6e. Duum wadi de 6e dwtanaaki laawol ngol Laamdo ndaardata neddo wo ponnditiido ngool. ⁴ Sabo Almasiihu woni timmoode jamirooje Tawreeta faa goondindo dum fuu ndaardee ponnditiido.

No kisindam woodirani goondindo Almasiihu fuu

⁵ Inan ko Muusaa winndi dow fonnditaare yuurunde e Tawreeta ndeen: «Neddo gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»* ⁶ Ammaa inan ko haala Laamdo wi'i dow fonnditaare yuurunde e goondinal ndeen: taa wi'u e 6ernde maa «Moy yeenjata

dow kammu?» Dum woni faa jippina Almasiihu, ⁷ naa «Moy yahata laakara?» Dum woni faa ummintina Almasiihu e hakkunde maay6e. ⁸ Ndelle, dume Binndi diin mbi'i? «Konngol Laamdo ina badii ma, ingol woni e hunnduko maa, ingol woni e 6ernde maa.»† Konngol ngool woni kabaaru goondinal ngal min mbaajotoo ngaal. ⁹ Si a wi'ii e hunnduko maa Iisaa wo Joomiraado, de a goondinii e 6ernde maa Laamdo iirtinii mo e maayde fu, a hisinte. ¹⁰ Sabo wo e 6ernde neddo goondinta, de Laamdo ndaardan dum ponnditiido. Wo e hunnduko neddo haaldata ko goondini, de Laamdo hisina dum. ¹¹ Wo hono Binndi diin mbiiri: «Goondindo mo fuu semtintaake.» ¹² Joonin, walaa ko senndi Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke. Be fuu Joomii 6e wo gooto, kam woni kebbinoowo moyyereeji muudum e noddoo6e dum 6een fuu. ¹³ Sabo «neddo fuu noddudo innde Joomiraado, hisinte.»‡

¹⁴ Ammaa noy 6e kebirta noddude mo si 6e ngoondinaay mo? Noy 6e ngoondinirta mo si 6e nanaay kabaaru makko? Noy 6e nanirta kabaaru makko si baajotoodo walaa? ¹⁵ Noy yim6e mbaajortoo du si nulaaka? Binndi diin mbi'ii: «Ndaar, koyde jottinooje Kabaaru Lobbo na mbelna 6ernde koy!»§ ¹⁶ De

† 9:33 Esaaya 28.16. * 10:5 Lewinkoo6e 18.5. † 10:8 Fillitagol Tawreeta 30.12-14. ‡ 10:13 Jowiila 3.5. § 10:15 Esaaya 52.7.

wanaa yim6e fuu njabani
Kabaaru Lobbo oon. Annabi
Esaaya wi'ii: «Joomiraado,
moy goondini waaju amin?»*
17 Ndelle goondinal ina yuura
e nanude waaju, waaju du
ina yuura e konngol Almasi-
ihu.

18 De mido yama yalla Is-
raa'iilankoo6e nanaay naa?
Be nanii koy! Aayaare wi'ii:
«Daade ma66e nanaama e
adunaaru fuu,
konngi ma66e njottake faa
hoore leydi.»†

19 Mido yama katin: Is-
raa'iilankoo6e paamaay naa?
Gilla arande Muusaa winndii
ko Laamdo wi'i:

«Mi wadan faa kiron yim6e
6e nganaa yuwdi goon-
gaari,
mi wadan faa tikkanon yuwdi
ndi walaa hakkillo.»‡

20 Ndeen kaa, annabi Esaaya
hulaay wi'ude caggal duum:
«Yim6e 6e pilaakino kam been
njiitii kam,
yim6e 6e yamanaay kam been
du,

mi 6anganii dum'en
hoore am.»§

21 Ammaa to Israa'ila,
Laamdo wi'ii:

«Fajiri faa futuro mido filoo
jabbaade yim6e salii6e,
sattu6e.»*

11

*No Laamdo holliri ina yur-
moo Israa'iilankoo6e*

1 Ndelle, mido yama
yalla Laamdo yoppii yim6e
muudum Israa'iilankoo6e

been naa? O yoppaay!
Sabo miin e hoore am
wo mi Israa'iilanke, wo
mi yuwdi Ibrahiima, wo e
lenyol Benyamin njeyaami.

2 Laamdo yoppaay yim6e
muudum 6e subinoo gilla
arande been. Yalla on

anndaa ko Binndi diin mbi'i
nde annabi Iliyaasa woy-
anannoo Israa'iilankoo6e
been to Laamdo naa? O
wi'ii: 3 «Joomiraado, 6e mbarii
annabaabe maa, 6e kalkii
kirsirde maa sadaka. Miin
tan heddii, de i6e ndaara no
6e mbarda kam.» 4 Ammaa

dume Laamdo jaabii mo? O
wi'ii: «Mi resanii hoore am
wor6e ujunaaje njeddo 6e
cujidanaay tooru wi'eteendu
Ba'al.» 5 Hono noon,

hakkunde yim6e hannden
been, ina woodi yim6e seeda
6e Laamdo suborii saabe
hinney muudum. 6 De si

o suborake 6e hinney fu,
en anndan o suboraaki 6e
saabe golle ma66e. Si wo
saabe golle ma66e fu, hinney
Laamdo oon heddataako
laataade hinney katin.

7 Ndelle, dume laatii? Ko
laatii dey, Israa'iilankoo6e
been kebaay ko pilotonoo
duum, wo 6e Laamdo subii
been ni ke6i dum. Heddiibe
been, berde mu66en njoornaa
8 hono no winndiraa ni:

«Laamdo uddii hakkillooji
ma66e,
wumnii gite ma66e,
faadinii noppi ma66e.

Faa hannden noon worri.»*

9 Daawda du wi'ii:

* 10:16 Esaaya 53.1. † 10:18 Jabuura 19.5. ‡ 10:19 Fillitagol Tawreeta 32.21.

§ 10:20 Esaaya 65.1. * 10:21 Esaaya 65.2. * 11:8 Fillitagol Tawreeta 29.3,
Esaaya 29.10.

«Wo rewugol ma66e bonngol ngool laatanoo 6e tuugol† faa 6e njana ley maggol, laatanoo 6e fergere faa 6e njukkee.

¹⁰ Wo gite ma66e ni66inee taa 6e nji'a, wo 6aawe ma66e turee faa abada!»‡

¹¹ Ndelle, mido yama: ko Alhuudiyankoo6e been pergii duum, yalla wo faa 6e caama faa abada naa? Wanaa koy! De wo saabe lutti ma66e diin, yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been kebiri kisindam, faa Alhuudiyankoo6e been kira. ¹² Si lutti ma66e diin laatanake yim6e adunaaru barke, si mursey ma66e du laatanake 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been barke, barke oon buran dum manngu sanne si Alhuudiyankoo6e been fuu tuubii.

Haala hisineede yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e

¹³ Joonin, wo onon yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been kaaldammi: ko laatiimi nulaado e moodon duum, mido mantoro gollal ngal kokkaami ngaal ¹⁴ de na hasii mi heban waddude kiram e ley lenyol am, faa mi hisina wo66e ma66e. ¹⁵ Sabo si wodfineede Alhuudiyankoo6e wadi de yim6e adunaaru ndewrintinaa e Laamdo fu, dume laatoytoo si 6e nja66owaama? Dum laatorto hono wo 6e yaltube e maayde!

¹⁶ Si tamre arandeere sakkaama Laamdo, tame keddiide deen du cakkaama. Si dadi lekki cakkaama Laamdo, licce deen du cakkaama. ¹⁷ Joonin le, Israa'ilankoo6e ina nga'i hono no lekki jaytun ki licce muudum godde caltaa. Aan mo wanaa Alhuudiyanke nanndudo e lical jaytun laddeehi, a waddaama, a dobaama e jaytun kiin. Nii kebirdaa ngedu e ko yuurata e dadi jaytun kiin. Ada heba barke lekki kiin, ada mawnida e licce godde deen. ¹⁸ Saabe majjum, taa mantodaa yeeso licce caltaade deen. De si ada mantoo fu, miccodaa wanaa aan wurni dadi diin, wo dadi diin mbuurni ma. ¹⁹ Ina woodi tawee ada wi'a: «Ko wadi de licce deen caltaa dey, wo faa miin mi naata, mi dobee do.» ²⁰ Goonga! Ammaa ko de caltiraa dey, wo rafi goondinal majje. Aan ada heddii e dobeede saabe goondinal maa. Ndelle, taa mawninkina, ammaa hulu. ²¹ Sabo si Laamdo accaay licce arandeeje deen fu, accataa ma aan du. ²² Ndelle, taykita moyyuki Laamdo e tikkere muudum fuu: tikkere makko na woni e saamu6e been, de moyyuki makko na woni e maada sini ada tabiti e moyyuki kiin. Si wanaa duum fu, aan du a saltete. ²³ Israa'ilankoo6e du, si 6e njoppii salaare ma66e de 6e ngoondini fu, Laamdo nannan 6e katin hono no

† 11:9 Tuugolwo ko wo66e mbi'ata huuseeru maa bedorgal. ‡ 11:10 Jabuura 69.23-24.

licce ndobirtee e lekki. Sabo Laamdo ina jogii baawde dobude 6e e lekki kiin katin. ²⁴ Ndelle aan yuurudo e lekki laddeehi oon, si a saltaama e makki a dobaama e lekki jaytun aawaaki kiin, haala fuu walaa licce yuurde e lekki aawaaki kiin, si caltanooma ina mbaawi dobeede e inna mu66en.

No Laamdo yurmortoo yimbe fuu

²⁵ Sakiraa6e, mi yidaa ndullon ko suudi dum do, he6a taa ndaardon ko'e mon wo on jom'en hakkillo: Israa'iilankoo6e laatake yoor6e berde, de dum timman wakkati siyiiji yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e fuu ngoondini, naati laamu Laamdo. ²⁶ Hono noon Israa'iilankoo6e been fuu kisinirtee, no Binndi diin mbiiri ni:

«Kisinoowo yuuran e Siyona, ittan luttal fuu e yuwdi Yaakuuba.»[§]

²⁷ «Dum woni amaana am e ma66e wakkati nde mooytammi hakkeejji ma66e.»^{*}

²⁸ Ko Alhuudiyankoo6e been njabaay Kabaaru Lobbo oon duum, 6e laatorii way6e Laamdo, ammaa wo dum saabe moodon faa kebon Kabaaru oon. De ko Laamdo subii 6e duum, 6e laatake 6e o yidi saabe maami-raabe ma66e. ²⁹ Wo noon, sabo Laamdo waylitataa anniya dow mo moyyinani dokke muudum, e dow mo

noddi. ³⁰ Onon yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, arande on calakeno Laamdo, de joonin kaa on ke6ii yurmeende saabe sattere Alhuudiyankoo6e. ³¹ Noon du, joonin wo been calii Laamdo, de Laamdo yurmii on. De dum laatake faa been du ke6a yurmeende makko. ³² Sabo Laamdo uddii yimbe fuu e ley salaare, faa o yurmoo 6e fuu.

³³ Hey barkeejji Laamdo korsudi ina keewi! Hakkilantaaku makko e anndal makko ina luggi! Fay gooto waawaa annude anniyaaji makko. Fay gooto waawaa faamude laabi no o gollirta. ³⁴ Wo hono noon winndiraa:

«Moy anndi miilooji Joomiraado? Moy laatii tindinoowo dum?»[†]

³⁵ «Moy artii hokkude mo sakko o yo6a dum?»[‡]

³⁶ Si goonga, huunde fuu e makko yuuri, huunde fuu wo kanko tiigii, huunde fuu wo kanko jeyi. Wo teddeengal woodan mo faa abada! Aamina.

12

No goondinbe Iisaa kaani wuurdude

¹ Ndelle sakiraa6e, mido nyaagoo on sanne saabe yurmeende Laamdo, cakkee ko'e mon laatodon sadaka buurdo, ceniido, beldo Laamdo. Dum woni dewal ngal kaandon rewruude mo ngaal. ² Taa nyemmbitee

§ 11:26 Esaaya 59.20. * 11:27 Yeremiya 31.33-34. † 11:34 Esaaya 40.13.

‡ 11:35 Ayuuba 41.3.

adunaaru, ammaa accee Laamdo heydintina hakkilooji mon faa berde moodon mbaaylitoo. Ndeen, on mbaawan anndude muuyde Laamdo: ko woodi e ko weli mo e ko hi66i.

³ Saabe moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen, mido wi'a mono e moodon fuu: taa njaaree ko'e moodon to on njottaaki, ammaa ndaardon ko'e mon e miilooji hakkilantaaku, kawrooji e goondinal ngal Laamdo etani on ngaal. ⁴ Gooto e meeden fuu ina jogii terde keewde, de terde deen fuu kawtaa golle. ⁵ Hono noon, enen e keewal meeden fuu, wo en neddo gooto e ley kawtal meeden e Almasiihu. En fuu eden njeйдаa no terde fuu njeйдаiraа e 6anndu ni.

⁶ En kokkaama dokke ceedude de Laamdo hokkiri en moyyere muudum. Si Laamdo hokkii neddo haaltude konngol ngol watti e muudum, haaltira ngol no fotiri e goondinal muudum. ⁷ Mo Laamdo hokki dokkal wallude wo66e, o walla 6e. Mo o hokki dokkal jannginde, o janngina. ⁸ Mo o hokki dokkal semmbindina yim6e, o semmbindina dum'en. Mo o hokki dokkal moyyande wo66e du, o hokkira e yardaamuye. Mo o hokki dokkal ardaade, o ardoroo tinnaare. Mo o hokki dokkal yurmeende du, o yurmoroo wo66e e seyo.

⁹ Njinngu moodon laatoo ngu waldaa e naafikaaku.

Mbanyee ko boni, kab6ee e ko woodi. ¹⁰ Njidfunduree njinngu sakiraagu, mono fuu teddina bannum faa 6urna dum hoore muudum. ¹¹ Taa accee tinnitaare mon feewa. Ngollanon Joomiraado e berde mon fuu. ¹² Mbeltee e ley jikke moodon, munyee torra, tinnee keddododon e du'aare. ¹³ Mballee seniibe Laamdo e haajuuji mu66en, laatee jab6otoo6e weer6e. ¹⁴ Mbarkinee torroo6e on. Mbarkinon 6e, taa kudon 6e. ¹⁵ Ceyodee e seyiibe, mboydee e woyoo6e. ¹⁶ Laatodee miilo wooto. Taa pilee manngu ammaa kawtee ko'e mon e lokkaa6e. Taa tiigoree ko'e mon on jom'en hakkillo. ¹⁷ Si goddo wadii on ko boni, taa njomnitee dum. Kakkilanee wadude ko yim6e fuu ndaarata na njardi. ¹⁸ Si na laatoo, ngondiree e yim6e fuu e jam. Pilodon dum haddi no mbaawrudon. ¹⁹ Sakiraa6e horsu6e, taa njomnitaneе ko'e mon. Ko kaandon wadude dey, accee tikkere Laamdo ndeen yomnitanoo on. Sabo e ley Binndi diin Joomiraado wi'ii: «Miin woni jomnitotoodo, miin yobooyta 6e.»* ²⁰ Ina winndaa katin: «Si ganyo ma yolbii fu, nyaamnaа dum, si domdii njarnaa dum. Si a wadii nii fu, a wadan o semta saabe ko o wadi ko boni duum.»† ²¹ Taa accu ko boni jaale, ammaa jaalora ko boni duum e ko woodi.

13

* 12:19 Fillitagol Tawreeta 32.35. † 12:20 Banndi 25.21-22.

Haala dowlanaade laamiibe

¹ Mono fuu dowlanoo laamiibe, sabo laamu walaa si wanaa yuurungu to Laamdo. Laamiibe fuu wo Laamdo joyyini dum'en.

² Saabe duum, neddo fuu caliido laamu leydi salake ko Laamdo yamiri. Caliido yamiroore Laamdo du foodanan hoore muudum jukkungo. ³ Gadoowo ko woodi walaa ko huldata hooreebe been, wo gadoowo ko boni hulata 6e. Ada yidi tawee a hulataa laamiibe leydi naa? Ndelle, ngadaa ko woodi. Ndeen laamu yettete. ⁴ Sabo laamiibe

wo gollanoobe Laamdo faa nafe. Ammaa si tawii wo ko boni ngadataa, kulaa, sabo wanaa bolum laamiibe mbakkorii kaafaahi. Wo 6e gollanoobe Laamdo faa 6e tabintina jukkungo muudum dow gadoowo ko boni fuu.

⁵ Ndelle, tilay dowlanodon laamiibe been, wanaa saabe hulde jukkeede tan, ammaa faa taa berde mon pela on du. ⁶ Dum wadi de odon njoba lampo, sabo laamiibe been wo gollanoobe Laamdo, hokkuba wakkatiji mu6ben fuu faa laamoo. ⁷ Kokkee mono fuu ko jeyi hokkeede. Kokkee lampo mo kaandon hokkude lampo, kokkon tino mo kaandon hokkude tino. Kulon mo kaandon hulude, teddinon mo kaandon teddinde.

Noyimbe njeyriyidundurde

⁸ Taa njoganee fay gooto nyamaande. Huunde wootere tan haani laataade

nyamaande, dum woni yidundurde. Sabo jiddo gondo muudum fuu, tabintinii jamirooje Tawreeta. ⁹ Odon anndi kadaadi dii do: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa muuyu ko a jeyaa». Kanji e jamirooje godde deen fuu ina kawriti e yamiroore wootere. Ndeen woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.» ¹⁰ Jiddo gondo muudum wadataa dum ko boni. Ndelle njingu na tabintina Tawreeta oon.

¹¹ Taykee kujje deen, sabo odon anndi wakkati mo ngonden e muudum. Wakkati mo kaandon finude oon yonii. Sabo joonin kisindam 6uri badaade en diina nde naatunoden e goondinal ndeen. ¹² Jemma badake timmude, nyalooma battake. Ndelle, celen gollude golle nimre, kooyen kabitirde annoora. ¹³ Mbuurden no haaniri, hono no wonbe ley annoora nyalooma. Wanaa e ley fijirde bonnde e sulagol, wanaa e gollleeji balli tuundi e rafi semto, wanaa e poodundural e kiram. ¹⁴ Bornoree Joomiraado meeden Iisaa Almasi-ihu hono no kaddungal ni, taa kilnee muuyde terde moodon, taa nyaamnon de.

14

Haala lokkaabe e jom'en semmbe

¹ Nja6bee mo goondinal muudum lokiidi tawa on pel-daay dum ko miilotoo. ² Hasii goddo ina woodi goondinal

faa na waawi nyaamude huunde fuu, tawee goddo du goondinal muudum ina lokkidi faa nyaamataa teewu. ³ Nyaamoowo teewu oon taa yawa mo nyaamataa teewu oon. Mo nyaamataa teewu oon taa fela nyaamoowo teewu oon, sabo Laamdo ja66ake mo. ⁴ Aan, wo a moy faa pelaa gollanoowo goddo? Yalla imo darii faa woodi naa o saamii, dum fuu wo donngal joomiiko. O daroto faa wooda du, sabo Joomiraado ina woodi baawde jogaade mo faa o daroo.

⁵ Hasii goddo ina jogorii nyalaande wootere ina buri godde teddude, tawee goddo du ina jogorii nyalaade fuu wo potu. Mono fuu tannyora ko miilotoo dum e ley hakkillo muudum. ⁶ Burdindo nyalaande oon wadirii dum saabe Joomiraado. Katin du, nyaamoowo ko yidi fuu oon wadirii dum saabe Joomiraado, sabo imo yetta Laamdo. Mo nyaamataa teewu oon du wadirii dum saabe Joomiraado, imo yetta Laamdo kanko du. ⁷ Sabo faygooto e meeden wuurantaa hoore muudum, katin du faygooto e meeden maayantaa hoore muudum. ⁸ Si en mburii, wo Joomiraado mbuuranden. Si en maayii du, wo Joomiraado maayanden. Si en mburii naa si en maayii fu, wo Joomiraado oon jeyi en. ⁹ Sabo Almasiihu maayii, de ummii e maayde faa laato Joomiraado wuur6e e

maay6e fuu.

¹⁰ Aan, ko wadi de ada fela sakiike maa goondindo oon? Naa aan, ko wadi de ada yawa sakiike maa goondindo oon? En fuu, en ndaroyto yeeso sarorde Laamdo. ¹¹ Sabo ina winndaa:

«Joomiraado wi'ii:

«Tannyoree, no tannyordon mi buurdo:

Koppi fuu kofanto kam, demle fuu ceedoto miin woni Laamdo.»*

¹² Ndeen mono e meeden fuu jaabanto hoore muudum yeeso Laamdo.

¹³ Dum le, taa pelunduren hakkunde meeden katin. Kooyee anniya reentaade e huunde fuu ko waawi fergude sakiike mon naa ko libata dum. ¹⁴ Saabe kawtal am e Joomiraado men Iisaa mido tannyori nyaamdu fuu e hoore muudum harmaa. Ammaa si neddo miilii goddum wo karmudum, dum harmanan dum kam kaa. ¹⁵ Si a torrii sakiike maa goondindo oon saabe ko nyaamudaa, a jokkaay laawol njingu. Taa halku mo Almasiihu maayani dow ko nyaamete. ¹⁶ Ndelle, ko ndardon na woodi duum, tinnee taa wob6e mbonkoo on saabe majjum. ¹⁷ Sabo laamu Laamdo wanaa kabaaru nyaamdu naa njaram, wo kabaaru fonnditaare e jam e seyo ley kawtal Ruuhu Ceniido. ¹⁸ Golliranoowo Almasiihu hono noon fuu, welan Laamdo, yim6e du teddinan dum. ¹⁹ Ndelle,

* 14:11 Esaaya 45.23.

piloden ko beydata jam hakkunde meeden. Mono fuu filoo ko semmbindinta bannum ley goondinal.

²⁰ Taa mbonnon golle Laamdo saabe haala nyaamdu. Si goonga, nyaamdu fuu ina laabi, ammaa si nyaamdu ndu nyaamataa nduun ina ferga sakiike maa, nyaamude ndu woodaa. ²¹ Ko woodi dey, wo taa nyaamon teewu naa njaron doro, naa ngadon huunde fuu ko fergata sakiike moodon. ²² Huunde fuu ko ngoondindaa, njogodaa dum hakkunde maa e Laamdo. Barke woodanii mo sikkitirtaa ko woni e hakkillo muudum. ²³ Ammaa si neddo wadii sikki-sakka de nyaami fu, jukkete, sabo joomum nyaamiraay goondinal. Huunde fuu ko waldaa e goondinal wo luttal.

15

¹ Enen sellube goondinal been, eden kaani wallude 6e goondinal mu6ben lokkidi been. Haanaa ngaden ko weli en tan. ² Gooto e meeden fuu filoo ko welata gondo muudum, faa nafa dum, de semmbindina dum ley goondinal. ³ Sabo fay Almasiihu jokkaay mbelirka yonki muudum, ammaa laatake no winndiraa ni: «Mbonkaaji mbonkiibe ma diin e am njani.»* ⁴ Ko winndanoo arande e ley Binndi diin duum, winndaama faa jangina en. Idi kolla en munyal, idi cellina berde

men, faa keben tannyoral ley jikke men. ⁵ Laamdo jom munyal, cellinoowo berde oon, hokku on laataade jom'en miilo wooto hono no Iisaa Almasiihu anndiniri on ni. ⁶ Noon teddirton Laamdo e anniya gooto e daande wootere. Oon woni Baaba Iisaa Almasiihu Joomiraado men.

⁷ Nja66unduree no Almasiihu ja6borii on ni, faa Laamdo teddinee. ⁸ Mido wi'a on: Almasiihu warii gollani Alhuudiyankoo6e. Ko o gollani 6e duum hollitii Laamdo wo koolniido, sabo tabintinii amaanaaji di wadannoo maamiraa6e ma66e diin. ⁹ Woodi du, wo faa lenyi goddi diin teddina Laamdo dow yurmeende muudum, hono no winndiraa:

«Saabe duum, mi yettete hakkunde lenyi, mi yimante faa teddina innde maa.»†

¹⁰ Ina winndaa katin:

«Onon lenyi, mbeltodee e yim6e Joomiraado been.»‡

¹¹ Katin du:

«Njettee Joomiraado, onon lenyi fuu! Manee mo, onon siyiiji yim6e fuu!»§

¹² Annabi Esaaya du wi'ii:

«yuurudo e lenyol Yesa warowan, oon ummoytoo faa laamoo lenyi adunaaru.

Di njowan jikke majji e makko.»*

* 15:3 Jabuura 69.10. † 15:9 2 Samuwiila 22.50, Jabuura 18.50. ‡ 15:10 Fillitagol Tawreeta 32.43. § 15:11 Jabuura 117.1. * 15:12 Esaaya 11.10.

13 Laamdo jom jikke oon hebbin on seyo e jam fuu saabe ko ngoondindon mo, faa jikke moodon beydoo heewude saabe baawde Ruuhu Ceniido!

No Pool haaldi kabaaru golle muudum

14 Sakiraabe am, mido tan-nyori odon keewi mboodirka, odon keewi anndal, katin du mono fuu na waawi tindinde bannidum. 15 Ammaa ley bataaki ki mido suusi haalande on haalaaji goddi faa laaba faa mi miccintina on di. Mi haaldirii noon saabe moyyere nde Laamdo hokki kam 16 laataade gollanoowo Iisaa Almasiihu e ley yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Ko mbaajotoomi Kabaaru Lobbo oon duum wo gollal ceniingal faa 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been laatoo sadaka beldo Laamdo mo Ruuhu Ceniido senini. 17 Ndelle, e kawtal am e Iisaa Almasiihu, mido waawi mantoraade golleeji di ngollanmi Laamdo diin. 18 Sabo walaa fuu ko cuusumi haalude si wanaa ko baawde Almasiihu tabintini e ley golle am faa waddana 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been downtanaade Laamdo. O wadii dum ley haala am e ley golle am, 19 e ley baawde maandeeji e kaayeeffiji, fuu dow baawde Ruuhu Laamdo. Hono noon njottinirmi Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon nokkuuje fuu gilla Urusaliima e seraaji muudum faa leydi Illiriya. 20 Katin du, gilla arande anniya am wo waajaade

Kabaaru Lobbo do innde Almasiihu yottaakino, faa taa mi nyi6a dow nyimngo neddo goddo. 21 De mi wada hono no winndiraa ni:

«Be kumpitaakano haala makko been nji'owan, 6e nanaayno been du paamowan.»†

Haala anniyaaji Pool

22 Wo gollal waajaade ngaal hadi kam warude to moodon kile keewde. 23 Joonin kaa, gollal ngaal huu6ii leyde dee do. Katin du wadii duu6i keewdi ko njidumi warude to moodon. 24 Mido yidi fantude to moodon si mido yaha Espanya. Si mi ndaarii on de ceyodiimi e moodon fu, odon mbaawi wallude kam e jahaangal am faa mi yottowoo toon.

25 De joonin kaa mi yahan Urusaliima faa mi walla seniibe won6e toon. 26 Sabo kawrite goondin6e gonde Makedoniya e Akaya deen anniyake hawrundurde mballa faa kokka talkaabe jeyaabe e seniibe Urusaliima been. 27 Be anniyorii dum berde belde, de na tilsani 6e hono njobdi du. Sabo si Alhuudiyankoo6e been mballii lenyi goddi diin ke6a ngedu e barkeeji Ruuhu fu, lenyi diin du ina kaani wallirde Alhuudiyankoo6e e kujje adunaaru. 28 Si mi yottinii dum, mi hokkii 6e ko hawrunduraa duum fu, mi yahan Espanya, mi fantan to moodon. 29 Mido anndi si

† 15:21 Esaaya 52.15.

mi warii to moodon fu, mi warden e barke Almasiihu keewdo.

³⁰ Sakiraa6e, saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e saabe njinngu ngu Ruuhu oon hokkata nguun, mido nyaagoo on sanne: kawton e am e ley du'aawuuji moodon to Laamdo saabe am.

³¹ Naarodon Laamdo danna kam e yim6e 6e ngoondinaay won6e Yahuudiya 6een, katin du seniibe won6e Urusaliima 6een nja66oo ballal ngal njaaranammi dum'en ngaal.

³² Hono noon, mi yottorto on e 6ernde welnde saabe muuyde Laamdo, de ke6den powtiri seeda. ³³ Laamdo jom jam wundu e moodon, on fuu. Aamiina.

16

Jowtaali

¹ Mido haalana on kabaaru sakiike meeden debbo bi'eteedo Febe, gollanoowo kawrital goondin6e gonggal ley Kankiriya oon.

² Nja66orodon mo ley innde Joomiraado no seniibe 6een kaaniri nja66oreede ni. Katin du mballee mo e huunde fuu ko o haajaa, sabo o wallii heew6e, miin du o wallii kam. ³ Njowtanon kam Pirisilla e Akila, gollidoo6e e am golle Iisaa Almasiihu 6een.

⁴ Kam6e nesi mursude yonkiji ma66e faa 6e ndanna yonki am. Wanaa miin tan yettata 6e, kawrite goondin6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e deen fuu ina njetta 6e. ⁵ Njowtanon kam goondin6e hawroo6e

ley suudu ma66e 6een fuu. Njowton Epaynetus, gido am korsudo oon. Kanko artii goondinde Almasiihu ley leydi Aasiya fuu. ⁶ Njowton Mariyama tampando on sanne oon. ⁷ Njowton Andoronika e Yuniya, bandidraa6e 6e uddidanoomi e kasu 6een. Wo 6e nulaa6e annda6e sanne, katin du kam6e artii kam goondinde Almasiihu.

⁸ Njowton Ampiliyaatu mo korsinirmi saabe Joomiraado oon. ⁹ Njowton Urbaanu, gollidoowo e meeden golle Almasiihu oon, kam e Estaaki gido am korsudo oon.

¹⁰ Njowton Apeles, tabintinaado wo jokkudo Almasiihu e goonga. Njowton yim6e galle Aristobul. ¹¹ Njowton Herodiyon banndam oon.

Njowton yim6e galle Narsisi hawtu6e e Joomiraado 6een. ¹² Njowton Tirifena e Tirifosa, rew6e gollanoo6e Joomiraado 6een. Njowton Persis mo korsinmi, oon wo debbo tampudo sanne e ley gollande Joomiraado.

¹³ Njowton Rufus mo Joomiraado subii oon. Njowton inniiko mo ndaardumi wo inna am ni, miin du. ¹⁴ Njowton Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorooba e Hermasa e goondin6e Iisaa wundu6e e ma66e 6een.

¹⁵ Njowton Filoloogu e Yuliya, njowton Nere e sakiikem debbo, kam e Olimpa. Njowton seniibe wundu6e e ma66e 6een fuu. ¹⁶ Jowtunduron e jowtaali ceniidi. Kawrite goondin6e Almasiihu fuu ina njowta on.

17 Sakiraa6e, mido njaaroo on sanne, kakkilon e wad-doo6e ceedaagu. I6e perga yim6e sabo 6e calake jan-nde nde ke6udon ndeen. Mboddee 6e! 18 Sabo yim6e wa'u6e hono noon ngol-lantaa Joomiraado meeden Almasiihu. Ko 6e ngollanta dey, wo deedi ma66e. Wo e haalaaji ma66e beldi e manooje ma66e jaayde 6e majjiniirta hakkillooji yim6e 6e anndaa 6een. 19 Onon le, kabaaru dowtaare moodon yottake yim6e fuu. Saabe duum mido weltoroo on, de mido muuyani on laatodon jom'en hakkillo e dow ko woodi, laatodon 6e ngalaa feloore du e dow ko boni. 20 Laamdo jom jam oon wadan niison Seydaani ley teppe moodon ko 6ooyataa. Hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon.

21 Timote gollidoowo e am oon ina jowta on. Lukiyus e Yason e Sosipatoro banndiraa6e am 6een ina njowta on. 22 Miin, Tertiyu, binndando Pool 6ataaki ki oon, mido jowta on saabe kawtal meeden e Joomiraado. 23 Gayus, beero am mo kawrital goondin6e ngaal hawrata galle muudum oon, ina jowta on. Erasta kalfinaado kaalisi ngalluure nde oon ina jowta on, kam e Kuwartus sakiike meeden oon. [24*]

25 Jettooje ngoodanii Laamdo baawdo semmbinde on fodde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu mo mbaajiimi oon. Kabaaru Lobbo oon wo 6angugol sirri Laamdo cuudanoodo gilla arande 26 de joonin o 6anginaama. Dewte annaba6e anndinii dum lenyi diin fuu no Laamdo duumiido oon yamiri ni, faa di ngoondina Laamdo, di dowtanoo dum. 27 Laamdo kam tan woni hakkilanteejo. Teddeengal woodan mo faa abada saabe Iisaa Almasiihu. Aamiina.

Jettooje

* 16:24 E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 24: Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon on fuu. Aamiina.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Korintunkoo6e

1 Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, e sakiike meeden Sosteni. Miin Pool, mi noddaado saabe muuyde Laamdo faa mi laatoo nulaado Iisaa Almasiihu. ² Miden njowta kawrital goondinbe Laamdo gonngal ngalluure Korintu.* Laamdo noddii on faa laatodon yimbe muudum seniibe, seniraa6e kawtal Iisaa Almasiihu. O noddii on, onon e noddoo6e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu do tawaa fuu. Oon woni Joomiraado ma66e, wo Joomiraado meeden du. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamdo dow Korintunkoo6e

⁴ Mido yetta Laamdo saabe moodon wakkati fuu ko hokki on moyyere muudum ley kawtal Iisaa Almasiihu. ⁵ Si goonga, ley kawtal muudum on kebii ko woodi fuu e ley haala e ley anndal fuu. ⁶ Seedaaku amin haala Almasiihu tabitii e moodon jaati. ⁷ Dum wadi de on nyakiraaka dokkal Laamdo fay gootal e ley ko kedidon gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁸ Kam hokkata on sembe faa do adunaaru haadi, yalla odon laatoo

6e ngalaa feloore nyannde gartol Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Laamdo noddudo on faa kawton e Biyum Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden wo koolniido.

Haala poofundural hakkunde goondinbe

¹⁰ Sakiraa6e, mido nyaagoo on sanne e innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu: ti-igunduree, laatodon daande wootere. Taa peccodon, ammaa laatodon jogiibe hakkillo wooto e anniya gooto faa hi66i. ¹¹ Sakiraa6e am, si goonga mi narrii yimbe suudu Kolowe poofundural ina woni hakkunde moodon. ¹² Ko njidumi wi'ude dey, wob6e moodon ina mbi'a wo Pool ngoodani, wob6e ina mbi'a wo Apolos ngoodani,† wob6e du ina mbi'a wo Piyeer ngoodani, wob6e katin du ina mbi'a wo Almasiihu ngoodani. ¹³ Yalla Almasiihu wo pecciido naa? Yalla wo Pool maayani on dow leggal palaangal naa? Wo e innde Pool lootiradon lootagal batisima‡ naa? ¹⁴ Mido yetta Laamdo ko mi lootaay fay gooto moodon lootagal batisima, si wanaa Kirispus e Gayus. ¹⁵ Hono noon, fay gooto waawaa wi'ude wo e innde am lootiradon lootagal batisima. ¹⁶ Ayyo, goonga, mi batisiino katin du galle Estefaana. Ko faltii dum, mi anndaa yalla mi batisii goddo katin. ¹⁷ Sabo Almasiihu nulaay kam mi

* 1:2 Golle Nulaa6e 18.1-17. † 1:12 Golle Nulaa6e 18.24-28. ‡ 1:13 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

batisa. Ko o nuldi kam dey, mi haala Kabaaru Lobbo oon, tawa wanaa dow haalaaji am nyeenyudi dum joodii, faa taa maayde makko dow leggal palaangal ndeen laatoo ɓolum.

No Almasiihu holliri baawde Laamdo e hakkilantaaku Laamdo

¹⁸ Si goonga, haala maayde Iisaa dow leggal palaangal wo puuyndam to halkooŋe been, ammaa to meeden enen hisinteeŋe been, wo ka baawde Laamdo. ¹⁹ Sabo ina winndaa:

«Mi bonnan hakkilantaaku jom'en hakkillo, paamal faamuŋe du, mi jiiɓan ngal.»§

²⁰ Ndelle won ko jom hakkillo woni naa? Won ko janginoowo Tawreeta woni naa? Won ko baawdo haala e jamaanu o woni naa? Walaa, sabo Laamdo waylitii hakkilantaaku adunaaru ndu, wadi dum puuyndam.

²¹ Yimbe adunaaru ndu e hakkilantaaku muɓben fuu annditaay no Laamdo holliri hoore muudum e ley hakkilantaaku mum. Duum wadi de Laamdo muuyi hisinirde goondinbe dum been e waaju amin nanndudo e puuyndam oon.

²² Alhuudiyankooŋe ina piloo kaayefiiji, Geresankooŋe du ina njidi hakkilantaaku.

²³ De enen kaa, kabaaru tonteede Almasiihu e leggal palaangal mbaajotoden. To Alhuudiyankooŋe wo dum haala cementiniika mettuka,

to lenyi goddi du wo dum puuyndam. ²⁴ Ammaa to yimbe ɓe Laamdo noddi ley Alhuudiyankooŋe e ley lenyi goddi, Almasiihu wo baawde Laamdo, wo hakkilantaaku Laamdo. ²⁵ Sabo ko nanndi e puuyndam Laamdo duum ina ɓuri hakkilantaaku ɓiɓɓe-Aadama. Katin du ko nanndi e lokkaaku Laamdo duum ina ɓuri semmbe ɓiɓɓe-Aadama.

²⁶ Ndaaree ko'e moodon, onon sakiraaŋe ɓe Laamdo noddi: ɓe yimbe njogorii wo jom'en hakkillooji keewaa e ley moodon, jom'en baawde keewaa e ley moodon, yuuruŋe e lenyi teddufi du keewaa e ley moodon.

²⁷ Ammaa Laamdo subake ko adunaaru jogorii wo puuyndam faa huyfina jom'en hakkillo been.

Laamdo subake ko adunaaru jogorii wo lokkaaku faa huyfina ko jogii semmbe. ²⁸ O subake ko hoyi, ko yawonii, ko adunaaru ndu jogorii wo ɓolum duum, faa o wada ko tayketee duum laatoo ɓolum.

²⁹ O wadii dum taa fay gooto mantoo yeeso makko. ³⁰ Kanko hawti on e Iisaa Almasiihu.

Kam laatanii en hakkillo yuurungo to Laamdo, laatanii en fonnditaare e senaare e rimdineede. ³¹ Wo hono nii faa ko Binndi diin mbi'i duum laatoo: «mantotoodo fuu mantoroŋe Joomiraado.»*

2

Haala hakkilantaaku Laamdo

¹ Sakiraaŋe, miin du, nde ngaroomi to moodon faa mi

waajoo on goonga Laamdo tedduo ndeen, mi waajoraaki on haalaaji nyeenyal, mi waajoraaki on hakkilantaaku yimbe. ² Sabo mi an-niyakeno mi waajataako on fay huunde si wanaa haala Iisaa Almasiihu e tonteede muudum dow leggal palaangal. ³ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido lokkidi, mido huli sanne faa mido di-wna. ⁴ Haala am e waaju am yowaaki dow nyeenyal haala nanngooha hakkillo. Ko dum yowinoo dow muudum dey, wo baawde de Ruuhu Ceniido hollata deen, ⁵ taa goondinal mon yowoo dow hakkilantaaku yimbe, ammaa yowoo dow baawde Laamdo.

⁶ De si goonga, wo hakkilantaaku min mbaajotoo hakkunde mawnu6e e ley goondinal. Wanaa hakkilantaaku adunaaru ndu min mbaajotoo, maa hakkilantaaku jom'en baawde halkete6e e ley jamaanu o. ⁷ Wo hakkilantaaku Laamdo min mbaajotoo. Hakkilantaaku nguun wo goonga tedduo cuudaado yimbe mo Laamdo fodanii en gilla adunaaru tagaaka faa teddineden. ⁸ Fay gooto e laamiibe adunaaru been faamanaay hakkilantaaku nguun, sabo sini 6e paamani-ino dum fu, 6e tontataano Joomiraado tedduo oon. ⁹ Ammaa dum laatake hono no winndiraa:

«Yitere fuu yi'aay, nowru fuu nanaay,

bernde fay gooto mi-ilaaki,

ko Laamdo moyyinani yidube dum.»*

¹⁰ Enen kaa, Laamdo hollirii en dum Ruuhu muudum. Ruuhu oon ina tiima huunde fuu, fay ko luggi to Laamdo.

¹¹ Moy waawi annude miilooji neddo si wanaa yonki ngonki e muudum kiin? Hono noon du, fay gooto andaa miilooji Laamdo si wanaa Ruuhu muudum oon.

¹² Enen le, en kebii Ruuhu, de wanaa to adunaaru o yuuri, wo to Laamdo o yuuri. En kebii dum faa paamen moyyere nde Laamdo wadani

en ndeen fuu. ¹³ Si miden mbaajoo dum, min mbaajortaako haalaaji di hakkilantaaku 6i66e-Aadama kokkata min. Ammaa min mbaajorto haalaaji di Ruuhu oon hokkata min. Miden piirtira goongaaji Ruuhu diin e haalaaji di hokkata diin.

¹⁴ Ammaa mo he6aay Ruuhu Laamdo oon jabataa kulle Ruuhu deen, sabo wo de puuyndam to muudum. O waawaa faamude de, sabo Ruuhu oon tan waawi hollude no kulle deen carortee.

¹⁵ De neddo kebudo Ruuhu oon ina waawi saraade huunde fuu ley hakkillo mum, de fay gooto waawaa saraade dum. ¹⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Moy anndi miilooji Joomiraado?

Moy waawi jannginde dum?»†

De enen kaa, eden ngoodi miilo Almasiihu.

* 2:9 Esaaya 64.3. † 2:16 Esaaya 40.13.

3

Haala gollanoobe Laamdo

¹ Miin kaa, sakiraa6e, mi waawaay haalirande on hono no kaaldirammi e jogiibe Ruuhu Ceniido ni. Ammaa mi haaldiranii on hono wo on jokku6e muuyde terde, hono wo on cukaloy keccoy e ley goondinal Almasiihu. ² Wo biraadam kokkumi on, wanaa nyaamdu tekkundu, sabo on mbaawanaano ndu. Fay joonin du, on mbaawanaa ndu, ³ sabo wo muuyde terde mon tan njokkudon tafon. Ko kirundural bonngal e kalala woni hakkunde moodon duum, wanaa duum ina holla wo muuyde terde njokkudon naa? Ayyo, odon laatii hono jokku6e adunaaru tan. ⁴ Si gooto moodon wi'ii Pool heedani, goddo katin wi'ii Apolos heedani, wanaa dum ina holla miilooji adunaaru ndu njokkudon naa?

⁵ Dume Apolos woni? Dume Pool woni? Min gollanoobe Laamdo tan, yaaroo6e on to goondinal. Mono fuu gollii ko Joomiraado hokki dum. ⁶ Miin, mi aawii, Apolos du wiccii, ammaa Laamdo woni mawninoowo. ⁷ Hono noon, aawudo oon e jarnudo oon fuu nganaa fay huunde. Laamdo mawninoowo oon tan woni baawdo. ⁸ Aawudo e jarnudo fuu potu. Mono e mu66en fuu barjete ko fotata e tampiri muudum. ⁹ Sabo minen, min gollidoobe e Laamdo. Onon wo on ngesa

Laamdo, wo on nyimngo Laamdo.

¹⁰ E dow moyyere nde Laamdo wadani kam ndeen, mi wasii joyyinirde hono no nyi6oowo jom hakkillo wadata ni. Joonin goddo ina nyi6a e dow mayre. Ammaa mono fuu hakkila no nyimrata. ¹¹ Fay gooto waawaa wasude joyyinirde wonnde, sabo arandeere ndeen tabitii. Kayre woni Iisaa Almasiihu. ¹² Woodi, neddo na waawi nyi6ude dow joyyinirde ndeen kanje naa cardi naa kaaye dime. Imo waawi nyi6ude ledde naa hudo naa yommbe. ¹³ De mono fuu, golle muudum 6anginte nyannde gartol Almasiihu. Sabo ndeen, yiite 6anginan golle mono fuu, hollan no gollleeji diin ngorri. ¹⁴ Mo golle muudum heddiin ina darii dow joyyinirde ndeen, he6an mbarjaari. ¹⁵ Ammaa mo yiite ngeen nyaami golle muudum, waasii mbarjaari mum. Kam e hoorem kaa hisinte, de na wa'i hono peyyitindo yiite ni.

¹⁶ Yalla on anndaa wo on suudu Laamdo, woodi Ruuhu Laamdo oon ina woni e moodon naa? ¹⁷ Ndelle, neddo fuu kalkudo suudu Laamdo nduun, Laamdo halkan dum. Sabo suudu Laamdo nduun wo seniindu. Woodi, onon ngoni suudu nduun.

¹⁸ Taa fay gooto hiila hoore muudum. Si goddo moodon miilake ina jogii ko yim6e adunaaru ndaardata wo hakkillo duum, joomum laato puuydo, faa he6a

hakkillo jaati. ¹⁹ Sabo hakkilantaaku e adunaaru ndu wo puuyndam yeeso Laamdo. Wo hono noon winndiraa: «Laamdo nanngiran jom'en hakkillo been caral mu66en.»* ²⁰ Ina winndaa katin: «Joomiraado ina anndi miilooji jom'en hakkillo been, wo di 6oli.»† ²¹ Ndelle, taa fay gooto mantaroo yim6e, sabo si goonga onon njeji huunde fuu: ²² Pool e Apolos e Piyeer, e adunaaru ndu, e nguurndam e maayde e ko woni joonin e ko warata - fuu onon njeji. ²³ Onon du, Almasiihu jeyi on. Almasiihu du, Laamdo jeyi dum.

4

Haala golle nulaabe Almasiihu e tampiriiji mu66en

¹ Ndelle, njogoree min wo min gollanoobe Almasiihu, halfinaabe goongaaji Laamdo cuudiidi diin. ² Woodi, halfinaabe, ina haani tawee wo hoolniibe. ³ Miin e hoore am, si on pelii kam, naa si mi darnaama e sarorde 6i66e-Aadama wi'oo6e mi wanaa koolniido fu, walanaa kam baasi. Mi sarataako hoore am du. ⁴ Si goonga ni, bernde am feldaay kam fay huunde. Ammaa wanaa duum wadata kam ponnditiido. Wo Joomiraado, kam sarotoo kam. ⁵ Ndelle, taa caree fay gooto illa wakkati oon yottaaki, illa Joomiraado waraay. Kam yaltinta ko suudinoo e nimre, kam 6anginta anniyaaji

berde yim6e. Nyannde ndeen, mono fuu heban to Laamdo jettooje de foti hebude.

⁶ Sakiraa6e, ko mbiimi dow amin, miin e Apolos, wo saabe moodon. Wo faa min ekintina on maanaa haala ka: «Taa ndiwton ko winndaa». Ndeen on mawnintaa neddo gooto e dow heddiibe. ⁷ Moy burni on wo66e? Ko njogidon duum, wanaa Laamdo hokki on? Si wo noon worri, ko wadi de ofon mantaroo dum hono dum wanaa dokkal Laamdo?

⁸ Woy on kaarii, woy on kebii jawdi! On laatake laamiibe, de dum fuu, min laamaaki! Haya, miden njidi laamodon jaati, faa minen du min laamodoo e moodon! ⁹ Sabo mido miilii, minen nulaabe, Laamdo heedini min caggal hono no saraabe sariya wareede ni. Min laatake fijirtee6e yeeso adunaaru ndu fuu: yeeso maleyka'en e yim6e fuu. ¹⁰ Minen, wo min fuuy6e saabe Almasiihu, de onon kaa, wo on jom'en hakkillo leykawtal Almasiihu. Minen, wo min lokkaa6e, de onon, wo on jom'en semmbe. Onon, on teddinaabe, de minen, min huyfinaabe. ¹¹ Fay wakkati mo ngonden joonin o, min ceedaay e yolbere e domka. Miden koli. Yim6e na piya min. Min ngalaa do min koota. ¹² Miden ngollira semmbe juude amin faa min tampa. Si yim6e njennii min, min

* 3:19 Ayuuba 5.13. † 3:20 Jabuura 94.11.

mbarkinan dum'en. Si 6e torrii min, min munyanan 6e. ¹³ Si 6e mbonkake min du, min njaaborto 6e haalaaji jam. Faa joonin miden njogoraa wo min mbuuwdi ley adunaaru ndu, hono tuundi ndi yim6e fuu paddata.

¹⁴ Mi winndiraay dum faa mi hersina on. Ko mbinndirmi dum dey, faa mi tindinira on wo on sukaa6e am horsu6e ni. ¹⁵ Fay si taweede e ley kawtal mon e Almasiihu odon njogii dowoo6e ujunaaje sappo, on keewaa baabiraa6e kaa. Sabo ley kawtal Iisaa Almasiihu, miin laatii baaba moodon nde mbaajinoomi on Kabaaru Lobbo on ndeen. ¹⁶ Ndelle mido nyaagoo on, nyemmbiton kam. ¹⁷ Wo saabe kulle deen wadi de nelumi Timote to moodon. Wo o biyam korsudo, koolniido ley kawtal Joomiraado. O miccintinan on laabi di njokkirmi saabe Almasiihu. Mido janngina laabi diin nokku fuu e ley kawrite goondin6e fuu. ¹⁸ Wo66e moodon ina mawnitoo sabo i6e miiloo mi warataa to moodon. ¹⁹ Ammaa 6ooyataa de mi wara to moodon si Joomiraado jabii. Ndeen mi faaman yalla mawninkiniibe been wo haalo6e tan, naa i6e njogii baawde. ²⁰ Sabo laamu Laamdo wanaa haalaaji, wo baawde. ²¹ Noy njidirdon mi warda to moodon? Sawru naa njinngu e heese?

5

*Haala ko semtinii
hakkunde goondin6e*

¹ Haya, haala jeenu hakkunde moodon nanaama nokku fuu. Tuundi hono ndiin wadaay fay hakkunde heefer6e: gooto moodon ina wondi e dee bammum. ² Katin du odon mantoroo dum! Ko haannoo dey, dum metta on, faa itton gadudo noon oon hakkunde moodon.

³ Miin kaa, fay si 6anndu am na woddi on, ruuhu am ina wondi e moodon. Gilla joonin mi sarake gadudo dum oon hono wo toon tawaami. ⁴ Mi sarake mo e dow inde Joomiraado men Iisaa. Nde kawritindon fu, hakkillo am ina tawdee e moodon, ina wondi e baawde Joomiraado meeden Iisaa - ⁵ sanaa neddo oon wattee e juude Seydaani wakkati oon, faa 6anndu muudum halkee, de yonki muudum he6a hisinee nyannde gartol Joomiraado.

⁶ Ko mantortodon duum woodaa! Yalla on anndaa rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu? ⁷ Laa6inee ko'e mon, itton rabilla kiiddo oon hakkunde moodon, faa laatodon conndi keyri ndi walaa rabilla. Wo duum ngondon du, sabo jawgel meeden iidi Faltagol ngeel hirsama, dum woni Almasiihu. ⁸ Ndelle, teddinen iidi ndiin, de wanaa e rabilla kiiddo mo hakke e bonanda oon teddirnten. Ammaa teddiniren ndi buuru mo walaa rabilla, buuru laa6al e goonga.

⁹ E 6ataaki ki mbinndanoomi on kiin, mi wi'ii on e ley makki taa ngondon e fijoo6e. ¹⁰ Nde mbi'unoomi noon ndeen, wanaa haala

fijoo6e won6e ley adunaaru been kaalumi, naa haasidi'en naa wuy6e naa rewoo6e tooruuji. Sabo si wo haala been kaalannoomi fu, tilay mburtodon adunaaru ndu. ¹¹ De ko njidunoomi wi'ude on, taa ngondon e bi'owo wo sakiike meeden de tawee wo pijoowo naa haasidi naa dewoowo tooruuji naa mbonkotoodo yim6e naa jaroowo doro naa gujjo. Taa fay nyaamdon e ga'udo hono noon du. ¹²⁻¹³ Sabo mi sarataako yim6e 6e ngalaa ley kawrital goondin6e been. Wo Laamdo sarotoo 6e. De odon njeyi saraade won6e ley kawrital. Wo hono noon winndiraa: «Ittee neddo bondo oon e ley moodon.»*

6

Haala pelundural hakkunde sakiraabe goondin6e

¹ Si wob6e moodon potaay fu, noy joomum'en cuusirta wullitaade sarotoo6e 6e ngoondinaay been de njoppa yim6e Laamdo? ² Yalla on anndaa wo yim6e Laamdo been caroytoo adunaaru ndu naa? Ndelle, si onon yim6e Laamdo caroytoo adunaaru ndu, dume hadata on saraade ko 6uri famdude duum? ³ Yalla on anndaa wo enen caroytoo maleyka'en been naa? Sakko ko woni ley nguurndam dam! ⁴ Ndelle, si luural wadii hakkunde moodon dow kulle adunaaru, ko wadi de odon njaara dum to yim6e 6e kawrital goondin6e ngaal hiisaaki

been? ⁵ Ko mbi'umi duum na haani semtinoo on. Yalla on ngalaa fay jom hakkillo gooto baawdo saraade saki-raa6e moodon luuru6e naa? ⁶ Ee, goondindo na yaara goondindo bann dum faa saroo dum, woodi du wo yeeso yim6e 6e ngoondinaay!

⁷ Haya, fay ko cardoton hakkunde moodon duum wo semteende bonnde. Ko wadi de on cubaaki munyude toonya? Ko wadi de on cubaaki munyude teeteede ko ngoodudon? ⁸ Ammaa wo onon e ko'e mon toonyotoo, wo onon teetata, fay saki-raa6e moodon.

⁹ Yalla on anndaa oonyiibe naatataa e ley laamu Laamdo naa? Taa kiilon ko'e mon: fijoo6e e rewoo6e tooruuji, jeeno6e e wor6e woykuruu6e e luudunkoo6e, ¹⁰ wuy6e e haasidi'en, sulotoo6e e mbonkotoo6e e yanoo6e, fay gooto ma66e naatataa e laamu Laamdo. ¹¹ Noon du wob6e moodon ngorrunoo. Ammaa joonin on lootaama, on cenaama, on ndaardaama fonnditii6e e dow innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu e Ruuhu Laamdo men oon.

No goondin6e kaaniri ted-dinirde Laamdo e balli mu66en

¹² Wob6e moodon ina mbi'a: «Huunde fuu ina daganii kam.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga «huunde fuu ina daganii kam», ammaa mi jabataa huunde dawrana kam. ¹³ Odon mbi'a: «Nyaamdu jeyi reedu, reedu du jeyi nyaamdu.»

* 5:12-13 Fillitagol Tawreeta 13.6, 17.7.

Ayyo, de Laamdo halkan di, di didi fuu. Banndu bii-Aadama tagiraaka saabe fijirde. Ko ndu tagiraa dey, faa ndu rewaa Joomiraado. Joomiraado du wo joomiiru. ¹⁴ Laamdo ummintindo Joomiraado meeden e maayde oon, ummintiniran en, enen du e baawde muudum. ¹⁵ Yalla on anndaa balli mon ngoni terde Almasiihu? Ndelle, ina dagoo mi hooya terde Almasiihu deen, de mi hawrundura de e terde pijoowo naa? Abada koy! ¹⁶ Yalla on anndaa kawtudo e pijoowo fuu, laatodake e muudum banndu wooturu? Sabo na winndaa: «Be dido fuu be laatoto gootum.»* ¹⁷ Ammaa kawtudo e Joomiraado laatodake e muudum ruuhu gooto.

¹⁸ Ndoggee fijirde! Hakkeji goddi di neddo wadata fuu takkataa e banndu muudum, sanaa fijirde. Pijoowo na wadana banndu mum hakke. ¹⁹ Yalla on anndaa banndu gooto moodon fuu wo suudu Ruuhu Ceniido gondo e moodon mo Laamdo hokki on oon? On njeyaa ko'e moodon, ²⁰ sabo Laamdo soodii on coggu tiidungu. Ndelle, teddiniron dum e balli moodon.

7

Haala dewgal

¹ Joonin kaa mi jaaboto yamde de mbinndandon kam deen. Goonga, si tawii gorko naaddaay e deekum fu, na woodi. ² Ammaa faa taa

fijirde wada, gorko fuu na haani tawdee e deekum, debbo du tawdee e gorum. ³ Gorko fuu wondira e deekum no haaniri, debbo du humtana gorum haaju muudum. ⁴ Debbo dawrantaa banndu muudum, wo gorum dawranta ndu. Gorko du dawrantaa banndu muudum, wo deekum dawranta ndu. ⁵ Taa fay gooto moodon salanoo banndum si wanaa e dow ko ndewrudon wakkati seeda faa ngadon du'aare. Ammaa caggal duum, ked-dododon ngondon no haaniri ni, taa mbaason nanngitaade de Seydaani jarriboo on.

⁶ Ko kaalanammi on joonin duum, wanaa ko tilsii. Mi hollu on laawol lobbol ni. ⁷ Ko burumi yidude dey, yimbe fuu laatoo hono am. Ammaa mono fuu no Laamdo hokkiri dum: wobbe kokkiraa nii, wobbe du kokkiraa nii. ⁸ To be banjaay e be banjaaka been, kam e rewbe be goriraabe mubben maayi, mido wi'a si ibe keddorii noon, hono no am ni, dum buri woodde e mabbe. ⁹ Ammaa si tawii be mbaawaa nanngitaade fu, be banja, be banjee. Sabo dum buri joodoraade noon muuyo ina torra dum.

¹⁰ Wonbe e dewle been, mido yamira dum'en yamiroore nde yuuraay to am, wo to Joomiraado nde yuuri: debbo haanaa seerude gorum. ¹¹ Si tawii o seerii dum fu, o heddoro noon, maa du o warta e muudum. Gorko du haanaa seerude deekum.

* 6:16 Fuddoode 2.24.

12 Onon heddiibe du, miin e hoore am haalanta on, wanaa Joomiraado: si goondindo Iisaa ina jogii debbo mo goondinaay tawee debbo oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. 13 Naa si debbo goondindo dewlaama gorko mo goondinaay tawee gorko oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. 14 Sabo gorko mo goondinaay oon ina laamniree deekum. Katin du, debbo mo goondinaay oon ina laamniree gorum. Si wanaa noon, biibe moodon laatoto 6e laabaa, tawee le 6e seniibe. 15 Ammaa mo goondinaay, si yidii seerude goondindo oon, seera. Goondindo oon, si wo debbo naa wo gorko, tilsinaaka e dewgal hono ngaal. Sabo Laamdo noddii en faa mbuurden e jam. 16 Aan debbo goondindo, a anndaa yalla ada waawi hisinde gora. Aan gorko goondindo du, a anndaa yalla ada waawi hisinde deeka.

No mono fuu haani worrude hono no Joomiraado noddiri dum

17 Dum le, mono fuu wuurda hono no Joomiraado yediri dum ni, no worrunoo nde Laamdo noddii dum ndeen. Noon njamirammi kawrite goondinbe fuu. 18 Tawaado wo taadiido nde Laamdo noddii dum ndeen, taa filoo wartude hono mo taadaaki. Noddaado de tawi taadaaki wakkati oon, taa taadoo. 19 Taadaade e rafi taadaade

fuu walaa ko nafata. Ko nafata dey, wo jokkude jamirooje Laamdo. 20 Mono fuu heddoroo no worrunoo wakkati nde Laamdo noddannoo dum ndeen. 21 Nde noddadaa ndeen, si tawii a maccudo, taa dum laatane mettorgal. Ammaa si a hebii laawol no ndimdiraa fu, ndimdaa. 22 Sabo maccudo mo Joomiraado noddii, laatake dimdinaado Joomiraado. Dimo noddaado du, laatake maccudo Almasi-ihu. 23 On coodaama coggu tiidungu. Ndelle taa laatee maccube yimbe. 24 Sakiraa6e, mono fuu no worrunoo nde noddanoo ndeen, heddoroo noon yeeso Laamdo.

Haala dewlude e rafi dewlude

25 To yimbe 6e ndewlaay been, mi walanaa dum'en yamiroore yuurunde to Joomiraado, de mi haalan ko woni miilo am, miin mo yurmeende Joomiraado wadi koolniido oon: 26 saabe torraaji joonin diin, mido miiloo neddo heddoroo no worri ni buri woodde e muudum. 27 Si dewgal ina woodi hakkunde maa e debbo, taa pilodaa tayude ngal. Si dewgal walaa hakkunde maa e debbo, taa pilodaa debbo. 28 Ammaa si a banji du, a luttaay. Surbaajo du si banjaama, luttaay. Ammaa naatube e bangal been billoto e nguurdam mu6ben. Mido yidi dannude on dum.

29 Sakiraa6e, inan ko njidumi wi'ude: wakkati o na ra66idi. Joonin, banjube been ngada hono banjaay ni, 30 woyoo6e ngada hono

mboyaay, weltaaŋe ngada hono mbeltaaki, soodoobe ngada hono njeyaa ko coodi, ³¹ nawnortooŋe adunaaru ndu ngada hono ndu nafaay dum'en. Sabo no adunaaru ndu worri joonin ni ina faltoo.

³² Ko njidumi dey, ndaŋon e kaŋŋu-ko'u adunaaru. Mo dewlaay, hakkillo mum to kulle Joomiraado ndaarata, wo ko welata Joomiraado filotoo. ³³ Ammaa dewludo, hakkillo muudum to kulle adunaaru ndaarata, wo ko welata deekum filotoo. ³⁴ Bernde muudum feccitake. Debbo mo baŋaaka e surbaajo fuu, ina kilnii kabaaru Joomiraado, faa 6e laatoo seniiŋe ley 6alli maŋŋe e yonkiiŋi maŋŋe fuu. Ammaa baŋaado, ina hilnii kabaaru adunaaru, wo ko welata gorum filotoo. ³⁵ Wo faa nafa on mbiirumi noon, wanaa faa tonnga on. Midu yidi mbuurdon no haaniri, ngollanon Joomiraado e bernde wootere e hakkillo wooto.

³⁶ Si muuyo mawnii e neddo faa huli taa ronka nanngitaade e mo haŋŋani fu, ndeen kaa dewgal ngaal ina haani wadeede. Ngali wadiŋe no o yidiri noon, o luttaay. ³⁷ Ammaa ina waawi laataade gorko hooyii anniya e bernde muudum baŋataa, tawii wanaa tilay sabo na waawi nanngitaade. Si gorko oon anniyaŋe baŋataa debbo oon fu, wadii ko woodi. ³⁸ Ndelle, baŋudo mo haŋŋani wadii ko woodi, mo baŋaay mo haŋŋani du wadii ko buri

woodude.

³⁹ Debbo baŋaado wo kaŋŋaado sini gorum ina heddii na wuuri. Ammaa si gorum oon yawtii, ina waawi baŋeede mo yidi. De sanaa tawee wo jokkudo laawol Joomiraado. ⁴⁰ Dum le, si o heddake e ngortaalaaku fu, ndeen o burata bernde welnde. Dum woni miilo am, de midu miiloo ko kollammi on duum yuuri e Ruuhu Laamdo.

8

Haala teewu cakkanaangu tooruuji

1 Joonin en ndaaran kabaaru teewu cakkanaangu tooruuji. Eden anndi «en fuu eden ngoodi anndal». Anndal le, waddan mawninkinaare. Wo njingu sembindinta goondinŋe. ² Neddo fuu miiliido na jogii anndal, anndaa tafon no haani anndirde. ³ Ammaa neddo fuu jiddo Laamdo, Laamdo ina anndi dum.

⁴ Ndelle e dow nyaamugol teewu cakkanaangu tooruuji, eden anndi «tooru fuu ley adunaaru wanaa fay huunde». Eden anndi du, «Laamdo walaa si wanaa gooto oon». ⁵ Yimbe na mbi'a reweteŋe ina ngoodi dow kammu e dow leydi. Si goonga, wi'eteŋe «reweteŋe» e «joomiraabe» na keewi. ⁶ Ammaa to meeden, Laamdo gooto tan woodi, Baabiwo tagudo huunde fuu mo mbuuranden oon. Woodi du, Joomiraado gooto tan woodi, Iisaa Almasihu

mo huunde fuu laatorii saabe muudum, kokkoowo en nguurdam oon.

⁷ Ammaa wanaa yim6e fuu paami dum. Wo66e woownoo6e rewude tooru-uji, faa hannden si 6e nyaamii teewu cakkanaangu tooruuji fu, 6e miiloto wo tooruuji jaati njeji teewu nguun. Ndeen berde ma66e pelan 6e, mbona, sabo na lokkidii. ⁸ De nyaamdu kaa battintaa en Laamdo. Si en nyaamii, beydantaa en faa'e. Si en nyaamaay du, buytantaa en faa'e.

⁹ Goonga, on kokkaama laawol faa mbaawon nyaamude huunde fuu. Ammaa kakkilee taa laawol ngooli6a 6e tabitaay e ley goondinal been. ¹⁰ Sabo aan bi'eteedo jom anndal, si lokkaajo yi'ii ma ada nyaama ley suudu tooru fu, wanaa dum suusinan bernde mum faa nyaama teewu cakkanaangu tooruuji kam du naa? ¹¹ Hono noon, sakiike men lokkaajo mo Almasiihu maayani oon, halkirta saabe anndal maa ngaal. ¹² Si on ngadii sakiraa6e 6e tabitaay e ley goondinal been hakke, si on nawnii berde ma66e fu, on luttii Almasiihu. ¹³ Ndelle, si tawii nyaamude teewu ina li6a sakiike am fu, mi nyaamataa ngu katin abada, taa mi li6a sakiike am.

9

Haala ko nulaado haani wadaneede

* **9:9** Fillitagol Tawreeta 25.4.

¹ Mi jeyaa hoore am naa? Mi laataaki nulaado naa? Mi yi'aay Joomiraado meeden Iisaa naa? Wanaa saabe ko ngollanmi Joomiraado duum ngoondinirdon naa? ² Fay si to wo66e mi wanaa nulaado, to moodon kaa wo mi nulaado, sabo ko ngoondindon Iisaa duum ina seedoo faa laa6i Joomiraado nuli kam.

³ Inan ko njaabotoomi feloo6e kam been: ⁴ wanaa miden njeji hebude nyaamdu e njaram ley golle amin naa? ⁵ Wanaa miden njeji yaadude e debbo goondindo hono no nulaa6e wo66e been naa? Hono no minyiraa6e Joomiraado been ni, e no Piyeer? ⁶ Naa wo miin e Barnabas tan ngoni nulaa6e jeyu6e gollude faa mbuura? ⁷ Moy e moodon yi'i sordaasi joboowo hoore muudum? Moy woni demoowo mo nyaamataa ko tayi e ngesa muudum? Moy woni duroowo mo yarataa kosam kulle muudum?

⁸ Ko kaalammi duum, wanaa miilooji yim6e tan. Tawreeta du haalii dow majjum. ⁹ Inan ko winndaa e Tawreeta Muusaa: «Taa ha66u hunnduko ngaari wakkati ndi yaa6ata gawri faa sokkoo.»* Ko Laamdo taykii do wo ga'i jaabooji naa? ¹⁰ Wanaa wo saabe meeden o haaldata do naa? Sikke walaa, wo enen mbindanaa konngol ngol, sabo demoowo e cokkoowo fuu ina ngollira jikke hebude ngedu mu66en. ¹¹ Min

aawii e moodon barkeeji Ruuhu. Si min tayii e moodon barkeeji adunaaru, yalla idum laatani on huunde mawnde naa? ¹² Si wo66e na kaandi hebude barke e juude moodon, wanaa minen 6uri haanude hebude naa?

Ammaa e dum fuu, min nawtoraaki laawol ngol. Miden munya huunde fuu taa min kada Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon yaade yeeso. ¹³ Yalla on anndaa golloo6e e ley suudu dewal mawndu 6een ina mbuurdi e kulle de yim6e kokkata suudu nduun deen naa? Yalla on anndaa halfinaabe golle hirsirde 6een ina ke6a ngedu mu66en e mayre naa? ¹⁴ Hono noon du, Joomiraado yamirii waajotoo6e Kabaaru Lobbo 6een mbuurda e Kabaaru Lobbo oon.

¹⁵ De miin kaa, mi nawtoraaki fay gootel e kulle deen. Ko mbinndammi e moodon joonin du, wanaa faa mi he6a huunde. Maayde 6urani kam diina nyaagaade huunde! Mi jabataa fay gooto itta mantagol am e majjum. ¹⁶ Sabo waajaade Kabaaru Lobbo oon manataa kam, idum til sani kam. Bone woodanii kam si mi waajaaki Kabaaru Lobbo oon! ¹⁷ Sini mido gollannoo dum saabe muuyde am fu, ndeen kaa mi he6anno njobdi. De si goonga, laatake tilay ngolli-rammi dum, wo gollal ngal kalfinaami. ¹⁸ Ndelle dume woni njobdi am? Njobdi am woni he6ude waajaade Kabaaru Lobbo 6olum, tawee du mi filataako he6ude ko

baajotoodo Kabaaru Lobbo foti hebude.

¹⁹ Sabo fay si mi dimo mo fay gooto dawran-taa, mi wadii hoore am maccudo yim6e fuu, yalla mido he6a ko 6uri heewude e mu66en. ²⁰ Hakkunde Alhuudiyankoo6e, mi wadii hoore am Alhuudiyanke, faa mi he6a dum'en. Hakkunde jokku6e Tawreeta Muusaa, mi wadii hoore am jokkudo Tawreeta Muusaa, faa mi he6a dum'en, fay si wanaa tilay mi jokka jamirooje deen. ²¹ Hakkunde yim6e 6e ngalaa e Tawreeta Muusaa 6een, mi wadii hoore am hono mo walaa e Tawreeta oon, faa mi he6a dum'en. Mi wi'aay mi jokkataa jamirooje Laamdo deen, sabo ley yamiroore Almasiihu ngonumi. ²² E ley lokkaa6e, mi wadii hoore am mi lokkaajo, faa mi he6a dum'en. Walaa fuu no mi wadaay hoore am saabe yim6e fuu, faa mi hisina wo66e mu66en no waawi laatoraade fuu. ²³ Mido wada dum fuu saabe Kabaaru Lobbo oon, faa mi he6a barke muudum.

²⁴ Yalla on anndaa ley dog-gudu wo yim6e heew6e ndog-gata, de gooto tan he6ata mbarjaari? Ndelle, ndoggee faa ke6on. ²⁵ Segilantoo6e dadundurde fuu eeltan 6alli mu66en eeltugol cattungol. Kam6e, i6e ngadira noon faa 6e ke6a mbarjaari ndi duumataako. Enen le, wo faa ke6en mbarjaari nduumotoondi. ²⁶ Ndelle miin le, mi doggataa hono jiiltotoodo mo anndaa ko

dogganta. Mi nanndaa du hono culkotoodo bolum. ²⁷ Ammaa mido ekintina banndu am no naawiri faa mi dawrana ndu, taa mi waajoo wobbe Kabaaru Lobbo, de miin e hoore am mi laatoo mo hebaay.

10

Haala hakkilde faa taa bo66oo

¹ Sakiraa6e, mi yidaa ndulon ko hewtinoo maamiraa6e meeden e jamaanu Muusaa duum. Be fuu i6e ngonnoo ley ruulde, 6e fuu 6e peyyitiino maayo manngo. ² E ley ruulde ndeen e maayo ngoon, 6e fuu 6e ke6ii lootagal batisima laatiibe jokku6e Muusaa. ³ Katin du 6e fuu 6e nyaamdii nyaamdu wooturu yuurundu to Laamdo. ⁴ Be fuu 6e njardii njaram ngootam yuurudam to Laamdo. Si goonga, i6e njarannoo dam e tefaare Laamdo yaadoore e ma66e. Tefaare ndeen woni Almasiihu. ⁵ Ammaa ko 6uri heewude e ma66e, mbelaay Laamdo. Dum wadi de 6e maayi, balli ma66e cankitaa ley ladde ndeen.

⁶ Kulle deen laatanii en misaalu*, taa njokken muuyde terde bonde hono ma66e ni. ⁷ Taa laatee rewoobe tooruji hono no wobbe ma66e ngadiri ni, hono no winndiraa: «Yimbe 6een njoodii ina nyaama ina njara, de ummii ina pija.»† ⁸ Taa naaten e fijirde hono no wobbe ma66e naatiri. Ko dum wadi, yimbe ma66e

ujunaaje noogay e tato maayi nyannde wootere. ⁹ Taa ndaartindoden Almasiihu hono no wobbe ma66e ngadi ni. Ko dum wadi, bolle kalki dum'en. ¹⁰ Taa njormee hono no wobbe ma66e ni. Ko dum wadi, maleyka baroowo oon halkii 6e. ¹¹ Kulle deen fuu kewtake 6e faa laatanoo en misaalu. Dum winndaama faa dum tindina en, enen won6e e cakitte jamaanuui 6een. ¹² Dum le, miiliido ina darii fuu, hakkila taa bo66oo. ¹³ Walaa torra ndaartintoodo on mo hewtataa 6ii-Aadama fuu. Woodi, Laamdo wo koolniido, accataa ndaartindedon ko 6uri semmbe mon. Ley ndaartindaare ndeen o hokkan on laawol no mburorodon nde faa mbaawon munyande nde.

¹⁴ Saabe duum, sakiraa6e am horsu6e, mboddee dewal tooruji. ¹⁵ Mido haalana on hono wo on jom'en hakkillo ni. Ndelle caree onon e ko'e mon ko mbi'ammi duum. ¹⁶ Horde-loonde hiraande seniinde nde njetteten Laamdo saabe muudum ndeen, si en njarii nde, en kawtii yiyam Almasiihu daam. Buuru mo tayeten oon, si en nyaamii dum, en kawtii banndu Almasiihu nduun. ¹⁷ Caggal buuru oon wo gooto, enen du, enen e heewude fuu, wo en banndu wooturu, sabo eden njogii ngedu e buuru gooto oon. ¹⁸ Taykee lenyol Israa'iila ngool: yimbe ma66e nyaamoobe kirsamaaji 6een laatake gootum e ley ted-

* **10:6** Misaalu wo yeru maa nanndingol. † **10:7** Wurtagol 32.6.

dingol Laamdo gadanaado hirsirde oon. ¹⁹ Mi wi'ataa teewu cakkanaangu tooruuji nguun wo huunde dagiinde hono noon. Mi wi'ataa du, tooruuji diin, won ko ngoni. ²⁰ Ko njidumi wiide dey, kirsamaaji di yimbe been cakkata diin, wo ginnaaji cakkantee, wanaa Laamdo. Mi yidaa laatodon hawtu6e e ginnaaji. ²¹ On mbaawaa yardude horde Joomiraado ndeen de njardon katin horde ginnaaji. On mbaawaa nyaamude e le'al Joomiraado ngaal de nyaamron katin e le'al ginnaaji diin. ²² Naa umminde tikkere Joomiraado kiroowo oon njiduden naa? Yalla en miilii eden buri mo sembe naa?

No neddo jeyi worrude ley ndimaaku

²³ Mbiidon: «Huunde fuu ina dagii.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga, «huunde fuu ina dagii», ammaa wanaa huunde fuu semmbinta goondinal wo66e. ²⁴ Taa fay gooto filoo ko nafata hoore muudum tan, ammaa filoo ko nafata wo66e. ²⁵ Teewu cootte-teengu luumo fuu, odon mbaawi nyaamirde dum berde de pelataa on tawa on yamaay yalla wo dum teewu cakkanaangu tooruuji naa wanaa. ²⁶ Sabo «leydi e ko woni e mayri fuu wo Joomiraado jeyi.» † ²⁷ Si neddo mo goondinaay noddii on faa nyaamdon, de on njabii nootaade fu, nyaamon ko

kokkadon fuu, tawa berde mon pelataa on. ²⁸ Ammaa si goddo wi'ii on: «Dum wo ko sakkanaa tooruuji», ndeen kaa, taa nyaamee dum, saabe biido noon oon e saabe miiloo bernde mum feloore dum. ²⁹ Ko kaalammi haala miiloo bernde duum, wanaa saabe berde moodon onon, wo saabe bernde biido noon oon. Sabo si goonga, walaa ko bernde neddo goddo saroo ndimaaku am. ³⁰ Si mido yetta Laamdo e dow ko nyaamammi, ko wadi de mido mbonkee saabe nyaamdu ndu njettirmi Laamdo nduun?

³¹ Ndelle, si odon nyaama maa odon njara, maa ko ngadoton fuu, ngadiree dum faa Laamdo teddinee. ³² Taa laatane fay gooto fergere, wanaa Alhuudiyankoo6e, wanaa yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, wanaa kawrital goondinbe Laamdo ngaal. ³³ Ngolliree hono am ni. Mido filoo ko welata yimbe fuu e dow huunde fuu, tawee mi filaaki nafaa am miin tan. Wo ko nafata yimbe heew6e pilotoomi, faa 6e kisinee.

11

¹ Nyemmbitee kam hono no nyemmbitirammi Almasiihu ni.

Haala dow suddugol hoore

² Mido yetta on ko micc-itidon kam e huunde fuu, e ko njokkudon al'aadaaji di kollumi on diin. ³ Ammaa, mido yidi paamon Almasiihu woni hooreejo gorko fuu, gorko

† 10:26 Jabuura 24.1.

woni hooreejo deekum, katin du Laamdo woni hooreejo Almasiihu. ⁴ Ndelle, si gorko na du'oo maa na haalda konngol annabaaku de suddi hoorem fu, huyfinii hooreejo muudum oon. ⁵ Ammaa si debbo na du'oo naa na haalda annabaaku de suddaaay hoore muudum fu, huyfinii hooreejo muudum oon, sabo imo wa'i hono wo o toytiido ni. ⁶ Sabo dey, si debbo suddaaay hoore muudum, ina haani taya sukundu mum fuu. Ammaa tayude sukundu mum naa toytude ndu ina semtina debbo. Ndelle na haani sudda hoore muudum. ⁷ Taa gorko kaa sudda hoorem, sabo gorko wo tagaadi Laamdo, na holla darja muudum. Debbo kaa wo darja gorko. ⁸ Sabo wanaa gorko ittaa e debbo, wo debbo ittaa e gorko. ⁹ Katin du, wanaa gorko taganaa debbo, wo debbo taganaa gorko. ¹⁰ Saabe duum, e saabe nulaabe laamu fu, ina tilsani debbo sudda hoore muudum.* Dum laatanto dum maande holloore ina woni ley hawju gorum. ¹¹ Ammaa dum e laataade fuu, ley tagaadi Joomiraado, debbo ina haajaa gorko, gorko du ina haajaa debbo. ¹² Sabo no debbo yuuriri e gorko ni, hono noon gorko du yuurirta e debbo, rimee. De duum fuu to Laamdo dum yuuri. ¹³ Caree onon e ko'e mon: si debbo na

rewi Laamdo tawi suddaaay hoorem, yalla na fonnditii naa? ¹⁴ Wanaa tagaadi ndiin e hoore muudum ina faamina on sukundu juutundu ina semtinii e gorko? ¹⁵ Ammaa debbo kaa, si na woodi sukundu juutundu fu, wo darja muudum. Sabo o hokkiraama sukundu juutundu faa o sudda hoore makko. ¹⁶ De si goddo yeddii dum de jokki laawol gonngol fu, faama dum wanaa al'aada amin, dum wanaa al'aada kawrite goondinbe Laamdo deen du.

Haala hiraande seniinde

¹⁷ Won ko njidumi haalande on joonin, haala no kawritirton. Haala majjum mi waawaa yettude on, sabo nde kawritindon fu, wo ko boni beydotoo, wanaa ko woodi. ¹⁸ Ko artii fuu, mi nanii si on kawritii fu, luural ina woni hakkunde moodon. Mido miila du wo dum goonga. ¹⁹ Ina tilsii pelle pelle ngada hakkunde moodon, faa hoolniibe jaati wonbe e ley moodon been annditee. ²⁰ Nde kawritindon fu, wanaa nyaamude hiraande Joomiraado ndeen hawrunduri on. ²¹ Sabo gooto moodon fuu henyoto nyaama hiraande muudum. Wobbe moodon ina njolba, wobbe moodon du ina culoo. ²² Yalla on ngalaa cuudi do kaandon nyaamude e yarude naa? Naa wo on njawu kawrital goondinbe Laamdo ngaal? Yalla odon

* **11:10** Wobbe ina paamira fuddoode aayaare nde hono nii: Saabe duum, e saabe maleyka'en. Ley Geresankooe, nulaabe e maleyka'en, fuu wo innde wootere.

njidi huyfinde 6e ngalaa faa'e been naa? Dume mbi'ammi on? Mi yetta on naa? Mi waawataa yettude on e dum.

Haala miccitagol hiraande seniinde arandeere

(Matta 26.26-29, Marku 14.22-25, Lukka 22.14-20)

²³ Sabo miin, inan ko kebumi e Joomiraado de njottinmi on: ley jemma mo Joomiraado meeden Iisaa jambaa oon, hooyi buuru, ²⁴ yetti Laamdo, heli buuru oon, wi'i: «Dum wo 6anndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.»

²⁵ Hono nii du, nde 6e tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam. O wi'i: «Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am. Nde njaroton fuu, miccitodon kam.» ²⁶ Sabo nde nyaamoton buuru oon e nde njardoton horde cabijam ndeen fu, odon kaala haala maayde Joomiraado faa do wartowi.

²⁷ Ndelle, neddo fuu nyaamirido buuru Joomiraado no fotiraay, yardi horde makko no fotiraay, wadii hakke e 6anndu Joomiraado nduun e yiyam makko daam fuu. ²⁸ Ndelle, mono fuu taykoo hoore muudum fadde muudum nyaamude buuru oon naa yardude horde ndeen. ²⁹ Sabo neddo fuu nyaamudo buuru oon, yardi horde ndeen, de milaaki wo dum 6anndu Joomiraado nduun fu, foodanan hoore muudum sariya no nyaamiri e no yariri noon.

³⁰ Dum wadi de nyawbe e lokkaa6e ina keewi e moodon, wobbe moodon du njawtii. ³¹ Sini en taykotono ko'e meeden, en carataakeno.

³² Ammaa Joomiraado ina saroo en faa dartina en, taa njukkodeden e adunaaru ndu.

³³ Ndelle sakiraa6e am, si odon kawrita faa nyaamdon hiraande Joomiraado ndeen, mono fuu nja66oo banndum.

³⁴ Si goddo yolbii fu, sanaa nyaama to suudu muudum. Ndeen kawrite moodon laatantaako on jukkungo.

Woodi, ko heddii duum mi biltan dum si mi warii.

12

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Joonin en ndaaran kabaaru dokke Ruuhu Ceniido. Sakiraa6e, mi yidaa tawee on paamaay. ² Nde on ngoondinaayno Joomiraado ndeen, odon anndi tooruuji muumdi diin na dowa on, na majjina on. ³ Saabe duum mido yidi paamon: fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo kudaado» si Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. Katin du fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo Joomiraado» si Ruuhu Ceniido walaa e muudum.

⁴ Dokke de Ruuhu Ceniido hokkata en deen ina cedi sifa, de Ruuhu oon wo gooto. ⁵ Golleeji ballooji kawrital diin ina cedi sifa, de Joomiraado oon wo gooto.

⁶ Ko golleeji diin ndimata ina seedi sifa, ammaa Laamdo gooto oon kam gollata di

fuu ley yim6e been fuu. ⁷Mono fuu hokkaama dokkal 6anginoowal Ruuhu faa ngal nafa kawrital fuu. ⁸Imo hokka oodo haala hakkilanteeha, o hokka ooto haala kebbinaaka anndal. ⁹Kanko Ruuhu gooto oon hokkata oodo goondinal luggungal, ooto dannude nyaw6e. ¹⁰O hokka oodo wadude kaayeeffiji, ooto haaldude annabaaku. O hokka oodo sennude ko yuuri e Ruuhu e ko yuuri e ginnaaji, ooto haalude demle de anndaaka. O hokka goddo du fiirtude demle deen. ¹¹Wo Ruuhu gooto oon gollata dum fuu. Wo kam feccata, de hokka mono fuu dokkal ngal muuyi.

No kawrital nanndiri e terde neddo

¹²Woodi 6anndu du wo wooturu, de na jogii terde keewde. Fay si terde 6anndu na keewi, 6anndu kaa wo wooturu. Hono noon 6anndu Almasiihu du worri. ¹³Sabo en fuu en mbatisiraama Ruuhu gooto faa laatoden 6anndu wooturu, yalla wo en Alhuudiyankoo6e naa en nganaa, yalla wo en rim6e naa en riimay6e. Katin du en fuu en njarnaama Ruuhu gooto oon.

¹⁴Banndu wanaa tergal gootal, wo terde keewde.

¹⁵Si koyngal wi'ii: «Caggal mi wanaa junngo, mi jeyaaka e 6anndu», dum hadataa ngal jeyeede e 6anndu. ¹⁶Naa si nowru wi'ii: «Caggal mi wanaa yitere, mi jeyaaka e 6anndu», dum hadataa ndu jeyeede e 6anndu. ¹⁷Si

terde deen fuu wo gite, noy neddo oon nanirta? Naa si de fuu wo de noppi, noy neddo oon maatirta ko uurata e ko luubata? ¹⁸Ammaa, Laamdo hawrundurii terde deen fuu e 6anndu wooturu hono no muuyiri ni. ¹⁹Si tergal gootal tan woodunoo, dum kaa laatataako 6anndu. ²⁰Ndelle, terde deen ina keewi, de 6anndu nduun wo wooturu. ²¹Yitere waawaa wi'ude junngo: «Mi haajaaka ma.» Hoore du waawaa wi'ude koyde: «Mi haajaaka on.» ²²Ammaa, terde 6anndu nanndude e burde lokkidinde, deen ngoni de kaajaden sanne. ²³Terde ndaardeteede wo kuyfude, deen burden teddinde. Burde semtinaade, deen burden haybude. ²⁴De terde meeden godde burde teddeengal deen kaajaaka wadeede noon. Laamdo hawrunduri terde fuu, hokki terde lokkaaje deen teddeengal faa buri deya deen. ²⁵O wadii dum faa taa luural wada e 6anndu nduun, ammaa faa terde deen fuu kaybundura. ²⁶Si tawii tergal gootal naawii, keddiide deen fuu naawdan e muudum. Si tergal gootal teddinaama, keddiide deen fuu mbeltodoto e muudum.

²⁷Woodi onon, wo on 6anndu Almasiihu, mono e moodon fuu wo tergal e 6anndu makko nduun. ²⁸Nii Laamdo darniri kawrital goondin6e ngaal: ko artii fuu o joyyini nulaabe, o beydi katin haaldoo6e annabaaku, de o jokkintini jannginoo6e. Caggal dum, o joyyini wadoo6e kaayeeffiji e

dannoobe nyaw6e e walloobe e ardotoobe e haaloobe demle de anndaaka. ²⁹ Yalla yim6e fuu wo nulaabe naa? Yalla 6e fuu wo 6e haaldoo6e annabaaku naa? Be fuu wo 6e jannginoobe naa? Be fuu i6e ngada kaayeeffiji naa? ³⁰ Yalla yim6e fuu kokkaa dannude nyaw6e naa? Naa haalude demle de anndaaka? Naa fiirtude demle deen naa? Wanaa noon! ³¹ Woodi ndelle, tinnee, poodanee dokke 6urde heewude nafaa deen.

Joonin le, mi hollan on laawol 6urngol fuu woodude ngol hono muudum walaa.

13

Haala njinngu

¹ Si mi haalirii demle yim6e, fay demle maleyka'en, de njinngu walaa e am fu, wo mi lennguru senyooru, naa wo mi duko jamde gokkundurteede tan. ² Si mido woodi dokkal haaldude annabaaku, de mi faama sirriiji fuu e annde fuu, naa si mi tawraama goondinal faa mi dirna baamle, si njinngu walaa e am fu, mi wanaa fay huunde. ³ Si mi hokkii ko njogiimi fuu talkaa6e naa mi hokkitirii 6anndu am duppee, de njinngu walaa e am fu, dum nafataa kam fay huunde.

⁴ Njinngu ina jogii munyal, ina jogii moyyuki. Njinngu waldaa e kiram, mantataako, mawninkintaako. ⁵ Njinngu wadataa ko semtini, filataako muuyde hoore muudum. Ngu yaawaa 6ernude, ngu saawataa

tikkere. ⁶ Njinngu seyortaako oonyaare, wo goonga seyortoo. ⁷ Wakkati fuu njinngu ina sawrii, selataa hoolaade, de na hedoo Laamdo ley huunde fuu. Munyal muudum timmataa.

⁸ Njinngu saamataa abada. Haaldude annabaaku timminte, demle celan, anndal du timminte. ⁹ Sabo anndal meeden ina nyaki, haala annabaaku du ina nyaki. ¹⁰ Ammaa si ko hi66i duum warii fu, ko nyaki duum fuu faltoto.

¹¹ Nde laatinoomi cukalel ndeen, mido haaldannoo hono cukalel, mido miilotonoo hono cukalel, mido yiirannoo du hono cukalel. De ko laatiimi mawdo duum, mi seedii e golle cukaaku.

¹² Ko nji'eten joonin duum laabaay, wo hono yuurnaade daandorgal ni66ungal ni. Ammaa ley ko warata duum en njiiran gite men faa laaba. Ko anndumi joonin duum hi66aay, ammaa wakkati waran nde anndammi faa hi66a, hono no Laamdo anndiri kam faa hi66i ni.

¹³ Ndelle, kulle tati ngoni duumotoode: goondinal e jikke e njinngu. De ko 6uri manngu hakkunde majje fuu wo njinngu.

14

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Ndelle, poodanodon njinngu no mbaawrudon fuu. Eelon du dokke Ruuhu Ceniido deen. De ko 6uri fuu, pilodon haaldude annabaaku. ² Sabo

kaaliroowo demle de anndaaka wo Laamdo haaldata, wanaa yimbe. Si goonga, fay gooto faamataa ko o haalata. Imo haalda sirriiji ley kawtal Ruuhu. ³ Ammaa kaaloowo konngol annabaaku oon, wo yimbe haaldata, faa semmbina goondinal mu6ben, sellina berde mu6ben, de feewtina de. ⁴ Kaaliroowo demle de anndaaka, wo hoore muudum nafata. Ammaa kaaldoowo annabaaku, wo kawrital goondin6e nafata. ⁵ Mido yidi kaaliron demle de anndaaka on fuu, de ko burani kam, kaaldon annabaaku. Sabo kaaldoowo annabaaku buri kaaliroowo demle de anndaaka, si wanaa tawa neddo ina waawi fiirtude, faa kawrital goondin6e ngaal he6a nafaa.

⁶ Ndelle sakiraa6e, si mi warii to moodon de mido haalirana on demle de anndaaka, dume dum nafata on? Si haala am waddanaay on ko Laamdo 6anginani kam duum, naa anndal, naa konngol annabaaku, naa waaju fu, dum fuu dum nafataa on. ⁷ Taykoden du fay ko walaa yonki hono sereendu naa hoddu. Si munkariiji diin piyaaka faa laa6i fu, noy annditirten ko sereendu nduun fuufata naa ko hoddu nduun hodata? ⁸ Naa si puufoowo luwal wolde fuufaay faa laa6i, moy segilantoo wolde ndeen? ⁹ Hono noon, onon du, si on njottinirii kabaaru oon demle de anndaaka de ko faaminii fuu

walaa, noy paamirtedon? On padfii haala mon ley henndu! ¹⁰ Ina woodi demle keewde ley adunaaru. De no ceediri fuu, walaa haala ka nanataake. ¹¹ Ammaa si neddo haaldii e am demngal* ngal mi nanataa fu, mi laatanake dum janano, kam du laatanake kam janano. ¹² Hono noon, onon du e ley foodanagol moodon dokke Ruuhu deen, tinnodon e hebude dokke cembinooje kawrital goondin6e ngaal e semmbe moodon fuu.

¹³ Ndelle, kaaliroowo demngal ngal anndaaka fuu njaaroo Laamdo waawude fiirtude ngal. ¹⁴ Sabo si mido wada du'aare e demle de mi anndaa fu, goonga, yonki am ina woni e du'aare, ammaa mi faamataa miin e hoore am. ¹⁵ Ndelle, noy ngadammi? Mi wadan du'aare e yonki am, ammaa mi wadan nde e hakkillo am du. Mi yimiran yonki am, ammaa mi yimiran hakkillo am du. ¹⁶ Si wanaa noon fu, si a yettirii Laamdo e ley yonki maa tan, noy tawaado toon mo woowaa dum waawirta wi'ude «Aamiina» e yettugol maada ngool? Sabo joomum nanataa ko kaalataa duum. ¹⁷ Fay si yettugol maa ngool ina woodi sanne, ngol nafataa joomum fey.

¹⁸ Mido yetta Laamdo, ko kaaldammi demle de anndaaka faa buri on on fuu. ¹⁹ Ammaa e ley kawrital goondin6e, haalude karfeeje joy paaminiide faa janngina

* 14:11 Maanaa demngal do wo sii haala.

yim6e, burani kam haalirde karfeeje ujunaaje sappo demle de anndaaka.

²⁰ Sakiraa6e, taa laatodon hono cukaloy e ley hakkilooji moodon. Laatodon 6e ngalaa bonanda hono cukaloy, ammaa e ley hakkilooji mon laatodon maw6e.

²¹ Ina winndaa e Tawreeta:

«Nde kaaldowammi e yim6e
am,
wo e kundude yim6e
leyde godde,
wo e demle janan6e
kaalirammi.

Dum fuu,
6e kettindantaako
kam.»†

Wo noon Joomiraado wi'i.

²² Hono noon, demle de anndaaka deen wo maande sariya do 6e ngoondinaay, de nganaa maande do yim6e goondin6e. Haaldude annabaaku du wo maande do goondin6e, wanaa do 6e ngoondinaay. ²³ Ndelle, si goondin6e fuu kawritii, ina kaalda demle de anndaaka, de yim6e 6e mboowaa dum naa yim6e 6e ngoondinaay ngarii fu, 6e mbi'an wo on haanjaabe. ²⁴ Ammaa si gooto e yim6e been warii, de tawi yim6e fuu ina kaalda annabaaku, ko o nanata duum fuu ina faamina mo hakkeji makko, ina saroo mo. ²⁵ Ko suudii ley bernde makko 6angan. Ndeen o hippoto e leydi, o sujidana Laamdo, o wi'a: «Si goonga ni, Laamdo ina wondi e moodon.»

No kawrital goondin6e haani worrude

²⁶ Ndelle sakiraa6e, noy ngadoton? Si on kawritii, de gooto moodon ina woodi jimol, goddo du ina janngina, goddo ina woodi ko Laamdo 6anginani dum, goddo ina haala demngal ngal anndaaka, goddo du na fiirta ngal, sanaa fuu wadiree faa semmbina kawrital goondin6e ngaal.

²⁷ Si demle de anndaaka kaalirtee, taa bura yim6e dido naa tato. Been du, sanaa 6e kaalira gooto gooto, de gooto moodon fiirta. ²⁸ Ammaa si piirtoowo walaa, joomum deyyinoo e ley kawrital ngaal, haalda e Laamdo e ley bernde muudum. ²⁹ Haaldoobe annabaaku du, dido naa tato tan kaala, de heddiibe been kiinya haala mabbe kaan.

³⁰ De si won ko Laamdo 6anginani gooto e joodiibe been, kaaloowo arandeejo oon deyyinoo.

³¹ Sabo on fuu, odon mbaawi haaldude annabaaku gooto gooto, faa yim6e fuu keba paamal e berde cellinaade.

³² Haaldoobe annabaaku been ina mbaawi nanngitinde ko'e mu6ben. ³³ Si goonga, Laamdo wadataa ko jii6ii. Wo o Laamdo gaddoowo jam.

No worri e kawrite seniibe deen fuu, ³⁴ sanaa rewbe ndeyyinoo ley kawrite deen, sabo 6e ngalaa laawol haalude ley doon. Be dowtoroo no Tawreeta wi'iri noon. ³⁵ Si tawii won ko 6e njidi faamtindaade, 6e

† 14:21 Esaaya 28.11-12.

acca faa 6e koota, 6e yamowa jom'en cuudi ma66e. Sabo konngol debbo nanee ley kawrital ina semtinii. ³⁶ Naa odon miiloo konngol Laamdo ngool to moodon yuuri naa? Wo onon tan kebi ngol naa?

³⁷ Si neddo ina miilii wo annabaajo maa ina miilii wo jogiido baawde Ruuhu Ceniido, ina haani anditinde ko mbinndanammi on duum wo yamiroore Joomiraado. ³⁸ Mo annditaay dum fuu, Laamdo annditataa dum. ³⁹ Ndelle saki-raa6e, poodanodon haaldude annabaaku, katin du taa kadon demle de anndaaka haaleede. ⁴⁰ Ammaa huunde fuu wadiree no haaniri, tawee fuu ina fonnditii.

15

Haala ummital Almasiihu

¹ Sakiraa6e, mido miccintina on Kabaaru Lobbo mo mbaajinooi on. On nja6ii dum, odon keddi odon ka66ii e majjum. ² Wo saabe Kabaaru oon kisinirte don, si tawii on tiigorake mo no kaaldanmi on ni. Si wanaa noon fu, goondinal mon laatoto 6olum.

³ Mi yottinanii on kabaaru mo kebumi, burdo huunde fuu oon. Dum woni: Almasiihu maayii saabe hakkeeki meeden, no Binndi diin mbiiri ni. ⁴ O wattaama ley saabeere. O iirtake e nyalooma tata6o, no Binndi diin mbiiri ni. ⁵ O 6anganii Piyeer. Caggal duum, o 6angani taalibaa6e sappo e dido been. ⁶ Caggal duum, o 6angani ko 6uri sakiraa6e

keme njoyo ley wakkati gooto. Ko 6uri heewude e ma66e ina mbuuri faa joonin, de wob6e ma66e paltake. ⁷ Jokkiti katin, o 6angani Yaakuuba, de o 6angani nulaa6e been fuu. ⁸ Sakitii, o 6angani kam miin ga'udo hono 6inngel dimaangel gilla wakkati muudum yottaaki ni. ⁹ Si goonga, miin 6uri nulaa6e been fuu famdude. Mi fotay fay noddireede nulaado, sabo mi torriino kawrital goondin6e Laamdo. ¹⁰ Joonin le, saabe moyyere Laamdo ndeen laatoriimi ko ngonumi duum. Moyyere nde o wadani kam ndeen du rimaay 6olum. Si goonga, miin 6uri nulaa6e been fuu gollude. De wanaa miin gollata, wo moyyere Laamdo wonnde e am ndeen gollata. ¹¹ Ndelle nde wo miin, nde wo kam6e, fuu fotu. Wo duum min fuu min mbaajotoo, duum du ngoondindon.

Haala ummital maay6e

¹² Woodi, miden mbaajoo Almasiihu iirtake e maayde. Ndelle, noy wob6e moodon mbiirata maay6e ummitataako? ¹³ Sini ummital maay6e walaa, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁴ De si Almasiihu ummitaaki, waaju amin wo 6olum, goondinal moodon du wo 6olal. ¹⁵ Woodi si maay6e ummitataako du, idum holla ko min ceedanii Laamdo duum wo fewre. Sabo min mbi'ii Laamdo ummintinii Almasiihu, de dum wanaa goonga si maay6e ummitataako. ¹⁶ Si maay6e

ummitataako, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁷ Si Almasiihu ummitaaki, goondinal moodon wo 6olal, odon ngoni ley hakkeeki mon faa joonin. ¹⁸ Si wo noon du, maaynoo6e e ley goondinal Iisaa Almasiihu been kalkii. ¹⁹ Si jikke meeden e Almasiihu wo ley nguurndam meeden do tan nafannoo, eden 6uri yim6e fuu yurminaade.

²⁰ Ammaa si goonga, Almasiihu ummintinaama e maayde, laatake artiido e ummitotoo6e. ²¹ Sabo no maayde yuurdi e neddo gooto, hono noon du ummital hakkunde maay6e yuurdi e neddo gooto. ²² No yim6e fuu maayirta saabe kawtal mu66en e Aadama, hono noon du yim6e fuu ummintinirtee saabe kawtal mu66en e Almasiihu. ²³ Ammaa mono fuu e wakkati muudum ummitotoo. Almasiihu woni arandeejo oon. Ndeen si wartii fu, 6e o jeyi 6een du ummitoto. ²⁴ Ndeen timmoode waran. Almasiihu halkan kaanankaaku e baawde e semmbe fuu, de hokkita Laamdo Baabiiwo laamu. ²⁵ Sabo ina tilsi Almasiihu laamoo faa nde Laamdo wadi mo o yaaba way6e mo been fuu. ²⁶ Ganyo cakitotoodo halkeede oon wo maayde, ²⁷ sabo ina winndaa: «Laamdo wattii huunde fuu ley koyde makko.»* Ammaa si wi'aama «huunde fuu wattaama ley koyde makko», na tannyoraa Laamdo gadudo dum oon kaa

naataay. ²⁸ Nde huunde fuu heedii ley baawde Almasiihu Bajjo oon ndeen, kam e hoore muudum heedan ley Laamdo gadudo o dawrana huunde fuu, faa Laamdo laamoo kala huunde fuu.

²⁹ Woodi, ina woodi jaboo6e lootireede lootagal batisima saabe maay6e. Si tawii maay6e ummitataakono, dume wadi de yim6e ina mbatisiree saabe ma66e? ³⁰ Minen e ko'e amin, ko wadi de miden njardoo masiibaaji wakkati fuu faa miden nesa maayde? ³¹ Sakiraa6e, nyannde fuu mido nesa wareede. Tannyoron wo dum goonga, hono ko mantortoomi on yeeso Joomiraado men Iisaa Almasiihu duum du laatorii goonga. ³² To Efeesu toon mi habaama wolde sattunde, hono wo daabaaji ladde bondi ka6umi. Si mi goondinaayno ummintineede fu, dume dum nafata kam? Si maay6e ummitataakono fu, ngaden no wiiraa ni: «Nyaamen, njaren, sabo jaango en maayan.»

³³ Taa kiilon ko'e mon: «Yaadude e bon6e ina bonna needi lobbiri.» ³⁴ Ngartiree hakkillooji mon e ko fonditii, celon wadude hakke. Sabo wo66e moodon anndaa Laamdo. Ko mbiirumi noon wo faa cemton.

³⁵ Ammaa hasii goddo yaman: «Noy maay6e ummitortoo? Noy 6alli mu66en ngorrata?» ³⁶ Aan pamaro hakkillo! Aawdi ndi aawudaa fuu, sanaa waata,

* 15:27 Jabuura 8.7.

de sakitoo fuda. ³⁷ Aawdi ndi aawudaa du, si wo gawri naa wo aawdi feereeri, wo ndi wabbere tan. A aawataa wullere ndeen e hoore muudum. ³⁸ Caggal duum, Laamdo wadata ndi sii wullere nde muuyi, aawdi fuu e sii wullere muudum. ³⁹ Kulle jogiide yonki du kawtaa terde: bi66e-Aadama e terde mu66en, daabaaji e terde mu66en, pooli e terde mu66en, liyyi du e terde mu66en. ⁴⁰ Ina woodi balli kammunkooji e balli leydinkooji. Kammunkooji diin e darja mu66en, leydinkooji diin du e darja mu66en. ⁴¹ Naange e jalbugol muudum, lewru du e jalbugol muudum, koode e jalbugol mu66en. Fay hakkunde koode deen, jalbugol mu66en ina seedi.

⁴² Ummital maay6e du hono noon worri. Ko iretee duum ina nyola, ko ummitotoo duum nyolataa. ⁴³ Ko iretee duum ina lokiidi, ko ummitotoo duum ina jogii teddeengal. Ko iretee duum ina lokiidi, ko ummitotoo duum ina jogii semmbe. ⁴⁴ Ko iretee duum wo terde leydinkooje, ko ummitotoo duum wo terde ruuhunkooje. Terde leydinkooje ina ngoodi, ndelle terde ruuhunkooje du ina ngoodi. ⁴⁵ Dum wadi de na winndaa: «Neddo arandeejo oon, dum woni Aadama, laatake yonki mbuurki.» Aadama cakitiido oon kaa laatake Ruuhu kokkoowo nguurndam. ⁴⁶ Wanaa ko jeyaa e Ruuhu duum artii

warude. Wo ko jeyaa e leydi duum artii, de ko jeyaa e Ruuhu duum jokki. ⁴⁷ Neddo arandeejo oon e sollaare leydi tagiraa. Neddo didabo oon e kammu yuuri. ⁴⁸ Yim6e yuurube e sollaare leydi been ina ngorri hono Aadama yuurudo e sollaare leydi oon. Yim6e jeyaa6e e kammu been ina ngorri hono yuurudo dow kammu oon. ⁴⁹ Hono no nanndirden e yuurudo e sollaare leydi oon ni, hono noon nanndirten e yuurudo dow kammu oon du.

⁵⁰ Sakiraa6e, inan ko kaalammi duum: teewu e yiyam mbaawaa naatude e laamu Laamdo. Katin du ko nyolata waawaa hebude ko nyolataa faa abada duum.

⁵¹ Ndaar, mido banganana on sirri: wanaa en fuu maayata, ammaa en fuu en mbaylitete. ⁵² Dum wadan wakkati gooto, no tamyaaango yitere ni, si buututal cakitotoongal fuufaama. Sabo buututal ngaal fuufete, de maay6e been ummodoo e balli di nyolataa. Enen du, en mbaylitete. ⁵³ Sabo si goonga, ina tilsi terde nyolooje deen bornoo ko nyolataa, maayooje deen du bornoo ko maayataa. ⁵⁴ Si terde nyolooje deen bornake ko nyolataa, maayooje deen bornake ko maayataa fu, ndeen konngol binndaangol ngol tabitan: «Maayde jaalaama, modaama.»†

⁵⁵ «Maayde, toy jaalagol maa woni?»

Maayde, toy tooke maa
ngoni?»‡

56 Tooke poodooje maayde
wo hakke. Hakke du hemrii
baawde saabe jamirooje
Tawreeta. 57 Ammaa jet-
tooje ngoodanii Laamdo
kokkiroowo en jaalagol
saabe Joomiraado meeden
Iisaa Almasiihu.

58 Ndelle sakiraa6e am
horsu6e, laatee jootti6e 6e
ndimmbataako. Wakkati
fuu beydon tinnaade e golle
Joomiraado, sabo odon anndi
ko ngolloton ley kawtal
Joomiraado duum wanaa
6olum.

16

*Haala wallugol seniibe
won6e ngalluure Urusaliima*

1 Joonin en ndaaran
kabaaru hawrundurgol
ceede faa walla seniibe
won6e Urusaliima 6een.
Ngadon ko njamirmi kawrite
goondin6e gonde leydi
Galaatiya deen. 2 Alan fuu,
mono e moodon fuu itta
ko waawi, resa. Ndeen
si mi warii, en pilataako
hawrundurde dum katin.
3 Nde ngarumi fu, mi hokkan
6e cubidon 6een bataakiiji
kollooji on cubake 6e, 6e
njaara ballal moodon ngaal
Urusaliima. 4 Si na foti ko mi
yaha miin du, min njaadan.

Haala anniyaaji Pool

5 Si mi feyyitii leydi Make-
doniya fu, mi waran to
moodon, sabo toon nde-
wammi. 6 Hasii mi weeranan
on seeda naa mi dabban
to moodon. Ndeen odon

mbaawi wallude kam faa mi
yaha yeeso e jahaangal am.

7 Sabo mi yidaa fantude to
moodon joonin de mi dilla
law. Mido yidi 6ooyude to
moodon seeda si Joomiraado
jabii. 8 Ammaa mi 6ooyan
ley Efeesu ga faa iidi 6enndal
alkama hewta. 9 Sabo mi
hebii do laawol manngol no
mi gollira gollal nafaowal.
Woodi, way6e du na keewi.

10 Si Timote warii to
moodon fu, njakkitodon dum
faa wooda taa hula, sabo wo
Joomiraado o gollanta hono
am ni. 11 Ndelle, taa fay gooto
yawa mo. Mballon mo e
laawol ngool faa o warta to
am e jam. Sabo mido hedii
mo, kanko e sakiraa6e 6een.

12 Woodi, dow sakiike
meeden Apolos, mi nyaagake
mo sanne o yaada e saki-
raa6e 6een to moodon, de o
muuyaay yahude joonin. Si o
hebii laawol fu, o waran.

Baynundural

13 Kakkilon, ndarodon
faa wooda ley goondinal.
Laatodon suusu6e, beydorodon
sembe. 14 Ko ngadoton fuu,
ngadiron dum njinngu.

15 Odon anndi Estefaana
e koreeji muudum. Kam'en
artii fuu goondinde ley leydi
Akaya. I6e tinnii e gollande
seniibe 6een. Sakiraa6e,
mido nyaagoo on sanne:

16 njarranee yim6e wa'u6e
hono noon, kam'en e gol-
lidoobe e mu66en, tinniibe
e gollal ngaal fuu. 17 Mido
weltoroo garol Estefaana e
Fortunaatu e Akayku ngool.

‡ 15:55 Hoseya 13.14.

Be ngadanii kam ko onon on mbaawaa wadande kam saabe on ngalaa ga. ¹⁸ Be mbaaltinii hakkillo am, kam e hakkillooji moodon fuu. Teddinee yim6e hono ma66e.

¹⁹ Kawrite goondin6e gonde leydi Aasiya deen ina njowta on. Akila e deekum Pirisilla e kawrital goondin6e kawroowal galle ma66e ngaal ina njowta on sanne e innde Joomiraado.

²⁰ Sakiraa6e 6een fuu ina njowta on. Njowtunduron onon du e jowtaali ceniidi.

²¹ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. ²² Neddo fuu mo yidaa Joomiraado, kuddi woodanii dum! Yaa Joomiraado amin, war! ²³ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon. ²⁴ Njinngu am ina woni e moodon on fuu e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu.

Bataaki Pool diɗaɓi to Korintunkooŋe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool e sakiike meeden Timote. Miin Pool, mi nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Miden njowta kawrital Laamdo gonngal Korintu e seniibe wonbe leydi Akaya fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Poolyettiri Laamdo

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Oon woni Baabiiwo jom yurmeende, Laamdo cellinoowo berde e dow huunde fuu. ⁴ Imo sellina berde men e ley torraaji men fuu, faa enen du, mbaawen sellinde berde wonbe e sii torraaji fuu no o sellinirta berde men ni. ⁵ Sabo no kebirden torraaji saabe Almasiihu faa keewi, noon du Almasiihu sellinirta berde meeden faa heewa. ⁶ Nde min torraa fuu, wo faa berde moodon cellinee, woodi du faa kisinedon. Nde berde amin cellinaa du, wo faa berde moodon peewa, de kebon munyal munyude sii torraaji di min torrete minen e ko'e amin diin. ⁷ Jikke amin e moodon ina selli, sabo miden anndi ko kawtudon e amin torraaji duum, odon kawti e amin sellineede berde du.

⁸ Si goonga sakiraaŋe, min njidaa ndullon torraaji

kewtiidi min e leydi Aasiya. Torraaji kewtiidi min toon ina paltii semmbe amin sanne faa min miilaaki wuurude katin. ⁹ Ley berde amin, miden maatannoo wo min saraabe sariya wareede. De dum wadirii faa taa min njowa jikke amin dow ko'e amin, ammaa min njowa de dow Laamdo ummintinoowo maaybe oon. ¹⁰ Wo kam danni min e maayde ndeen, kam dannata min yeeso du. Wo dow makko min njowi jikke o dannan min katin. ¹¹ Odon mballira min e majjum du'aawuuji mon, onon du. Hono noon, moyyere nde o wadanta min saabe du'aawuuji yimbe heewbe, wadata faa heewbe njetta Laamdo saabe amin du.

Haala ko haɗi Poolfantude Korintu'en

¹² Inan ko min mantortoo: berde amin ina ceedanoo min min mbuurdi e goonga e laabal berde yuurungal to Laamdo ley adunaaru ndu, sakko hakkunde moodon. Min ngadiraaŋe dum hakkilooji biibe-Aadama, ammaa wo e moyyere Laamdo. ¹³ Sabo min mbinndantaa on faa'e si wanaa ko njanngoton de paamon. Mido yidi paamon faa laaba ¹⁴ ko puɗɗodon faamude joonin duum. Ndeen, nyannde Joomiraado men Iisaa wartowi fu, on mantorto min hono no minen du min mantortoo on noon.

¹⁵ Saabe hoolaare ndeen, mi anniyakeno warude to moodon arande faa ceyodon

kile didi. ¹⁶ Ko njidunoomi dey, mi fanta to moodon, mi yaha leydi Makedoniya, de mi rewa to moodon katin nde ngartammi faa mballon kam mi yaha leydi Yahuudiya. ¹⁷ Yalla nde mbi'ammi mi waran to moodon ndeen, mi tinnaaki naa? Si mi anniyake wadude huunde, yalla mido sikkitira hono no yim6e adunaaru anniyortoo, wi'oobe «ayyo» de wakkati gooto puddita wi'ude «a'aa» naa? ¹⁸ No tannyorden Laamdo wo koolniido ni, hono noon konngol ngol min kaalani on ngool wanaa ayyo e a'aa fuu nde wootere. ¹⁹ Sabo Iisaa Almasiihu Bii Laamdo oon wanaano ayyo e a'aa: wo ayyo tan woni e makko. Kanko woni mo miin e Silas e Timote min mbaajii kabaaru muudum to moodon oon. ²⁰ Goonga ni, amaanaaji Laamdo fuu tabitii e ley makko, laatii «ayyo». Ndelle wo saabe makko de eden mbi'a «Aamiina» faa Laamdo teddinee. ²¹ Woodi, wo Laamdo tabintinani min, minen e moodon fuu, kawtal meeden e Almasiihu. Kanko subii en. ²² Katin kanko wadi maande makko e meeden, o watti Ruuhu makko e berde meeden laatoo maande laabinanoore en en keban moyyereeji garooji. ²³ Laamdo na seedanoo kam, o jukkoo kam si mi fewii: wo faa taa mi ha6a e moodon wadi de mi yecaaki Korintu. ²⁴ Min pilataako dawrande goondinal moodon, de miden mballundura e moodon faa ceyodon, tawa on ndarake no woodiri

ley goondinal.

2

¹ Dum le, mi wadii anniya mi yeccataako to moodon, taa mi mettina berde mon katin. ² Sabo si mi mettinii berde mon, moy seynata kam si wanaa onon 6e mettinanmi been? ³ Dum wadi mbinndumi no mbinndirmi ni e ley 6ataaki am kiin. Mi yidaano warude to moodon de haanu6e seynude kam been mettina bernde am. Mido tannyorani on, nde ceyiimi fu, onon du on ceyoto. ⁴ Billaare e bernde mettunde e gondi keewdi mbinndiranmi on. Ko mbinndumi duum wanaa faa mi mettinana on, ammaa wo faa mi anndina on no njinngu am dow moodon foti mawnude.

No Pool yaaforii toonyiido

⁵ Si gooto moodon laatake sabaabu mettorgal fu, wanaa miin o mettinani, wo on fuu – naa wo66e moodon, taa mi faltoo goonga. ⁶ Ko 6ur6e heewude e moodon njukkii neddo oon duum heyii. ⁷ Joonin kaa, ko 6uri woodde dey: njaafodon mo, cellinon bernde makko taa mettorgal bernde jaaloo mo. ⁸ Ndelle, mido 6aaroo on sanne tabintinon njinngu moodon e makko. ⁹ Si goonga, wo saabe majjum mbinndiranmi on, faa mi fonnda on, mi ndaara yalla odon njokka haala am ley huunde fuu. ¹⁰ Mo njaafidon fuu, miin du mi yaafake dum. Goonga ni, ko njaafimi duum – si ina woodi ko kaanumi yaafaade mo – mi yaafake

dum yeeso Almasiihu faa nafa on ¹¹ taa Seydaani jambo en, sabo eden anndi anniyaaji muudum.

Haala saakugol anndal Almasiihu

¹² Nde njahunoomi Torowas faa mi waajoo Kabaaru Lobbo haala Almasiihu fu, mi tawii Joomiraado omtanii kam laawol gollude toon. ¹³ Ammaa hakkillo am fukkaaki, sabo mi tawaay toon sakiike am Tiitu. Woodi ndelle, mbayniimi sakiraaŋe been, de ponndiimi leydi Make-doniya.

¹⁴ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkoowo en jaalagol wakkati fuu saabe kawtal meeden e Almasiihu. Laamdo hokkii min saakude anndal Almasiihu nokku fuu hono no uurdi mbelndi ni. ¹⁵ Sabo si goonga, wo min uurdi ndi Almasiihu sakkanta Laamdo. Uurngol ngool yottake hisinteeŋe e halketeeŋe fuu. ¹⁶ To halketeeŋe been, wo min lumngol maayde jaarowol dum'en to maayde, ammaa to hisinteeŋe been, wo min uurngol nguurndam jaarowol dum'en to nguurndam.

Moy foti gollude gollal ngaal? ¹⁷ Min nganaa julortoŋe konngol Laamdo hono no heewŋe ngadata. Ammaa miden kaalda berde laabude yeeso Laamdo. Miden kaalda hono nulaaŋe muudum e ley kawtal amin e Almasiihu.

3

Haala gollanoŋe amaana keso

¹ Yalla min pudditii man-taade katin naa? Naa miden kaajaa bataakiiji kollooji ko min ngoni, maa yuurudi to moodon hono no woŋŋe kaajiraa naa? ² Wanaa. Onon jaati ngoni bataaki amin mbinndaaki e berde amin. Odon kolla ko min ngoni, hono bataaki ki yimŋe fuu mbaawi anndude e janngude. ³ Ina laabi, wo on bataaki Almasiihu saabe golle amin. Bataaki kiin winndiraaka dawa, wo Ruuhu Laamdo buurdo ki winndiraa. Ki winndaaka dow alluuje kaaye, wo e berde yimŋe ki winndaa.

⁴ Miden mbi'a noon sabo miden ngoodi hoolaare mawnde e Laamdo saabe Almasiihu. ⁵ Min ngalaa baawde faa min ngada fay huunde e semmbe amin. Baawde amin wo to Laamdo yuuri. ⁶ Kam wadi min fotuŋe laataade gollanoŋe amaana keso. Amaana oon yowaaki dow jamirooje binndaade, wo dow Ruuhu yowii. Sabo jamirooje binndaade deen wo jaarooje to maayde, ammaa Ruuhu oon na hokka nguurndam.

⁷ Jamirooje binndaade e alluuje kaaye, jaarooje to maayde deen, ina ngoodunoo darja faa Israa'iilankooŋe kunngii ndaarude yeeso Muusaa saabe annoora gondo e darja oon, fay si taweede darja oon wo nyifoowo. ⁸ Ndelle, golle Ruuhu buri darja oon,

haala fuu walaa! ⁹ Si ko foodata jukkungo duum ina woodunoo darja, wanaa haala ko waddata fonnditaare duum! ¹⁰ Goonga ni, darja arandeejo oon walaa darja si fonndaama e darja gardo joonin mo walaa ko nanndi oon. ¹¹ Si ko nyifata duum waawii jogaade darja, haala fuu walaa ko heddotoo duum burata darja oon sanne.

¹² Ko jikke amin dow amaana keso oon teenj sanne, duum wadi de miden kaalda cuusal yeeso yimbe. ¹³ Min ngadataa hono no Muusaa ni, gattunoodo suddaare e yeeso muudum taa Israa'iilankooŋe keddoo ina ndaara fay darja nyifoowo oon faa timma. ¹⁴ Ammaa miilooji berde maŋbe ina njoori. Sabo faa hannden nde be njannngata amaana kiiddo oon fu, suddaare ndeen ina heddi e geese maŋbe. Nde huncaaka tafon, sabo wo ley kawtal Almasiihu tan nde huncetee. ¹⁵ Goonga, faa warde hannden, si Tawreeta Muusaa janggaama fu, suddaare ndeen ina heddi ina suddi berde maŋbe. ¹⁶ Ammaa si neddo wartii to Joomiraado fu, suddaare ndeen huncete e bernde muudum. ¹⁷ Woodi, Joomiraado kam woni Ruuhu. To Ruuhu Joomiraado woni fuu, doon ndimaaku du woni. ¹⁸ Enen be geese muŋben cudditaa been fuu, eden tiima darja Joomiraado hono ley daandorgal, ina yaynana en. Imo waylita en faa nannden e makko

tagaadi, darja makko ina beydana en yahude yeeso. Dum woni golle Joomiraado, laatiido Ruuhu oon.

4

Haala jawdi ley loode

¹ Laamdo hokki min gollal ngaal saabe yurmeende muudum. Ndele, min tampataa. ² Min calake kulle cuudiide cementinooje. Min kiilataa yimbe, min mbaaylitataa konngol Laamdo. Ko min ngadata dey, miden bangina goonga yeeso Laamdo, faa mono fuu annditira e bernde mum fuu wo min goongalaaŋe. ³ De si Kabaaru Lobbo mo min mbaajii oon suudaama fu, wo halkooŋe tan o suudantee. ⁴ Been le, be ngalaa goondinal, sabo Ibiliisa wumnii hakkilooji maŋbe taa nji'a annoora Kabaaru Lobbo. Kabaaru oon na holla darja Almasiihu jogiido tagaadi Laamdo. ⁵ Sabo wanaa haala amin min mbaajotoo, ammaa wo haala Iisaa Almasiihu, Joomiraado meeden oon min mbaajotoo. Ko min mbi'ata e dow ko'e amin tan, min maccube moodon saabe makko. ⁶ Sabo Laamdo wi'ii: «annoora yaynu e ley nimre.» Kam yaynini annoora muudum e ley berde amin, faa anndina min darja muudum jaynoowo, gondo e yeeso Almasiihu.

⁷ Anndude darja oon laatanake min jawdi korsundi, ammaa miden njogorii ndi e ley amin hono no ley loode loope, faa anndee baawde mawde de wo to

Laamdo yuuri, wanaa to amin. ⁸Miden billee e huunde fuu, ammaa min pusaay. Miden ngoni e wemmbere wakkati fuu, ammaa min tayaay jikke. ⁹Miden torree, ammaa Laamdo yoppaay min. Miden paddee e leydi, ammaa min kalkaaka. ¹⁰Wakkati fuu, maayde Iisaa ina woni e balli amin, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e ley majji. ¹¹Si goonga, fay si miden mbuuri, miden nesa maayde wakkati fuu saabe Iisaa, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e terde amin maayooje deen. ¹²Ndelle, maayde na golla ley amin, de nguurndam na golla ley moodon.

¹³Ina winndaa: «Mi goondinii, duum wadi de mbaajimi.»* Minen du min goondinirii hono noon, duum wadi de miden mbaajoo. ¹⁴Sabo miden anndi iirtindo Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon iirtindinan min e Iisaa minen du, de wadda min yeeso muudum, minen e moodon fuu. ¹⁵Ko hewti min fuu wo saabe moodon faa moyyere Laamdo yottoo yimbe heewbe. Hono noon yimbe heewbe njettirta Laamdo faa Laamdo beyda teddineede.

Haala teddeengal duumi- ingal

¹⁶Dum wadi de min tampataa. Fay si terde amin deen na kalka, yonkiiji amin diin ina keydintinee nyannde fuu. ¹⁷Sabo torraaji di min

torree diin ina kuyfiti, ina paltoo law. De di cegilanto min teddeengal manngal ngal timmataa, burngal torraaji diin abada. ¹⁸Ndelle min taykataako ko yi'etee, wo ko yi'ataake min taykotoo. Sabo ko yi'etee duum faltoto, ammaa ko yi'ataake duum, heddoto faa abada.

5

Haala suudu wonndu dow kammu

¹Eden anndi si terde meeden laatiide suudu leydi-iru ndu koduden e muudum joonin nduun halkii fu, Laamdo moyyinanii en suudu dow kammu ndu junngo wadaay, heddotoondu faa abada. ²Eden uuma ley adunaaru do, sabo eden keppe naatude e ley suudu meeden dow kammu nduun, bornoroden ndu hono kad-dungal kesal. ³Goonga ni, si en bornake ndu fu, en laatataako yonkiiji di ngalaa balli. ⁴Sabo ko ngonden ley suudu ndu tafon, eden uuma saabe tiidallaaji. Woodi, wanaa hono eden njidi laataade bortii6e, ammaa eden njidi bornaade balli kesi dow kiiddi, faa nguurndam moda ko halkata ley meeden. ⁵Wo Laamdo kam segilanii en dum, hokki en Ruuhu muudum laatoo maande laabinanoore en moyyereji garooji.

⁶Ndelle, eden njogii berde pukkiide wakkati fuu. Eden anndi sini eden keddii e balli gondi ley adunaaru diin,

* 4:13 Jabuura 116.10.

eden mboddi to Joomiraado tafon. ⁷ Sabo wo e goondinal mbuurdeten, wanaa e ko njiireten gite. ⁸ Ndelle eden njogii berde pukkiide, de ko burani en ni, eggen e balli di faa njoododen to Joomiraado. ⁹ Ammaa ko burden filaade fu, wo wadude ko welata mo, heddaade ley banndu ndu naa wurtaade e mayru fuu gootum. ¹⁰ Sabo ina tilsi en fuu ndaroden yeeso Almasiihu faa careden, faa mono fuu he6a mbarjaari golleeji muudum gadooji e banndu ndu, nde wo ko woodi naa ko boni.

Haala dewral hakkunde yim6e e Laamdo

¹¹ Ndelle, ko min anndi no Joomiraado huldetee duum, min piloto he6ude hakkillooji yim6e. Laamdo ina anndi min. Mido hoolii on onon du, on annditii min e ley miilooji berde moodon. ¹² Min kaalantaa on kabaaru amin lobbo katin. Ammaa miden piloo hokkude on daliili no mantorodon min, faa ke6on ko njaabodon mantortoo6e ko yi'etee tan, wanaa ko woni ley bernde. ¹³ Si min njogoraama hono min haanjaabe, wo dum saabe Laamdo. Si min njogoraama min jom'en hakkillo du, wo dum saabe moodon. ¹⁴ Njinngu Almasiihu na dawrana min, sabo min tannyorii, gooto maayanii yim6e fuu, ndelle yim6e fuu laatii maay6e. ¹⁵ O maayanii yim6e fuu, faa wuur6e been cela wuurande ko'e mu66en, ammaa mbuurana

maayando dum'en de iirtanii dum'en oon.

¹⁶ Ndelle, gilla joonin, walaa fuu mo min ndaar-data hono no bi66e-Aadama ndaarata wo66e. Fay si miden ndaardunoo Almasiihu hono no bi66e-Aadama ndaarata dum, min celii ndaardude dum noon. ¹⁷ Neddo fuu kawtudo e Almasiihu, tagitaama tagu keso. Ko hiiddi duum faltake. Ndaar, fuu heydintinaama! ¹⁸ Dum fuu to Laamdo yuuri. Kam nuli Almasiihu faa rewrintina en e muudum, de halfini min golle rewrintinde yim6e e muudum. ¹⁹ Dum woni, Laamdo wonnoo e ley Almasiihu faa rewrintina yim6e adunaaru e muudum. O hiisaaki hakkeeki mu66en katin. O halfini min du kabaaru rewrintingol ngool.

²⁰ Woodi ndelle, min daraniibe Almasiihu, ina nanndi hono Laamdo ina haalda kunndude amin faa nodda yim6e to muudum. Miden nyaagoo on e innde Almasiihu: ngartee to Laamdo! ²¹ Almasiihu wadaay hakke abada. Ammaa Laamdo yowi hakkeeki meeden fuu dow makko, faa kawtal meeden e Almasiihu wada en fonnditiibe yeeso Laamdo.

6

No Pool'en ngolliranta Laamdo

¹ Minen, saabe min golli-doo6e e Laamdo, miden nyaagoo on taa accon moyyere Laamdo nde ke6don ndeen laatanoo on 6olum. ² Sabo o wi'ii:

«Wakkati lobbo kettindani-
maami,
nyalaande kisindam
mballumaami.»*

Ndaar, joonin jaati woni
wakkati lobbo oon, joonin
woni nyalaande kisindam.

³Min ngadataa fay huunde ko
fergata yim6e, faa taa feloore
tawee e golle amin. ⁴Ammaa
e huunde fuu, miden kolla
min gollanoo6e Laamdo
goongalaa6e, ley tinnitaare
mawnde, ley torraaji, ley
sayya, ley billaare, ⁵ley piide,
ley kasu, ley muurtere, ley
tampiri, ley rafi doyngol,
ley rafo. ⁶Miden kolla

min golloo6e goongalaa6e
ley laabal amin, ley anndal
amin, ley munyal amin,
ley moyyuki amin. Miden
ngoodi Ruuhu Ceniido, miden
ngoodi njinngu ngu waldaa
e naafikaaku. ⁷Miden

kaala goonga, miden ngoodi
baawde Laamdo. Juude
amin nane e nyaame fuu na
tiigii kabitirde fonnditaare.

⁸Miden kolla min gollanoo6e
Laamdo ley teddeengal e ley
koyeendam, ley ko yim6e
mbuykata min e ko njettata
min, ley ko min ndaardetee
hono majjinoo6e tawee min
goongalaa6e. ⁹Miden kolla

dum ley ko min ndaardetee
min anndaaka tawee min an-
ndaabe, ley ko min ndaarde-
tee min maayoo6e, de inani
min, miden mbuuri. Miden
ndaardee min jukkaabe
tawee min mbaraaka.

¹⁰Miden ndaardee min
suniibe tawee min seyiibe

wakkati fuu. Miden
ndaardee min talkaa6e
tawee miden ngada heewbe
joomiraa6e jawdi. Miden
ndaardee min ngalaa fay
huunde tawee miden njogii
huunde fuu.

¹¹Korintunkoo6e, min
kaaldanii on laabal reedu,
min njaajinanii on berde
amin. ¹²Minen, min
paadinanaay on berde
amin, ammaa onon kaa
on paadinanii min berde
moodon. ¹³Mido haalda e
moodon hono wo on bikkoy
am: ngadanee min no min
ngadirani on - njaajinane
min berde moodon!

*No neddo laatorii suudu
Laamdo buurdo*

¹⁴Taa kabbunduron e 6e
ngoondinaay. Yalla ko fon-
nditii na waawi hawritinde e
ko oonyii naa? Yalla annoora
na waawi hawritinde e
nimre naa? ¹⁵Yalla Almasi-
ihu na waawi hawritinde e
Ibiliisa naa? Yalla goondindo
na waawi hawritinde e mo
goondinaay naa? ¹⁶Yalla
amaana ina woodi hakkunde
suudu Laamdo e tooruuji
naa? Paamee, enen ngoni
suudu Laamdo buurdo oon.
Sabo Laamdo wi'ii:

«Mi hodidan e ma66e,
mi yaada e ma66e,
mi laato Laamdo ma66e,
kam6e du, 6e laato
yim6e am.»†

¹⁷Dum wadi de Joomiraado
wi'i:

«Yuwee hakkunde ma66e!

Ceedee e ma66e!

Taa meeme ko tuuni!

Ndeen, mi jab6oto on.‡

* 6:2 Esaaya 49.8. † 6:16 Lewinkoo6e 26.11-12, Esekiyel 37.27. ‡ 6:17 Esaaya 52.11.

18 Mi laatanto on baaba,
onon du, on laatanto kam
6i66e wor6e e rew6e.
Noon Joomiraado jom
baawde fuu wi'i.»§

7

1 Ndelle sakiraabe horsu6e,
saabe en ngadanaama
amaanaaji diin fu, laabinen
ko'e meeden e ko tuuninta
balli men e yonkiiji men fuu.
Tabintinen senaare men e ley
kulol Laamdo.

Haala mettorgal e seyo

2 Omtanee min 6erde
moodon! Min toonyaaki fay
gooto, min mbonnanaay fay
gooto, min nyaamaay jawdi
fay gooto. 3 Mi haaldaay dum
faa laatanoo on jukkungo.
Sabo mi haaliino gilla naa-
nen: 6erde amin na korsini
on sanne, faa maayden naa
mbuurden. 4 Mido hoolii on
faa woodi. Mido mantoroo on
sanne. Bernde am sellinaama
faa heewi, mido heewi seyo
du e ley torraaji amin fuu.

5 Si goonga, fay nde min
njottinoo leydi Makedoniya
ndeen, min powtinaaki fey.
Torraaji tan min nji'i. Miden
ngondi e luural yaasiyal, e
kulol ley 6erde. 6 Ammaa
Laamdo cellinoowo 6erde
suniibe oon, sellinirii 6erde
amin e garol Tiitu. 7 Wanaa
garol makko tan sellini 6erde
amin. Ko cellindon 6erde
makko duum sellinii hakkil-
looji amin. O haalanii min no
njidirdon yi'ude kam sanne,
e no cunoridon ko wadunoo,
e no tinnoridon e jinngande
kam. Dum fuu 6eydii seyo

am. 8 Si bataaki am kiin
mettiino on, mi mimsitataa
ko mbinndumi ki. Goonga ni,
mido mimsitinnoo, sabo mi
yi'ii bataaki kiin mettiino on,
fay si wo haddi wakkati seeda
tan. 9 Joonin kaa mido seyii,
de wanaa saabe ko mettadon
duum, ammaa ko mettadon
de tuubudon. Sabo mettorgal
ngal maatudon ngaal, iri
maggal hawri e muuyde
Laamdo. Hono noon, walaa
ko min mbonnannoo on.
10 Sabo mettorgal kawroowal
e muuyde Laamdo ina wada
faa neddo tuuba, de hisa,
mimsugol du fuu walaa e
majjum. Ammaa mettorgal
adunaaru, wo maayde
wadata. 11 Ndaaree mettorgal
kawroowal e muuyde
Laamdo ngaal, ko wadi e
moodon: ngal wadii faa
ciinudon, faa du pilidon
laamnude ko'e moodon. Ngal
wadii faa mettadon e ko
boni, faa du kuludon. Ngal
waddanii on yeeweede kam,
ngal waddanii on tinnaare.
Ngal wallii on jukkaade ko
boni. E huunde fuu on kollii
odon laabi e kabaaru oon.
12 Ndelle si mi winndanii
on fu, dum wanaa saabe
toonyiido, wanaa saabe
toonyaado du. Ammaa wo
faa 6anginanedon ciinal
ngal njoganidon min yeeso
Laamdo. 13 Berde amin
mbaaltorake saabe majjum.

Woodi, e dow waaltagol
6erde amin du min ke6ii
seyo. Goonga ni, Tiitu seynii
min sanne, sabo seyniraama
ko mbaaltindon 6erde
muudum. 14 Si mi mantorake

on seeda yeeso makko du, on cementinaay kam. Ammaa no min kaaldirani on goonga e huunde fuu ni, hono noon ko min mantorii on yeeso Tiitu duum du laatorii goonga. ¹⁵ Njinngu bernde makko ina beydoo nde o miilotoo no dowtoranidon haala makko on fuu, e no njabboridon mo kulol e diwngol. ¹⁶ Mido seyii ko mbaawumi hoolaade on ley huunde fuu.

8

Haala wallugol seniibe won6e Urusaliima

¹ Sakiraabe, miden njidi anndinde on moyyere nde Laamdo hokki kawrite goondin6e Iisaa gonde leydi Makedoniya deen. ² Be ndaartindoraama torraaji cattudi, ammaa no seyo ma66e heewri noon wad-danii 6e hokkitirde ko heewi, fay si i6e ngoni e talkaaku cattungu. ³ Mido seedanoo 6e: 6e kokkitirii ko 6e mbaawi fuu, fay ko buri baawde ma66e. Yardaamuye 6e kokkiri. ⁴ Be eeli min sanne 6e ke6a laawol 6e kawta e wo66e faa 6e mballa seniibe won6e Urusaliima. ⁵ Be ngadi ko buri miilo amin. Sabo 6e artii, 6e kokki ko'e ma66e Joomiraado, de 6e kokkiri min ko'e ma66e minen du saabe muuyde Laamdo. ⁶ Dum wadi de min njaarii Tiitu walla on njottinon dokkal ngaal no puddirnodon ngal ni. ⁷ On joomiraabe jawdi e huunde fuu – goondinal e waaju e

anndal, odon njogii tinnaare dow huunde fuu, odon korsini min du. Tinnodon faa ngadon kabaaru moyyere ndeen faa wooda du.

⁸ Ko mbiimi duum wanaa yamiroore. Ammaa, mido haalana on tinnaare wo66e faa hokka on laawol hollude njinngu moodon ina selli.

⁹ Sabo odon anndi moyyere Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu: kam jom jawdi oon, wadii hoore muudum talkaajo saabe moodon faa laatorodon joomiraabe jawdi talkaaku muudum nguun.

¹⁰ Mido haalana on ko woni miilo am, woodi wo ko nafata on du. Gilla rawanin onon artii filaade wallude seniibe 6een, onon artii fuddude ballal ngaal du. ¹¹ Joonin kaa, ki66inee dum. No anniyiridon fiyude dabare oon ni, anniyorodon noon yottinde dum du. Kokkiron haddi baawde moodon.

¹² Sabo si neddo anniyake wadude moyyere fu, dokkal ngaal ina weli Laamdo fodde baawde kokkoowo oon. Laamdo yamataa neddo ko walaa. ¹³ Mi wi'aay naaton e billaare faa filliton wo66e 6een, de yim6e fuu laatoo fotu6e ni. ¹⁴ No tawradon joonin e keewal moodon ni, odon mbaawi wallude won6e ley baasal mu66en. Caggal joonin, si tawii onon odon ngoni ley baasal fu, kam6e e keewal ma66e, i6e mbaawi wallude on. Hono noon yim6e potirta, ¹⁵ no winndiraa ni:

«Kawrundurdo ko heewi oon faltaaki ko haajaa,

kawrundurdo ko famdi oon du nyakiraaka.»*

Kabaaru Tiitu e yaadi-raaŋe muudum

¹⁶ Jettooje ngoodanii Laamdo gattudo e bernde Tiitu tinnaare wallude on hono nde min njoganii on ndeen. ¹⁷ Wanaa saabe min nyaagake dum tan wadi de jabi yahude to moodon. Wo tinnaare muudum wadi de anniyii yahude to moodon. ¹⁸ Miden nulda mo, kanko e sakiike meeden jetteteedo e kawrite goondinbe fuu saabe waajagol muudum Kabaaru Lobbo oon. ¹⁹ Wanaa dum tan, kawrite goondinbe deen cubii mo o yaada e amin, faa min njaara dokkal ngaal Urusaliima. Miden ndaranoo moyyere ndeen faa dum teddina Joomiraado, dum holla anniya amin lobbo du. ²⁰ Miden ngada ko min mbaawi fuu taa min keŋa feloore e jawdi keewndi ndi min ndaranii ndiin. ²¹ Sabo miden piloo wadude ko woodi, de wanaa yeeso Joomiraado tan, ammaa yeeso yimbe du.

²² Miden nula sakiike meeden goddo yaada e maŋbe mo min taykitii tinnaare muudum wakkatiji keewdi e kulle keewde. Joonin o ŋuri tinnaade sanne e wallude saabe hoolaare mawnde nde o joganii on ndeen. ²³ Tiitu du wo kawtudo e am, gollidoowo am saabe moodon. Sakiraaŋe meeden yaadiraaŋe makko been wo nulaaŋe kawrite goondinbe deen, Almasihu na teddiniree saabe

maŋbe. ²⁴ Woodi ndelle, kollee 6e njinngu moodon. Hono nii laaŋinirton kawrite goondinbe fuu miden njogii daliili mantoraade on.

9

No Laamdo yidiri kokkiroowo seyo

¹ Walaa ko mi winndana on dow wallugol seniiŋe wonŋe Urusaliima been. ² Sabo mido anndi on muuyii wallude 6e sanne. Mi mantorake on dum yeeso Makedoniyankooŋe, mbiimi 6e onon yimbe Akaya, on cegilake wallude gilla rawanin. Tinnaare moodon dow mballa oon umminii anniya ko ŋuri heewude e maŋbe du. ³ De mido nela to moodon sakiraaŋe been taa ko min mantorii on duum laato 6olum, ammaa tawee odon cegilii hono no mbiirumi ni. ⁴ Si wanaa noon fu, si yimbe Makedoniya ngardii e amin to moodon de tawi on cegilanaaki wallude, min cemtan ko min koolii on, onon du on cemtan. ⁵ Dum le, ko nji'umi dey, ina tilsi mi njaaroo sakiraaŋe been artoo kam to moodon, ndaranoo ballal ngal aadidon wadude ngaal. Ndeen si mi warii fu, mi tawan ingal hawriti, ngal laatii ballal yardaamuye bernde, tawee wanaa doole. ⁶ Inan ko njidumi paamon: aawudo seeda, seeda tayata. Aawudo ko heewi, ko heewi tayata. ⁷ Mono fuu hokka ko anniyii e bernde muudum, tawa wanaa e mettorgal, wanaa e doole. Sabo Laamdo ina yidi kokkiroowo seyo.

⁸ Laamdo ina waawi heb-
binande on siyiiji moyyere
fuu. Hono noon ke6iron ko
heyata on wakkati fuu e ley
huunde fuu, faa keddorodon
ko heewi saabe gollal lobbal
fuu. ⁹ Wo hono noon winndi-
raa:

«Imo saaka moyyere makko e
ley talka'en,
gollal makko moyyungal
duumoto faa abada.»*

¹⁰ Laamdo ina hokka aa-
woowo aawdi, ina hokka
yim6e nyaamdu faa neemina
dum'en du. Hono noon o
hokkiran on aawdi keyoori
on onon du. O funnan
ndi faa duuda. Ndeen
moyyere moodon riman faa
heewa. ¹¹ Noon du ke6al mon
beydorto e huunde fuu, faa
mbaawon hokkirde yardaa-
muye wakkati fuu. Ndeen
heew6e njettan Laamdo
saabe ballal mon ngal min
njaaranta 6e. ¹² Sabo ballal
ngaal, wanaa ngal humtan
haaju seniibe been tan, am-
maa ingal waddana heew6e
yettude Laamdo du. ¹³ Si 6e
ndaarii ballal moodon ngaal,
6e teddinan Laamdo saabe
dowtaare moodon holloore
seedaaku mon Kabaaru
Lobbo haala Almasiihu. Be
teddinan mo du saabe ko
peccirdon barkeeji mon e
yardaamuye faa kokkon
6e, kam6e e yim6e fuu.
¹⁴ Be kolliran korsa ma66e
to moodon e du'aawuuji
di 6e ndu'antoo on saabe
moyyere mawnde nde
Laamdo wadani on ndeen.
¹⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo
saabe dokkal muudum ngal
waawaa sifeede!

10

*No Pool jaaborii felube
dum*

¹ Miin Pool, bi'eteedo
wo lokkaajo si mido woni
hakkunde moodon de wo
cuusudo si na woddii on oon,
mido waajaroo on heese e
moyyuki Almasiihu, ² mido
nyaagoo on: taa ngadee
faa mi suusa hollude on
sembe nde ngarumi to
moodon. Sabo mido hedii
faa mi holla wob6e sembe
am, wi'oo6e miden ngol-
lana muuyde tomottaaku
6een. ³ Goonga, min bi66e-
Aadama tan, ammaa no min
kabirtee ni wanaa no bi66e-
Aadama kabirtee. ⁴ Sabo
kabitirde de min kabirtee
deen nganaa de bii-Aadama.
Baawde majje wo to Laamdo
yuuri faa de kalka nokku-
uje cemmbidinde. Wo nii
min kalkirta miilooji bondi,
⁵ miden ke6a jaalorgal dow
mawnitaare fuu hadoore
yim6e annude Laamdo.
Woodi du, miden nannga
miilooji mu66en fuu, miden
njaara di faa di downtanoo
Almasiihu. ⁶ Si dowtaare
moodon hi66ii fu, miden
cegilanii jukkaade neddo fuu
mo dowtaaki.

⁷ Ndaaree kulle deen no
ngorri ni - si goddo moodon
hiisake hoorem wo neddo
Almasiihu fu, inan ko haani
miccitaade: no Almasiihu
jeyri dum fu, noon du o jeyri
min, minen du. ⁸ Fay si
mantoriimi baawde am faa
faltii seeda, dum semtintaa
kam. Joomiraado meeden
Iisaa hokkii min baawde

* 9:9 Jabuura 112.9.

de faa min cemmbindina goondinal mon, wanaa faa min kalka ngal. ⁹ Mi yidaa miilodon hono mido filoo hul6inde on e batakijji am. ¹⁰ Sabo ina wi'ee batakijji am diin ina nyaadi, ina njogii sembe, ammaa si mido woni hakkunde moodon, mido lokiidi, haala am ina yawonii. ¹¹ Neddo fuu bi'owo hono noon, faama ko min mbinndata si miden mboddi on fu, duum min ngollata si miden ngondi e moodon du. ¹² Min cuusaa fonndude ko'e amin e jinnganoobe ko'e mu6ben been. Min nanndaa e ma66e du. Kam6e, i6e ponnda ko'e ma66e e ponndirgal ma66e. Ko 6e nanndinta ko'e ma66e e ma66e tan duum, ina holla 6e ngalaa hakkillo.

¹³ Minen kaa, min mantataako faa faltoo keerol. Miden kaada keerol gollal ngal Laamdo halfini min ngaal, de onon du ley maggal ngondon. ¹⁴ Ko min njottootoo to moodon duum, min paltataako keerol golle amin. Sabo si goonga, wo minen artii waddude to moodon Kabaaru Almasiihu Lobbo oon. ¹⁵ Min mantortaako golle wo66e de ngalanaa min. Ammaa ko goondinal moodon beydotoo duum, miden njikka golle amin beydorto noon hakkunde moodon faa heewa, tawee min paltaaki ko Laamdo halfini min. ¹⁶ Nii wadata de min ke6a no min mbaajoroo Kabaaru Lobbo e nokku-uje gonde caggal moodon,

min kaajaaka mantoraade golleeji di wo66e ngadi ley gese mu6ben. ¹⁷ Ina winndaa: «Mantotoodo fuu, mantoroo ko Joomiraado golli.»* ¹⁸ Sabo wanaa jinnganoowo hoore muudum woni jabaado, ammaa jabaado woni mo Joomiraado jinngani.

11

No Pool feliri nulaa6e fewree6e

¹ Joonin kaa mido yidi munyanon kam faa mi haalda e moodon puuyndam seeda. Si goonga, munyane kam. ² Mido joganii on kiram yuurudam to Laamdo, sabo mi ha66ii dewgal moodon e gorko gooto, dum woni Almasiihu. Mido yidi jaarude on to makko hono surbaajo laa6udo. ³ Ammaa mido hula taa hakkillooji moodon mbonnee, nanndon e Hawwaa mo mboddi yoyundi hiili oon, de celon jokkude Almasiihu e laa6al e bernde wootere. ⁴ Mido hula dum, sabo si goddo warii, waajake on Iisaa goddo mo waldaa e mo min mbaajii on oon, oon nja6ana dum law. Si on ke6ii ruuhu goddo naa kabaaru lobbo mo waldaa e mo kebunodon e amin oon, oon nja6ana dum du. ⁵ De mido miiloo nulaa6e moodon haliibe been, walaa fuu ko burdi kam. ⁶ Ina waawi tawa mi wanaa baawdo haala, ammaa mi wanaa baasudo annal. Wakkati fuu min

* 10:17 Yeremiya 9.23.

kollii on dum faa laabi e ley huunde fuu.

⁷ Mi haalanii on Kabaaru Laamdo Lobbo 6olum. Mi leeyinii hoore am saabe teddinde on. Yalla mi woofii e ley majjum naa? ⁸ Mi jabii ko mbuurdammi e kawrite goondin6e godde. Mi teetirii de ni, faa mi gollana on. ⁹ Nde ngonnoomi to moodon tawi mido woodi haaju ndeen, mi yowaaki e dow fay gooto moodon. Sabo sakiraabe yuurube Makedoniya been ngaddanii kam ko nyakanoo kam duum. Mi jogake hoore am taa mi laatanoo on donngal. Noon worri faa hannden du. ¹⁰ Wo goonga Almasiihu gondo e am oon kaalanammi on: ley leydi Akaya fuu fay gooto waawaa hadude kam mantoraade ko mi laatanaaki on donngal duum. ¹¹ Yalla mido haalira noon sabo mi yidaa on naa? Laamdo ina anndi mido yidi on!

¹² Ko ngadammi duum, mi heddoto e wadude dum, faa mi hada mantortoobe wo nulaabe been laawol wi'ude i6e ngollira hono amin. ¹³ Been wo nulaabe fewree6e, wo golloobe jambotoobe, i6e nanndina ko'e ma66e hono wo 6e nulaabe Almasiihu. ¹⁴ Dum haaynaaki, sabo fay Seydaani ina nanndina hoore mum hono wo maleyka jom annoora. ¹⁵ Ndelle haaynaaki du si gollanoobe Seydaani ina nanndina ko'e mu66en hono wo gollanoobe fonnditaare. Ammaa jukkungo ma66e fotan e golle ma66e.

Haala torraaji kewtiidi Pool

¹⁶ Mido wi'a on katin: taa fay gooto moodon nannigira kam puuydo. Ammaa fay si odon tiigorii kam puuydo du, nja6on kam faa miin du mi mantoo seeda. ¹⁷ Ko mantortoomi duum, wanaa hono Joomiraado muuyi mi haalira noon. Idum nanndi hono puuyndam ni, de na yaada e tannyoral mido woodi goonga. ¹⁸ Heew6e ina mantaroo kulle adunaaru. Woodi, miin du, mido waawi mantoraade noon. ¹⁹ Odon tiigorii ko'e mon wo on jom'en hakkillo. Hasii hakkillo mon saabii de munyandon fuuy6e been hono i6e mbeli on! ²⁰ Goonga, odon munyana nulaabe fewree6e been maccindina on, nyaama jawdi moodon, njana on, pamdina on, peenya on. ²¹ Mido semta wi'ude on minen kaa min ngalaa semmbe wadude hono noon.

Tawi le, si goddo suusii mantoraade huunde fu, miin du mido suusi mantoraade dum. De dum wo puuyndam kaaldammi ni. ²² Si 6e Alhuudiyankoo6e, miin du mi Alhuudiyanke. Si 6e Israa'iilankoo6e, miin du mi Israa'iilanke. Si 6e yuwdi Ibrahiima, miin du mi yuwdi Ibrahiima. ²³ Si 6e gollanoobe Almasiihu, miin 6uri 6e fuu laataade dum - ina haani mi haaldira rafi semteende, hono wo mi kaanjaado ni! Miin 6uri 6e golleeji keewdi, 6uri 6e ommbeede ley kasu, 6uri 6e fiyeede. Wakkati fuu, mido nesa maayde. ²⁴ Kile

joy Alhuudiyankoo6e ina piya kam, kilol fuu dorri capande tati e jeenay. ²⁵ Kile tati Romankoo6e ina piya kam cabbi. Mi faddaama kaaye nde wootere. Kile tati laanaaji njoolodii e am ley maayo manngo. Wakkati gomma mi royii jemma e nyalooma ley maayo. ²⁶ Mido woni e laawol wakkati fuu. Mido farritoo e gooruuji e yanoobe, mido farritoo e lenyol am e lenyi goddi, mido farritoo e ley galluuje e ley ladde, mido farritoo ley maayo e ley sakiraa6e fewree6e. ²⁷ Mi gollii sanne, faa mi tampii. Jemmaaji keewdi mi daanataako. Wakkatiiji keewdi mido yolbi, mido domdi, mido suumoo, mido jaangee, mido holi. ²⁸ Mi limtataa ko heddiiduum si wanaa huunde wootere: nyannde fuu kabaaru kawrite goondin6e fuu ina teddi e am, ina ka66i kam hoore. ²⁹ Si goddo lokkidii fu, miin du mido maata lokkaaku muudum. Si goddo fergake du, ina naawa yonki am.

³⁰ Si ina tilsi mi mantoo fu, wo ko hollata lokkaaku am mantortoomi. ³¹ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Iisaa Joomiraado meeden faa abada. Kam anndi mi fenaay. ³² Nde ngonnoomi Damas ndeen, kaananke bi'eteedo Aretas ina joginoo goforneer gomma. Goforneer oon joyyini yim6e faa kayba ngalluure ndeen faa nannga kam. ³³ Ammaa tummbaami e ley hanndeere, mburtiniraami

feneetere kokuwol piilingol ngalluure ndeen, de njip-pinaami yaasin mayre. Noon kisirmi e junngo goforneer oon.

12

Haala ko 6angani Pool ley holleede

¹ Ina tilsi mi mantoo fay si nafataa faa'e. Dum e taweede fuu, mi haalan ko 6angani kam, e ko Joomiraado holli kam duum. ² Ina foti duubi sappo e nay, gorko gooto mo anndumi, kawtudo e Almasiihu, yeentii faa dow kammu tata6u. Mi anndaa yalla 6anndu makko du yeentinaama naa yeentinaaka. Laamdo ni anndi. ³ Mido anndi gorko oon nannaama aljanna. Jonkaa yalla imo heddorii 6anndu makko nduun naa o heddoraaki ndu? Mi anndaa, Laamdo ni anndi. ⁴ To aljanna toon o nani haala 6urka hakkillo, ka 6ii-Aadama fotaa haaltude. ⁵ Kanko mantortoomi, mi mantortaako hoore am si wanaa ko hollata lokkaaku am. ⁶ Fay si mi muuyiino mantaade, mi wanaa puuydo, sabo goonga kaalammi. Ammaa mi wadataa noon, taa yim6e miiloo mido 6uri ko nji'i e am naa ko naniri kam. ⁷ Ko kol-laami duum ina 6uri hakkillo. De taa mi mana hoore am e majjum, ko nanndi hono gi'al wattaama ley terde am. Dum laatanake kam nelaado Seydaani, ina fiya kam faa taa mi mawnitoo. ⁸ Kile tati mido njaaroo Joomiraado ittana kam dum, ⁹ ammaa o wi'i kam: «Hinney am oon heyii

ma, sabo baawde am wo ley lokkaaku ki66irta.» Ndelle na weli kam mantoraade lokkaaku am, faa baawde Almasiihu deen ngonda e am. ¹⁰ Dum wadi de mido seyoroo lokkaaku e jennooje e sayyaaji e torraaji e billaare fuu saabe Almasiihu. Sabo nde lokkidimmi fuu, wo ndeen ngoodumi semmbe.

No Korintunkoo6e kabhiri Pool hoore

¹¹ Jonle, mi laatake hono puuydo, ko mantoriimi noon, de wo onon ndunyi kam haaldude hono ni. Odon kaannoo jinnngande kam, sabo fay si mi wanaa fay huunde du, nulaabe moodon haliibe been burdaay kam fay seeda. ¹² Nde ngonnoomi to moodon ndeen, mi gollii maandeeji kaayniidi e kaay-eefiiji e golleeji di baawde. Mi gollirii dum haddi munyal fuu. Woodi, maandeeji diin fuu na kolla mi nulaado. ¹³ Dume ngadanmi kawrite goondinbe Iisaa godde deen ko mi wadanaay on, si wanaa ko mi yowaaki dow moodon duum? Njaafanee kam gacce deen!

¹⁴ Joonin, mi segilake faa mi wara to moodon nde tataberde. Ndeen du mi yowataako e moodon, sabo wanaa jawdi moodon pilotoomi, wo onon e ko'e moodon pilotoomi. Sabo wanaa bi66e kaani filanaade saaraabe mu66en jawdi, wo saaraabe kaani filanaade bi66e mu66en jawdi. ¹⁵ Miin le, mi seyorto hokkude on ko njogiimi fuu, fay si wo hoore am du, faa mi walla

on. Si mi beydii yidude on fu, yalla on buytoto yidude kam naa? ¹⁶ Ndelle na laabani en, mi yowaakino dow moodon. Kaa e noon fu, hasii goddo wi'an mi jom yoyre, mi hebirii on hiila. ¹⁷ Yalla fay gooto hakkunde nelaa6e am 6e nelumi been nyaamii jawdi moodon naa? ¹⁸ Mi nyaagake Tiitu yaha to moodon, de nelidinmi dum e sakiike meeden goddo du. Yalla Tiitu nyaamii jawdi moodon naa? Miin e Tiitu, miden kawti miilo wooto e laawol gootol.

¹⁹ Yalla odon miiloo ko 6ooyi wo min laabinoo6e ko'e amin yeeso moodon naa? Wanaa noon. Wo yeeso Laamdo ley kawtal amin e Almasiihu min kaaldata. Sakiraa6e horsu6e, ko min ngadata fu, wo faa semmbindina on. ²⁰ Si mi warii to moodon fu, mido hula taa mi tawra on no mi muuyraay, onon du tawron kam no on muuyraay. Mido hula taa mi tawda on e kalala e kiram mbondam e tikkere e yidde hoorem tan e nyinjundural e nyoore e mawninkinaare e muurtere. ²¹ Si mi wartii to moodon fu, mido hula taa Laamdo leeyina kam hakkunde moodon, mi mettee saabe heew6e luttunoo6e 6e tuubaay e golleeji mu66en tuundi e fijirde mu66en e rafi semto mu66en.

13

Baynundural

¹ Mido wara to moodon joonin nde tataberde. Si mi warii fu, sey «haala fuu daroo dow seedaaku yim6e

dido naa tato»* hono no winndiraa ni. ² Mi haalaniino luttunooŋe nde ngonnoomi to moodon didaŋerde ndeen, joonin du ko mi walaa to moodon duum, inan ko kollanmi 6e katin kambe e heddiibe 6een fuu: si mi wartii fu, mi yurmataako fay gooto. ³ Noon kolliranmi on baawde de pilidon, sabo odon njidi hebude tannyoral yalla Almasiihu kam haalirta hunduko am. Almasiihu lokkidaay ley moodon, ammaa ina golla hakkunde moodon e semmbe. ⁴ Goonga du, o tontiraama e leggal palaangal e ley lokkaaku makko, ammaa imo wuuri baawde Laamdo. E ley kawtal amin e makko, minen du min lokkaabe, ammaa min kollan on, miden mbuurda e makko e dow baawde Laamdo.

⁵ Wo onon e ko'e moodon njeyi taykaade ko'e mon faa ndaaron yalla odon ngondi e goondinal. Onon njeyi ndaartindaade ko'e mon. Si on tawaay Iisaa Almasiihu ina woni e moodon fu, on potaay ley ko ndaartindidon duum. ⁶ Ammaa mido hoolii on paaman min potii, minen kaa. ⁷ Miden jaaroo Laamdo taa ngadon fay huunde ko boni, de wanaa faa holla miden ngoni e goonga, ammaa faa ngollon ko moyyi, fay si miden ndaardee hono min potaay.

⁸ Sabo min ngalaa baawde faa min kada goonga, ammaa faa min ndaranoo dum.

⁹ Fay si min lokkidi de tawi onon kaa odon njogii

semmbe, miden ceyii e majjum. Wo duum min nyaagotoo Laamdo du, faa laaton hibbuŋe. ¹⁰ Saabe dum, mido winndana on dum gilla mi waraay tafon, faa si mi warii to moodon fu, taa mi bonnana on e ley baawde de Joomiraado hokki kam deen. Laamdo hokkii kam baawde deen faa semmbindina on, wanaa faa bonnana on.

¹¹ Woodi, ko cakitoomi wi'ude sakiraabe, ceyodon. Kegintinee nguurdam mon faa wooda, njaŋee waajeede, njogee miilo wooto, mbuuree e jam. Ndeen, Laamdo jom njinngu e jam wondan e moodon. ¹² Njowtunduron jowtaali ceniidi. Seniiŋe fuu ina njowta on.

¹³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e njinngu Laamdo e kawtal Ruuhu Ceniido ngona e moodon, on fuu.

* 13:1 Fillitagol Tawreeta 19.15.

Bataaki Pool yaade to Galaatiyankooḅe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool nulaado. Wanaa yimḅe nuli kam, baawde neddo fuu nulaay kam. Iisaa Almasiihu jaati nuli kam, kam e Laamdo Baaba meeden ummintindo mo e maayde oon. ² Miin e sakiraaḅe wondube e am been fuu, miden mbinnda bataaki ki yaade to moodon, onon kawrite goondinḅe Iisaa gonde leydi Galaatiya deen. ³ Wo on keḅu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁴ Almasiihu hokkitirii hoore muudum saabe hakkeji men, faa danna en e jamaanu bonḅo o. Nii o wadiri muuyde Laamdo Baaba meeden. ⁵ Wo teddeengal woodan Laamdo faa abada abadin! Aamiina.

Haala kollooha Kabaaru Lobbo wo gooto

⁶ Ina haayni kam sanne! Booyaay faa'e de on pudfii yoppude Laamdo, noddirdo on e moyyere Almasiihu oon, de njokkudon kabaaru goddo. ⁷ Paamon: kabaaru lobbo goddo fuu walaa, de wobbe ina mbemba on, ina njidi waylitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. ⁸ De si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo min mbaajii on oon, fay si wo minen, naa maleyka yuurudo dow kammu, wo kuddi wonu e joomum.

⁹ Min kaalaniino on dum, joonin du mido haaltana on: si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo keḅdon oon, wo kuddi wonu e muudum.

¹⁰ Dum le, yardaamuye yimḅe pilotoomi naa yardaamuye Laamdo? Yalla ko welata yimḅe pilotoomi naa? Si faa joonin wo mi pilotonoodo ko welata yimḅe, mi laatataakono maccudo Almasiihu.

No Pool laatorii nulaado

¹¹ Sakiraaḅe, mido yidi paamon: Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon, wanaa e neddo yuuri. ¹² Sabo neddo fuu hokkaay kam dum, jannginaay kam dum, wo Iisaa Almasiihu ḅanginani kam dum. ¹³ On nanii no ngorrunoomi arande e ley diina Alhuudiyankooḅe. Mi torririi kawrital goondinḅe Iisaa ngaal no mbaawrumi fuu, mi siinii halkude ngal. ¹⁴ Mido burnoo heewe e waaldeeḅe am jokkubḅe diina Alhuudiyankooḅe, sabo mido jinnganannoo al'aadaaji maamiraabe amin faa faltii. ¹⁵ Ammaa Laamdo subake kam gilla mi rimaaka, noddi kam saabe moyyere muudum nde muuynoo ndeen. ¹⁶ O ḅanginani kam Biiiko faa mi waajoo kabaaru muudum ley lenyi di nganaa Alhuudiyankooḅe. Wakkati oon, mi yamaay fay gooto tindina kam. ¹⁷ Mi yahaay Urusaliima to artiiḅe kam laataade nulaabe been, ammaa wakkati oon wo leydi Arabiya njahumi, de

ngartumi Damas. ¹⁸ Duu6i tati caggal duum, njahumi Urusaliima faa mi anndundura e Piyeer. Ngondumi e muudum balde sappo e joy. ¹⁹ Mi yi'aay nulaado goddo fuu, si wanaa Yaakuuba minyoo Iisaa Joomiraado oon. ²⁰ Ko mbinndanammi on duum do wo goonga, Laamdo na seedii mi fenaay. ²¹ Caggal duum, njahumi leydi Siiriya e leydi Silisi. ²² Wakkati oon, tawi kawrite ka66iide e Almasiihu gonde leydi Yahuudiya deen njiiraay kam gite mu6ben abada. ²³ Be nananno tan ina wi'ee: «Neddo torrannoodo en arande oon, ina waajoo joonin diina ka siinunoo nyifude kaan.» ²⁴ Ndeen 6e teddini Laamdo saabe am.

2

No nulaabe njabirani Pool

¹ Duu6i sappo e nay caggal duum, njecciimi katin Urusaliima, miin e Barnabas. Tiitu du ina wondi e amin. ² Laamdo 6anginani kam sanaa mi yaha toon. Duum wadi de njahumi, kawritoymi toon e maw6e kawrital goondin6e, miin tan e ma66e. Mi annidini 6e Kabaaru Lobbo mo mbaajiimi yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e oon. Sabo mi yidaa ko ngollunoomi e ko ngollammi joonin fuu laatoo 6olum. ³ Ammaa fay Tiitu jaado am yuurudo Geres oon du, tilsinaaka taadeede, ⁴ fay si tawi sakiraa6e fewree6e coorake e kawrital goondin6e ngaal. Ko 6e pilii dey,

wo horude no ngorruden e ndimaaku ngu ke6den e ley kawtal men e Iisaa Almasiihu, faa 6e ngartira en e maccungaaku. ⁵ Min njabanaay 6e fay wakkati gooto, faa goonga Kabaaru Lobbo oon heddo saabe moodon.

⁶ Woodi, 6e yim6e njogorii wo maw6e 6een, ko 6e laati-noo duum, miin kaa, walaa ko jomi kam e majjum, sabo Laamdo 6urdintaa yim6e. Maw6e 6een tilsinanaay min fay huunde. ⁷ Be paamii Laamdo halfini kam waajaade Kabaaru Lobbo oon to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, hono no halfiniri Piyeer waajaade Alhuudiyankoo6e 6een ni. ⁸ Sabo no Laamdo wadiri Piyeer faa laatii nulaado to Alhuudiyankoo6e noon, o wadiri kam miin du nulaado to lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e. ⁹ Yaakuuba e Piyeer e Yuhanna, ndaaretee6e hono bimmbeeje kawrite goondin6e teddi-naade 6een, nji'ii moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen. Miin e Barnabas fuu, 6e kokkii min juude faa tabintina kawtal hakkunde amin. Be paamiri e amin min njaha to lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e, kam6e du 6e njaha to Alhuudiyankoo6e. ¹⁰ Huunde wootere tan 6e nyaagii min, min miccoo talkaa6e. Mi tinnake e majjum jaati.

No Pool feliri Piyeer to Antiyoki toon

11 Ammaa nde Piyeer warnoo e wuro Antiyoki fu, mi felii dum yeeso yim6e sabo woofii. 12 Si goonga, fadde nulaabe Yaakuuba been e warude, imo nyaam-dannoo e goondin6e Iisaa 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Ammaa nde been ngarnoo ndeen, o woddii 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been, o seli nyaamdude e mu66en, saabe hulude jokku6e sariya taadagol been. 13 Alhuudiyankoo6e goondin6e Iisaa wo66e du tawti mo faa njaari fay Barnabas e naafikaaku mu66en. 14 Nde njiinoomi no 6e ngorri ni dartaaki, i6e mbosii goonga gondo e Kabaaru Lobbo fu, mbiimi Piyeer yeeso yim6e fuu: «Aan wo a Alhuudiyanke, de a worraa hono no Alhuudiyankoo6e ngorri ni, no lenyi goddi di ngorri noon ngorrudaa. Noy mbaawrudaa tilsinirde yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been sanaa laa-too hono Alhuudiyankoo6e?»

No Laamdo hisinirtayim6e saabe goondinal

15 Minen, min yuwdi Alhuudiyankoo6e, min njeyaaka e lenyi goddi bosii. 16 Tawile, miden anndi neddo ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa, wo e goondinal muudum Iisaa Almasiihu ndaardetee ponnditiido. Dum wadi de minen du, min ngoondinii Iisaa Almasiihu, faa min

ndaardee fonnditiibe saabe goondinal amin Almasiihu, tawee wanaa jokkugol Tawreeta Muusaa. Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa. 17 Minen, miden piloo ndaardeede fonnditiibe saabe kawtal amin e Almasiihu. E ley majjum si min tawaama min luttu6e minen du, yalla dum na holla Almasiihu wo daraniido luttal naa? O wanaa koy!

18 Sabo si mi wi'ii mi nyiboto Tawreeta Muusaa mo libunoomi oon, ina holla wo mi luttoowo. 19 Si goonga, miin kaa mi maayanii Tawreeta e sariyaaji muudum, kam jaati wadi dum, faa mi wuura e gollande Laamdo. Mi tontidaama e Iisaa Almasiihu dow leggal palaangal. 20 Mi wuuraa miin e hoore am katin, wo Almasiihu wuuri ley am. Nguurndam neddo dam mbuurammi joonin dam, e ley goondinal Bii Laamdo mbuurammi dam, kanko jiddo kam de hokkitiri hoore muudum saabe am oon. 21 Mi huyfintaa moyyere Laamdo. Sabo si tawii jokkude Tawreeta oon wadata neddo ponnditiido fu, Almasiihu maayii 6olum.

3

Haala jokkude Tawreeta Muusaa naa goondinde Iisaa

1 Hey Galaatiyankoo6e, odon pamdi hakkillo koy! Moy dabii on dabare nde*?

* 3:1 maanaa majjum wo waylitirde hakkillo neddo ndagadaaku.

On cifanaama faa laabi tal no Iisaa Almasiihu tontiraa e leggal palaangal. ² Njaabee kam dum do tan: wo saabe ko njokkudon Tawreeta Muusaa kebirдон Ruuhu Ceniido oon, naa on kebirii mo saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon? ³ Ko saabii odon pamdiri ni hakkillo? On puddirii semmbe Ruuhu Laamdo oon, de joonin kaa odon njidi timminirde e semmbe terde mon naa? ⁴ Ko hewtii on duum fuu laatake bolum naa? Dum waawaa laataade bolum. ⁵ Kokkoowo on Ruuhu de na wada kaayeeffiji hakkunde moodon oon, na wada dum saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon, wanaa saabe on njokkii Tawreeta o wadirta dum!

⁶ Ina winndaa: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido saabe majjum.»†

⁷ Ndelle anndee: goondinirbe hono nii, kam'en jaati ngoni yuwdi Ibrahiima. ⁸ Sappaama e ley Binndi, Laamdo ndaardan yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been fonnditiibe saabe goondinal mu6ben. Dum wadi de Binndi diin kumpiti Ibrahiima kabaaru lobbo oon gilla wadaay tafon, di mbi'i: «Lenyi diin fuu kebiran barke saabe maada.»‡ ⁹ Ndelle, goondinbe fuu keban barke no Ibrahiima goondindo oon hehiri barke ni.

¹⁰ Ammaa yowu6e jikke mu6ben e jokkude Tawreeta

Muusaa been kuddi ina woni dow mu6ben. Sabo ina winndaa: «Kuddi woodanii neddo fuu mo jokkaay ko woni e dewtere Tawreeta ndeen faa hi66i.»§ ¹¹ Tannyoral, fay gooto ndaardataake wo ponnditiido yeeso Laamdo saabe Tawreeta. Sabo ina winndaa: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»* ¹² Tawreeta kaa yowaaki e goondinal, sabo ina winndaa: «Gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»† ¹³ Almasiihu soottitii en e kuddi ndi Tawreeta yowi dow meeden ndiin, e ley ko loomtani en kuddi ndiin. Sabo ina winndaa: «Bilaado e leggal palaangal fuu wo kudaado.»‡ ¹⁴ Wo duum Iisaa wadi faa yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been du keba barke mo Ibrahiima hebi oon saabe Iisaa Almasiihu, kebiran Ruuhu mo Laamdo aadii hokkude ley goondinal oon.

Haala Tawreeta e amaana

¹⁵ Sakiraa6e, mido sifanoo on ko woowi wadude: si neddo moyyini talkuru ndongu faa sariya laamu jabii dum fu, fay gooto mooytataa dum, beydataa dum fay huunde. ¹⁶ Woodi, Laamdo wadanii Ibrahiima e yuurudo e muudum amaanaaji. Binndi diin mbi'aay: «Yuuru6e e muudum» hono wo heew6e di cappii, wo gooto ni di cappii nde di mbi'unoo: «Yuurudo e maada». Oon woni Almasiihu. ¹⁷ Inan ko njidumi wiide duum:

† 3:6 Fuddoode 15.6. ‡ 3:8 Fuddoode 12.3. § 3:10 Fillitagol Tawreeta 27.26.

* 3:11 Habakuk 2.4. † 3:12 Lewinkoo6e 18.5. ‡ 3:13 Fillitagol Tawreeta 21.23.

amaana mo Laamdo ha66i oon, Tawreeta gardo duubi keme nay e capande tati caggal duum oon ha66itataa dum, bonnataa amaana Laamdo oon. ¹⁸ Sabo si ndongu ngu Laamdo aadiinoo nguun wo dow Tawreeta oon yowinoo, ngu yowaakano dow amaana oon. Ammaa wo saabe amaana Laamdo hokkiri Ibrahiima ndongu nguun.

¹⁹ Ndelle, dume Tawreeta Muusaa nafata? O beydaama dow amaana faa o 6angina hakkeeki fadde yuurudo e Ibrahiima podanaado amaana oon e warde. Laamdo rewnii Tawreeta oon faro maleyka'en de been kokki curoowo waddana o yimbe. ²⁰ Curoowo na holla wanaa neddo gooto tan. Laamdo kaa wo gooto. §

²¹ Ndelle, Tawreeta oon ina luttunduri e amaanaaji Laamdo diin naa? Luttunduraa koy! Sini yamiroore waawnde hokkude yimbe nguurndam jippinanooma, ndaardeede ponnditiido yuuranno e yamiroore ndeen jaati. ²² Ammaa Binndi diin mbi'ii hakke na dawrana huunde fuu, faa goondinbe Iisaa Almasiihu been kokkee ko aadanaa duum saabe goondinal mu66en.

²³ Fadde wakkati goondinal e warude, en kawjanooma ley hawju Tawreeta faa goondinal ngaal 6anginaa. ²⁴ Hono noon Tawreeta oon laatorii dowoowo en faa wakkati mo Almasiihu

wari oon, faa ndaardeden fonnditiibe saabe goondinal. ²⁵ Joonin ko wakkati goondinal ngaal wari duum, en njaltii e maral dowoowo oon.

²⁶ Joonin on fuu wo on 6i66e Laamdo saabe goondinal moodon Iisaa Almasiihu. ²⁷ Onon wadaabe batisima ley kawtal Almasiihu on fuu, o laatanake on hono kaddungal ngal 6ornidon. ²⁸ Ndelle, walaa katin ko senndata Alhudiyanke e mo wanaa Alhudiyanke, naa dimo e diimaajo, naa gorko e debbo, sabo on fuu wo on gootum e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu. ²⁹ Si tawii Almasiihu jeyi on, wo on yuwdi Ibrahiima, on ndonan ko Laamdo aadiinoo duum.

4

¹ Inan ko njidumi wi'ude: sini donoowo wo cukalel, walaa fuu ko senndata dum e maccudo, fay si wo kam jeyi jawdi ndiin fuu. ² O heddoto ley hawju ndaroo6e mo e dawranoo6e jawdi makko been faa sardi* mo baabii hokki mo oon yottoo. ³ Enen du, nde en sukaa6e ndeen, wo en maccube tindinooje adunaaru deen. ⁴ Ammaa nde sardi oon yottinoo ndeen, Laamdo nuli Bajjo muudum mo debbo rimi, downtaniido Tawreeta Muusaa, ⁵ faa o soottita maccube Tawreeta been, faa keben laataade 6i66e Laamdo.

§ 3:20 Curoowo fay gooto naataay e amaana mo Laamdo hokki Ibrahiima oon.

* 4:2 sardi wo wakkati podanoodo.

⁶ Saabe wo on 6i66e Laamdo du, o nuli Ruuhu Biyiiko oon e ley berde meeden. Ruuhu oon wadata de noddiren Laamdo «Abba». ⁷ Ndelle, en nganaa maccu6e katin, wo en 6i66e! Saabe wo en 6i66e, Laamdo du wadii en ronoo6e dum.

No Pooltindiniri Galaatiyankoo6e

⁸ Nde on anndaano Laamdo ndeen, odon ngonnoo e maral alla'en 6e nganaa Laamdo. ⁹ De joonin kaa ko anndudon Laamdo duum, naa mido haannoo wiide joonin ko Laamdo anndi on duum: noy mbaawirton yeccade e tindinooje adunaaru lokkaaje de ngalaa nafaa deen? Ko wadi de odon njidi laataade maccu6e majje katin? ¹⁰ Odon teddini balde godde e lebbi goddi e wakkatiiji goddi e kitaale godde. ¹¹ Mido hula taa ko ngollanmi on duum fuu laatoo 6olum.

¹² Sakiraa6e, mido nyaagoo on, nga'ee hono am ni. Miin e hoore am, mi laatakeno hono moodon. On ngadaay kam fuu ko boni. ¹³ Odon anndi rafi cellal waddani kam haalande on aranel fuu Kabaaru Lobbo oon. ¹⁴ Nyawu am nguun torrii on, de dum fuu e laataade on kuyfinaay kam, on njawaay kam saabe nyawu nguun. Ko ngadudon dey, on nja6borake kam hono no maleyka Laamdo ni, naa hono wo mi Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Wakkati oon, odon keewnoo seyo sanne! Mido waawi seedanaade on: si odon mbaawnoo,

on doofanno gite moodon kokkon kam. Ndelle noy seyo moodon ngoon laatorii joonin? ¹⁶ Mi laatake ganyo moodon saabe mido haalana on goonga naa? ¹⁷ Yim6e 6een na njoganii on anniyaaji, ammaa di nganaa lobbi. Ko 6e njidi dey, senndude on e am yalla odon ndaranoo 6e. ¹⁸ Sikke walaa, daranaade neddo na woodi si wo faa wooda. Katin du tilay dum wadee wakkati fuu, wanaa yeeso am tan. ¹⁹ Sukaa6e am, mido naawee sanne katin saabe moodon hono no n̄atawere ni, faa tagaadi Almasiihu tawee e moodon. ²⁰ Hey mido yidi tawdeede e moodon joonin faa mi he6a haaldude e moodon ko wanaa no kaalirammi joonin, sabo kabaaru mon ina wemmbi kam sanne.

Haala amaana kiiddo e amaana keso

²¹ Onon yidu6e jokkude Tawreeta Muusaa, mido yama on: on nanaay ko Tawreeta wi'i naa? ²² Ina winndaa: Ibrahiima ina woodunoo 6i66e wor6e dido, gooto o he6di e kordo, gooto du o he6di e dimo. ²³ Bii kordo oon rimiraama no yim6e fuu ndimirtee ni, de 6ii dimo oon kaa rimiraama saabe amaana Laamdo. ²⁴ Dum wo banndol rew6e dido sappora6e aadiiji didi. Gooto, mo Haajara oon wo amaana waamnde wi'eteende Sinayi. Amaana oon, wo maccun-gaaku rimata. ²⁵ Haajara wo waamnde wi'eteende Sinayi wonnde Arabiya

ndeen, inde sapporaa ngaluure Urusaliima hannden ndeen. Sabo Urusaliima e won6e e muudum been fuu e dawraneede ngoni. ²⁶ Ammaa Urusaliima gondodow kammu oon wo dimo, kanko woni inna meeden. ²⁷ Sabo ina winndaa:

«Aan dimaro mo rimaay abada, welta!

Aan mo anndaa naawalla njatawere, ilina peekaali seyo!

Sabo debbo jeebaado he6an sukaa6e faa 6ura debbo kaybaadogorum.»†

²⁸ Ammaa onon sakiraa6e, wo on 6i66e hebaa6e dow amaana Laamdo oon hono no Isiyaaka ni. ²⁹ Wakkati oon dimiraado no yim6e ndimirtee oon ina torra dimiraado Ruuhu Laamdo oon. Fay hannden du noon worri. ³⁰ De dume Binndi diin mbi'i? Di mbi'ii: «Riiwu kordo oon e 6iyum, sabo 6ii kordo oon rondataa e 6ii dimo oon abada.»‡ ³¹ Ndelle sakiraa6e, en nganaa 6i66e kordo oon, wo en 6i66e dimo oon.

5

Haalandimaaku goondin6e Iisaa

¹ Almasiihu rimdinii en faa ndimden faa laa6a. Dum le, tinnee keddorodon noon, taa ngartee ley donngal maccungaaku katin. ² Kettindanee kam! Miin Pool, mido haalana on: si on pilake taadeede, Almasiihu nafataa on fay huunde. ³ Katin mido

haalana on neddo fuu pilotoodo taadeede: ina tilsani dum jokka haddi Tawreeta Muusaa oon fuu. ⁴ Onon filotoo6e ndaardeede fonnditiibe saabe Tawreeta been, on ceedii e Almasiihu, on mbodfake moyyere Laamdo ndeen. ⁵ De minen kaa, saabe goondinal miden njowa jikke amin dow Laamdo ndaar-doowo en fonnditiibe oon. Wo Ruuhu Ceniido hokki min jikke oon. ⁶ Sabo kabbiido e Iisaa Almasiihu, taadagol e rafi taadagol fuu fotu. Ko nafata tan, goondinal golliroowal njinggu.

⁷ On puddirii no woodiri. Moy hadi on jukkude goonga?

⁸ Ko wayliti hakkillo moodon duum yuuraay to Laamdo noddudo on oon. ⁹ Ina wi'ee: rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu. ¹⁰ Dum fuu e laataade Joomiraado hokkii kam hoolaare e moodon, mi tannyorii miilo moodon seedataa e miilo am. Ammaa jii6oowo on oon, ko laatii fuu, jukkete. ¹¹ Miin le sakiraa6e, si tawanooma faa hannden mido waajoo sanaa neddo taadee, ko wadi de mido torree faa joonin? Sini dum mbaajotonoomi, waaju am haala maayde Iisaa dow leggal palaangal mettataano fay gooto. ¹² Jii6oo6e on yidube taadagol been, 6e coortitoo!

¹³ Sakiraa6e, on noddaama faa ndimdon. Joonin le, taa ngadon de ndimaaku mon laatanoo on sabaabu faa njokkon muuyde terde. Ko kaandon wadude dey,

† 4:27 Esaaya 54.1. ‡ 4:30 Fuddoode 21.10.

mono fuu gollirana bandum e njinngu. ¹⁴ Sabo Tawreeta oon fuu hawtaama e ley yamiroore wootere nde: «Njidiraa gondo maa hono no njidirdaa hoore maa ni.»* ¹⁵ De si odon keddii odon natundura, odon nyaamundura, tinnee taa kantunduron.

Haala Ruuhu Ceniido e muuyde terde

¹⁶ Ndelle, mido wi'a on: accее Ruuhu Ceniido dowata on, ndeen on njokkataa muuyde terde mon. ¹⁷ Sabo muuyde terde ina ka6a e Ruuhu oon. Ruuhu oon du ina ha6a e muuyde terde deen. Ngela e majji fuu ina ha6a e gonn-gel faa mbaason gollude ko muuydon. ¹⁸ Ammaa si wo Ruuhu dowata on, on ngalaa e ley Tawreeta Muusaa oon katin.

¹⁹ Golleeji muuyde terde ina anndaa. Dum wo jeenu e ko nyiddini e muuyde cementiniide ²⁰ e dewal tooruuji e ndaggadaaku e nganyaandi e kalala e kiram e tikkere e yidde hoorem tan e luural e rafi kawral ²¹ e haasidaaku† e sulagol e fijirde bonnde e ko nanndi e muudum. Mido haalana on dum do hono no kaalirannoomi on dum ni: golloo6e kulle gaade noon been naatataa ley laamu Laamdo.

²² Ammaa ko Ruuhu Ceniido rimata e meeden duum woni njinngu e seyo e jam e munyal e moyyuki e mboodirka e hoolnaare ²³ e

leeyinkinaare e nanngitaare. Sikke walaa, yamiroore fuu hadataa kulle gaade noon. ²⁴ Jeyaa6e e Iisaa Almasiihu been ngadii hono 6e tontidii terde ma66e e muuyde majje bonde fuu dow leggal palaangal ni.

²⁵ Wo saabe Ruuhu oon kebirden nguurndam kesamdam. Ndelle njaaden e Ruuhu. ²⁶ Taa mawninkinoden, taa toonyunduren, taa haasidaaku tawee hakkunde meeden.

6

No goondin6e kaaniri wal-lundurde

¹ Sakiraa6e, si gooto moodon luttii fu, onon jogiibe Ruuhu been njeji dartinde dum, tawee e ley heese. Ammaa mono e moodon fuu hayba hoore muudum taa jarribee kam du. ² Mballunduree ronndaade donje moodon teddude, hono noon kibbinirton yamiroore Almasiihu. ³ Si neddo miilii won ko woni, tawi walaa ko woni, hiilii hoore muudum. ⁴ Mono fuu ndaara golle muudum. Ndeen si won ko waawi mantoraade fu, mantorto golle muudum jaati, hewtaay ko nanndina dum e golle goddo. ⁵ Sabo mono fuu donngal muudum ronndotoo.

⁶ Jannginteedo konngol Laamdo ngool ina haani ko he6i ko woodi duum fuu, feccida e jannginoowo dum.

* 5:14 Lewinkoo6e 19.18. † 5:21 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

No mono fuu tayirta ko aawi

⁷ Taa kiilee ko'e moodon, Laamdo jalnortaake. Ko neddo aawi fuu, wo duum tayata. ⁸ Aawdo ko weli terde muudum, tayan maayde. Ammaa aawdo ko weli Ruuhu Ceniido, tayan ngu-urndam nduumiidam. ⁹ Taa ndonken gollude ko woodi. Sabo si en ndonkaay, en tayan si wakkati oon warii. ¹⁰ Ndelle, wakkati ke6den laawol fuu, ngadanen yimbe fuu moyyere, burbe fuu haandude wo sakiraa6e men goondinbe Iisaa Almasiihu been.

Baynundural

¹¹ Ndaaree binndi 6utti di mbinndirammi on e junngo am diin. ¹² Tilsinan6e on taadeede been wo filotoo6e faa manee. Walaa ko 6e ngadiri noon si wanaa taa 6e torrree saabe maayde Almasiihu dow leggal palaangal ngaal. ¹³ Sabo fay kam6e taadaa6e been, 6e njokkataa Tawreeta. Ko 6e njidiri taadodon dey, wo faa 6e mantaroo dum. ¹⁴ Miin e hoore am kaa, taa mi mantaroo faa'e sanaa leggal Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu palaangal ngaal. Wo saabe maggal mi maayanii adunaaru, adunaaru du maayanii kam. ¹⁵ Sabo taadaade naa rafi taadaade fu, walaa nafaa. Ko jogii nafaa dey, tagiteede tagu kesu. ¹⁶ Jokku6e laawol ngol fuu, wo ke6u jam e hinney, hono no Israa'iilankoo6e Laamdo goongalaa6e been.

¹⁷ Joonin kaa, fay gooto taa tampina kam, sabo terde am ngadii 6atitande saabe Iisaa.

¹⁸ Sakiraa6e, wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon. Aamiina.

Bataaki Pool yaade to Efeesunkoo6e

¹Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Mido jowta seniibe hoolniibe e ley kawtal mu6ben e Iisaa Almasiihu 6een. ²Wo on ke6u moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo hokkirta yimbe moyyere saabe Almasiihu

³Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu! O wadani en barkeeji di Ruuhu hokkata diin fuu to dow kammu saabe kawtal men e Almasiihu. ⁴Sabo fadde adunaaru ndu e joyyineede, Laamdo subake en saabe Almasiihu, faa laatoden seniibe 6e ngalaa feloore yeeso makko. Saabe njinngu makko ⁵o fodoranii en gilla arande laatoden bi66e makko saabe Iisaa Almasiihu. Dum wo muuyo makko, wadude moyyere ndeen na weli mo, ⁶faa o yettiree moyyere makko mawnde nde walaa kaaddi! O hokkii en moyyere ndeen saabe Biyiiko korsudo oon. ⁷E kawtal meeden e muudum en ndimdinaama saabe yiyam muudum, en njaafanaama lutti meeden saabe keewal makko hinney. ⁸Hinney oon o wayli e meeden, o hokki en hakkilantaaku ki66ungu e anndal ki66ungal, ⁹o anndini

en anniya makko cuudinoodo oon. Gilla arande o anniyorii tabintinirde anniya oon e Almasiihu saabe moyyere makko. ¹⁰Anniya oon wo hawrundurde huunde fuu e hawju Almasiihu, wanaa ko woni dow kammu wanaa ko woni e leydi. Laamdo yottinan dum si wakkati oon hi66ii.

¹¹E ley kawtal men e Almasiihu du en cubaama faa laatoden ngedu Laamdo. Laamdo tabintiniroowo huunde fuu no muuyiri oon, fodake dum. ¹²Noon wadata faa laatoden sabaabu mawninoowo teddeengal muudum, enen artube yowude jikke men e Almasiihu 6een.

¹³Onon hawtu6e e Almasiihu du, on nanii konngol goongawol ngool, dum woni Kabaaru Lobbo kisindo on oon. Nde ngoondinnodon Almasiihu ndeen, Laamdo wattii e moodon maande muudum nde hokkunoo on Ruuhu Ceniido mo aadani-noo on. ¹⁴Ruuhu Ceniido oon wo maande laabinanoore en en keban moyyereeji di ndesanaden, faa wakkati mo Laamdo rimdinta en, enen jeyaa6e muudum. Jettooje ngoodani Laamdo saabe teddeengal muudum!

Haala du'aare Pool

¹⁵Saabe majjum, gilla nanumi kabaaru goondinal moodon Joomiraado meeden Iisaa, e no njidirdon seniibe 6een fuu, ¹⁶mi selataa yettude Laamdo saabe moodon nde nyaagantoomi on Laamdo fuu. ¹⁷Mido njaaroo Laamdo Joomiraado

meeden Iisaa Almasiihu, Baabiiwo jom darja oon, hokka on Ruuhu muudum Ceniido. Mido ɲaaroo faa Ruuhu oon wada on jom'en hakkillo, ɓanginana on Laamdo faa anndon dum. ¹⁸ Mido ɲaaroo Laamdo uddita berde moodon faa tannyoron cakitte moodon de o noddiri on deen, paamon no moyyereeji desanaadi seniibe diin keewiri e no teddiri, ¹⁹ paamon katin no baawde makko mawde de ngalaa kaaddi deen ngorri e meeden, enen goondinbe. Baawde keewde semmbe deen ²⁰ o hollii e ley Almasiihu nde o iirtini dum e maayde de o joyyini dum gere nyaamo makko dow kammu. ²¹ Toon o ɓurni dum laamu e baawde e semmbe e kaanankaaku fuu, kam e inde fuu baawde indeede, wanaa ley jamaanu o tan, wo e jamaanu garoowo du. ²² Laamdo wattii huunde fuu ley baawde Almasiihu, wadi mo hooreejo kawrital goondinbe, hokki mo ɓurde huunde fuu. ²³ Kawrital goondinbe ngaal wo ɓanndu Almasiihu. Ngal hebbinaama mo, kanko kibbindo huunde fuu kala no laatorii fuu.

2

No kisinirteden saabe hinney Laamdo

¹ Onon, on maaynoobe saabe lutti moodon e hakkeeki moodon, ² on jokkunoo6e laawol bonngol ngol adunaaru ndu jokki

ngool, on dwtaninoobe laamiido baawde gonde dow mbeeyu* oon. Laamiido oon wo Ibiliisa golloowo faa hannden ley yimbe salii6e Laamdo been. ³ En fuu e ma66e njeyanoden, e muuyde terde meeden ngonnoden. Eden njokkunoo muuyde meeden e miilooji meeden bondi. No ngorrunoden nii jaati, eden kaandunoo e jukkungo Laamdo ngoon hono ma66e ni. ⁴ Ammaa Laamdo wo keewdo yurmeende. Saabe njingu manngu ngu o yidi en nguun, ⁵ o iirtindinii en e Almasiihu, enen maaynoobe saabe lutti meeden been. Goonga, saabe hinney Laamdo oon kisiniradon. ⁶ E ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu, Laamdo iirtindinii en e makko, joyyindinii en e makko dow kammu toon. ⁷ Hono nii o ɓanginirta no hinney makko ɓurdi huunde fuu mawnude. Jamaanuujii garooji diin fuu nji'an moyyuki makko ki o wadani en e Iisaa Almasiihu. ⁸ Goonga, wo hinney Laamdo oon kisiniradon, e dow ko koolidon Almasiihu. Kisindam dam, wanaa e golle moodon ha66ii, wo dam dokkal Laamdo. ⁹ Dam wanaa njobdi golle neddo taa fay gooto he6a mantoraade dam. ¹⁰ Sabo Laamdo wadi en ko ngonden joonin duum: e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu o tagiri en faa ngollen golleeji lobbi di o segilanii en gilla arande.

* 2:2 Mbeeyu wo ɓolum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

No Almasiihu wadiri en lenyol gootol

¹¹ Ndelle miccitee ko ngonnodon arande, onon yuurube e lenyi di nganaa Alhuudiya'en. Mantortoobe wo «taadiibe» ina kuyfina on, ina noddira on «yimbe 6e taadaaki» fay si taadagol ma66e ngool wo ko junngo bii-Aadama gollata e terde tan. ¹² Miccitee, wakkati oon, on ngalaano Almasiihu, wo on janan6e woddiibe lenyol Israa'iila ngol Laamdo subii ngool, on ngaldaano e amaanaaji di Laamdo aadorinoo e haala muudum diin. On mbuurdiino e rafi jikke, on ngaldaano e Laamdo ley adunaaru ndu. ¹³ De joonin kaa, e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu, onon woddunoo6e e Laamdo arande been, on battinaama saabe yiyam makko.

¹⁴ Sabo kanko Almasiihu woni jam meeden ko o wadi Alhuudiyankoo6e e lenyi goddi fuu lenyol gootol duum. Nde o hokkitinoo hoore makko ndeen, o li6i kokuwol paliingol hakkunde meeden ngool, duum woni o ittii nganyaandi hakkunde lenyi diin. ¹⁵ O ittii jamirooje e kadaadi Tawreeta Muusaa fuu faa o wada Alhuudiyankoo6e e lenyi goddi laatoo lenyol gootol kesol e ley kawtal ma66e e makko. Nii o wadiri jam oon. ¹⁶ E maayde makko dow legal palaangal o ittiri nganyaandi ndiin, o hawrunduri lenyi diin laatii 6anndu wooturu, o rewrintini di e Laamdo. ¹⁷ O

warii waajaade on jam, onon woddunoo6e e Laamdo been, o warii waajaade badinoobe been du jam. ¹⁸ Saabe ko Almasiihu wadii duum, en fuu kebirten laawol yottaade Baabiwo saabe en kawtii Ruuhu Ceniido gooto.

¹⁹ Ndelle, on nganaa janan6e katin, on nganaa weerbe du. Ko ngondon dey, wo on wondube e seniibe, wo on jeyaabe e suudu Laamdo. ²⁰ On mahaama e dow ko nulaabe e annabaabe nyibi, Iisaa Almasiihu e hoore muudum woni hayre arandeere nyimngo ngoon. ²¹ Saabe muudum, nyimngo ngoon fuu nanngunduri, faa ngo toowa ngo laatoo suudu Joomiraado seniindu. ²² Ley kawtal moodon e makko on mahidaama faa laatidon suudu to Ruuhu Laamdo joodii.

3

No Pool halfiniraa golle to yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e

¹ Saabe majjum mido hofanoo Laamdo, miin Pool uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu mo ngollanammi hakkunde moodon, onon yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. ² Tannyoral on nanii Laamdo halfinii kam golle e ley moyyere muudum faa nafa on. ³ Sabo o 6anginanii kam sirri makko. Mi winndanii on haala majjum no rabbidiri. ⁴ Si on njanngii dum on paaman no potumi anndirde sirri dow haala Almasiihu

oon. ⁵ Sirri oon faaminaaka 6i66e-Aadama ley jamaanuujii paltiidi diin, de joonin kaa Laamdo banginirii mo Ruuhu Ceniido faa nulaabe muudum e annabaabe muudum seniibe fuu paami mo. ⁶ Inan no sirri oon worri: saabe Kabaaru Lobbo oon, yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een kebii ngedu e moyyereji desaadi diin no Alhuudiyankoo6e 6een kebiri ni. Katin du 6e kawtii e mu66en 6anndu wooturu, 6e kawtii e mu66en amaana mo Laamdo wadi saabe kawtal mabbe e Iisaa Almasiihu.

⁷ Wo Kabaaru Lobbo oon laatiimi golloowo muudum saabe moyyere nde Laamdo hokki kam. Laamdo golliri moyyere ndeen ley am e baawde muudum. ⁸ Miin burdo seniibe 6een fuu famfude oon, mi hokkaama moyyere faa mi waajoo yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e barkeegi gondi e Almasiihu di ngalaa haddu diin. ⁹ Mi hokkaama du faaminde yimbe fuu no Laamdo tabintinirta fodoore muudum. Laamdo tagudo huunde fuu oon suudunoo fodoore ndeen gilla jamaanuujii 6ooyudi. ¹⁰ Noon wadata de laamu e baawde gonde ley kammu de nji'ataake deen fuu paama no anndal Laamdo yaajiri e huunde fuu, paamira dum saabe kawrital goondinbe ngaal. ¹¹ Dum fuu wo saabe anniya 6ooydo mo Laamdo tabintiniri e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹² Saabe en

ngoondinii Almasiihu, en kawtii e muudum, eden mbaawi badoraade Laamdo e hoolaare, eden anndi o jabanen en. ¹³ Dum wadi de mido naaroo on taa tayon jikke moodon saabe torraaji kewtotoodi kam. Mido yardii di saabe moodon, kanji ngoni teddeengal moodon.

Du'aare faa yimbe annda njinngu Almasiihu

¹⁴ Saabe duum fuu, mido hofanoo Baabiiwo. ¹⁵ Lenyi gondi dow kammu e gondi e leydi fuu yuurii e makko, kanko woni baaba majji di fuu. ¹⁶ Mido naaroo mo kanko jom teddeengal manngal oon o semmbindina berde moodon saabe Ruuhu makko Ceniido. ¹⁷ Mido naaroo Almasiihu wona e ley berde moodon saabe ko ngoondindon dum. Mido naaroo mo katin o darna on e ley njinngu, o tabintina on ley maggu. ¹⁸ Faa paamon, onon e seniibe 6een fuu, njuuteefi e njaajeeffi e tooweefi e luggeefi njinngu Almasiihu paltiingu haddi, ¹⁹ de anndon dum faa keewon ki66al Laamdo.

²⁰ Teddeengal woodan Laamdo gollirdu ley meeden baawde mawde oon, baawdo gollude ko 6uri du'aawuujii men e miilooji men faa waawaa fonndeede! ²¹ Wo teddeengal woodan mo ley kawrital goondinbe, e saabe Iisaa Almasiihu ley jamaanuujii diin fuu faa abada abadin! Aamiina.

4

No goondinbe Iisaa been laatorii banndu wooturu

¹ Miin uddaado ley kasu saabe gollande Joomiraado oon, mido njaaroo on sanne: mbuuron nguurndam njaadoodjam e noddaango ngo Laamdo noddi on to muudum ngoon, ² tawdedon e leeyinkinaare e heese e munyal. Munyunduron e ley njinngu. ³ Tinnee keddodon e ngootumbaaku yuurungu e Ruuhu Ceniido. Ngadon dum fuu e ley jam ka66undurdo on. ⁴ Wo on banndu wooturu, odon njogii Ruuhu gooto. Jikke dow cakitte mo Laamdo noddiri on oon du wo gooto. ⁵ Katin Joomiraado gooto woodi, goondinal gootal woodi, lootagal batisima gootal woodi, ⁶ kam e Laamdo gooto, Baaba yimbe fuu. Wo gondo dow ma66e fuu, golloowo ley ma66e fuu, gondo e ma66e fuu.

⁷ Mono e meeden fuu hebii moyyere Laamdo ko foti e no Almasiihu hokkiri dum. ⁸ Sabo wo hono noon winndiraa:

«O yeenjii dow, o hooyi honaa6e heew6e, o hokki yimbe dokke.»*

⁹ Dume woni maanaa «o yeenjii»? Idum holla o artakeno o jippii e nokkuuje burde fuu leeyude e leydi. ¹⁰ Jippinoodo oon, kam e hoore muudum woni yeenjudo faa tiimi kammuuli diin fuu, faa o heewa adunaaru ndu fuu.

¹¹ Wo kanko wadi dokke deen: o wadi wob6e nulaa6e, wob6e annabaa6e, wob6e waajotoo6e, wob6e duroo6e yimbe, kam e jannginoo6e. ¹² Ko o wadiri noon, wo faa o segilanoo seniibe been faa ngolla ko njeyi gollude, faa semmbindina kawrital goondinbe laatiingal banndu Almasiihu ngaal, ¹³ de laatoden daande wootere e ley goondinal meeden e andugol meeden Bii Laamdo, laatoden hi66u6e du, faa njottoden darnde Almasiihu hi66unde ndeen. ¹⁴ Ndelle, en laatataako sukaa6e hooyaa6e hono no bempyye e keni kooyirta laana ni. Jannde yimbe yidu6e jaarude wob6e ley majjere hiilataa en katin. ¹⁵ Ko laatotoden dey, haalo6e goonga e ley njinngu. Noon wadata de mawnen e ley huunde fuu faro Almasiihu, laatiido hooreejo oon. ¹⁶ Kanko waddani banndu nduun fuu nanngundurde faa wooda saabe jokkule de ndu hokkaa deen. Hono noon, si tergal fuu gollii golle muudum, ndeen banndu nduun mawnan, yaha yeeso ley njinngu.

Haala neddaaku kesu ley Almasiihu

¹⁷ Ndelle, ko jokkata duum mbi'ammi on: mido njaaroo on e ley innde Joomiraado, taa mbuurdon katin hono no yimbe 6e anndaa Laamdo, sabo miilooji ma66e diin wo boli. ¹⁸ Hakkillooji ma66e ni66ii, 6e njeyaaka e nguurndam dam Laamdo

* 4:8 Jabuura 68.19.

hokkata saabe majjere ma66e e yoorugol ma66e berde. ¹⁹ Caggal 6e cem-tataa, 6e ngadii ko'e ma66e jaahili'en, 6e celataa gollude kulle nyiddiniide.

²⁰ De onon kaa, wanaa noon njanngirdon haala Almasiihu. ²¹ Tannyoral, on nanii kabaaru makko, on njanngii goonga gondo e makko oon. ²² Ndelle, ittee ko hiiddi ko woni ley moodon duum, njoppee ngurndam moodon arandeam dam muuyde kiilooje daam.

²³ Accon yonkiiji mon e hakkillooji mon keydintinee.

²⁴ Njogitee neddaaku kesu ngu Laamdo tagi dow tagaadi muudum. Neddaaku kesu nguun na golla ko fonnditii e ko senii. Golleeji diin e goonga yuuri.

²⁵ Ndelle, celon fewre, mono fuu haalda e gondo muudum goonga, sabo mono e meeden fuu ina jeydaa e goddo no terde neddo gooto njejduraa ni. ²⁶ Si on bernii fu, taa ngadee hakke. Taa janal naange tawdu on e tikkere. ²⁷ Taa kokkon Ibiliisa laawol e ley moodon. ²⁸ Wo gujjo selu wujjude, ko haani wadude dey, gollira juude muudum ko nafata, faa he6a ko wallira nyakoraabe. ²⁹ Taa konngol bonngol yaltu e kundude moodon. Ko kaandon wadude tan wo haalude haalaaji nafooji baawdi semmbinde berde yim6e fodde haajuuji, faa di ngaddana hettindantoo6e on been moyyere. ³⁰ Taa mettinanee Ruuhu Laamdo

Ceniido, sabo Laamdo wadi maande Ruuhu oon e moodon saabe nyalaande nde Laamdo rimdinta on ndeen. ³¹ Ittee mettorgal fuu e berde moodon, celon konnaagu e tikkere e duko e nyoore, kam e ko boni fuu. ³² Moyyunduree hakkunde moodon, njurmunduron, njaafunduron hono no Laamdo yaaforii on saabe kawtal moodon e Almasiihu ni.

5

Haala wuurude e ley annoora

¹ Ndelle, laatee nyemmbitoo6e Laamdo. Wo on bi66e makko 6e o horsini.

² Mbuurdon e yidundurde, no Almasiihu yidiri en de hokkitiri hoore muudum saabe meeden laatani en kirsamaari, hono sadaka beldo Laamdo. ³ Saabe wo on seniibe Laamdo, on kaanaa fay haalde haala huunde fuu ko wartata e fijirde e ko tuuni e eelgal. ⁴ Taa kaalee haalaaji bondi naa boli naa nyiddiniidi, sabo hono majji kaanaa taweede e moodon. Ko kaandon wadude dey, njetton Laamdo. ⁵ Paamee dum do faa wooda: pijoowo e nyiddiniido e muuyoowo ko jeyaa, dum woni dewoowo tooruuji, been ngalaa ngedu e laamu Almasiihu e Laamdo. ⁶ Taa fay gooto hiilira on haalaaji boli, sabo hono majji caabotoo tikkere Laamdo e dow saliibe dum been. ⁷ Ndelle, taa njokkunduree e ma66e. ⁸ Arande e nimre njejanodon, de joonin kaa

saabe kawtal moodon e Joomiraado wo e annoora njeядon. Ndelle mbuurdee no 6i66e annoora ni, ⁹ sabo annoora rimata mboodirka e fonnditaare e goonga fuu. ¹⁰ Pilodon faamude ko welata Joomiraado. ¹¹ Taa kawtee e golleeji di ngalaa nafaa golleteedi e ley nimre, de ko haani dey, cuurton di. ¹² Ko yim6e been ngadata e cuncukka duum, ina semtinii fay fillaade. ¹³ Ammaa huunde fuu ko suurtaa ley annoora oon 6anginte no worri, ¹⁴ sabo huunde fuu ko 6anginaa yaynan. Dum wadi de na wi'ee:

«Aan daaniido, finu!

Umma e hakkunde maay6e,
Ndeen annoora Almasiihu
yaynante.»

¹⁵ Ndelle, ngadon hakkillo faa sanne no mbuurdoton, tawee wanaa no fuuy6e ni, ammaa hono no jom'en hakkillo ni. ¹⁶ Wakkati laatiido fuu, ngadon ko nafata, sabo jamaanu handen o wo bondo. ¹⁷ Saabe duum, taa laatee 6e ngalaa hakkillo, ammaa pilodon faamude ko woni muuyde Joomiraado. ¹⁸ Taa njaree doro faa culodon, sabo dum wo rafi nanngitaare. Ko haani dey, keewee Ruuhu, ¹⁹ mbaajunduron jimi Jabuura e jattooje e jimi teddinooji Laamdo. Njimanon Joomiraado, njettiron mo 6erde laabude. ²⁰ Njetton Laamdo Baaba meeden wakkati fuu dow huunde fuu e ley innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

*Haala rew6e e goriraabe
mubben*

²¹ Mono e moodon fuu downtanoo bannum saabe teddinde Almasiihu. ²² Onon rew6e, downtanodon goriraabe moodon hono no downtorantodon Joomiraado ni. ²³ Sabo gorko woni hoore deekum hono no Almasiihu laatorii hoore kawrital goondin6e ngaal. Kam woni kisinoowo goondin6e laatiibe 6annu muudum 6een. ²⁴ No kawrital goondin6e ngaal downtorani Almasiihu noon, nii du debbo fuu haani downtoranaade gorum e huunde fuu.

²⁵ Onon wor6e, njidree deekiraabe moodon no Almasiihu yidiri kawrital goondin6e ngaal de hokkitiri hoore muudum saabe maggal ²⁶ faa wadi ngal ceniingal, gada o laabinirii ngal ndiyam e haala makko. ²⁷ O wadi dum faa o darna kawrital goondin6e ngaal yeeso makko, ngal yaynira darja, ngal laato ceniingal, ngal walaa ko semtinii naa ko tuuni naa nyoofo-nyoofo naa ko boni fuu. ²⁸ Hono noon, ina tilsii e wor6e njida deekiraabe mubben hono no njidiri 6alli mu66en ni. Neddo fuu jidde deekum, wo hoore muudum yidi. ²⁹ Sabo fay gooto wanyaa 6annu muudum. Ko wadata dey, nyaamnan ndu, hinnoo ndu hono no Almasiihu hinnootoo kawrital goondin6e ngaal ni, ³⁰ sabo wo en terde 6annu makko nduun. ³¹ Binndi diin mbi'ii: «Dum wadi de gorko yoppa inna muudum e bammum, de

nanngundura e deekum, 6e dīdo fuu 6e laatoo neddo gooto.»* ³² Dum wo sirri luggudo. De miin, mido holla on, sirri oon wo kaaloowo no Almasiihu e kawrital goondinbe ngondiri. ³³ No waawi laatoraade fuu, gorko fuu yidira deekum no yidiri hoore muudum ni. Debbo du teddina gorum.

6

Haala bi66e e saaraabe

¹ Onon bi66e, downtanodon saaraabe moodon saabe Joomiraado, sabo dum woni ko dartii. ² «Teddin inna maa e bammaa.» Yamiroore nde woni arandeere nde amaana ha66ii e muudum. ³ Amaana o woni: «yalla ada he6a moyyere, balde maa du njuuta e leydi ndi.»* ⁴ Onon saaraabe, taa berninee bi66e mon, ammaa ndartinon 6e, tindinon 6e, faa 6e mawna dow laawol Joomiraado.

Haala maccube e joomiraabe

⁵ Onon maccube, downtanodon joomiraabe moodon dow kulol e diwngol tawee e berde laabude no dowtorantodon Almasiihu ni. ⁶ Downtanee 6e tawee wanaa yeeso ma66e tan, hono no filotoo6e welude bi66e-Aadama. Ko haani dey, downtanee 6e no maccube Almasiihu ngadirta muuyde Laamdo e berde laabude ni. ⁷ Ngolliranee 6e anniya lobbo hono wo Joomiraado ngollanton, wanaa yim6e. ⁸ Sabo odon anndi neddo fuu golludo ko woodi, si

wo dimo naa diimaajo, Joomiraado yoban dum haddi golle muudum. ⁹ Onon joomiraabe, ngorree hono noon e maccube moodon. Taa kulbinee 6e. Anndon Joomii on, onon e ma66e fuu, ina woni dow kammu, de kam kaa burdintaa yim6e.

Haala kabitirde de Laamdo hokkata faa Ibiliisa jaaloree

¹⁰ Walaa ko heddii si wanaa wiide on keewon semmbe e ley kawtal moodon e Joomiraado, tiigodon baawde makko mawde deen. ¹¹ Kooyee kabitirde de Laamdo hokki on deen fuu, faa mbaawon daraade de cakkodon dabareeji Ibiliisa. ¹² Sabo wanaa yim6e kabeten, ko kabeten dey, wo laamuuji e baawde e hoorewaaku ley adunaaru ni66undu ndu, kam e seydaani'en bon6e won6e hakkunde kammu e leydi 6een. ¹³ Saabe majjum, kooyee kabitirde de Laamdo hokki on deen fuu, faa mbaawon dartaade nde nyalaande bonnde ndeen wari, tawee caggal ha6o moodon ngoon on keddoto on dartii6e.

¹⁴ Ndelle, ndarodon wo on segiliibe. Goonga laatanoo on ka66orgol, bornodon fonnditaare hono saaya ndeenaagu. ¹⁵ Segilanaade waajaade Kabaaru Lobbo gaddoowo jam oon laatanoo on pade. ¹⁶ Wakkati fuu wo goondinal laatanoo on wawaade nde mbaawdon jakkoraade kure ku66ooje

* 5:31 Fuddoode 2.24. * 6:3 Wurtagol 20.12, Fillitagol Tawreeta 5.16.

de Bondo oon faddata on deen fuu. ¹⁷ Wo kişindam laatanoo on kufune njamndi. Nanngon kaafaahi Ruuhu Ceniido kiin, kanki woni konngol Laamdo. ¹⁸ Wakkati fuu ngadon du'aawuuji e nyaagundeeji e ballal Ruuhu Ceniido. Kakkilee taa on celu wadande seniibe been fuu du'aare. ¹⁹ Nyaaganodon kam miin du Laamdo hokka kam konngol, faa wakkati mo mu66itinmi hunnduko am fuu, mi haalira haala Kabaaru Lobbo cuudinoodo oon e cuusal. ²⁰ Mido daranii Kabaaru Lobbo oon ley kasu e geyyelle. Nyaagane kam faa mi waajoroo dum cuusal, no tilsirani kam ni.

Baynundural

²¹ Tikiku, sakiike men korsudo gollanoowo Joomiraado e hoolnaare oon, humpitan on dum fuu, faa onon du kumpitodon no ngorrumi e ko ngollammi.

²² Mi nelii mo e moodon faa paamon no min ngorri de o waaltina hakkillooji moodon du.

²³ Sakiraa6e, wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu ngadan on jam e njinngu ngondungu e goondinal. ²⁴ Yidube Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njinngu ngu timmataa been fuu, wo hinney Laamdo wonda e mu66en.

Bataaki Pool yaade to Filipiyankoo6e

¹ Miin Pool e Timote, maccu6e Iisaa Almasiihu, mbinndani 6ataaki ki kawrital goondin6e Almasiihu gonngal ngalluure Filipi. Miden njowta on, onon seniibe hawtu6e e Iisaa Almasiihu 6een, onon e hooree6e e gollanoo6e kawrital ngaal fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Filipiyankoo6e

³ Mido yetta Laamdo nde miccitiimi on fuu. ⁴ Wakkati ndu'antoomi on fuu, wo e seyo. ⁵ Sabo gilla nyannde ngoondindon Kabaaru Lobbo haala Iisaa faa joonin odon ndarodii e am. ⁶ Mido tannyori, Laamdo puddudo gollal lobbal e moodon oon, jokkan dum faa dum hi66a nyalaande gartol Iisaa Almasiihu. ⁷ Mido haani miilanaade on dum, sabo hakkillo am ina woni e moodon. E ley ko ka66aami e ko ndaraniimi tabintinde Kabaaru Lobbo o duum, on fuu on kawtu e am moyyere nde Laamdo hokkata kam ndeen. ⁸ Laamdo ina seedii mido horsiniri on fuu korsa Iisaa Almasiihu. ⁹ Inan ko nyaagantoomi on Laamdo: wo njingu moodon beydoro yeeso, wondude e anndal e paamal, ¹⁰ faa

mbaawon su6aade ko 6uri fuu moyyude. Ndeen on laatoto laa6u6e 6e ngalaa feloore nyannde nde Iisaa Almasiihu wartowi. ¹¹ On laatoto du hebbinaa6e golleeji ponnditiidi yuurudi e Iisaa Almasiihu, faa Laamdo teddinee, yettee.

No uddeede Pool beydirani Kabaaru Lobbo yahude yeeso

¹² Sakiraa6e, ko njidumi anndon dey, torra kebudo kam oon waddanii Kabaaru Lobbo oon jaarude yeeso. ¹³ Si goonga doomoo6e laamordu ndu e heddiibe 6een fuu paamii wo saabe Iisaa Almasiihu ka66iraami. ¹⁴ Ko 6uri heewude e saki-raa6e du, geyyelle am de beydani dum'en hoolaade Joomiraado. Dum wadi de ibe mbaajoroo konngol Laamdo ngol rafi kulol.

¹⁵ Goonga, wo66e ina mbaajoo kabaaru Iisaa Almasiihu o saabe kiram e kalala, ammaa wo66e na ngoni e anniyaaji lobbi. ¹⁶ Been ngolliranta Almasiihu njingu, sabo ibe anndi Laamdo hokkii kam daranaade Kabaaru Lobbo oon. ¹⁷ Ammaa beya been mbaajorto kabaaru Almasiihu faa nafa dum'en kam'en tan. Anniyaaji ma66e mbooda. Ko 6e miilotoo dey, beydande kam torra ley ha66eede am. ¹⁸ Dum kaa bonnataa fay huunde! Ko waawi laataade fuu, si Iisaa Almasiihu inndaama tan ina heya. Nde laatii anniya bondo naa anniya lobbo fuu, mido seyii.

Goonga, mi seyoto caggal muudum du ¹⁹ sabo mido anndi dum fuu dum saki-tanto kam kisindam saabe du'aawuuji mon e ballal Ruuhu Iisaa Almasiihu. ²⁰ Ko woni e hakkillo am e ko kediiimi sanne, wo mi hersataa e dow fay huunde. Woodi du, mi heddodoo e cuusal faa ko hewtii kam fuu mawnina Almasiihu gilla joonin faa abada, nde mbuurumi e nde maayumi fuu. ²¹ Sabo miin e hoore am, Almasiihu woni nguurndam am, maayde du wo tino am. ²² Ammaa si mido heddi mido wuuri fu, dum waddanan kam gollude gollal nafoowal. Ndelle mi anndaa ko cubotoomi. ²³ Hakkillo am feccake pecce didi: ko burumi yidude, yahude mi joododowoo e Almasiihu. Duum buri fuu woodde. ²⁴ Ammaa mi heddoo mido wuuri buri nafude on, onon kaa. ²⁵ Mido tannyori dum, mido anndi mi heddoto e adunaaru mi wonda e moodon on fuu, faa njaaron yeeso e goondinal, de ceyodon ley maggal. ²⁶ Ndeen gartol am hakkunde moodon beydanan on mantoraade Iisaa Almasiihu saabe ko wadani kam.

Haala daranaade Kabaaru Lobbo

²⁷ Ko laatii fuu, mbuuree nguurndam kawroojam e Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu. Ndeen si mi warii mi ndarii on, naa si mi waraay fu, mi nanan kabaaru moodon, mi faaman odon keddi e anniya gooto, odon ndarodii gootum e ha66aade e

goondinal Kabaaru Lobbo on. ²⁸ Ndeen du, tawan on accataa waybe kulbina on e dow fay huunde. Ko tinnotodon duum wo maande be kalkan, de onon kaa, kison. Dum fuu, Laamdo wadata. ²⁹ Laamdo wadani on moyyere saabe Almasiihu. Wanaa faa ngoondinon mo tan nde wadira, wo faa torredon saabe makko du. ³⁰ Sabo si goonga, en kawtu ha6o ngo njiidon mido habee, e ngo nanoton mido habee faa hannden ngoon.

2

Haala leeyinkinaare Almasiihu e teddeengal muudum

¹ Wanaa Almasiihu na sellina berde mon naa? Wanaa njingu muudum na waaltina hakkillo mon naa? Wanaa ko kawtuton e Ruuhu Ceniido, on keeii korsa e yurmeende naa? ² Si wo noon fu, laatodon hakkillo wooto, ngondon e njingu ngootu e bernde wootere e anniya gooto. Ndeen on kibbinan seyo am. ³ Taa ngolliree huunde fuu saabe yidde hoorem naa saabe mawnitaare bolde. Ngolliree leeyinkinaare, faa mono fuu ndaarda hoore muudum bannidum ina buri dum. ⁴ Taa fay gooto moodon ndaarta ko nafata hoore muudum tan, ammaa ndaarta nafaa wobbe du. ⁵ Ngorrin hakkunde moodon hono no Iisaa Almasiihu worrunoo:

⁶ Kanko, fay si taweede tagaadi Laamdo ina woni e makko,

- o tiigaaki dum faa o hed-
doo fotude e Laamdo,
7 de o jippini hoore makko faa
ley,
o hooyi tagaadi maccudo,
o laatii hono bii-Aadama.
O jogoraama wo o neddo.
8 O leeyini hoore makko,
o dwtanii Laamdo faa o
maayi,
maayde dow legal.
9 Duum wadi de Laamdo
toownii mo sanne,
hokki mo innde burnde
inde fuu,
10 faa koppi fuu koforoo
saabe innde makko to
tawaa fuu,
nde wo dow kammu, nde
wo dow leydi, nde wo
ley leydi,
11 faa demle fuu ceedoo,
mbi'a
Iisaa Almasiihu woni
Joomiraado,
faa Laamdo Baaba
meeden teddinee.

*No goondinbe njaynirta ley
adunaaru*

12 Saabe duum, sakiraabe
am horsube, tinnodon e gol-
lande Laamdo saabe kisin-
dam dam hokki on daam faa
dam rima nafaa. Ngadiron
dum kulol e diwngol. Si
goonga, on dwtanake mo
wakkati mo ngondunoomi
e moodon oon fuu. Ko
mboddiimi on joonin du,
sanaa dwtanodon mo faa
bura noon. 13 Sabo Laamdo
e hoore muudum ina golla
e moodon faa muuyon ko
weli dum, de ngollon muuyde
deen.

14 Ko ngolloton fuu, taa
njurnurton, taa ndukidon,

15 faa laatodon laabu6e 6e
ngalaa feloore, laatodon
6i66e Laamdo 6e ngalaa laru*
hakkunde yim6e hannden
oonyiibe bon6e 6een. Sanaa
njaynon hakkunde ma66e
hono no koode njaynirta ley
aduna ni, 16 tawee odon tiigii
konngol nguurndam ngool
faa woodi. Si on ngadii noon
fu, mi mantorto on nyannde
nde Almasiihu wartowi.
Sabo hollan mi doggaay
doggudu 6oldu, mi tampaay
6olum. 17 Ko ngollanton
Laamdo ko cakkoton dum
yonkiiji mon duum, na holla
goondinal moodon. Fay si
yonki am laatoto sadaka
dufeteedo dow goondinal
moodon ngaal, mi seyoto, mi
weltodoto e moodon. 18 Onon
du ceyoree hono noon, faa
mbeltododen.

*Haala gollidoobe dido hool-
niibe*

19 Si Joomiraado meeden
Iisaa jabii, mi nelan Timote to
moodon ko 6ooyataa. Ndeen
si mi humpitake kabaaruuji
mon diin fu, miin du, 6ernde
am waaltoto. 20 Sabo kanko
tan woni gondudo e am
anniya gooto. Goonga, no
ngorrudon fuu ina woni e
6ernde makko. 21 Heddiibe
6een fuu wo hakkilan6e haa-
juuji mu66en tan, wanaa di
Iisaa Almasiihu. 22 De Timote
kaa, odon anndi no holliri
neddaaku muudum lobbu,
sabo wallii kam e waajaade
Kabaaru Lobbo hono no
6iddo wallirta bammum ni.
23 Kanko anniyiimi nelude

* 2:15 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

wakkati mo paamumi no
joonnde am laatortoo fuu.
²⁴ Mido hoolii Joomiraado du,
miin e hoore am, mi waran to
moodon ko 6ooyataa.

²⁵ Hono noon mi yi'ii na
tilsi mi nela e moodon sakiike
men Epaforodit, gollidoowo
e am oon. O wallii kam
haabande Kabaaru Lobbo oon.
Kanko woni mo nelunodon
faa walla kam e haaju am.

²⁶ Imo yeewaa on fuu. Katin
ko nandon o sellaanoo duum,
na metti 6ernde makko
sanne. ²⁷ Tannyoral, o

nyawiino faa o nesi maayde.
Ammaa Laamdo yurmaka
mo, yurmaka kam miin du,
taa mi he6a ka66u-ko'u dow
ka66u-ko'u. ²⁸ Dum wadi de
kenyiimi law faa mi nela
mo e moodon, faa si on
nji'ii mo fu, ceyodon, miin
du ka66u-ko'u am 6uytoo.

²⁹ Ndelle, nja66oree mo saabe
Joomiraado e seyo manngo.
Teddinee yim6e wa'ube
noon fuu. ³⁰ Sabo kanko
o nesii maayde saabe golle
Almasiihu. O farriti† yonki
makko faa o wadana kam
ballal ngal ndonkunodon
wadande kam onon e ko'e
moodon.

3

*Haala annude Iisaa Al-
masiihu*

¹ Ko heddii fu, sakiraabe
am, ceyoree Joomiraado.
Fay si mido winndana on ko
mbinndannoomi on arande,
dum tampintaa kam, woodi,
idum reena 6erde moodon
onon du. ² Tinnodon e
dawaadi – dum woni golloo6e

ko boni, dooldoo6e taadagol
ngol nafataa 6een! ³ Sabo
wo enen ngoni taadii6e jaati
6een, eden teddinira Laamdo
e ballal Ruuhu muudum,
eden mantaroo Iisaa Al-
masiihu, en njowaay jikke
men dow golleeji 6anndu.

⁴ Si goonga, miin kaa mido
waawnoo yowude jikke
am dow golleeji 6anndu.
Si goddo miilii ina waawi
yowude jikke muudum dow
golleeji 6anndum fu, miin
6uri haandude e majjum.

⁵ Mi taadaama illa nde
ki66innoomi nyalaade jee-
tati. Wo mi Israa'iilanke
yuurudo e suudu Benyamin.
Wo mi Alhuudiyanke 6ii
Alhuudiyanke. Ley Tawreeta
Muusaa du, mido jeyaa e
waa6e Farisa'en. ⁶ Mido
jinnganannoo Tawreeta oon
sanne faa mido torrannoo
kawrite goondin6e Iisaa
deen. Fay gooto waawaano
felude kam saabe fonndi-
tanaade Tawreeta oon.

⁷ Duum fuu mido ndaar-
dannoo wo tino am. Ammaa
joonin saabe Almasiihu
mi tawii wo dum mursey.

⁸ Goonga, mido jogorii
dum fuu wo mursey, sabo
annude Joomiraado am
Iisaa Almasiihu 6uri kulle
deen fuu. Wo saabe makko
njardoriimi mursude ko
njogiimi. Mido jogorii hu-
unde fuu wo tuundi faa mi
he6a Almasiihu, ⁹ mi jeyee e
muudum. Mi walaa fonndi-
taare nde mbaawumi he6ude
e jokkugol am Tawreeta
oon. Mi he6ii fonnditaare
saabe ko kooliimi Almasiihu.

† 2:30 Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

Kayre woni fonnditaare nde Laamdo hokki goondin6e mo been. ¹⁰ Mido muuyi andude Almasiihu e wondude e baawde iirtagol muudum, mi hawta e muudum torra, mi laatoo hono muudum ley maayde mum. ¹¹ Hono nii, mi he6an ummintineede hakkunde maay6e nyannde darngal.

¹² Mi wi'aay mi hebii dum gilla joonin naa mi kib6udo, ammaa mido wondi e doggudu hono no dadundurteedo ni, faa mi nannga dum. Sabo miin e hoore am, Iisaa Almasiihu artii, nanngi kam. ¹³ Goonga sakiraa6e, mi wi'aay mi hebii dum. Kaa mido wada huunde wootere: mido yeggita ko faltii, mido foodanoo ko warata. ¹⁴ Mido doggira to fonndete, faa mi he6a mbarjaari dow kammu ndi Laamdo noddiri en to muudum saabe Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Enen benndube ley goondinal been fuu, miiloroden hono noon. Si tawii miilooji mon potaay e dow goddum katin du, Laamdo 6anginan on dum. ¹⁶ Ammaa e noon fu, do kewtuden fuu, keddoden njokken laawol ngol njokkuden faa joonin ngool.

¹⁷ Sakiraa6e, on fuu nyemmbitee kam. Taykodon worru6e no njiidon miden ngorri ni. ¹⁸ Sabo heew6e laatake way6e leggal Almasiihu palaangal. Mi haalanii on dum kile keewde, mi haaldanan on joonin du

e bojji. ¹⁹ Kam6e, cakitte ma66e wo halkere. Deedi ma66e ngoni alla'en ma66e. I6e mantaroo ko 6e njeji semtirde. Adunaaru tan 6e ka6anta. ²⁰ De enen kaa, wo dow kammu njeyadi, eden keppi kisinoowo meeden yuuroowo toon. Oon woni Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ²¹ Kam waylitata balli meeden lokkaaji diin faa di ke6a teddeengal hono 6anndu makko nduun ni. Sabo imo jogii baawde faa o wada huunde fuu dwtanoo mo.

4

Haala seyoraade Joomiraado

¹ Ndelle sakiraa6e am horsu6e, hono noon tabitee ley kawtal moodon e Joomiraado. On njeewnii kam sanne, on laatake seyo am e kufune am darja.

² Mido waajoo Ewodi, kam e Sintis, 6e laatoo daande wootere saabe Joomiraado.

³ Aan Sisigi, gollidoowo e am koolniido du, mido 6aare mballaa rew6e dido been, sabo 6e mballii kam ha6ande Kabaaru Lobbo oon, kam6e e Keleman e gollidoobe am wo66e. Inde ma66e mbinndaama e dewtere nguurndam nduumiidam.

⁴ Ceyoree Joomiraado wakkati fuu. Mido wi'a on katin, ceyee! ⁵ Yim6e fuu nji'a heesindaare moodon. Joomiraado ina 6adii. ⁶ Taa fay huunde ha66a on ko'e, ammaa nyaagorodon Laamdo haajuuji moodon fuu ley du'aare. Ngadiron dum e

jettooje. ⁷ Ndeen Laamdo hokkan on jam faa bura huunde fuu ko waawi miileede. Jam oon reenan berde mon e hakkillooji mon e ley kawtal Iisaa Almasiihu.

⁸ Joonin kaa sakiraa6e, miilooji moodon keddo dow goonga, e ko teddi, e ko fonnditii, e ko senii, e ko foti yideede, e ko lee6i. Kakkilane e ko moyyi, e ko jeyi maneede fuu. ⁹ Ngolliree ko paaminmi on e ko ke6don e am, ko narrudon kam e ko njiirudon kam. Ndeen Laamdo gaddowo jam tawdete e moodon.

No Pool yettiri Filipiyankoo6e dow dokkal mu66en

¹⁰ Mido seyori Joomiraado seyo manngo sabo joonin on keydintinii ballal moodon to am. Tannyoral, hakkillooji mon ina ngonnoo e am, de on ke6aay yottinde ballal ngaal. ¹¹ Wanaa saabe won ko kaajaami wadi de mbiimi noon. Sabo si goonga, mi woowtinii hoore am hennyitoraade no tawraami fuu. ¹² Mido waawi wuurdude e ko famdi, mido waawi wuurdude e ko duudi. No tawraami e no ngorrumi fuu, mido waawi yardaade dum. Mi ekitake hennyitoraade haarande e yolbere, e ke6al e baasal. ¹³ Mido waawi fuu e ley kawtal am e Iisaa Almasiihu kokkoowo kam sembe oon. ¹⁴ Ammaa e dum fuu, on ngadii ko woodi ko mballudon kam e ley torra am dum.

¹⁵ Filipiyankoo6e, odon anndi wakkati nde puddumi waajaade on Kabaaru Lobbo de ndillumi leydi mon Makedoniya ndeen fu, kawrital goondin6e fay gootal wallunduraay e am, si wanaa kawrital moodon ngaal. ¹⁶ Nde ngonnoomi Tesaloniiki ndeen du, on neldii kam ko kaajaami, wanaa nde wootere tan. ¹⁷ De wanaa dokkal pilotoomi. Wo faa tino gollal mon lobbal ngaal beydoo pilotoomi. ¹⁸ Ko neldudon e junngo Epaforodit duum yottake faa woodi, humtii haajuuji am fuu. Mi he6ii faa heewi. Dokkal mon ngal laatake urdi mbelndi, hono sadaka belde ja6aado to Laamdo. ¹⁹ Laamdo am jom goodal keewngal oon humtiran haajuuji mon fuu saabe Iisaa Almasiihu e teddeengal muudum. ²⁰ Teddeengal woodan Laamdo Baaba meeden faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

²¹ Njowtane e kam seniibe hawtu6e e Iisaa Almasiihu fuu. Sakiraa6e wondube e am been ina njowta on. ²² Seniibe fuu na njowta on. Bur6e jowtude on wo won6e ley galle kaananke Roma mawdo been.

²³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wondu e moodon.

Bataaki Pool yaade to Koloosiyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri miin Pool nulaado Iisaa Almasiihu e muuyde Laamdo, miin e sakiike meeden Timote. ² Miden njowta on, onon seniibe won6e Koloosi, saki-raabe hoolniibe hawtu6e e Almasiihu. Wo Laamdo Baaba meeden hokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Koloosiyankoo6e

³ Nde min nyaagantoo on Laamdo, Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu fuu, min celataa yettude dum. ⁴ Sabo min nanii kabaaru no ngoondinirdon Iisaa Almasiihu e no njidirdon seniibe fuu. ⁵ Odon ngorri noon saabe jikke moodon celludo e ko Laamdo resani on dow kammu duum. On kebii jikke oon nde nannodon konngol goonga ndeen, dum woni Kabaaru Lobbo. ⁶ Kabaaru Lobbo oon yottake on no yottorii adunaaru ndu fuu ni, imo wa'i hono no lekki mawnoohi ndimoohi 6i66e muudum ni. Hono noon Kabaaru Lobbo oon worri hakkunde moodon onon du, gilla nyannde ke6don hettindaade haala hinney Laamdo oon de paamudon no o wa'i jaati ni. ⁷ Dum woni ko Epafara gollidoowo e amin korsudo oon waajii on. Kanko woni gollanoowo Almasiihu koolniido hakkunde moodon. ⁸ O haalanii min du

njinngu moodon yuurungu e Ruuhu oon.

⁹ Saabe duum, minen du, gilla min nani dum, min celaay nyaaganaade on Laamdo. Miden njaaroo mo o hebbina on hakkilantaaku e paamal ngal Ruuhu hokkata ngaal, faa paamon ko woni muuyde makko faa wooda. ¹⁰ Hono noon, ke6on wuurude nguurndam mbeloojam Joomiraado kawroojam e muuyde muudum e dow huunde fuu, tabiton e gollal lobbal fuu, beydon annudude Laamdo. ¹¹ Miden nyaaganoo on Laamdo katin hokka on semmbe mawdo fodde baawde muudum teddude deen, faa tawredon tinnitaare e munyal fuu. ¹² Njettiree Baabiiwo oon seyo, sabo o wadii on fotu6e he6ude ngedu e moyyereji desanaadi seniibe gondi e annoora diin. ¹³ O wurtinii en e baawde nimre, de o nanni en e laamu Biiyiko korsudo ¹⁴ dimdindo en, jaafaniido en lutti meeden.

Haala teddeengal Almasiihu

¹⁵ Almasiihu oon woni tagaadi Laamdo mo yi'ataake oon. Kanko woni afo ardiido dow tagoore ndeen fuu. ¹⁶ Sabo huunde fuu tagiraama saabe makko, ko woni dow kammu e ko woni e leydi fuu, ko yi'etee e ko yi'ataake, bimmbeeje laamu naa kaanankaaku, naa hoorewaaku naa baawde.

Saabe makko dum fuu
dum tagiraa, kanko du,
dum taganaa.

17 Imo woni gilla fay huunde
wala.

Huunde fuu na tiigun-
duri saabe makko.

18 Kanko woni hoore kawrital
goondin6e mo,
laatiingal banndu makko
ngaal.

Kanko woni fuddoode,
kanko woni arandeejo
e iirtii6e hakkunde
maay6e,
faa o laatoo ardiido e ley
huunde fuu.

19 Sabo Laamdo muuyii ko
woni e muudum duum
fuu
wona e makko, kanko Al-
masiihu,

20 de rewrintiniri huunde fuu
e muudum saabe Al-
masiihu,
wadi jam saabe yiyam
makko ndufaadam
dow leggal palaangal.

Ko woni dow kammu e ko
woni dow leydi fuu
rewrintinaama e makko.

21 Arande, on fuu on
woddinoobe Laamdo, on
laatakeno way6e dum e ley
miilooji moodon e gollleeji
moodon bondi. 22 Joonin
kaa, o rewrintinii on e
makko saabe maayde nde
Biyiiko laatiido bii-Aadama
oon maayi ndeen. O wadii
dum faa o darna on yeeso
makko tawee on seniibe,
on ngalaa laru*, on ngalaa
feloore. 23 Ammaa sanaa
keddodon e goondinal,
laatonon dartii6e 6e ndimm-
bataako. Taa mbosee jikke

mo kebudon wakkati mo
nanudon Kabaaru Lobbo
oon. Kabaaru Lobbo oon
le, tagoore adunaaru ndu
fuu waajaama o. Kanko
ngollanammi, miin Pool.

*No Pool durwirani
kawrital goondin6e Iisaa*

24 Almasiihu yardake
torraaji. Kawrital goondin6e
laatiingal banndu muudum
ngaal du tilay yardoo tor-
raaji. Joonin, mido seyorii
torraaji diin saabe moodon,
sabo dum woni ngedu am
to torraaji Almasiihu. 25 Mi
laatake golloowo kawrital
goondin6e ngaal. Laamdo
halfinii kam gollal ngaal
saabe moodon, faa mi waajoo
haala muudum faa hi66a.
26 Haala kaan wo sirri
cuudaninoodo jamaanuujii
gilla arande, de joonin kaa
Laamdo 6anginanii seniibe
muudum sirri oon. 27 Sabo
Laamdo anniyake anndinde
6e sirri muudum mo wadanta
lenyi fuu, no sirri oon teddiri
e no horsiri ni. Inan sirri
oon: Almasiihu ina woni
ley moodon, duum hokkata
on tannyoral wonude ley
darja Laamdo garoowo.
28 Wo kabaaru Almasiihu
oon min mbaajotoo. Miden
tindina yim6e fuu, miden
njannginira dum'en e hakki-
lantaaku fuu. Noon min
ngadirta faa min njottina
neddo fuu yeeso Laamdo,
tawa wo kib6udo e ley kaw-
tal muudum e Almasiihu.
29 Saabe duum wadi de mido
golla, mido durwa haddi

* 1:22 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

baawde makko gonde e am
cembinooje kam deen.

2

¹ Mido yidi anndon ha6o
naawngo ngo kabeteemi
saabe moodon, onon e
yim6e won6e Lawdikiya e
wob6e 6e njiiraay kam gite
mu6ben 6een fuu. ² Dum wo
faa semmbina berde mon,
laatodon gooto saabe njin-
ngu. Noon kebirton baraaji
hakkilantaaku ki66ungu, an-
ndon sirri Laamdo oon. Dum
woni Almasiihu ³ mo goodal
Laamdo korsungal fuu suudii
e muudum oon. Goodal
ngaal wo hakkilantaaku e
anndal. ⁴ Ko wadi mido
haalana on duum dey, faa
taa kiiliredon e haalaaji beldi.
⁵ Sabo fay si taweede mido
woddiri on terde, hakkillo
am kaa ina wondi e moodon,
mido seyoro goodal mon
lobbal ngaal, mido seyoro
du no tinnoridon e goondinal
moodon Almasiihu ngaal.

Haala jokkude Almasiihu

⁶ Joonin, ko nja6udon Iisaa
Almasiihu laato Joomiraado
moodon duum, njokkee mo.
⁷ Tabiton e makko hono
no dadi lekki ndarortoo ley
leydi, ndarnon nguurdam
moodon dow makko. Beydon
sembe e ley goondinal
hono no ekintiniradon. Njet-
ton Laamdo sanne.

⁸ Tinnee taa fay gooto
hiilira on haalaaji luggudi e
haalaaji hiila 6oli. Haalaaji
diin yuurii e al'adaaji
6i66e-Aadama e tindinooje
adunaaru, de yuuraay e
Almasiihu. ⁹ Sabo ko woni

e Laamdo fuu ina tawaa
e Almasiihu faa hi66i, e
ley 6anndu muudum jaati.
¹⁰ Onon du, nguurdam
moodon fuu hi66ii saabe
kawtal moodon e Almasiihu.
Kanko woni hooreejo laamu
e baawde fuu.

¹¹ E gondal makko on
laatake taadii6e, de taadagol
ngol wanaa hono ngol
yim6e ngadata ngool, wo
dum taadagol yuurngol e
Almasiihu. Taadagol ngool
wo itteede e tomottaaku
luttoowu. ¹² E ley ko lootadon
lootagal batisima duum, on
uwidaama e makko, woodi
du, on iirtodake e makko
saabe on ngoondinii baawde
Laamdo iirtindo mo oon.
¹³ On maaynoobe saabe
lutti moodon e saabe on
laataakino yim6e Laamdo.
Ammaa Laamdo iirtindinii
on e Almasiihu,
yaafanake en lutti meeden
fuu,

¹⁴ tosii derewol kiite pelooje
en deen,

itti ngol,
tonti ngol dow leggal palaan-
gal,

¹⁵ 6ortii laamuuji e baawde.
Nde o jaalorinoo dum'en
e maayde Almasiihu
ndeen,

o hersinii dum'en yeeso
yim6e fuu.

¹⁶ Ndelle, taa fay gooto
felda on dow ko nyaamoton
e ko njaroton naa saabe
teddingol nyalaade godde
e darde lewru e nyalaade
powteteede. ¹⁷ Dum fuu
wo dum alhaali kolloowo
ko warannoo tan, ammaa
goonga oon e Almasiihu

woni. ¹⁸ Taa accon rewoo6e maleyka'en wattinkintoo6e wo leeyinkiniibe pela on. Yim6e been ina ka6bii e ko nji'i ley koydi, katin i6e mawninkinii e dow 6olum saabe miilooji ma66e adunankooji. ¹⁹ Be celi ha6baade e Almasiihu hooreejo on. Oon hokkata 6annu nduun fuu ko haajaa, sejiira ndu jokkule e dadi. Katin du saabe makko 6annu nduun ina mawnira no Laamdo muuyiri.

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muudum

²⁰ On maaydii e Almasiihu, on mburtinaama e tindinooje adunaaru ndu deen. Ndelle, dume wadi de odon mbuurda no jeyaa6e e adunaaru ndu ni? Dume wadi de odon nja6a tindineede: ²¹ «Taa hooyu dum, taa meedu dum, taa meemu dum»? ²² Dum fuu dum naworteedum de dum hantoo. Kulle deen fuu wo de kadaade dow 6olum, wo dum waaju yuurudo e yim6e tan. ²³ Si goonga, yim6e ina miiloo kadaade deen wo hakkilantaaku, sabo ina wi'ee sanaa yim6e ndewa diina haddu baawde mu66en, sanaa yim6e leeyinkinoo, sanaa yim6e torra terde mu66en. Ammaa tawaama kadaade deen fuu mballataa yim6e jaalaade muuyde terde.

3

¹ Ndelle, ko iirtindinadon e Almasiihu duum, pilee kulle

gonde dow kammu to Almasiihu joodii gere nyaamo Laamdo toon. ² Ngattee hakkillooji moodon e kulle gonde dow kammu, taa ngattee di e kulle gonde e leydi. ³ Sabo on maayii, nguurndam dam ke6don joonin daam ina suudidada e Almasiihu to Laamdo. ⁴ Si Almasiihu laatiido nguurndam moodon on 6angii fu, onon du on 6angidan e muudum, on teddindinte e muudum.

Haala tomottaaku kiinngu e kesu

⁵ Ndelle, mbaree kulle adunankooje gonde e moodon deen. Duum woni fijirde e ko sobi e muuyde terde e muuyooji bondi, kam e eelgal jawdi*, sabo eelgal ngaal du wo rewude tooruuji. ⁶ Saabe hakkeji diin tikkere Laamdo jippoto e dow salii6e goondinde mo been. ⁷ Onon du, hono noon ngorrundon arande, hono noon mbuurdunodon e hakkeji diin. ⁸ De joonin kaa, njoppee kulle dee do fuu: tikkere e nyanggere e nganyaandi. Taa mbonkodon, taa kaalon haalaaji nyiddiniidi. ⁹ Taa fay gooto moodon fenana bannum, sabo on ittii tomottaaku moodon kiinngu e golle muudum fuu, ¹⁰ on naatii tomottaaku kesu. Laamdo tagudo tomottaaku kesu on selataa heydintinde ngu faa ngu nannda e muudum, faa anndon dum faa wooda. ¹¹ Ndelle joonin,

* 3:5 Maanaa eelgal do wanaa njaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

walaa ko senndi hakkunde Alhuudiyanke e mo wanaa, naa hakkunde taadiido e mo taadaaki, naa mo jangaaya, naa baanyaaru, naa diimaajo, naa dimo. Sabo Almasiihu woni fuu, kam woni e ma66e 6e fuu.

¹² Ndelle, saabe Laamdo subake on, wadi on seniibe, horsinii on, keewon yurmeende e moyyuki, ngadon leeyinkinaare e heese e munyal. ¹³ Munyunduree. Si yoga moodon ina jogii ko felira banndum, njaa-funduron. No Joomiraado yaaforii on ni, njaafunduron. ¹⁴ E ley duum fuu, berde moodon keewa njinngu, sabo njinngu wo kam habbunduri huunde fuu faa woodi. ¹⁵ Accon jam Almasiihu oon laamoo miilooji moodon, sabo Laamdo noddii on faa ngondon e jam laatodon banndu wooturu. Njetton Laamdo. ¹⁶ Accon konngol Almasiihu ngool heewa e moodon. Mono e moodon fuu jangina banndum, tindinira dum e hakkilantaaku. Njimanee Laamdo e jettooje, njettiree mo Jabuura e manooje, kam e jimi teddinooji Laamdo. ¹⁷ Ko ngadoton fuu, nde wo haala nde wo golle, ngadiree dum fuu e ley innde Joomiraado meeden Iisaa, njetton Laamdo Baaba meeden e innde makko.

No jokkuba Almasiihu njeyi wuurdude

¹⁸ Onon rew6e, dowlanodon goriraabe moodon hono no fotiri e Joomiraado. ¹⁹ Onon

wor6e, njidee deekiraabe moodon, taa tinnanon 6e.

²⁰ Onon sukaa6e, dowlanodon saaraabe moodon e huunde fuu, sabo dum woni ko welata Joomiraado. ²¹ Onon saaraabe, taa tinnanee sukaa6e moodon de berde mu66en metta.

²² Onon maccube, dowlanodon joomiraabe moodon e huunde fuu, tawee wanaa wakkati mo 6e nji'ata on tan hono filotoo6e weldude e 6i66e-Aadama. Ko haani dey, dowlorane 6e e berde laabude e ley kulol Joomiraado. ²³ Huunde fuu ko ngoloton, ngolliron dum berde laabude, sabo wo Joomiraado ngollanton, wanaa yim6e. ²⁴ Anndon Joomiraado barjoto on, hokkan on moyyereji desanaadi yim6e muudum. Sabo joomiiwo mo ngollanton oon wo Almasiihu. ²⁵ Gadoowo ko boni fuu heban mbarjaari gollal muudum bonngal ngaal, sabo Laamdo burdintaa yim6e.

4

¹ Joomiraabe, njogoree maccube moodon been jogaade lobbe e dow fonnditaare, anndon onon du odon njogii joomiiwo dow kammu.

² Ciinee e du'aare, tawee odon kakkilana dum, odon njetta Laamdo. ³ Ndu'anee min minen du, yalla Laamdo ina omtana min dammbugal faa min mbaajoo konngol muudum ngol, min ke6a saakude goonga teddu6o kaaloowo haala Almasiihu oon. Saabe goonga oon jaati

uddiraami joonin e ley kasu. ⁴Njaaree Laamdo mi waajoroo goonga teddufo oon laabal no haaniri.

⁵Laatee hakkilante'en hakkunde yimbe be ngoondinaay⁵ been. Wakkati laatiido fuu, tawdedon e seedaaku lobbu. ⁶Haala moodon ina haani laataade haala mbelka ngadaaka lamdam, faa paamon no kaandon jaaboraade mono fuu.

Baynundural

⁷Tikiku humpitan on kabaaruuji am diin fuu. Wo o sakiike meeden korsudo, gollidiido am koolniido e ley golle Joomiraado. ⁸Ko wadi de nelumi mo e moodon wo faa paamon no min ngorri, faa o waaltina hakkillooji moodon du. ⁹O wardan e Onesim, jeyaado e moodon oon. Oon wo sakiike amin korsudo koolniido. Kambe dido, be kumpitan on ko wadi ga duum fuu.

¹⁰Aristarka uddidaado e am oon ina jowta on, kam e Marku sakiike Barnabas mo mbi'unoomi si warii to moodon njabbodon dum oon. ¹¹Iisaa bi'eteedo Yustus oon du ina jowta on. Kambe tan ngoni Alhuudiyankoo6e gollidoo6e e am kabaaru laamu Laamdo oon. Be peewnii bernde am sanne.

¹²Efafara, gollanoowo Iisaa Almasiihu oon, ina jowta on. Kanko du e moodon o jeyaa. Wakkati fuu imo tinnii e du'aare saabe moodon faa ndarodon, laatodon hi6bu6e, faa tannyoron muuyde Laamdo fuu, njokkon de. ¹³Mido seedanoo

mo imo tampani on, onon e wonbe Lawdikiya e wonbe Hiyerapolis fuu. ¹⁴Lukka dokotoro korsudo oon, kam e Demas ina njowta on. ¹⁵Njowtee sakiraabe meeden wonbe Lawdikiya been, njowtee Nimfa e kawrital goondinbe kawroowal suudu muudum ngaal. ¹⁶Nde njanngudon bataaki ki fuu ngadon faa kawrital goondinbe Lawdikiya ngaal jannga ki. Onon du, njanngon bataaki ki goondinbe wonbe ley Lawdikiya tiigii kiin. ¹⁷Mbi'ee Arkippa tinnoo e timminde gollal ngal Joomiraado halfini dum ngaal.

¹⁸Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Taa njegitee mido woni ley kasu e geyyelle.

Wo hinney Laamdo wonda e moodon.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Tesaloniyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondin6e gonngal Tesaloniiiki ka6biingal e Laamdo Baaba meeden, e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Moyyere e jam wonda e moodon.

Goondinal Tesaloniyankoo6e

² Miden njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon on fuu. Min celataa micc-itaade on e ley du'aawuuji amin. ³ Miden miccoo on wakkati fuu yeeso Laamdo Baaba meeden. Miden micc-itoo golleeji di ngollirdon saabe goondinal, miden micc-itoo tinnitaare moodon saabe njinngu, miden micc-itoo munyal moodon saabe jikke mon e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁴ Sakiraa6e amin 6e Laamdo yidi, miden anndi Laamdo subake on. ⁵ Sabo ko min mbaajii on Kabaaru Lobbo duum laataaki haala 6ola tan. Kabaaru oon wardii to moodon e baawde e Ruuhu Ceniido. O wardii e tannyoral ki66ungal wo dum goonga. Odon anndi du, sabo on seediibe no min ngorrunoo hakkunde moodon. Dum fuu wo saabe moodon.

⁶ On nyemmbitii min, on nyemmbitii Joomiraado, sabo fay ko torrardon tor-raaji mawdi duum, on nja66ake konngol Laamdo.

On nja66orake ngol e seyo ngo Ruuhu Ceniido hokkata. ⁷ Hono nii on kollii goondin6e won6e ley leyde Makedoniya e Akaya fuu no kaani wor-rude. ⁸ Si goonga, on kumpitii konngol Joomiraado ngool, on cankitii ngol, wanaa ley leyde Makedoniya e Akaya tan - goondinal mon Laamdo nanaama e nokkuuje deen fuu. Walaa ko min beyda haala kabaaru moodon katin. ⁹ Sabo wo goondin6e been jaati kumpitata min no nja66oridon min arande, no njoppirdon tooruuji de ngartudon to Laamdo faa ngollanon Laamdo buurdo, goongaajo oon. ¹⁰ Odon kedii Biyum yuuroowo dow kammu. Oon woni Iisaa mo o ummintini hakkunde maay6e, kisinoowo en e jukkungo waroowo oon.

2

No Pool golliri ley Tesaloniiiki

¹ Sakiraa6e, odon anndi onon e ko'e moodon, ko min ngari to moodon duum laataaki 6olum. ² Fadde amin warude to moodon, min torraama, min kuyfinaama ley ngalluure Filipi. Ammaa odon anndi du, Laamdo meeden hokkii min cuusal min mbaajoroo Kabaaru Lobbo oon semmbe, fay e ley ha6o manngo. ³ Sabo waaju amin yowaaki dow majjere naa dow anniya bondo, dum wanaa hiila du. ⁴ Ammaa Laamdo yardake min faa halfini min Kabaaru Lobbo oon. Wo hono noon

min mbaajortoo. Wanaa ko welata yimbe min pilotoo. Ko welata Laamdo kumpitiido berde amin oon min pilotoo. ⁵ Hono no anndirdon ni, abada min mbaajoraaki haalaaji beldi, haalaaji amin du cuudaay eelgal*. Laamdo na seedii.

⁶ Min pilaaki faa bi66e-Aadama teddina min, wanaa onon, wanaa wo66e. ⁷ Si goonga, miden mbaawnoo hollude on manngu amin saabe wo min nulaabe Almasihu, ammaa min ngadaay noon. Min ngadii heese hakkunde moodon. Min kinnorake on hono no inna hinnortoo bi66e muudum ni. ⁸ Miden korsinnoo on sanne, wanaa Kabaaru Laamdo Lobbo oon tan min njardii hokkude on. Miden njardii hokkude on fay yonkiiji amin du, sabo on laatake sakiraa6e amin horsube.

⁹ Sakiraa6e, nde min mbaajotonoo on Kabaaru Lobbo haala Laamdo oon ndeen, odon miccoo min ngolliino sanne, faa min tampi. Min ngollii jemma e nyalooma fuu, taa min laatanoo fay gooto moodon donn-gal. ¹⁰ Odon ceedanii min, Laamdo du ina seedanii min, no min ngorri hakkunde moodon, onon goondin6e. Miden cenii, miden ponditii, min ngalaa feloore fuu. ¹¹ Odon anndi no min ngorrunoo hakkunde moodon, min ngolliranii gooto moodon fuu hono

no baaba golliranta bi66e muudum ni. ¹² Min mbaajake on, min cellinii berde mon, min nyaagake on mbu-uron nguurndam kawroo-jam e muuyde Laamdo, noddudo on faa naaton laamu muudum e teddeengal muudum.

¹³ Katin won ko saabanii min yettude Laamdo wakkati fuu: nde nannodon konngol Laamdo ngool e kundude amin ndeen, on nja66oraaki ngol wo ngol konngol bii-Aadama. Ammaa on nja66orake ngol wo ngol konngol Laamdo. Wo kam jaati. Ingol golla e ley moodon, onon goondin6e. ¹⁴ Sakiraa6e, on laatake hono kawrite goondin6e Laamdo gonde Yahuudiya kabbiide e Iisaa Almasihu. Goonga, on munyii torraaji hono di ma66e. On njarii bone e yimbe lenyol moodon hono no kambe du 6e njardi bone to Alhuudiya'en ni. ¹⁵ Kam'en mbari Joomiraado meeden Iisaa. Be mbari annabaa6e. Woodi, 6e torrii min minen du. I6e ngolla ko welaa Laamdo, wo 6e way6e yimbe fuu. ¹⁶ I6e tinnii e hadude min waajaade lenyi goddi faa kisa. Wo hono nii 6e kebbinirta hakkeji ma66e wakkati fuu. Ammaa joonin jukkungo Laamdo hewtake 6e.

No Pool muuyirnoo yecco-raade Tesaloniiiki

¹⁷ De minen kaa, sakiraa6e, min ceedii e moodon wakkati seeda. De fay si en njiidataa

* 2:5 Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

e gite, berde men ina ngondi. Min tinnake sanne faa min nji'a on katin. Miden njeewaa on faa sanne. ¹⁸ Saabe majjum, min muuyiino warude to moodon. Miin Pool, mi filake kile keewde, ammaa Seydaani hadii min. ¹⁹ Moy woni jikke amin e seyo amin e kufune amin darja mo min mantortoo yeeso Joomiraado men Iisaa nde wartowi? Wo onon jaati! ²⁰ Si goonga, onon ngoni teddeengal amin e seyo amin.

3

¹ Dum wadi nde min kunningoo munyude ceedaagu meeden fu, min tawii heddaade ley ngalluure Ateena minen tan na samtani min. ² Min nulii sakiike amin Timote gollidoowo e Laamdo sankitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. Min nulii mo faa o darna on e semmbe, o sellina berde mon e ley goondinal moodon, ³ faa taa fay gooto moodon dimmboroo sikki-sakka saabe torraaji diin. Sabo odon anndi en fodanaabe di. ⁴ Si goonga, nde min ngondunoo e moodon ndeen, miden kaalanannoo on torraaji kewtooji en. Odon anndi wo noon dum laatorii du. ⁵ Ndelle, mi waawaay munyude katin. Dum wadi de nelumi Timote faa mi faama yalla odon tinnii e goondinal ngaal. Mi yidaano tawee jarribotoodo oon jarribake on, de golle amin laatoo bolum.

⁶ Ammaa joonin Timote yuurii to moodon, wartii to amin. O seynirii min

kabaaru goondinal mon e njinngu mon. O haalanii min odon miccoroo min mboodirka wakkati fuu, odon njidi yi'ude min sanne, hono no minen du min njidiri yi'ude on ni. ⁷ Sakiraa6e, ko tawdedon e goondinal duum, waaltinii berde amin e ley billaare amin e ley torra amin. ⁸ Joonin min mbuurii katin sabo odon tabiti e Joomiraado. ⁹ Min mbaawaa yettude Laamdo saabe moodon faa heya. Miden mbeltoroo seyo saabe moodon yeeso makko. ¹⁰ Jemma e nyalooma miden nyaagoo Laamdo e semmbe faa min nji'a on katin, faa min ki66ina ko nyaki e goondinal mon.

No Pool du'aranii kawrital goondinbe gonngal Tesaloniki

¹¹ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa omtan min laawol faa min ngara to moodon. ¹² Joomiraado beydu njinngu hakkunde moodon, hebbina ngu faa njidon yim6e fuu, hono no minen du, min njidiri on ni. ¹³ O semmbindina on faa laatodon yim6e 6e ngalaa feloore, laatodon won6e ley senaare yeeso Laamdo Baaba meeden wakkati Joomiraado men Iisaa warti, kam e seniibe muudum fuu.

4

Haala nguurndam dam Laamdo yidi

¹ Caggal duum, saki-
raa6e, min njannginii on

no kaandon worrude faa wela Laamdo. Odon ngada dum du. Miden nyaagoo on saabe Joomiraado men Iisaa, tinnodon, beydon semmbe.

² Sabo odon anndi jamirooje de min kokki on yuurude e Joomiraado men Iisaa deen. ³ Laamdo na muuyi mbuurdon e senaare, mbooddodon jeenu. ⁴ Imo muuyi mono e moodon fuu reena banndu muudum, ekitoo reenirde ndu laabal e teddeengal,* ⁵ wanaa e muuyde terde hono no heeferbe be anndaa Laamdo ngadirta noon. ⁶ Fay gooto taa naata suudu banndum, taa wada dum ko boni. Sabo Joomiraado woni jomnitotoodo kulle deen fuu. Min kaalanii on dum, min cappanii on. ⁷ Laamdo noddiraay en faa tuunen, ammaa noddii en faa mbuurden senaare.

⁸ Ndelle, caliido ko haalaa joonin duum fuu, wanaa neddo salanii. Wo Laamdo, kokkudo on Ruuhu muudum Ceniido oon, o salanii.

⁹ Walaa ko min mbinndana on dow njinngu hakkunde sakiraa6e, sabo onon e ko'e moodon, Laamdo anndinii on no njidundurton. ¹⁰ Si goonga, odon ngadira noon e sakiraa6e wonbe ley leydi Makedoniya fuu. Ammaa sakiraa6e, miden nyaagoo on, beydiron dum yeeso. ¹¹ Tinnodon ngondon e jam. Mono fuu hayba golle muudum tan, wuura e

semmbe banndu mum, hono no min tindinirnoo on ni. ¹² Ndeen on ngorran yeeso yimbe 6e ngoondinaay been no haaniri, on tampinirtaa goddo fay huunde.

Haala gartol Joomiraado

¹³ Sakiraa6e, min njidaa tawee on paamaay kabaaru maay6e, min njidaa cunorodon hono no yimbe 6e ngalaa jikke been. ¹⁴ Sini en ngoondinii Iisaa maayii de iirtii fu, ndelle en ngoondinii Laamdo wartiran maay6e goondinnoobe been e makko. ¹⁵ Miden kaalana on ko Joomiraado wi'i: enen wuurbe tawaabe e gartol Joomiraado been, en artataako maay6e been yaareede to makko. ¹⁶ Sabo Joomiraado e hoore muudum yuuran dow kammu, jippoo. Wakkati oon yamiroore yeewnete, hooreejo maleyka'en yeewnoto, buutotal Joomiraado fuufete. Ndeen maay6e goondinnoobe Almasiihu been artoto fuu ummitaade. ¹⁷ Caggal duum, enen wuurbe heddinnoobe been, en fuu en yeentindinte e ma66e, njaarideden ley duule, faa kawren e Joomiraado ley mbeeyu.† Hono nii ngondirten e makko faa abada. ¹⁸ Ndelle, mbaaltunduree berde mon e haalaaji di.

5

¹ Sakiraa6e, walaa ko min

* **4:4** Wo66e ina paamira aayaare nde hono nii: Imo muuyi mono e moodon fuu jangga no wondirta e deekum, jogoroo dum laabal e teddeengal. † **4:17** Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

mbinndana on haala ja-
maanuujii e wakkatiiji gartol
Joomiraado oon. ² Sabo
onon e ko'e mon, ofon anndi
nyannde gartol Joomiraado
ndeen wardan hono no
gujjo wardata ley jemma
noon. ³ Wakkati nde yim6e
miilata jam tan e ndeenaagu
woodi, ndeen halkere ukko-
too e mu66en, hono no
ɲatawere juhirta debereedu
noon. Be mbaawaa dadude
halkere ndeen fey. ⁴ Ammaa
sakiraa6e, onon on ngalaa
ley nimre faa nyalaande
ndeen juha on hono no gujjo
juhirta ni. ⁵ On fuu wo on
bi66e annoora, wo on yim6e
nyalooma. En njeyaaka
e jemma, en njeyaaka e
nimre. ⁶ Ndelle taa daanoden
hono no wob6e ni. Mbaalen
hakkilde, nanngitoden.
⁷ Daanotoobe been, wo jemma
daanotoo, sulotoobe been
du, wo jemma culotoo.
⁸ Ammaa enen, wo en yim6e
nyalooma. Ndelle nann-
gitoden. Bornoden goondinal
e njingu, laatanoo en saaya
ndeenaagu. Jikke hebude
kisindam du laatanoo en
kufune ndeenaagu.

⁹ Sabo Laamdo fodanaaki
en jukkungo muudum. Ko o
fodanii en dey, kebiren kisin-
dam e Joomiraado men Iisaa
Almasiihu. ¹⁰ O maayanii
en faa mbuurden e makko,
nde wo en wuur6e, e nde wo
en maay6e. ¹¹ Ndelle mbaal-
tunduree berde mon. Mono
fuu walla bannum e yaade
yeeso, hono no ngadirton ni.

*No kawrital goondinbe
haani worrude*

¹² Sakiraa6e, miden nyaa-
goo on, anndanon golloobe
hakkunde moodon been.
I6e dowa on e ley innde
Joomiraado, i6e mbaajoo
on. ¹³ Teddinon 6e faa
sanne, njidiron 6e saabe
golle ma66e. Ngondon e jam
hakkunde moodon.

¹⁴ Miden nyaagoo on,
sakiraa6e, cappanon
jaay6e, mbaaltinon berde
hul6e, mballon lokkaa6e*,
tawdedon e munyal
hakkunde yim6e fuu.
¹⁵ Tinnodon taa fay gooto
yomnitoo ko boni dow ko
boni. Wakkati fuu pilodon
wadundurde ko woodi,
ngadanon yim6e fuu hono
noon.

¹⁶ Ceyodon wakkati fuu.
¹⁷ Taa celon wadude du'aare.
¹⁸ Njetton Laamdo no
tawradon fuu. Dum woni
ko Laamdo muuyani on
e kawtal moodon e Iisaa
Almasiihu.

¹⁹ Taa kadon Ruuhu
Ceniido gollude hakkunde
moodon, ²⁰ taa koyonon waaju
annabaa6e. ²¹ Ammaa
taykodon huunde fuu, nan-
ngon ko woodi e muudum.
²² Mboddodon ko boni fuu.

Baynundural

²³ Wo Laamdo jom jam oon
e hoore muudum senu on
senaare hi66unde. O reena
berde mon e yonkiiiji mon e
balli mon fuu, faa laatodon
yim6e 6e ngalaa feloore
nyannde nde Joomiraado

* **5:14** Lokkaa6e do ina waawi hooyude tampu6e 6e ngalaa semmbe e balli mu66en maa du 6e ngalaa semmbe e goondinal.

meeden Iisaa Almasiihu
wartowi. ²⁴ Noddudo on oon
wo koolniido, o tabintinan
dum du.

²⁵ Sakiraa6e, miden njaaroo
on du'aare.

²⁶ Njottinon sakiraa6e been
fuu jowtaali amin ceniidi.

²⁷ Mido yamira on saabe
Joomiraado, njannganon
sakiraa6e been fuu bataaki ki.

²⁸ Hinney Joomiraado
meeden Iisaa Almasiihu
wondu e moodon.

Bataaki Pool dīdabi yaade to Tesaloniyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondin6e gonngal Tesaloniki, ka66iingal e Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Wo on kebu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo sarortoo yimbe wakkati gartol Iisaa

³ Sakiraa6e, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon. Idum haani, sabo goondinal moodon ina beyda yahude yeeso. Katin du njinngu hakkunde moodon on fuu na beydorooyeeso. ⁴ Dum wadi de miden mantorooy on to kawrite goondin6e Laamdo deen. Miden mantorooy on saabe munyal moodon e goondinal moodon e ley torraaji e billaaje jowiide dow moodon deen fuu.

⁵ Dum fuu na holla sariya Laamdo na fonnditii. Laamdo na wada on faa laatodon fotube naatude laamu muudum. Wo saabe maggu de odon torree. ⁶ Sabo si goonga, Laamdo wadan ko fonnditii, yobiran torru6e on been torra. ⁷ Ammaa onon torrete6e joonin 6e, o hokkan on powtiri, onon e amin fuu. O wadan dum si Joomiraado men Iisaa gondo

dow kammu oon wartii, ina wondi e maleyka'en jogiibe baawde muudum been. ⁸ O bangan ley yiite nyannunge faa o jukkoo 6e anndaa Laamdo, 6e njabaay jokkude Kabaaru Lobbo Joomiraado men Iisaa been. ⁹ Jukkungo waroowo e ma66e ngoon wo halkere duumiinde. Be mboddiinee Joomiraado e baawde muudum mawde. ¹⁰ Dum warowan nyannde Joomiraado wartowi faa teddiinee hakkunde seniibe muudum. O laatoo kaayniido hakkunde goondin6e mo fuu. Onon du, odon njeyaa e ma66e, sabo on ngoondinii waaju mo min mbaajii on oon.

¹¹ Saabe duum, miden ndu'anooy on wakkati fuu. Miden njaaroo Laamdo mo njokkuden wada on fotube hebude nguurndam dam noddiri on daam. Miden njaaroo Laamdo wallira on baawde muudum faa tabintina anniya moodon lobbo fuu e gollal yuurungal e goondinal mon fuu. ¹² Hono nii, innde Joomiraado men Iisaa teddinirtee e ley moodon, onon du teddiniredon saabe makko. Dum fuu laatoto saabe moyyere makko, kanko Laamdo meeden e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

2

Haala neddo bondo e gartol Joomiraado

¹ Sakiraa6e, miden njidi haalande on haala gartol Joomiraado meeden Iisaa

Almasiihu e hawrundureede meeden to muudum. Miden nyaagoo on: ² taa accee hakkillooji mon njiiboo law saabe goddo wi'ii nyannde gartol Joomiraado ndeen yottake. Taa kulon fay si goddo wi'i wo annabaaku haaldi dum, maa si goddo waajake dum, maa wi'ii minen mbinndi dum e bataaki. ³ Taa fay gooto hiilda on fay huunde. Sabo nyannde ndeen warataa sanaa wakkati mo yimbe heewbe muurtanta Laamdo oon yottoo tafon. Wakkati oon Neddo Bondo podanaado halkere oon bangan. ⁴ Wo o ganyo Laamdo. O mawninan hoore makko e dow huunde fuu ko rewetee hono wo Laamdo naa ko sujidantee, faa o joodowoo ley suudu Laamdo. Noon o wiirata kanko e hoore makko wo o Laamdo.

⁵ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido haalanannoo on dum. Yalla on miccitaaki dum naa? ⁶ Odon anndi ko faddii Neddo Bondo oon joonin, faa taa banga illa wakkati muudum waraay. ⁷ Sabo gilla joonin baawde Bondo cuudaade deen ina ngolla e adunaaru ndu. Ammaa paddiido de oon ina do tafon. Si oon yuwii do fu, ⁸ Neddo Bondo oon bangan. Ndeen Joomiraado men Iisaa wardan mo henndu hunnduko muudum, halkira mo garol muudum delkoowol. ⁹ Neddo Bondo oon wardan e baawde Seydaani, warda e semmbe mawdo e maandeeji e kaay-

eefiiji fewreeji. ¹⁰ O golliran siyiiji bonanda fuu faa o hiila halkoo6e been, sabo be njabaay yidude goonga de be kisinee. ¹¹ Saabe duum, Laamdo nuldun be majjere mawnde, faa be ngoondina fewre. ¹² Noon wadata de yimbe be ngoondinaay goonga de ceyorii oonyaare been fuu njukkee.

No goondinbe teenjube njeji worrude

¹³ Sakiraa6e be Laamdo horsini, minen kaa, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon, sabo Laamdo su6ake on gilla fuddoode faa hisina on. Ko o hisini on duum, Ruuhu Ceniido wadi on seniibe, on ngoondini goonga oon. ¹⁴ Wo ley majjum Laamdo noddii on nde min mbaajinoo on Kabaaru Lobbo oon. O noddii on faa ke6on ngedu e darja Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Ndelle sakiraa6e, tinnee, tabitee e ko min anndini on duum, nde wo e haala amin nde wo e bataaki amin.

¹⁶ Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, kam e Laamdo Baaba meeden njidi en, de cellini berde men faa abada, kokki en jikke lobbo saabe moyyere mu6ben. ¹⁷ Be cellina berde moodon, be kokka on semmbe faa ngollon gollleeji lobbi, kaalon haalaaji lobbi fuu.

3

No Pool muuyri wadaneede du'aare

¹ Sakiraa6e, ko keddiimi wi'ude, ndu'anodon min,

yalla konngol Joomiraado ngool ina yaawa sankitaade, katin du ngol teddinee hono no ngol teddiniraa to moodon ni. ² Ndu'anodon min du min kisa e yimbe oonyiibe, bonbe. Sabo wanaa yimbe fuu ngoni goondinbe. ³ Ammaa Joomiraado wo koolniido, o hokkan on semmbe, o reena on e Bondo oon. ⁴ Joomiraado hokkii min hoolaade on, odon njokki jamirooje de min kokki on deen, woodi du on keddoto jokkude de. ⁵ Joomiraado meeden wada berde mon keewa njinngu Laamdo, de keewa munyal hono no Almasiihu heewiri munyal ni!

No tilsiri mono fuu golla

⁶ Sakiraabe, miden njamira on e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, mboddodon sakiraabe jaaybe be njokkaay waaju mo nar-runodon min oon. ⁷ Onon e ko'e mon, odon anndi no njeidon nyemmbitirde min. Nde min ngondunoo e moodon ndeen, min nganaa jaaybe. ⁸ Walaa fuu mo min nyaami nyaamdu muudum bolum. Jemma e nyalooma fuu min ngollii faa min tampi taa min laatanoo fay gooto mon donngal. ⁹ Miden mbaawnoo nyaagaade on nyaamdu. Ammaa min ngadaay noon, faa min kolla on misaalu* de nyemmbiton min. ¹⁰ Si goonga, fay nde min ngonnoo to moodon ndeen, miden mbi'annoo

on dum do: mo jabataa gollude, taa nyaama. ¹¹ Miden mbi'a noon sabo min nanii wobbe moodon na njaasi, ngollataa fay huunde si wanaa naatude e ko walanaa dum'en. ¹² Miden njamira yimbe been, miden mbaajoo dum'en e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, be ngollira deyyinaare, be mbuura e semmbe balli ma66e.

¹³ De onon kaa sakiraabe, taa tampee wafude ko woodi. ¹⁴ Si won caliido jokkude ko min kaali e bataaki ki duum fu, ngattanee joomum hakkillo, mboddodon dum, yalla na semta. ¹⁵ Ammaa, taa ndaardee joomum wo ganyo. De cappanee dum hono wo sakiike.

Baynundural

¹⁶ Joomiraado jom jam oon hokka on jam wakkati fuu e ley huunde fuu. Joomiraado wondu e moodon, on fuu.

¹⁷ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Dum woni maande bataaki am fuu. Wo nii mbinndirammi.

¹⁸ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wondu e moodon, on fuu.

* 3:9 Misaalu wo yeru maa nanndingol.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe yamiroore Laamdo kisinoowo en e saabe Iisaa Almasiihu mo njowuden jikke dow muudum oon. ² Mido winndane aan Timote, biyam goongaajo e ley goondinal. Laamdo Baabiiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

Haala janninoobe fewre

³ Timote, sey keddodaa wuro Efeesu hono no njamir-maami nde njahannoomi Makedoniya ndeen, faa kadaa wobbe janninde ko hawtaay e waaju men. ⁴ Sanaa 6e cela fillitaade taali e limtude inde maamiraabe de kantataako. Kulle deen na ngadda jeddi tan, wanaa anniyaaji Laamdo. Wo ley goondinal anndirden anniyaaji diin. ⁵ Ko wadi mbi'umi njamiraa dum dey, wo faa njinngu laatoo - njinngu yuuroowu e bernde laabunde, nde feloore fuu walaa e muudum, kam e goondinal ngal waldaa e naafikaaku. ⁶ Wobbe njoppii dum fuu, mbosii, de njokki haalaaji boli. ⁷ I6e njidi ndaardeede hono janninoobe Tawreeta Laamdo, de 6e paamataa ko 6e kaalata, 6e paamataa ko 6e tilsinta.

⁸ Eden anndi jamirooje Tawreeta deen na mboodi si ngolliraama no njeji gollireede. ⁹ Paamen: jamirooje Laamdo wanaa saabe fonnditiibe ngadiraa. Be de ngadiraa saabe mu6ben dey, wo bon6e e salii6e, yeddoobe e luttu6e. De ngadiraa saabe yawu6e ko senii e yim6e 6e kulataa Laamdo, saabe waroobe saaraabe mu6ben, e waroobe wobbe ¹⁰ e jeenoobe e luudunkoo6e e soodoobe yim6e de cootta dum'en e fenoo6e e hunotoobe fewre. Jamirooje deen ngadiraa saabe huunde fuu ko lut-tunduri e tindinooje cellude. ¹¹ Tindinooje deen ina kawra e Kabaaru Lobbo mo kalfinaami, 6angindo teddeengal Laamdo jom barkeeji oon.

No Pool yettiri Joomiraado

¹² Mido yetta Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kokkudo kam semmbe faa mi gollana dum. Mido yetta dum ko hiisorii kam mi koolniido, de watti kam e golle muudum. ¹³ Arande mido mbonkotonoo dum, mido torra yim6e muudum, mido huyfina dum. Ammaa mi hebii yurmeende, sabo wo majjere e rafi goondinal ngadirmi dum. ¹⁴ Moyyere Joomiraado heewii kam sanne, hokki kam goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Inan haala koolniika ka yim6e kaani yardaade e berde mu6ben fuu: Iisaa Almasiihu warii ley adunaaru ndu faa hisina luttu6e, de miin woni burdo

fuu bonde e ley ma66e. ¹⁶ Ammaa inan ko wadi de Laamdo yurmii kam, miin burdo bonde o: wo faa Iisaa Almasiihu holla kam munyal muudum ki66ungal, de dum laato maande faaminoore goondinoobe mo de keba nguurndam nduumiidam.

¹⁷ Laamdo duumiido ja-
maanuujii fuu,
mo waylitataako, mo
yi'ataake

- Laamdo gondoo kam tan -
teddeengal e darja woodan
mo
faa abada abadin! Aamiina.

¹⁸ Biyam Timote, inan tindinoore nde kalfinam-
maami, fotunde e haalaaji
annabaaku cappiidi ma
arande diin: tuugodaa di faa
ka6aa hono no sordaasi cu-
usudo habirta ni. ¹⁹ Tiigodaa
goondinal e bernde nde
walaa feloore. Wobbe njoppii
dum, de goondinal mubben
boni faa halki. ²⁰ Himene
e Alesandere ina njeyaa e
ma66e. Mi wattii 6e e junngo
Seydaani faa 6e paama 6e
kaanaa mbonkaade Laamdo.

2

Haala du'aare

¹ Ndelle, inan ko artotoomi
waajaade goondin6e: 6e
naaroo Laamdo, 6e ngadana
yim6e fuu du'aawuujii e
nyaagundeeji e jettooje.
² Ndu'anodon kaanankoo6e e
dawroo6e du, faa mbuurden
jam e hakkillo fukkiingo,
tawee e ley kulol Laamdo e
needi ley huunde fuu. ³ Dum
na woodi, ina weli Laamdo
kisinoowo en, ⁴ jiddo yim6e
fuu kisa, ke6a annudude

goonga. ⁵ Sabo Laamdo wo
gooto. Curoowo hakkunde
yim6e e Laamdo du wo gooto,
oon woni Iisaa Almasiihu
neddo oon. ⁶ Kam hokkiti
hoore muudum faa rimdina
yim6e fuu. Ley wakkati
mo Laamdo darnunoo, dum
laatake seedaaku kolloowu
Laamdo na yidi yim6e fuu
kisa. ⁷ Wo saabe kabaaru o
Laamdo wadiri kam baajo-
toodo e nulaado faa mi faam-
ina yim6e 6e nganaa Alhu-
udiyankoo6e 6een goondinal
e goonga. Goonga kaalammi,
mi fenaay.

⁸ Ndelle, mido muuyi do
wor6e kawriti faa ngada
du'aare fuu, bantira juude
mubben berde laabude, tawee
tikkere e kalala fuu walaa.

*No rew6e kaaniri jokkirde
Laamdo*

⁹ Mido muuyi du, rew6e
nyaayira kaddule dagiide,
tawee e needi e yaage. Taa
6e codoroo moorli e kanje
naa kaaye dime, taa 6e
nyaayira kaddule tiidude
coggu. ¹⁰ Ammaa 6e nyaayira
golleeeji lobbi. Sabo dum
woni ko hawrata e rew6e
wi'oo6e ina kula Laamdo.
¹¹ Debbo fuu nanngita hun-
nduko muudum, tawree
dowtaare hi66unde wakkati
nde janngintee ndeen. ¹² Mi
jabanaay debbo janngina
naa ardoo gorke. Ko tilsi
e muudum dey, heddo e
deyyinaare. ¹³ Sabo Aadama
artii Hawwaa tageede.
¹⁴ Katin du wanaa Aadama
Ibillisa hiili, wo debbo oon
hiilaa de lutti yamiroore
Laamdo. ¹⁵ De e dum fuu,
debbo ina hisinee e beyngu,

si ina heddii e goondinal e njinngu e senaare e yaage.

3

No hooreeɓe kawrital goondinɓe kaani worrude

¹ Haala kaan ina hoolnii: jidudo laataade ardiido kawrital goondinɓe fuu, joomum na muuyii gollal lobbal jaati. ² Ndelle, ina tilsi ardiido oon laatoo neddo mo walaa feloore, jom deekiwo gooto, nanngitiido, hakkilante, jom needi, jippinoowo weerɓe, baawdo jannginde. ³ Taa o laatoo jaroowo doro, naa kabeteedo. De o laatoo newiido, jom heese. O wanaa pilotoodo ceede. ⁴ O laatoo kawjiido koreeji makko faa woodi, ne'udo biɓɓe makko faa ɓe dowtanii mo e ley teddeengal. ⁵ Sabo si neddo waawaay hawjaade koreeji muudum, noy hinnortoo kawrital goondinɓe Laamdo ngaal? ⁶ Haanaa du tuubudo keso laatoo ardiido, faa taa joomum mawnina hoore mum, de jukkoree no Ibiliisa jukkortee ni.* ⁷ Ina tilsi katin wonɓe yaasin been ceedanoo mo ko woodi, taa innde makko gaccee, de o saama ley tuugol† Ibiliisa.

No gollanoobe kawrital goondinɓe kaani worrude

⁸ Gollanoobe kawrital du, ina kaani taweede wo teddinteeɓe, ngalaa ɓerde didi, nganaa haajaaɓe doro, nyaamataa riba. ⁹ Ina haani

ɓe kaybira goonga tedduɗo gondo e goondinal oon e ɓerde de ngalaa pelooje. ¹⁰ Aranel fuu, ɓe taykee yalla ɓe ngalaa feloore. Si tawii ɓe ngalaa feloore fu, ndeen iɓe mbaawi naatude e gollande kawrital.

¹¹ Hono noon rewɓe du tawree teddeengal. Taa ɓe laatoo mbonkotoobe yimɓe, de ɓe laatoo nanngitiɓe, hoolniɓe e ley huunde fuu.

¹² Gollanoowo kawrital taa dewla ko ɓuri debbo gooto. Ina haani tawee wo kawjiido biɓɓe muudum e wuro mum faa woodi. ¹³ Sabo si goonga, gollanɓe kawrital goondinɓe faa woodi been keɓan teddeengal, katin du keɓan hoolaare mawnde ley goondinal muɓɓen Iisaa Almasiihu.

Haala sirri diina meeden

¹⁴ Mido winndane haalaaji di joonin, fay si mido yidi warude to maa ko ɓooyataa.

¹⁵ Ndeen si mi heɓaay warude law fu, a faaman no kaanden worrude e ley suudu Laamdo, laatiindu kawrital goondinɓe Laamdo buurdo. Kawrital ngaal woni bimmbeere tiigiinde goonga, wo ngal joyyinirde goonga. ¹⁶ Sikke fuu walaa, sirri diina meeden oon ina luggi:

O ɓangii ley ɓanndu ɓii-
Aadama,
o laamniraama ponnditiido e
baawde Ruuhu,
maleyka'en nji'ii mo,
o gooynaama ley lenyi,

* **3:6** Woɓɓe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: faa taa joomum mawnina hoore mum, de Ibiliisa liɓa dum faa jukkee. † **3:7** Tuugolwo ko woɓɓe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

o goondinaama ley adunaaru, o yeentinaama, o naatowii teddeengal.

4

Haala jannde majjinoore

¹ Ruuhu Ceniido haalii faa laafi, wi'i ley cakitte jamaanuujii wobb'e njoppan goondinal de downtanoo ginnaaji majjinooji, e ko ginnaaji njannnginta. ² Wo fenoo'e cankitirta jannde nde e naafikaaku mubben. Berde mubben njoornaama, de mbaylitataako, de maatataa pelooje. ³ Ibe karmina dewle. Ibe kada yimbe nyaamude kulle godde, tawee le, Laamdo tagii kulle deen faa goondinbe anndube goonga been nyaama de, de njetta Laamdo saabe majje. ⁴ Si goonga, ko Laamdo tagi fuu na woodi. Walaa fuu ko haani yoppeede, si jabiraama e jettooje. ⁵ Sabo konngol Laamdo e du'aare ina cena dum.

Haala laataade golanoowo Iisaa lobbo

⁶ Si a tindinii sakiraa'be men kulle deen, wo a gollanoowo Iisaa Almasihu lobbo, sabo a walirii yonki maa e haalaaji goondinal e tindinooje lobbe de njokkudaa faa woodi deen. ⁷ Ammaa mboddodaa haalaaji di njaadaay e kulol Laamdo, hono di rewbe nayee'be wobb'e pillitotoo. Eltiraa hoore maa kulol Laamdo. ⁸ Eltude banndu muudum ina nafa e kulle godde, ammaa kulol Laamdo ina nafa e huunde fuu, sabo

ina wondi e aadi nguurdam joonin e ngaroojam daam fuu. ⁹ Dum wo haala koolnika ka yimbe kaani yardaade e berde mubben fuu. ¹⁰ Saabe majjum eden ngolla, eden ndurwa, sabo eden njowi jikke meeden dow Laamdo buurdo, kisinoowo yimbe fuu sakko goondinbe dum. ¹¹ Njamiraa yimbe haalaaji di, njannnginaa di.

¹² Taa fay gooto yawe saabe njokkollaaku maa. Ammaa laatanodaa goondinbe alhaali lobbo e ley haala maa e nguurdam maa, ley njinggu maa e goondinal maa, e ley laabal maa. ¹³ Fadde am warude, tinnodaa e jannngande yimbe Binndi ceniidi, mbaajodaa be, paaminaa be. ¹⁴ Taa yeeba dokkal yuurungal e Ruuhu Ceniido ngal kebir'aa haalaaji annabaaku, nde mawbe njownoo juude mubben dow maada ndeen. ¹⁵ Tinnodaa e kulle deen. Kokkaa hoore maa fuu e majje, faa yimbe fuu nji'a no beydortodaa yahude yeeso. ¹⁶ Kakkilanaa hoore maa, kakkilanaa jannde maa ndeen. Keddododaa e majjum fuu. Sabo si a wafii noon fu, a hisinan hoore maa, a hisinan hettindantoo'be ma been du.

5

Waajuuji Pool yaade to goondinbe Iisaa

¹ Taa pelaa gorko mawdo e semmbe, ammaa mbaajorodaa dum yaage hono wo bammaa ni. Jokolbe du, mbaajorodaa dum'en

hono wo sakiraaḅe maa.
² Mbaajorodaa rewḅe mawḅe
 hono wo inniraaḅe maa.
 Surbaaḅe du, mbaajorodaa
 ḁum'en hono wo sakiraaḅe
 maa rewḅe, tawee e ḅernde
 laaḅunde tal.

³ Teddinaa rewḅe ḅe gori-
 raaḅe muḅḅen maayi, ḅe
 ngalaa tiigotooḅe. ⁴ De si
 debbo mo gorum maayi ina
 jogii ḅiḅḅe naa taaniraaḅe, ko
 ḅuri fuu tilsude e ḅiḅḅe ḅeen,
 ḅe paaminee no Laamḁo
 huldetee faa ḅe mbarjitoo
 saaraaḅe maḅḅe mbarjaari
 lobbiri ndi mbarjinoo ḅe.
 Sabo ḁum woni ko welata
 Laamḁo. ⁵ Debbo mo gorum
 maayi mo walaa tiigotooḁo
 ḁum mo waldaa e fay gooto,
 halfinii hoore muuḁum
 Laamḁo. Imo heddo e
 du'aare jemma e nyalooma,
 imo ḅaaroo Laamḁo. ⁶ Ammaa
 debbo mo gorum maayi, pi-
 lotooḁo mbelirka adunaaru
 tan, wo maayḁo fay si wuuri.
⁷ Njamiraa ḅe, ḅe njokka
 tindinooje de taa ḅe keḅa
 feloore. ⁸ Mo hinnaaki
 jeydaaḅe muuḁum, sakk
 koreeji muuḁum, yeddii ko
 goondini. Imo ḅuri fay mo
 goondinaay oon bonde.

⁹ Mo kaandaa winndude
 innde muuḁum e ley rewḅe
 ḅe goriraaḅe muḅḅen maayi
 haanuḅe walleede, sanaa
 tawa joomum ina ḅuri duuḅi
 capande jeegom, tawee
 du gorko gooto dewlunoo
 ḁum. ¹⁰ O anndiree golleeji
 lobbi hono ne'ude sukaaḅe,
 jippinde weerḅe, lootude

koyḁe seniibe, wallude
 billiibe, woodi du tinnaade e
 golleeji lobbi fuu. ¹¹ Ammaa
 haabuḅe ḅe goriraaḅe
 muḅḅen maayi ḅeen, taa
 winndu inde muḅḅen. Sabo
 si muuyooji maḅḅe ngartii
 e ḅaḅeeḁe fu, ndeen kaa
 ḅe accan haḅḅagol maḅḅe e
 Almasiihu. ¹² Sariya Laamḁo
 doggan dow maḅḅe, sabo
 ḅe mbonnii aadi maḅḅe
 arandeeri ndiin.* ¹³ Katin du,
 iḅe mboowtina ko'e maḅḅe
 jaayre. Iḅe naata suudu ndu
 ḁo, ḅe mburtoo ḅe naata ndu
 to. De wanaa duum tan,
 ammaa ḅe laatoto heewḅe
 haala du, haaltooḅe ko iidinta
 noppi. Iḅe kaala haalaaji di
 ngalanaa ḅe. ¹⁴ Dum waḁi de
 mido yidi haabuḅe rewḅe
 ḅe goriraaḅe muḅḅen maayi
 ḅeen ḅaḅee, ndima, kayba
 cuuḁi muḅḅen, taa ganyo oon
 heḅa laawol no bonnira inde
 meeden. ¹⁵ Sabo fay joonin
 woḅḅe maḅḅe mbosake, ina
 njokki Seyḁaani. ¹⁶ Debbo
 goondindo mo rewḅe ḅe
 goriraaḅe muḅḅen maayi
 ngoni ley yimḅe muuḁum
 fu, sanaa walla ḁum'en,
 taa donngal ngaal tampina
 kawrital goondinḅe. Ndeen
 kawrital ngaal ina waawi
 wallude rewḅe ḅe goriraaḅe
 muḅḅen maayi ḅe ngalaa
 tiigotooḅe ḅeen.

¹⁷ Mawḅe kawrital
 goondinḅe dawrooḅe faa
 woodi ḅeen ina kaani teddi-
 neede teddeengal manngal,
 sakk tinniiḅe e waajaade
 e jannginde ḅeen. ¹⁸ Sabo

* 5:12 Si debbo mo gorum maayi winndaama ley rewḅe ḅe goriraaḅe muḅḅen
 maayi fuu, hooyii aadi jokkan Iisaa tan, ḅaḅataake katin.

Binndi diin mbi'ii: «Taa ha66u hunnduko ngaari wakkati ndi yaaabata gawri faa sokkoo.»† Di mbi'i katin: «Golloowo ina haandi e njobdi muudum.»‡

19 Taa njabaa mawdo kawrital goondinbe felee si wanaa dow seedaaku yimbe dido naa tato. 20 Pelaa wadoobe hakke yeeso yimbe fuu, faa laatanoo heddiibe been kulol.

21 Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu e maleyka'en be o subii been, kaybaa jamirooje de, tawee a heedantaa fay gooto, a burdintaa yimbe.

22 Taa karodaa yowude juude maa dow hoore fay gooto faa kalfinaa dum golle kawrital, taa kawtiraa hono nii e hakkeji wo66e. Njogorodaa hoore maa laabal.

23 Taa yaru ndiyam 6olam tan, ammaa njaraa cabijam seeda saabe reedu maa e nyawuuji ummotodi e maada wakkati fuu diin.

24 Hakkeji wo66e ina nji'ee faa laabi gilla caraaka. De hakkeji wo66e kaa, nji'ataake si wanaa faa neeba. 25 Hono noon du, golleeji lobbi njiirete faa laaba tal. Fay di nji'ataake law diin du mbaawaa heddaade e suuraare.

6

1 Goondinbe wonbe e maccungaaku fuu, ndaara joomiraabe mu66en wo fotube e teddeengal ki66ungal, taa

innde Laamdo e tindinooje diina fuu mbonkee. 2 Jogiibe joomiiwo goondindo fuu, taa njawa mo saabe wo o sakiike. Ammaa be beyda ngollande mo e tinnaare, sabo ke6oowo nafaa oon wo goondindo, wo korsudo. Paaminaa kulle deen, mbaajodaa de.

Haala jannde fewreere e muuyugoljawdi

3 Si goddo ina waajoo ko hawraay e jannde men ndeen, de salii haala Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu celluka kawrooha e kulol Laamdo fu, 4 oon wo mawninkiniido mo anndaa fay huunde. Wo o cuunaado kalala dow jannde diina, jiddo jeddi tan. Duum fuu ina wadda haasidaaku* e kalala e mbonka e sikkitaare bonnde. 5 Idum wadda dukooji di ngalaa keerol hakkunde yimbe be hakkilooji bondi. Yimbe been ngalada e goonga. Ibe cikka kulol Laamdo ina hokka jawdi. 6 Goonga, kulol Laamdo wo jawdi mawndi, si neddo hennyitorake ko jogii.

7 Goonga ni, fay huunde en ngardaay e adunaaru ndu. En mbaawaa dillidinde e fay huunde du. 8 Ndelle, si en kebii nyaamdu e koltal tan, dum hey an en. 9 Ammaa yidube jawdi sanne been jarribete. Be caaman e ley tuugol, e ley muuyde keewde laaliide majjinooje, joolooje yimbe e ley halkere mawnde. 10 Sabo yidde jawdi

† 5:18 Fillitagol Tawreeta 25.4. ‡ 5:18 Lukka 10.7. * 6:4 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heba.

woni dadol bonandaaji fuu. Ko wobbe poodanii jawdi duum majjinii dum'en laawol goondinal, ngaddanii ko'e mubben torraaji keewdi.

Haala haybude ko yamiraa

¹¹ Aan neddo Laamdo kaa, doggu, mbodfodaa kulle deen. Pilodaa fonnditaare e kulol Laamdo e goondinal e njingu e munyal e leeyinkinaare. ¹² Ndurwaa ley durwo nafaowo, ndarani-ingo goondinal ngoon. Tigodaa nguurndam ndu-umiidam dam noddiradaa. Wo saabe majjam du ceedanidaa Almasiihu no woodiri yeeso yimbe heewbe. ¹³ Yeeso Laamdo buurnoowo huunde fuu, e yeeso Iisaa Almasiihu ceediido no woodiri yeeso Pontiyu Pilaatu oon, mido yamire: ¹⁴ tinnodaa e ko njamiradaa duum tawa tuundi e feloore fuu walaa, faa nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu bangata. ¹⁵ O bangowan ley wakkati mo Laamdo darni. Oon woni Jom barke, kam tan laamu woodani.

Wo kaananke kaanankooɓe, Joomiraado joomiraabe.

¹⁶ Kam tan woni keddotoodo, gondo ley annoora mo fay gooto waawaa badaade.

Neddo fay gooto yi'aay dum, waawaa yi'ude dum du.

Teddeengal e baawde du-umiide ngoodan mo. Aamiina.

Baynundural

¹⁷ Njamiraa joomiraabe jawdi e adunaaru ndu taa mawninkinoo, taa njowa jikke mubben e jawdi ndi hoolnaaki. Ammaa ɓe njowa jikke maɓɓe e Laamdo kokkoowo en huunde fuu faa heewa faa ceyoroden dum. ¹⁸ Sey ɓe ngolla ko woodi, ɓe keewa gollleeji lobbi no jawdi maɓɓe heewiri noon. Be laatooyoyube, yardiibe wallirde wobbe e jawdi maɓɓe. ¹⁹ Noon ɓe ndesiranta ko'e maɓɓe jawdi ko waroyta, faa ɓe keɓa nguurndam goongalajam daam.

²⁰ Timote, tinnodaa e ko kalfinadaa duum. Mbodfodaa haalaaji ɓoli luttudi kulol Laamdo, kam e miilooji bi'eteedi wo anndal de nganaa. ²¹ Wobbe na mbiitoo wo jom'en anndal ngaal, faa njoppi goondinal.

Hinney Laamdo wonda moodon.

Bataaki Pool dɪdɔbi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo faa mi faamina yimbe amaana nguurndam ngondam e Iisaa Almasiihu. ² Mido winndane aan Timote, biyam mo korsinmi. Laamdo Baabiiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

No Pool tindiniri Timote

³ Mido yetta Laamdo mo ngollanammi oon. Mido gollirana mo bernde nde walaa feloore, hono no maamiraaɓe am ngadirnoo ni. Jemma e nyalooma fuu mi selataa miccitaade ma e ley du'aawuuji am, ⁴ sabo mido miccoo gondi maada. Mido yidi yi'ude ma sanne faa seyo am heewa. ⁵ Mido miccoo goondinal maa laabungal ngal maammaa debbo Lowis e inna maa Enis njoginoo ngaal. Mido tannyori aan du ada jogii ngal. ⁶ Dum wadi de mido miccintine: heydintin dokkal ngal Laamdo hokki ma nde njowunoomi juude am dow maada ndeen. ⁷ Sabo Laamdo hokkaay en Ruuhu faa kulen. Ammaa hokkii en Ruuhu faa keben semmbe e njinngu e nanngitaare.

⁸ Ndelle, taa cemtaa seedanaade Joomiraado meeden, taa cementiraa ko uddiraami ley kasu saabe muudum du. De kawtaa e am torraaji saabe Kabaaru Lobbo, fodde baawde de Laamdo hokkata. ⁹ Kam hisini en, noddi en faa laatoden yimbe muudum seniife. Wanaa saabe golle men o noddiri en, ammaa wo saabe anniya makko e hinney makko. O hokkirii en hinney oon e kawtal Iisaa Almasiihu gilla jamaanuuji puddaay. ¹⁰ De joonin moyyere ndeen ɓanginiraama e garol kisi-noowo en, Iisaa Almasiihu. Wo kam halki maayde, de yaynani en laawol nguurndam e duumagol ley Kabaaru Lobbo oon. ¹¹ Wo saabe Kabaaru Lobbo oon Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado e jannginoowo. ¹² Duum wadi de mido torree du. Ammaa mi semtaay, sabo mido anndi mo ngoondinmi oon. Mido tannyori du imo waawi reenude kam, ko kalfinmi mo hoore am duum faa nyannde gartol makko.* ¹³ Kooyaa sifa mo narrudaa kam oon, tiigodaa haalaaji celludi diin. Njokkaa dum e ley goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁴ Kabaaru korsudo mo kalfinadaa oon, ndeenaa dum e ballal Ruuhu Ceniido.

¹⁵ Ada anndi Aasiyankooɓe fuu celii kam. Fijela e Hermoogena ina njeyaa e

* **1:12** Woɓɓe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: Mido tannyori du imo waawi reenude ko kalфинаami duum faa nyannde gartol makko.

maḅḅe. ¹⁶Joomiraado hinnoo koreeji Onesifoor, sabo o feewnii bernde am kile keewde. O semtiraay kam du ko kaḅḅaami duum. ¹⁷Woodi nde o wonnoo Roma ndeen du, o filorake kam tinnaare faa o yiiti kam. ¹⁸Joomiraado yobu mo, yurmoo mo nyannde darngal. Woodi, ko o gollani kam ley ngalluure Efeesu duum fuu, ada anndi dum sanne.

2

Haala gollanoowo Iisaa koolniido

¹Ndelle aan biyam, beydu semmbe ley moyyere wonnde e Iisaa Almasiihu ndeen. ²Ko kaalanmaami yeeso seedeeḅe heewḅe duum, kal-finaa dum yimḅe hoolniibe waawḅe jannginde woḅḅe. ³Kawtaa e am torra no sordaasi Iisaa Almasiihu lobbo ni. ⁴Sordaasi fay gooto haajuuji wuro kaḅḅataa dum hoore, sabo ina filoo wadude ko welata mawdo muudum. ⁵Dadundurteedo ley doggudu du heḅataa kufune darja, sanaa dog-gira no fotiri e ko yamiraa duum. ⁶Woodi, demoowo golludo faa tampi, kam haani artaade heḅude ngedu artiingu e tayri. ⁷Miilodaa ko kaalanammaami duum, sabo Joomiraado hokkete hakkillo faa paamaa huunde fuu.

⁸Miccita Iisaa Almasiihu ummintinaado e maayde, yuurudo e yuwdi Daawda. Dum woni Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi. ⁹Wo saabe kabaaru oon torriraami faa kaḅḅaami hono wo mi

janoowo. Ammaa konngol Laamdo ngool kaa haḅḅaaka. ¹⁰Dum wadi de mido munya huunde fuu saabe subaaḅe Laamdo been, faa kamḅe du ḅe keḅa kisindam ngondam e Iisaa Almasiihu, ḅe kawta e muudum teddeengal faa abada. ¹¹Inan haala koolni-ika:

Si en maaydii e makko,
en mbuurdan e makko.
¹²Si eden munya torraaji,
en laamodoto e makko.
Si en mbi'ii en anndaa mo,
kanko du, o wi'an o an-
ndaa en.
¹³Si en nganaa hoolniibe,
kanko kaa o heddoto wo
o koolniido,
sabo o waawaa yeddude
hoore makko.

Haala golloowo mo Laamdo yardii

¹⁴Wo kujje deen kaandaa miccintinde goondinḅe. Cap-panaa ḅe yeeso Laamdo taa ḅe poodfundura e haalaaji di nafataa fay huunde si wanaa bonnande nanooḅe. ¹⁵Tinnodaa, faa laatodaa yeeso Laamdo wo a jar-raado mo golle muudum semtinaay dum, dartiido e anndinde konngol goonga. ¹⁶Mboddodaa haalaaji ḅoli luttudi kulol Laamdo, sabo idi beydana yimḅe woddaade Laamdo. ¹⁷Haalaaji lut-tinoḅe yimḅe been ina lanyira hono buure lanyoore. Himene e Filitus ina njeyaa e maḅḅe. ¹⁸Be mbosake goonga. Iḅe mbi'a ummital faltake. Noon ḅe mbonnirta goondinal woḅḅe. ¹⁹Ammaa e dum fuu, joyyinirde Laamdo

sellunde tabitii. Ina winndaa dow mayre: «Joomiraado ina anndi yimbe muudum.» Ina winndaa katin: «Noddoowo innde Joomiraado fuu woddoo ko boni.»

²⁰ Woodi, ley suudu teddundu, wanaa ginereeji kanje e cardi tan ngoodi, moyyiniraadi ledde e loope du ina ngoodi. Goddi ina ngolliree golleeji tedduudi, goddi du ina ngolliree golleeji kebaadi fuu. ²¹ Ndelle, si neddo laabinii hoore muudum e golleeji bondi diin fuu, laatoto hono kaakol keertaangol, ceningol nafoowol Joomum, cegilanaangol faa golliree gollal lobbal fuu.

²² Doggu muuyde njokollaaku bonde. Pilodaa fonnditaare e goondinal e njinngu e jam, aan e noddiroobe Joomiraado berde laabude been fuu. ²³ Mboddodaa jeddi puuydi laaliidi. Ada anndi wo luural tan di ngaddata. ²⁴ De maccudo Joomiraado haanaa dukideede, ammaa ko haani tawee wo newaniido yimbe fuu, baawdo jannginde, jom munal. ²⁵ Sanaa o dartinira yeddoobe mo jam-jam, sabo hasii Laamdo hokkan be no be tuubira, de be paama goonga. ²⁶ Ndeen kaa be kebtan hakkillo, be kisa e tugol Ibiliisa nanngudo be, ina gollina be muuyde mum oon.

3

Haala cakitte jamaanu

¹ Faamu dum do: ley balde cakitotoode wakkatiiji tiidudi ngadan. ² Si goonga, yimbe

laatoto yidube ko'e mu66en, yidube jawdi, mantotoobe, mawninkiniibe, mbonkotoobe Laamdo. Be calanto saaraabe ma66e, be mbonnan moyyere, be teddintaa ko senii. ³ Be laatoto yoorbe berde. Be njaafataako, be mbonkoto yimbe, be nyakorete nanngitaare. Be laatoto 6awlube yonki, wanyube ko woodi. ⁴ Be laatoto jambotoobe, jom'en berde, mawnitiibe, mbelirka adunaaru ina burani be Laamdo. ⁵ Be nanndinkinto e huluube Laamdo, ammaa i6e njedda baawde muudum. Mboddodaa be. ⁶ Wobbe ma66e ina naata cuudi faa ke6a hakkillooji rew6e hoy6e oonyude, be hakkeeki njaalii dum'en. Muuyde terde mu66en na pooda dum'en. ⁷ Wakkati fuu i6e njangga, de abada be njottataako annude goonga. ⁸ Worbe naatoobe cuudi been njeddi goonga hono no Yanes e Yamberes njeddirnoo Muusaa ni. Hakkillooji ma66e mbonii, goondinal ma66e du wanaa goonga. ⁹ Ammaa be njahataa yeeso e golle ma66e, sabo yimbe fuu nji'an majjere ma66e hono no Yanes e Yamberes ni.

Haala Binndi ceniidi

¹⁰ Aan kaa a ndaarii janngingol am e alhaali am e anniyaaji am e goondinal am e munyal am e njinngu am e tinnitaare am. ¹¹ A ndaarii torraaji e tampiriiji kewtiidi kam Antiyoki e Ikoniya e Listara. A yi'ii no munyirmi torraaji diin. De

Joomiraado biltii kam e majji di fuu. ¹² Goonga ni, jidudo wuurdude e kulol Laamdo ley kawtal Iisaa Almasiihu fuu, torrete. ¹³ Ammaa bon6e e hiiloobe yim6e been beydorto ko boni. I6e majjina wob6e, i6e majjina ko'e ma66e du. ¹⁴ Aan kaa, ked-dododaa e ko njannugudaa de tannyordaa faa laabi duum, sabo ada anndi jannginge ma been. ¹⁵ Woodi du, gilla a suka ada anndi Binndi ceniidi. Kanji mbaawi faaminde ma laawol kisindam kebirteedam goondinal Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Binndi ceniidi fuu yuurii e poofaali Laamdo. Nafaa majji wo jannginge, e 6anginde boofi, e dartinde e ekintinde neddo dow laawol fonnditaare ¹⁷ faa neddo Laamdo fuu hi66a, segilanee gollal lobbal fuu.

4

Haala tinnaade e waaju

¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu carotoodo wuur6e e maay6e oon: saabe gartol makko e laamu makko, ² mbaajodaa konngol Laamdo, nde hoyani maa e nde tiidani maa fuu. Kollitaa 6e boofi ma66e, pelaa 6e. Celliniraa berde ma66e haddi munyal maa e waaju maa fuu. ³ Sabo wakkati waran nde yim6e munyataa jannginge neede jannde dartiinde, 6e njokkan muuyooji ma66e faa 6e kawrundurana ko'e ma66e janngingoobe ko welata noppi ma66e. ⁴ Be tottitoo taa noppi ma66e nana goonga, de 6e

kuccita e taali. ⁵ Aan kaa, nanngitodaa e huunde fuu, munyaa torra, mbaajodaa Kabaaru Lobbo, njottinaa golle maa fuu faa laaba.

⁶ Miin le, yiyam am 6adake laataade hono dokkal dufeteengal. Wakkati warii faa mi dilla adunaaru ndu. ⁷ Mi durwii no mbaawrumi fuu ley durwo nafaowo, woodi du, mi yottake do kaanumi haadude ley doggudu, mi haybii goondinal. ⁸ Gilla joonin mido resanaa mbarjaari fonnditaare ndi Joomiraado carotoodo ponnditiido oon hokkata kam nyannde darngal. Wanaa miin tan hokketee, de wo miin e heppu6e gartol makko been fuu.

Haala waajuuji cakitiidi

⁹ Tinnodaa ngaraa to am law. ¹⁰ Sabo Demas yoppii kam saabe yidde muudum adunaaru, yehi Tesaloniiki. Keresna yehii Galaatiya, Tiitu du yehi Dalmaatiya. ¹¹ Lukka tan wondi e am. Fantu Marku de ngardaa e muudum, sabo imo waawi wallude kam sanne e ley gollal ngaal. ¹² Tikiku le, mi nului dum Efeesu. ¹³ Si ada wara, ngaddanaa kam forgo am tekkudo mo njoppunoomi Torowas ley galle Karpo oon, kam e dewte deen. De ko 6urumi yidude, ngaddanaa kam dewte guri deen. ¹⁴ Alesandere baylo oon wadii kam ko naawi kam sanne. Joomiraado yoban mo ko fotata e golle makko. ¹⁵ Reenta e makko, aan du,

sabo o yeddii waaju amin sanne.

¹⁶Nyannde arandeere, nde ndarinoomi yeeso carotoodo faa mi jaabanoo hoore am ndeen, fay gooto wallaay kam. Be fuu 6e njoppii kam. Taa Laamdo hiisoroo 6e dum! ¹⁷Ammaa Joomiraado darodake e am, hokki kam semmbe faa mi gooyna waaju muudum faa yottoo, de lenyi fuu nana. Nii woni no kisiniraami e hunnduko laddeeru. ¹⁸Joomiraado dandan kam e ko boni fuu, hisina kam faa mi hewta laamu muudum dow kammu. Wo kam jeyi teddeengal faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

¹⁹Njowtanaa kam Pirisilla e Akila, e koreeji Onesifoor. ²⁰Erasta ina heddii Korintu. Torofim le, mi yoppii dum Miletus sabo wanaa celludo. ²¹Tinnodaa ngaraa gilla dabbunde waraay. Ebulus e Pudes e Lina e Kalawdiya e sakiraa6e 6een fuu ina njowte.

²²Joomiraado wonda e maada. Hinney muudum wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Tiitu

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Laamdo, mi nulaado Iisaa Almasiihu faa mi wada subaaɓe Laamdo been ngoondina dum, ɓe annda du goonga potudo e kulol Laamdo. ² Goondinal e anndal ngaal na njowii dow jikke meeden heɓude nguurndam nduumiidam. Laamdo, mo fenataa, mo bonnataa amaana oon, aadiɓoo hokkude nguurndam daam gilla jamaanuujj puɗɗaay. ³ Nde sardi* makko oon yottinoo ndeen, kanko Laamdo kisinoowo en oon, o ɓangini konngol makko, katin du o yamirii mi halfinee waajaade ngol. ⁴ Tiitu, mido jowte. A ɓiyam jaati saabe goondinal Iisaa ngal kawtuden e muudum ngaal. Wo Laamdo Baaba meeden e Iisaa Almasiihu kisinoowo en kokke moyyere e jam.

No Tiitu golliri ley Kereta

⁵ Mi wayrii ma e ruunde Kereta faa ponnditaa gollleeji keddiidi, faa njoyyinaa du mawɓe kawrital goondinɓe ley wuro fuu hono no njamirmaami ni. ⁶ Tawee mawdo oon walaa feloore, wo jom deekiwo gooto, tawee ɓiɓɓe muudum du wo goondinɓe ɓe yimɓe mbaawaa feldude dum'en e rafi nanngitaare naa salaare. ⁷ Sabo hooreejo

kawrital goondinɓe, wo golle Laamdo o halfinaa. Ndelle ina tilsi joomum tawee walaa feloore, wanaa mawninkiniido, wanaa jaawdo ɓernde, wanaa jaroowo doro, wanaa kabeteedo, wanaa nyaamoowo riba. ⁸ Joomum ina haani laataade jippinoowo weerɓe, jiddo ko woodi, hakkilanteejo, ponnditiido, kuldo Laamdo, nanngitiido. ⁹ Sanaa tawee joomum ina haɓɓodii e konngol koolniingol ngol sanne, no ngol waajoraa ni. Hono noon joomum waawirta semmbinirde yimɓe e waaju celludo oon, katin du waawa liɓude yeddoobe dum been.

¹⁰ Sabo heewɓe calake jokkude goonga, laataake haaloobe haalaaji ɓoli, hiiloobe yimɓe. Ko ɓuri heewude wo hakkunde Alhuudiyankooɓe goondinɓe Iisaa. ¹¹ Ina tilsi kundude maɓɓe muɓɓee, sabo iɓe mbonnira galleeji keewdi waaju mo haanaa waajeede, faa ɓe keɓira dum ceede no harmiri.

¹² E ley keretankooɓe, gooto maɓɓe mo ɓe njogorii wo annabaajo, wi'i: «Keretankooɓe wo fenoobe wakkati fuu, wo ɓe daabaaji bondi, ɓe guugaabe jaayɓe.» ¹³ Ko keretanke oon wi'i duum wo goonga. Dum le, dartin ɓe e semmbe, faa ɓe keɓa goondinal cellungal, ¹⁴ ɓe ɓootta jokkude taali Alhuudiyankooɓe, kam e jamirooje yimɓe yoppuɓe goonga been. ¹⁵ Huunde

* 1:3 sardi wo wakkati podanoodo.

fuu ina laabani laabu6e. Ammaa tuun6e berde e 6e nganaa goondin6e been, fay huunde laabanaay dum'en, sabo hakkillooji ma66e e miilooji berde ma66e fuu ina tuuni. ¹⁶ I6e mbi'a i6e anndi Laamdo, ammaa gollleeji ma66e ina kolla 6e anddaa mo. Wo 6e nyiddiniife, saliife, fay gollal lobbal gootal 6e mbaawaa gollude.

2

Haala waaju celludo

¹ Aan kaa, mbaajodaa ko hawrata e waaju celludo oon. ² Wor6e naye6e, mbi'aa 6e laatoo reentiife, ne'iife, nanngitiife, 6e laatoo du sellu6e e ley goondinal e njingu e munyal. ³ Rew6e naye6e du mbuurda e senaare, taa 6e laatoo mbonkoto6e yim6e, taa 6e acca doro jaaloo 6e. Be laatoo faamino6e ko woodi, ⁴ faa 6e mbaajoo sukaa6e rew6e been yidude goriraabe mu66en e sukaa6e mu66en. ⁵ Be mbaajoo been laatoo nanngitiife, laabu6e, hilniife cuudi mu66en, lobbu6e, dowtanto6e goriraabe mu66en, faa taa konngol Laamdo ngool mbonkee. ⁶ Sukaabe wor6e du, mbaajorodaa dum'en noon faa 6e laatoo hakkil6e e ⁷ huunde fuu. Aan e hoore maa, laatanodaa 6e alhaali e ley gollal lobbal fuu. Mbaajorodaa 6ernde laabunde e teddeengal ⁸ e haala celluka ka yeddataake, yalla way6e en ina cemta, kunngoo hebude e meeden feloore. ⁹ Maccu6e du, mbaajodaa

dum'en dowtanoo joomi-raabe mu66en e huunde fuu, 6e mbelna berde mu66en, taa 6e njedda dum'en. ¹⁰ Taa 6e mbujja dum'en, ammaa 6e laatoo hoolniife hi66u6e, faa 6e njardina tindinoore haala Laamdo kisinoowo en e ley huunde fuu.

¹¹ Sabo Laamdo 6anginii moyyere muudum, laawol kisindam saabe yim6e fuu. ¹² Inde ekintina en no celirten huunde fuu ko Laamdo wanyi, kam e muuyde adunaaru ndu. Inde ekintina en katin no laatortoden nanngitiife, fonnditiife, hul6e Laamdo ley adunaaru ndu, ¹³ tawa eden ndoomi jikke belnoowo en hoore oon e wakkati mo Laamdo mawdo, Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon 6angidata e teddeengal muudum. ¹⁴ Kam hokkitiri yonki muudum saabe meeden, faa rimdina en e ko boni fuu, laamna en, laatoden lenyol muudum, tinniingol e gollude gollleeji lobbi.

¹⁵ Kulle limtanoo6e deen, njannginaa de, mbaajodaa de, peliraa de yim6e haddi baawde maa fuu. Taa fay gooto huyfine.

3

No goondin6e Iisaa kaani worrude

¹ Miccintin goondin6e dowtanoo kaanankoo6e e dawroo6e, 6e cegilanoo gollal lobbal fuu. ² Taa 6e mbonkoo fay gooto. Sey 6e laatoo jom'en heese, newiife, 6e kolla yim6e

fuu leeyinkinaare hi6bunde.
³ Sabo arande enen du en famdunoo6e hakkillo, salinoo6e, majjunoo6e. En laatakeno maccu6e muuyde yonki keewde e ko weli terde fuu. Eden ngondunoo e nganyaandiji e haasidaaku*, eden mbanyanoo, eden mbanyundurnoo. ⁴ Ammaa nde Laamdo kisinoowo en oon 6anginnoo moyyuki muudum e njinngu muudum ndeen, ⁵ o hisinii en. Wanaa saabe golleeji men lobbi o hisiniri en, wo saabe yurmeende makko. O hisinirii en lootagol rimteede, keydintiniroowol en saabe Ruuhu Ceniido. ⁶ O yuppil Ruuhu oon dow meeden saabe Iisaa Almasihu kisinoowo en oon faa keewden. ⁷ O wadirii dum faa o ndaarda en fonnditiibe saabe hinney makko, ndonen nguurndam nduumiidam dam kediden daam. ⁸ Kaan woni haala koolniika.

Mido yidi tilsinaa kulle deen faa goondin6e Laamdo been tinnoo e golleeji lobbi. Dum woni ko woodi, ko nafata yim6e. ⁹ Ammaa mboddodaa kalalaji 6oli e mantoragol lenyi e kalala e luural dow Tawreeta. Diin golleeji ngalaa fayda, walaa ko di nafata. ¹⁰ Cenndoowo yim6e fuu, sappan dum nde wootere naa nde didi. Si joomum jabanaay ma, mboddodaa dum. ¹¹ Anndaa ga'udo hono noon wo majjudo, wo luttoowo, joomum waddanii hoore muudum

sariya.

Baynundural

¹² Tiitu, si mi nelii e maa Artema naa Tikuku fuu, tinnodaa ngaraa law tawaa kam Nikopolis, sabo toon anniyiimi dabbude. ¹³ Tinnodaa mballaa Jenas janngudo sariya leydi oon, kam e Apolos e dow dillol mu66en ngool, taa fay huunde nyaka 6e. ¹⁴ Yim6e meeden been du ekitoo gollude golleeji lobbi, 6e mballa haajaa6e walleede been taa nguurndam ma66e laatoo 6olum.

¹⁵ Wondube e am been fuu ina njowte. Aan du njowtaa yidube min goondin6e Iisaa been fuu.

Hinney Laamdo wonda e moodon, on fuu.

* **3:3** Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

Bataaki Pool yaade to Filemon

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, uddiraado e kasu saabe gollande Iisaa Almasiihu, e sakiike meeden Timote. Miden njowte, aan Filemon gollidoowo e amin korsudo. ² Miden njowta kawrital goondinbe Iisaa gonngal galle maa ngal, kam e Appiya sakiike amin debbo on e Arkippa balludo kam habbanaade Kabaaru Lobbo on. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

Haala njinngu Filemon e goondinal muudum

⁴ Filemon, wakkati nde miccitiimi on ley du'aare fu, mido yetta Laamdo mo teddinammi. ⁵ Sabo mi nanii no njidirdaa seniibe been e no ngoondinirdaa Joomiraado meeden Iisaa. ⁶ Mido njaaroo Laamdo faa gonol maada ley goondinal beydana en faamude moyyere fuu nde kebeten saabe Iisaa Almasiihu. ⁷ Sakiike, mi seyake sanne, bernde am du sellinaama saabe njinngu ngonngu e maada nguun, sabo a feewnii berde seniibe been.

No Pool surirani Onesim

⁸ Ndelle, si goonga mido jogii baawde saabe Iisaa Almasiihu yamirde ma ko tilsi

ngadaa. ⁹ Ammaa ko burani kam ni, mi nyaage dum saabe njinngu. Miin Pool nayeejo on, woodi du joonin wo mi uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu, ¹⁰ mido nyaage e dow Onesim* laatiido biyam e laawol Iisaa e ley do ka66aami doon. ¹¹ Arande, walaano ko o nafata, ammaa joonin, imo nafa en sanne, miin e maada fuu. ¹² Mido neltire mo, anndaa wo o feccere yonki am. ¹³ Ko burannoo kam, o heddoo dakkol am, o walla kam no kaannodaa wallirde kam ni e wakkati mo ngonumi ley kasu e geyyelle saabe Kabaaru Lobbo. ¹⁴ De mi yidaa wadude fay huunde tawa a yardaaki, sabo mi yidaa tilsinande ma wadude moyyere. Ko njidumi dey, ngadiraa nde muuyde maada.

¹⁵ Hasii Onesim seedi e maada seeda faa keftaa dum faa abada, ¹⁶ tawa wanaa hono maccudo tan, de faa bura maccudo, hono sakiike meeden korsudo ni. Miin, mido horsini mo sanne, ammaa aan buri horsinde mo, wanaa hono wo maccudo tan, de ko o laatii sakiike maa saabe Joomiraado duum.

¹⁷ Ndelle, sini ada ndaardi kam kawto maa, jab66ora mo no kaandaa jab66oraade kam miin ni. ¹⁸ Si tawii won ko o wadi ma, naa won ko ndewataa mo, yowu dum fuu e dow am. ¹⁹ Miin Pool winndiri junngo am mi yobete, miin e hoore am. En kaalataa dow ko njeyudaa yobude kam fay nguurndam

* 1:10 Maanaa Onesim wo «Nafaa».

maada. ²⁰ Goonga sakiike, mido njaare moyyere ndee do saabe Joomiraado: peewni-raa bernde am kawtal men e Iisaa Almasiihu.

²¹ Mido winndane sabo mido tannyori dowtaare maa, mido anndi a wadan ko buri ko nyaagimaami duum du. ²² Katin du, moyyinanam jipporde, sabo mido sikka njaabanedon du'aawuuji moodon mi wara to moodon.

Baynundural

²³ Epafara uddidaado e am saabe Iisaa Almasiihu oon ina jowte. ²⁴ Gollidii6e am been doon ina njowte: Marku e Aristarka e Demas e Lukka.

²⁵ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

Bataaki yaade to Ibraninkoo6e

No Laamdo haaldiri adunaaru e Biyum

¹ Gilla arande Laamdo haalaniino maamiraa6e meeden wakkatiji keewdi e sifaaji keewdi, haaldanii 6e e kundude annabaa6e.

² Ammaa e ley nyalaade cakitiide de o haaldanii en e Biyiiko mo o tagiri adunaaru ndu fuu.* O wadi dum donoowo huunde fuu.

³ Biyiiko oon na yaynira teddeengal Laamdo. Alhaali makko ina foti e Laamdo jaati. Imo he6indorii huunde fuu e konngol makko jogingol semmbe. Caggal ko o tili laa6inde hakkeji yim6e duum, o joodii gere nyaamo Laamdo jom manngu to dow kammu toon. ⁴ Ndelle biddo oon laatake burdo maleyka'en manngu, hono no innde nde Laamdo hokki mo ndeen burdi inde ma66e faa waawaa fonndideede.

Haala Biddo burdo maleyka'en

⁵ Si goonga, fay gooto e maleyka'en been Laamdo wi'aay:

«Wo a biyam,
hannden mi laatake
Baaba maa.»†

Naa katin:

«Miin, mi laatanto o Baaba,
kanko du o laatanoo kam
Biddo.»‡

⁶ Katin du, nde o 6adinoo nulude afo ardiido oon ley adunaaru ndeen, o wi'i:
«Maleyka'en Laamdo fuu cujidanadum.»§

⁷ Laamdo wi'ii dow maleyka'en been:

«O wadi maleyka'en makko keni,
o wadi maccu6e makko demle yiite.»*

⁸ Ammaa dow Biddo oon, o wi'i:

«Laamu maa, aan Laamdo, heddoto faa abada abadin!

Potal woni sawru ndu laamortodaa.

⁹ Ada yidi fonnditaare,
ada wanyi oonyaare.

Saabe duum, Laamdo Joomiraado maa subii ma joori nebbam kaanankaaku dow maada,
hokki ma seyo burngo ngo banndiraa6e maa fuu.»†

¹⁰ O wi'i katin:

«Aan Joomiraado, illa fuddoode
a joyyini adunaaru,
e juude maa tagirdaa kammuuli diin.

¹¹ Kanji di timman. Aan kaa, a heddoto.
Di fuu di kiiddiran hono kaddule ni.

¹² A sowiran di hono saaya,
di mbattitorto no neddo wattitirta saayaaji muudum ni.

Aan kaa, a waylitataako,
nguurndam maa du walaa timmoode.»‡

* 1:2 Ndaaree du Yuhanna 1.3 to wi'i: E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. † 1:5 Jabuura 2.7. ‡ 1:5 2 Samuwiila 7.14. § 1:6 Fillitagol Tawreeta 32.43. * 1:7 Jabuura 104.4. † 1:9 Jabuura 45.7-8. ‡ 1:12 Jabuura 102.26-28.

13 Fay nde wootere, Laamdo wi'aay gooto e maleyka'en:
«Jooda gere nyaamo am,
faa mi wada njaabaa
way6e ma.»§

14 Dume woni maleyka'en?
Be fuu wo 6e ruuhuuji gol-
lanooji Laamdo di o nulata
faa ngollana he6oo6e kisin-
dam been.

2

Haala kisindam mawdam

1 Ndelle, eden kaani wat-
tude hakkillooji meeden
sanne e ko nanden duum, taa
mbosoden goonga. 2 Nulal
Laamdo ngal maleyka'en
njottini ngaal tabitii. Luttu6e
ngal naa yeddu6e ngal
fuu, ke6ii jukkungo ngo
kaandi. 3 Si wo hono nii,
noy ndadirten enen si en
njeebake kisindam mawdam
hono dam? Kisindam dam,
Joomiraado artii haalude
haala majjam, de hettindan-
to6e mo been laamni haala
makko. 4 Laamdo beydi e
dow seedaaku ma66e oon
katin maandeeji e kaayeefiiji
e golleeji mawdi. O yediri
dokke Ruuhu Ceniido du no
o muuyiri.

Haala dowiroowo yim6e to kisindam

5 E ley duum, wanaa
maleyka'en been Laamdo
hokki laamaade adunaaru
warooru ndu kaaleten haala
muudum nduun. 6 Won do
Binndi di ceedii dow mo o
hokki laamaade oon. Di
mbi'i:
«Neddo wo dume faa ngat-
tanaa dum hakkillo?»

Dume 6ii-Aadama laatii faa
kaybaa dum?

7 A leeyinii mo wakkatiyel
seeda e ley ma-
leyka'en.

A filii mo lefol darja e ted-
deengal,

8 a wattii huunde fuu e ley
hawju makko.»*

Ko Laamdo watti huunde fuu
e ley hawju makko duum,
ina holla imo laamii huunde
fuu. Fay huunde heddaaki
nde dwtanaaki mo. Kaa si
goonga, en nji'aay kulle deen
fuu na dwtanii mo tafon.
9 E wakkatiyel seeda Iisaa
leeyinaama ley maleyka'en.
Ammaa joonin en nji'ii imo
fiilaa darja e teddeengal
saabe ko o yari torra maayde.
Goonga ni, o maayanii yim6e
fuu saabe hinney Laamdo.

10 Sabo Laamdo tagudo
huunde fuu mo huunde
fuu woodani oon anniyake
wattude yim6e heew6e e
darja muudum. Ndelle o tawi
na haani o yaara Iisaa ley
torra faa o wada dum ardiido
ki66udo, potudo omtande
yim6e been laawol kisindam.

11 Sabo dey, Iisaa cenoowo
yim6e oon e seniibe been wo
yuwdi ngootiri. Dum saabii de
Iisaa semtirtaa noddirde 6e
sakiraa6e muudum. 12 Imo
wi'a Laamdo:

«Mi anndinan sakiraa6e am
been innde maa,
mi manete hakkunde
kawrital ma66e.»†

13 O wi'i katin:

«Mi yowan hoolaare am dow
Laamdo.»

Katin du o wi'i:

«Inani kam, miin e sukaa6e
6e Laamdo hokki kam
been.»†

14 Ndelle, ko tawaa sukaa6e
been wo teewu e yiyam, Iisaa
du hawti e ma66e tagaadi
ndiin. O wadii noon faa
maayde makko jaaloo jogiido
baawde maayde oon, dum
woni Ibiliisa, 15 de o rimdina
yim6e 6e kulol maayde
ha66unoo been haddi ngu-
urndam mu66en fuu. 16 Ina
laabi wanaa wallude ma-
leyka'en waddi mo, ammaa
wallude yuwdi Ibrahiima
waddi mo. 17 Ndelle ina tilsi o
laatoo hono sakiraa6e makko
been e huunde fuu, faa o
laatanoo 6e Almaami Mawdo
jom yurmeende koolniido
e ley golle Laamdo. Dum o
wadi faa o itta 6e e jukkungo
ngo 6e kaandi saabe hakkeeji
ma66e. 18 Kanko e hoore
makko, o ndaartindoraama
torraaji. Saabe duum, imo
waawi wallude ndaartinde-
tee6e been.

3

*No Iisaa burdi annabi
Muusaa teddude*

1 Sakiraa6e seniibe,
Laamdo noddii on faa kaw-
ton e muudum dow kammu.
Ngatton hakkillooji moodon
e Iisaa Almasiihu. Wo o
nulaado, wo o Almaami
Mawdo mo ceedantoden. 2 O
hoolnake e Laamdo cubiido
mo oon, hono no Muusaa
hoolnorii ley suudu Laamdo
fuu noon. 3 De si goonga,
nyiboowo na 6uri nyimngo
muudum manngu. Hono
noon du, Iisaa 6urdi Muusaa

manngu. 4 Suudu fuu na
woodi nyiboowo dum, de
nyiboowo huunde fuu oon
wo Laamdo. 5 Muusaa
wonnoo koolniido e suudu
Laamdo nduun fuu. Wo o
gollanoowo Laamdo faa o
sappoo ko Laamdo wi'ata
caggal makko. 6 Ammaa
Almasiihu wo 6iddo kool-
niido. Kam woni hoorejo
dow suudu Laamdo nduun.
Enen ngonni suudu makko
nduun, si tawii en tinnake e
hoolaare, en keddake e jikke
ko mantortoden duum.

*Haala naatude e ley
fowtere Laamdo*

7 Saabe duum, no Ruuhu
Ceniido wi'iri ni:

«Hannden, si on nanii daande
makko,

8 taa njoornee berde moodon
hono no maamiraa6e
mon ngadirnoo de
muurti ni,*
nyannde 6e ndaartindi-
noo Laamdo ley ladde
ndeen.

9 Be ndaartindake kam toon
faa 6e ndaara munyal
am,

fay ko 6e nji'i golleeji am
haddi duubi capande
nay.

10 Saabe duum tikkiranmi
yim6e jamaanu oon,
mbiimi: wakkati fuu berde
ma66e ina ndunya 6e e
majjere,

6e anndaa laabi am fey!

11 Faa kuniimi ley tikkere am,
mbiimi:

Be naatataa ley fowtere
am abada.»†

† 2:13 Esaaya 8.17-18.

* 3:8 Dum woni yim6e Israa'iila muurtirnoo6e annabi

Muusaa de mbi'i ponyitoo leydi Misira.

† 3:11 Jabuura 95.7-11.

12 Ndelle sakiraa6e, kaybee taa fay gooto moodon tawree 6ernde bonnde nde walaa goondinal, de sela Laamdo buurdo. 13 Ammaa cemm-bunduron 6erde mon nyannde fuu haddi na wi'ee «hannden» taa luttal hiila on, de yoorna 6erde mon. 14 Sabo dey, si eden tinnoo e hoolaare nde ke6uden gilla fuddoode faa yaha timmoode fu, ndeen kaa en kawtii e Almasiihu. 15 Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Hannden, si on nanii daande makko,
taa njoornee 6erde mon hono no maamiraa6e moodon ngadirnoo de muurti ni.»

16 Beye ngoni muurtu6e fay si tawaa nanii daande Laamdo? Be fuu wo 6e yim6e 6e Muusaa wurtinnoo leydi Misira. 17 Beye ngoni 6e Laamdo tikkani ko foti duu6i capande nay? Wo luttu6e de maayi kantii ley ladde 6een. 18 Beye ngoni 6e o hunanii naatataa e leydi ndi o hokkata fowtere makko 6een? Wo salii6e mo 6een ni. 19 Woodi, en nji'ii du, 6e ke6aay naatude e fowtere makko sabo 6e ngoondinaay.

4

1 Laamdo na heddi na hokka en amaana naatude fowtere muudum. Ndelle sanaa kulen taa fay gooto e meeden hunngoo naatude. 2 Sabo enen du, en nanii kabaaru lobbo hono no yim6e ley ladde 6een naniri ni. De kam6e kaa, ko 6e

nannoo duum nafaay 6e sabo 6e kettindoraaki dum goondinal. 3 Kaa enen goondin6e 6een, en naatan e fowtere Laamdo ndeen. Kayre woni nde o wi'i:

«Ley tikkere am kuniimi, mbiimi:

Be naatataa ley fowtere am abada!»*

Dum e taweede fuu, o yottinii fowtere ndeen gilla nde o joyyinnoo adunaaru ndeen.

4 Sabo nokku gooto e ley Binndi diin haalii haala nyalaande jedda6erde ndeen, wi'i:

«Laamdo fowtii e golle muudum fuu e ley nyannde jedda6erde ndeen.»†

5 O wi'i katin:

«Be naatataa ley fowtere am abada.»

6 Wo66e kaa ke6an naatude ley fowtere ndeen. Artii6e nanude kabaaru lobbo oon 6een naataay e ley fowtere ndeen sabo 6e calake ko Laamdo wi'i. 7 Ndelle

Laamdo wadi sardi‡ goddo bi'eteedo «hannden». O haaliri dum e hunnduko Daawda caggal duu6i keewdi katin. Dum woni aayaare nde njannguden naanen ndeen:

«Hannden, si on nanii daande makko,

taa njoornee 6erde mon.»§

8 Sabo si goonga, si Yoosuwa yaariino yim6e to fowtere fu, Laamdo haalataano caggal duum haala sardi goddo.

9 Dum na holla yim6e Laamdo ina ndesanaa fowtere hono nde Laamdo fowti nyannde

* 4:3 Jabuura 95.11. † 4:4 Fuddoode 2.2. ‡ 4:7 sardi wo wakkati podanoodo.

§ 4:7 Jabuura 95.7-8.

jedda6erde ndeen. ¹⁰ Sabo naatud6 e fowtere Laamd6, kam du fowtiran no Laamd6 fowtiri e golle muudum ni. ¹¹ Ndelle, tilay tinnitoden no mbaawruden fuu faa naaten e fowtere Laamd6 ndeen taa fay gooto saamira no salaniibe Laamd6 been caamiri noon.

¹² Konngol Laamd6 ina wu- uri, ina gollira baawde. Ingol 6uri kaafaahi mbelnaaki kundude didi fuu welude. Ingol yuwa faa ngol sennda bernde e yonki, faa ngol sennda yi'e e mbusam. Ingol saroo miilooji e anniyaaji gondi e bernde. ¹³ Tageefo fuu suudanaaki Laamd6. Huunde fuu na 6angi yeeso makko, na yi'ee. Wo yeeso makko njaabantoden ko'e meeden.

*No Iisaa Almaami Mawdo
oon worri*

¹⁴ Ndelle kab6oden e ko ngoondinden duum faa wooda. Sabo en kebii Almaami Mawdo jaado dow kammu to yeeso Laamd6, dum woni Iisaa Bii Laamd6 oon. ¹⁵ Almaami Mawdo meeden oon, wanaa neddo mo waawaa yurmaade en e lokkaaku meeden. O jarribaama no hebiraa fuu no njarriboraden ni, ammaa o wadaay hakke. ¹⁶ Ndelle, en kooloo battaade joodorgal Jom moyyere, faa keben yurmeende e moyyere, dum walla en nde kaajaden fuu.

5

*No Iisaa laatorii almaami
kib6udo*

¹ Kala Almaami Mawdo ina subee hakkunde yim6e de halfinee gollande Laamd6 saabe ma66e. Sanaa o yottina sadakaaji nyaamri e kirsamaaji saabe hakkeji.

² Joomum ina waawi yurmaade yim6e 6e anndaa laawol Laamd6 de majji 6een, sabo kam e hoore muudum wo lokkaajo hono no ma66e ni. ³ De saabe kam e hoore muudum wo lokkaajo, tilay yottina sadakaaji saabe hakkeji muudum du, wanaa saabe hakkeji yim6e tan.

⁴ Fay gooto waawaa hokkude hoore mum darja laataade Almaami Mawdo. Sanaa tawa Laamd6 subii dum hono no suborii Haaruuna ni.

⁵ Almasiihu du, wanaa kam hokki hoore muudum darja laataade Almaami Mawdo. Wo Laamd6 subanii mo dum. Kam wi'i mo:

«Wo a biyam,
hannden mi laatake
Baaba maa.»*

⁶ O wi'i e ley nokku goddo:

«Wo a almaami faa abada
e sii almaamaaku
Malkisedek.»†

⁷ Nde Iisaa wonnoo e leydi ndiin ndeen, wadirii du'aawuuji e bullaali cattufi e gondi, nyaagake Laamd6 baawdo hisinde dum e maayde oon. Laamd6 jabanii mo saabe ko o downtanii dum. ⁸ Fay si taweede kanko woni Biddo oon, o ekitake downtanaade Laamd6 e ley torraaji di o yari. ⁹ Saabe

* 5:5 Jabuura 2.7. † 5:6 Jabuura 110.4. Malkisedek Ndaaree 7.1-10

ko o hi66iniraa hono nii duum, imo waawi hokkude downtaniibe mo been fuu kisindam nduumiidam.
¹⁰ Laamdo wadii mo Almaami Mawdo hono no Malkisedek.

Haala dow ko jaarata goondinal yeeso

¹¹ Miden njogii haalaaji keewdi e kabaaru o, de fiirtande on dum ina tiidi sabo on paamataa law.
¹² Odon kaannoo laataade jannginoo6e gilla ko 6ooyi, ammaa faa hannden sanaa goddo janngina on jannde arandeere hono abajadda ley Haala Laamdo. Odon kaannoo taweede nyaamdu tekkundu nyaamoton, ammaa faa joonin e muynam ngondon.
¹³ Muynoowo fuu wo kecco tafon, faa-mataa kabaaru fonnditaare.
¹⁴ Ammaa nyaamdu tekkundu wo maw6e njeyi. Been kaa marii hakkillooji mu66en, 6e mboownii ko'e ma66e senndude ko woodi e ko boni.

6

¹ Ndelle, njaaren yeeso dow annude Almasiihu faa njottoden ki66al. Taa keddoden e jannde arandeere ndeen. Walaa ko ngarten e haala tuubude e gollleeji jaarooji en to maayde, e haala goondinde Laamdo.
² Walaa ko ngarten e haala lootagal batisima, e hono yowugol juude dow neddo, e ummital maay6e, e jukkungo duumiingo.
³ Njaaren yeeso. Noon ngadeten du si Laamdo jabii.

⁴ Si goonga, wurtiibe e laawol Laamdo been mbaawaa soyyaade de tuuba katin. Be kebiino annoora Laamdo, 6e meedii moyyere Laamdo, 6e kebii ngedu e Ruuhu Ceniido.
⁵ Be meedii haala Laamdo moyyuka kaan. Be meedii du baawde wakkati garoowo oon.
⁶ Caggal duum fu, 6e njoppii. Be mbaawaa tuubineede katin. Ina nanndi hono kam6e e ko'e ma66e i6e tonta Bii Laamdo oon dow leggal palaangal katin, i6e cemtina dum.
⁷ Taykoden leydi: si ndi haarii yuwoole, si ndi funnii aawitirdi nafoori remoo6e been, ndi heban barke yuurudo to Laamdo.
⁸ Ammaa si ndi funnii kebbe e tuppe fu, ndi walaa nafaa, 6ooyataa ndi hudee, de sakitoo ndi duppee.

⁹ De onon kaa, sakiraa6e am horsu6e, fay si min kaaldi nii, miden tannyori wo e laawol lobbol ngondon, dum woni laawol kisindam ngool.
¹⁰ Sabo Laamdo wanaa oonyiido sakko yeggita golle moodon naa njinngu ngu kolludon dum nde ngollandon seniibe been ndeen e no ngadoton faa joonin du.
¹¹ De miden muuya mono e moodon fuu siina jokkude faa yaha timmoode, faa jikke moodon hi66a, tabita.
¹² Min njidaa laatodon jaay6e. Ko min njidi dey, nyemmbiton ronoo6e ko Laamdo aadii hokkude dum'en saabe goondinal mu66en e munyal mu66en.

Haala amaanaaji Laamdo celludi

¹³ Ko Laamdo wadanannoo Ibrahiima amaana duum, wo hoore muudum hunorii, sabo walaa fuu potudo e muudum mannugu faa hunoroo dum. ¹⁴ O wi'i: «Mi hunake, mi wadan e maa barke, mi hebbinan yuwdi maa faa heewa!»* ¹⁵ Woodi, Ibrahiima munyi faa hebi ko Laamdo aadi-noo hokkude dum duum. ¹⁶ Yimbe ina kunoroo burdo dum'en mannugu, de hunayeere ndeen ina tabintina haala mubben, ina itta jeddi gondi hakkunde mubben diin fuu. ¹⁷ Nde Laamdo aadi-noo dum ndeen, na yidi heboobe amaana oon paama faa laaba anniya muudum waylitataako fey. Dum wadi de o beydi hunayeere e dow amaana makko oon. ¹⁸ Kulle didi de, dum woni hunayeere ndeen e amaana oon, mbaylitataako abada, sabo Laamdo fenataa. Ndelle, dum fuu na semmbindina berde meeden, enen doggirbe to Laamdo faa njogoden jikke mo kokkaden oon. ¹⁹ Jikke oon wo tonteere sellunde hoolniinde, tiigiinde yonkiiji meeden. Imo dowa en faa paltoden lefol paliingol† e nokku burdo fuu senaade to dow kammu toon. ²⁰ Iisaa artii en, naati toon saabe meeden. O laatanake en Almaami Mawdo faa abada hono Malkisedek.

7

*Kabaaru**almaami**bi'eteedo Malkisedek*

¹ Malkisedek oon laatakeno kaananke ngalluure wi'eteende Salaam. Wo o almaami mo Laamdo Toowdo suβii. Kanko hawroynoo e Ibrahiima wakkati wartannoo wolde nde jaalinoo kaanankoo6e, o barkini dum.* ² Ibrahiima hokki mo sappo6erde e huunde fuu ko heboynoo e wolde ndeen. Maanaa innde Malkisedek woni: «kaananke ponnditiido». Katin du wo o kaananke Salaam. Dum na fiirta «kaananke jam». ³ Binndi diin cifaaki baabiiko naa inniiko naa maamiraabe makko fey. Di kaalaay haala rimeede makko naa maayde makko. Imo wa'i hono Bii Laamdo oon: o heddoto wo o almaami faa abada.

⁴ Ndaaree no teddeengal Malkisedek foti mawnude, sabo fay Ibrahiima maami en oon hokkii mo sappo6erde ko hebunoo e wolde ndeen fuu. ⁵ Katin du, almaami'en yuuru6e e Lewi† been njami-raa e ley sariya nanngude sappo6erde e Israa'iila'en fuu, fay si taweede kam'en du wo yuuru6e e Ibrahiima. ⁶ Ammaa fay ko Malkisedek jeyaaka e yuwdi Lewi, jabii sappo6erde jawdi Ibrahiima, de barkini dum, kam keβudo amaanaaji Laamdo oon. ⁷ Sikke fuu walaa, barkinoowo ina βuri barkinteedo teddude. ⁸ Katin du, yuuru6e e Lewi, jaboobe sappo6erde been, na maaya. Ammaa Malkisedek wo buurdo hono

* 6:14 Fuddoode 22.16-17. † 6:19 lefol paliingol ngool ina holla ko senndata hakkunde to yimbe ngoni e to Laamdo heedi ley nokkuure burnde fuu senaade.

* 7:1 Ndaaree Fuddoode 14.17-20. † 7:5 Lewi woni maama Muusaa e Haaruuna.

no Binndi diin ceedorii noon. ⁹ Eden mbaawi fay wi'ude: ko Ibrahiima hokki sappo6erde duum, Lewi mo yuwdi muudum ja6ata sappo6erde oon, kam du hokkii nde. ¹⁰ Sabo fay si taweede Lewi oon rimaaka tafon, e banndu maamum Ibrahiima wonnoo nde Malkisedek jakkitinoo Ibrahiima ndeen.

¹¹ Laamdo hokkii Israa'iila'en Tawreeta, joyyiniidum dow almaamaaku Lewinkoo6e. Joonin le, si tawiino almaamaaku nguun hi66iino fu, ndeen garol almaami goddo hono Malkisedek mo yuuraay e Haaruuna, walaa nafaa. ¹² Woodi du, si almaamaaku waylitake fu, tilay jamirooje du mbaylitoo. ¹³ Kulle deen ina kaala haala Joomiraado meeden. O jeyaaka e yuwdi Lewi. Wo e lenyol gonngol o jeyaa, ngol fay gooto mu6ben gollaay golle almaami hirsirde abada. ¹⁴ Sabo en fuu en anndii, Joomiraado men oon e lenyol Yahuuda yuuri, de Muusaa kaa haalaay e dow lenyol ngool nde haalnoo haala almaamaaku.

No Iisaa laatorii almaami nanndudo e Malkisedek

¹⁵ Kabaaru o beydan laabude du si almaami goddo 6angu6o oon nanndii e Malkisedek. ¹⁶ O laataaki almaami saabe yamiroore dow lenyol makko. Ko o laatorii almaami dey, wo saabe baawde gonde e

nguurndam dam halkataake. ¹⁷ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Wo a almaami faa abada e sii almaamaaku Malkisedek.»

¹⁸ Ndelle yamiroore arandeere ndeen ittaama sabo walaa semmbe, nafaay.

¹⁹ Si goonga, ley Tawreeta Muusaa oon fay gooto laataaki ki66udo. Joonin kaa en njowii jikke men e ko buri Tawreeta Muusaa oon. E jikke oon kebirten 6attaade Laamdo.

²⁰ Katin du, Laamdo wadii hunayeere muudum. Lewinkoo6e been le, Laamdo hunanaaki dum'en.

²¹ Ammaa Iisaa laatorake almaami e dow hunayeere. Laamdo wi'i mo:

«Miin Joomiraado hunii, waylitataa ko anniyii du, wi'i:

Wo a almaami faa abada.»[†]

²² Hono nii Iisaa laatorii tolma[§] kokkoowo en hoolaare wondunde e amaana burdo woodde oon.

²³ Ko jokkiti katin, almaami'en been ina keewnoo sabo maayde na hada 6e heddodaade e golle ma66e.

²⁴ Ammaa Iisaa woni duumiido faa abada, almaamaaku muudum du walaa kaaddi. ²⁵ Saabe duum, imo waawi hisinde 6attorii6e Laamdo saabe makko been kisindam ki66udam. Imo waawi hisinde 6e sabo imo wuuri faa abada, imo surana 6e to Laamdo.

²⁶ Ndelle, Iisaa woni Almaami Mawdo mo kaajaden: wo o ceniido, o walaa feloore,

[†] 7:21 Jabuura 110.4. [§] 7:22 Tolma wo maande holloore hoolaare. * 7:26 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

laru* fuu walaa e makko. O senndaama e wadu6e hakke. Katin du, o toownaama dow huunde fuu to dow kammu. ²⁷ O nanndaay e almaami'en maw6e wo66e. Been kaa, nyannde fuu sanaa 6e artoo 6e ngadana ko'e ma66e kirsamaari saabe hakkeeki ma66e. Caggal duum, 6e ngada saabe hakkeeki yim6e. Ammaa Iisaa hokkitirii hoore muudum laatoo kirsamaari, de nii ittiri hakkeeki yim6e nde wootere heyooore yim6e jamaanuujji fuu. ²⁸ Tawreeta Muusaa oon ina darna yim6e lokkaa6e faa laatoo Almaami'en Maw6e. Ammaa hunayeere nde Laamdo hunii caggal Tawreeta ndeen darnii Biddo kibbinaado faa abada oon.

8

No Iisaa laatorii curoowo ley amaana burdo woodde oon

¹ E ley ko kaaleten duum, inan haala burka manngu: eden ngoodi Almaami Mawdo, oon woni joodiido gere nyaamo joodorgal Jom manngu dow kammu. ² Imo golla golle makko e ley nokkuure seniinde. Dum woni hukum goongaajo mo Joomiraado darni, wanaa mo neddo darni.

³ Almaami fuu ina suboraa faa yottina to Laamdo sadakaaji nyaamri e kirsamaaji. Dum le, tilay Iisaa laatantoodo en Almaami Mawdo oon du he6a huunde faa yottina. ⁴ Sini to leydi ga o wonnoo fu, o laatataako almaami, sabo dey, ina woodi almaami'en

waddoo6e dokke kawrooje e Tawreeta Muusaa. ⁵ To almaami'en been ngollata toon na holla en ko woni dow kammu. Nokku ma66e oon wo sifa tan. Nde Muusaa badinoo darnude hukum seedaaku oon ndeen, Laamdo sappani mo, wi'i: «Tinnodaa, ngadiraa huunde fuu dow sifa mo kollumaami dow waamnde oon.»*

⁶ Ammaa joonin, Almasiihu halfinaama gollal dewal burngal ngal ma66e ngaal woodde, sabo wo curanoowo yim6e ley amaana burdo woodde oon. Amaana oon waldaa e arandeejo oon, o yowaama dow haalaaji gondi e amaana burdi woodde.

⁷ Sini amaana arandeejo oon laatakeno kibbudu fu, walaa fuu ko didabo nafata. ⁸ Ammaa Laamdo wo felu yim6e muudum, wi'i:

«Miin Joomiraado mido wi'a nyalaade ina ngara de ngadammi amaana keso e yim6e Israa'iila e yim6e Yahuudiya.

⁹ O nanndataa e amaana mo ngadidinnoomi e maamraa6e ma66e nde dowunoomi dum'en faa mi wurtina dum'en leydi Misira ndeen.

Ko kam6e e ko'e ma66e 6e mbonni amaana am duum, miin du mi tottitake 6e.

Noon mbiimi, miin Joomiraado.»

¹⁰ Joomiraado wi'i:

«Inan amaana mo ngadidammi e Israa'iilankoo6e caggal balde deen:

* 8:5 Wurtagal 25.40.

Mi wattan jamirooje am e
 hakkilooji ma66e,
 mi winnda de e berde
 ma66e,
 mi laato Laamdo ma66e,
 6e laato yim6e am.
 11 Katin walaa fuu ko
 neddo tindina gondo
 muudum,
 maa sakiike mum faa
 wi'a dum: «Hey, anndu
 Joomiraado»,
 sabo yim6e fuu anndan kam,
 gilla lo'u6e faa e teddu6e.
 12 Sabo mi yaafoto lutti
 ma66e,
 mi ittan hakkeeji ma66e
 e hakkillo am fey.»†
 13 Ko o haali kabaaru amaana
 keso oon duum, o hiiddini
 amaana arandeejo oon.
 Joonin kaa, ko naywi faa ny-
 oofii duum 6adake lallineede.

9

*Haala dewal ley amaana
 kiiddo oon*

1 Amaana arandeejo
 oon ina joginoo jamirooje
 kawjiide dewal Laamdo, kam
 e nokkuure dewal seniinde
 wonde to leydi ga. 2 Nokku
 oon wo hukum mo cuudi didi:
 arandeeru nduun wo suudu
 seniindu inndirtee. Doon
 joyyinirde fitilla e taabawal
 gondungal e buuru cakkaado
 ngonnoo. 3 Yeesooru nduun
 woni caggal lefol paliin-
 gol ngool. Innde mayru
 wo nokkuure 6urnde fuu
 senaade. 4 Ley mayru
 urirde wadiraande kanje e
 keesuwal amaana mooyti-
 raangal kanje ngonnoo.
 Ley keesuwal ngaal ina

woodi loongel kanje goodun-
 gel nyaamdu wi'eteendu
 «manna», kam e sawru Haaru-
 una wilitinnoonu nduun
 e alluje de amaana oon
 winndaa e mu66en deen.
 5 To dow keesuwal toon
 na woodi nate maleyka'en
 dido wi'eteefe keruba'en,
 wo 6e maande teddeengal
 Laamdo. Bippele ma66e ina
 kuuri nokku do yiyam daam
 rufetee faa hakkeeji njaafee
 doon. Ammaa en mbaawaa
 sifaade kulle deen faa laaba e
 wakkati o.

6 Noon kulle deen fuu
 moyyiniraa. Nyannde fuu al-
 maami'en 6een ina naata, ina
 mburtoo to suudu arandeeru
 toon faa ngolla golle mu66en.
 7 Ammaa ley suudu yeesooru
 nduun, Almaami Mawdo oon
 tan naatata e mayru hitaande
 fuu nde wootere. Katin
 du tilay o naadda e yiyam
 kirsamaaji faa o itta hakkeeji
 makko, e hakkeeji yim6e di
 anndaano diin. 8 Inan ko
 Ruuhu Ceniido sappii e kulle
 deen: si suudu arandeeru
 na heddi fu, nokku 6urdo
 fuu senaare oon naatataake.
 9 Dum fuu wo dum maande
 ko woni hannden: sadakaaji
 nyaamri e kirsamaaji fuu
 mbaawaa laa6inde gadoowo
 dum'en faa tawa 6ernde
 mum felataa dum. 10 Dewal
 ngaal ina ha66aa e jamirooje
 haala nyaamdu e njaram
 e lootaade lootaali feere
 feere. Jamirooje deen fuu na
 ka66aa e 6anndu tan wanaa
 e 6ernde, ide njokkee faa
 nyannde Laamdo tabintini
 huunde heyre.

† 8:12 Yeremiya 31.31-34.

Haala sadaka ley amaana keso oon

¹¹ Ammaa joonin, Almasiihu 6angii, wo Almaami Mawdo gadando en moyyereji. O naatii e hukum burdo teddude burdo hi66ude, mo jungo 6ii-Aadama darnaay, mo jeyaaka e adunaaru tagaandu ndu. ¹² O naatii ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen. O naaddaay e yiyam ndamkoy e nga'oy, wo e yiyam makko jaati o naaddi. Hono nii o rimdiniri en nde wootere faa abada. ¹³ E ley Tawreeta Muusaa, si yiyam damdi e ga'i e ndoondi nyale duppaange wiccaama e neddo tuundo fu, laabinan joomum ley diina. ¹⁴ Ndelle walaa ko haali haala yiyam Almasiihu daam! E baawde Ruuhu duumiido oon, Almasiihu hokkii hoore muudum Laamdo no kirsamaari ndi walaa laru. Dum wadi de yiyam makko laabinan miilooji berde meeden e golleeji jaarooji en to maayde, faa ndewen Laamdo buurdo oon.

¹⁵ Saabe duum, o laatii curoowo hakkunde yimbe e Laamdo ley amaana keso oon, faa yimbe 6e Laamdo noddi 6een ke6a ndongu nduumiingu ngu Laamdo aadii hokkude nguun. Dum fuu dum wadii sabo goddo maayii, faa rimdina woofube e ley amaana arandeejo oon.

¹⁶ Kabaaru ndongu, na tilsi laamnee joomum maayii. ¹⁷ Tilay ndongu tabita caggal

maayde, sabo ngu tabitataa sanaa tawa joomum maayii. ¹⁸ Dum wadi de fay amaana arandeejo oon tabitaay si wanaa yiyam rufaa. ¹⁹ Nde Muusaa hollitinoo yimbe 6een jamirooje gonde e Tawreeta deen fuu ndeen, hooyi yiyam nga'oy e ndamkoy, jillunduri dam e ndiyam, de suuwiri toon lee6i baali bodeeji e licce hisop, de wicci dewtere Tawreeta ndeen e yimbe 6een fuu. ²⁰ O wi'i: «Dum woni yiyam tabintinooram amaana mo Laamdo yamiri on njokkon oon.»* ²¹ Hono noon katin, o wicciri yiyam e dow hukum ceniido oon, kam e gineeji dewrudi Laamdo diin fuu. ²² Si goonga, ko 6uri heewude ley Tawreeta fu, wo yiyam laabinta dum. Si wanaa yiyam rufaa fu, hakke yaafataake.

Haala kirsamaari ki66undi

²³ Kulle deen ngoni nate kollitooje kulle gonde dow kammu deen, ide kaajaa laabinireede yiyam daabaaji. Ammaa kulle kammunkooje deen, kam'en kaa ina kaajaa sadakaaji burdi noon woodde. ²⁴ Sabo Almasiihu naataay e nokkuure dewal seniinde nde 6i66e-Aadama nyibi, nanndunde e goongaare wonnde dow kammu ndeen. Ammaa, to kammu toon pay o naati faa o heedana en joonin yeeso Laamdo. ²⁵ Almaami Mawdo na naata hitaande faa hitaande e ley nokkuure

* 9:20 Wurtagol 24.8.

burnde fuu senaade ndeen, na yaada e yiiyam daaba. Ammaa Almasiihu naatiraay hono noon faa o ittana hoore makko sadaka kile keewde. ²⁶ Si tawiino noon fu, Almasiihu torreteno kile keewde gilla e fuddoode adunaaru faa joonin, ammaa dum laatoraaki noon. O 6angii nde wootere tan faa abada faro timmoode wakkatiiji, faa o itta hakkeegi yim6e saabe ko o hokkitiri hoore makko hono no kirsamaari ni. ²⁷ Cakitte 6ii-Aadama wo maayde nde wootere, caggal duum, saree. ²⁸ Hono noon, Almasiihu du hokkitiri hoore muudum hono no kirsamaari ni nde wootere faa ronndoo hakkeegi yim6e heew6e. O 6angan dida6erde, de wanaa faa o ronndoo hakkeegi, ammaa wo faa o waddana yim6e doomu6e garol makko been kisindam.

10

¹ Tawreeta Muusaa oon wo sifa moyyereeji garooji diin, wanaa tagaadi majji pay. Jokku6e Tawreeta been na ndewra Laamdo kirsamaaji wakkatiiji fuu ley hitaande fuu. Ammaa Tawreeta oon waawaa hi66inde 6attori6e Laamdo kirsamaaji been. ² Si imo waawnoo hi66inde 6e, yottingol sadakaaji yoppeteno. Sabo dey, si rewo6e 6een laa6inaama nde wootere fu, 6erde ma66e pelataa 6e saabe hakkeegi katin. ³ De wanaa noon laatorii. Kirsamaaji hitaande faa hitaande diin miccintinan yim6e hakkeegi

mu66en. ⁴ Sabo yiiyam ga'i e damdi daam waawaa ittude hakkeegi fey.

⁵ Dum wadi, wakkati mo Almasiihu naati adunaaru oon, wi'i Laamdo:

«Wanaa kirsamaaji muuyudaa, wanaa sadakaaji nyaamri muuyudaa, ammaa a wadani kam 6anndu.

⁶ Sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakke du, mbelataa ma.»

⁷ Ndeen, o wi'i:

«Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maada, aan Laamdo, no winndiraa ley dewtere Tawreeta dow am ni.»*

⁸ O wi'i tafon: «A yidaa sadakaaji kirsadi, a yidaa sadakaaji nyaamri kam e sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakkeegi. Di mbelataa ma.» O wi'ii dum fay si sadakaaji diin ina kokkiree hono no Tawreeta yamiri ni. ⁹ Caggal duum, o wi'i: «Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maa.» Noon Laamdo ittiri sadakaaji arandeeji diin de tabintini sadaka keso oon. ¹⁰ Ko Iisaa Almasiihu wadi muuyde Laamdo duum, laa6inii en e hakkeegi. Sabo dey, o hokkii 6anndu makko laatanoo en sadaka, o hokkii ndu nde wootere faa abada.

¹¹ No gollal sadaka aranal ngaal worri, almaami fuu wo daraniido golle muudum nyannde fuu, ina yottina sadakaaji diin wakkati fuu,

* 10:7 Jabuura 40.7-9.

ammaa di mbaawaa ittude hakkeeki. ¹² Ammaa Almasiihu hokkirii hoore muudum wo sadaka ittoowo hakkeeki nde wootere faa abada. Caggal duum, o joodii gere nyaamo Laamdo. ¹³ Doon o doomata faa Laamdo wada o yaa6a way6e mo. ¹⁴ Ndelle, ko o laatii kirsamaari duum, o hi66inii yim6e 6e hakkeeki mu66en laabintee 6een faa abada.

¹⁵ Ruuhu Ceniido du na seedanoo en dum. Sabo o wi'ii tafon:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Inan amaana mo ngadidammi e ma66e
e ley balde garooje:

Mi wattan jamirooje am e berde ma66e,
mi winnda de e hakkil-
looji ma66e.»

¹⁷ O jokkintini katin, o wi'i:

«Mi ittan hakkillo am e hak-
keeki ma66e e bonan-
daaji ma66e fey.»†

¹⁸ Woodi ndelle, do hakkeeki njaafaa fu, sadaka ittoowo hakkeeki walaa katin.

No Laamdo badortee

¹⁹ Saabe duum sakiraa6e, yiyam Iisaa ndufaadam daam hokkii en laawol naatude e nokkuure burnde fuu senaade ndeen e berde baaltiide. ²⁰ O udditanii en laawol kesol buurngol, naatirteengol lefol pali-

ingol ngool, kangol woni 6anndu makko nduun.

²¹ Eden njogii Almaami mawdo ardinaado suudu Laamdo nduun. ²² Ndelle, battitoroden Laamdo berde goongaaje e goondinal ngal

sikkitiraaka. Sabo berde meeden laamnaama, pelataa en dow ko boni, 6alli meeden du lootiraama ndiyam laabudam. ²³ Tiigoden jikke mo kaaleten haala muudum faa wooda, sabo Laamdo wo koolniido, wadan ko aadii. ²⁴ Ndaaren hakkunde meeden no poodundurten njingu e gollleeji lobbi. ²⁵ Taa celen hawritinde no wobbe ngadata ni. Ammaa sanaa cembunduren berde, sakko ko nji'oton nyalaande Joomiraado ndeen ina badoo warude.

²⁶ Sabo si goonga, si eden kensoo eden ngada hakkeeki caggal ko annduden goonga faa laabi fu, sadaka ittoowo hakkeeki heddaaki katin.

²⁷ Ko heddi dey, doomugol kul6iniingol nyannde kiite, kam e yiite man-
nge nyaamoowe yeddu6e Laamdo ngeen. ²⁸ Si neddo salake Tawreeta Muusaa oon fu, waraama e dow seedaaku yim6e dido naa

tato, yurmataake. ²⁹ Ndelle miilee, sabo ina haani neddo jukkee jukkungo burngo noon manngu si yaa6irii Bii Laamdo yawaara, huyfinii yiyam amaana cenudam dum daam, mbonkake Ruuhu gaddoowo moyyere oon.

³⁰ Sabo eden anndi Laamdo wi'ii:

«Wo miin jeyi njomnitaari,
wo miin yoboyta.»

O wi'i katin:

«Joomiraado saroto yim6e
muudum.»‡

31 Hey, saamude e juude Laamdo buurdo oon ina hul6inii!

32 Miccitee nyalaade moodon arane deen, caggal nde Laamdo yaynunoo hakkillooji moodon. On ndurwii ley torraaji keewdi e munyal. 33 Wakkatiiji odon kuyfiniree jennooje e toonya yeeso yimbe, wakkatiiji odon nja6a wondude e wo66e wadaabe noon. 34 Si goonga du, on cunodake e uddaabe ley kasu, woodi on nja6ii teeteede ko njogidon duum fuu. On nja6irii dum seyo, sabo on anndii odon njogii ko buri duum fuu woodude, ko tabitata faa abada. 35 Ndelle, taa njoppee hoolaare mon, sabo inde jogii mbarjaari mawndi. 36 Wo munyal kaandudon. Ndeen si on ngadii muuyde Laamdo fu, on ke6an ko aadanii on. 37 Sabo ina winndaa:

«Si wadii seeda fu,
kaando warude oon
waran, o hann-
dataako.»

Laamdo wi'ii:

38 «Ponnditaniido kam wuur-
dan goondinal,§

ammaa si yeccitake,
bernde am yardataako
dum.»

39 Enen kaa, en njeyaaka e yeccotoo6e de kalkee been. Be njeyaden e mu66en dey, goondin6e faa yonkiiji mu66en ndannee been.

11

Haala goondinal

§ 10:38 Habakuk 2.3-4.

1 Goondinal wo tannyorde he6an ko yowi jikke e muudum, wo tannyorde ko yi'aay duum ina woodi.

2 Saabe maggal, Laamdo jabiri maamiraabe meeden.

3 Saabe goondinal, paamirden Laamdo tagirii adunaaru ndu e ko woni e kammu fuu e konngol muudum. Ko yi'etee, fuu tagiraama e ko yi'ataake.

4 Saabe goondinal, Haabiila ittiranii Laamdo sadaka burdo mo Kayiinu oon. Goondinal wadi de Laamdo hiisorii mo o ponnditiido nde jabannoo mo sadakaaji makko. Katin, fay ko o maayi duum, imo heddi waajaade en faa joonin saabe goondinal makko.

5 Saabe goondinal, Henok yeentiniraa dow kammu, meedaay maayde fey. Fay gooto yi'aay mo katin sabo Laamdo yeentini mo. Si goonga du, Binndi ceedanake mo, mbi'i illa o yeentinaaka, imo weli Laamdo. 6 Si neddo walaa goondinal, waawaa welude Laamdo. Sabo gardo to Laamdo fuu, tilay goondina imo woodi, goondina o barjoto filotoo6e mo been.

7 Saabe goondinal, Nuuhu sehiri laana faa danna koreeji muudum. O downtanii Laamdo cappando mo ko warata, ko yi'aaka tafon duum. Noon o sarorii adunaaru ndu fuu. Laamdo du hiisorii mo o ponnditiido saabe goondinal makko ngaal.

⁸ Saabe goondinal, Ibrahiima nootorii noddaango Laamdo, yehi to leydi ndi Laamdo aadanii dum heban. De o dilli tawi le o anndaa fuu to o fonndii. ⁹ Saabe goondinal, o joodii hono janano e leydi ndi o aadanaa ndiin. Isiyaaka e Yaakuuba du njoododake e makko e ley hukumuuji. Kam'en du ngoni hebidoo6e e makko amaana gooto oon. ¹⁰ Ibrahiima wadii dum sabo na hedinoon ngalluure yowiinde dow joyyinirde duumiinde nde Laamdo diidi de nyifi ndeen.

¹¹ Saabe goondinal, Ibrahiima hokkiraa hebude yuwdi, fay si taweede o naywiino, jom suudu makko Saaratu du wo dimaro-no. O hebii yuwdi ndiin sabo o hoolake Laamdo yottinan aadi muudum. ¹² Ndelle neddo gooto nayeejo faa badii maayde hebi yuwdi potundi e koode kammu heewude. Hono njaareendi maayo du, ndi limataako.

¹³ Yim6e been fuu maaydii e goondinal mu66en tawi ko Laamdo aadanii dum'en duum tabitaay tafon. Ammaa 6e kaynake dum to woddi, de 6e kuyani dum. Be cemtaay wi'ude wo 6e hob6e du, wo 6e weer6e e adunaaru ndu. ¹⁴ Ko 6e kaaldi noon duum, hollii faa laabi i6e pilanoo ko'e ma66e leydi ndi 6e njeyi. ¹⁵ Katin du si hakkillooji ma66e ina ngonnoo e leydi ndi 6e njaltunoo ndiin, i6e mbaawnoo yeccaade toon. ¹⁶ Kaa si goonga,

i6e poodanoo leydi burndi woodde, dum woni ngonndi dow kammu ndiin. Saabe duum, Laamdo semtiraay noddireede Laamdo ma66e, moyyinanii 6e ngalluure.

¹⁷ Saabe goondinal, nde Laamdo ndaartindinoo Ibrahiima ndeen, jabiri hokkude Isiyaaka faa laatoo kirsamaari. Si goonga, o segilanake hokkude biyiiko korsudo oon hono sadaka, fay si Laamdo na aadanii mo lenyol keewngol. ¹⁸ O wadii dum fay ko Laamdo wi'i mo: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* ¹⁹ Ibrahiima ina jogorii Laamdo ina waawi ummintinde biyum Isiyaaka e maayde. Saabe hoolaare ndeen, o wartiranaa biyiiko hono wo ummitiido e maayde.

²⁰ Saabe goondinal, Isiyaaka barkiniri Yaakuuba e Isuwa. O faami ko o barkini 6e duum tabitan jaango.

²¹ Saabe goondinal, nde Yaakuuba badinoo maayde ndeen, barkiniri bi66e Yuusufi dido been gooto gooto. O tuugii sawru makko, imo teddina Laamdo.

²² Saabe goondinal, nde Yuusufi badinoo maayde du, sapporii wurtagol bi66e Israa'iila leydi Misira. E ley majjum, o tindinii 6e 6e kooya yi'e makko.

²³ Saabe goondinal, saaraa6e Muusaa cuudiri dum lebbitati caggal rimeede muudum. Be nji'ii o cukalel lobbel, de 6e cusii salaade yamiroore kaananke ndeen.

* 11:18 Fuddoo6e 21.12.

24 Saabe goondinal, nde Muusaa mawnunoo ndeen, salii inndireede taan Fira'awna gii 6iyum debbo. ²⁵ O subake wondude e yim6e Laamdo been e ley torraaji mu6ben diina weltoraade wakkatiyel seeda ley hakke. ²⁶ Imo hiisorii huyfineede saabe Almasiihu buri woodde diina jawdi Misira ndiin, sabo hakkillo makko na woni dow mbarjaari ngaroori ndiin.

²⁷ Saabe goondinal, o yaltiri leydi Misira tawi o hulaay tikkere kaananke oon. O siini yahude hono imo yi'a Laamdo mo yi'ataake oon ni. ²⁸ Saabe goondinal, o wadi iidi Faltagol. O yamiri yiyyam wujee e dammbude cuudi taa maleyka baroowo oon meema 6i66e Israa'iilankoo6e artiibe rimeede been.

²⁹ Saabe goondinal, Israa'iilankoo6e peyyitiri Maayo Maaliya ngoon dow leydi njoorndi. Ammaa Misirankoo6e tefunoo6e feyyitirde noon been fuu njoolake.

³⁰ Saabe goondinal, lalgaaje mawde deenude Yeriko deen caamiri ko Israa'iilankoo6e ngadi balde jeddi ina piiltoo de duum.

³¹ Saabe goondinal, Rahabu debbo woykuuru oon† dadiri halkideede e luttu6e Laamdo been, sabo o jabbake Israa'iilankoo6e horoo6e leydi makko been e dow jam.

³² Dume mbi'ammi katin? Wakkati o heyataa kam faa

mi haala kabaaru Gideyon e Barak e Samson e Yefta e Daawda e Samuwiila, kam e annabaabe heddiibe.

³³ Yim6e been fuu, wo goondinal wadi 6e njaalii kaanankoo6e, 6e laamorii fonnditaare, 6e ke6i ko Laamdo aadii duum. Kangal wadi de 6e mu66i kundude dawaadi ladde, ³⁴ 6e nyifi giiteeli ul'ultooji, 6e ndadi e mbelndi kaafaahi. Be tampii de 6e ke6i semmbe. Be laatii suusu6e ley wolde, 6e ndiiwi konuuji gardi to ma66e diin.

³⁵ Saabe goondinal, rew6e wob6e ke6iri maay6e mu6ben ummintinaa. De yim6e wob6e le, torraama faa maayi saabe goondinal ngaal. Be nja6aay heefordinde faa 6e ndannee, sabo i6e poodanoo iirtagol burngol woodde.

³⁶ Wob6e katin njalnora, piyaa dorri. Wob6e ngeyyaa, ngattaa ley kasu. ³⁷ Wob6e ma66e paddaa kaaye faa maayi. Wob6e tayiraa garjaaje. Wob6e mbardaa kaafaaje. I6e njiiloo i6e bornii guri be'i e baali, 6e talkaabe, 6e torraabe, 6e wadaabe ko boni. ³⁸ Wo 6e yiilotoo6e ley laddeji e ley baamle, ley lohi e ley gayde. Yim6e been le, adunaaru ndu haandaano e mu6ben.

³⁹ Yim6e been fuu, Laamdo jabii dum'en saabe goondinal mu6ben. Dum fuu e taweede, 6e ke6aay ko Laamdo aadi-noo duum. ⁴⁰ Be ke6aay dum sabo Laamdo anniyake hokkude en ko buri dum. O muuyaay 6e laatoo hi66u6e si

† 11:31 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

wanaa 6e tawdee e meeden.

12

*No dartaare Joomiraado
hollirta njinngu muudum*

¹ Ndelle enen, sini seedee6e dow goondinal fotu6e nii heewude ina piilii en, en njoppa donje teddu6e en fuu e hakke jii6udo en oon fuu no hoyiri. Njaaren yeeso dow munyal hono no dadundurteedo ni. ² Ngatten hakkilooji meeden dow Iisaa. Kam omtani en laawol goondinal, kam tabintinta goondinal ngaal du. Kanko, saabe ko o yi'i seyo ina hedii mo duum, o muniyaa maayde dow leggal palaangal ngaal, o yawi semteende maggal. Joonin, imo joodowii gere nyaamo joodorgal laamu Laamdo.

³ Dum le, miilodon mo, kanko munyando nganyaandi luttu6e. Miilodon mo faa taa on tampu, taa berde moodon njoppa hoolaare mu66en. ⁴ Odon caloo hakke odon kaba e muudum, ammaa on kabaaka faa yiyam doggi tafon. ⁵ Yalla on njeggiti haala cembinooha ka Laamdo haaldi e moodon kaan, onon bi66e muudum naa? O wi'ii:

«Biyam, nde Joomiraado dartinii ma fuu, taa yaw dum.

Taa bernde maa metta si o felii ma.

⁶ Sabo Joomiraado dartinan mo horsini,

fiyan mo nanngiri biyum fuu.»*

⁷ Munyee dartaare ndeen. Inde holla Laamdo nanngirii on bi66e muudum. Biddo moy woni mo bammum dartintaa dum? ⁸ Si on ngalaa ley dartaare nde bi66e been fuu ndartintee ndeen fu, on nganaa bi66e goongalaa6e, on nganaa bi66e halal. ⁹ Woodi du, ko Baabiraa6e meeden adunaaru been ndartinannoo en duum, en teddinii 6e. Sakko Baaba meeden jom yonkiiji oon! Wanaa eden kaani jabande dum faa bura noon de mbuuren naa? ¹⁰ Baabiraa6e meeden ina ndartinannoo en no miilorii ina woodi faa booyti seeda tan. Ammaa Laamdo na dartina en faa kawten e muudum ley senaare muudum. Wo beydaari meeden dartinirta en. ¹¹ Wakkati dartingol fuu, ndakam walaa. Naawalla tan woodi. Ammaa caggal duum, ingol waddana jabu6e dartineede been fonnditaare e jam.

¹² Ndelle tinnee, cemmbindinon juude moodon tampude deen e koppii mon di ngalaa semmbe diin. ¹³ Moyyinanee koyde mon laabi dartiidi, faa taa koyngal layoowal seelta, ammaa ngal dada.

Sappagol taa neddo waasu moyyere Laamdo

¹⁴ Tinnee, pilodon wondude e yim6e fuu dow jam. Pilodon senaare, sabo si on ngalaa nde, on nji'ataa

* 12:6 Banndi 3.11-12.

Joomiraado. ¹⁵ Kilnee taa fay gooto yeccoo gada de hunngoo moyyere Laamdo ndeen. Kilnee taa neddo moodon laatoo hono dadol kaadungol. Sabo si yaltii fu, na raabira yimbe heewbe tooke muudum. ¹⁶ Kilnee taa fay gooto moodon laatoo jaahili naa mo walaa kulol Laamdo hono Isuwa ni. Kam sonni mawniraagu muudum faa heba ko nyaama nde wootere tan. ¹⁷ Odon anndi caggal duum, nde o yidunoo baabiiko barkina mo ndeen, o jabaaka. O waawaay waylitinde ko o wadunoo duum fay si o filorii dum e bojji.

¹⁸ Onon, on ngaraay to huunde waawnde meemeede hono no yimbe Israa'iila ngardunoo to waamnde Sinayi. Been kaa ngarii to yiite nyannunge e to cuddi tekkundi e nimre e henndu mawndu. ¹⁹ Be nanii fuufaango buututal e daande yuurunde dow kammu. Nanube daande ndeen been nyaagii taa beydaneefay kongol gootol no poti hulude. ²⁰ Sabo dey, be kunngake waawtude ko Laamdo yamiri toon duum nde wi'unoo: «Ko meemi waamnde ndeen fuu, fay si wo daaba, wardee kaaye.» ²¹ Goonga du, ko be nji'ata duum ina hulbinii faa Muusaa e hoore muudum wi'i: «Mi hulii sanne faa mido diwna.»

²² Ammaa onon, on ngarii waamnde Siyona. On ngarii ngalluure Laamdo buurdo

oon, dum woni Urusaliima gondoo dow kammu, to maleyka'en ujunaaje ujunaaje kawriti ina mbeltodoo. ²³ On ngarii e kawrital biibe arandeebe be inde mubben mbinndaa dow kammu been. On ngarii to Laamdo carotoodo yimbe fuu oon, on ngarii e yonkiiji fonnditiibe laatiibe hiibuube been. ²⁴ On ngarii to lisaa curoowo hakkunde yimbe e Laamdo ley amaana keso oon. On ngarii to yiyam makko mbiccaadam, ngaddadam kabaaru burdo kabaaru yiyam Haabiila njuppiidam daam woodde.

²⁵ Ndelle tinnee taa calanodon Kaaldoowo e moodon oon. Sabo salinoobe cappando dum'en dow leydi ga been ndadaay, sakko enen si en calanake cappanoowo en gondoo dow kammu oon. ²⁶ Arande, daande makko dimmbii leydi ndiin. Joonin kaa, o fodake dum do, o wi'i: «Mi dimmban ndi katin. De wanaa leydi tan, ammaa kammu e leydi fuu.»† ²⁷ Ko o wi'i «kilol gonngol katin» duum ina holla ko tagaa fuu dimmbete ittee, faa ko dimmbataako duum heddo kam tan. ²⁸ Ndelle wo laamu ngu dimmbataako kebeten. Saabe duum, njetten Laamdo, ndewren mo no weldata mo tawee e leeyinkinaare e kulol. ²⁹ Sabo Laamdo meeden na wa'i hono yiite halkoowe.

13

Haala waajuuji cakitiidi

¹ Keddodon e yidundurde, sabo on sakiraa6e. ² Taa njeebee jippinde weer6e, sabo wob6e ngadii noon mbeerni maleyka'en tawi anndaa yalla wo kam'en. ³ Miccitee uddaa6e hono wo on uddida e mu66en. Miccitee torraa6e du hono wo on torrida e mu66en.

⁴ Yim6e fuu teddina dewgal. Tilay aadi dewgal jogoree laabal. Sabo Laamdo saroto fijoobe won6e e dewgal e 6e ngalaa e dewgal fuu.

⁵ Cenndon ko'e mon e yidde buudi. Kennyitorodon ko njogidon, sabo Laamdo wi'ii:

«Abada mi yoppataa ma, abada mi yeebataako ma!»*

⁶ Saabe majjum, eden mbaawi haalude dum do dow hoolaare:

«Joomiraado woni balloowo kam, mi hulataa.

Dume neddo waawata wadude kam?»†

⁷ Miccitee ardiibe on, haalan6e on konngol Laamdo 6een. Miilodon dow no 6e njoodorii e nguurndam ma66e faa 6e ngadi nafaa, nyemmbiton goondinal ma66e ngaal.

⁸ Iisaa Almasiihu waylitataako: no worrunoo keenan ni, worri hannden, noon du worrata faa abada.

⁹ Taa nja6ee waajuuji feere di on mboowaa nanude mbosina hakkilooji mon. Ko 6uri woodde, semmbe berde mon yuura e moyyere Laamdo, wanaa e jamirooje

dow nyaamdu. Jamirooje deen nafaay jokku6e dum'en.

¹⁰ Eden njogii hirsirde teddinirteende Laamdo. Almaami'en golloobe ley hukum ceniido 6een ngalaa laawol nyaamude ko woni dow mayre. ¹¹ Sabo ley Tawreeta Muusaa, Almaami Mawdo na wadda yiyam kirsamaaji ley nokkuure 6urnde fuu senaade faa dam laatoo sadaka saabe hakkeeki. Ammaa teewuuji majji diin, wo yaasin hodorde toon mbuletee. ¹² Dum wadi de Iisaa du maayowi yaasin wuro faa senira yim6e yiyam muudum. ¹³ Ndelle, njalten tawowen mo yaasin wuro toon, ndonndoden semteende nde yim6e ndonndi mo ndeen! ¹⁴ Sabo to adunaaru ga en ngalaa ngalluure duumotoonde, ammaa eden piloo ngalluure waroore ndeen.

¹⁵ Ndelle, ko Iisaa rewrintini en e Laamdo duum, manen Laamdo wakkati fuu. Manoore ndeen wo sadaka jettooje, wo toni di cemtirtaa innude inde muudum. ¹⁶ Ammaa taa njeebee wadude ko woodi. Peccon ko njogidon. Sabo sadakaaji diin ina mbela Laamdo.

¹⁷ Downtanodon ardiibe on, njabanon dum'en, sabo ibe kaybi yonkiji mon. Be kaaltanowan Laamdo golle ma66e fuu. Accee 6e ngollira golleeji diin e seyo, wanaa e mettorgal. Sabo si 6e ngadirii

* 13:5 Fillitagol Tawreeta 31.6, Yosuwa 1.5 † 13:6 Jabuura 118.6.

dum mettorgal fu, nafataa on.

¹⁸ Miden njaaroo on du'aare. Miden tannyori berde amin pelaay min. Si goonga, muuyde amin woni jaarude no woodiri e huunde fuu.

¹⁹ Mido njaaroo on sanne ndu'anodon kam, yalla Laamdo ina hokka kam laawol mi warta e moodon law.

Baynundural

²⁰ Laamdo jom jam, kam iirtini Joomiraado meeden Iisaa, duroowo baali mawdo oon, iirtinii mo saabe yiyam makko tabintinoojam amaana duumiido oon.

²¹ Laamdo baawdo dum oon, hokku on ko woodi fuu, faa ngadon muuyde muudum. O wada e meeden ko welata mo saabe Iisaa Almasiihu. Teddeengal woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

²² Sakiraa6e, mido nyaa-goo on kettindoree waajuuji diin munyal, sabo ko mbinndanmi on do duum juutaa sanne.

²³ Mido anndina on sakiike meeden Timote yoppaama. Si o yaawii yottaade ga, mi wardan e makko to moodon, min nji'a on.

²⁴ Njowtee ardiibe on e seniibe been fuu. Sakiraa6e yuurube Itali been du ina njowta on.

²⁵ Hinney Laamdo wonda e moodon, on fuu.

Bataaki Yaakuuba

Jowtaango

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yaakuuba maccudo Laamdo, maccudo Joomiraado meeden Iisaa Almasihuu. Mido jowta on, onon laatii6e lenyi sappo e didi cankitiidi ley adunaaru.

Haala goondinal e hakkilantaaku

² Sakiraa6e am, nde tiidallaaji di kawtaa sii ngari ndaartindaade on fu, tiigoree dum fuu seyo manngo. ³ Sabo odon anndi si goondinal moodon ndaartindaama fu, dum riman munyal. ⁴ Ammaa, sanaa munyal mon yottoo faa laatodon hi6bu6e, sellu6e e goondinal 6e huunde fuu nyakaay.

⁵ Ndelle, si gooto moodon hakkillo muudum nyakii fu, naaro Laamdo, heban. Sabo Laamdo wo kokkoowo yim6e fuu faa wooda, tawa feldaay joomum ko naarii duum. ⁶ Ammaa sey joomum naaroroo goondinal tawee sikkitiraay, sabo cikkitiido ina nanndi e bempyye de henndu hooyata, ina soggi yaade. ⁷ Taa neddo ga'udo hono nii miiloo heban fay huunde to Joomiraado. ⁸ Wo o neddo jom berde didi. O andaa ko o jokkata: hannden to, jaango ga.

Haala talkaaku e danyal

⁹ Sakiike goondindo si tawii wo talkaajo fu, mantaroo ko Laamdo toowni dum.

¹⁰ Jom jawdi du, mantaroo ko Laamdo leeyini dum. Sabo jom'en jawdi paltorto hono pinndi ley ngesa. ¹¹ Si naange fudii, wulii fu, yoornan funngo ngoon. Pinndi ndiin saaman, nari mayri fuu yuwa. Hono noon du jom jawdi oon daylirta, golleeji di jokki fuu mbona.

Haala torraaji e jarribooje

¹² Barke woodanii neddo fuu munyudo ley tiidallaaji ndaartindotoodi dum. Sabo nde o ndaardaa o jarraado ndeen, o teddirirte kufune mo Laamdo aadii hokkude yidu6e dum, dum woni nguurndam nduumiidam. ¹³ Si neddo jarribaama, taa wi'a: «Laamdo jarribii kam.» Sabo fay gooto waawaa jarribaade Laamdo, woodi kam du, jarribataako fay gooto. ¹⁴ De ko woni dey, neddo ina jarribee si muuyde muudum bonde poodii dum, eytii dum. ¹⁵ Caggal duum, si muuyde bonde aawaama fu, ndiman hakke. De si hakke mawnii fu, riman maayde.

¹⁶ Sakiraa6e am horsu6e, taa accee mbosinedon. ¹⁷ Moyyere lobbere e dokkal ki6bungal fuu, to dow kammu yuurata, to Baabiiwo tagudo annooraaji kammu, mo waylitataako. O nandaa e dowkiiji baylitotoodi. ¹⁸ Saabe muuyde makko o wadiri en si66e makko, o rimitiniri en konngol makko goongawol faa laatoden artiibe e ko o tagi.

Haala nanude konngol Laamdo de jokka

19 Sakiraaḅe am horsuḅe, paamon: neddo fuu yaawa hettindaade, de taa yaawa haalude, taa yaawa tikkude. 20 Sabo tikkere 6ii-Aadama gollataa ko fonnditii yeeso Laamdo. 21 Ndelle, njoppee huunde fuu ko tuuni e ko boni, njaḅḅorodon konngol ngol Laamdo aawi e berde moodon ngool e leeyinkinaare. Ingol waawi hisinde yonkiiji moodon.

22 Woodi, taa kaadee e hettindanaade konngol ngool tan, ammaa ngadon ko ngol wi'i. Si wanaa noon, on kiilii ko'e moodon. 23 Sabo kettintoodo konngol de jokkaay ko ngol wi'i, ina wa'i hono yeewoowo hoore muudum e daandorgal de yi'a no yeeso mum worri. 24 Imo yeewa hoore makko, de si o dillii fu, wakkati gooto o yeggitan no o wa'i. 25 Ammaa neddo fuu taykotoodo yamiroore hiḅḅunde rimdinoore ndeen, si heddake e mayre fu, laatoto hono golliroowo konngol ngool, wanaa hono nanoowo tan de yeggita. Wo oon neddo barkintee e golle muudum.

26 Neddo fuu jogoriido hoore muudum wo diinanke lobbo, si tawii dawrantaa demngal muudum fu, hiilii hoore mum. Neddo oon le, walaa fuu ko nafata e diina muudum. 27 Diina laabuka ceniika yeeso Laamdo Baaba meeden kam woni: wallude rewḅe talkaabe ḅe goriraaḅe muḅḅen maayi e atiime'en ley billaare muḅḅen, e haybude

hoore muudum e tuundi adunaaru.

2

No jom jawdi e talkaajo fuu potiri e meeden

1 Sakiraaḅe am, onon goondinḅe Joomiraado meeden Iisaa Almasihu Jom teddeengal, taa ḅurdinee 6iḅḅe-Aadama. 2 Si jom jawdi gattudo hootonnde kanje e kaddule lobbe naatii kawrital mon, de talkaajo ḅorniido kaddule tuunde kam du naatii, noy ngadoton? 3 Si on teddinii ḅorniido kaddule lobbe oon, on mbi'ii dum «Jooda, inan joonnde lobbere», de mbi'udon talkaajo oon «Dara toon» naa «Jooda e leydi dakkol koyde am», 4 si on ngadirii noon fu, wanaa on cenndii hakkunde moodon naa? On laatake sarotooḅe ḅe miilooji bondi. 5 Sakiraaḅe am horsuḅe, kettindee! Talkaabe adunaaru ndu ḅeen, wanaa Laamdo subake ḅe faa ḅe laatoḅ danyuḅe goondinal, ḅe naata e laamu Laamdo mo Laamdo aadii hokkude yidube dum naa? 6 De onon kaa, on kuyfinii talkaabe ḅeen. Wanaa joomiraaḅe jawdi ḅeen torrata on naa? Wanaa kam'en njaarata on yeeso sariya naa? 7 Wanaa kam'en mbonkotoo Iisaa mo njogidon innde muudum lobbere oon naa? 8 Goonga, on ngadii ko woodi si tawii on njokkii yamiroore laamu Laamdo mawnde no Binndi mbiiri nde mbi'unoo: «Njidiraa

* 2:8 Lewinkooḅe 19.18.

gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»* ⁹ Ammaa si on burdinii bi66e-Aadama, on ngadii hakke. Yamiroore ndeen du na fela on ko mboofudon. ¹⁰ Goonga ni, si neddo jokkii jamirooje fuu, de woofi gootel majje tan, luttii jamirooje deen fuu. ¹¹ Sabo Laamdo biido «Taa jeenu», kam wi'i katin «Taa wadu war-hoore.» Si a wadaay jeenu, de a wadii war-hoore, a laatake boofudo jamirooje deen. ¹² Ndelle, kaaldon, ngolliron hono no yim6e sardete6e yamiroore rimdinoore kaani wadude ni. ¹³ Sabo si goonga, nde Laamdo sarotoo fu, yur-mataako neddo mo hollaay wob6e yurmeende. De jom yurmeende kaa, walaa fuu ko huldata sariya.

¹⁴ Sakiraabe am, si goddo wi'ii ina jogii goondinal de golle makko hollaay o goondinii fu, dume dum nafata? Goondinal ngaal waawaa hisinde mo. ¹⁵ Si tawii ada jogii sakiike gorko naa debbo de wo koldo naa wo jolbudo, ¹⁶ si gooto moodon wi'ii dum: «Yahu e jam! Laamdo holtine, nyaamne faa kaaraa,» tawee o hokkaay dum ko haajaa duum, dume dum nafata? ¹⁷ Goondinal e hoore muudum du wo noon worri: si ngal walaa golleeji kollooji ngal fu, ngal waatii.

¹⁸ De si goddo wi'ii ma: «Aan, wo a jom goondinal, miin, mi jom golle», ndeen,

mi jaaboto joomum, mi wi'a: «Hollam goondinal maa tawee waldaa e golleeji lobbi si ada waawi. Miin du mi hollirte golle am wo mi goondindo.» ¹⁹ Ada goondini Laamdo wo gooto naa? Gasii! De fay ginnaaji ina ngoondini dum de na ndiwna kulol! ²⁰ Aan pamdudo hakkillo! Ada haajaa holleede no goondinal ngal waldaa e golle fuu nafataa faa'e. ²¹ A miccitaaki no maami en Ibrahiima ndaardiraa wo ponnditiido saabe golle muudum, nde yowunoo biyum Isiyaaka e hirsirde ndeen naa? ²² A yi'ii goondinal Ibrahiima e golle muudum fuu ina hawri. Woodi du, golle makko hi66ini goondinal makko. ²³ Hono noon Binndi diin tabitiri nde mbi'unoo: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido», † faa o noddiraa gido Laamdo. ²⁴ Ndelle on nji'ii, wo e golle neddo ndaardetee wo ponnditiido, wanaa e goondinal muudum tan. ²⁵ Hono noon Rahabu, debbo woykuuru oon† du. O ndaardaa wo o ponnditiido saabe golleeji di o gollunoo, nde o jakkiti-noo nulaabe been, de o walli dum'en njaltiri laawol gonngol de ndadi. ²⁶ Goonga ni, hono no banndu ndu walaa yonki maayiri noon, goondinal ngal walaa golle du waatiri.

3

† 2:23 Fuddoode 15.6. † 2:25 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

Haala dawrande demngal muudum

¹ Sakiraaɓe am, taa heewɓe e moodon piloo laataade jannginoobe. Sabo oɗon anndi minen jannginoobe, sariya boofi amin buran sariya heddiibe fuu naawude. ² En fuu eden mboofa e laabi keewɗi. Si tawii ina woodi mo woofataa e ley haala muudum, oon laatii neddo kibbuɗo, baawɗo dawrande ɓanndu muudum fuu. ³ Si en ngadii labaale e kunndude pucci faa ɗi dowtanoo en fu, en ndawranan ɓalli majji fuu. ⁴ Ndaaree kabaaru laanaaji maayo du. Fay si idi mawni sanne, woodi keni nyanngudi ina kooya ɗi fu, wo ooncirgel pamarel tan oonyata ɗi, dorbotooɗo oon ina waawi jaarude ɗi do muuyi fuu. ⁵ Noon demngal du worri. Wo tergal pamaral e ɓanndu neddo, de ingal mantaroo kulle mawde. Ndaaree! Doccel yiite, no foti famɗude ni, ina waawi wulude ladde mawnde fuu.

⁶ Demngal du wo yiite. Ingal tummbii hakkunde ɓanndu, ingal heewi bonanda, ingal tuunina ɓanndu fuu. Ingal huɓɓiree yiite jahannama, ingal wula nguurndam meeden fuu. ⁷ Biɓɓe-Aadama ina mbaawi dawrande sii daabaaji fuu. Be ndawranii kulle ladde e pooli, faa e kulle ladooje e ko woni ley ndiyam fuu. ⁸ Ammaa demngal, fay gooto waawaa dawrande dum. Demngal dawrantaako, wo ngal baasi bonɗo. Ingal heewi tooke

barooje. ⁹ Kangkal njet-tirten Joomiraado Baaba meeden, kangal du kuɗirten yimbe tagaabe dow alhaali Laamɗo. ¹⁰ Hunnduko wooto yaltinta jettooje e kuddi fuu. Sakiraaɓe am, dum haanaa worrude noon. ¹¹ Yalla ildude wootere ina waawi wurtinde ndiyam mbeldam e kaadudam fuu naa? ¹² Sakiraaɓe: yalla yibbi ina waawi rimude ɓiɓɓe jaytun naa? Yalla cabiihi ina waawi rimude yibbi naa? Waawaa. Noon du ildude haadunde waawaa yaltinde ndiyam mbeldam.

Haala hakkillo yuurungo to Laamɗo

¹³ Si jom hakkillo e paamal ina woni hakkunde moodon fu, hollira dum joonde saahiinde e gollleeji gadiraafi heese e hakkilantaaku. ¹⁴ Kaa si tawii kiram kaadɗam naa yidde hoorem tan woni e berde moodon, taa mantoroɗon on jom'en hakkillo. Dum woni yeddude goonga. ¹⁵ Hakkillo ngo yuuraay to Laamɗo. Wo ley adunaaru do e muuyde yonki e to Seydaani ngo yuuri. ¹⁶ Sabo do kiram mbondam e yidde hoorem tan ngoni fu, doon jiiɓaare e siyiiji bonanda fuu tawetee. ¹⁷ Ammaa hakkillo yuurungo to Laamɗo, arande fuu, wo ngo laabungo. Woodi du, ingo wadda jam. Ingo heewi heese, ingo heewi newaare, ingo heewi yurmeende, ingo rima ko woodi. Ngo burdintaa yimbe. Naafikaaku walaa e maggo. ¹⁸ Wadoobe jam ina aawa

jam, de wo fonnditaare
laatantoo 6e tayri.

4

*No yidugol adunaaru laa-
torii wanyugol Laamdo*

¹ Toy bolwole e kalalaaji
gondi ley moodon diin yuuri?
Wanaa e muuyde moodon
bonde kabooje e ley berde
moodon di yuuri naa? ² Si
on muuyii huunde de on
kebaay, dum saabii odon
ngada war-hoore. Odon
kaasidoo de on kebataa
muuyde moodon, dum saabii
odon ndukida odon kaba.
On kebaay, sabo on nyaa-
gaaki Laamdo. ³ Odon
njaaroo de mbaason hebude,
sabo anniyaaji moodon wo
bondi. Odon piloo hebude
muuyde yonki moodon tan.
⁴ Onon jeenoobe! Yalla on
anndaa yidude adunaaru
wo wanyude Laamdo naa?
Ndelle, anniyido laataade
gido adunaaru fuu, wadii
hoore muudum ganyo
Laamdo. ⁵ Taa miilee Bin-
ndi diin wo bolum kaalata
nde mbi'unoo: «Laamdo
ina hirana ruuhu mo wadi
e meeden oon sanne.»
⁶ Ammaa, Laamdo ina
beydana en moyyere burnde
mawnude katin. Duum wadi
de Binndi diin ina mbi'a:
«Laamdo na salanoo mawnink-
iniibe,
de na hokka leeyinkiniibe
moyyere.»*

⁷ Ndelle, njabane Laamdo.
Calanodon Ibiliisa, ndeen
dillan to moodon law. ⁸ Battee
Laamdo, ndeen kam du

badoto on. Onon luttube,
laabinee juude mon. Onon
wadube berde didi, laabinee
berde mon! ⁹ Mettinee
berde mon, cunee, mbooyee.
Ngadon jaleede moodon bojji,
weltaare moodon du laatoo
cunu. ¹⁰ Leeyinkinee yeeso
Joomiraado, ndeen toownan
on.

¹¹ Sakiraa6e, taa fay
gooto moodon mbuyka ban-
ndum. Neddo fuu mbuykudo
bannum naa sarii dum,
mbuykii jamirooje Laamdo
deen, sarake jamirooje
deen. Si a sarake jamirooje
du, a dowtantaako de, a
wadii hoore maa carotoodo.
¹² Gooto tan woni kokkoowo
jamirooje, gooto woni Caro-
toodo: kam tan waawi
hisinde e halkude. Aan, wo a
moy faa carodaa gondo maa?

*No neddo haaniri wakkilde
Laamdo*

¹³ Joonin kettindee, onon
wi'oobe: «Hannden naa
jaango, min njahan ngallu-
ure maaniire e maaniire, min
ngada toon hitaande miden
luumoo, min keba tino.»
¹⁴ Si goonga, on anndaa
ko laatotoo jaango. Dume
woni nguurndam moodon?
Wo dum cuurki banguki
wakkatiyel gootel tan de
majji. ¹⁵ Inan ko kaannodon
wi'ude: «Si Joomiraado
muuyii, min mbuuran, min
ngolla huunde maani e
huunde maani.» ¹⁶ De joonin,
odon mawninkinoo, odon
mantoo. Mantoraade hono
nii fuu ina boni. ¹⁷ Ndelle,
si neddo faamii ko woodi ko

* 4:6 Banndi 3.34.

haani wadeede, de wadaay
dum fu, wadii hakke.

5

*Haala joomiraabe jawdi
bonbe golle*

¹ Joonin kettindee onon
joomiraabe jawdi, mboyee,
ngadon wullaango saabe
mettallaaji kewtotoodi on.

² Jawdi moodon nyolii,
kaddule moodon mooyii.

³ Kanje moodon e cardi
moodon fuunii. Puundi
ndiin laatantoo on seedaaku
bonanda moodon, nyaama
terde moodon hono no yiite
ni. On ndesanii ko'e moodon
jawdi ley balde cakitotoode.

⁴ On calake yobude gol-
loobe gese moodon njobdi
mu6ben. Inan, kettindee
bullaali ma66e! Joomiraado
jom baawde fuu oon nanii
bullaali tayoo6e gese mon
been. ⁵ On mbuurdii e muuy-
ooji moodon, on mbeltake
ley adunaaru ndu. On
paynii 6alli moodon hono
kulle, faa nyannde kirsetee.
⁶ On carake fonnditii6e
de mbardon dum'en. Fay
si kambe kaa, 6e nganaa
yeddoobe on.

No munyal nafirta

⁷ Woodi, sakiraa6e, mun-
yee faa Joomiraado wara.
Miilee dow demoowo, no
hedortoo faa leydi hokka
dum tayri korsundi. Imo
munya faa o he6a yuwoonde
arandeere e sakitotoonde.
⁸ Onon du munyee. Cemm-
bindinee berde mon, sabo
gartol Joomiraado 6adake.

⁹ Sakiraa6e, taa pelunduree,
faa ndadon sariya. Miccitee,
Carotoodo oon ina 6adii
sanne, imo darii e dammbu-
gal! ¹⁰ Sakiraa6e, miccitee
annabaabe haaldunoo6e
e innde Joomiraado been.
Munyal ma66e ley torra
ina laatanii on alhaali, faa
onon du munyiron noon.
¹¹ Eden mbi'a barke woodanii
tinniibe been. On nanii
haala tinnaare Ayuuba,
woodi du on nji'ii e ley
dum fuu no Joomiraado
fodoranii mo cakitte lobbe,
sabo Joomiraado wo keewdo
yurmeende, jom hinney.

¹² Ammaa aranel fuu, saki-
raa6e am, taa kunee: wanaa
hunoraade kammu,* wanaa
hunoraade leydi, wanaa
huunde wonnde. Ammaa
wi'ude «Ayyo» naa «A'aa» tan
ina heya, taa caamon ley
sariya Laamdo.

*Haala ɲaaraade Laamdo
dow goondinal*

¹³ Yalla won torriido e
moodon naa? O wada
du'aare. Yalla won ceyiido
e moodon naa? O yettira
Laamdo jimi. ¹⁴ Yalla won
nyawdo e moodon naa?
O nodda maw6e kawrital
goondin6e, de 6e ndu'anoo
mo, 6e ngatta nebbam
dow hoore makko e innde
Joomiraado. ¹⁵ Du'aare
du'oraande e goondinal
dannan nyawdo oon, Joomi-
raado umminan dum. Si
joomum wadiino hakke du,
yaafete. ¹⁶ Ndelle, kaalton
hakkeji moodon hakkunde
moodon, ngadunduron

* 5:12 Hunoraade kammu woni hunoraade Laamdo.

du'aare, yalla oḡon cellinee.
 Du'aare nedḡo ponnditiḡo
 ina jogii baawde wadude
 kulle mawde. ¹⁷ Annabi
 Iliyaasa wo nedḡo hono
 meeden. O wadirii du'aare
 e tinnaare taa kammu toḡa.
 De yuwoonde toḡaay e leydi
 faa wadi duuḡi tati e lebbi
 jeegom. ¹⁸ Caggal duum, o
 wadi du'aare katin yuwoonde
 toḡa. De Laamḡo jippini
 yuwoonde, leydi du fudini ko
 tayetee.

¹⁹ Sakiraaḡe am, si gooto
 moodon wosake laawol
 goonga, de godḡo wartirii
 ḡum fu, ²⁰ paamon gartirḡo
 mo e laawol oon hisinan
 yonki makko e maayde,
 mooytan hakkeeki makko
 keewḡi.

Bataaki Piyeer arandeehi

¹ Miin Piyeer nulaado Iisaa Almasiihu winndi batakki ki do yaade to moodon, onon be Laamdo subii, laatiibe jananbe e ley adunaaru ndu, sankitiiibe e leyde Ponta e Galaatiya e Kapadokiya e Aasiya e Bitiniya. ² Laamdo Baaba meeden subake on, anniyake laatodon yimbe muudum toon. Ruuhu muudum ina golla e moodon faa laatodon seniibe, faa dowtanodon Iisaa Almasiihu, laamniredon yiyam muudum mbiccaadam e moodon.

Laamdo beydan on moyyere e jam.

Haala jikke nguurndam nduumiidam

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Dow yurmeende makko mawnde o hokki en rimteede kesum saabe ummitagol Iisaa Almasiihu e hakkunde maaybe, faa keben jikke celludo. ⁴ Saabe jikke

oon eden kedii ndongu ngu Laamdo resani en dow kammu. Ndongu nguun mbonataa, tuunataa, buytataako. ⁵ Baawde

Laamdo na reeniri on saabe goondinal moodon faa hisina on. O segilake baginginde kisindam daam e wakkati cakitte adunaaru ndu.

⁶ Ley majjum odon keewi seyo, fay si tilsii berde mon

metta joonin ley wakkati seeda saabe torraaji feere feere. ⁷ Torraaji diin kollata goondinal moodon na selli. Hono no kanje taaynirtee e yiite faa ndaaree yalla wo dimo, onon du hono noon ndaartinortedon. Goondinal moodon du ina buri kanje sabo kanje heddataako. Caggal odon munyi torra, on njettete, on keban darja e teddeengal nyannde Iisaa Almasiihu banga. ⁸ On nji'aay dum de odon njidi dum. On nji'ataa mo joonin, ammaa odon ngoondini mo. Dum hebbini on seyo manngo faltiingo haaleede. ⁹ Odon ceyorii noon sabo on keban ko kedidon ley goondinal, dum woni kisindam yonkijji moodon.

¹⁰ Annabaafe pilake faamude kabaaru kisindam dam, be yamtindii dow majjam faa woodi. Be cappake moyyere nde Laamdo fodii hokkude on ndeen. ¹¹ Ruuhu Almasiihu gondo e ma6be oon anndinii be torraaji kewtotoodi Almasiihu e teddeengal jokkitoowal ngaal gilla wakkati majjum waraay. Annabaafe been pilake faamude moywarata e ndey dum wadata. ¹² Ammaa Ruuhu oon hollii be ko be mbaajotoo dum wanaa ko'e ma6be be mbaajantonoo, wo onon be mbaajantoo. Joonin du, waajotoobe Kabaaru Lobbo njottinii on kabaaru oon dow baawde Ruuhu Ceniido yuurudo dow kammu. Fay maleyka'en ina njidi faamude kabaaru oon sanne.

Haala joonnde seniinde

¹³ Saabe majjum, pindinon hakkillooji mon faa cegilanodon golle, nanngitodon! Njowon jikke moodon fuu dow moyyere nde Laamdo hokkoyta on nyannde Iisaa Almasiihu bangowi ndeen. ¹⁴ Laatodon 6i66e dwtaniibe Laamdo, taa njeccee e muuyde yonki de ngonnodon e muudum arande deen. Ndeen, on anndaano goonga. ¹⁵ Joonin kaa, laatee seniibe e huunde fuu ko ngadoton, hono no Laamdo noddudo on oon senorii ni. ¹⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laatee seniibe, sabo miin du wo mi ceniido.»*

¹⁷ Odon noddira Laamdo Baaba moodon. Kanko woni carortoodo mono fuu e golle muudum, o burdintaa yim6e. Ndelle kulee mo ley ko ngadoton fuu, faa do mbeerka moodon haadi e adunaaru. ¹⁸ Odon anndi on kab6itaama e nguurdam mon 6olam dam tawrudon baabiraabe moodon. Cootitaari ndimdindi on ndiin wanaa huunde timmoore hono cardi naa kanje. ¹⁹ Almasiihu wo laatiido jawgel kibbungel, ngel walaa malal. Oon soottitiri on yiyam muudum teddudam. ²⁰ Laamdo subake Almasiihu gilla joyyinaay adunaaru, ammaa e cakitte jamaanuui diin Laamdo 6anginii mo saabe moodon. ²¹ Wo saabe makko ngoondinirdon Laamdo. Laamdo ummintinii mo e

maayde de hokki mo teddeengal. Ndelle goondinal mon e jikke mon fuu ina njowii e Laamdo.

²² Dowtaare moodon goonga laamnii berde moodon he6a njidon sakiraa6e mon goondin6e, tawee naafikaaku fuu walaa. Ndelle njidunduree njinngu manngu dow berde laa6ude. ²³ Laamdo wadi aawdi e moodon de ndimtadon kesum. Aawdi ndiin wanaa timmoori, ndi timmataa abada. Kayri woni konngol Laamdo buurngol, duumiingol ngool. ²⁴ Sabo,

«Bii-Aadama wo hudo, dawla muudum du wo pinndi.

Hudo yooran, pinndi du solan,

²⁵ ammaa konngol Joomiraado ngool

duumoto faa abada.»†

Konngol ngool woni Kabaaru Lobbo mo mbaajadon oon.

2

¹ Saabe majjum, njoppon ko boni fuu: jamba e naafikaaku e haasidaaku* e nyoore fuu. ² No cukaloy keccoy muuyirta kosam endi inniraabe mu6ben ni, hono noon onon du haani muuyiron konngol Laamdo laa6ungol ngool, faa mawnon ley kisindam mon saabe maggol. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «on meedii hinney Joomiraado.»†

* **1:16** Lewinkoo6e 11.44-45, 19.2. † **1:25** Esaaya 40.6-8. * **2:1** Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa godfo he6a. † **2:3** Jabuura 34.9.

Haala hayre wuurnde e haala yimbe seniibe

⁴ Ngaree to Joomiraado. Kanko woni hayre wuurnde nde yimbe calii. Ammaa Laamdo suɓake hayre nde, ina horsini nde. ⁵ Onon du odon nga'i hono no kaaye buurde nyiɓirteede suudu seniindu ni. Wo on almaami'en seniibe, waddanoobe Laamdo sadakaaji teddinooji dum. Laamdo na jabira di saabe Iisaa Almasiihu. ⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Mi yowan hayre joyyinirde ley Siyona,
hayre suɓaande, horsunde.

Katin du goondindo nde fuu semtintaake abada.»[†]

⁷ Onon goondinbe, hayre ndeen ina horsi e moodon. Ammaa be ngoondinaay been, Binndi diin mbi'ii be:

«Hayre nde nyiɓoobe been calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.»[§]

⁸ Hayre ndeen na ferga yimbe,
na saabanoo dum'en boɓɓaade.»^{*}

Ibe pergoo e mayre sabo be calake rewude konngol ngool. Wo noon be podoranaa.

⁹ De onon kaa, wo on lenyol cuɓaangol, wo on almaami'en gollanoobe Kaananke oon, wo on lenyol ceniingol, wo on yimbe be Laamdo suɓanii hoore muudum. O suɓake on faa kaalon kabaaru moyyuki

makko, kanko noddudo on yuuwde e nimre warude e annoora makko kaayniido oon! ¹⁰ Arande on nganaano yimbe Laamdo, de joonin wo on yimbe muudum. On keɓaayno yurmeende makko, joonin kaa on keɓii.

Haala dowlanaade hooreebe

¹¹ Sakiraaɓe am horsuɓe, wo on hobbe, yimbe jananbe ley adunaaru ndu. Saabe majjum, mido waajoo on, mbodɗodon muuyde yonki, sabo wakkati fuu ide piloo halkude yonkiiji moodon. ¹² Ngadee needi hakkunde yimbe be ngoondinaay been. Si on ngadii noon fu, fay si be peldi on ko boni, be nji'an golleeji moodon lobbi, de be teddina Laamdo nyannde bangani be.

¹³ Njaɓanee kaanankoobe been fuu saabe Joomiraado, gilla e kaananke burɗo toowde, ¹⁴ faa e hooreebe nelaabe muudum. Sabo kaananke nelii be faa jukkoo wadoobe ko boni, de yetta wadoobe ko woodi. ¹⁵ Sabo ko woni muuyde Laamdo dey, muɓɓiron kunndude fuuybe majjuɓe e golleeji moodon lobbi. ¹⁶ On ndimdinaama, ammaa kaybee taa ndimaaku moodon saabanoo on gollude ko boni. Ngorrón no maccuɓe Laamdo ni. ¹⁷ Teddinee yimbe fuu, njidee sakiraaɓe goondinbe been, kulee Laamdo, teddinee kaananke mawdo oon.

[†] 2:6 Esaaya 28.16. [§] 2:7 Jabuura 118.22. ^{*} 2:8 Esaaya 8.14.

Haala jokkude Iisaa Almasiihu

¹⁸ Maccu6e, dōwtanee joomiraa6e moodon, teddion dum'en, wanaa joomiraa6e moodon lobbu6e newiibe 6een tan, ammaa fay oonyiibe 6een du. ¹⁹ Sabo neddo mo toonyaaki, si torraama de munyiri saabe miilaade Laamdo fu, wadfi ko woodi. ²⁰ Si tawii a toonyiido de munyudaa piide fu, teddeengal fuu walaa e majjum. Ammaa si on ngollii ko woodi de munyudon torraaji saabe duum fu, Laamdo ina yidi dum. ²¹ Dum Laamdo noddiri on, sabo Almasiihu torriraama saabe moodon. O hollii on laawol faa njokkon koyde makko. ²² Abada o luttaay, abada hunnduko makko du wurtinaay fewre. ²³ Nde 6e njennunoo mo ndeen, o yennitaaki 6e. Nde 6e torrunoo mo ndeen, o yomnitaaki 6e e haala. O hedorake 6e Laamdo carortoodo laabal oon. ²⁴ Almasiihu e hoore muudum ronndorake hakkeji meeden e banndu muudum dow leggal palaangal, faa maayanen hakkeji, mbuuranen fonnditaare. On ndannaama saabe barme makko. ²⁵ Arande, wo on baali majjudi, joonin kaa on ngartii to Duroowo kayboowo yonkiiji moodon.

3

Haala mboodirka hakkunde goriyo e deekiiyo

¹ Hono noon onon rew6e du, dōwtanee goriraa6e moodon. Ndeen si wo66e

ma66e nganaa jokku6e kongol Laamdo fu, golle mon ina waawi waylitinde 6e, tawee fay haala wadaay. ² Be nji'an no ngorrudon e laabal e yaage. ³ Taa nyaayo moodon laatoo nyaayo yi'eteengo: moorli, sodaade e bornaade kaddule njardude. ⁴ Tinnee e sodagol cuudiingol faa berde mon codoroo jam e heese, dum woni sodagol ngol timmataa. Ngool woni sodagol korsungol to Laamdo. ⁵ Arande, wo noon rew6e seniibe nyaayirannoo, yowu6e jikke mu6ben e Laamdo 6een. Be njabanii goriraa6e ma66e, ⁶ hono no Saaratu dōwtoranii gorum Ibrahiima faa ina noddira dum joomum ni. Si on ngollii ko woodi de on accaay fay huunde hul6ina on fu, on laatake 6i66e makko, kanko Saaratu.

⁷ Onon wor6e du, ko ngondoton e deekiraa6e mon fu, paamon debbo fotaa e gorko sembe. Teddinee 6e sabo onon e ma66e fuu on kawtu moyyere, dum woni nguurndam ngoongalajam. Ngadiron noon, taa fay huunde hada du'aawuuji mon njaabeede.

Haala torreede saabe laawol lobbol

⁸ Ko jokkiti dey, on fuu laatee hakkillo wooto, moyyunduron, njidunduron njinngu sakiraagu, njurmunduree, leeyinkinodon. ⁹ Taa njomnitodon ko boni, taa njennitee jennudo on. Ammaa mbarkinon joomum,

sabo wo duum Laamdo noddiri on, faa hokka on barke. ¹⁰ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Jidufodo heddoraade nguurn-
dam lobbam
e nyalaade belde fuu,
nannigita demngal muudum e
ko boni,

nangga hunnduko
muudum e pene,
¹¹ woddoo ko boni, wada ko
moyyi,
filoo jam de tinnoo e ma-
jjam.

¹² Sabo Joomiraado ina
ndaara fonnditiibe,
ina hettindoo du'aawuuji
mu66en,
de na salanoo wadoobe ko
boni been.»*

¹³ Dum le, moy wadata on
ko boni si on tinnake e ko
woodi? ¹⁴ Ammaa si tawii on
torraama saabe fonnditaare
fu, barke na woodani on.
Taa kulee yimbe been, taa
hakkillooji moodon mbemm-
boo. ¹⁵ Teddinee Almasiihu e
berde moodon: wo o ceniido,
wo o Joomiraado meeden.
Wakkati fuu, tawa odon
cegilanii jaabaade neddo fuu
yamudo on sabaabu jikke mo
ngondon e muudum oon.

¹⁶ Njaaborodon be heese
e yaage, tawee walaa fuu
ko berde moodon peldata
on. Ndeen yimbe buykoo6e
golleeji moodon lobbi saabe
Almasiihu been cementan dow
majjum.

¹⁷ Torreede e ley golleeji
lobbi, si tawii wo dum
muuyde Laamdo, furi tor-
reede e ley golleeji bondi.
¹⁸ Sabo Iisaa Almasiihu e

hoore muudum maayii saabe
hakkeeki yimbe jamaanuui
fuu nde wootere faa abada.
Ponnditiido oon maayanii be
ponnditaaki been, faa o yaara
en to Laamdo. Fodde banndu,
wo o baraado, de o ummitiido
e Ruuhu. ¹⁹ Wo e baawde
Ruuhu oon du Iisaa yaari
waajowii yonkiiji uddaadi
ley kasu. ²⁰ Yonkiiji diin luttii
Laamdo e jamaanu Nuuhu.
Tawi Laamdo munyanii di
sanne, nde Nuuhu sehannoo
laana muudum mawka kaan
ndeen. Yimbe seeda naati de
kisi e ndiyam daam, njeetato
tan. ²¹ Dum fuu dum wadii faa
dum holla lootagal batisima
gilla waraay. E ley maggal
on kisii saabe ummitagol
Iisaa Almasiihu. Lootagal
batisima ngaal wanaa ittude
tuundi banndu, ammaa wo
amaana mo neddo nanngidi
e Laamdo e bernde laa6unde.
²² O yeentowii dow kammu,
imo joodii gere nyaamo
Laamdo. Imo laamii ma-
leyka'en e kaanankoo6e e
jogii6e baawde fuu.

4

Haala nguurndam kesam

¹ Almasiihu yarii torra ley
banndu muudum. Ndelle
onon du kooyon anniya
hono no makko ni, cegi-
lanodon torra. Sabo si neddo
torraama ley banndu fu,
seedii e hakkeeki. ² Ndeen
selan jokkude muuyde terde,
de jokka muuyde Laamdo
haddi nguurndam muudum
fuu. ³ Nguurndam moodon
paltiadam daam heyii on,

* 3:12 Jabuura 34.13-17.

on ngadiino ko yimbe 6e anndaa Laamdo been njidi fuu. On mbuurdii e rafi semto e muuyde terde e sulagol e fijirde bonnde e yarngo bonngo e dewal tooruji nyiddiniingal. ⁴ Ko celudon tawdeede e ma66e e ley gollleeji cemtiniidi cattudi duum haaynake 6e sanne, duum wadi de i6e mbonkoo on. ⁵ Ammaa 6e ndaroyto yeeso Laamdo, cegilaniido saraade wuur6e e maay6e fuu oon. ⁶ Dum wadi de fay maay6e 6een kaalanaa Kabaaru Lobbo oon. Ndeen, fay si 6e caraa sariya maayde hono no yimbe fuu, 6e mbuuran ley ruuhu hono no Laamdo wuuri ni.

⁷ Timmoode huunde fuu 6adake. Ndelle, kakkilon, nanngitodon, faa keddodon e du'aare. ⁸ Ko artii dum fuu, njidunduron sanne, sabo njinngu na sudda hakkeji keewdi. ⁹ Mono fuu jaba weeraneede tawee on njormaaki dow majjum.

¹⁰ Mono e moodon fuu hebii dokke feere feere. Ngolliron dokke deen faa nafon wo66e, hono no kawjotoodo lobbo, kalfinaado moyyere Laamdo heewnde sifa. ¹¹ Kaaloowo ley kawrital fuu, ina haani haalude haalaaji Laamdo. Golloowo fuu, ina haani gollirde semmbe mo Laamdo hokki dum oon. Dum fuu wo faa Laamdo teddinee e ley huunde fuu, teddiniree saabe Iisaa Almasiihu. Wo teddeengal e baawde ngoodan Iisaa Almasiihu faa

abada abadin! Aamiina.

Haala seyaade ley torraaji

¹² Sakiraa6e am horsu6e, taa torra ndaartindotoodo on naawdo hono no yiite oon haaynoo on, hono wo dum huunde nde haanaa laataade. ¹³ Ammaa ceyee sabo ko kawtudon e Iisaa Almasiihu torraaji joonin duum, faa ceyodon sanne ley ilinaali nde teddeengal makko 6angi.

¹⁴ Si on kuyfinaama saabe innde Almasiihu, barke na woodani on. Sabo Ruuhu tedduo, dum woni Ruuhu Laamdo, ina woni dow moodon. ¹⁵ Taa fay gooto moodon torree saabe wadii war-hoore maa wujjii maa wadii ko boni maa naatii ko walanaa dum. ¹⁶ Ammaa si gooto moodon torraama saabe wo Almasiyankeejo fu,* taa semtira dum, njettee Laamdo saabe innde ndeen.

¹⁷ Joonin wakkati mo Laamdo fuddata saraade yimbe yottake. To yimbe rewo6e mo been o fuddirta. Si sariya oon fuddirii en enen, noy timmirta e dow 6e njokkaay Kabaaru Laamdo Lobbo 6een? ¹⁸ Binndi diin mbi'ii:

«Si hisinde fonnditiibe tiidii, dum hewtotoo yeddu6e

Laamdo e luttu6e?»†
¹⁹ Ndelle si wo nii dum worri, neddo fuu torraado ley muuyde Laamdo halfina hoorem e Tagudo koolniido oon, heddo e wadude ko woodi.

* 4:16 Almasiyankeejo ina fiirta jokku6o Almasiihu. † 4:18 Banndi 11.31.

5

Haala waaju yaade to mawbe

¹ Mido waajoo mawbe wondube e moodon been dumdo, sabo miin du mi mawdo, mi seedakeno torraaji Iisaa Almasiihu, mi tawdete e teddeengal banganoyteengal ngaal du. ² Nduron coggal ngal Laamdo halfini on ngaal. Kaybon ngal. Taa ndurdon ngal tilay, ammaa ndurdon ngal yardaamuye no Laamdo yidiri ni. Taa ndurdon ngal faa kebon kaalisi tan, ndurdon ngal e semmbe berde mon. ³ Taa ndooldee coggal ngal Laamdo halfini on ngaal, ammaa ngadon alhaali lobbo e maggal faa ngal jokka. ⁴ Ndeen si Duroowo mawdo oon bangoonii, on keban kufune teddeengal mo bonataa abada.

⁵ Hono noon onon jokolbe, njabee yamiroore mawbe. On fuu, ngondon e leeyinkinaare hakkunde moodon, sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laamdo na salanoo mawninkiniiibe,
de na hokka leeyinkiniiibe moyyere.»*

⁶ Ndelle, leeyinkinane Laamdo jom semmbe oon, faa toowna on si wakkati cubaado oon yotake. ⁷ Paddee kaabbu-ko'uujji moodon diin fuu yeeso Laamdo, sabo imo hakkilani on.

⁸ Ndeentee, kakkilon! Sabo ganyo moodon Ibiliisa ina wada yaha-warta hono no

laddeeru yolbundu ni, ina filoo mo nyaama. ⁹ Kabdon e mayru, tinnodon e goondinal moodon, sabo odon anndi sakiraabe moodon sankitiibe e adunaaru ndu been, kam'en du ina ngondi e torraaji diin.

¹⁰ Nde torradon faa booyti seeda fu, Laamdo jom hinney fuu, noddudo en faa ngonden e teddeengal muudum du-umiingal ley kawtal Iisaa Almasiihu, kam hiibinta on. Kam darnata on, sellina berde mon, tabintina on. ¹¹ Wo baawde ngoodan mo faa abada! Aamiina.

Baynundural

¹² Silas mo tiigoriimi wo sakiike koolniido walli kam winndande on bataaki ndaabi ki, faa mi sellina berde mon, mi hokka on tannyoral: kabaaru mo mbinndumi oon wo hinney Laamdo goongaajo. Keddodee e majjum!

¹³ Kawrital goondinbe gonngal Baabiila, ngal Laamdo subii no suborii on ni, ingal jowta on. Marku biyam oon du ina jowta on.

¹⁴ Njowtunduron jowtaali gondudi e njinngu.

Jam wonda e moodon, onon hawtuube e Iisaa Almasiihu been fuu.

* 5:5 Banndi 3.34.

Bataaki Piyeer didabi

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Simon Piyeer. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi nulaado muudum. Mido jowta on, onon hebu6e goondinal korsungal hono ngal amin ngaal saabe fonnditaare Iisaa Almasiihu, Laamdo meeden kisinoowo en oon. ² Laamdo hebbin on moyyere e jam e ley ko anndudon mo duum, e ko anndudon Joomiraado meeden Iisaa duum.

*No goondinbe kaaniri wu-
urdude e kulol Laamdo*

³ E baawde Joomiraado kebirden huunde fuu ko kaajaden, faa mbuurden e kulol Laamdo. En kebirii dum saabe ko annduden Laamdo, noddirdo en teddeengal muudum e moyyuki muudum oon. ⁴ E ley teddeengal makko e moyyuki makko o hokkii en amaanaaji korsudi, mawdi sanne. O wadanii on di faa ndadon bonanda kalkoowo mo muuyde bonde ndimi gondo e adunaaru ndu, de kawton e Laamdo alhaali. ⁵ Saabe duum, tinnodon faa wooda, beydon e dow goondinal moodon ngaal moyyuki, e dow moyyuki kiin anndal, ⁶ e dow anndal ngaal nanngitaare, e dow nanngitaare ndeen munyal, e dow munyal ngaal kulol Laamdo, ⁷ e dow kulol Laamdo ngool yidugol sakiraa6e, e dow yidugol sakiraa6e ngool,

njinngu kuu6ungu. ⁸ Si sifaaji lobbi di ina ngoni e moodon, woodi na beydoo, di kadan on laataade waatube berde be nafataa e ley anndugol moodon Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Sabo neddo fuu mo sifaaji diin ngalaa e muudum wo bumdo naa pamdu6o jiide, sabo yeggitii Laamdo laabinii dum e hakkeeki muudum paltiidi diin.

¹⁰ Ndelle sakiraa6e, onon kaa, tinnoree no mbaawrudon fuu e tabintinde noddaango ngo Laamdo noddi on to muudum ngoon, e ko o subii on duum du. Sabo si on ngadii dum on pergataako abada! ¹¹ Hono nii Laamdo jab6ortoo on e teddeengal manngal de naaton laamu Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en nduumiingu.

¹² Ndelle, fay si tawi odon anndi kulle deen, odon keddii e goonga mo kebudon oon, mi miccintinan on de wakkati fuu. ¹³ Mi yi'ii ina tilsi mi findina hakkillooji moodon faa miccitodon dum si mido heddii mido foofa. ¹⁴ Sabo mido anndi mi 6ooyataa e adunaaru katin, dow no Joomiraado men Iisaa Almasiihu holliri kam ni. ¹⁵ Ndelle mi wadan ko mbaawumi fuu, faa si mi dillii adunaaru fu, odon mbaawa miccitaade kulle deen wakkati fuu.

*No haala annabaabe dow
Almasiihu tabitiri*

¹⁶ Nde min anndinnoo on garol Joomiraado men Iisaa Almasiihu e baawde muudum ndeen, min

njokkaay fillaaji nyeenyudi. Gite amin jaati min njiiri manngu makko! ¹⁷ Laamdo Baabiiwo hokkii mo teddeengal e darja. Wakkati oon daande Laamdo jom darja mawdo oon hewtii mo, de wi'i: «O wo Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.» ¹⁸ Daande ndeen yuurii dow kammu. Minen e ko'e amin, min nanii nde, sabo wakkati oon miden ngondi e makko dow waamnde seniinde toon.

¹⁹ Dum fuu beydani min katin tannyorde ko annabaabe been kaalnoo duum. Ndelle sanaa ngatton hakkillooji moodon e dow majjum, sabo haalaaji ma66e ina nga'i hono lampal jaynoowal ley nimre, faa pooyngol yayna, de hoodere fajiri jalba ley berde moodon.* ²⁰ Aranel fuu, paamon ko winndaa ley dewte annabaabe duum fuu yuuraay e ko'e mu66en. ²¹ Sabo fay nde wootere konngol annabaabe yuuraay e muuyde sii-Aadama, ammaa wo Ruuhu Ceniido wadi de annabaabe been kaalti konngol yuurungol to Laamdo ngool.

2

Haala annabaabe fewree6e e halkere mu66en (Yahuuda 4-13)

¹ No annabaabe fewree6e ngorrunoo e ley lenyol Israa'iila ngool ni, hono

noon waajotoo6e fewree6e ngorroyta e ley moodon. Be cornan e ley moodon jannde fewreere halkoore. Be njeddan fay Joomii 6e coodudo 6e oon. Hono noon 6e poodiranta ko'e ma66e halkere yaawunde. ² Heew6e njokkan e rafi semto ma66e ngoon. Saabe ma66e laawol goonga ngool mbonkete. ³ Eelgal* ma66e waddanan 6e haalde pene faa 6e luumtoroo on. Ammaa jukkungo ma66e saraama 6ooyii, halkere ma66e ina doomi 6e.

⁴ Miccitodon, Laamdo accaay maleyka'en luttunoo6e been. Ko o wadi dey, o geyyirii 6e callali, o faddi 6e ley nimre jahannama faa nyannde darngal. ⁵ Miccitodon du, o accaay adunaaru arandeeru nduun. Ko o wadi dey, o reenii Nuuhu baajotoodo fonnditaare oon e yim6e njeddo wo66e, de o wayli ilam tuufaandu faa halki adunaaru yeddundu mo nduun. ⁶ Laamdo sarii gure didi Sodoma e Gomoora. O halkirii dum'en yiite faa laatii ndoondi, faa de laatanoo yeddoo6e mo waroo6e fuu maande ko hewtata dum'en. ⁷ E ley majjum, o dannii Luudu ponnditiido oon. Bernde muudum metti saabe gollleeji bon6e been cementiniidi. ⁸ Wo o kodudo hakkunde bon6e been, o ponnditiido. Bernde makko laa6unde ndeen ina metta nyalooma pindo fuu

* **1:19** Hoodere fajiri ndeen woni Almasiihu, jaynoowo ley berde goondin6e dum.

Ndaaree Holleede Yuhanna 22.16. * **2:3** Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

saabe golleeji ma66e bondi di o yi'ata e di o nanata.

⁹ Dum fuu ina holla Joomiraado ina waawi reenude dwtaniibe dum been e ndaartindooje, ina waawi katin resande oonyiibe been jukkungo faa nyannde darngal, ¹⁰ sakko doggoobe caggal muuyde terde tuunde, huyfinbe hoorewaaku Joomiraado been.

Waajotoobe fewreebe been cemtataa, ina mawnitoo, be kulataa mbonkaade teddube wonbe dow kammu. ¹¹ Ammaa maleyka'en ina buri be semmbe e baawde, de fay e noon mbonkataako teddube been faa kiitoo dum'en yeeso Joomiraado. ¹² De yimbe been kaa, i6e nanndi hono daabaaji ladde di ngalaa hakkillo, jokkooji taguui mu66en, dimiraadi faa nanngée, mbaree. I6e mbonkoo ko be anndaa. Laamdo halkiran be hono no daabaaji ladde diin kalkirtee ni. ¹³ Be torrii wobbe, woodi kambe du be keban torra faa laatoo njobdi ma66e. I6e ceyoroo muuyde terde ma66e bonde fay ley nyalooma. Si be njooddake e moodon e ley kawrital nyaamdu, i6e ceyoroo jamba ma66e. I6e laatanii on gacce e laru†. ¹⁴ Be tampataa yeewude rewbe wobbe, be celataa wadude junuuba. Mo goondinal muudum walaa semmbe fuu, be nanngiran dum e eytooje. Berde ma66e

wo boowde eelgal. Wo be bi66e hudaabe. ¹⁵ Be celii laawol ponnditingol ngool, be majjii saabe ko be njokki laawol Balaama† bii Bosora, jidudo yobeede faa wada ko boni. ¹⁶ Ammaa annabaajo oon felaama dow hakke muudum, sabo araawa mum haaldii e muudum e daande neddo de hadi dum wadude puuyndam.

¹⁷ Waajotoobe fewreebe been wo bulli di ngalaa ndiyam, wo be duule de hendu soggata, nimre burnde fuu ni66ude be ndesanaa. ¹⁸ I6e piloo jarribaade yimbe e dow haalaaji mawdi boli. I6e nawtoroo muuyde terde cemtiniide faa be eyta yaltube ko 6ooyaay hakkunde majju6e. ¹⁹ I6e aadanoo dum'en ndimaaku, tawee kambe e ko'e ma66e, wo be maccube bonanda. Sabo mono fuu wo maccudo ko jaalii dum. ²⁰ Ina waawi taweede be ndadirii e tuundi adunaaru saabe anndude Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon. Ammaa si be njeccake e mayri katin faa ndi jaalii be fu, cakitte ma66e buran arane ma66e bonde. ²¹ Si be anndaano laawol fonnditaare ngool faa'e fu, duum buri ko be anndi ngol faa woodi de be tottitii yamiroore seniinde nde be kebunoo. ²² Ko hewti be duum laamnii bandol ngol: «Rawaandu nyaamtan tuure muudum.» Wi'aama katin: «Ngiroowu lootaangu

† 2:13 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

‡ 2:15 Balaama jannini kaananke wuro wi'eteengo Mowap oon jarribaade Israa'iilankoo6e faa be naata ley jeenu e dewal tooruui.

talloto e loope.»

3

Haala gartol Joomiraado

¹ Sakiraaḅe am horsuḅe, bataaki ki woni diḁabi ki mbinndanammi on. E ley diḁi diin fuu, mido filoo miccinde on kabaaru o, faa hakkillooji moodon beydoo miilaade ko laabi. ² Mido yidi miccinde on haalaaji di annabaaḅe seniibe kaalnoo arande, kam e yamiroore Joomiraado meeden kisinoowo en nde nulaaḅe mon njannḁini on. ³ Artee annudde dum do: e balde cakitotoode deen, jalnortooḅe yimḅe jokkuḅe muuyde terde muḅḅen ngarowan. Be njalnorto on, ⁴ ḅe mbi'a: «Noy amaana gartol makko oon laatorii? Sabo gilla maamiraaḅe men maayi faa joonin, huunde fuu ina worri e alhaali muudum hono no worrunoo gilla e fuddoode adunaaru ni.» ⁵ Iḅe anniyii yeggitinde Laamdo tagirii kammu e leydi fuu konngol muudum. Illa ko ḅooyi o tagirii leydi ndi ndiyam, ndi yaltii ley ndiyam. ⁶ Katin du, Laamdo halkirii adunaaru ndu ndiyam nde wadunoo ilam tuufaandu. ⁷ Wo e konngol makko ngool du, kammu e leydi do ngonden e muudum joonin ndesanaama yiite faa nyannde darngal. Wakkati oon yedduḅe Laamdo ḅeen kalkete.

⁸ Sakiraaḅe am horsuḅe, taa njeggiton goonga gooto

o: to Joomiraado, nyalooma gooto ina wa'i hono no duubi ujunere ni, de duubi ujunere du ina nga'ani mo hono no nyalooma gooto ni.* ⁹ Joomiraado hanndintaa tabintinde amaana muudum no yimḅe woḅḅe miilortoo ni. Wo o munyando on tan, sabo o yidaa fay gooto halka. Ko o yidi dey, yimḅe fuu ngarta to makko, tuuba. ¹⁰ Ammaa nyannde gartol Joomiraado ndeen juhan en hono no gujjo juhirta ni. Wakkati oon, kammu o timmiran sawtu mawdo. Kulle kammunkooje fuu kalkan ley yiite. Leydi ndi e golleeji gondi e muudum fuu banginte, caree.

¹¹ Ndelle si tawii dum fuu hono noon dum halkirta, ina tilsi njokkon laawol ceniingol, mbuurdon e kulol Laamdo! ¹² Ina tilsi laatodon hediiḅe nyalaande Laamdo ndeen, laatodon flotooḅe nde wara law! Nyannde ndeen, kammu huḅḅan halka, kulle kammunkooje fuu taayan ley yiite. ¹³ Ammaa eden kedii ko Laamdo aadii: kammu keso e leydi keyri do fonnditaare tawetee.†

¹⁴ Ndelle, sakiraaḅe am horsuḅe, e ley ko kedidon kulle deen duum, tinnee faa Joomiraado tawa on e jam, tawa on ngalaa tuundi, on ngalaa laru. ¹⁵ Paamon munyal Joomiraado meeden ngaal ina hokka on laawol heḅude kisindam. Noon saki-

* 3:8 Jabuura 90.4. † 3:13 Esaaya 65.17, 66.22, Holleede Yuhanna 21.1.

ike meeden Pool korsudo oon winndirani on, no Laamdo hokkiri mo hakkilantaaku ni. ¹⁶ Ley batakiiji makko diin fuu, imo winndira hono nii dow haala kaan. Batakiiji makko diin ina njogii haalaaji di maanaa mubben tiidi faamude, di yimbe famdube jannde e be ngalaa semmbe ley goondinal mbaylitata maanaa muudum. Wo hono noon du be ngadirta e nokkuuje godde ley Binndi diin. Be ngaddanan ko'e ma66e halkere.

¹⁷ Ammaa onon sakiraa6e am horsu6e, sabo on kumpitaama dum gilla joonin, ndeentee taa bon6e been njaara on e majjere mubben de ceedon e semmbe mon ley goondinal. ¹⁸ Mawnon e anndude Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en, mawnon e moyyuki muudum. Teddeengal woodan mo gilla joonin faa abada! Aamiina.

Bataaki Yuhanna arandeehi

Haala Konngol kokkoowol yimbe nguurndam

¹ Miden mbinndana on e dow gondo gilla fuddoode oon. Min nani haala makko, min njiirii mo gite amin, min taykake mo, min meemirii mo juude amin. Kanko woni Konngol kokkoowol nguurndam.* ² Nguurndam daam banginaama, min nji'ii dam, miden ceedoo haala majjam. Nguurndam nduumiidam ngondam do Baabiiwo dam min banginanaa, wo dam min kaalanta on haala muudum. ³ Ndelle, ko min nji'i e ko min nani duum min kaalanta on onon du, faa kawton e amin e ley kawtal Baabiiwo e Biyum Iisaa Almasiihu. ⁴ Dum min mbinndanta on, faa seyo meeden hi66a.

Haala wuurude ley annoora

⁵ Inan kabaaru mo min narri Almasiihu, mo min kaalanta on haala muudum oon: Laamdo wo annoora, nimre fuu walaa e muudum. ⁶ Si en mbi'ii en kawtu e makko, de tawee e nimre ngonden, en penii, goonga walaa e golle meeden. ⁷ Ammaa si e annoora mbuurden hono no o worri e annoora kanko e hoore makko ni fu, ndeen eden

ngoodi kawtal hakkunde meeden. Katin du yiyam Biyiiko Iisaa na laabina en e hakkeji fuu.

⁸ Si en mbi'ii en ngalaa hakkeji, en kiilii ko'e meeden, en ngaldae e goonga. ⁹ Ammaa si en kaaltanii Laamdo hakkeji men, o yaafoto en, o laabina en e hakkeji fuu. Sabo kanko, wo o koolniido, ponnditiido. ¹⁰ Si en mbi'ii en ngadaay hakke, en ngadii Laamdo wo penoowo, konngol makko du naataay e meeden.

2

No Almasiihu laatorii ballo meeden

¹ Bikkoy am, mi winndanii on dum faa taa ngadon hakke. Ammaa si goddo wadii hakke, eden ngoodi curoowo to Baabiiwo, oon woni Iisaa Almasiihu ponnditiido oon. ² Kanko laatii kirsamaari ittoori hakkeji* meeden. Wanaa hakkeji meeden enen tan, de wo hakkeji yimbe adunaaru fuu.

Haala yidundurde

³ Ko hollata en eden anndi Laamdo dey, wo haybude jamirooje muudum. ⁴ Biido «mido anndi mo» tawa haybataa jamirooje makko, joomum wo penoowo, walaa e goonga. ⁵ Ammaa kaybudo konngol Laamdo ngool, njinngu Laamdo ina hi66i e muudum jaati. Nii annditirten eden ngoni e makko.

* **1:1** Aayaare nde ina haala kabaaru Iisaa Almasiihu. Ndaaree Linjiila mo Yuhanna 1.1-18. * **2:2** Haala kirsamaari kaan, e geresankooore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimbe e Laamdo du.

⁶ Biido ina woni e makko, ina haani wuurda no Almasiihu wuurdunoo ni.

⁷ Sakiraaɓe am horsuɓe, ko ngonumi mido winndana on duum wanaa yamiroore heyre. Wo yamiroore ɓooynde nde keɓdon gilla arande. Yamiroore ɓooynde ndeen woni konngol ngol nandon ngool.† ⁸ Dum e taweede fuu, yamiroore ɓooynde nde mbinn-

danammi on ndeen, wo nde heyre du. Goonga mayre ina ɓanga e Almasiihu, ina ɓanga e moodon, onon du. Sabo nimre ina timma, annoora goongaajo oon du ina yayna illa joonin. ⁹ Biido e annoora woni, tawi ina wanyi sakiike muudum fu, e nimre woni faa hannden. ¹⁰ Jiddo sakiike muudum e annoora woni, walaa ko fergata dum.

¹¹ Banyudo sakiike muudum e nimre woni, ina yaada e nimre. O anndaa to o yahata sabo nimre wumnii mo.

¹² Sukaaɓe, mido winndana on sabo hakkeji moodon njaaforaama saabe Almasiihu.

¹³ Baabiraaɓe, mido winndana on sabo odon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.

Jokolɓe, mido winndana on sabo on njaalake Ibiliisa bondo oon.

¹⁴ Sukaaɓe, ko mbinn-danammi on dey, sabo odon anndi Baabiwo.

Baabiraaɓe, ko mbinn-danammi on dey,

sabo odon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.

Jokolɓe, ko mbinn-danammi on dey,

sabo odon njogii semmbe,

konngol Laamdo ngool ina woni e moodon,

katin du on njaalake Bondo oon.

Haala reentaade e adunaaru

¹⁵ Taa njidee adunaaru ndu e ko woni e mayru fuu. Sabo jiddo adunaaru fu, njingu Baabiiwo walaa e muudum.

¹⁶ Sabo ko woni e adunaaru wo muuyde terde e muuyde yitere e mantoraade dow jawdi. Dum fuu jeyaaka e Baabiiwo. Wo e adunaaru dum jeyaa. ¹⁷ Adunaaru e muuyooji muudum fuu na timma, ammaa gadoowo muuyde Laamdo duumoto faa abada.

Tindingo dow wayɓe Almasiihu

¹⁸ Sukaaɓe am, timmoode adunaaru ndu ɓadake. On nani ganyo-Almasiihu waran. Haya, joonin wayɓe-Almasiihu heewɓe ngari.

Dum anndirden timmoode ndeen. ¹⁹ Be njaltii hakkunde meeden, ammaa ɓe njeyaakano e meeden.

Sabo kamɓe, sini e meeden ɓe njeyanoo, ɓe keddodotono e meeden. De dum na holla kamɓe ɓe fuu ɓe njeyaakano e meeden. ²⁰ Onon kaa, Ceniido hokkii on Ruuhu Laamdo paaminoowo on goonga,

ndelle on fuu odon anndi goonga. ²¹ Mido winndana

† 2:7 Yamiroore ndeen wo yidfundurde.

on wanaa saabe on anndaa goonga, ammaa wo saabe odon anndi goonga. Katin du odon anndi fewre fuu walaa e goonga. ²² Ndelle, moy woni penoowo? Jeddudo Iisaa wo Almasiihu, kam woni penoowo.† Jeddudo Baabiiwo e Bajjo oon fuu wo ganyo-Almasiihu. ²³ Sabo jeddudo Bajjo oon jeydaaka e Baabiiwo. De mo semtaay inndude Bajjo oon fuu, ina jeyda e Baabiiwo. ²⁴ Woodi onon le, tinnee e ko nandon gilla arande duum. Haala ka nandon gilla arande kaan, si ka woni e moodon fu, onon du on ngonan e Bajjo oon, on ngonan e Baabiiwo oon du. ²⁵ Woodi du, ko Almasiihu aadanii en duum wo nguurn-dam nduumiidam.

²⁶ Mi winndanii on dum dow yimbe majjinoobe on. ²⁷ De onon kaa, Ruuhu paaminoowo on goonga mo o hokki on oon, ina woni e moodon, hewtaay ko njannginedon. Sabo Ruuhu oon jannginta on huunde fuu. Wo goonga o jannginta on, wanaa fewre. Ndelle, ngonee e Almasiihu hono no Ruuhu muudum oon jannginiri on ni.

No laatoriden bibbe Laamdo

²⁸ Joonin sukaaabe am, keddee, ngonee e Almasiihu, faa ndaroden yeeso makko tawa eden ngoodi hoolaare, taa cemten nyannde gartol makko. ²⁹ Si on anndii Almasiihu wo ponnditiido,

tannyoree du golloowo ko fonnditii fuu wo binngel Laamdo.

3

¹ Ndaaree no Laamdo Baabiiwo foti yidirde en, faa noddirii en bibbe muudum. Wo en bibbe muudum jaati. Ko hadi adunaaru ndu anndude en dey, ndu anndaa Baabiiwo. ² Sakiraaabe am horsuabe, joonin wo en bibbe Laamdo. Ko laatoytoden duum, ganginaaka tafon. De eden anndi nde Almasiihu bangowi fu, en nanndan e muudum, sabo en nji'an mo kanko e hoore makko no o worri. ³ Dekudo jikke muudum dow makko fuu, laabiniran hoore muudum no Almasiihu laabiri ni.

⁴ Golludo ko boni fuu, luttii jamirooje Laamdo. Sabo gollude ko boni wo luttude jamirooje. ⁵ Odon anndi Almasiihu bangirii faa itta hakkeeki. Kam kaa, hakkeeki ngalaa e muudum. ⁶ Gondo e makko fuu, heddataako ley hakkeeki. Keddiido ley hakke fuu, yi'aay mo, anndaa mo.

⁷ Sukaabe am, taa fay gooto majjina on! Golloowo ko fonnditii wo ponnditiido, hono no Almasiihu worri wo ponnditiido ni. ⁸ Kaa luttoowo wo neddo Ibiliisa, sabo Ibiliisa wo luttoowo gilla e fuddoode. Saabe majjum Bii Laamdo oon wardi faa halka golle Ibiliisa. ⁹ Laatiido Bii Laamdo fuu heddataako e luttude, sabo aawdi Laamdo ina woni e muudum. Joomum waawaa

† 2:22 Si neddo yeddii Iisaa wo Almasiihu, yeddii wo kaananke, yeddii wo kisinoowo du.

heddaade e luttude, sabo wo bii Laamdo. ¹⁰ Inan ko hollata bi66e Laamdo e bi66e Ibiliisa: mo gollataa ko fonnditii fuu, wanaa neddo Laamdo. Mo yidaa sakiraa6e muudum du, hono noon worri.

Haala njinngu

¹¹ Inan kabaaru mo nandon gilla arande oon: njidunduren. ¹² En kaanaa wa'ude hono Kayiinu jokkudo Ibiliisa bondo, barudo minyum oon. Dume wadi de o wari dum? O wardii dum saabe golleeji makko wo bondi, de golleeji minyiiko diin kaa wo lobbi. ¹³ Ndelle sakiraa6e, ko adunaaru ndu wanyi on duum, taa dum haaynoo on. ¹⁴ Ko njiduden sakiraa6e meeden duum hollii en en njaalake maayde, en naatii e nguurndam. Mo yidaa sakiike muudum fuu, heddake wo maaydo. ¹⁵ Neddo fuu banyudo sakiike muudum na wada war-hoore. Odon anndi nguurndam nduumiidam walanaa gadoowo war-hoore.

¹⁶ Inan no anndirten ko woni njinngu: Almasiihu hokkitirii yonki muudum saabe meeden. Ndelle enen du, eden njeji hokkitirde yonkiiji meeden saabe sakiraa6e men. ¹⁷ Si jogiido jawdi yi'ii sakiike muudum na billii de yurmaaki dum, noy njinngu Laamdo waawri wonirde e muudum? ¹⁸ Sukaabe am, taa njinngu meeden laatoo haala 6ola tan, ammaa njidiren golle e goonga. ¹⁹⁻²⁰ Nii anndirten wo e goonga ngonden. Nii du, si berde men pelii en

fuu, en mbaaltinan de yeeso Laamdo, sabo Laamdo buri de manngu, kanko woni annudodo huunde fuu.

²¹ Ndelle sakiraa6e am horsu6e, sini berde meeden pelaay en, en tawdete e hoolaare daraade yeeso Laamdo. ²² O hokkan en ko nyaagiden mo fuu, sabo en kaybii jamirooje makko, eden ngada ko weli mo. ²³ Yamiroore makko wo goondinde Iisaa Almasiihu Biyiiko oon, e yidundurde hono no o yamiri en ni. ²⁴ Kayboowo jamirooje Laamdo fuu, ina woni e Laamdo, Laamdo du ina woni e muudum. Ruuhu mo o hokki en oon, kam anndinta en imo woni e meeden.

4

Haala Ruuhu goonga e ruuhu majjere

¹ Sakiraa6e am horsu6e, waajotoo6e wi'oo6e Ruuhu Laamdo ina woni e mu66en, taa ngoondinee dum'en fuu, ammaa koron 6e yalla Ruuhu Laamdo jaati woni e ma66e naa wanaa. Sabo annabaa6e fewree6e heew6e caakake e adunaaru ndu. ² Inan no paamirton Ruuhu Laamdo ina woni e goddo: jabudo Iisaa Almasiihu warii laatake neddo fuu, Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. ³ Ammaa jeddudo Iisaa fuu, Ruuhu Laamdo walaa e muudum. Wo e ganyo-Almasiihu yuuri. Ganyo mo nandon ina wara oon ina woni ley adunaaru gilla joonin. ⁴ Sukaabe am, onon le, wo on yim6e Laamdo, on njaalake

annabaabe fewreebe been. Sabo Ruuhu Laamdo gondo e moodon oon buri gondo e adunaaru oon semmbe. ⁵ Annabaabe fewreebe been wo adunankooŋe. Saabe majjum wo haalaaji adunaaru 6e kaalata, adunaaru ndu ina hettindanoo 6e. ⁶ Enen le, wo en yimbe Laamdo, anndudo Laamdo fuu hettinanto en. Mo wanaa neddo Laamdo hettindantaako en. Nii cenndirten Ruuhu goonga e ruuhu majjere.

Haala njinngu Laamdo

⁷ Sakiraabe am horsuŋe, njidunduren, sabo njinngu e Laamdo yuuri. Mo njinngu woni e muudum fuu wo 6ii Laamdo, ina anndi Laamdo. ⁸ Mo njinngu walaa e muudum oon andaa Laamdo, sabo Laamdo wo njinngu. ⁹ Inan no Laamdo 6angirani en njinngu muudum: o nuli Biyiiko Bajjo ley adunaaru ndu faa keŋiren nguurndam saabe muudum.

¹⁰ Wanaa ko njiduden Laamdo duum anndinta en njinngu. Ko anndinta en njinngu dey, wo ko Laamdo yidi en. O nului Biyiiko faa hokkitira yonki muudum faa hakkeji meeden njaafee. ¹¹ Sakiraabe am horsuŋe, ko Laamdo yidiri en nii duum, enen du, eden njeji yidundurde. ¹² Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Si en njidundurii fu, Laamdo ina woni e meeden, katin du njinngu muudum hi6bii e meeden.

¹³ Noy paamirten eden ngonni e makko, kanko du imo woni e meeden? Wo ko o hokki en Ruuhu makko duum paamirten. ¹⁴ Minen e ko'e amin, min nji'ii Bajjo oon, miden ceedoo Baabiiwo oon nuli mo faa o hisina adunaaru ndu. ¹⁵ Jabudo Iisaa wo Bii Laamdo fuu, Laamdo wonan e muudum, kam du wonan e Laamdo. ¹⁶ Enen du, eden anndi njinngu ngu Laamdo yidi en, en koolake ngu. Laamdo wo njinngu. Gondo ley njinngu fuu, e Laamdo woni. Laamdo du wonan e muudum. ¹⁷ No Almasiihu wa'i ni, hono noon enen du laatoriden ley adunaaru ndu. Nii woni no njinngu nguun hi6biri e meeden, faa ndaroroden hoolaare nyannde darngal. ¹⁸ Kulol walaa ley njinngu. Ko woni dey, njinngu ki6bungu na itta kulol. Sabo kulol wo jukkungo doomi, katin du gondudo e kulol fuu, njinngu Laamdo hi6baay e muudum. ¹⁹ Enen le, eden njidunduri sabo kanko artii yidude en. ²⁰ Si goddo wi'ii, «mido yidi Laamdo» de tawi ina wanyi sakiike muudum fu, wo penoowo. Sabo mo yidaay sakiike muudum mo yi'ata, waawaa yidude Laamdo mo yi'aay. ²¹ Jiddo Laamdo fuu yida sakiike muudum du. Yamiroore ndee do wo Almasiihu hokki en dum.

5

Haala goondinde Bii Laamdo

¹ Goondindo Iisaa woni Almasiihu fuu laatake 6ii

Laamdo. Jiddo saaraa fuu, yidan biyum du. ² No anndirten eden njidi bi6be Laamdo dey, ko njiduden Laamdo de njokkuden jamirooje muudum duum. ³ Sabo haybude jamirooje makko woni yidude mo. Jamirooje makko nganaa donngal, ⁴ sabo laatiido bii Laamdo fuu jaaloto muuyde adunaaru. Wo goondinal meeden njaalortoden de.

⁵ Moy jaalotoo adunaaru? Walaa fuu jaalotoodo ndu si wanaa goondindo Iisaa woni Bii Laamdo. ⁶ Oon woni Iisaa Almasiihu gardudo e ndiyam e yiyam. Wanaa e ndiyam tan o wardi. O wardii e ndiyam e yiyam fuu. Wo Ruuhu seedotoo dum, sabo Ruuhu oon woni goonga. ⁷ Sabo kulle tati ina kolla Iisaa woni Almasiihu, ⁸ dum woni Ruuhu e ndiyam e yiyam. Seedaaku majje oo du wo gooto. ⁹ Eden nja6a seedaaku yim6e, ammaa seedaaku Laamdo 6uri semmbe. Sabo kangu woni ngu Laamdo seedanii Biyum oon. ¹⁰ Goondindo Bii Laamdo, he6ii seedaaku nguun e ley 6ernde muudum. Mo goondinaay Laamdo wadii Laamdo wo penoowo, sabo jabaay seedaaku ngu Laamdo haali haala Biyum. ¹¹ Inan seedaaku nguun: Laamdo hokkii en nguurndam nduumiidam, nguurndam dam ina woni e Biyiiko oon. ¹² Jeydaado e Bii Laamdo fuu, he6ii nguurndam dam. Mo jeydaaka e muudum du,

hebaay dam.

Baynundural

¹³ Onon goondin6e Bii Laamdo 6een, mi winndanii on dum, faa tannyoron on ke6ii nguurndam nduumiidam. ¹⁴ Eden njogii hoolaare to makko: si en ndu'orake huunde haddi muuyde makko, o jaabanto en. ¹⁵ Eden anndi en ke6ii ko ndu'iden duum, sabo eden anndi imo jaabanoo en du'aawuuji meeden.

¹⁶ Ndelle, si won jiido saki-ike muudum ina wada hakke mo waddantaa dum maayde, o nyaaganoo dum Laamdo, Laamdo du hokkan dum nguurndam. De na woodi hakke gaddoowo maayde. Mi wi'aay nyaagorodon saabe hakke oon. ¹⁷ Oonyaare fuu wo hakke, de wanaa hakke fuu waddata maayde.

¹⁸ Eden anndi laatiido bii Laamdo fuu heddataako e hakkeji, sabo Almasiihu Bii Laamdo oon ina hayba neddo oon, Bondo oon du meemataa mo.

¹⁹ Eden anndi wo en yim6e Laamdo, de adunaaru le fuu ina woni e maral Bondo oon.

²⁰ Eden anndi Bii Laamdo warii, hokkii en hakkillo ngo anndiren Deweteedo goongaajo oon. Joonin eden njeyaa e goongaajo oon, sabo eden ngoni e Biyum Iisaa Almasiihu. Kanko woni Laamdo goongaajo oon, kanko woni nguurndam nduumiidam.

²¹ Bikkoy am, ndeenee ko'e moodon e downtantee6e wo66e.

Bataaki Yuhanna didabi

¹ Miin mawdo kawrital goondinbe winndi bataaki ki yaade to debbo mo Laamdo subii.* Mido jowte, aan e biibe maa fuu, onon be njidirmi goonga. Wanaa miin tan yidi on, wo anndube goonga been fuu ina njidi on ² saabe goonga gondo ley meeden, duumotoodo e meeden faa abada oon. ³ Laamdo Baaba men e Iisaa Almasiihu Biyum oon, njurmoto en, kokkan en moyyere e jam faa mbuurden e majjum ley goonga e njinngu.

Haala goonga e njinngu

⁴ Mi seyake sanne ko tawumi biibe maa wobbe ina njokka goonga, no Baabiiwo yamiri en ni. ⁵ Joonin, debbo tedduo, mido naare, njidunduren. Mi winndantaa ma dum hono wo dum yamiroore heyre, wo dum yamiroore nde kebuden gilla fuddoode. ⁶ Ko woni njinngu dey, jokkude jamirooje Laamdo. On nani yamiroore nde gilla fuddoode. Odon kaani jokkude nde no nanirdon ni.

⁷ Sabo majjinoobe heewbe caakake e adunaaru ndu. Be njaabaay Iisaa Almasiihu warii laatake bii-Aadama. Gaado no mabbe nii fuu wo majjinoowo, wo ganyo-Almasiihu. ⁸ Kaybee ko'e

moodon, taa ko min ngollani on duum bona, faa kebon mbarjaari kiibeundi. ⁹ Sabo mo heddodaaki e laawol Almasiihu de beydi ko jeyaaka e maggol fuu, jeydaaka e Laamdo. Keddodiido e maggol fuu ina jeyda e Baabiiwo e Bajjo. ¹⁰ Si won gardo to moodon ina waajoo ko waldaa e laawol ngol, taa njakkitee dum e ley galleeji moodon, taa fay njowton dum. ¹¹ Sabo jowtudo mo fuu hawtu e makko gollleeji bondi.

Baynundural

¹² Ko kaanumi haalande on duum ina heewi, de mi yidaa winndande on dum fuu e derewol. Ammaa mido yeloo warde to moodon, kaalden hunnduko e hunnduko, faa seyo meeden hiibe.

¹³ Biibe sakiike maa debbo mo Laamdo subii oon ina njowte.

* 1:1 Debbo tedduo oon e biibe muudum wo kawrital goondinbe gootal.

Bataaki Yuhanna tatabi

¹ Miin mawdo kawrital goondinbe winndi bataaki ki yaade to Gayus sakiike am korsudo mo njidirmi goonga.

² Sakiike am korsudo, mido yeloo faa tawee huunde fuu na woodi e maada, ada wondi e cellal du hono no hakkillo maa selliri ni. ³ Mi seyake sanne nde sakiraaɓe woɓɓe ngari kaalani kam no tinnoridaa e goonga e no njokkirɗaa dum ni. ⁴ Seyo fuu buranaa kam ko nanumi biɓɓe am ina njokki goonga.

Haala wallude sakiraaɓe

⁵ Sakiike am korsudo, ko mballataa sakiraaɓe men duum, fay si wo ɓe jananɓe to maada,* ina hollita wo a koolniido. ⁶ Be kaalii haala njinngu maada yeeso kawrital goondinbe. A wadan ko woodi si a wallirii ɓe e ko haani e jahaangal maɓɓe, no hawwirta e muuyɗe Laamɗo ni. ⁷ Sabo kamɓe, wo saabe Almasihu ɓe ummorii jahaangal ngaal. Be pilaaki yimɓe ɓe ngoondinaay ɓeen mballa ɓe fay huunde. ⁸ Ndelle, enen goondinbe Iisaa, eden njeyi wallude hono yimɓe ɓeen, faa laatoden gollidooɓe e maɓɓe e ley yaajinde goonga.

No Diyotoref e Demetirus ngorri

⁹ Won ko mbinndanmi kawrital goondinbe, ammaa

Diyotoref, jidudo ardinde hoore muudum oon, ina heddi salanaade kam. ¹⁰ Saabe duum, si mi warii fu, mi hollan ko o wadata duum e no o mbonkorto min ni. Wanaa dum tan: o jaɓɓataako sakiraaɓe jananɓe ɓeen, katin du yidube jaɓɓaade ɓe ɓeen, o hadan dum'en, o riiwa dum'en e kawrital goondinbe.

¹¹ Sakiike am korsudo, taa nyemmbitin ko boni, nyemmbitaa ko woodi. Gadoowo ko woodi fuu wo neddo Laamɗo. Gadoowo ko boni anndaa Laamɗo. ¹² Demetirus wo neddo lobbo sabo imo wondi e goonga. Yimɓe fuu ina kaala haala makko lobba. Minen du, miden njabi dum, de ada anndi seedaaku amin wo goonga.

Baynundural

¹³ Ko kaanumi haalande ma duum ina heewi, de mi yidaa winndude dum fuu e binndirgal. ¹⁴ Mido yeloo yiide ma ko ɓadii, kaalden hunduko e hunduko.

¹⁵ Yigiraaɓe maa wonɓe do ɓeen ina njowte. Njowtanaa kam yigiraaɓe ɓeen fuu gooto gooto. Jam wonda e maada.

* 1:5 Sakiraaɓe ɓeen wo sankitooɓe Kabaaru Lobbo.

Bataaki Yahuuda

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yahuuda maccudo Iisaa Almasiihu. Mi minyoo Yaakuuba. Midó jowta on, onon 6e Laamdo Baaba meeden noddi, horsini, 6e Iisaa Almasiihu reenata. ² Laamdo hebbin on yurmeende e jam e njinngu.

Sappangol dow janngi-noobe fenoobe
(2 Piyeer 2.1-17)

³ Sakiraa6e am horsu6e, midó yidunoo faa sanne winndande on dow kisindam dam kawtuden. Ammaa joonin mi yi'ii ina tilsi mi winnda faa mi suusina on ndaranodon goondinal kalfinaangal seniibe nde wootere faa abada. ⁴ Sabo bon6e wob6e ina coorii e kawrite goondin6e tawee taykaaka. Jukkungo mu6ben winndaama gilla ko 6ooyi. Be kulataa Laamdo. I6e oonya moyyere Laamdo faa 6e ke6a gollude muuyde balli cementiniide. I6e njedda Joomiraado men Iisaa Almasiihu Joomii en gooto oon.

⁵ Joonin, midó yidi miccintinde on ko annudon faa laabi: Joomiraado dannii yim6e muudum to leydi Misira toon. De sakitii o halki 6e ngoondinaay e ley ma6be 6een. ⁶ Miccitodon du no maleyka'en wob6e

muurtiri, keddaaki ley keerol baawde de Laamdo darningal, de njoppi joonde mu6ben. Saabe dum, Joomiraado watti 6e ley nimre faa kiite nyannde darngal, geyyirii 6e geyyelle duumiide. ⁷ Hono noon du, Sodoma e Gomoora e gure piiliide dum'en ngadiri jeenu no maleyka'en 6een ngadiri ni, de mbuurdiino e muuyde terde de kaanaa wadeede. De dum laatanii yim6e fuu sappangol jukkungo yiite duumiinge ngeen.

⁸ Woodi, wo hono noon sooriibe e moodon ngadirta. Ko 6e nji'ata ley koydi ma6be na nanna 6e ley tuuninde terde ma6be. I6e kuyfina hoorewaaku*, i6e mbonkoo teddu6e won6e dow kammu. ⁹ Fay Miikaa'iilu, mawdo maleyka'en oon, jabaay mbonkaade Ibiliisa hono noon. Nde kanko e Ibiliisa ngadidinnoo jeddi dow moobeede 6anndu Muusaa ndeen, o jabaay saraade dum, de ko o wi'i dum tan wo: «Joomiraado fele.» ¹⁰ De yim6e 6een kaa ina mbonkoo kulle de anndaa. Be ummodake e muuyde terde ma6be, nga'ude hono muuyde daabaaji ladde ni, de duum woni ko halkata 6e. ¹¹ Halkere woodanii 6e koy! Be njokkii laawol Kayiinu.† Be majjinii ko'e ma6be hono no Balaama majjiri‡ faa 6e ke6a jawdi. I6e

* **1:8** hoorewaaku do ina waawi taweede wo hoorewaaku Joomiraado naa hoorewaaku teddu6e dow kammu. Wob6e du paamii wo hoorewaaku leydi, dum wo laamu e jamirooje muudum. † **1:11** Kayiinu wo bardo minyum Haabiila. ‡ **1:11** Ndaaree 2 Piyeer 2.15. § **1:11** Gorko bi'eteedo Koora muurtini yim6e Israa'iila nde Muusaa haybannoo 6e ley ladde ndeen.

kalka e muurtugol ma66e no Koora\$ halkiri ni. ¹² I6e laatii masiiba wakkati kawroton faa nyaamdon ley njinngu, sabo i6e nanndi hono tefaaje gonde ley maayo kalkooje laanaaji. Be cemtataa ko 6e njeyaaka ley doon. Woodi du, ko'e ma66e tan 6e killaa. Wo 6e duule de ngalaa ndiyam de keni coggata. Wo 6e ledde yaamnde de ngalaa 6i66e boretee6e, doofaade, baatude fey. ¹³ Wo 6e bempeyye maayo manngo nyanngude, i6e yuufinira noon nguufo golleeji ma66e cemtiniidi. Wo 6e koode jiilotoode. Nimre 6urnde fuu ni66ude 6e ndesanaa faa abada.

¹⁴ Henok, taaniyo njeddabo ley yuwdi Aadama oon, sappakeno kabaaru ma66e gilla ko 6ooyi, wi'i:

«Ndaaree, Joomiraado ina warda e maleyka'en muudum seniibe ujunaaje ujunaaje

¹⁵ faa saroo yim6e fuu.

O hollitan bon6e 6een golle mu66en fuu no foti bonde,

o hollitan 6e haalaaji nyaadudi di lutto6e yeddo6e Laamdo 6een kaali dow muudum fuu.»

¹⁶ Yim6e 6een wo njurto6e. I6e nji'a boofi w66e e huunde fuu. I6e njokka muuyde terde ma66e. Daade ma66e na mawnitoroo yukkinaare. I6e mana w66e faa 6e ke6a ko 6e njidi.

Haala nyibude nguurndam dow goondinal

¹⁷ Ammaa onon saki-raa6e am horsu6e, micitee haalaaji di nulaa6e Joomiraado men Iisaa Almasiihu 6een cappinoo diin. ¹⁸ Be mbi'ii on: «E cakitte jamaanu, jalnortoo6e yim6e, jokku6e muuyde terde mu66en bonde ngarowan.»

¹⁹ Kam6e ngoni senndo6e yim6e. Wo adunaaru tan 6e miilotoo. Ruuhu Laamdo walaa e ma66e. ²⁰ De onon kaa sakiraa6e am horsu6e, nyi6ee nguurndam moodon dow goondinal moodon ceniingal faa sanne ngaal. Ngonee e njaraade Laamdo dow baawde Ruuhu Ceniido. ²¹ Keddee e njinngu Laamdo tawa odon ndoomi yurmeende Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu yaaroore on to nguurndam nduumiidam.

²² Njurmee yim6e won6e e ley sikki-sakka. ²³ Ndippitee, mburtinee w66e e yiite, ndannon dum'en. W66e du, njurmee dum'en tawee odon kulana ko'e moodon. Nyiddon fay saayaaji diin, taa muuyde balli ma66e tuunde deen ndaa6a on.

²⁴ Laamdo ina waawi reenude on e fergaade, ina waawi waddude on faa ndarodon yeeso teddeengal muudum, tawee feloore fuu walaa e moodon, wo on weltiibe. ²⁵ Teddeengal e manngu e semmbe e laamu ngoodan mo, kanko Laamdo gooto kisinirdo en Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden oon, gilla fuddoode, faa joonin, faa abada abadin!

Aamiina.

Holleede nde Iisaa Almasiihu ɓanginani Yuhanna

¹ Dewtere nde ina hawrun-duri kulle de Iisaa Almasiihu ɓangini. Laamɗo ɓanginani mo kulle de faa o holla maccuɓe muudum ko ɓadii laataade. Iisaa nuli maleyka muudum to maccudo muudum Yuhanna, de humpiti dum kulle de. ² Yuhanna du seedake kongol Laamɗo, kam e goonga mo Iisaa Almasiihu waddi. O haali ko o yi'i fuu. ³ Barke woodanii neddo fuu jangudo dewtere annabaaku nde. Barke du woodanii neddo fuu kettindaniido nde de jokki ko winndaa e mayre duum, sabo wakkati mo kulle deen ngadata oon ɓadake.

*Jowtaali e tindinooje
Yuhanna to kawrite goondinbe
jeddi*

⁴ Miin Yuhanna, mido windana kawrite goondinbe jeddi gonde e leydi Aasiya. Wo on keɓu moyyere e jam yuurude to Laamɗo gondo, gonnodo, gonoowo oon, e yuurude to ruuhuujii jeddi gondi yeeso joodorgal laamu makko diin. ⁵ Wo on keɓu moyyere e jam yuurude to Iisaa Almasiihu, seedee koolniido, artiido iirtineede hakkunde maayɓe, dawranoowo kaanankooɓe adunaaru ndu.

Kam yidi en de haɓɓiti en e hakkeji meeden saabe yiyam muudum ndufaadam. ⁶ O hokki en laamu, o wadi en almaami'en faa ngollanen Laamɗo Baabiiko oon! Teddeengal e baawde ngoodan Iisaa faa abada! Aamiina.

⁷ Ndaaree, imo wara e duule. Yitere fuu yi'an mo, fay yuwnooɓe mo been.

Lenyi adunaaru fuu mboyran mettorgal saabe makko. Wo dum laatoro noon! Aamiina.

⁸ Laamɗo Joomiraado, gondo, gonnodo, gonoowo, Jom baawde fuu oon, wi'i:

—Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo.

*No Yuhanna yiiri Almasiihu
ina teddiniree*

⁹ Miin Yuhanna, wo mi sakiike moodon, kawtudo e moodon torraaji, kawtudo e moodon laamu Iisaa Almasiihu, munyidindo e moodon munal makko. Mi riiwaama ruunde* wi'eteende Patamos saabe ko mbaajiimi konngol Laamɗo e seedaaku ngu Iisaa waddi.

¹⁰ E ley Nyalaande Joomiraado ndeen,† Ruuhu heewi kam, de nanumi caggal am daande toowunde hono daande buutatal ni ¹¹ ina wi'a:

—Ko nji'ataa duum, wadu dum dewtere, de nuldaa nde kawrite goondinbe jeddi deen: kawrite gonde Efesu e Simirna e Pergamon e

* **1:9** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † **1:10** Nyalaande Joomiraado ndeen woni nyannde alan.

Tiyatira e Sardis e Filadelfi e Lawdikiya.

¹² Njeeyiimi yalla mido yi'a kaaldoowo e am oon. Nde njeeyinoomi ndeen, mi yi'ii fitillaaji kanje jeddi.

¹³ Hakkunde fitillaaji diin ina woodi goddo nanndudo e bii-Aadama, ina borni saaya njuutuka, ina ha'bbi ka'bborgol kanje e becce muudum. ¹⁴ Lee'bi hoore makko ndawni far hono haabu, naa hono jalbugol daandorgal ni. Gite makko na njayna hono demle yiite.

¹⁵ Koyde makko ina delkira no njamndi mbodeeri jalbirta si wadaama e yiite faa wojji coy ni. Katin du daande makko ina wa'i hono duko ndiyelee keewde. ¹⁶ Imo jogorii junngo makko nyaamo ngoon koode jeddi. Kaafaahi ki kundude muudum didi fuu mbeli ina wurtoo e hunduko makko. Yeeso makko ina delkira hono naange yayniroowe haddi baawde muudum fuu.

¹⁷ Nde nji'unoomi mo ndeen, caamumi yeeso makko hono wo mi maaydo. Ammaa o yowi junngo makko nyaamo dow am, o wi'i:

—Taa hulu! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo, ¹⁸ miin woni buurdo oon. Mi maayiino, ammaa inani kam mido wuuri faa abada. Mido tiigii baawde dow maayde e laakara fuu. ¹⁹ Ndelle, winndu ko nji'udaa duum, ko wadata joonin duum e ko waroyta yeeso. ²⁰ Inan maanaa sirri koode jeddi de nji'udaa e

junngo am nyaamo de, kam e fitillaaji kanje jeddi: koode jeddi deen wo maleyka'en kawrite goondinbe jeddi deen. Fitillaaji kanje jeddi diin wo kawrite goondinbe jeddi deen.

2

Haala bataakiiji yaade to kawrite goondinbe jeddi

Bataaki to Kawrital gonggal Efeesu

¹ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonggal Efeesu, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido koode jeddi e junngo muudum nyaamo, jahoowo hakkunde fitillaaji kanje jeddi:

² Mido anndi golle maa e no tinnoridaa ley tampiri. Mido anndi munyal maa. Mido anndi a munyantaa bonbe, a ndaartindake wiitotoobe wo nulaabe been, de tawudaa be fenoo'be. ³ A jom munyal, a ronndake tiidallaaji saabe inde am, de dum fuu, a selaay jokkude goonga.

⁴ Ammaa mido felire dum do: a yoppii njinngu maa ngu njoginodaa arande nguun. ⁵ Ndelle miccita no ngorrinodaa gilla a saamaay. Tuubu, ngolliraa no ngollirtaano arande ni! Si wanaa duum, si a tuubaay, mi waran to maa mi itta fitilla maa e nokku muudum.

⁶ Ammaa mido yardorii maa dum do: ada wanyi

golleeji jokkuḅe Nikolay*
hono no mbanyirmi dī,
miin du. ⁷ Jom nowru fuu,
nana ko Ruuhu haalanta
kawrite goondinḅe duum!
Jaaliido fuu, mi hokkan
ḁum nyaamude 6iḅḅe lekki
nguurndam ndariiki ley
aljanna Laamḁo kiin.»

*Bataaki to kawrital gonngal
Simirna*

⁸ —Winndan maleyka
kawrital goondinḅe gonngal
Simirna, mbi'aa:

«Inan haalaaji arandeejo
e cakitotoḁo, maaynoḁo
de iirtii oon:

⁹ Mido anndi torra
maada e talkaaku maada,
tawee le a jom jawdi. Mido
anndi no wiitotoḁe wo
Alhuudiya'en de nganaa
ḅeen mbonkortoo on.
Wo ḅe kawrital rewoḁe
Seyḁaani. ¹⁰ Taa hulu

torra ḅadiido hewtude
ma. Ndaar, Ibiliisa ḅadake
faḁḁude woḅḅe maada ley
kasu faa filoo jarribaade
ma. A torrete balḁe sappo.
Laatodaa koolniido faa
e maayde, de mi hokke
nguurndam nduumiidam
laatane kufune jaalorgal.

¹¹ Jom nowru fuu, nana ko
Ruuhu haalanta kawrite
goondinḅe duum! Jaaliido
fuu, maayde ḁidaḅerde
ndeen meemataa ḁum.»

*Bataaki to Kawrital gonn-
gal Pergame*

¹² —Winndan maleyka
kawrital goondinḅe gonngal
Pergame, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido
kaafaahi ki kunndude
muudum ḁidi fuu mbeli:

¹³ Mido anndi nokku
ḁo kodudaa, ḁo Seyḁaani
laamii ḁoon. E noon fu,
ada tinnii e innde am.
A yankiraay goondinde
kam fay wakkati nde
Antipas seedee am kool-
niido oon waranoo ley
maada ndeen. Wo ḁo
Ibiliisa joodii. ¹⁴ Ammaa
ina woodi pelooje seeda
ḁe njoganimaami: ada
munyana yimḅe wonḅe
hakkunde maada haḅḅiiḅe
e jannde Balaama. Kam
janngini Balak ferginde Is-
raa'ilankooḅe, ḅe nyaama
teewuuji cakkanaadi
tooruuji, ḅe njeena du.

¹⁵ Woḅḅe maada du na
njokka yimḅe Nikolay.
Jannde maḅḅe fuu wo
fotu bonde. ¹⁶ Ndelle
tuubu. Si wanaa ḁum, mi
waran to maa joonin, mi
haḅira e maḅḅe kaafaahi
ngonki e hunnduko am
ki. ¹⁷ Jom nowru fuu,
nana ko Ruuhu haalanta
kawrite goondinḅe duum!
Jaaliido fuu, mi hokkan
ḁum nyaamdu suudiindu
wi'eteendu «manna».

Mi hokkan ḁum kaayel
danewel du. Dow kaayel
ngeel innde heyre ina
winndaa nde fay gooto
anndaa si wanaa kokkaado
ḁum.»

*Bataaki to kawrital gonngal
Tiyatira*

* **2:6** Aayaaje 2, 20, e 24 ina tindina yimḅe faa ndeentoo e jannde Nikolay'en. Wo diina fewreejo kaalaado katin ley aaya 15 ammaa en anndanaa kabaaru diina oon.

18 —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Tiyatira, mbi'aa:

«Inan haalaaji Bii Laamdo mo gite muudum njalbirta hono demle yiite, mo koyde muudum delkirta hono njamndi mbodeeri ciywaandi ni:

19 Mido anndi golleeji maa e njingu maa e goondinal maa e ballal ngal ngadandaa wobbe, kam e munyal maa. Mido anndi golleeji maa cakitiidi buri arandeeji diin heewude.

20 Ammaa mido felire dum do: ada munyana Yesabel, debbo biitotoodo wo annabaajo oon. Imo wosina maccube am, imo janngina dum'en fijirde e nyaamude teewuujj cakkanaadi tooruujj. 21 Mi hokkii mo wakkati no o tuubira, ammaa o yidaa tuubude e fijirde makko ndeen. 22 Saabe majjum mi faddan mo dow leeso naawalla. Fijidoobe e makko been du, si tuubaay e golle makko, mi torran dum'en torraaji mawdi. 23 Mi halkan biibe makko du. Ndeen kawrite goondinbe deen fuu anndan miin woni ndaartintoodo hakkillooji e berde. Katin du mi yoban gooto moodon fuu haddi golle muudum. 24 Ammaa onon yimbe Tiyatira heddiibe be njokkaay laawol ngol been, be ngolliraay ko wobbe mbi'ata «sirriiji Seydaani luggudi», mido wi'a on: mi yowataa dow

moodon donngal gonngal 25 si wanaa tinnodon e ko njogidon duum faa nde ngarumi. 26 Jaaliido – dum woni gadoowo muuyde am faa yehi timmoode oon – mi hokkan dum baawde dow laamorde adunaaru. 27 Jaaliibe been ndurdan de e sawru njamndi, pusiran de hono no loode pusirta ni. 28 Mi hokkan dum'en baawde, hono no Baaba am hokkiri kam miin du. Mi hokkan be hoodere fajiri ndeen du. 29 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

3

Bataaki to kawrital gonngal Sardis

1 —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Sardis, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido ruuhuujj Laamdo jeddi e koode jeddi:

Mido anndi golle maa. Ada wi'ee a buurdo, tawee le a maaydo. 2 Hakkil! Cembindinaa seeda mo njogidaa oon gilla waataay, sabo mi tawaay golle maa ina kibbi yeeso Laamdo am. 3 Ndelle, miccita no kebirdaa e no nanirdaa Kabaaru Lobbo oon. Tuubu, de ngolliraa dum. Si a hakkilaay, mi wardan hono no gujjo ni, de a anndataa wakkati mo ngarammi mabbude ma. 4 Ammaa, ada woodi do Sardis doon yimbe be tuuninaay kaddule muuben. Be bornoto kaddule daneeje

6e njaada e am, sabo i6e poti e majjum. ⁵Hono noon jaaliido fuu 6ornortoo kaddule daneeje. Abada mi tosataa innde muudum e dewtere nguurndam ndeen. Mi seedoto imo jeydaa e am yeeso Baaba am e maleyka'en muudum. ⁶Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum!»

*Bataaki to kawrital gonggal
Filadelfi*

⁷ —Winndan maleyka kawrital goondin6e gonggal Filadelfi, mbi'aa:

«Inan haalaaji ceniido goongante, tiigiido coki-tirgal Daawda. Si o omtii, fay gooto ombataa. Si o ombii, fay gooto om-tataa.

⁸Mido anndi golle maa. Ndaar, mi omtii dammbugal yeeso maa ngal fay gooto waawaa ombbude. Aan e famdude semmbe fuu, a haybii konngol am, a yankiraay innde am. ⁹Haya, mi neldete jeyaa6e e kawrital rewo6e Seydaani wiitotoo6e wo Alhuudiyankoo6e tawee 6e fenoo6e, 6e nganaa. Mi dooldan 6e 6e ngara 6e kujidowa to koyde maa. Ndeen 6e paaman mi yidii ma. ¹⁰A haybii ko njamirmaami duum, a munyii sanne. Saabe dum, mi reenete e wakkati nde 6illaare warata hora adunaaru faa ndaartindoo yim6e fuu. ¹¹Mi 6adake warude. Tinna e ko njogidaa duum taa fay

gooto teeta kufune maa jaalorgal. ¹²Jaaliido fuu, mi wadan dum bimmbeere ley suudu Laamdo am seniindu. O wurтатаako e mayru abada. Mi winndan e dow makko innde Laamdo am e innde ngaluure muudum. Ngalluure ndeen wo Urusaliima keso yuuroowo dow kammu to Laamdo am de jippoo. Mi winndan e dow makko innde am heyre ndeen. ¹³Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum!»

*Bataaki to kawrital gonggal
Lawdikiya*

¹⁴ —Winndan maleyka kawrital goondin6e gonggal Lawdikiya, mbi'aa:

«Inan haalaaji bi'eteedo Aamiina oon, seedaaku koolniido goongante, mo tageefo oon fuu laatorii saabe muudum:

¹⁵Mido anndi golle maa, a feewaa a wulaa. Wo a laato peewudo naa buldo! ¹⁶Saabe ko tawaa a feewaa a wulaa duum, hunnduko am tuutete. ¹⁷Ada wi'a: «Mi jom jawdi, mi hawrundurii jawdi, mi haajaaka fay huunde.» Tawile, a anndaa wo a mettudo hoore, a jurminiido, a talkaajo, a bumdo, a koldo! ¹⁸Mido tindine, coodaa to am kanje laabiniraado yiite, faa ke6aa jawdi ngoongalaari. Coodaa to am du kaddule daneeje 6ornodaa, faa cuuraa 6anndu maa 6oldu nduun e semteende. Katin du, coodaa to am nebbam faa mbujaa gite maa de

kebaa nji'aa. ¹⁹ Miin, mido fela yimbe be njidumi, mido dartina dum'en. Ndelle, tinnodaa, tuubaa! ²⁰ Inani mido darii e dammbugal, mido salmina. Neddo fuu nando daande am de omti dammbugal, mi naatan to muudum, mi nyaamda e muudum, kam du nyaamda e am. ²¹ Jaaliido fuu, mi hokkan dum joododaade e am dow joodorgal am laamu, hono no miin du njaaloriimi de njoododiimi e Baaba am dow joodorgal muudum ni. ²² Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

4

Haala dammbugal omtiin-gal dow kammu

¹ Caggal duum, yeewumi, de nji'umi dammbugal ina omtii dow kammu. Daande nde nanunoomi arande wa'unde hono buututal ina haalda e am ndeen, ina wi'a:

—Yeeju ngaraa do, faa mi holle ko haani laataade caggal joonin.

² Wakkati gooto Ruuhu heewi kam, de nji'umi joodorgal laamu dow kammu. Goddo ina joodii dow maggal. ³ Joodiido oon, tagaadi muudum ina jalbira hono no hayre yaspa, ina wjjitira hono no hayre sardis. Ciibociibongal ina filii joodorgal ngaal, ina jalbira hono no hayre emerooda ni. ⁴ Joodorgal ngaal, joodorde laamu noogay e nay ina piilii ngal. Mawbe noogayo e nayo

ina njoodii dow majje, ina bornii kaddule daneeje, kufuneeje gadiraade kanje ina ngoni e ko'e mabbe. ⁵ Mayye e sawtuuji e diggaali ina njalta e joodorgal laamu ngaal. Yeeso maggal doon ina woodi docce jeddi ku6booje. Deen ngoni ruuhuui Laamdo jeddi diin. ⁶ Ko wa'i hono maayo laabungo tal nanndungo e daandorgal ina weertii yeeso maggal.

Dakkol joodorgal laamu ngaal ina woodi kulle nay buurde. Ide piilii ngal, ide keewi gite yeeso e caggal fuu. ⁷ Huunde wuurnde arandeere ndeen ina wa'i hono laddeeru. Didaberde ndeen ina wa'i hono ngaari. Tataberde ndeen, yeeso muudum ina wa'i hono yeeso 6ii-Aadama. Nayaaberde ndeen ina wa'i hono ciilal piiroowal. ⁸ Kulle buurde nay deen, gootel fuu ina woodi bippeeje jeegom. Bippeeje deen ina keewi gite ley e dow fuu. Jemma e nyalooma fuu de celataa yimude, ide mbi'a:

«Ceniido, Ceniido, Ceniido,
wo Laamdo Joomiraado
jom baawde fuu,
gonnoodo, gondo, gonoowo
oon!»

⁹ Kulle buurde nay deen ina ndarjina, ina teddina, ina njetta joodiido dow joodorgal laamu, buurdo faa abada oon. ¹⁰ Nde be ngadata dum fuu, mawbe noogayo e nayo been kippoto e leydi yeeso joodiido e joodorgal oon, kujidana buurdo faa abada oon. I6e njoyyina kufuneeje

mabbe yeeso joodorgal ngaal,
i6e mbi'a:

¹¹ «Joomiraado amin, Laamdo
amin,
ada foti hebude darja e
teddeengal e baawde,
sabo aan tagi huunde fuu.
Wo saabe muuyde maa
dum laatorii,
wo saabe muuyde maa
tagirdaa dum.»

5

*Haala dewtere Laamdo e
kaando omtude nde*

¹ Caggal duum, nji'umi e
junngo nyaamo joodiido dow
joodorgal laamu oon dewtere
taggaande. Gereiji mayre
didi fuu ina mbinndaa. Inde
ombiraa takkande maand-
inaade jeddi. ² Ndeen nji'umi
maleyka jom sembe ina
yeewnoo daande toownde,
ina wi'a:

—Moy foti e takkitinde
takkande takkaade deen, de
omta dewtere taggaande
nde?

³ Ammaa fay gooto walaa
dow kammu, walaa dow
leydi, walaa ley leydi baawdo
omtude dewtere taggaande
ndeen naa ndaarude ley
mayre. ⁴ Mboyumi bojji
cattudi, sabo hebaaka potudo
omtude dewtere ndeen naa
ndaarude ko woni e mayre.
⁵ Ndeen gooto e mawbe been
wi'i kam:

—Taa woy! Inan, laddeeru
jeyaandu e lenyol Yahuuda,
yuurndu e Daawda nduun,
jaalake. Kayru waawi
omtude takkande takkaade
jeddi deen, de omta dewtere
ndeen.

⁶ Ndeen nji'umi Jawgel ina
dari hakunde joodorgal
ngaal. Kulle nay buurde
deen e mawbe been ina
piilii ngel. Ingel nanndi e
kirsanoongel. Ingel woodi
luwe jeddi e gite jeddi. Deen
ngoni ruuhuui Laamdo jeddi
nuleteedi e adunaaru ndu
fuu. ⁷ Jawgel ngeel yehi,
jabowi dewtere taggaande
ndeen e junngo nyaamo
joodiido dow joodorgal oon.

⁸ Ko ngel jabi dewtere ndeen
duum, kulle nay buurde deen
e mawbe noogayo e nayo
been kippii e leydi yeeso
maggel. Mono fuu ina woodi
hoddu e urdude kanjeere
heewnde uurdi, dum woni
du'aawuui seniibe been.
⁹ Heddi i6e njima jimol kesol,
i6e mbi'a:

«Ada foti e jabude dewtere
ndeen
de takkita takkande ud-
diraade nde,
sabo a hirsanooma.
E yiyam maa coottirdaa
yuuru6e
e lenyi fuu e demle fuu
e siyiiji yim6e fuu e
laamorde fuu
faa 6e njeydaa e Laamdo.

¹⁰ A wadii 6e jeyaa6e e
laamu e almaami'en
gollanoobe Laamdo
meeden.

Be laamoto adunaaru.»

¹¹ Caggal duum nji'umi
ley holleede, de nanumi
daade maleyka'en heewbe.
I6e ngada ujunaaje ujunaaje
duudde. I6e piilii joodorgal
ngaal e kulle buurde deen e
mawbe been, ¹² i6e njimira
daade toowde, i6e mbi'a:

«Jawgel kirsanoongel ngeel
ina foti e hebude baawde
e jawdi

e hakkilantaaku e semmbe
e teddeengal e darja e
manoore!»

¹³ Ndeen nanumi tageefo
wonngo dow kammu fuu e ko
woni dow leydi e ko woni ley
leydi e ko woni dow maayo
e ko woni e mu66en fuu, ina
mbi'a:

«Manoore e teddeengal e darja
e baawde
ngoodanii joodiido dow
joodorgal ngaal oon
e Jawgel ngeel faa
abada!»

¹⁴ Kulle nay buurde deen
njaabii:

—Aamiina.

Maw6e been du, kippii e
leydi, kujidi.

6

Takkande takkaade jeddi

*Haala takkitingol takkande
arandeere: jaalagol*

¹ Ndeen nji'umi Jawgel
ngeel takkitii wootere e
takkande takkaade jeddi
deen. Nanumi wootere e
kulle nay buurde deen ina
iidina daande muudum hono
riggaango, ina wi'a:

—War!

² Yeewumi, nji'umi puccu
ndaneewu. Baddiido ngu oon
ina tiigii kalawal laanyal. O
hokkaa kufune laamu. Wo
o jaaliido, de o wurtii faa o
beyda jaalorgal.

*Haala takkitingol takkande
didaberde: barundural*

³ Nde Jawgel ngeel takkitin-
noo takkande dida berde
ndeen, nanumi huunde

wuurnde dida berde ndeen
ina wi'a:

—War!

⁴ Ndeen puccu gonngu,
mbodeewu yalti. Baddiido
ngu oon hokkaa laawol
faa itta jam e adunaaru,
faa yim6e mbarundura. O
hokkaa kaafaahi mawki.

*Haala takkitingol takkande
tataberde: tiidalla*

⁵ Nde Jawgel ngeel takkitin-
noo takkande tataberde
ndeen, nanumi huunde
wuurnde tataberde ndeen
ina wi'a:

—War!

Nji'umi puccu 6aleewu.
Baddiido ngu oon ina tiigii
etirgal e junngo muudum.

⁶ Nanumi ko nanndi e daande
neddo yuurii hakkunde kulle
nay buurde deen, ina wi'a:

—Kiloo alkama wo ceede
golle nyalooma soodete. Kilo-
oji tati gawri du wo ceede
golle nyalooma coodete. De
taa bonnu nebbam e cabi-
jam.

*Haala takkitingol takkande
naya berde: maayde*

⁷ Nde Jawgel ngeel takkitin-
noo takkande naya berde
ndeen, nanumi daande
huunde wuurnde naya berde
ndeen, ina wi'a:

—War!

⁸ Yeewumi, nji'umi puccu
oolu. Baddiido ngu oon ina
wi'ee Maayde, laakara ina
jokki mo. Be kokkaa baawde
dow naya berde adunaaru faa
6e mbarda yim6e kaafaahi e
rafo e baasiiji e kulle ladde.

*Haala takkitingol takkande
joya berde: wardaabe saabe
seedaaku mu66en*

⁹Nde Jawgel ngeel takkitinoo takkande joyaBerde ndeen, nji'umi to ley hirsirde rewreteende Laamdo toon yonkiiji wardanoobe saabe dwtanaade konngol Laamdo e seedaaku ngu 6e ceedii nguun. ¹⁰Be yeewnii faa toowi, 6e mbi'i:

—Joomiraado ceniido goongante, faa ndey ndoomudaa faa carodaa yimbe wonbe e adunaaru ndu been? Ndeye njomnitodaa 6e rufugol yiyam amin?

¹¹Mono e ma66e fuu hokkaa saaya ndaneeha. Be mbi'aa 6e powta seeda tafon, faa limgal gollidii6e ma66e, sakiraabe ma66e fodanaabe wareede hono ma66e been, ki66a.

Haala takkitingol takkande jeegaBerde: nyalooma mawdo

¹²Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii takkande jeegaBerde ndeen. Wakkati oon leydi dimmbi dimmbagol manngol. Naange 6awliri faa nanndi hono kaasa 6aleewa, lewru du fuu wojjiri hono yiyam. ¹³Koode kammu deen caami e leydi hono no 6i66e yibbi kecce caamirta si henndu mawndu wifii. ¹⁴Kammu oon du dilli, taggiraa hono no daago taggirtee ni. Baamle e duude fuu doofaa e nokkuje mu66en. ¹⁵Ndeen

kaanankoo6e adunaaru e yimbe teddu6e e hooree6e sordaasiibe e joomiraabe jawdi e jom'en semmbe e rimbe e riimay6e fuu cuudii ley lohi baamle e hakkunde

tefaaje baamle. ¹⁶Heddii i6e mbi'a baamle e tefaaje deen:

—Caamee dow amin! Cuudon min e yeeso joodiido dow joodorgal laamu oon! Cuudon min e tikkere Jawgel ngeel! ¹⁷Sabo nyannde tikkere ma66e mawnde ndeen yottake. Moy waawi dadude?

7

Haala yimbe 144 000 wadaabe maande

¹Caggal duum, mi yi'ii maleyka'en nayo ina ndarii e jihaaji adunaaru nay. I6e paddii keni adunaaru nay diin, taa di mbifa, wanaa dow leydi, wanaa dow maayo, wanaa dow lekki. ²Nji'umi katin maleyka goddo yuurudo funnaange ina tiigii gadirgal maande Laamdo buurdo. O yeewnii daande toownde to maleyka'en nayo hokkaa6e baawde torrude leydi e maayo been. ³O wi'i 6e:

—Taa mbonne leydi naa maayo naa ledde de tafon, faa min ngada maande e tiide maccube Laamdo meeden been.

⁴Ndeen nanumi limgal wadaabe maande e tiide mu66en been: i6e ngada ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Wo 6e maandinaabe yuurube e lenyi Israa'iilankoo6e diin fuu:

⁵yuurube e Yahuuda uju-naaje sappo e dido (12 000),
yuurube e Ruuben, uju-naaje sappo e dido,
yuurube e Gada, ujunaaje sappo e dido,

6 yuurube e Aser, ujunaaje sappo e dido,
 yuurube e Naftali, ujunaaje sappo e dido,
 yuurube e Manasa, ujunaaje sappo e dido,
 7 yuurube e Simeyon, ujunaaje sappo e dido,
 yuurube e Lewi, ujunaaje sappo e dido,
 yuurube e Isakar, ujunaaje sappo e dido,
 8 yuurube e Jabulon, ujunaaje sappo e dido,
 yuurube e Yuusufi, ujunaaje sappo e dido,
 yuurube e Benyamin, ujunaaje sappo e dido.
 Lenyi diin fuu ngadanaama maande.

No yimbe lenyi fuu njettirta Laamdo

9 Caggal duum, yeewumi, nji'umi jamaa keewdo mo limataako yuurudo e laamorde fuu e lenyi fuu e siyiiji yimbe fuu e demle fuu. Ibe ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal e Jawgel ngeel. Ibe bornii saayaaji daneeji, licce tamarooje ina ngoni e juude ma66e. 10 Ibe ilina, i6e mbi'a:

—Kisindam to Laamdo meeden joodiido dow joodorgal laamu ngaal yuurata, kam e Jawgel ngeel.

11 Maleyka'en been fuu ina ndarii, ina piilii joodorgal ngaal e mawbe been e kulle nay buurde deen. Be fuu be kippi geese ma66e e leydi, i6e kujidana Laamdo. 12 I6e mbi'a:

«Aamiina.

Manoore e darja e hakkilantaaku e yettoore e teddeengal e baawde e semmbe,
 fuu ngoodanii Laamdo meeden faa abada!

Aamiina.»

13 Ndeen gooto e mawbe been yami kam:

—Beye ngoni yimbe borniibe saayaaji daneeji be? Faa toy be yuuri?

14 Mbi'umi mo:

—Joomam, aan woni andudo.

O jaabii kam, o wi'i:

—Kambe ngoni yuurube e torra mawdo. Be lonnii saayaaji ma66e, be ndawninirii di yiyam Jawgel ngeel.* 15 Dum saabii de

6e keddoto yeeso joodorgal laamu Laamdo ngaal, 6e ndewa mo jemma e nyalooma ley suudu makko seniindu nduun. Joodiido dow joodorgal laamu oon huuran 6e hukum muudum.

16 Be njolbataa katin, 6e domdataa katin. Be naangataake, nguleefi fuu tappataa 6e katin. 17 Sabo

Jawgel gonngel hakkunde joodorgal laamu ngeel duran 6e, yaara 6e to ildude ndiyam kokkoojam nguurndam. Laamdo mooytan gondi gite ma66e fuu.

8

Haala takkingol takkande jeddaberde: deyyere mawnde

1 Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande jeddaberde ndeen, kammu oon deyyinii

* 7:14 Maanaa 6e ndawninirii saayaaji ma66e yiyam, woni hakkeji ma66e fuu njaafaama.

siw faa wadi hono feccere yamnde wootere. ² Ndeen nji'umi maleyka'en njeddo dariibe yeeso Laamdo. Be kokkaa buutute jeddi.

³ Maleyka goddo jogiido urdude kanjeere darowii dakkol hirsirde rewreteende Laamdo. O hokkaa uurdi keewndi faa o sakkida dum e du'aawuuji seniibe, o yottina di dow hirsirde kanjeere wonnde yeeso joodorgal laamu ndeen. ⁴ Cuurki uurdi ndiin e du'aawuuji seniibe diin yuuri e junngo maleyka oon de yeenti to Laamdo. ⁵ Maleyka oon hooyi urdude ndeen, hebbini nde yiite e ley hirsirde ndeen, de faddi nde e leydi. Ndeen diggaali e dukooji ngadi, mayye mayyi, leydi du dimmbii.

Luwe jeddi

⁶ Caggal duum, maleyka'en njeddo jogiibe buutute jeddi been cegilanii fuufude de.

Haala buututal arandee-wal

⁷ Maleyka arandeejo oon fuufi buututal muudum, de marmalluuje e yiite jillunduraange e yiyam paddaa dow leydi. Feccere tataberde leydi ndiin wulaama, fecere tataberde ledde deen wulaama, hudo hecco koon du fuu wulaama.

Haala buututal didabal

⁸ Maleyka didabo oon fuufi buututal muudum, de ko wa'i hono waamnde mawnde hu6boore faddaa e ley maayo. Tataberde maayo ngoon laatii yiyam, ⁹ tataberde kulle buurde gonde e maayo ngoon

mbaati, tataberde laanaaji ndiyam du kalkii.

Haala buututal tatabal

¹⁰ Maleyka tatabo oon fuufi buututal muudum, de hoodere mawnde hu66iroore hono no doccal ni yuuri dow kammu, saami e tataberde gooruuji e ildude ndiyam. ¹¹ Hoodere ndeen «Kaadeefi» wi'etee. Nde haadini fecere tataberde diyeele deen. Yimbe heewbe maayi saabe ndiyam daam haadinaama rok.

Haala buututal nayabal

¹² Maleyka naya6o oon fuufi buututal muudum. Ndeen feccere tataberde naange e feccere tataberde lewru e feccere tataberde koode piyaa, faa gootel fuu tataberde muudum ni66i. Jemma e nyalooma fuu mbaasa tataberde annoora mu66en.

¹³ Caggal duum, nji'umi ciilal ina fiira dow, nanumi inde yeewnoo e daande toownde, inde wi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Bone woodanii yimbe adunaaru nde maleyka'en tato heddiibe been puufi buutute mu66en!

9

Haala buututal joyabal

¹ Maleyka njoya6o oon fuufi buututal muudum. Nji'umi hoodere yuuri dow kammu, saami e leydi. Nde hokkaa cokitirgal 6unndu ndu luggeefi mum walaa do haadi. ² Nde sokiti 6unndu nduun, de cuurki yalti e mayru hono no duppirde mawnde ni. Cuurki kiin

ni66ini naange e mbeeyu* fuu. ³ Ba66atti njalti e cuurki kiin, cankitii e leydi. Di kokkaama baawde torrude hono jahe ni. ⁴ Di njamiraa taa di mbonna hudo naa ledde naa huunde fuu ko fudata e leydi, ammaa di torra yimbe 6e maande Laamdo walaa e tiide mu66en been tan. ⁵ Di kokkaa torrude yimbe been faa naawa haddi lebbi joy, ammaa di kokkaaka warude 6e. Torra majji ina nanndi e torra mo yaare fidi. ⁶ Ley lebbi diin, yimbe piloto maayde de kebataa. Be muuyan maayde, ammaa maayde doggan 6e.

⁷ Ba66atti diin ina nanndi e pucci cegilaniidi wolde. Dow ko'e majji ina ngoodi ko nanndi e kufuneeje gadiraade kanje. Geese majji ina nga'i hono geese yimbe. ⁸ Idi njogii cukuli hono cukuli rewbe. Nyiiye majji ina nga'i hono nyiiye dawaadi ladde. ⁹ Ko wa'i hono jamde ina ngoni e becce majji. Sawtu bippeele majji ina wa'i hono torkooji di pucci keewdi ndaasata ina ndoggana wolde. ¹⁰ Idi ngoodi lacce jogiide kure hono jahe. Ley lacce deen ina ngoodi baawde torrude yimbe haddi lebbi joy. ¹¹ Kaananke majji woni maleyka kawjotoodo 6unndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi oon. Innde makko e ibraninkoore wo Abadon, e ley geresankoore wo Apoliyon (dum na firta «Kalkoowo»).

¹² Bone arandeejo oon fal-take. Ndaar, bonandaaji difi ina ngara caggal majjum.

Haala buututal jeega6al

¹³ Maleyka njeega6o oon fuufi buututal muudum, de nanumi daande yuurunde to luwe nay gonde e cob6uli hirsirde kanjeere wonnde yeeso Laamdo ndeen. ¹⁴ Daande ndeen ina wi'a maleyka njeega6o jogiido buututal oon:

—Ha66itin maleyka'en nayo ha66aabe to maayo manngo wi'eteengo Efarata.

¹⁵ Ndeen maleyka'en nayo been ka66itaa faa mbara tataberde yimbe adunaaru. Laamdo na segilaninoo 6e saabe wakkati o, saabe hitaande nde e lewru ndu e nyalooma o e yamnde nde. ¹⁶ Mi nanii lingal konunkoo6e waddiibe pucci: wo 6e ujunaaje noogay kile ujunaaje sappo. ¹⁷ Inan no njiirumi pucci diin e waddiibe been e ley holleede am: i6e bornii kaddule jamde boddeeje coy hono yiite, kam e bula-bulaaje hono kammu e oole hono sitti. Ko'e pucci diin ina nga'i hono ko'e dawaadi ladde. Yiite e cuurki e sitti ina mburtoo e kunndude majji.† ¹⁸ Masiibaaji tati diin, dum woni yiite ngeen e cuurki kiin e sitti oon, njalti e kunndude pucci diin de mbari tataberde yimbe adunaaru. ¹⁹ Baawde pucci diin ina ngoni e kunndude majji, fay e lacce majji du.

* 9:2 Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi. † 9:17 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luu6a.

Lacce majji deen ina nanndi e bolle. Ide ngoodi ko'e, e ko'e deen di mbarminirta yimbe.

²⁰ Yimbe heddiibe 6e masiibaaji diin mbaraay been tuubaay e golle juude mu66en. Be njoppaay sujidande ginnaaji, kam e tooruuji gadiraadi kanje e cardi e njamndi mbodeeri e kaaye e ledde. I6e cujidanana tooruuji di nji'ataa, di nanataa, di njahataa. ²¹ Be tuubaay e wadude bar-ko'e, 6e tuubaay e ndaggadaaku ma66e e fijirde ma66e e nguyka ma66e.

10

Haala maleyka jogiido dewtel taggitaangel

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka goddo jom semmbe ina yuura dow kammu ina jippoo. Ruulde ina filli dum, ciibociibongal ina tiimti hoore muudum. Yeeso muudum ina delka hono naange, koyde mum du ina nga'i hono bimmbeeje yiite. ² Imo tiigii dewtel taggitiingel e junngo makko. O darni koyngal makko nyaamal dow maayo, o darni nanal dow leydi. ³ O yeewnii daande toownde hono no laddeeru ubbirta ni. Nde o yeewninoo ndeen, diggaali jeddi njaa-borii mo e hoolo mu66en, kam'en du. ⁴ Nde diggaali jeddi diin tilinoo haalude ndeen, nesumi winndude, ammaa nanumi daande yuuri dow kammu, ina wi'a kam:

—Taa winndu ko diggaali jeddi diin mbi'i duum, accu dum laatoo kumpa!

⁵ Ndeen maleyka mo nji'umi ina darii dow maayo e dow leydi oon hunci junngo muudum nyaamo faa dow, ⁶ hunorii Buurdo duumiido faa abada, tagudo kammu e ko woni e muudum, e leydi e ko woni e muudum, e maayo e ko woni e muudum. Maleyka oon wi'i:

—Wakkati heddaaki katin!
⁷ Ammaa e ley balde de buututal maleyka njedda6o ngal fuufata deen, Laamdo tabintinan anniya muudum cuudinoodo. Dum laa-torto hono no o wiirunoo annabaabe maccube makko been ni.

⁸ Ndeen daande yuurannoonde kam dow kammu ndeen haaldi e am katin, wi'i:

—Yahu jaboy dewtel taggitiingel, gonngel e junngo maleyka dariido dow maayo e leydi ngeel.

⁹ Njahumi to maleyka oon, mbiimi dum hokka kam dewtel ngeel. O wi'i kam:

—Jabu ngel, modaa! Ngel haadan ley reedu maa rok, ammaa ngel welan e hunduko maa hono no njuumndi ni.

¹⁰ Nja6umi dewtel ngeel e junngo maleyka oon, modumi ngel. Ngel weli e hunduko am hono njuumndi, ammaa nde modunoomi ngel fu, ingel haadi e ley reedu am rok!

¹¹ Caggal duum, mbi'aami:

—Ina tilsi mbaajodaa annabaaku katin e dow siyiji yimbe heew6e e

laamorde e demle keewde e kaanankoo6e heew6e.

11

Haala seedaaku annabaabe dido

¹ Ndeen kokkaami sawru fonndirdu, mbi'aami:

—Umma, fonndoy suudu Laamdo seniindu e hirsirde ndeen, kiisodaa rewoobe won6e doon 6een.

² Ammaa taa fonndu taliyaare mayru. Accu

nde, sabo nde hokkaama laamorde adunaaru. De

njaaban ngalluure seniinde ndeen faa wada lebbi ca-

pande nay e didi. ³ Mi

hokkan seedee6e am dido mbaajoo annabaaku haddi

balde ujunere e keme didi e capande jeegom, i6e 6ornii

tekke bootooji.*

⁴ Seedee6e dido 6een ngoni ledde jaytun didi e fitillaaji

didi dariidi yeeso Joomiraado jom adunaaru ndu. ⁵ Neddo

fuu jidudo torrude 6e, yiite yaltan e kundude ma66e,

halka dum. Jidudo torrude 6e fuu, tilay halkiree noon.

⁶ I6e njogii baawde hadude kammu tobude haddi balde

annabaaku ma66e deen. I6e njogii baawde waylitinde diy-

eele laatoo yiyyam. Nde 6e muuyi fuu, i6e mbaawi jip-

pinde e adunaaru sii masiiba fuu.

⁷ Nde dido 6een tilinoo e seedaaku mu6ben nguun

fuu, ndaabaawa mbonnga njeyaanga e 6unndu ndu

luggefi muudum walaa do

haadi ngaan yaltan de yana e ma66e, jaaloo 6e, wara

6e. ⁸ Balli ma66e mbaaloto e dow laawol ngalluure

mawnde, do Joomiraado ma66e tontanoo e leggal

palaangal doon. Ngalluure ndeen ina nanndi e Sodoma†

naa Misira. ⁹ Siyiji yim6e fuu e lenyi fuu e demle

fuu e laamorde fuu nji'an 6alli ma66e ko fotata e

nyaloomaaji tati e feccere nyalooma. Be caloto di ngat-

tee ley saabeere. ¹⁰ Yim6e adunaaru ceyorto saabe

maayde ma66e ndeen. Be mbeltoto, 6e kokkundura

dokke dow weltaare, sabo annabaabe dido 6een torriino

6e sanne. ¹¹ Ammaa caggal nyaloomaaji tati e feccere

diin, foofaango nguurn-

dam yuuri to Laamdo naati annabaabe dido 6een, de

ummitii, ndarii. Kulol mangol nanngi ndaarannoo6e

dum'en 6een fuu. ¹² Daande toownde yuuri dow kammu,

ina wi'a 6e:

—Yeenje ga!

Be yeenji dow kammu e ley ruulde. Way6e 6e fuu keddi

ina ndaara 6e. ¹³ Wakkati oon, leydi dimmbii semmbe,

de feccere sappo6erde ngalluure ndeen saami. Yim6e

ujunaaje njeddo kalkii. Heddiife 6een kuli, mawnini

Laamdo jom kammu oon.

¹⁴ Bone dida6o oon faltake. Ndaar, bone tata6o oon ina wara law.

Haala buutatal jeddabal

* **11:3** Maanaa 6e 6ornoo tekke bootooji woni hollude cunu, hono no rew6e maayraa6e cuddortoo ni. † **11:8** Sodoma wo wootere e galluujee didi de Laamdo halki saabe heewgol majje hakkeji. Ndaaree Fuddoode 19.1-29.

15 Maleyka njeddaḅo oon fuufi buututal muudum. Ndeen daade toowde nanaa dow kammu, ina mbi'a:

—Laamu adunaaru ndu fuu laatake laamu Joomiraado meeden e Almasihu muudum. O laamoto faa abada abadin!

16 Mawḅe noogayo e nayo joodiibe dow joodorde yeeso Laamdo been kippi geese muḅben e leydi, kujidani Laamdo. 17 Iḅe mbi'a:

«Miden njette, Laamdo Joomiraado jom baawde fuu, gondo, gonnoodo oon miden njette, sabo a gollirii baawde maa mawde deen, a tabintinii laamu maa.

18 Laamorde adunaaru deen wo tikkude, ammaa tikkere maa warii. Wakkati warii faa carodaa maayḅe.

Wakkati warii faa mbarjodaa annabaaḅe maccuḅe maa, seniibe hulḅe innde maa been, tedduḅe e lo'uḅe fuu.

Wakkati warii faa kalkaa halkooḅe adunaaru been du.»

19 Ndeen suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduun omtaa, keesuwal amaana ngaal ḅangi e ley mayru. Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, leydi dimmbii, marmalluuje ḅutte caami.

12

No kuungal waddi e debbo jom ḅatawere

1 Maande haayniinde ḅangi dow kammu. Debbo ina ḅornii naange. Lewru ina woni ley njaaḅirdi muudum.

Hoore muudum na fiila taarde koode sappo e didi.

2 Wo o debereedu, imo wulla saabe naawalla ḅatawere. Ndimu nguun ina tiidi mo.

3 Ndeen maande wonnde ḅangi dow kammu. Ina woodi kuungal bodewal manngal nanndungal e mboddi. Ingal woodi ko'e jeddi e luwe sappo, hoore fuu ina woodi kufune laamu.

4 Laasi maggal wuuwi feccere tataḅerde koode kammu, faddi de e leydi. Ngal darii yeeso debbo jom ḅatawere oon faa si rimii fu, ngal moda biyum oon.

5 Ndeen o rimi biḅdo gorko, durdoowo laamorde adunaaru fuu e sawru njamndi. Biḅdo oon dippitaa, yaaraa to Laamdo e joodorgal muudum laamu. 6 Debbo oon doggiri ley ladde, yehi nokku do Laamdo segilani-noo dum. O haybowaa toon balde ujunere e keme didi e capande jeegom (1 260).

7 Wolde wadi dow kammu toon. Maleyka bi'eteedo Miikaa'iilu e maleyka'en muudum kawriti, kaḅi e kuungal ngaal. Kuungal ngaal e maleyka'en muudum du kaḅi e maḅḅe. 8 Ammaa Miikaa'iilu'en njaalake ngal, kangal e maleyka'en maggal, de ḅe mursi nokku maḅḅe gondo dow kammu oon. 9 Kuungal manngal ngaal riiwaama. Kangal woni mboddi arandeeri

mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani, njarribotoondi adunaaru ndu fuu. Ndi faddaama e leydi, kayri e maleyka'en mayri fuu.

¹⁰ Ndeen nanumi daande toownde yuurunde dow kammu, ina wi'a:

«Joonin kisindam Laamdo meeden yottake!

Semmbe e laamu muudum njottake!

Laamu ina woni e hawju Almasiihu!

Sabo peloowo sakiraa6e meeden,

peloowo 6e to Laamdo jemma e nyalooma oon,

riiwaama dow kammu.

¹¹ Sakiraa6e meeden been njaalorake mo yiyam Jawgel ngeel,

e seedaaku ngu 6e ngadi dow maggel.

Be pilaaki reenude yonkiiji ma66e e maayde.

¹² Ndelle, kammu e won6e dow muudum fuu mbeltee!

Ammaa bone woodanii leydi e maayo!

Sabo Ibiliisa jippake to moodon.

Ina tikki tikkere mawnde,

sabo ina anndi wakkati seeda tan heddaniidum.»

¹³ Nde kuungal nannungal e mboddi ngaal faamunoo faddaama e leydi ndeen, ngal tewni debbo dimdo gidde gorko oon. ¹⁴ Debbo oon hokkaa bippeelee ciilal manngal, faa firda yaha nokkuure

nde segilanaa ley ladde ndeen. Toon o haybetee haddi wakkati e wakkatiiji didi e feccere wakkati, faa o reenoo e mboddi ndiin. ¹⁵ Ndeen mboddi ndiin tuuti ndiyam, dam ili caggal debbo oon hono maayo faa dam hooya mo. ¹⁶ Ammaa, leydi ndiin wallii debbo oon, ndi aari hunnduko mayri, ndi modi ndiyam dam kuungal ngaal tuuti daam. ¹⁷ Kuungal manngal ngaal tikkani debbo oon sanne, yehi ha6oyde e heddiibe e yuwdi debbo oon. Been ngoni downtaniibe jamirooje Laamdo de tiigii seedaaku ngu Iisaa waddi nguun. ¹⁸ Kuungal ngaal ina darii dow njaareendi daande maayo.

13

Haala ndaabaawa yuurnga ley maayo

¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa njogiinga luwe sappo e ko'e jeddi ina wurtoo e maayo ngoon. Luwal fuu ina woodi kufune laamu. Inde mbonkorde Laamdo ina mbinndaa e dow ko'e deen fuu. ² Ndaabaawa nga nji'umi ngaan ina nanndi e cirgu. Koyde magga ina nga'i hono koyde huunde wi'eteende ursu*. Hunnduko magga ina wa'i hono no hunnduko laddeeru ni. Kuungal nannungal e mboddi ngaal hokki nga semmbe muudum, e joodorgal muudum laamu ngaal, e baawde mawde. ³ Hoore

* **13:2** Ursu wo kuungal manngal. Teppeeje maggal ina mawni, ingal jogii lee6i e pedeeli juudfi beldi.

wootere e ko'e ndaabaawa ngaan ina wa'i hono ko barminanoo barmere waawnoonde warude dum, ammaa barmere ndeen dannaama. Dum haaynii yimbe adunaaru fuu, njokki ndaabaawa ngaan. ⁴ Be kujidani kuungal nanndungal e mboddi ngaal sabo ngal hokkii ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan baawde laamu maggal. Katin du, be kujidani ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan, ibe mbi'a:

—Moy nanndi e ndaabaawa nga? Moy waawi habude e magga?

⁵ Ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan hokkaa haalude haalaaji mantordi mbonkotoodi Laamdo. Nga hokkaa baawde gollude lebbi capande nay e didi. ⁶ Ndaabaawa ngaan fuddi mbonkaade Laamdo, ina mbonkoo innde muudum e suudu muudum. Nduun woni joodiibe dow kammu toon been. ⁷ Nga hokkaama baawde faa nga haaba e seniibe been, nga jaaloo dum'en. Nga hokkaa baawde laamaade lenyi fuu e siyiiji yimbe fuu e demle fuu e laamorde fuu. ⁸ Yimbe wonbe e adunaaru ndu been fuu kujidanan ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan. Been ngoni yimbe be inde mubben tawaaka ina mbinndii gilla fuddoode adunaaru ley dewtere nguurndam ndeen, dewtere Jawgel kirsanoongel ngeel.

⁹ Jom nowru fuu, nana!

¹⁰ Neddo fuu podanaado habbeede yaaree e mac-cungaaku, habbete yaa-ree. Neddo fuu podanaado wardeede kaafaahi, wardete kaafaahi. Dum le, tilay yimbe Laamdo ngonda e munyal e hoolaare.

Haala ndaabaawa yuurnga e leydi

¹¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa ngonnga ina wurtoo e ley leydi. Inga woodi luwe didi nanndude e luwe bii mbaalu, ammaa inga haalda hono no kuungal nanndungal e mboddi ngaal ni. ¹² Nga golliri baawde ndaabaawa arandeya, nga barmere muudum nesunoo warude dum de danna ngaan. Nga golli dum yeeso arandeya ngaan. Nga dooldi yimbe adunaaru been kujidana arandeya ngaan. ¹³ Ndaabaawa didaba ngaan wadii kaayefiiji mawdi. Nga wadii faa nga jippini yiite yuurunge e kammu faa yottii leydi yeeso yimbe fuu. ¹⁴ Nga hiiliri yimbe adunaaru kaayefiiji di nga hokkaa wadude ley baawde ndaabaawa arandeya ngaan. Inga tindina yimbe adunaaru moyyina tooru nanndundu e ndaabaawa barminiranoonga kaafaahi faa nesi waatude ammaa ina wuuri ngaan. ¹⁵ Nga hokkaa baawde faa nga wadani tooru nduun yonki faa indu haala. Nga wadi faa neddo fuu mo sujidanaay nga waree. ¹⁶ Ndaabaawa ngaan dooldi yimbe fuu keba

maande e juude mubben nyaame naa e tiide mubben, teddube e lo'ube, joomiraabe jawdi e talkaabe, rimbe e riimaybe fuu. ¹⁷ Fay gooto waawaa soodude maa son-nude si tawraaka maande ndeen. Maande ndeen wo innde ndaabaawa ngaan naa limoore innde magga. ¹⁸ Do kaa, tilay neddo wada hakkillo e kabaaru o: neddo jogiido paamal fuu hiisoo limoore innde ndaabaawa ngaan, sabo limoore ndeen wo innde neddo. Limoore magga wo keme jeegom e capande jeegom e jeegom (666).

14

Haala Jawgel e jimol soot-titaabe

¹ Yeewumi, de nji'umi Jawgel ina darii dow waamnde Siyona, ina wondi e yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Innde muudum e innde Baaba muudum na mbinndaa e tiide maabe. ² Nanumi daande yuuri dow kammu wa'unde hono sawtu diyeele keewde, hono riggaango manngo ni. Daande nde nanumi ndeen ina wa'i hono sawtu fiyoobe kolli. ³ Yimbe been fuu ina njima jimol kesol yeeso joodorgal Laamdo ngaal e yeeso kulle nay buurde deen e yeeso mawbe been. Fay gooto waawaano ekitaade jimol ngol si wanaa yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000) soottitaabe e adunaaru been. ⁴ Been ngoni be tuunniraay ko'e mubben

rewbe, sabo be laabuube. Ibe njokki Jawgel ngeel do ngel yahata fuu. Wo be soottitaabe e ley yimbe adunaaru, faa be laatoo artiibe fuu sakkeede Laamdo e Jawgel ngeel. ⁵ Fewre meedaay yaltude e kundude maabe, be ngalaa feloore.

Haala maleyka'en tato

⁶ Wakkati oon nji'umi maleyka goddo ina fiira dow, ina jogii Kabaaru Lobbo duumiido oon. Imo waajoo dum yimbe adunaaru, yuurube e laamorde fuu e lenyi fuu e demle fuu e siyiiji yimbe fuu. ⁷ Imo yeewnoo e daande toownde, imo wi'a:

—Kulee Laamdo! Mawni-non dum! Sabo wakkati mo o sarotoo oon warii. Cujidane tagudo kammu e leydi e maayo e ildude ndiyam oon!

⁸ Maleyka goddo didabo jokki mo, ina wi'a:

—Baabiila halkii! Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii! Nde yarnii leyde fuu fijirde mayre nyaadunde.

⁹ Maleyka goddo, tatabo, jokki be ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Neddo fuu kujidando ndaabaawa arandeya ngaan e tooru nanndundu e magga nduun, de hebi maande magga e tiinde naa e junngo, ¹⁰ tilay joomum yara cabijam tikkere Laamdo daam, mbaylaadam e ley horde-loonde tikkere magko tawi jillaaka fay huunde. Joomum jukkete e ley yiite e sitti yeeso maleyka'en seniibe been e yeeso Jawgel ngeel.

¹¹ Cuurki yuuruki e jukkungo ma6be ina yeeja faa abada. Jemma e nyalooma fuu fowtere walanaa sujidanoo6be ndaabaawa ngaan e tooru magga e he6ube maande innde magga.

¹² Dum le, tilay yim6e Laamdo ngonda e munyal.

Been ngoni haybu6e jamirooje Laamdo de kaybi goondinal Iisaa been.

¹³ Wakkati oon nani-umi daande yuurunde dow kammu, ina wi'a:

—Winndu dum do: gilla joonin, barke woodanii maayoo6e hawtu6e e Joomiraado been.

Ruuhu oon wi'i:

—Goonga! Be powtinoyte e tampiri ma6be, sabo barke golle ma6be jokkan 6e.

Haala wakkati tayri adunaaru

¹⁴ Yeewumi, de nji'umi ruulde raneere. Dow ruulde ndeen nanndudo e 6ii neddo ina joodii. Kufune gadiraado kanje ina woni e dow hoore makko. Imo tiigii wawdu welndu e junngo makko.

¹⁵ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu, ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a joodiido dow ruulde oon:

—Jippin wawdu maa nduun de tayaa, sabo wakkati tayri yottake. Adunaaru 6ennadi, yonii tayeede!

¹⁶ Ndeen joodiido e ruulde oon yiili wawdu muudum dow leydi, de adunaaru fuu tayaa.

¹⁷ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu

wonndu dow kammu nduun. Kam du ina tiigii wawdu welndu. ¹⁸ Ndeen maleyka goddo yalti e ley hirsirde rewreteende Laamdo ndeen. Oon woni kawjotoodo yiite. O yeewnii daande toownde, o wi'i maleyka tiigiido wawdu welndu oon:

—Jippin wawdu maa nduun, kawrunduraa 6i6be cabiije dow leydi, sabo de 6ennadi.

¹⁹ Maleyka oon yiili wawdu muudum dow leydi, hawrunduri 6i6be cabiije deen, de faddi de ley 6oosirde mawnde. Boosirde ndeen woni tikkere Laamdo mawnde. ²⁰ Bi6be cabiije deen 6oosaa caggal ngalluure toon. Yiyam yalti e 6oosirde ndeen faa hewti labaale pucci, dam ili ko fotata e kilooji keme tati njuuteefi.

15

Haala jimol Muusaa e jimol Jawgel

¹ Caggal duum, nji'umi dow kammu maande wonnde mawnde haayniinde. Nji'umi maleyka'en njeddo ina njogii masiibaaji jeddi. Wo di masiibaaji cakitotoodi. E majji tikkere Laamdo timmata.

² Nji'umi maayo nandungo e daandorgal ina jillunduri e yiite. Jaalinoo6be ndaabaawa ngaan been ina keddii dakkol maggo. Been ngoni jaalinoo6e nga, kanga e tooru nanndundu e magga nduun e limoore innde magga ndeen. I6e njogii kolli di Laamdo hokki 6e diin. ³ I6e njima jimol Muusaa maccudo

Laamdo oon e jimol Jawgel
ngeel, i6e mbi'a:

«Laamdo Joomiraado jom
baawde fuu,
golleeji maa wo mawdi,
wo kaayniidi!

Laabi maa wo ponnditiidi,
goongaaji,
aan laamiido laamorde
fuu!

⁴ Moy woni hulataa ma,
Joomiraado,
mo mawnintaa innde
maa?

Sabo aan tan woni gooto
Ceniido.

Leyde fuu ngaran kujida
yeeso maa,
sabo 6e nji'ii golleeji maa
ponnditiidi.»

*Haala kaake jeddi keewde
masiibaaji jeddi*

⁵ Caggal duum, nji'umi
suudu Laamdo seniindu
dow kammu ina omti. Dum
woni hukum seedaaku oon.*

⁶ Maleyka'en njeddo jogiibe
masiibaaji jeddi been njalti
e mayru, ina 6ornii kad-
dule laabude tal jalbooje,
ina kabbi kabborɗi kanje
e becce mu6ben. ⁷ E kulle
nay buurde deen, wootere
hokki maleyka'en njeddo
been kaake kanjeeje jeddi
keewde tikkere Laamdo
buurdo faa abada oon.
⁸ Suudu nduun heewi cuurki
saabe annoora Laamdo e
baawde muudum. Fay gooto
waawaa naatude ley mayru,
si wanaa nde masiibaaji jeddi
ɗi maleyka'en njeddo ngaddi
ɗiin timmi.

16

¹ Ndeen nanumi daande
toownde yuuri to suudu
seniindu toon, ina wi'a
maleyka'en njeddo been:

—Njeehe, njuppowee dow
adunaaru kaake tikkere
Laamdo jeddi deen!

² Maleyka arandeejo
oon yehi, yuppi kaakol
muudum dow leydi. Buuye
bonde naawde ngadi dow
yimbe tawraabe maande
ndaabaawa ngaan e suji-
danoo6e tooru nanndundu
e magga been.

³ Maleyka ɗiɗa6o oon yuppi
kaakol muudum e maayo.
Maayo ngoon waylitii, laatii
hono yiiyam maaydo. Kulle
buurde gonde ley maggo fuu
mbaati.

⁴ Maleyka tata6o oon yuppi
kaakol muudum ley gooru-
uji e ildude, de diyeele deen
fuu mbaylitii yiiyam. ⁵ Ndeen
nanumi maleyka kawjotoodo
diyeele oon, ina wi'a:

—Aan Ceniido, gonɗo,
gonnoodo, wo a ponnditiido,
sabo a sarake goonga. ⁶ Saabe
ko 6e ndufi yiiyam senii6e e
yiiyam annabaa6e duum, aan
du, kokkudaa 6e yiiyam 6e
njara! I6e kaandi e majjum.

⁷ Ndeen nanumi daande
yuurii to hirsirde rewre-
teende Laamdo toon, ina
wi'a:

—Goonga! Laamdo Joomi-
raado jom baawde fuu,
sariyaaji maa wo goongaaji,
wo ponnditiidi!

* 15:5 Aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Caggal duum, nji'umi suudu
Laamdo seniindu ina omtii dow kammu. Hukum seedaaku ina woni ley mayru.

⁸ Ndeen maleyka nayaḅo oon yuppi kaakol muudum e dow naange, de nge hokkaa sumirde yimḅe nguleefi magge. ⁹ Yimḅe been cumiraa nguleefi cattuki. Ndeen ḅe mbonkii innde Laamḅo mo baawḅe ngoodani dow masiibaaji oon. Be tuubaay, ḅe mawninaay dum.

¹⁰ Maleyka njoyaḅo oon yuppi kaakol muudum dow joodorgal ndaabaawa ngaan. Do nga laamii doon niḅḅinaa tiki, de yimḅe ina ḅata demle muḅḅen saabe naawalla. ¹¹ Be mbonkii Laamḅo jom kammu oon saabe ḅuuye maḅḅe e naawalla maḅḅe. Ammaa duum fuu, ḅe tuubaay e gollleeji maḅḅe bondi diin.

¹² Maleyka njeegaḅo oon yuppi kaakol muudum dow maayo manngo wi'eteengo Efarata. Ndiyam maggo ḅeeḅi faa yoori, faa kaanankooḅe yuurooḅe lettugal ḅeen keḅa laawol ndewa toon. ¹³ Ndeen nji'umi ginnaaji tati bondi nanndudi e paaḅi. Wooturu ina wurtoo e hunnduko kungal nanndungal e mboddi ngaal, wooturu ina wurtoo e hunnduko ndaabaawa ngaan, wooturu du ina wurtoo e hunnduko annabaajo peneejo oon. ¹⁴ Ginnaaji bondi diin wo wadooḅe kaayeeḅiji. Iḅe njaha to kaanankooḅe adunaaru fuu faa ḅe kawrundura dum'en saabe wolde nyannde darn-gal, nyalaande Laamḅo jom baawḅe fuu.

¹⁵ Joomiraado wi'i:

—Kakkilee! Inani mido warda hono no gujjo ni.

Barke woodanii doomudo kakkildo, ina tiigii kad-dule muudum faa taa yaha ḅanndu ḅoldu de semta yeeso yimḅe.

¹⁶ Ginnaaji diin kawrun-duri kaanankooḅe been e nokku bi'eteedo e ibraninkooḅe Harmagedon.

¹⁷ Maleyka njedḅaḅo oon yuppi kaakol muudum e mbeeyu. De daande toownde yalti e suudu seniindu to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

—Timmii!

¹⁸ Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, dimmbagol leydi manngol wadi. Dimmbagol leydi hono ngool wadaay e adunaaru ndu gilla yimḅe tagaa, no ngol sattiri mawnude! ¹⁹ Ngalluure mawnde ndeen feccaa pecce tati. Galluuje laamorde adunaaru fuu caami. Laamḅo micciti bonanda ngalluure mawnde wi'eteende Baabiila, de yarni nde horde cabijam heewnde tikkere muudum. ²⁰ Duude maayo fuu kalkii. Baamle fuu majji. ²¹ Marmalluuje ḅutte yuuri kammu, caami dow yimḅe, wootere fuu teddeefi muudum ina wada kilooji capande nay. Yimḅe been mbonkii Laamḅo saabe masiiba marmalluuje oon, sabo masiiba oon sattii bonde sanne.

17

Haala jukkungo Baabiila

¹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo jogiibe kaake

jeddi been wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle jukkungo debbo woykuuru* anndaado sanne, joodiido dow diyeele keewde oon. ² Kaanankooɓe adunaaru been pijidii e muudum. Yimɓe adunaaru been du culii e fijirde muudum.

³ Ndeen Ruuhu heewi kam, maleyka oon yaari kam faa ley ladde. Nji'umi toon debbo ina waddii ndaabaawa mbodeewa keewnga inde mbonkorde Laamdo. Inga woodi ko'e jeddi e luwe sappo. ⁴ Debbo oon ina ɓornii kaddule ciide e bodeeje, ina sodii kanje e kaaye dime e hayre luulu. Imo jogorii junngo makko horde-loonde kanje heewnde ko nyiddini sanne, heewnde tuundi fijirde makko. ⁵ Dow tiinde makko innde ina winndaa nde maanaa muudum suudii: «Baabiila ngalluure mawnde, inna woykuuji, inna ko nyiddini fuu ley adunaaru».

⁶ Nji'umi debbo oon sulake saabe yiyyam seniibe e yiyyam seedantooɓe Iisaa dam o yari.

Ko nji'umi mo duum, dum haaynii kam sanne. ⁷ Ammaa maleyka oon wi'i kam:

—Ko wadi de idum haaynii ma? Mi fiirtante maanaa cuudiido oon, maanaa debbo oon e ndaabaawa nga o waddii njogiinga ko'e jeddi e luwe sappo ngaan.

⁸ Ndaabaawa nga njiidaa ngaan, inga wonnoo, ammaa nga heddaaki joonin. Inga

haani yaltude e ɓunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, nga halkowaa. Yimɓe adunaaru ɓe inde muɓɓen mbinndaaka e dewtere nguurndam gilla fuddoode adunaaru been, si nji'ii ndaabaawa ngaan na yalta fu, kaayee fi nanngan dum'en. Sabo inga wonnoo, nga heddaaki joonin, de nga ɓangowan katin.

⁹ Do kaa, tilay neddo tawree hakkilantaaku faa faama kabaaru o: ko'e jeddi deen wo baamle jeddi de debbo oon joodii dow muɓɓen deen. Ide cappoo katin kaanankooɓe njeddo: ¹⁰ njoyo paltake, njeegaɓo oon ina woni joonin, njeddaɓo oon waraay tafon, ammaa si o warii, wakkatiyel seeda o laamotoo. ¹¹ Ndaabaawa ngonnoonga de heddaaki joonin ngaan wo gooto e njeddo been. Nga wartan de nga laa-too kaananke njeetataɓo, ammaa cakitte magga wo halkere.

¹² Luwe sappo de njiidaa deen wo kaanankooɓe sappo ɓe keɓaay laamu tafon, ammaa ɓe keɓowan baawde laamaade no kaanankooɓe ni haddi wakkatiyel gootel, kamɓe e ndaabaawa ngaan.

¹³ Be fuu ɓe anniya gooto, iɓe kokka ndaabaawa ngaan semmbe maɓɓe e baawde maɓɓe. ¹⁴ Be kaɓan e Jawgel ngeel, ammaa Jawgel ngeel jaaloto ɓe sabo kangel woni Joomiraado joomiraaɓe e Kaananke kaanankooɓe. Wondaɓe e maggel been wo

* 17:1 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

noddaabe, su6aabe, hool-
niibe.

¹⁵ Maleyka oon wi'i kam
katin:

—Diyeele de njiidaa debbo
woykuuru oon ina joodii dow
mu6ben deen, kanje ngoni
siyiiji yim6e e jama'aaje e
laamorde e demle. ¹⁶ Luwe
sappo de njiidaa deen,
kam e ndaabaawa ngaan,
mbanyan debbo woykuuru
oon, boldina dum faa laaba
de heddo 6anndu 6oldu,
nyaama teewu muudum,
de nduppa ko heddi duum
e yiite. ¹⁷ Sabo Laamdo

wattii e berde ma6be wadude
anniya muudum, 6e laatoo
daande wootere, 6e kokka
ndaabaawa ngaan laamu
ma6be, faa nde haalaaji
Laamdo diin fuu tabiti.

¹⁸ Debbo pijoowo mo
njiidaa oon, kam woni ngal-
luure mawnde laamiinde
kaanankoo6e adunaaru.

18

No Baabiila halkirtee

¹ Caggal duum, nji'umi ma-
leyka goddo keewdo baawde
ina yuura dow kammu ina
jippoo. Darja makko jalbini
adunaaru. ² O yeewnii faa
toowi, o wi'i:

«Baabiila halkii!

Baabiila ngalluure mawnde
ndeende halkii!

Nde laatake joonnde gin-
naaji,

suudorde ruuhuuji tu-
unudi fuu

e foondu tuunundu
wanyandu fuu!

³ Sabo leyde deen fuu culirii
cabijam, caamii

saabe fijirde mayre
nyaadunde.

Kaanankoo6e adunaaru been
njeenii e mayre.

Luumotoo6e e adunaaru
been fuu ke6ii jawdi

saabe danyal mayre
keewngal faa wittii
ngaal.»

⁴ Ndeen nanumi daande
wonnde yuuri dow kammu,
ina wi'a:

—Onon yim6e am, njaltee e
mayre!

Faa taa on kawtu e
mayre hakkeeki,

faa taa masiibaaji mayre
kewta on!

⁵ Sabo hakkeeki mayre duudi,
di njowundurii faa di
njottake kammu,

Laamdo du yeggitaay
golleeji mayre bondi
diin.

⁶ Ngadee nde hono no nde
wadiri on ni!

Njoo6ton nde kile didi e ko
nde wadi on!

Ko nde siiwani on ley horde
mayre duum,

ciiwanee nde kile didi!

⁷ Torron nde, kebbinon met-
torgal mayre

faa haddi no nde ted-
diniri hoore mayre,

faa fota e no nde wuurdi
mbelirka.

Sabo inde wi'a e 6ernde
mayre:

«Inan mido joodii, wo mi
kaananke debbo,

mi wanaa debbo mo go-
rum maayi,

abada mettorgal cuddu
hewtataa kam.»

⁸ Saabe no nde worri noon,
masiibaaji mayre caaman
dow mayre:

maayde e mettorgal e
rafo.
Nde wuldete yiite,
sabo Laamdo Joomiraado
carotoodo nde wo Jom
sembe.

Haala woyeede Baabiila

⁹ Kaanankoo6e adunaaru
wondube e mayre jeenu de
kawti e mayre danyal been
nji'an cuurki ngulu mayre.
Wakkati oon, 6e mboyan, 6e
piiran berde ma66e mettorgal.

¹⁰ Be ndaroto to toowti,
sabo i6e kula jukkungo
mayre. I6e mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Baabi-
ila, ngalluure mawnde nde,
ngalluure jogiinde sembe
nde! Nde jukkaama wakkati
gooto tan!

¹¹ Luumotoo6e e adunaaru
been mboyan, cunanto nde,
sabo fay gooto soodataa gi-
neeji ma66e katin. ¹² Gineeji
ma66e wo kanje e cardi e
kaaye dime e kaaye luulu e
kaddule daatude e kaddule
ciide e kaddule hariiri tiidude
e kaddule bodeeje e ledde
uurooje godde e gineeji
moyyiniraadi nyiye nyiibi
e gineeji moyyiniraadi ledde
tiidude coggu e jamde bodeeje
e jamde baleeje e hayre
wi'eteende marba. ¹³ Gineeji
ma66e katin wo funngooji
belnirdi e uurnirdi e gowe
e nebbam uurdam e uurdi
miira e uurdi cuurtinteendi
e cabijam e nebbam gi66e
jaytun e conndi alkama e
aawdi alkama e na'i e baali
e pucci e torkooji e maccube
e yonkiiji yim6e.

¹⁴ Luumotoo6e been mbi'i
ngalluure ndeen:

—Ko njidunodaa hebude
fuu wodfake ma: keewal
mbelirka maa e dawla maa
fuu halkii, a hewtataa dum
abada katin.

¹⁵ Luumotoo6e he6ube
jawdi e mayre been ndaroto
to toowti, sabo ina kula
jukkungo mayre. Be
mboyan, 6e cunoto, ¹⁶ 6e
mbi'an:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngallu-
luure mawnde nyaayiroore
kaddule daatude e kaddule
ciide e kaddule bodeeje,
sodortoonde kanje e kaaye
dime e kaaye luulu! ¹⁷ E
ley wakkati gooto tan, jawdi
ndiin fuu halkaa!

Dawranoo6e laanaaji
ndiyam e yahoobe ley majji
e dogginoobe been, kam e
he6oo6e neema mu66en e
luumagol dow maayo been,
6e fuu 6e toowtan 6e ndaroo.
¹⁸ Wakkati mo 6e nji'ata
cuurki ngulu mayre, 6e
mbullan, 6e mbi'a:

—Ngalluure ndeye nan-
ndunoo e ngalluure mawnde
nde?

¹⁹ Be ndufan leydi dow ko'e
ma66e no 6e poti metteede.
Be mboyan, 6e cunoo, 6e
mbulla, 6e mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy!
Ngalluure mawnde ndeen,
nde keewal danyal muudum
hokki jogiibe laanaaji e
ley maayo fuu jawdi, e
ley wakkati gooto tan, nde
halkii! ²⁰ Kammu, welta e
halkeede mayre! Seniibe e
nulaa6e e annabaa6e, onon
du mbeltee! Sabo Laamdo

sarake nde ko nde wadi on duum!

²¹ Wakkati oon, maleyka jom sembe hooyi kaayal nanndungal e niisirde mawnde, de faddiri dum sembe ley maayo, wi'i:

—Nii Baabiila ngalluure mawnde ndeen faddirtee, nde yi'ataake abada katin!

²² Katin du, fay gooto nanataa ley mayre kolli hodoobe gaaci naa yimoobe naa fuufoobe cereeli e barguuji. Golloowo nyeenyudo fay gooto yi'ataake katin e ley mayre.* Duko undude nanataake katin e ley mayre. ²³ Annoora lampal yaynataa ley mayre katin. Sawtu banudo e banjado nanataake e mayre katin.

Bone oon fuu hewtan Baabiila sabo luumotoobe mayre burnoo adunaaru fuu baawde. Woodi du, nde hiildii leyde fuu e ndagadaaku mayre. ²⁴ Katin du, yiyam annabaabe e seniife e waraabe ley adunaaru been fuu tawaama e mayre.

19

Jimi jettooje Laamdo ley aljanna

¹ Caggal duum, nanumi sawtu jamaa keewdo dow kammu, ina yeewnoroo daade toowde, ina wi'a:

«Haleluuya!*

Kisindam e manngu e
baawde
ngoodanii Laamdo
meeden!

² Sabo sariyaaji makko wo goongaaji,
wo ponnditiidi!

O sarake debbo woykuuru
anndaado sanne,
bonnirdo adunaaru
fijirde muudum oon.

O yomnake dum yiyam
maccube makko dam
rufi.»

³ Be toowni daade katin, be mbi'i:

«Haleluuya!

Cuurki ngulu ina yuura to
ngalluure ndeen
ina yeenja faa abada!»

⁴ Mawbe noogayo e nayo been e kulle nay buurde deen, kippii e leydi kujidani Laamdo joodiido e joodorgal laamu oon, ina mbi'a:

—Aamiina. Haleluuya!

⁵ Daande yuuri to joodorgal toon, ina wi'a:

—Njettee Laamdo meeden, onon maccube muudum fuu, onon hulooobe dum, teddube e lo'ube!

Haala bangal Jawgel

⁶ Ndeen nanumi daande nanndunde e sawtu jamaa keewdo, hono sawtu diyeele keewde ni, hono diggaali mawdi ni, ina wi'a:

«Haleluuya! Sabo Laamdo
Joomiraado meeden
Jom baawde fuu oon
tabintinii laamu
muudum.

⁷ Mbeltoden, ceyoden,
mawninen mo,
sabo bangal Jawgel ngeel
yottake,

* **18:22** Golloowo nyeenyudo wo gadoowo golle juude hono cehoowo naa tafoowo jamde. * **19:1** Haleluuya wo haala ibraninkoore, dum woni Njetten Joomiraado.

banjeteedo oon du segi-
lake.

8 O hokkaama kaddule o
bornoo,
leppi daatudi, jalbooji,
laabudi.»

Kaddule deen ngoni golleeji
seniibe moyyudi diin.

9 Maleyka oon wi'i kam:

—Winndu: Barke
woodanii noddaabe e nyaam-
duuji bangal Jawgel been!

O wi'i kam katin:

—Haalaaji diin ngoni
haalaaji Laamdo goongaaji.

10 Kippiimi e leydi to koyde
makko faa mi sujidana mo,
ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo
mi maccudo hono maada,
aan e sakiraaabe maa tiigiibe
seedaaku ngu Iisaa waddi
ngun. Sujidan Laamdo!

Sabo seedaaku ngu Iisaa
waddi ngun, dum pay laatii
annabaaku.†

*Haala garol Almasihu faa
jukka kuungal ladde*

11 Caggal duum, nji'umi
kammu ina omtii, de puccu
ndaneewu bangi. Baddiido
ngu oon ina wi'ee Koolniido,
ina wi'ee Goongante. Wo e
fonnditaare o sarortoo, e fon-
nditaare du o honirta. 12 Gite
makko ina nga'i hono demle
yiite ni. Kufuneeje laamu
keewde ina ngoni e hoore
makko. Innde ina winndaa e
makko nde fay gooto anndaa
si wanaa kanko. 13 Imo bornii
saaya cuuwaaka e yiyam.
Innde makko wo: «Konngol
Laamdo.» 14 Konuujii kammu

ina njokki mo ina bornii
kaddule daatude, daneeje,
laabude, ina mbaaddii pucci
daneeki. 15 Kaafaahi mbelki
ina wurtoo e hunduko
makko. E kanki o soppirta
laamorde adunaaru, de o
laamoroo de sawru njamndi.
O dampan e boosirde cabiije
yaltinoore tikkere Laamdo
jom baawde mawnde. 16 Inan
innde winndaande e saaya
makko e busal makko:

«Kaananke kaanankooobe e
Joomiraado joomiraabe».

17 Ndeen nji'umi maleyka
ina darii dow naange. O
yeewnii faa toowi, o wi'i pooli
piirooji dow fuu:

—Ngaree, kawritee to
nyaamdu weltaare mawndu
ndu Laamdo wadi nduun,
18 faa nyaamon teewu
kaanankooobe e teewu
hooreebe sordaasiibe e teewu
jom'en semmbe e teewu
pucci e waddiibe dum'en e
teewuujii yimbe fuu – rimbe
e riimaybe, teddube e lo'ube!

19 Ndeen nji'umi ndaabaawa
mannga ngaan e kaanankooobe
adunaaru been e ko-
nunkooobe mubben ina
kawriti faa kaba e baddiido
puccu ndaneewu oon e konu
muudum. 20 Ndaabaawa
ngaan nanngaa, kanga
e annabaajo fewreejo
gadannoodo kaayefiiji yeeso
magga oon. E kaayefiiji
diin o hiildunoo hebuube
maande ndaabaawa ngaan
been, sujidannoobe tooru
nanndundu e magga been.
Be dido fuu, be paddaa ibe

† 19:10 timmoode aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Sabo seedanaade Iisaa,
dum pay laatii annabaaku. † 19:20 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luufa.

mbuuri e weendu yiite hu66irteendu sitti nduun.†
 21 Heddiibe been kalkiraa kaafaahi mburtotooki e hunnduko baddiido puccu ndaneewu oon. Pooli diin fuu ngari nyaami teewuuji ma66e faa kaari.

20

Haala laamu duubi ujunere

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka ina yuura dow kammu ina jippoo, ina jogorii junngo muudum cokitirgal bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, kam e callalol manngol. ² O nanngi kuungal manngal ngaal, dum woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani ndiin. O ha66i dum duubi ujunere. ³ O faddi ndi e ley bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, o ommbi ndi ley mayru, o takki ndu, taa ndi hiila lenyi faa nde duubi ujunere diin ki66i. Caggal duum, ina tilsi ndi ha66itee wakkati seeda.

⁴ Ndeen nji'umi joodorde laamu. Joodiibe e majje been kokkaama baawde saraade. Nji'umi katin yonkiiji 6e ko'e mu66en tayanoo saabe ko 6e mbaajii seedaaku ngu Iisaa waddunoo, kam e konngol Laamdo ngool. Be kujidanaayno ndaabaawa ngaan e tooru nanndundu e muudum nduun, 6e kebaay maande magga e tiide naa e juude ma66e. Been iirtii, laamodii e Almasiihu duubi

ujunere. ⁵ Dum woni ummital arandeyal ngaal. Maay6e heddiibe been iirtaaki faa nde duubi ujunere diin ki66i. ⁶ Barke e senaare ngoodanii jeyaa6e e ummital arandeyal been! Maayde dida6erde ndeen walaa ko waawani 6e. Be laatanto Laamdo e Almasiihu almaami'en, 6e laamodoo e Almasiihu duubi ujunere.

Haala jaaleede Ibiliisa

⁷ Si duubi ujunere diin ki66ii, Seydaani ha66itete e kasu muudum, yoppee. ⁸ O wurtoto, o hiilowa lenyi gondi e cob66uli adunaaru nay diin, dum woni Yaajuuju e Maajuuju.* O hawrunduran yim6e lenyi diin faa naata wolde. Idi keewi sanne hono njaareendi maayo. ⁹ Di yuuri e gereegi fuu ley adunaaru, di piilii ngalluure horsunde ndeen, do seniibe been kodi doon. Ammaa yiite yuuri dow kammu, halki di. ¹⁰ Ibiliisa kiilannoodo 6e oon faddaa e weendu yiite e sitti nduun, do ndaabaawa ngaan e annabaajo peneejo oon ngoni doon. Be njukketee doon jemma e nyalooma faa abada.

Haala nyannde darngal

¹¹ Caggal duum, nji'umi joodorgal laamu manngal danewal e joodiido dow maggal. Kammu e leydi fuu ndoggi ndilli yeeso makko, di nji'ataake katin. ¹² Nji'umi maay6e, teddu6e e lo'u6e, ina ndarii yeeso joodorgal

* 20:8 Yaajuuju e Maajuuju ina mbi'ee Gogu e Magogu e ibraninkoore.

laamu ngaal. Dewte ina peertee. Dewtere wonde du ina feertee, kayre woni dewtere nguurndam. Maaybe been cariraa gollleeji muβben binndaadi e dewte deen, mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Maayo ngoon hokkiti maaybe muudum, maayde e laakara kokkiti maaybe muβben, mono e muβben fuu saroraa haddi golle muudum. ¹⁴ Maayde e laakara fuu padfaa e weendu yiite nduun. Weendu nduun woni maayde didaberde ndeen. ¹⁵ Neddo fuu mo inde muudum tawaaka ina winndaa e dewtere nguurndam ndeen, fadfaama e weendu yiite nduun.

21

No huunde fuu heydintinirtee

¹ Caggal duum, nji'umi kammu keso e leydi keyri, sabo kammu arandeejo oon e leydi arandeeji ndiin fuu ndillii, maayo du walaa. ² Nji'umi Ngalluure Seniinde ndeen – dum woni Urusaliima keso oon – ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo. Nde nyaayinaama hono no baneteedo nyaayirta faa segiloo yaha to gorum ni. ³ Nanumi daande toownde yuurunde to joodorgal laamu toon, ina wi'a:
—Inan, joonnde Laamdo na woni hakkunde yimbe: o joodoto hakkundee maβbe, βe laatoo lenyol makko. Laamdo e hoore muudum wondan e maβbe, laatoo Laamdo maβbe. ⁴ O mooytan gondi gite maβbe fuu.

Maayde e mettorgal e bul-laali e naawalla keddataako, sabo kulle kiidde deen fuu paltake.

⁵ Joodiido e joodorgal ngaal oon wi'i:

—Inan, mido heydintina huunde fuu!

O wi'i kam:

—Winndu haalaaji diin. Wo di koolniidi, wo di goongaaji.

⁶ O wi'i kam katin,

—Huunde fuu timmii! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo. Miin woni fuddoode, miin woni timmoode. Neddo fuu domdudo, mi hokkan dum ndiyam nguurndam yuurudam e ildude ndeen bolum tawa yobaay faa'e. ⁷ Neddo fuu jaaliido heban dum fuu, mi laatoto Laamdo muudum, kam du laatoo biyam. ⁸ Ammaa waatube berde e βe ngalaa goondinal e golloobe ko nyiddini e waroobe yimbe e fijooobe e dabarankooobe e rewoobe tooruuji e fenooobe been fuu, weendu yiite e sitti huβbooru nduun woni ngedu muβben. Dum woni maayde didaberde ndeen.

Haala Urusaliima keso

⁹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo tiigiibe kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi cakitotoodi diin wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle banjaado, jom suudu Jawgel ngeel.

¹⁰ Ndeen keewumi Ruuhu, maleyka oon yaari kam faa dow waamnde mawnde toownde. O holli kam Urusaliima ngalluure

seniinde ndeen ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo. ¹¹ Inde wondi e darja Laamdo faa inde jalbira hono no hayre rimre ni, hono no hayre yaspa laabunde hono daandorgal ni. ¹² Kokuwol tekkungol toowngol ina filii nde. Ingol woodi dammbude sappo e didi, dammbugal fuu ina woodi maleyka. Lenyi 6i66e Israa'iila sappo e didi diin, inde mu66en ina mbinndaa e dammbude deen: ¹³ dammbude lettugaaje deen wo tati, gorgaaje deen wo tati, sobbiireeje deen wo tati, hordooreeje deen du wo tati. ¹⁴ Kokuwol ngalluure ngool ina woodi kaaye jyyinirde sappo e didi. Dow majje inde nulaabe Jawgel sappo e dido been mbinndaa.

¹⁵ Maleyka kaaldoowo e am oon ina tiigii sawru kanje fonndirdu faa fonnda ngalluure ndeen e dammbude mayre e kokuwol mayre. ¹⁶ Tatteeji mayre nay diin fuu potu, njuuteefi mayre e njaajeeffi mayre wo potu. O fonndiri nde sawru nduun, nde laatii estadiiji ujunaaje sappo e didi (12 000),* njuuteefi mayre e njaajeeffi mayre e tooweefi mayre fuu wo potu. ¹⁷ O fonndi kokuwol ngool, ngol hawri e piye hemre e capande nay e nay (144), piye de yimbe piyata deen maleyka oon fiyirta. ¹⁸ Kokuwol ngool nyibiraama hayre yaspa. Ngalluure ndeen du nyibiraama kanje dimo, ga'udo hono no daan-

dorgallaabungal ni. ¹⁹ Rotere kokuwol ngalluure ngool ina nyaayiniraa sii kaaye dime fuu: arandeere ndeen yaspa, didaberde ndeen safiir, tataberde ndeen agate, nayaaberde ndeen emerooda, ²⁰ joyaaberde ndeen onikis, jeegaaberde ndeen sarduwaan, jeddaaberde ndeen kirisoliita, jeetataberde ndeen beril, jeenaaberde ndeen topaas, sappoaberde ndeen kirisoparaas, sappo e go'aaberde ndeen yasente, sappo e didaaberde ndeen ameeitis. ²¹ Dammbude sappo e didi deen wo kaaye luulu daneeje sappo e didi. Dammbugal fuu wo hayre luulu wootere. Balangol ngalluure ndeen wo kanje dimo, jalbiroowo hono no daandorgal ni.

²² Mi yi'aay suudu dewal e ley ngalluure ndeen, sabo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu oon e Jawgel ngeel ngoni suudu dewal mayre. ²³ Ngalluure ndeen haajaaka naange naa lewru yaynana dum, sabo darja Laamdo yaynata nde. Jawgel ngeel woni lampal mayre. ²⁴ Lenyi adunaaru njahan ley annoora mayre. Kaanankoo6e adunaaru been ngaddanan nde darja mu66en. ²⁵ Dammbude mayre deen ommbataako nyalooma. De ommbataako fey, sabo jemma walaa e mayre. ²⁶ Darja e teddeengal lenyi adunaaru waddete ley mayre. ²⁷ Ko tuuni

* 21:16 Dum fuu na hawra e kilooji 2 200.

fuu naatataa e mayre, naa golloobe ko nyiddini, naa fenooße. Ammaa naatoobe e mayre been ngoni 6e inde mußben mbinndaa e dewtere nguurndam nde Jawgel ndeen.

22

¹ Caggal duum, maleyka oon holli kam maayo ngo ndiyam muudum hokkata nguurndam, njalbiroojam hono daandorgal. Idam yuura to joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel toon. ² Idam ila hakkunde laawol dewoowol ley ngalluure ndeen. Gereeeji maayo ngoon didi fuu, lekki kokkoohi nguurndam ina woni e muudum, ndimoohi kile sappo e didi, lewru fuu nde wootere. Haakorooji makki wo safaare dannoore lenyi adunaaru. ³ Ko Laamdo hudi fuu tawataake ley ngalluure ndeen katin. Joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel ina ngoni ley mayre. Maccube Laamdo ndewan dum. ⁴ Be nji'an yeeso muudum. Innde muudum du wonan e tiide maßße. ⁵ Jemma walaa katin. Be ngalaa haaju e annoora lampal naa annoora naange, sabo Laamdo Joomiraado yayniranan 6e annoora muudum. Be laamoto faa abada abadin.

Haala gartol Iisaa

⁶ Maleyka oon wi'i kam:

—Haalaaji diin wo koolniidi, wo goongaaji. Laamdo Joomiraado, gattudo konngol muudum ley annabaaße oon, nuli maleyka muudum faa

holla maccube muudum ko badii warude.

⁷ Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko 6ooyataa!

Barke woodanii neddo fuu kaybudo ko dewtere annabaaku nde wi'i.

⁸ Wo miin, Yuhanna, woni nanudo, ji'udo kulle deen fuu. Caggal ko nanumi e ko nji'umi duum, kippiimi e leydi to koyde maleyka kollannoodo kam oon faa mi sujidana dum. ⁹ Ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo Laamdo hono maada, aan e sakiraaße maa annabaaße been, kam'en e hayboobe haalaaji dewtere nde. Sujidan Laamdo!

¹⁰ O wi'i kam katin:

—Taa suudu haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin, sabo wakkati mo dum laatotoo oon 6adake. ¹¹ Gadoowo ko boni heddo e bonanda muudum, tuundo golle heddo e gollleeji muudum tuundi diin, moyyo heddo e moyyuki muudum, ceniido heddo e senaare muudum!

¹² Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko 6ooyataa. Mido wadda mbarjaari faa mi barjoo mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Miin woni arandeejo e cakitotoodo, miin woni fuddoode e timmoode.

¹⁴ Barke woodanii lonnoobe saayaaji mußben faa mbaawa nyaamude 6i66e lekki nguurndam kiin, 6e ndewa dammbude, 6e naata ngalluure ndeen. ¹⁵ Ammaa

wonbe caggal mayre been wo dawaadi e dabarankooɓe e fijoobe e waroobe yimbe e rewoobe tooruuji e yidube fewre e wadoobe hiila.

¹⁶ Miin Iisaa, mi nului ma-leyka am faa seedoo kulle de e ley kawrite goondinbe deen. Miin woni dadol Daawda, wo mi yuwdi Daawda du. Miin woni hoodere fajiri jalboore ndeen!

¹⁷ Ruuhu e ɓaɓeteedo oon ina mbi'a:

—War!

Neddo fuu nando dum wi'a:
«War!»

Neddo fuu domdudo wara, jidudo yarude ndiyam kokkoojam nguurndam fuu jaɓa yara dam ɓolum tawa yobaay faa'e.

Timmoode

¹⁸ Miin Yuhanna, mido sappana neddo fuu nando haalaaji annabaaku gonɗi e dewtere nde diin: si neddo beydii e majji huunde, Laamdo beydanan dum masi-ibaaji cifaadi e ley dewtere nde. ¹⁹ Si neddo ittii goddum e haalaaji dewtere annabaaku nde, Laamdo ittan ngedu muudum e lekki nguurndam cifaaki e mayre kiin, kam e ngalluure seniinde sifaande e mayre ndeen.

²⁰ Ceedantoodo kulle deen oon wi'i:

—Tannyoral, mi waran ko ɓooyataa!

Aamiina. War Iisaa Joomiraado!

²¹ Hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon on fuu.